SACRED BRIDGE COLLECTIVE
Bridging Worlds, Awakening Hearts

CHABAD LUMINARIES

ד"ה שום תשים עליך מלך

Before the King

Offered in honour of Queen Batsheva and David HaMelech, from whose union the royal line of Israel and the soul of Moshiach descend. This maamar is given in their merit — on what it means to stand before a king, and on a kingship built not from power but from the emptiness of a vessel prepared to receive.

ENGLISH

1 · "You Shall Surely Set"

"And it shall be, when you come into the land that Hashem your G d gives you, and you shall possess it and dwell in it, and you shall say: I will set over me a king like all the nations that are around me. You shall surely set over yourself a king whom Hashem your G d shall choose; from the midst of your brethren shall you set a king over yourself" (Devarim 17:14—15).

Behold, the Torah here establishes an entire סדר of מלכות בישראל with a double expression, "som tasim alecha melech," "you shall surely set over yourself a king." And as is known, every doubling in Torah calls for understanding. For if it would have said merely "you shall set," it would suffice for the command; what is the inner meaning of "som tasim," the emphasis that the placing of the king must be in a manner of certainty and insistence?

And furthermore, the verse itself appears at first glance to make the appointment of a king dependent on Israel's initiative: "and you shall say: I will set over me a king." This would imply that the matter is not a חיוב גמור but a response to the people's desire, that when they will seek a king, then they are instructed how to appoint him properly. Yet the Sifri on this verse counts the appointment of a king among the three mitzvos that Israel were commanded upon entering the land—להעמיד להם מלך, to establish for themselves a king—together with cutting off the seed of Amalek and building the Beis HaMikdash. According to this, the matter is not merely a concession to their saying "I will set over me a king," but a מצוה חיובית מן התורה.

And so rules the Rambam at the beginning of Hilchos Melachim: "Three mitzvos were commanded Israel at the time of entering the land: to appoint for themselves a king, as it is said, 'you shall surely set over yourself a king'…" And he concludes there that "the appointment of a king precedes the war with Amalek," and that this order is מן התורה. Thus it is clear that מלך בישראל is not a peripheral arrangement of national administration, but a יסוד in the סדר הקדושה of the people in the land.

Yet we find seemingly the opposite in the words of Shmuel HaNavi. For in I Shmuel ch. 8, when the elders of Israel come and say, "Set for us a king to judge us like all the nations," the matter is very evil in the eyes of Shmuel, and he davens to Hashem. And Hashem says to him, "It is not you whom they have despised, but Me have they despised from reigning over them." From this it would appear that the very request for a king contains a certain flaw, to the extent that it is equated with despising the Kingship of Heaven, chas veshalom. If so, we must understand: is the appointment of a king a fulfillment of Hashem's will, as in Devarim and as codified by the Rambam, or is it a rejection of Hashem's own מלוכה, as in Shmuel?

It is possible to distinguish, as the commentators do, that the sin of the people in the days of Shmuel was not in the עצם בקשה for a king, but in the manner and intention: "like all the nations," that they desired a king as a natural-political institution, to be for them instead of the direct הנהגה of Hashem, and not as a כלי for revealing Hashem's מלכות within Israel. However, even with this distinction, the inner question remains: why indeed is there a mitzvah at all to appoint a מלך בשר ודם, when Hashem alone is the true King? Why should the Torah institutionalize a structure that can so easily be misperceived as a replacement for Malchus Shamayim, to the extent that in the days of Shmuel such a request is counted as "despising Me from reigning over them"?

To phrase the matter differently: since "Hashem Melech, Hashem Malach, Hashem Yimloch" is the essence of our faith, that His Kingship precedes and transcends all existence, what room is there, in the light of this absolute Malchus, for a mortal being to be called "king" in a manner of mitzvah? Would it not be more fitting that the Torah should command only judges and officers and leaders, all of whom are clearly servants of the King of Kings, and not legislate a figure whose very title "king" seems to borrow, as it were, from the Divine Name "Melech"?

However, before entering into the inner explanation, we must recall a general rule: all עניינים of Torah are both הלכה and הוראה בעבודה. That is, there is no detail in Torah that is only a technical regulation of external life; rather, each halachic structure is also a precise משל illuminating a corresponding סדר in the soul's עבודה to its Creator. Thus, when the Torah commands "you shall surely set over yourself a king," and the Sifri and Rambam establish this as a foundational mitzvah of entering the land, we are being taught that מלכות בשר ודם, in its Torah form, is not merely a concession to the political needs of a nation, but a deliberate creation of a model in the lower realm through which we may grasp, to the extent possible, the standing of a נברא before Malchus Shamayim.

Accordingly, we can begin to understand the emphasis of the verse "som tasim alecha"—"over yourself." The duplication does not only intensify the legal requirement; it indicates that the essence of the mitzvah is that the מלך is placed "over you," that the people accept upon themselves a qualitative מעליותא, an authority that stands above them in being and in consciousness. For if the king were merely a chief administrator, first among equals, then the

Torah's language "alecha," "over yourself," would be imprecise. Rather, his very being as king is that he is a מדריגה נפרדת from the עם, and that the people relate to him in a specific דמות of ביטול and קבלת עול which does not exist toward any other human role. And this very posture of the עם toward their king becomes the משל for how a soul is to stand before the מלכות of Hashem.

Yet, precisely this increases our wonder. For if the Torah intends מלכות בשר ודם as a משל for Malchus Shamayim, then we must ask with greater force: how can a finite creature, flesh and blood, weak and limited, serve as the image of the Infinite King? Moreover, the essence of human kingship, as we see plainly, is that the king's status depends entirely on his people. Without a people, he is no king at all; his מלוכה exists only insofar as there are many subjects who accept his rule. The Rambam himself, after establishing the mitzvah of appointing a king, goes on to detail the laws of awe and honor that must be accorded to him—that no one sits on his throne, and no one uses his scepter, and that all must tremble before him—and it is through these responses that his kingship is concretized. Thus, malchus basar vadam is defined by being a relation: a certain form of standing of the עם toward the one they have set "over themselves."

And if so, when we say "Hashem Melech," do we mean, chas veshalom, that His מלכות also depends on the existence of subjects and their acceptance? This cannot be, for "if He desired, He would not have created worlds at all," and His perfection lacks nothing. His Being and His Kingship are not completed by the worlds, and certainly not brought into actuality by their consent. On the other hand, if we say that His Kingship has no need of subjects at all, then in what sense is it "kingship" as we know it? If the essence of a melech is relation to an עם, then a מלך whose essence does not in any way involve an עם seems to be called "king" only בשם המושאל, a borrowed term that conceals more than it reveals.

From all this it is understood that we are forced to say two opposite things at once. On the one hand, malchus basar vadam, as commanded in Torah, is given to us as a כלי להבין, as a structured, Divinely legislated משל, teaching us how a נברא stands before a מלך—distance, awe, acceptance, the placing "over yourself." On the other hand, we must affirm with absolute clarity that the מלכות of Hashem is not bounded by any of the dependencies of human malchus, and that His Kingship is perfect and entire even without any world or people. The question, then, is: in what precise manner is human kingship similar to Divine Kingship, such that the Torah entrenches it as mitzvah and mashal; and in what precise manner is it infinitely dissimilar, such that any simple transference of the structure "no king without a people" to Hashem would be heresy, G d forbid?

This will be understood by first examining more deeply the nature of malchus in basar vadam itself, as Chazal say "ein melech b'lo am," there is no king without a people, and by distinguishing the particular conditions—distance, multitude, and the coarse "am-ness" of the nation—that make a human being into a melech. From there we will ascend to understand how the Torah dares speak of Hashem as King at all.

2 · "No King Without a People"

And behold, this is what our Sages have said explicitly, in the language of Midrash: "ברב עם הדרת מלך... אין מלך בלא עם" — "In a multitude of people is the glory of the king... there is no king without a people." They did not say "אין שליט בלא עם," that there is no ruler without a people, but "אין מלך," specifically melech. For there is a fundamental distinction in lashon hakodesh between a מושל and a מלך.

A moshel is one who rules, who exerts control, whether by consent or by compulsion. His essence is not that he is accepted, but that he overpowers. Therefore his rulership can apply even over one individual, and even over his equal, and even over one who resists utterly; if he can subdue him, he is moshel bo. But a melech is not defined by force; his מלכות is the state in which a multitude of subjects place themselves under him, accept his authority upon themselves, and relate to him as their head and king. Thus, the very term melech indicates that his being king is not only in himself, as a certain greatness or power, but in the relationship of a people to him. If there is no עם, no public who stand opposite him and under him, there is no ענין of מלך at all, only a בעל מעלות, a person of stature, or at most a moshel.

And this is why Chazal tie "הדרת מלך," the splendor of a king, to "ברב עם," the multitude of people. The הדרת, the revealed majesty of the king, is specifically when he is before a רבוי רבבות, a great many subjects, so that his singularity is seen and felt; for one alone among ten is not yet called "the one that stands above the many" in the full sense of malchus. Thus, we can already distinguish two תנאים, two conditions, that are necessary in malchus basar vadam: first, that there be an עם, a people, and not merely isolated individuals; and second, that they be ברבוי, in multitude, for only then is there הדרת מלך.

However, this still does not suffice to define malchus. For it would be possible to imagine a multitude of very close ones, friends and companions, all of one mind and one heart with the king, his equals in wisdom and refinement, who out of love choose to crown him. Yet this is also not the full concept of malchus. For such a king would be like the ראש לחבורה, the head of a fellowship, or like the נשיא of a Sanhedrin, whose greatness is in his being first among peers. Malchus, however, requires not only רבוי but also ריחוק, distance. The king must stand in a level that is removed from his people, so that between him and them there is a gap of מדריגה, a felt otherness, and it is precisely from this distance that their קבלת עול derives its form of malchus.

This is alluded to in the very term "עם." Our Sages and the commentators have pointed out that עם is from the root of עִמּוּם, thickening, dulling and coarseness. "עם הארץ" is not only one who is ignorant, but one whose coarse materiality covers over the inward light. Thus, when we say "אין מלך בלא עם," we are not merely saying that there is no king without subjects, but that there is no king without a stratum of people who, relative to him, stand in a state of עם, of coarseness and distance. The king is of a more refined intellect and character, his heart is broad and subtle, as it is said, "לב מלך ביד ה'," and "לב מלך בחקר לא יחקור," whereas the עם are thickened in their perception, occupied with their material lives, their understanding short and constricted. It is to such a people that he is melech.

This yields a deeper definition: malchus basar vadam is the relation of one exalted, removed individual to a multitudinous people who are distant from him in מדריגה, whose very coarse "am-ness" sets them apart from him, and who nevertheless accept upon themselves his sovereignty. The very coarseness of the am is not incidental; it is part of the glory. For when a lofty person is accepted as king by those close to him in level, the contrast is slight. But when the coarse masses, who by nature do not grasp subtlety, nevertheless bow, fear, and accept the yoke of his word, there is manifest the הדרת מלך in its full form: the lofty one who rules, not by mere force, but by a sovereign presence that penetrates even the thickened layers of human coarseness.

If so, we see that "עם" in "אין מלך בלא עם" carries a double sense: רבוי and עִמּוּם. There must be many, and they must be, relative to him, thickened and distant. And only then do we have malchus, not merely memshalah.

According to this, the earlier question becomes stronger. For when we speak of malchus basar vadam, these conditions are all understandable. A human being, even the greatest, is nevertheless limited, of flesh and blood; therefore he can only be king in relation to others outside himself. His greatness is measured and revealed precisely in contrast to those beneath him. Without them, his malchus is not merely concealed; it does not exist in actuality. Even if he has the potential in his qualities to be a king, that potential is not called malchus until an עם accepts him. This is straightforward.

But how can any of this be applied even בדרך משל to the מלכות of Hashem Yisbarach? He is "קדוש ומובדל," separated and exalted from all worlds. Not only is He not of the same category as His creatures, but between Creator and created there is no comparison at all, not even as between the choicest of intellects and the coarsest material being. He lacks nothing; His perfection is absolute. Before any creation, He is Melech, as we say, "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד," and as is explained in the writings of the Rishonim, that "מלך" is said on Him even prior to the existence of any worlds, for His essence is that He is the only true Being, and in that He includes all dominion.

If so, how can we say "אין מלך בלא עם" with regard to Him? To say that His being King is dependent, in any way, on an עם, on a world, on subjects, seems to contradict the very foundation of our faith that "אם צדקת מה תתן לו," if you are righteous, what do you give Him, and that "אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואתה הוא משנברא העולם," You are the same before and after creation. If His malchus would require ברב עם, a multitude of coarse beings, then, Heaven forbid, there would be some change, some addition from the existence of the am; before they exist He would lack the הדרת מלך which "ברב עם." How can such a notion be entertained?

One might wish to escape and say: all the expressions of "melech" that we apply to Hashem are only בשם המושאל, as a borrowed term, taken from the institution of human kingship to make Him somewhat understandable to us; but in truth there is no relation at all between the two, and the rule "אין מלך בלא עם" applies only below. Yet this answer does not satisfy. For first, the Torah itself speaks in the language of malchus regarding Him, "ה' מלך גאות לבש," "מלך עולם ועד," and many such verses, and the Nevi'im and Kesuvim build entire structures of avodah upon the stance of a subject before a King. If this were only a borrowed term without any inner correspondence, why would Torah so emphasize it, to the point of instituting a whole mitzvah of appointing a human king as its mashal? Second, in the words of Chassidus, אין מקרא יוצא מידי פשוטו; even when we say that there is also a

deeper, abstracted meaning, the simple sense, that Hashem is truly called King, remains. So we are compelled to say that there is a real ענין of malchus in Elokus, and that somehow the rule "אין מלך בלא עם" also has a place there.

On the other hand, to say simply that just as a human king requires an עם, so too, כביכול, the Supreme King requires an עם, would be an anthropomorphism not only in language but in essence, G d forbid. For it would ascribe to Him dependency, incompleteness, and a need for others in order to be what He is. This is absolutely impossible.

We thus arrive at the classical difficulty that the teachings of Chassidus take up in many places: how to understand all the anthropomorphic expressions in Torah—"eyes," "hands," "anger," "joy," and in particular "kingship"—in a way that preserves both sides of the truth. On the one hand, the Torah speaks "כלשון בני אדם," in human language, for "לא ניתנה תורה למלאכי השרת," and these expressions must therefore point to some real pattern in the Divine, some true relationship by which He chooses to relate to the worlds. On the other hand, "כי לא אדם הוא," He is not a man, that we should ascribe to Him bodily form, emotions subject to change, or any limitation and dependence whatsoever.

In the matter of malchus, this tension is especially sharp. For the very definition of malchus, as we saw, is relational and dependent: no king without a people, no הדרת מלך without ברב עם, no malchus without the coarse "am-ness" that stands opposite the king. If so, when we say in our davening, "מלוך על העולם כולו בכבודך," rule as King over the entire world in Your glory, what are we truly asking? Are we, Heaven forbid, asking that He attain some perfection that He did not have? Certainly not. Yet the language is precise: "מלוך," a request that there be an actualization of malchus.

From all this it is clear that we must seek a deeper understanding of what "malchus" means when said of Hashem, such that it will include, in some refined and exalted form, the content of "אין מלך בלא עם"—there is no king without a people, distance and multitude and "am-ness"—and yet be utterly free of any implication of lack or dependence. Only then will the institution of human kingship, with its conditions of רבוי and ריחוק and עם, be revealed as a true mashal and not merely a misleading image.

To reach this, however, one cannot remain within the plane of malchus as it appears in the world of basar vadam. One must ascend in the seder hishtalshelus to the level of the sefiros, to the sefirah of Malchus in the Divine attributes, and contemplate how there, in Elokus, there can be something called Malchus that is both a mode of relation to "am" and yet an expression of His absolute independence. And this will be the next step in our inyan.

3 · Malchus Above Worlds

However, to ascend to the level of the sefiros one must first be mevarer: what does it mean at all that we speak of ten sefiros in Elokus, and in particular of a sefirah called Malchus? For, on the one hand, the Ohr Ein Sof is pashut betachlis hapeshitus, utterly simple without form or division, beyond any structure of ten or a hundred; and

on the other hand, all the writings of the Arizal and of the Zohar speak constantly of Chochmah, Binah, the six middos, and Malchus, and make them into the seder hishtalshelus through which worlds and creations come into being.

The explanation is known: the ten sefiros are not, Heaven forbid, separate entities or parts in Elokus, but they are modes of revelation, ways in which the Infinite light is mislabesh so that there can be a relationship with what is finite. In the language of Chassidus, the sefiros are "kelim" and "oros": vessels that delimit and channel, and lights that fill and animate. The ohr remains essentially the Ohr Ein Sof, but it shines through a particular keli, and thereby there is a certain form of giluy—of Chochmah, or of Chesed, and so on.

Now, within these ten sefiros, Malchus is counted as the last and lowest. It receives from all the preceding nine, and from it there is the hispashtus into the next world below. As is explained in Etz Chaim in Shaar HaMalchus, that Malchus of each world is the shoresh and the source of the olam that follows it, so that Malchus of Atzilus is the source of Beriah, Malchus of Beriah the source of Yetzirah, and so forth. And this is already a great chidush in our inyan. For we see that what is called "Malchus" in Elokus is not merely a borrowed term from malchus basar vadam, but a real, essential inyan in the seder of Elokus itself: the very power by which the Infinite light stands at the boundary of revelation, contracts and limits itself, and from there allows a world to emerge.

We can understand this more according to what is brought in the Zohar, "Malchus peh; Torah she'b'al peh." The Zohar identifies Malchus with speech. And this demands understanding: why is Malchus compared specifically to peh, mouth, and not to another limb? But the matter is that speech is the faculty by which a person emerges from his inwardness and relates to an other. Intellect and emotion can remain entirely within the self; a person can be wise and loving and yet dwell alone, without any relation to another being. But when he speaks, he is already standing in a relationship to one outside of himself. Moreover, speech, by its very nature, contracts and measures the inner thought: a person's machshavah is rich, vast, simultaneous, while speech comes out word after word, letter after letter, in a defined language graspable by the listener.

Thus, Malchus as "peh" means: the Divine faculty of "speech," through which the Ein Sof, so to speak, steps out from absolute inwardness and enters a relation with worlds and creations. And just as in a person, the power of dibbur is not his essence—he is not "speech" itself, but he possesses the ability to speak when he so chooses—so, in a manner of allegory and infinite distance, Malchus is not, Heaven forbid, a change or addition in His Atzmus, but a mode He brings forth, a way in which His light is mislabesh such that there can be a "listener," a world that hears.

Now we can return to the earlier difficulty. When we said, "אין מלך בלא עם"—no king without a people—it seemed that the king is dependent on his subjects: without them he is not a king at all. But in the light of the sefirah of Malchus, the matter is reframed. Malchus is not a need, but a will. It is the bechirah and ratzon of the Ein Sof to be "King," i.e., to be related to finitude, to allow that there should be an "am" that receives His hashpa'ah. The dependence is inverted: the "am," the worlds, depend on Malchus for their very existence, while Malchus itself is a self-limitation of the Or Ein Sof, an act of tzimtzum and concealment, chosen from absolute independence.

This is the meaning of what is explained in Etz Chaim, that before the emanation of the sefiros there was only the Infinite light filling all, and there was no place for worlds, until there was the tzimtzum, the concealment, and afterwards the kav of light that entered the halal and from which the sefiros were emanated. The first condition for there to be Malchus is concealment: as long as the Or Ein Sof shines without any tzimtzum, there can be no "other," no sense of distance, no "am." Only when the light withdraws, so to speak, making room for finitude, can there be the possibility of an am that feels itself coarse, separate, and distant.

But this same tzimtzum is not, Heaven forbid, a compulsion or a lack. It is His act. In the language of Chassidus, "lo zu haderech": the tzimtzum is not a literal departure, but a concealment to the receiver; the Infinite remains as it was, only that it chooses to hide itself in order that there be worlds. So too with Malchus: Malchus is the name for that place where the Infinite, without ceasing to be Infinite, stands as if at the edge of revelation, presenting itself in a way that finitude can receive. This is malchus above.

Thus, when we say that Malchus is "shoresh ha'olamos," the source of worlds, we do not mean that worlds add something to Malchus, but the opposite: Malchus is the form in which the Or Ein Sof chooses to be the source of worlds. It is a "crown" that the King places upon Himself, not a garment that the subjects place upon Him. The dictum "אין מלך בלא עם" is, in this higher light, not that the King becomes king through the am, but that the very concept of "king" is the concept of relation to an "other"; and that is precisely what Malchus is: the Divine readiness to relate, the Divine assumption of form.

From here we can also understand why Malchus is counted among the sefiros davka as the last and the lowest. For all the higher sefiros—Chochmah, Binah, the middos—speak, so to say, within Elokus itself: the Divine wisdom, the Divine understanding, the Divine kindness and might. They are all still, each in its way, expressions of inwardness. Malchus alone is the middah that faces outward, that is oriented to what is not yet, to the possibility of a world. Therefore, it is "les lei migarmei klum"—it has nothing of its own—but receives from all the others; for the content of Malchus is not some new light, but the resolve that all that came before—His wisdom, His kindness, His truth—should be expressed toward something outside. In that sense, Malchus is the sum of all the preceding sefiros in a new orientation: not toward self, but toward other.

And this brings us to a further point. If Malchus is the Divine dibbur, the Divine outwardness, then the distinction between Or Ein Sof and the hislabshus in Malchus becomes clear. Or Ein Sof, as It is in Itself, has no relation to worlds at all; it is equally "far" from the highest angel and from the lowest creature. The fact that there exists a world that can say "You" to Him is thanks to the hislabshus of that light in the keli of Malchus, which defines the relation "King—people," "Speaker—listener." Yet, even in this hislabshus, the or remains Ein Sof; only that its manner of appearance is now through Malchus.

Therefore, when we speak of Hashem as King, we are not speaking, Heaven forbid, of His Atzmus as acquiring some new perfection, but of His light as manifest in the attribute of Malchus. "Hashem Melech" means: the Ein Sof shines through Malchus, through tzimtzum and concealment, such that there can be an "am" that receives, and in their reception the מלוכה is revealed. And in this sense, the dictum "there is no king without a people" is not a

dependency but a definition: Malchus by definition is the attribute of relation; if there were no beings to relate to, Malchus would not be called "Malchus"—not because something is lacking in Him, but because that mode would not be in exercise.

Now, since "b'tzelem Elokim asa es ha'adam," man is created in the Divine image, it follows that the malchus of basar vadam is not an arbitrary political form, but a reflection, a he'ara, of Malchus Elyon in the plane of flesh and blood. The fact that in human experience there is such a phenomenon as a king, whose word is law, whose presence creates awe, whose decree shapes the lives of multitudes, is because from above there is the sefirah of Malchus, and from it there is drawn into the nefesh ha'adam a capacity for kingship. In the language of Chassidus: Malchus d'Atzilus is mislabesh in Malchus d'Asiyah, and in the soul this appears as the koach ha'manhigus, the faculty of leadership. When this koach is manifest in its highest and most rectified form, in a Jewish king according to Torah, then it is a more direct tzelm of Malchus Elyon.

This also explains the resemblance and the distance between Divine and human malchus. On the one hand, because human malchus is a tzelem, therefore it, too, requires "am," distance, and multitude; it, too, is associated with speech—decree and command; it, too, appears as a relation rather than an essence. On the other hand, because it is but a dim he'ara, it bears within it the stamp of limitation and dependency: the human king truly has no malchus without his people, for his very authority is constituted by their acceptance. Whereas above, Malchus is an act of the Infinite, which can be withdrawn at any moment without any change in Him, and whose exercise adds nothing to His perfection.

Thus we arrive at a new framing of our earlier question. We had asked: how can we ascribe to Hashem a malchus that seems dependent on an am? Now it is clarified that what is dependent is not He, but the giluy of the attribute. There is, in Elokus, a middah of Malchus—the Divine will to relate, to speak, to be King—and when there is an "am" that receives and accepts, that Malchus is in revelation. When there is concealment of the worlds, that Malchus is in a state of he'elem, like a king who sits in his inner chamber and is not seen. In neither case is there, Heaven forbid, any change in Atzmus; all the change is only in the recipients and in the degree to which the light of Malchus is manifest.

And this is, in truth, the meaning of our request, "מלוך על העולם כולו בכבודך"—"reign over the entire world in Your glory." We are not asking that He become King; we are asking that His attribute of Malchus, which is already His will, should be revealed in this lower world, that the concealments should be diminished, that the "am" should accept upon itself the yoke of Heaven, and thereby that the glory of Malchus should shine. We are requesting that the tzimtzum be such that, within it, His Kavod is perceptible.

With this, the institution of a human king as a mashal is illuminated from above. For now we see that the very possibility of telling a story of "king" and "people" in this world is because above there is a true attribute of Malchus, as the power of tzimtzum and dibbur whereby the Infinite relates to finitude. Yet still, all this remains in the level of middos and sefiros. To penetrate more deeply into the inner life of Malchus—how, within this attribute,

there is "mind" and "thought," a Divine "daas" that encompasses worlds as a king's heart encompasses his people—this requires that we contemplate the mashal of the human king's inner world, his daas hamalchus. And to that we now turn.

4 · The Mind of a King

According to this, we can now return to the mashal of a human king, not only in the external matters of his rule—his decrees, his armies, his courts—but in the inner structure of his daas and machshavah themselves. For if, as explained, malchus in Elokus is a mode of giluy wherein the Infinite orients Itself toward finitude, then it is understood that the mashal for this is not merely that there is a person who is called "king," but that his very inner life becomes re formed according to the inyan of malchus. And this will be the key to approach, in the next stage, the concept of Divine "thought" in malchus.

Behold, the Rambam, when he sets forth the dinim of a Jewish king, does not suffice with laws of honor and fear from the side of the people alone, but goes on at length to describe who the king must become. On the one hand, he writes regarding the awe due to the king that "no one may sit in his presence, nor stand in his place, nor use his scepter, nor see him naked, nor ride upon his horse," and that "his fear should be upon them, and they should be in awe of him exceedingly." He further rules that one who despises the king is liable with the gravest liability, and that the king's dread must be upon the people "like the dread of Heaven." On the other hand, concerning the king himself he writes that "his heart is in the hand of Hashem," that he must be "humble and lowly in spirit," that he may not elevate his heart over his brothers, and that "his heart is the heart of all Israel."

We see, therefore, a paradoxical structure: the same person must be at once infinitely raised above the people in their perception, and yet inwardly his own daas must be bent under the yoke of Heaven more than any of them; he must hold himself as a servant of the public to a degree beyond any individual, for "his heart is the heart of all Israel," and yet he must not mingle excessively with them, not be found in the markets and the baths, not make himself hefker among the people, in order that the dread of the king not be diminished. This double structure is not incidental, but expresses the very form of malchus in the nefesh.

For the king's daas is not daas prat, the knowledge of a private person who fills his own life, his family, his circle. The king's daas is daas klali. His machshavah must rest constantly upon the klal, upon the people as a whole, their needs, their dangers, their peace. This is why the Kuzari says that the king's heart is like the heart of the nation, that in his lev the whole body of Israel is unified, as the heart unifies and gives life to all the limbs. And the Maharal explains that the king is the "tzurah" of the people, the form which gives unity and direction to the many particulars. Thus his mind is not only his own mind; it bears within it, as in a general concept, all the details of the people's life.

Yet, precisely because of this, his thought cannot collapse into theirs; he cannot live on their level. If he were to be "one of the guys," sitting with them, jesting with them, eating and drinking as they eat and drink, then his daas would be drawn down into their smallness, and he would lose the vantage from which he can truly be a lev klali. Therefore the halachah demands that the king's personal life be constricted and ordered for the sake of the

malchus: he may not multiply for himself horses, wives, and wealth beyond the measure fixed by the Torah, lest his heart be distracted from the public and turn to his private pleasures; he must write for himself a Sefer Torah and read in it all the days of his life, that his heart be always bound with the Divine daas that stands above all.

In other words: the king's existence as a private "I" must be, so to speak, sacrificed upon the altar of his role as "head of the people." His eating, his sleeping, his journeys, his speech—all these are no longer his own, but are functions of the malchus. His machshavah is, as it were, turned panim el panim toward the people, for he must think of them and care for them with an inward face, with personal attention and responsibility; and at the same time it remains removed, for his thought is not that of an equal speaking to an equal, but that of one who stands on a higher rung and sees the general picture which they cannot see.

This is expressed also in the halachic requirement that the king's terror be upon them "like the terror of Heaven." For terror implies not only that externally they obey, but that internally they feel his superiority in their very mochin. A subject before the king does not only fear the king's sword; he is shy to think small and coarse thoughts in the king's presence. Yet the Rambam emphasizes that the king himself must fear Hashem more than all of them. Thus there is a chain: the people's daas is encompassed by the king's daas, and the king's daas is encompassed by Divine daas. In the people's experience, the king's thought is a horizon they cannot cross; in the king's experience, the Divine daas is an infinite horizon which encompasses his own. His inner life is therefore structured as a middle term between the multitude and the Infinite.

Now, this structure—that his thought encompasses the people from above, and yet is not absorbed within them—is the very form of the mashal that we need for Malchus Elyon. For we can now say: when we speak of Divine malchus, we are not only saying that there is "speech" toward the worlds, but that there is, so to speak, a "mind of the King," a Divine machshavah in which all worlds are held together as a single klal. Just as the human king carries his entire kingdom in his heart, so too all the seder hishtalshelus exists only as it is grasped and encompassed in the "heart of the King."

However, here arises an essential distinction that will lead us further. The king of flesh and blood, in order that his heart be the heart of all Israel, must give up much of his own individuality. The content of his thought is in fact changed by the people; their needs fill his days, their troubles disturb his nights. If, for example, the people are at war, his mind is agitated with war; if they are at peace, his mind rests differently. The king's daas is therefore affected, colored, and limited by the content that it must bear. His malchus reshapes his machshavah in an ongoing way.

If so, when we apply this mashal to Elokus, it would appear, Heaven forbid, that Divine "thought" too is altered by its content—that when the worlds are thus and thus, His machshavah is thus and thus, and when, in some other time, there will be other creations, His machshavah will be other. And this cannot be; for the Rambam has already established that in Elokus there is no change, no multiplicity, no composition of subject and object, and that He is Himself His knowledge and His life. How then can we ascribe to Him a "kingly thought" which bears the worlds as content, without implying that the worlds cause some modification in Him?

We must therefore say that the mashal divides. From the human king we learn the form—that there is a daas which encompasses the public from above, panim el panim yet removed, and that this daas defines the king as king. But with regard to the effect of the public upon that daas, there the mashal ceases. In the human case, the people enter into the king's mind as something added, for his mind is a separate entity that can be filled or emptied. In the Divine case, the "people," all the worlds and their stories, exist only as they are contained within the simple oneness of His "thought," which is not affected at all by them.

To make this distinction clear, we must first contemplate more deeply the inner experience of the human king's thought—how he relates to his people inwardly, how he can hold multitudes of details in a single kesher—and then, from that, ascend to define by negation and contrast the nature of Divine "machshavah" in malchus: how it can be both kollel hakol, all encompassing of the totality of worlds, and at the same time utterly transcendent, not changed nor bounded by them at all. This will be explained in the continuation, when we speak of "Divine Thought and Human Thought," to understand the difference between machshavah shehi nivra, created cognition, and machshavah ha'Elokis, which is simple oneness.

5 · Divine Thought and Human Thought

However, all this remains in the realm of contrast in the negative—what Divine "thought" is not. To come to some positive grasp, according to the measure that Torah permits us to speak, we must now recall the foundations that the Rambam establishes concerning daas ha'Elokis, and from there distinguish two general levels called in the language of Chassidus machshavah elyonah and machshavah tachtonah, and from within this framework to define an inyan prat, a particular modality, which we will call machshavah ha'melechit.

The Rambam, in the second chapter of Hilchos Yesodei HaTorah, after clarifying that the Creator is not a body and that no corporeal predicates apply to Him, comes to the inyan of knowledge. And there he rules that it is clear and explicit in the Torah and in the prophets that the Holy One, blessed be He, knows all the deeds of human beings and all that will be; and he asks, how is this possible if we also maintain that He is simple, without composition? For by creatures, the knower, the knowledge, and the known are three separate matters. The answer which he brings, founded upon the words of the sages, is that in Elokus, "Hu ha'yodea, Hu ha'yadu'a, Hu ha'daas atzmah"—He is the Knower, He is the Known, and He is the Knowledge itself, all in a complete and simple unity.

From this it is understood that when we say that He "knows" the worlds and the creations, and certainly when we speak of His "thinking" them, we cannot mean a knowledge that stands opposite them, as something which has them as its content, but rather that His very being, in its simple oneness, is the knowing of them. They are known only insofar as they stand in the radiance of His being; they do not enter Him, so to speak, as something added, Heaven forfend, but they are as nothing and effaced in the simplicity of His daas.

And behold, in the language of Chassidus this is often expressed by the distinction between machshavah elyonah and machshavah tachtonah. Machshavah tachtonah is how the worlds appear from below: the perspective in which each thing feels itself as a metzius, a being, and the Divine "knowledge" of it appears as though it were

something that rests upon the thing, recognizes it, and governs it. In this perspective we naturally imagine a sequence: first there is the One who knows, then there are the things known, and then there is the act of knowing which connects them. All of this is only in the grasp of the lower, in the garments of created thought.

Machshavah elyonah, by contrast, is how the worlds stand within Elokus: not as something outside, but as they are engulfed within the simple will and knowledge of the Ein Sof, where their entire being is only His thought of them. There, the known has no independent posture at all; its entire reality is only that He knows it. It follows that His knowledge is not affected by the known, for there is nothing "other" to affect it. Rather the known is affected—indeed, brought into being—by the knowledge.

This is the explanation which our master, the Baal HaTanya, elaborates in the beginning of Shaar HaYichud VehaEmunah. He explains there, based on the dictum "Forever, Hashem, Your word stands in the heavens," that the utterance of Hashem which once said "Let there be a firmament" must stand and be forever within the firmament, enlivening and bringing it into being at every moment; for if, Heaven forfend, that speech were to depart for even a moment, the heavens would revert to absolute nothingness as before creation. And he extends this to all creatures: that their entire existence is the constant speech and thought of Hashem regarding them.

Now, when we hear that the worlds are constantly in His speech and thought, if we interpret it according to the way of human cognition, we fall again into the error we wished to avoid: that His thought is like our thought, which is an act that comes to rest upon something other than itself. Therefore he adds and emphasizes that this speech and thought are not like the speech and thought of flesh and blood, Heaven forbid. For in the human, speech goes out from within and becomes separated from the speaker; thought too, though it remains inward, is a koach, a power, that is distinct from the soul's essence and that can be occupied with one thing or another. It can be moved, stopped, changed, and is affected by its object. But in the Creator, blessed be He, there is no such separation: His "speech" is not something that leaves Him, and His "thought" is not an additional power over and above His essence. Rather, He and His kochos are one simple oneness; the very Being that is, is what we call for our understanding His thought and speech.

Therefore the Baal HaTanya explains that the difference lies not in Him but in the makablim, the recipients. The same Divine radiance which, from His side, is utterly simple and indivisible, when it descends through the seder hishtalshelus, appears as "speech," as letters, as divisible and successive forms, and the worlds receive from it as though from a speech that enlivens them. But from His perspective, "no thought can grasp Him at all"—meaning even the category of "thought" does not apply in its created sense.

According to this we can more precisely define the difference between thought that is affected by its object and thought that is its own simple being. In a created intellect, the essence of thought is the grasping of something other than itself. Therefore, necessarily, it is porous to its object; it is shaped, colored, and delimited by whatever it takes hold of. The thought of a number is not like the thought of a melody; when one thinks of joy, one's thought is itself joyful; when one thinks of pain, the thought is itself constricted. The object enters; the knower and known are not one.

In daas ha'Elokis, however, there is no "other" at all; "ein od milvado" in the most literal sense. The entire seder hishtalshelus, from the highest worlds to the lowest, exists only as a dependency of His will and knowledge. His "thought" of them is nothing but His being as it relates to them, and since His being is simple, the thought is simple. It is not affected by them; on the contrary, they have no definition except as affected by it. Its being is not "about" something; it is, and by being, it causes all.

With this we return to the inyan of Malchus. When we said above that Malchus is the attribute by which the Ein Sof relates to finitude, and that it is the shoresh of the worlds, we might have erred to think that Malchus is something like a separate koach, with its own inner life, in which the worlds are lodged as content. But according to the above, we must say that Malchus too, even as it is called peh and dibbur, is nothing other than the Ein Sof Himself, as He wills to be King. The title "Malchus" describes His ratzon to be melech, not a need which presses upon Him from without, nor even a disposition which arises within Him as a novelty, Heaven forfend, but an eternal mode within His infinity—"so He is, and so He wills to be."

Thus, when we speak of His "kingly thought"—and here we begin to define the new inyan of machshavah ha'melechit—we do not mean a thought that is parallel to the worlds, as if it first existed and then took them into itself as content. Rather, machshavah ha'melechit is the name for the simplicity of His being as it includes, in one undivided gaze, both the story of the worlds and the story of each neshamah, together with the very will that there should be such a story at all.

To explain: in human cognition, there is always division between the public narrative and the individual narrative. Even the greatest human king, whose daas holds the klal, must shift his attention from the needs of the kingdom to the needs of the individual, from the wars of the state to the tears of a single orphan. His thought cannot in truth grasp both with equal fullness in the same instant; he must move from one to the other. And when he considers the whole, the details are necessarily blurred; when he descends into the detail, the whole retreats to the background. This is the limitation of machshavah shehi nivra: it is sequential, bounded, and changed by its content.

Machshavah ha'melechit in Elokus, by contrast, can be understood (by way of mashal and yet in complete negation of corporeality) as a simple, timeless looking in which there is no before and after, no general and particular, no oscillation between the public and the private. In that one Divine "regard," if we may so call it, the total history of all worlds—from the first moment of "Let there be light" until the final refinement—is held together with the entire journey of each individual soul, from its root in the supernal worlds through its descent into a body and its return. And all this is not an addition to Him, but simply the way His oneness chooses to be King.

In the terms of Chassidus, one could say that machshavah ha'melechit is the interface, so to speak, between machshavah elyonah and machshavah tachtonah. From above, it is entirely one with the simple essence, unaffected and unbounded; from below, it is the source of all the differentiated narratives which we call worlds and souls, kingship and subjecthood. But in itself it is neither narrative nor subject; it is the King's self knowledge as King. It is His will to be Melech, together with the entire kingdom as it is encompassed in that will, in one simple point of daas.

This is the inner meaning of saying that His Malchus is His will to be King and not a need. For a need is always aroused by its object: the hungry one is hungry because there is food that he lacks; the lonely one longs because there is a society from which he is cut off. But a will that is rooted in the essence is not for the sake of filling a lack; it is the essence's own expression. So too, His will to be King, as it is in machshavah ha'melechit, is not because there are already worlds and souls which call for a King, Heaven forfend, but because He, in His absolute freedom, chooses that there shall be a kingdom and that He shall be its King. And in that very choice, all the details of that kingdom are contained.

Accordingly, the gap between Divine and human cognition is now clarified in a sharper way. Human thought, even at its most royal, is always a movement toward an object and a change by the object. It is like a vessel which fills and empties; its honor is to be affected. Divine "thought," and particularly machshavah ha'melechit, is the opposite: it is the simple being of the Melech, from which all objects receive their very possibility of being thought. The worlds do not enter it; they emerge from it. It does not become kingly because there are subjects; the subjects are because He is King.

And nevertheless, the Torah chooses to speak in the language of kings and of thought, and to establish in halachah a malchus basar va'dam which is a dim imprint of this supernal attribute, in order that there should be some foothold for our minds and hearts. For when a Jew contemplates how a mortal king's heart is transformed by his malchus, how he must hold in his mind the whole and the part, he can, by way of distance and negation, begin to sense that above there is a "thought" of the King which holds him too, his own small story, together with the entire cosmos, in one undivided gaze.

This sense will be the foundation for the avodah which comes later, in Amidah and in Yom Kippur: to know oneself as standing within machshavah ha'melechit, within that simple kingly regard which never leaves him for a moment. However, before we come to the avodah of standing, we must first understand the emotions which this awareness is meant to awaken in the soul: the yirah and ahavah appropriate to one who knows that the King's thought is upon him always. And this will be explained in the continuation, when we speak of fear, love, and distance before the King.

6 · Fear, Love, and Distance

Now, from this awareness that the King's thought is upon him, there must be born in the soul not only a concept but a standing, a matzav hanefesh of fear and love. For it is not enough that a Jew should know that he is held within machshavah ha'melechit; he must feel himself as one who is seen, as one who stands in the presence of the King. And this feeling is given its first form through the mashal of malchus basar va'dam, in which the Torah and Chazal have detailed for us the awe and love of subjects toward their king.

We find in Rambam Hilchos Melachim that the dread of a mortal king is described in very sharp terms. He writes that one must place the fear of the king upon himself exceedingly; that one must not sit in his place, nor speak before him, nor be overly familiar; and that the king's awe must be upon the people as the awe of Heaven. From

this it is understood that the emotional posture demanded is not merely a formal respect, but a deep inner pachad, a trembling which seizes the person such that his natural movements are checked, his words measured, his very sense of self contracted in the face of the royal presence.

And to illustrate what such awe can be, the Midrash relates concerning Shlomo HaMelech that his throne was constructed with such wisdom and wondrousness that whoever ascended it was overcome with fear. Beasts of gold and lions and eagles were there, mechanisms that moved, steps that responded, until the one who approached felt surrounded by a choreography of majesty, and his heart melted within him. Not that these devices harmed him, G d forbid, but that they revealed to him how far below he stood, how great was the one who sat upon such a throne. Thus the throne itself became a pedagogue of awe, carving in the heart of each visitor a sense of his own smallness and the king's exaltedness.

However, to understand what this teaches in avodas Hashem, we must first distinguish between the different terms of fear that the Torah and Chazal employ: pachad, eimah, and yirah. Pachad is the sharp, immediate terror before something that can strike, the instinctive shrinking-back of a being that feels itself threatened. Eimah is a heavier dread, a gravity that settles upon a person when he enters an atmosphere of greatness, even if there is no direct threat. And yirah is more general: it can refer to both, but at its root it means seeing (for it is from the same letters as re'iyah) — a perception that alters the beholder, a recognition of something beyond himself which demands a change in his posture.

In malchus basar va'dam, all three are present. There is pachad, for the king has power over life and death, to decree judgement on the spot. There is eimah, for the pomp, the guards, the throne, the distance, and the laws that surround him create a field of gravity into which no one steps lightly. And there is yirah in the deeper sense, for the very sight of a true king — his composure, the wisdom in his eyes, the weight of the people that rests upon him — impresses itself upon the beholder and leaves him changed.

Yet Rambam in Hilchos Yesodei HaTorah, when he speaks of fear of Hashem, does not begin from pachad of punishment, but from contemplation of His great and wondrous deeds and creations, until a person recognizes His infinite wisdom, and immediately he is moved to praise and to desire to know Him; and when he thinks these matters, he recoils and trembles, and knows that he is a small and low creature, dark and standing with little knowledge before the Perfect Wisdom. There we see that the yirah which is the mitzvah is not first and foremost fear of harm, but awe of exaltedness — yiras haromemus — born from seeing His greatness and one's own nothingness.

We must therefore say that just as in human kingship there is a hierarchy within fear — simple fear of the king's rod, deeper dread of his majesty, and the transformative yirah that comes from seeing true malchus — so too in avodas Hashem there are levels. There is yiras ha'onesh, fear of punishment, which is also a fear of the King, for the punishments are His decrees; but this is a fear that remains centered in the self, in one's own welfare. Above it stands yiras haromemus, in which the fear arises from the bittul of the soul before His exaltedness, independently of any consideration of self.

And this is the primary mashal that malchus basar va'dam gives us: not the content of fear, but its structure. Before a king, even when one does not think of punishment, one cannot help but feel that he has entered a different domain, in which he is no longer baal habayis over himself. His gestures become careful, his speech is weighed, there is a certain distance that he does not dare to cross. This distance is not a physical measure, for he can be standing close in space; it is an inner gap, a recognition that "I" and "he" are not on one plane. Such is the image for yiras haromemus before Hashem: the soul senses an absolute romemus, an uplift far beyond all worlds, and in that sensing it feels itself removed, held back from overstepping.

Yet with all this, fear alone does not define the relationship of subject and king. There is also love. For the people love their king — but their love is of a certain kind. They love him because he brings them benefit: he leads them to victory, he arranges their economy, he establishes justice, he adorns the kingdom with beauty. Or they love him because of his personal beauty and charisma, the grace of his conduct, his noble bearing. In all these, the love is a response to what the king does for them or how he appears to them.

In contrast, Rambam in the same chapter describes love of Hashem in completely different terms. He writes that a person is commanded to love Hashem with a great and exceedingly strong love, until his soul is bound up in the love of Hashem, as if he were sick with love, his mind never turning away from it. And how is this love attained? Through contemplation of His deeds and great wonders, until one recognizes His infinite wisdom, and then immediately he loves, praises, glorifies, and has a great desire to know the great Name.

Here the love is not based on personal benefit, but on emes, on truth. The soul recognizes that this Being is the root of all being, that He is the true life of its own life, and therefore it is drawn to Him with an essential pull. This love is not "I love what You give me," but "I cannot but love You, for You are my reality." And in the inner teachings it is explained further, that the root of this love is the soul's source in Him, chelek Eloka mimaal mamash, such that its very essence is oriented toward Him as iron to the magnet.

We can now return to our mashal and nimshal. The love of a human king is a love of distance: the people do not know him in his inner private life; they see only the reflected light of his malchus. They love the ray. Therefore their love can coexist with great fear; indeed, the fear intensifies the love, for it invests it with romance and longing for something beyond reach. So too in avodas Hashem, there is a level of ahavas Hashem which is love of the ray: one loves His goodness, His kindnesses, His wisdom as expressed in creation and Torah. This love too can coexist with yiras haromemus, and the distance does not cancel the bond; it refines it.

But there is a point in the nimshal where the mashal breaks. For by a human king, the distance is essential to the love: were he to become a simple fellow among his subjects, the unique flavor of their love would be lost. By Hashem, however, the more the Jew comes to know his root in Him, the more his love and fear change in content. His love becomes not only for the ray but for the Essence as far as it is given to a soul to cleave; and his yirah becomes not only awe of exaltedness, but also a trembling not to be separated for even a moment from the One to whom he is bound in his very being.

This twofold movement — awe of exaltedness and love of rootedness — is the proper emotional posture of one who knows that the King's machshavah is upon him. He fears, not lest the King harm him, but lest he obscure that gaze through sin; he loves, not only because the King sustains him, but because he recognizes in the King the truth of his own "I." And these two together create a certain distance-in-closeness: he stands close, for he is rooted in Him; and he stands distant, for the King is infinitely exalted over him.

And this is already a preparation for the next inyan, which is the actual coming before the King in deed: how one walks, stands, and speaks in the palace. For the inner yirah and ahavah must be given form in the body, in the path of his approach and the restraint of his movements. Only then is the subject truly standing before the King, in a way that mirrors, as far as a mashal can, the soul's standing before the Melech Malchei HaMelachim in tefillah.

7 · Approaching the Palace

From this we proceed to the seder of the body as it comes near — not merely how the heart feels, but how the feet move, how the mouth opens or is held back. For in malchus basar va'dam we find that the derech ha'geshah, the protocol of approach itself, is an avodah; and this is given in Torah and in divrei Chazal not as story alone, but as a living mashal for the seder ha'tefillah.

We see this first in the episode of Esther HaMalkah. The Gemara expounds at length how she said, "And I have not been called to come unto the king these thirty days," and how her fear was not only fear of punishment, but fear touching the very structure of the palace. For Achashverosh's law was that no man or woman should enter the inner court who is not called, and whoever transgresses this protocol is judged by the scepter: if the king extends the golden scepter, he lives; if not, he is lost. And the Gemara depicts how Esther, though beloved, trembled to cross that threshold unbidden, and how every step she took toward the inner chamber was accompanied by fear and tefillah, until, "the King extended to Esther the golden scepter that was in his hand."

Now, at first glance one could say: this is a story of a wicked king, a foreign court, and what has this to do with the avodah of a Jew? But the fact that the Gemara elaborates this seder ha'knisah, and that the entire yeshuas Yisrael in those days hung upon the question whether Esther may enter without being called, shows that here is being revealed a toar ha'palterin — an image of the palace — that is Torah. The inner court is not open as a street; there are outer courts, inner courts, guards, and a law of permission. Even the one whom the king loves must not burst in at his own hour and in his own manner, but waits to be summoned, or risks his life upon the extension of the scepter.

Similarly, in Nechemiah we find that when he stood before the Persian king, and the king noticed that "his face was sad," Nechemiah said, "Then I was very much afraid." And he explains that never until that day had he shown sadness before the king, for there too there was a seder, that before the king's face one's countenance must be arranged, one's heart must be guarded, and even to hint at one's inner pain is already a breach in protocol which evokes dread. And there, too, when he wishes to speak, he does not simply pour out his words, but first blesses the king and only then presents his request, after having silently davened to the G d of Heaven.

From both these narratives we see several inyanim. Firstly, that there is a distinction between being in the outer service of the king — as Esther in the women's house, or Nechemiah in the role of cupbearer — and entering the penimiyus, the inner court, where the king's presence is immediate. Secondly, that there is a chok of calling: "asher lo yikarei," if he was not called, the very act of approach is a transgression. Thirdly, that even when circumstances require the servant to come or to speak, he must rely on the king's will revealing itself toward him — symbolized by the extension of the scepter, or by the king's gracious answer to Nechemiah. The subject does not seize the presence; he receives it.

This is all in narrative form. But halachah itself codifies the awe of place and of objects that belong to the king. Chazal taught that one may not sit on the throne of a king, nor use his scepter or staff, nor ride upon his horse, nor enter his private domain as upon a friend's house. And in the sugyos of Sanhedrin we find that even in matters of Torah, the king's place bears a special kedushah of honor: his seat is not for another, and even the greatest sage must not take that place. The very kli — the staff, the scepter — is bound to his person; to take it in hand is to confuse levels, to blur the distinction between the one who stands in malchus and the ones who stand before malchus.

And we must say that although by a mortal king this is to guard his kavod, lest his awe be diminished in the eyes of the people, in the nimshal it is teaching a deeper seder: that the keli through which malchus is revealed is not to be grasped by the subject as his own. There is a domain that is "shel ha'melech davka," and the subject's avodah is to keep that boundary intact, to know which step is his and where his step ends.

Furthermore, there is the seder of dibbur. Before a human king one does not speak until permission is given. The Rambam describes regarding kingship that one who addresses the king must stand, must speak briefly and to the point, must not raise his voice excessively, and must not answer back. And even a beloved servant, one who is cherished in the king's inner circle, waits to be called by name or by gesture; his love does not cancel the protocol, it deepens his care for the protocol. For precisely because he is close, he trembles lest he fail in the derech eretz of the palace.

All of this, when translated into the avodah of tefillah, becomes clear. For the Mishkan and the Beis HaMikdash were structured as a palace with successive courtyards and chambers; and our sages have already compared the seder ha'tefillos to a seder of approach through such courts. Shacharis, Minchah, and Ma'ariv are not merely three times to utter requests, but three distinct ha'gashos, three entries through different gates of the same palace.

Shacharis, which is established corresponding to the morning Tamid, is like the entry as the gates of the palace open. The soul awakens from sleep, from a state of katnus and concealment, and must wash, arrange itself, recite birchos ha'shachar and Pesukei DeZimra, and then present itself at the outer gate. The day's avodah stands before it like a court full of ministers and attendants; the sun has risen and the light of chesed is revealed. This is like coming into the outer courtyard, where the king's presence is felt through his entourage, his decrees, his banners.

Minchah, established corresponding to the afternoon Tamid, is like passing through an inner gate in the midst of the day's toil. Here the person interrupts himself, as it were, in the middle of his affairs; he turns aside from the marketplace of his thoughts and enters a more inward court. The Gemara already says that Minchah is especially

accepted, for then the approach requires greater inner gevurah: to detach from the swirl of asiyah and to stand in a quieter, more refined space. In the mashal of the palace, this is to leave the public square and pass through the guard posts into the area where only select servants may enter at that time.

Ma'ariv, corresponding to the burning of eivarim and chalavim at night, is like the approach at a time when the palace is closing, its gates guarded, the corridors darkened. The world descends into sleep, and the dangers of the night — confusion, concealment, the stirrings of din — surround. To daven Ma'ariv properly is to seek entry when access seems least available, relying not on the revealed order of the day but on the king's faithfulness that extends also into the night. This is like a beloved servant who is granted permission to enter after hours, as it were, when the general public is dismissed, for some matter of closeness that pertains to the king's inner desire.

However, within each of these three tefillos themselves there is again a seder of courts and an inner chamber. There is the approach through blessings and praises, which is like the walk through the corridors; there is the standing in Amidah, which is the inner court before the king's face. But this will be explained at length in the continuation, when we come to discuss the structure of the Amidah itself.

What concerns us here is to establish that the very way one walks, waits, and speaks is already avodah. Just as Esther fasted and clothed herself in malchus before entering, arranging her garments and her mind; just as Nechemiah composed his face and whispered a tefillah in his heart before responding to the king; just as halachah forbids one to take the king's place or use his instruments — all of this becomes, in the nimshal, the seder ha'gashas ha'nefesh to tefillah.

The Jew must know that he does not burst into the presence of the Melech Malchei HaMelachim. He prepares, he passes through the "guards" of distraction and coarseness — the washing of hands, the removal of mundane speech, the ordering of praises — and only then does he come to the "inner court," which is the Amidah. Even then, he does not speak at length in an unbounded way, but confines himself to the nusach she'tiknu Chazal, like a subject who uses only those forms of address that are fitting for the palace.

And here lies a subtle point. By a human king, this entire system is to protect his dignity and the stability of his rule. By Hashem, who is exalted beyond any change, the protocol is for the sake of the subject. The multiplicity of gates and guards, the waiting to be called, the restraint of movement and speech, all of these form in the soul the vessels to receive the gilui of the King's malchus without being shattered. The palace is built for us, not for Him; but since He has chosen to reveal Himself as King, He has given us, in Torah and in these stories, the map of how to walk its halls.

And this is the preparation for what follows. For once it is clear that Shacharis, Minchah, and Ma'ariv are like three approaches through the palace courts, and that within each there is an inner chamber of Amidah, we can understand why the Amidah itself is arranged in three parts — praise, request, thanks — as three distinct postures of the subject in the king's presence: entering, speaking the heart, and taking leave. This will be the inyan to be explained next, with the help of Hashem.

8 · The Threefold Amidah

And in this itself there is yet to understand. For if the Amidah is the inner court, where the subject already stands lifnei haMelech, why is it not one simple speech, an outpouring of the heart in one flow? Why did Chazal, in the nusach which they fixed for all generations, divide it into three distinct parts — the first three berachos, the middle berachos, and the last three — and make of this division an ikar in the din of tefillah?

And not only did they divide, but they tied this seder to a mashal of eved lifnei rabo. In the Gemara it is explained that the first three berachos are shevach, the middle are bakashah, and the last three are hoda'ah; and it is likened there to a servant who first arranges praises of his master, afterwards presents his request, and at the end, when his matter is completed, he takes leave with words of thanks and blessing. We must understand: if the whole inyan of Amidah is standing before the King, why is this threefold choreography necessary; why is the audience with the King not defined simply by the standing itself?

However, to understand this there is to preface what the Rambam writes in the beginning of Hilchos Tefillah. There he defines the mitzvah of tefillah as avodah shebalev — service of the heart — and explains that mi'de'oraisa its essence is bakashah, that a person cries out in time of distress and requests his needs from Hashem. But mi'de'rabbanan, the men of the Great Assembly ordered for Israel a seder of shevach techilah, bakashah emtza, and hoda'ah besof, and fixed the text of eighteen berachos.

So we see that from the side of the mitzvah as such, the ikar is bakashah, whereas the full form of Amidah as we know it is a takanah of Chazal. This raises a difficulty: if bakashah is the essential avodah shebalev, why burden it with these additional frames of praise and thanks, such that one who changes the seder is considered as not having davened in the form instituted by Chazal? And especially according to what was explained before, that the whole seder ha'palterin of tefillah is for the sake of the subject, to form kelim in the soul — what is the inner necessity that the heart's speech of request be held between praise and thanks, as a thing in the middle between two vectors?

The explanation in this, according to the derech haChassidus, is that Amidah is not only the content of the prayer but the drawing down and establishing of a certain tzuras ha'nefesh, a configuration of the soul in relation to Malchus Elyon. And this tzurah is not simple but threefold. There is the vector of approach — the nefesh going out of its ordinary stance and aligning itself toward the King; there is the speech of the heart in the King's presence; and there is the vector of return — how the nefesh is released and sent back into its world carrying within it the reshimu of standing before the King. These three movements are what the Sages vested into the three segments of Amidah.

This can be seen more clearly when one contemplates the inner content of the first three berachos. Chazal say that they are "k'neged ha'Avos," corresponding to Avraham, Yitzchak, and Yaakov; and the teachings of Chassidus explain that in them the mispallel ascends, as it were, through the olamos — from Asiyah to Yetzirah to Beriah — until he stands at the threshold of Atzilus. In the first berachah, "Elokei Avraham… haKel haGadol haGibor ve'haNora," the soul binds itself to the root of chesed, to the fact that there is a Creator who is "Melech Ozer u'Moshia u'Magen," who chose Avraham and his seed. In the second, "Mechayeh haMeisim," there shines the

gevurah of Hashem, the power of resurrection and judgment, the holding-back and overcoming of concealment. In the third, "HaKel haKadosh… Ata kadosh v'Shimcha kadosh," the mispallel comes to the bechinah of tiferes and kedushah, separation and exaltedness.

In all this, the person has not yet spoken of himself at all. He is moving out of himself, so to speak, and setting his inner face towards the face of the King. This is the "approach-vector" in the soul: the avodah of shevach. For praise is not merely to say good words about Hashem; it is to reorient one's daas, to loosen the ego's grasp on its own center, and to enter a different field — a field of Divine greatness and holiness. When the Gemara speaks of the servant who "mesader shevach shel rabo," it is not only that he is being polite; he is arranging his own inner world in relation to his master. The shevach makes an inner seder.

And this is why, halachically, the first three berachos are considered one cheftza: one may not interrupt between them, nor change their nusach, nor insert personal bakashos. For they are not yet a dialogue of I and Thou; they are the soul's ascent through the seder ha'olamos to the point where it can stand and speak. Their form is fixed because their function is to align the mispallel with the eternal seder of Malchus Elyon as it is invested in the Avos, who are the Merkavah. In the language of our new framing: these three berachos carve in the nefesh an approach-vector, a directedness toward the King that is beyond the flux of personal need.

Only after this, when the soul has been drawn out of its self-occupation and set in the stance of shevach, is it fit for the second segment of Amidah — the middle berachos, which are bakashah. Here the inyan changes entirely. Until now the mispallel spoke only of Hashem; now he speaks of himself — wisdom and understanding, teshuvah, forgiveness, redemption, healing, livelihood, ingathering of exiles, restoration of justice, destruction of evil, support of the righteous, rebuilding of Jerusalem, sprouting of David, acceptance of prayer. These are all inyanim of the world and of the individual.

Yet, because they come after the approach-vector of shevach, these bakashos are no longer merely cries of need; they become "heart-speech" in the presence of the King. That is, they are not the heart talking to itself, but the heart as it stands in the field of Malchus. The Rambam emphasizes that tefillah is avodah shebalev; and here, in these middle berachos, the heart is indeed at work, not in suppressing itself but in revealing itself before Hashem as King. This is the central phase of the audience: the subject opens his inner chamber before the royal gaze, revealing the lack and the longing of his existence in all its details.

From the side of halachah, these middle berachos have a certain flexibility: personal bakashos may be inserted within them; their number was arranged in correspondence with the structure of human needs; and even their text, in the early generations, saw some variation. This is because this segment corresponds to the unique configuration of each soul's heart. If the first three are a fixed ladder of ascent, the middle blessings are a broad plain on which each one walks according to his path. Yet they remain within the form given by Chazal, for even the heart's individuality must be held within the vessel of malchus, lest it spill out of the audience and return to self-talk.

Afterwards comes the third segment, the last three berachos, which are hoda'ah. Superficially, one might think that thanksgiving is only a refinement of speech — that it is derech eretz to say "thank you" after making requests. But in the nimshal, and especially in the light of what was explained above, hoda'ah is far deeper. It is the "return-

vector" of the soul: how it is dismissed from the inner chamber and sent back into the corridors of life while retaining a reshimu of the King's presence.

In these berachos the content turns again away from the multiplicity of needs back toward the King's Name and peace. "Retzei Hashem Elokeinu b'amcha Yisrael u'v'tefillasam" — here the mispallel no longer asks for his particular; he begs that his entire tefillah be received, that the avodah he has just performed find favor. In "Modim anachnu lach," he bows — the only full bowing within the body of Amidah — and acknowledges ("modeh" also meaning to admit) that everything is from Him, "al chayeinu hamesurim b'yadecha," our lives themselves being in His hand. Finally, in "Sim Shalom," he asks for a general flow of peace and blessing upon all of Israel.

This is not a return to the initial shevach; it is a new posture. At the beginning, the soul praised from outside; now it thanks from within, having been touched by the King's attention. The return-vector is thus not a mere backing out of the room but a carrying of the encounter into the world. Thanksgiving seals the audience by stamping the awareness of dependence and gift into the heart, so that when the mispallel steps back three steps, he does not fall out of the field of Malchus but extends it into the streets of Asiyah.

In the language of our chiddush, we can say: the first three berachos draw the soul along a vector from below to above — from its own world into the machshavah ha'melechit, as much as is possible for a created mind. The middle berachos are the heart-speech that occurs within that gaze: the worlds and their stories being spoken within the simple will of the King. The last three berachos draw a vector from above to below — the King's malchus sending the soul back into its life, but now as a shaliach and not merely as a separate being.

And this is also the reason that the threefold structure of Amidah is compared by the Sages to the Avos. For Avraham is the movement of approach, chesed ha'mes'orer mil'mata, the awakening from below that reaches out to the King; Yitzchak is the inner trembling and avodah of the heart, the gevurah that refines and reveals the depth of need and longing; and Yaakov is the shalom and yashrus that results, the ability to carry the Divine presence into the world in a stable, straight line. The three segments of Amidah are thus not only stages in time; they are archetypal modes of the soul, sewn into its very structure as a tzelem of Malchus Elyon.

According to all the above, we can now understand why the Amidah, which is the inner chamber of tefillah, is nevertheless articulated in this threefold form. For Malchus itself, as it is emanated in the sefiros, is the power of relation — to bring forth beings, to hear them, and to bestow upon them. The soul, in its daily avodah, must therefore traverse these three aspects: to align itself to the King, to speak before Him, and to be sent forth with His blessing. The halachic form of shevach, bakashah, hoda'ah is thus the precise human analog of the inner architecture of malchus.

And this prepares the ground for the next inyan. For if the three segments of Amidah map the inner movements of the nefesh in relation to the King, there remains to clarify: what is the bodily and mental posture in which all this takes place? How does one stand so that approach, heart-speech, and return should be engraved in his very stance? This is the subject of "Amidah k'Malachim," standing as an angel, to be explained in the continuation, with the help of Hashem.

9 · Standing as an Angel

And with this we can return to the inyan of Amidah itself. For after it has been explained that the three chalakim of shevach, bakashah, hoda'ah are the seder of approach, heart speech, and return, there is yet to clarify: in what tzurah of guf and nefesh does this all take place? How is it that the Torah demands not only a certain order of words, but a very particular stance of the body, such that without it the tefillah is lacking?

And behold, our Sages said that when one davens Amidah his raglayim should be joined together, "as it is written by the angels, 'and their legs were a straight leg'" — that they appear as if they possess only one regel. From this is understood that Amidah is not merely the standing of a servant before his master, as exists also in malchus basar va'dam, but a standing in the manner of malachim. For by a human king, although there is fear and awe, nevertheless the subject stands with his two feet in a natural way, and his body moves somewhat, and his face reveals his inner motions, either in dread or in love; and all this is part of the derech eretz of a court.

But here, in Amidah, the halachah is that one must bind his feet as if they are one, not turn his head, not glance about, not make gestures with his hands, and his voice is not heard outside his mouth — only his lips move slightly. His eyes are cast downward, as if he stands in dust, and his heart is directed upward, to his Father in Heaven. This is a gevul chadash entirely in how a created being may stand. It is a standing that removes from him not only coarseness but even much of the natural human expression; it is the standing of an angel.

And we need to understand: why specifically in Amidah, which is the avodah of a human soul, is he commanded to liken himself to malachim, whose avodah is of another seder entirely? Further, since the whole maamar until here has emphasized that Amidah is the inner chamber where the mashal of malchus basar va'dam guides the nimshal — "like a servant before his king" — how is it that now we depart from the mashal of basar va'dam and are instructed to imitate malachim?

However, the explanation is that in truth these two inyanim are not in contradiction; rather, the mashal of king and subject itself demands that once one has crossed the last gate and entered the innermost heichal, the derech eretz of that place is no longer like the derech eretz of the outer courts. In the outer palaces of a human king, his kavod is revealed through the multitude and the distance — through the fear upon the faces of the people, through their bending and bowing, through their speaking in a hushed but audible voice. But in the inner chamber, where only the most intimate servants are permitted, and certainly in the mashal of the Holy of Holies, there is a different kind of silence, a silence of essence, in which the multiplicity of expressions falls away.

And this is the comparison of Amidah to the avodah in the Beis HaMikdash. For the Sages established that tefillos are in place of the korbanos, and Amidah corresponds to the avodah penimis of the Kohanim. But more particularly, when the Jew says Amidah he is "as if standing in the Beis HaMikdash" — and in the beginning of Amidah he even declares, "Hashem, sefatai tiftach," as one who is not opening his own lips but whose lips are being opened from Above, like a Kohen whose avodah is not his private action but the service of the King in His house. And according to the poskim, the most perfect kavanah is that one imagines himself standing in the Kodesh

HaKodashim. If so, it is understood that the derech eretz here is not yet that of a subject outside the throne room, but of an oved standing mamash near the throne itself; and for this, the most fitting mashal is the malachim, who surround the Kisei and stand in bittul pashut.

From this we can also understand the reason for the particular details that the Shulchan Aruch enumerates in Hilchos Amidah: that one must stand with eimah, with the body upright, not leaning; that he must not rest on anything unless absolutely necessary; that he must not look here and there, but his eyes downward; that he must place his hands upon his heart, right over left, like a bound servant. All these are not external etiquette but keilim that form a single vertical line in the person — from the feet joined below, to the straightness of the spine, to the hands folded and the eyes cast down, and the heart lifted above. It is as if the Jew is drawing through himself a kav yashar, a straight line, that connects the lowest point of his existence with the highest point of Malchus Elyon.

And this is what can be called, in the language of avodah, "vertical silence." For usually, silence is thought of as the absence of horizontal movement — one does not travel, one does not speak, one does not interact. But here, the silence of Amidah is not merely the cessation of motion; it is a positive standing, a column of being, in which the person aligns all the strata of his existence into one regal stillness. On the outside he appears mute and immobile; but inwardly there is a powerful, straight ascent, nefesh, ruach, neshamah, all standing in a single line before the King.

We can say that this is the inner meaning of the angels' "one straight leg" in the vision of Yechezkel. The malachim have many wings, much movement, "ratzo vashov," they fly from one task to another, they burn with yearning and return to their station. Yet when they stand before the Kisei, their legs are seen as one, "regel yesharah," indicating that in their essential standing there is no division, no left and right, no inner and outer; there is only a pure axis of bittul. And so too the Jew in Amidah: all of his ratzo vashov, all of his day's movements and oscillations, all his worries and his requests and his praises, must be gathered into a single point of being before.

According to this it will be understood also why the halachah demands that Amidah be recited quietly, in a whisper that is not heard by others. For in the earlier parts of tefillah — in Pesukei DeZimra, in Krias Shema and its blessings — the voice is still part of the avodah; one sings, one proclaims, one teaches his soul. But in Amidah, the voice is drawn inward; the dibbur is no longer a projection into space but a subtle movement at the border of thought and speech. This too is a form of vertical silence: the words rise like a thin column straight upward, not spreading laterally into the world of sound and ears and responses.

Here we see clearly the distinction from the way one stands before a human king. For before a human king, it is davka the audible word that confirms the relationship — the plea, the praise, the answer to his question. There is space there for some choreography, some motion, for the king's kavod is increased by the manifestations of his subjects' fear and love. But before the King of kings, Who knows the thoughts of man and hears even the speech of the heart, the perfection of kavod is when the subject becomes a merkavah to His malchus, a standing point of His reign, and therefore the externalities are minimized to the point of necessary halachah. The awe here is deeper than the awe before flesh and blood, and from its depth it quiets the limbs.

And in this lies also a great chassad: that the Holy One, blessed be He, grants every Jew, three times a day, the ability to stand in such a way that resembles the angels and the Kohen in the Holy of Holies. For really, such a stance would seem fitting only for rare moments — for once in a lifetime, or once a year, as by the Kohen Gadol on Yom Kippur. Yet the seder of Torah is that this angelic standing is woven into the daily life of Israel. This itself requires explanation, and will be clarified in the continuation: how can such a lofty audience, that demands total effacement and vertical silence, be repeated every day and not become, G d forbid, cheapened in the eyes of the person?

But before that, from all the above we may already derive an inner hora'ah. That when a person comes to Amidah, he should know that he is not only coming to speak; he is coming to become a pillar — a straight, quiet column through which Malchus Elyon is drawn into the world. His joined feet are the base of that pillar, planted in this lowly earth; his heart turned upward is its head, touching the supernal Kisei. In that moment, he is not only a subject before the King; he is the place where the Kingship itself rests. And this is the inyan of Amidah k'Malachim — to be, for those few moments, a standing point of the King's presence in creation.

10 · Daily Audience, Daily Renewal

And behold, according to this, the question that was left standing becomes even stronger. For if Amidah is in the category of Kodesh HaKodashim and malachim, how is it that the Torah fixed it as a constant seder, three times every single day, for every Jew, in every place, in every state? Seemingly, such constancy would dull the sense of wonder; what is frequent becomes, in the eye of flesh, customary, and what is customary loses its trembling. This is the inner cry of the nefesh when she finds herself standing in Amidah with a heart that is not aflame: if this is truly such a lofty audience, how can I be brought into it so often that my coarseness grows accustomed and my feeling grows dim?

To begin to understand this, we must first consider that this constancy is itself from the Torah's side. It is not that man, of his own initiative, multiplied the audiences. The obligation of three daily prayers is already alluded to in the writings of the prophets and is fixed in Torah shebe'al peh. Daniel, even in exile, "three times a day… knelt upon his knees, and prayed, and gave thanks before his G d, as he had done before," and our sages derive that the three prayers correspond either to the daily offerings or to the Avos. And in the words of the Gemara, that "the prayers were instituted" in this threefold manner. It is, therefore, the King Himself Who commanded that His subjects should enter His inner chamber morning, afternoon, and night. This already indicates that the repetition is not a human cheapening, but a Divine design.

However, this itself requires understanding. For since the Holy One, blessed be He, is the knower of thoughts, He knows the nature of the human heart, that habit can weaken impression; why then did He will such frequency? If the goal is that the subject stand with the full eimah and yirah due before the King, it would seem more fitting that the audience be rarer, that its scarcity preserve its intensity.

The explanation is bound up with another principle in Torah: that in truth, there is no day like its fellow. "They are new every morning, great is Your faithfulness." The prophet does not say that from time to time there is a renewal, but davka "every morning"; the light that is drawn into the worlds with the break of each day is a light that never yet was. And as is explained in the teachings of the Arizal, that with each day there is a new hisorerus of ohr, a new hamshachah of chayus, that was not drawn on the day before, not only in quantity but in quality, a new ziv and he'arah from Ein Sof baruch Hu. For the Ein Sof is truly without end, and therefore its expressions are without repetition.

And Chassidus has already revealed that this is not only in the macro of years and generations, but in the micro of every single day in the life of a Jew. Each day has its particular avodah, its unique nisyonos, its designated birurim; the sparks that come into the domain of the soul's service on one day are not those of the next. The inner powers that are awakened in the soul on one day are a different configuration than on another. Thus, when the neshamah descends anew from the nightly sleep, which is one-sixtieth of death and of the ascent above, and is returned to the body in the morning with "great is Your faithfulness," she is being entrusted with a mission that is, in its precise detail, unprecedented.

If so, we can understand that the three daily Amidos are not three repetitions of one fixed audience, but three distinct meetings with three distinct revelations of malchus and three distinct states of the soul. Shacharis, at the rising of the light, corresponds to the chadashim labkarim — to the glow of a new day's mercies, to the emergence of the soul from concealment to gilui. Minchah, when the sun is inclining to the west and man is in the midst of his asakim, is an Amidah drawn out of toil and distraction, an elevation of the mundane into the King's presence. Ma'ariv, when darkness spreads, is an Amidah of trust in concealment, standing before the King when His face is not apparent in the world. Each of these is a different facet of "Malchuscha Malchus kol olamim," a different way the kingship of Heaven appears within time.

And more deeply: the Zohar speaks of "it'aruta d'le'eila b'chol yom ve'yom," a new arousal from above each day. The King does not sit in one unchanging pose before His palace. The majesty of a mortal king is itself not one simple, static thing; he appears with one dignity in the war-camp, with another in the council-chamber, with another at a public festival, with another when sitting in judgment. The essence is one — his person and his crown — but the mode of his revelation, the way that essence is clothed and perceived, is manifold. Likewise, lehavdil, the Sovereign of the world's Malchus Ein Sof is simple and unchanging in His Atzmus, but its hisgalus in the seder of days and nights, in the rotations of history and in the inner rotations of each soul, is in infinite forms. Therefore, the audience of today's Shacharis is an audience with the King as He reveals Himself today, and that revelation simply did not exist yesterday.

When a person does not feel this, and his Amidah seems to him "the same Shmoneh Esreh" as yesterday and the day before, it is because his own awareness has grown thick, not because the malchus has repeated itself. He is like one who stands in different courts of the king but closes his eyes, and thus sees only the memory of yesterday's throne-room overlaid upon today's. The avodah is to open the eyes of the heart to the "new every morning," to sense that the King's face today is shining from another angle.

According to this, the frequent Amidah is not a descent from its loftiness, but on the contrary, a testimony to the endlessness of the King's malchus and of the soul's capacity. For parallel to the new revelation of malchus on high there is, within the nefesh, a corresponding point that awakens. Each day's Amidah does not only reveal a new aspect of the King; it also reveals a new point in the subject, a point of inner malchus within the soul herself.

For the human being is not only an eved; he is also, in his root, a melech katan. Man was created "in Our image, after Our likeness, and let him rule," and the chachmei ha'emes explain that there is a spark of malchus in the nefesh, the power to govern the limbs, to order the life, to be a mashpia to his portion in the world. Usually, this inner kingship is concealed under the garments of nature and habit; the person runs after the day's demands and is dragged by them, rather than standing as a king over them.

But when he enters Amidah, and particularly when he stands in that vertical silence, there occurs not only a coronation above, "Hamlichuni aleichem," but also a micro-coronation within. In those moments, he is accepting upon himself anew the ol malchus Shamayim in such a way that he simultaneously accepts upon himself the malchus of his own neshamah over his life. This is a new Eighth Generation inyan: that every Amidah is a miniature ceremony of crowning, in which the soul hears, from the depth of machshavah ha'melechit that surrounds her, the call to be a king under the Great King.

And this explains why the Torah fixed this ceremony not once in a lifetime, nor even once a year, but daily and thrice daily. For the inner kingship of the soul is not established in a single blow. Each day's circumstances, each day's tests and possibilities, require a fresh acceptance of mission. Yesterday's coronation gave him koach for yesterday's birurim; today a new field is entrusted to him. Therefore he must be crowned again, not because the previous crown has fallen, but because the realm of his rule has expanded.

Thus, the repetition does not cheapen; it deepens. Just as a large kingdom has many courts, and the king's majesty is magnified by his passage through them all, so the King of kings passes, so to speak, through all the days and hours, and His malchus is magnified in the multitude of audiences. And in each of these, the Jew who stands in Amidah is both the subject and the small king, receiving from the Great King the mandate and the power to rule his own little world in accordance with the King's will.

On this basis it will be understood, in the continuation, that there are times when this inner malchus of the soul is revealed in a general way, as in the daily Amidah, and times when it is revealed in its very essence, as on Yom Kippur, when the "inner throne" of the neshamah stands exposed before the King Alone. But already now we may grasp that the constancy of Amidah is not a contradiction to its elevation. It is the very sign that the King desires to dwell constantly within His subjects, and to make of each day a new palace in which His malchus is enthroned.

11 · Yom Kippur: The King Alone

And from this itself we are compelled to say, that if in the three daily Amidos the inner malchus of the nefesh is only in a state of hisgalus according to the measure of the day and its avodah, there must be a time when that malchus is revealed not merely as a function and mission within the seder ha yom, but as it stands in its etzem,

before all measures and all functions, as the very choice of the King in this soul. For otherwise, the constant coronations would lack a root ceremony, so to speak, in which the very fact that there is such a bond of king and small king is itself fixed and renewed.

And this is the inyan of Yom HaKippurim.

For behold, concerning this day the Torah speaks at great length in Parshas Acharei Mos, in the order of the avodah of the Kohen Gadol, the korbanos, the incense, the sprinklings of the blood, the sending of the se'ir la'azazel—all of which are details of a single matter, namely, that "once in the year" there is a revelation of a level of "lifnei Hashem" that is not drawn down at any other time. And after detailing all the particulars, the Torah closes with the general: "For on this day He will atone for you, to purify you, from all your sins before Hashem shall you be purified" (כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה   תטהרו).

We must contemplate the precision of the verse. It does not suffice with "He will atone for you," nor with "to purify you," but adds "before Hashem shall you be purified." And the order is also wondrous: first "He will atone for you," then "to purify you," and then, as if above both, "lifnei Hashem titharu." From this it is understood that there are three inyanim: the act of kapparah, the matzav of taharah, and a still higher level—that the very purification is "before Hashem."

And the Mishnah in Yoma (ח, ט) articulates this with even greater emphasis: "Yom HaKippurim atones for those who repent...and Yom HaKippurim itself atones." The lashon "atzmo" is extremely sharp: the day itself, as it stands, has a koach of kapparah independent of the particulars of avodah, to the extent that the Rambam codifies (Hilchos Teshuvah ch.2) that "Yom HaKippurim is a time of teshuvah for all, an end of pardon and forgiveness for Israel," and that even when teshuvah is lacking in its perfection, the day nonetheless accomplishes something in the direction of kapparah.

Now, this is difficult to understand. For all kapparah, as explained there at length, is drawn through teshuvah; and teshuvah is avodah of the nefesh, return from distance to closeness. How then can it be that the day "itself" atones—what is this "itself"?—and how can we speak of a taharah that is "before Hashem," when all the inyanim of sin and purification belong within the seder of worlds, above which, as we explained, there is no place for change at all?

Moreover: in all the inyanim of malchus that were explained, the structure is that "ein melech b'lo am"—there must be an am, and there must be some sense of distance and relation. But concerning Yom Kippur the Sifra expounds that on this day the Holy One, blessed be He, is "with Israel alone," that He leaves, so to speak, all the sarim and all the orders of creation, and is occupied only with Israel and their forgiveness. This implies a mode of relationship of such inwardness that the whole apparatus of "am" and "malchus" seems to fall away. If so, in what sense is this still called malchus, and not some other inyan entirely? And if it is malchus, how can we say that He is "alone" with them—does this not remove even the apparent distance which is the very form of kingship?

However, the explanation is, that just as in the seder of the sefiros we distinguish between the revealed malchus which is the source of worlds, and the keter that crowns it and contains within itself the possibility of relation, so within malchus itself there is an inner point, a bechina of "Malchus HaYichud," which is not yet the measured kingship over an existing am, but the etzem ratzon ha'melech to be a melech, as it stands in simple unity with his atzmus, before any definition of subjects or realms. And it is this bechina which is touched and revealed on Yom Kippur.

To explain: the malchus that we spoke of until now, whether in the supernal seder or in the mashal of malchus basar va'dam, is always already in relation. The King knows Himself as King over something, and even if, regarding Him, that "something" is only His own dibbur and machshavah, still, the form of malchus is "to dominate over another." But deeper still there is the simple choice of the King in being King at all—a bechirah that is not compelled by any need for subjects, nor by any perfection to be gained from rule, but is the expression of the atzmus itself. This we may call, in our language, "Malchus HaYichud"—kingship as it is bound up with the absolute yichud of Atzmus, in which the possibility of relations is held but not yet unfolded.

And in this essential choice of malchus there is also, by necessity, the choice in the one over whom He will be King. For a kingship without any particular "am" in view is not yet a kingship even in potential. Therefore, the bechirah in malchus contains within it the bechirah in Yisrael, that they be the "am ha'melech," chosen not because of their deeds or their future acceptance of the yoke, but in a way of etzem, before all cheshbon. This is the meaning of the teachings of our Sages and of Chassidus that "He chose us from all the nations" is rooted "kodem she'nivra ha'olam," before any revelation of sefiros; and this is the inner content of what we are calling Malchus HaYichud: the King as He chooses to be King even without a world, choosing the soul in that very choice.

Now, the revelation of this bechirah does not fit within the daily Amidah. For the daily Amidah, as explained, is avodah within the structure of worlds—within the rhythm of times and changes, of birurim and missions—where the nefesh is crowned as a melech katan over its realm, according to the limits of that day's conditions. There, the malchus revealed is the measured malchus that relates to an "am" which is still, in some sense, coarse and separate, and the whole avodah is to bring that "am" into kabbalas ol and bitul.

But once a year, there is an elevation beyond this entire seder, to touch the root of malchus as it stands in bechirah atzmis. This is expressed in the verse "lifnei Hashem titharu"—that the taharah is not only a cleansing of blemishes, but a being placed "before Hashem," in a place where the whole metzius of sin and its stain never had a grip at all. For all sin belongs only where there is already a defined relation between King and am, with commandments and transgressions; but in the bechina of Malchus HaYichud, where the King and His chosen people are together in the simplicity of their mutual choice, there is no room for sin. Therefore, when this level is revealed, the sins are not merely forgiven and washed away; they are shown to have been, in comparison to this point, never truly attached to the etzem of the nefesh.

And this is the meaning of "the day itself atones." For "the day" is not the twenty four hours as measured by the sun, but the revelation that shines in that day. On Yom Kippur, the revelation of Malchus HaYichud shines; the King reveals Himself as He is with Israel alone, in the pre worldly choice. This revelation, by its very nature, dissolves the hold of sin, just as light dispels darkness without struggle. Thus, even when the teshuvah of the nefesh is incomplete, the gilui of the day lifts it beyond the whole arena in which sin and teshuvah are measured.

According to this we can also understand why on Yom Kippur the seder ha'tefillah is itself changed, and there are five tefillos instead of three. For the daily three correspond to the structure of malchus within the worlds, as we explained; but Yom Kippur demands an order of avodah that can carry the nefesh from her ordinary stance as subject and small king into the intimacy of "with Israel alone," into the very precincts of Malchus HaYichud. Therefore, there are added gate ways of approach, culminating in a fifth, innermost Amidah, which is Ne'ilah. Each of these is a different manner of standing before the King, until, at the close, the distinction of courts and chambers falls away, and there remains only the King and His chosen soul.

And this is also the intent of the Rambam when he writes that Yom Kippur is an "end of pardon and forgiveness for Israel." An "end" (ketz) does not merely mean a conclusion in time, but a point in which all the lines of the preceding avodos meet in their root. All the daily Amidos of the year, all the small coronations and acceptances of mission, climb and converge in Yom Kippur, where their source in the essential choice of the King is revealed. Then it is clarified retroactively that every time the Jew stood in Amidah during the year, whispering before the King, he was in truth sustained by this deeper bond, although he did not sense it.

Thus, Yom Kippur is not only "higher" than the daily Amidah in measure; it is of a different kind. The daily Amidah is audience within the palace of the worlds; Yom Kippur is entrance, once a year, into the inner palace of the King's own choice, where He is "alone with Israel," where the whole drama of ruler and ruled is embraced within a yichud that precedes it. And because of this, the avodah of the five tefillos of Yom Kippur must be understood as a progressive approach to this inner chamber, each one shedding another garment of relation, until the soul stands simply as the one whom the King has always already chosen. In the continuation we will explain the order of these five tefillos, how each is a separate gate and palace in the soul's ascent to Malchus HaYichud.

12 · Five Gates of Yom Kippur

However, before explaining the particulars of these five tefillos, one must first understand why there are specifically five. For in the rest of the year the order of tefillah is fixed at three, corresponding to the three Avos and to the three lines in the structure of the middos, as is known; and even on days of Musaf the additional prayer is not of a different kind, but an extension in the same order. Only on Yom Kippur do Chazal say (Yoma 87b) that "Yom HaKippurim has five tefillos," and count them as a halachic chiddush of the day itself. This indicates that here we are not dealing only with a greater abundance of the same type of audience, but with an ascent through five distinct bechinos of standing before the King.

And this is understood according to what is explained in the writings of the Arizal and in the Zohar and Tikunim, that in the soul there are five general levels: nefesh, ruach, neshamah, chayah, yechidah. It is not that there are five separate souls, G d forbid, but that the one divine soul manifests in five modes of vitality. Nefesh is the life-force as it enclothes itself in action and in the organs of the body; ruach is the life of emotion and voice; neshamah is the inward light of understanding; chayah is a surrounding, supra-conscious vitality that touches but does not fully descend; and yechidah is the point of absolute singularity, the spark in which the soul is bound to Atzmus Yisbarach in a bond beyond all garments.

Now, since Yom Kippur is, as explained, the revelation of the King's essential choice in Israel, it is understood that the avodah of the day must draw out and reveal these five levels of the soul as they stand before that choice. For the King's bechirah does not grasp Israel only in their revealed faculties—deed, feeling, and intellect—but reaches into their chayah and yechidah as well. Therefore the halachah gave us five distinct tefillos, as five gates through which the soul passes, each one awakening and elevating another level, until, in the fifth, the yechidah itself is called forth to stand before the King.

The first of these is Ma'ariv of Yom Kippur, beginning with Kol Nidrei and the vidui that follows. This tefillah is the gate of nefesh. For then the day has not yet entered in its full revelation; we still stand at the border between chol and kodesh, between the ordinary flow of time and the single whiteness of Yom Kippur. The avodah is primarily in withdrawing the hands and feet of the soul from their habitual occupations: annulling vows, confessing deeds, separating from food and drink and all the inuyim. This is the work of nefesh, to loosen its grip on the coarse patterns that have formed over the year.

And it is for this reason that the first great act of the day is Kol Nidrei, in which the community stands like subjects at the outer gate of the palace, bringing all their rash words and self-imposed shackles and placing them down before the King's court, seeking release. Here the "door" between man and G d is still thick, like a massive outer gate of wood and iron; the person feels his distance, his weight, his history. But precisely because of this thickness, the avodah is very practical: to cut and untie, to say "I regret," to step away from those external forms of will that have entangled the nefesh. As the ego begins to bend, that heavy door begins, in a hidden way, to thin.

Afterward comes Shacharis, which is the gate of ruach. The night has passed in the holiness of the day, and with the dawn the emotional life of the Jew awakens in a new way. The selichos and the long order of tefillah arouse sighs, tears, yearning; the tunes of Yom Kippur, the communal responses, the repetition of the Shemoneh Esrei with its added confessions—all of this stirs the ruach to tremble and to love. If at Ma'ariv the Jew stood like a servant who has been summoned from the field and must first wash the dirt of his hands, at Shacharis he already stands in the palace courtyard, feeling the majesty of the King and the sweetness of being allowed to be there.

Here, too, the "door" is thicker than on an ordinary day, for the feelings are intense, the heart is full of many voices—fear, shame, hope, longing. But as the ruach is poured out in vidui and in the piyutim, as the emotions confess their false loves and misdirected fears, the self-centred thickness of the heart begins to melt. The very

intensity of feeling, which at first seems to stand between man and G d like a wall, is refined into a transparent trembling in which the King's presence can begin to be sensed through it. The door is still a door, but light begins to seep through its cracks.

The third gate is Musaf, corresponding to neshamah. For in Musaf we recount at length the Avodah of the Kohen Gadol in the Beis HaMikdash, with all its minute details, and we picture in our minds the order of korbanos, the sprinklings of the blood, the entry into the innermost place. This is an avodah of seichel, of contemplative remembrance: we are called to understand, as far as we are able, what it means that a human being, chosen and sanctified, entered once a year before Hashem on behalf of all Israel.

Thus, Musaf lifts the soul from the storm of feeling to an inner clarity of comprehension. The neshamah, which in the rest of the year is often hidden under the garments of action and emotion, now shines in its own light and contemplates the structure of holiness, the order of the palace above. And according to the depth of this contemplation, the "door" of Musaf becomes finer: it is no longer the coarse barrier of misdeed, nor even the thick tangle of unrectified emotion, but the more subtle door of self-understanding, of one's own concepts of G dliness. At this gate the ego refines itself from gross selfishness to a more spiritual self-satisfaction in one's grasp of holy matters; and when this, too, is offered and surrendered, the understanding becomes like clear glass through which the King's radiance can be seen.

After Musaf comes Minchah, which on Yom Kippur is the fourth gate, associated with chayah. This is already deep within the day, when the body is weakened from fasting and the mind has grown weary from the long avodah. Precisely then there is revealed a surrounding, supra-conscious vitality in the Jew: a stubborn life of the soul that does not depend on food, on rest, or even on the freshness of understanding. This is hinted in the fact that at Minchah we read the parshah of arayos, the ultimate test of the life-force's loyalty, and also that Minchah is the time established for the reading of Yonah, in which the possibility of teshuvah from the very depths is revealed.

The chayah of the soul is its capacity to be seized by something higher than it can explain—to be carried by an awareness that rings around the mind rather than sitting inside it. On Yom Kippur afternoon, when the natural energies are low, those who attach themselves to the tefillah sense a strange, encircling strength, a hovering closeness of the King that cannot be reduced to intellect or emotion. Here the "door" is the very sense of being a separate living thing; the life that feels itself as its own centre. But as the Jew surrenders even this, allowing his vitality to be drawn into the orbit of the King's life, that living door turns translucent, like a pane of light that both separates and reveals.

And then, finally, there is Neilah, the fifth tefillah, corresponding to yechidah. The halachah itself marks Neilah as unique, with its own Amidah and its own order of selichos; and the Midrashim say that at Neilah "the King is closest," and that "the gates are closing." This does not mean, as is sometimes imagined in a simplistic way, that the opportunity for connection is about to be taken away, G d forbid; rather, that all the external gates are being closed to others, and the innermost gate is being closed with the Jew inside, alone with his King.

Yechidah is the point in the soul that never knew separation. It is not a level that is "reached" through one's work, but one that is revealed when all that is not it falls away. Therefore, Neilah is not characterized by new ideas or new confessions, but by a certain simplicity and urgency—a calling out of "Shema Yisrael," of "Hashem Hu HaElokim," of "Selach lanu," with the last strength of the day. The body is weak, the voice is hoarse, the mind is beyond weariness; and yet, from some hidden depth, a cry issues that is utterly straight. That cry is the yechidah speaking.

Here the new metaphor is understood. Each of the five tefillos is like a door through which one must pass to approach the King. At Ma'ariv, the door is thick, heavy with the knots of action; at Shacharis, thick with the intensity of untamed feeling; at Musaf, subtler but still substantial—the door of one's own understanding; at Minchah, a living door of autonomous vitality. But the more the ego thins in each avodah, the more these doors, precisely in their thickness, become transparent. By the time Neilah arrives, there is indeed still a "door," for the soul remains a created being facing its Creator; but this door is made only of light. It is no longer a barrier at all, but the very radiance in which King and soul behold one another.

And this is why Chazal fixed five tefillos specifically on this day. For Yom Kippur itself is the revelation of that inner bond in which all the doors are already open; yet in the seder ha'avodah it is necessary that the soul pass through the forms of distance and approach, that it may be a vessel to experience what it always was. The five levels of the soul must be brought, each in its way, into the presence of the King, so that not only the yechidah in its hiddenness, but even the nefesh in its deeds and the ruach in its feelings, will know and sense that they belong there.

With this, we are prepared to understand in the continuation the meaning of the Kohen Gadol's entrance into the Kodesh HaKodashim on Yom Kippur. For his solitary passage through the curtains and doors of the Sanctuary is the root and prototype of these five gates in the soul's tefillah; and by contemplating his Avodah, we will discern more deeply what it means for a created being to stand at the innermost throne of the King.

13 · The Kohen Gadol and the Inner Throne

And behold, to understand this more, we must return to that which the Torah itself sets as the center of Yom Kippur: "With this shall Aharon come into the Sanctuary… and he shall take a firepan full of burning coals… and his hands full of finely ground incense… and he shall bring it within the curtain. And he shall place the incense upon the fire before Hashem, and the cloud of the incense shall cover the Kapores that is upon the Testimony, and he shall not die."

Here the Torah describes not merely a further degree in the service, but an Avodah that is absolutely singular: only the Kohen Gadol, only on this day, only in this precise order, and only then may he enter lifnai velifnim. And it is further emphasized, "And he shall not come at all times into the Sanctuary within the curtain… that he not die." So that we must understand: what is this place, that its entry at any other time is death; and what is this hour, that transforms that same entry into life, into kapparah for all Israel?

Moreover, the Mishnah in Yoma, in the middle chapters that delineate the order of the Avodah, lays all its weight on this inner going: it narrates step by step the drawing of the lots for the goats, the sprinkling of the blood, the confessions, but the apex is this: when the Kohen Gadol with fear and awe enters the innermost chamber, with pan of coals in his right hand and spoon of incense in his left, walking backwards between the staves of the Aron, and placing the incense so that the smoke will rise "ad shehu memalei es ha'bayis kuloi" — until it fills the entire house. And only then does he sprinkle the blood "keneged ha'Kapores mil'matah lem'aalah."

Thus we see that the Torah itself marks this as the essential standing of a created being at the King's most hidden point. For although all the Sanctuary is called "Mishkan Hashem," and the Heichal is filled with holiness, nevertheless the distinct name "Kodesh HaKodashim" is reserved for that small, cubic space where the Aron Habris stood, with the Keruvim spreading their wings above, and the voice of Hashem spoke "from between the two Keruvim" to Moshe. This is called in many places "Kisei Hashem," "Hashem Tzevakos yoshev haKeruvim" — for there the Shechinah rested in a mode of revelation that is called "throne."

Yet here too we must be precise. For earlier we spoke of Malchus as a trait, and of the "throne" as the configuration through which the Infinite relates to the worlds. But the Keruvim upon the Aron, in the Dvir, are not merely a symbol of that lower malchus which is source of worlds; Chassidus explains that the inner chamber corresponds to Kesser, and more particularly to Atik — the hidden delight and primal will of the Ein Sof that precedes all ordering of sefiros. How then is it called a "throne," which connotes sitting down into relation and measured revelation?

However, it is known that there are general two levels in "throne": there is Kisei HaChitzon, the external throne, which is the organized structure of the worlds, the "merkavah" of the four faces in Yechezkel — lion, ox, eagle, and man — upon which the Divine rides, as it were, into the multiplicity of creation. This is malchus as it already descends into the domain of "there is no king without a people," in which the many, as many, are arranged under one. And then there is Kisei HaPenimi, the inward throne, which is not a structure of parts at all, but the first point where the Ein Sof "sits" toward relation; that is, where the simple Essence chooses to be King and chooses those by whom He will be called King. This choice is rooted in Atik, in the most hidden pleasure, but the first point of its facing outward is called a "throne," for there the Infinite rests, as it were, upon the choice of Israel.

And this is the chiddush: that the place in the Mikdash where the Aron and Keruvim stood is not only the symbol of Divine kingship in general, but specifically of this Kisei HaPenimi — the point where Hashem's essential choice of Israel and Israel's essential choice of Hashem meet in one simple oneness. For the Luchos in the Aron are the testimony of His covenant, and the Keruvim — with the faces of tender youths turned toward one another according to the state of Israel's service — are the testimony of Israel's turning toward Him. And all of this is covered and unified by the Kapores of pure gold, upon which the blood is sprinkled and above which the cloud of incense spreads, signifying that beyond all revealed forms of love and fear there is a covering simplicity, where all multiplicity is absorbed in a higher unity.

Yet if so, we must still ask: why is it that to this innermost throne only the Kohen Gadol may enter, and only once in the year? If the Kisei HaPenimi is the meeting of choices, which is the very root of Israel's being, it would seem that this should be accessible always and to all. And also, why is it that even the Kohen Gadol, on this day, may not see it bare, but must first cause the cloud of incense to cover the Kapores, "so that he not die"? Is not the whole content of Yom Kippur that the essence be revealed, and that "before Hashem you shall be purified"?

But the matter is as follows. This simple point of meeting is indeed the truth of every Jew at all times; but in the seder ha'hishtalshelus and in the seder ha'avodah, there is a great difference between etzem and hisgalus. The essence of the bond is not subject to time and place; yet for that bond to be consciously experienced in a way that the created soul can receive without its separate existence dissolving completely, there must be the most exact measurements: who, when, and how. The limitation of "with this shall Aharon come," and "at no time shall he come," is not because the Essence is narrow, Heaven forbid, but because the vessel of a created being can only bear the revelation of Kisei HaPenimi in a form of utmost tzimtzum and protection. Thus, only one man, who himself embodies the collective holiness of Israel, and only on the day when Malchus HaYichud shines, may be that vessel.

And therefore, the Torah commands that the cloud of incense precede the revelation of the Kapores. For the incense, as explained in Chassidus, corresponds to the delight in Hashem that is beyond all graspable faculties — "rei'ach nicho'ach," a pleasure sensed but not seen. When the Kohen Gadol brings in this cloud, he draws a garment of pleasure and sweetness around the meeting-point of the two choices, such that it can be revealed inwardly without bursting outward into visible form. The Kapores is covered, not to hide it from him, but to allow him to stand there and live. The "and he shall not die" here is not merely a negation of punishment, but the positive description of a level of revelation that would, without this cloud, draw the soul out of its body in sheer yearning. The smoke is the gentle veil that lets a created being remain existent in the presence of the inner throne.

According to this we may understand the necessity that the Kohen Gadol sprinkle the blood of the bull and goat toward the Kapores "lifnei haKapores" and "al pnei haKapores." Blood is life as it courses in the vessels — the concrete, individual vitality of Israel in all their deeds and failings. When he sprinkles there, facing the Kapores and upon its surface, he is, as it were, inscribing the actuality of Israel's life upon the place of the covenant, uniting their story below with the simple choice above. And the order — first bull, then goat; first within, then outward — expresses that from the side of Israel's inner priestly point, and from the side of their external sins, all is drawn into that one meeting.

Now we can grasp why Chazal said that when the Kohen Gadol exited in peace from the Holy of Holies, a great joy filled Israel, for it was known then that the year was granted life. For his entry and return are not his private experience alone; he goes in as the embodiment of the people, and he stands at that throne where King and nation are one in choice. If he can stand there and emerge, it is proof that the bond holds at the deepest level, and that all that opposed it has been nullified.

And this is also the inner meaning of the statement that the Holy of Holies corresponds to Kesser. For Kesser is the supernal will and delight that crowns all the lower traits and guides them. When the Kohen Gadol enters there, he stands not only before a concentrated point of Shechinah within the world, but before the very crown of kingship as it rests upon Atzmus. In that standing, the two directions of choice — Hashem's choosing Israel, and Israel choosing Hashem — are united in absolute simplicity. This is the Kisei HaPenimi.

On this basis, we can now understand more deeply the avodah of the soul in Neilah. For all the day we spoke of doors and chambers, of ascent through nefesh, ruach, neshamah, chayah, until yechidah. But the prototype of all this is that lone man who, once a year, walked through the successive spaces of the Mikdash until he reached the innermost room. His physical path — from outer courtyard to inner, from Heichal to Dvir, from before the curtain to beyond it — is the body of the soul's inner path; his cloud of incense is the soul's simple delight in G dliness that covers over all defined understanding at the last moment; his standing between the staves of the Aron, unseen by all, is the image of the soul's yechidah standing in Neilah, alone with its King.

However, we must emphasize that he is not only a symbol but a channel. For through his Avodah, the Kisei HaPenimi in the supernal is aroused and revealed into the worlds. This is why the forgiveness of Yom Kippur is bound to his service as described in Vayikra and in Mishnah Yoma; and even now, when we lack the physical Aron and the Holy of Holies in stone, we nevertheless recite in Musaf "and thus would he say...," for by evoking and contemplating his going within, we draw its spiritual counterpart into our own Neilah. In the continuation, we will see how this becomes the model for the inner Kohen Gadol in every Jew, who enters his own Holy of Holies and stands there, at his own Kisei HaPenimi, with the King.

14 · The Inner Kohen Gadol

On the basis of all the above, it is understood that if the Avodah of the Kohen Gadol in the Beis HaMikdash is to be a model for the Avodah of each and every soul in Neilah, it must be that within the soul itself there is a corresponding point, an inner Kohen Gadol, that can in truth enter such a place. For were this not so, the whole analogy would remain only in the realm of imagination and story, and not in the realm of pnimiyus, where Torah speaks.

And indeed, so we find explicitly in the words of our Rebbeim. In Iggeres HaKodesh it is explained that in every Jewish soul there are known levels—nefesh, ruach, neshamah, chayah—and beyond them a fifth, yechidah, which is not merely a higher degree within the same series, but a different kind of inyan altogether, a point of simple oneness with the Ein Sof. There it is described as that in which the soul is "bound and united in a wondrous unity" with its root in Elokus, in a manner that no separation and no fall can reach. All the blemishes and coverings that can affect nefesh, ruach, neshamah, and even chayah, do not grasp yechidah at all; it remains "alone," yachid, with the Yachid of the world.

Now, this is precisely the definition of what we called the Kisei HaPenimi: a place where the two choices meet in absolute simplicity, ungrasped by division. It follows that the analogue to that inner throne within the soul is the yechidah itself. And if so, just as only the Kohen Gadol may enter the physical Dvir, so too, only yechidah can truly

"stand" in that inner point of the soul's Mikdash. This is the inner Kohen Gadol.

And this is in accordance with what the Baal Shem Tov taught, that in every Jew there is a nekudah of the Kohen Gadol—an inner point that never left the Beis HaMikdash, that even in the greatest descent remains as it was, standing before the Aron. The Baal Shem Tov would say that when a simple Jew sighs to his Father in Heaven, it is from that nekudah that the sigh emerges; it is the inner Kohen who yet remembers the inner chamber and longs to return.

However, to understand this more in the way of seder and structure, we must first recall the teaching of the Zohar that "man is a small world," and specifically its statement that the Beis HaMikdash below is mirrored in the soul. The chambers and courtyards of the Mikdash are not merely geographical; they are a map of the soul's faculties and garments. Thus, when the Kohen Gadol traverses them, he is tracing a path which exists within every nefesh Yisrael.

We must therefore lay out, as much as possible, this inner map. And although all such maps are only approximations—for in truth the soul is beyond any spatial division—nevertheless, Torah has spoken of "outer courtyard," "inner courtyard," "Heichal," and "Dvir," and our Sages have applied these terms also to madrigos in nefesh; thus we are authorized to use them as kelim for contemplation.

The outer courtyard of the soul is the domain of behavior, the realm of thought, speech, and action as they are already clothed in worldly terms. Here stand the "altars" of habit and the "lavers" of washing: the daily routines, the deeds of mitzvah and, G d forbid, the opposite. It is here that man meets the world; it is here that the world sees man. This is the place of nefesh as it animates concrete doing, of practical mind and habitual feeling.

Further within is an inner courtyard, more sheltered from external gaze. This corresponds to the emotional powers—ahavah and yirah and their many offshoots—as they already have some refinement and structure, but are not yet in the pure light of mochin. Here the soul burns like the outer lamps; here the heart offers its korbanos of desire, fear, joy, and brokenness. This is mainly the domain of ruach.

Deeper still is the Heichal, the sanctuary of intellect. Here are the "tables" and "menorahs" in their inner sense—the faculties of chochmah, binah, and daas, as they contemplate Elokus, as they grasp and arrange. Here the soul learns Torah, understands, reflects; this is the residence of neshamah. It is already a place of kedushah in which no coarse thing may enter, yet it is still a place of forms and distinctions, of ideas and feelings that can be described.

But beyond all these is the Dvir, the innermost chamber. As in the Mikdash, it is not a large space; indeed, it is in a certain sense "no space," for as our Sages say regarding the Aron, "its place was not measured." So too in the soul: this level is not extended across the faculties; it is a single point of simple being, unbounded by definition. This is the place of yechidah, which we may call, in the language we have been using, the yechidah throne of the soul.

Now, each of these inner domains has its own "kohanim," its own serving powers. In the outer courtyard, it is the behavioral discipline—the power of action, of kabbalas ol in practice—that serves, like simple priests bringing offerings. In the inner courtyard, it is the emotional refinement, the midot that have been educated by Torah, that offer their service. In the Heichal, the "priests" are the mochin: the power of contemplation in Elokus, of understanding and unifying conceptions of His oneness. But just as in the Mikdash only one Kohen Gadol may enter the Dvir, so too within the soul there is only one faculty that can truly cross all partitions and stand in that inner point: the yechidah, the inner Kohen Gadol.

This yechidah is not another seichel, nor another midah; it is not even a more subtle daas. Its whole definition, as explained in Iggeres HaKodesh, is simple cleaving—an essential attachment that does not pass through comprehension or feeling. When it is revealed, it does not argue, does not persuade, does not negotiate with the other powers. It simply is. And by its very being, it draws the rest of the soul after it, as iron filings are drawn by a magnet.

We can now understand in a more precise way what occurs on Yom Kippur, and especially in Neilah, within the inner palace of the soul. All the year, the avodah is mostly in the outer courtyard and inner courtyard: correcting deeds, refining feelings. On Shabbos and Yom Tov there is more entry into the Heichal: increased Torah, deeper contemplation. But the Dvir remains, as it were, closed; the inner Kohen Gadol stands there concealed.

On Yom Kippur, however, the doors are opened. The five tefillos strip away, one by one, the garments of ordinary consciousness, until in Neilah the yechidah stands revealed. At that moment, the inner Kohen Gadol takes upon himself the white garments of simplicity: all calculations of gain and loss, of reward and punishment, all complex structures of understanding and feeling, fall away. The soul stands only as "I before You," in the truth of its essential bond. This is the entry into the Dvir of the soul's Mikdash.

And just as the Kohen Gadol must pass through all the outer spaces in a specific order, with a specific Avodah in each, so too the inner Kohen Gadol does not leap directly to the yechidah throne. His peculiar greatness is precisely that he can traverse all the partitions; that he can be present in behavior, in emotion, in intellect, and yet not be captured or exhausted by any of them. On Yom Kippur, the yechidah does not negate the other faculties; rather, it carries them within it as it enters. The hands, the heart, the mind—all are taken along in that simple standing.

This is the new inner map that is revealed in the Eighth Generation: that the soul is a palace whose architecture mirrors the Mikdash in all its details; that within each domain of the soul there is service appropriate to that place; and that above them all, yet within them all, there is a hidden sovereign priest, the inner Kohen Gadol, who alone can step over every threshold and stand at the yechidah throne.

And with this we approach the next inyan. For if there is within each Jew such a point, standing in such a place, then the manner in which it stands before Hashem cannot be described only in terms of subject and king, of fear and distance, as in malchus basar va'dam. In the continuation we will see that at this level the very geder of "subject" and "King" is transformed; a different kind of bond is revealed, for which no earthly monarch can serve as a full mashal.

15 · Beyond Subject and King

However, even after all this, there still remains a great difficulty. For we have explained that in the yechidah throne the soul stands as "I before You," without garments and without measure. Yet, up until now, the fundamental shape of the relation has still been spoken in the language of subject and King, only that the subject is more inward, the King more inward, and the palace more inward. It is still "I" who stand and "You" before Whom I stand.

But according to what is explained in the holy Tanya in those chapters that speak of the choice of Israel, this is not sufficient. For there the Alter Rebbe establishes that the bond of Hashem with Israel is not only a relation of Creator and creature, nor even only of King and people, but of essential choice—bechirah atzmis—that precedes and transcends all reasons and measures.

For he explains that the choosing of Israel is not because of any greatness found in them within the seder hishtalshelus—neither because of their deeds, nor because of their wisdom, nor because of the root of their souls being higher than the angels—since all these would be a choice "with a ta'am," a choice that leans to one side due to superiority. Rather, the choosing is from the simple essence of the Ein Sof, Who is above all definitions of reason and advantage, and therefore can choose specifically in a mode that is free from all comparison. And this is the meaning that He chose us from all the nations, that His very Essence, as it were, inclined to Israel with a choice that has no "why," and therefore is unchangeable and eternal.

From this it is understood that at the point where this choice is revealed, the entire geder of "King and am" is already broken and surpassed. For malchus, even Malchus Elyon, is a middah, a way of relating: it requires an opposite, a subject, a many, a distance. Bechirah atzmis, however, is not a relation at all; it is the simple self turning of Atzmus to that which is one with Him in His own knowing. There, the Jew is not first "am" and then "nivchar," but the very fact that he is "Yisrael" is itself the expression of that choice.

And this is alluded to in the words of the Midrash that in a certain inyan "Yisrael and Hashem are one." Chas veshalom to understand this in a manner of identity of essence, for the Creator and the created never, Heaven forbid, become one metzius. Rather, the oneness spoken of is a oneness of choice: that in the place where Atzmus is revealed as choosing, that which is chosen is not outside of Him as something upon which He acts, but is known within His own simplicity. The Jew, as rooted in yechidah, is not an object opposite the Chooser, but a point within the Chooser's own self relation, as it were.

And this is the secret of the no space of the Holy of Holies that our Sages reveal: that the Ark did not occupy place, yet its dimensions were present. For if we look at the Kodesh HaKodashim only as a very holy place in the seder haolamos, it must still be a place—it must, at the least, be encompassed by measure. But Chazal testify that here there was a paradox: the measure of the Ark, when calculated from wall to wall, disappeared. Place was present, and yet no place was taken.

The inner meaning of this is that in the Dvir shines a glimmer from a level where the very notion of "here" and "there," of inside and outside, falls away. The Ark is there as a keli, with exact measures; the room has walls and cubits. And yet, relative to the gilui that rests upon them, their being something within space is as nothing. This is

the sign within the worlds of a light that comes from beyond worlds.

So it is within the soul: in the yechidah throne, the soul's entire structure—its behaviors, its feelings, its understandings—are present, with all their individual measures. The inner Kohen Gadol carries them in. Nevertheless, relative to the revelation of bechirah atzmis that shines there, they are not what define the bond. They are like an Ark that stands and yet does not take space, a form that is there but is not what makes room.

On this basis we can begin to speak of a new inyan—what can be called, in the language of the Eighth Generation, Malchus HaAtzmis.

For until now, when we spoke of malchus, even in its loftiest forms, we meant a middah in Elokus: His will to relate in a manner of King and am, His self limitation into Seder Hishtalshelus, His acceptance upon Himself, as it were, of the crown of relation. This is all Malchus as a sefirah, Malchus of Atzilus, Malchus HaYichud, and the like. There, "ein melech b'lo am" is a tenai in the geder ha'inyan: where there is no "am," the name "melech" does not apply, even if the Atzmus is the same.

But there is another way to speak of kingship, which is not a middah among middos, but a mode of the Essence itself. Not "He is a King over something," nor even "He chooses to be King," but that the very simplicity of Atzmus includes a self mode that can be called "Kinghood" only by way of borrowing, since it has no opposite and no dependence. This is Malchus HaAtzmis.

And one can say, by way of haskalah, that Malchus HaAtzmis is the name for that level of Atzmus where the whole inyan of "King and am" is only a garment, an outer description. There, the "King" is only the Essence as He knows and chooses Himself; and the "am" is the inner point of Israel as they are known within that self knowledge. The bond between them is not that He rules and they are ruled, but that He and they are bound in one bechirah atzmis—His essential choosing of them and their essential choosing of Him are a single, simple point.

From here it is understood why no human king can ever mirror this. For every malchus basar va'dam, even the most righteous, even David Melech Yisrael, is constituted as king only in relation to those over whom he rules. If there were no people, if they did not accept his authority, there would be no malchus. His entire kavod is in the revelation of his distinction over them, and his entire pnimiyus of kingship is in his responsibility to them. His "kinghood" is a structure of relation from beginning to end.

And therefore, even when he loves his people with an essential love, even when his whole delight is in them and theirs in him, this love remains within the framework of two: one who bestows and one who receives, one who commands and one who obeys. The king cannot, in truth, choose his people with bechirah atzmis, because he himself is not bechirah atzmis. He is born into kingship or rises to it; he is shaped by history and by the people's acceptance. His essence is not simple freedom from all definitions; therefore, his choice is never absolutely free from reasons.

But by Hashem Yisbarach, Who is Atzmus Ein Sof, beyond all definitions and influences, there can be a choice that is truly essential—without cause, without change, without dependence. And because this choice is Himself, as it were, it follows that that which is chosen stands not outside of Him, but within His own atzmi life. In this sense alone one may speak of "Yisrael and Hashem are one": that in Malchus HaAtzmis, the King and the chosen are held in one indivisible act of choice.

This is what is hinted in the description of the Holy of Holies as a place of no place. For Kisei HaPenimi, as we spoke earlier, is not merely the throne of a higher malchus, but the inner "throne" of this atzmi kingship. There, the throne is not elevated above a people, but sunk, as it were, into the very heart of the chooser, and the people are not spread out beneath but are gathered within that heart. There is no distance to bridge, no multiplicity to arrange, no fear of rebellion; there is only the simple fact that He, in His Essence, wills Israel, and Israel, in their essence, will Him.

When the inner Kohen Gadol of the soul stands at the yechidah throne, this is what is touching him. He is not then a subject coming in from outside to swear allegiance; he is the inner point of Israel as it is held within the Divine bechirah. His "I before You" is itself the ray of "You before Yourself," as it were. The very pronoun "I" at that moment is not the "I" of a creature standing over against its Maker, but the "I" of the pintele Yid that has no other will but His.

And therefore, at that level, the entire vocabulary of malchus basar va'dam, which Chassidus has used until now as a mashal to teach awe and distance and protocol and approach, must be set aside. Not, Heaven forbid, that it is false—it is the divinely given mashal for all the levels of Malchus that are within relation and within worlds. But the inner point that is revealed in the Dvir, in Malchus HaAtzmis, has no complete analogue below. Here the mashal breaks.

Yet precisely through its breaking, its limitation is revealed, and with it the absolute distinction between Hashem and all images. For if we had only the lower malchus, we might imagine that He is like a King of flesh and blood, only greater; that His knowledge is like ours, His rule like ours, only perfect. But when we encounter a level where the whole form of king and subject dissolves into a single essential bechirah, we are forced to recognize that all our speech before was only to bring the mind close; the truth itself is other, beyond.

And this is the completion of the inyan we began: that malchus basar va'dam is a mashal, and like every mashal, it both reveals and conceals. It reveals the seder of approach, the forms of awe and love, the structures of protocol and standing. It conceals the atzmi simplicity where there is no "before" and "after," no "far" and "near," and even "King" is only a word for the way Atzmus chooses Himself together with Israel.

In the continuation, with Hashem's help, we will see how, when one knows of this inner bond of Malchus HaAtzmis, all the earlier levels—of king and subject, of palace and gates, of Amidah and Yom Kippur—are reread. They are no longer ladders to reach a distant Sovereign, but veils through which a pre existent oneness is allowed to appear.

16 · Re-reading the Palace

According to all the above, we are now compelled to return to the beginning of the inyan, and to read again all that was said of king and people, of palace and gates, of Amidah and Yom Kippur, but this time in the light of Malchus HaAtzmis, where king and chosen one stand in one simple bechirah.

For at first glance, when we said "there is no king without a people," the mind understood this as a law of relation: that the status of king depends on the existence of an "am," distant and many, and that therefore, so to speak, the revelation of Malchus Above is drawn after the creation and acceptance of the worlds below. And even when we refined it, saying that for Hashem this is not chas v'shalom a dependence but the very definition of Malchus as a middah, still the picture that stood before the mind was of a King there, and a people here, and of a bridge of relation stretched between them.

But now, after knowing that there is a higher mode, Malchus HaAtzmis, in which "King" and "am" are not two poles joined by a bridge but one indivisible choosing, we must say that the statement "there is no king without a people" has, in its root, another taste altogether. Not that the King requires an external am in order to be King, but that the very inyan of "king" in its atzmi source is His will that the essential bond with Israel not remain concealed within Himself alone, but be brought into revelation. The "am" in that dictum, when read in its supernal root, is not first of all a coarse multitude standing outside the palace, but the point of Israel as it stands within His own simple knowing. "There is no king without a people" now reads: there is no revelation of this atzmi malchus without its being together with the one He has chosen in His essence.

Thus, the whole seder of malchus that we traced in the lower levels is itself only a way in which this hidden togetherness is allowed to show itself. The distance of the "am," its multiplicity and its coarseness, are not the cause of malchus, but its garment. For the inner reality is that they already stand with Him in the simple point of bechirah; only that this oneness is wrapped, thickened, obscured in the form of a people outside, accepting a King inside. The "no king without a people" below is a shadow of the "no revealing of the essential King without His essential am" Above.

And this also is the deeper meaning of what we called machshavah ha'melechit. Earlier, we spoke of it as a Divine "thought," encompassing all worlds and all souls in one simple gaze, in contrast to human thought which enters into its objects and is changed by them. Now we can add: the inner content of this kingly machshavah is not merely that He knows the worlds; it is that He knows Himself together with Israel. It is His self knowledge as the One who has chosen. In that simple knowing, the story of the worlds and the story of the soul are not two histories that He surveys from above, but two sides of a single act—His bechirah and their being chosen—as they stand within Atzmus.

Therefore, when the soul is aroused to the awareness that "the King's thought is upon me," if it remains only with the earlier understanding—that a high, exalted Mind is paying attention to a small creature—its fear and love will be true but external. When, however, through the light of Malchus HaAtzmis, it senses that this machshavah ha'melechit is His very self knowledge in which its own root is held, then the awe and love are transformed. The

subject no longer imagines itself standing opposite an Other, but feels itself mirrored within the King's own daas. This is not, Heaven forbid, to say identity of essence—for He alone is Creator and they are created—but that the deepest point of their existence is already inscribed inside His simple knowing of Himself.

With this we can now return to the image of the palace with its many gates, which accompanied us from the beginning of the maamar. At first, the palace was understood as a structure of distance: outer courtyards where many may stand, inner courts where only select servants may enter, and inmost chambers where only the king himself and the highest officers may tread. The doors, the guards, the waiting in antechambers—all drew a picture of a far King, to whom one must slowly, carefully, and with great restraint, make one's way.

But after what was explained, we may say—in the way of a new metaphor suitable to this generation—that the palace is also a hall of mirrors. That is, the walls and doors that seem to separate the subject from the King's chamber are themselves polished surfaces, reflecting his own image back to him from different angles and distances. In the outer court he sees himself as a distant figure among many, small in the grandeur of the place; in the inner courts he recognizes features of his own face emerging more clearly; and in the inmost room, when he stands finally face to Face, he suddenly realizes that the countenance before him, the visage of the King, is the very root form of his own.

This does not mean, Heaven forbid, that he and the King are one essence; that would be a collapse of all Torah boundaries, a confusion of Creator and creature. Rather, it means that his true "I" was never the isolated, separate subject that he imagined himself to be in the outer yard. His real self is a tzelem, a form drawn from the King's countenance; his face is an echo of that Face. The mirrors of the palace are the levels of avodah and seder ha'ishtalshelus, through which he slowly recognizes that his being is bound up, from the outset, with the One before whom he stands.

According to this, the gates and partitions are not there in order to create distance where none existed, but to thin and refine the soul's perception of a closeness that was always there. What appeared as barriers are, in truth, veils over an intrinsic intimacy. Each gate traversed is not a step closer to a far King, but a layer lifted from the soul's own face. By the time it reaches the innermost chamber—whether this is in the daily Amidah, or in Neilah on Yom Kippur—it does not find a new King waiting there whom it had not known, but discovers that the One before whom it now trembles and cleaves is the same One in whose bechirah its own root has always rested.

And this is the inner rereading of Amidah. We spoke of it as standing like an angel in the Holy of Holies, with joined feet and vertical silence, as if entering a place where one has no prior right. Now, however, we understand that this very stillness is the soul's recognition that it is not intruding into a foreign space, but returning to its own root room. It is not that a distant subject is admitted, three times a day, into the King's otherwise closed chamber; it is that the inner Kohen within is allowed, again and again, to show itself as what it always is—a point of the King's own choosing presence in the world. The repetition does not cheapen the audience, because it is not a new grant of entry each time, but a renewed unveiling of an ever present bond.

Similarly with Yom Kippur and its ascent through the five prayers. On the surface, the day seemed an annual exception, in which a once distant people are briefly allowed to approach closer than usual, until, in Neilah, the gates are closed and they stand with Him alone. In the light of Malchus HaAtzmis, we can now say: the "closing of the gates" is not a shutting out of others, but a shutting out of all those images of self that are not the true face. What remains at the end of the day is the bare relation of chooser and chosen as they are already one in His simple knowledge. The many chambers traversed over the day have been like successive mirrors, each stripping away a borrowed face until only the root visage of the Jew as held in Hashem's bechirah remains.

Yet, again, it is crucial to guard here the distinction between oneness of relationship and identity of essence. The fact that the soul discovers its root in the King's Face does not mean that it is that Face. The hall of mirrors does not turn the reflection into the original. All the halachos of awe, all the protocols of distance—of not sitting in His place, not taking His crown, not confusing servant with Master—remain in their full force. The more the soul knows how inwardly it is bound up with Him, the more it must hold fast, in practice, to the boundaries that Torah has placed between Creator and creature. For the very greatness of the bond is that He, who is utterly beyond, has chosen to inscribe a trace of His kingship within a finite being; and the awe of that wonder is preserved only when the finitude remains consciously finite.

And this brings us, naturally, to the practical avodah that must follow from such a rereading of the palace. If all our approach to the King—whether in human protocol, in Amidah, or in Yom Kippur—is in truth a training for recognizing our own reflected face in His, then every halachah of how to stand before a mortal king, every measure of awe and restraint before authority rooted in Torah, becomes a preparation for the soul to bear the light of its inner bond without confusion. In the continuation, with Hashem's help, we will therefore consider how the body and the natural soul can be educated, even through the conduct required before flesh and blood, to become a faithful vessel for this higher knowledge when we stand before the King of kings.

17 · Training Before Flesh and Blood

According to this, we can now understand in a more inner way the detailed dinim that the Torah gives concerning a mortal king. For the Rambam, when he sets out the laws of kingship, does not suffice with the general command of awe and fear, but descends into particulars that, at first glance, seem to concern only the preservation of external kavod: that one may not ride on the king's horse, nor sit on his throne, nor use his sceptre or any of his vessels for a mundane purpose; that one may not see him unclothed or in a degraded state; that his dread should be upon them, and that they should treat him with an awe exceeding that accorded to any other authority.

And it is known that the Rambam's way in Mishneh Torah is that every halachah is weighed and precise. If the whole point were only to secure the functioning of a strong government, a general command of respect would have been sufficient. Why, then, this insistence that no one place his foot in the stirrup of the king's horse, that no one lean upon his staff, that even that which only carries the radiance of his malchus may not be taken into the hand of another?

However, based on all the above, the matter is understood. For since the very institution of malchus basar va'dam has been established as a mashal to train the created being in how to stand before Malchus Shamayim, it is necessary that the mashal not remain in the realm of abstract daas alone, but that the body itself, with its habits and reflexes, should be educated into the form of bittul required of one who stands before a king. And this education is not accomplished by lofty contemplation alone, but specifically by repeated concrete acts, through which the animal soul learns, in its own language, that there is in the world a domain that is not "mine," a place, a seat, a vessel, a way of moving, that is set apart utterly for another.

This is also the explanation that the Sefer HaChinuch gives when he speaks of the mitzvah to appoint a king. He writes that the root of the command is that man is drawn after his deeds, and therefore, when he is accustomed to accept upon himself the authority of a human king, and to be in awe of him, he will acquire within himself the capacity to receive upon himself the yoke of Heaven and to tremble before Hashem. That is, the fear before basar va'dam is not the goal, but a training of the midah of yirah within the natural soul, so that it be ready to bear the far subtler and more inner awe that is demanded when one stands before the King of kings.

Accordingly, when the Rambam records that none may ride upon the king's horse, he is not only preventing a lessening of the king's political prestige; he is inscribing into halachah a repeated inner exercise: to see a thing of this world that is accessible in principle to one's hand and yet to stop, to withdraw, and to say—this is not for me, this belongs to the king. And similarly with the throne and the sceptre and all the other vessels of kavod: each prohibition is a practice in not extending the hand where the will of Torah has drawn a boundary.

From this we understand further that these halachos are not merely protections around an exalted individual, but a discipline given to the people as a whole. The very existence of such a figure in the community, whose person and belongings are hedged about with distance, engraves in the collective body a posture of deference and of self limitation. And when this is done according to Torah, it is not a humiliation of the subject, G d forbid, but a liberation: it frees him from the illusion that all spaces are his, that he is the centre of every domain. He learns, in his flesh, that there is something higher than his reach.

And this is why all these dinim are codified even though, for generations, we lack a literal king in Israel. For Torah is eternal; if a command is written, it is because its light is needed in every time. When the simple pshat—actual approach to a Davidic king—is absent, its inner content must find expression in other garments. And in truth, the generations of Chassidim have already shown how this inner training can continue even in the absence of a physical melech.

For it is known how Chassidim would prepare to enter the Rebbe's room for yechidus. They would immerse in a mikveh, review in their mind what they wished to say, farher their own thoughts so as not to stand in confusion, and they would enter with trembling, with a sense that they are stepping out of their own private domain into a place that is not theirs. There were hanhagos not to turn one's back as one left the room, to recede slowly, to avoid raising one's voice, to be careful with every gesture. And no one imagined, G d forbid, that the Rebbe is

G d; they knew well that he is flesh and blood. But precisely for this reason, their conduct becomes for us an instructive mashal: how Jews, saturated with the teachings of Chassidus, understood that awe before a tzaddik is itself avodas Hashem, an exercise in shaping the body into a vessel for higher yirah.

And this extends not only to a Rebbe, but to every authority whose standing is rooted in Torah and kedushah: a Rav in his beis din, a teacher in his class, the Sefer Torah on the bimah, the Aron Kodesh in the shul. When one refrains from sitting in the Rav's fixed seat, when one rises upon the entry of a talmid chacham, when one does not rest an elbow upon the amud where the Sefer Torah lies, this, too, is the same training. The point is not to inflate the person's ego, G d forbid, but to accustom the body to distinguish between ordinary space and space that is set apart by Torah. In this way, the "muscles of awe" are formed: small fibres in the animal soul that contract whenever it encounters a border established by kedushah.

And here we may add, in the spirit of the Eighth Generation, that in our time, when the direct experience of a melech Yisrael is not present, Divine Providence has arranged that we are surrounded by many miniature forms of such discipline. There is the fixed place in shul that one does not take from another; there is the halachah not to walk before one who is davening the Amidah; there is the respect shown to parents and to teachers. All these are opportunities to practice, in reduced scale, that act of stepping back, of not taking the "horse" or the "throne" of another. Each time a Jew restrains his natural impulse to sit where he pleases, to speak when he wishes, to interrupt or to lean upon something holy, he is bending his nature toward the pattern of malchus: there is an Above, and I am a subject.

And the innovation here is that this training is not an end in itself but a redirection. The awe that is cultivated through these acts must not remain stuck to the vessel—neither to the mortal king, nor to the Rebbe, nor to the Rav, nor to the object—but must be consciously turned, again and again, toward the One in whose Name all these stand. When one rises before a talmid chacham, he should think: I rise not only before this person, but before the Torah that rests within him, and before the Giver of the Torah. When he steps aside for one who is saying the Amidah, he should know: I am making space here not only for this individual, but for the King before whom he stands. Thus the "muscles of awe" that are formed in relation to flesh and blood are, in truth, being trained to respond to the invisible sovereignty that fills these forms.

And this is the preparation needed for what will be explained further—that when a Jew approaches the daily Amidah, he must come to it not only with an intellectual recognition that he is "standing before the King," but with a body already educated, already accustomed to back away from a throne, to lower the head, to still the hand. Then, when the mind awakens to the awareness of Malchus HaAtzmis, the body will not rebel; it will already know its place. And thus the halachos of awe before flesh and blood become the ladder by which the natural soul ascends to stand, in truth, before the King of kings in tefillah.

18 · Preparing for Amidah

And from this it is understood that the standing itself in Amidah, with all its angelic stillness, cannot come in a hefsek, as a sudden leap from the marketplace into the innermost chamber. For even by flesh and blood, as explained before, the awe that grips the body in the king's presence is prepared by the corridors, by the guards, by the washing of hands and the arranging of garments. All the more in tefillah, where the King is the King of kings, that the halachah requires a seder hakdamah, a preparation in body and in soul, before the words "Hashem sefatai tiftach" can truthfully be uttered.

And this is what is ruled in the beginning of Hilchos Tefillah in Shulchan Aruch, that one must prepare himself before prayer, and not daven like one who is performing a burden which he wishes to throw from his shoulders. Rather, he should sit a little beforehand, to direct his heart toward his Father in Heaven; and he should see himself as if he is standing before a king of flesh and blood, and all the more before the King who is the King of kings. And there are detailed laws there with regard to the place of prayer, the state of his body and garments, and the kavanah of his heart. For the Torah does not suffice with a general feeling of "standing before the King," but sets out concrete actions by which that awareness is engraved into the limbs.

However, we must understand: if the essence of Amidah is the inner encounter with Malchus HaAtzmis, with that kingship that is beyond all relation, why is there such emphasis on the externals of place and dress, and even on the sitting a little before? Seemingly, the more one stresses the preparation, the more one delays the actual encounter; it would be more fitting to hurry into the King's chamber the moment one feels ready in his heart. And moreover, in our times, when the mind is scattered and the hours are pressed, how is it possible to speak of "a whole hour before prayer," as the Gemara tells of the pious ones who would tarry thus before their tefillah? Does this not place the true avodah beyond the reach of the ordinary Jew?

But the matter is that precisely because Amidah touches the inner throne, it demands kelim in all the levushim of the soul—maaseh, dibbur, and machshavah. If the revelation of Malchus HaAtzmis were to shine without prior arrangement in these garments, they would break, Heaven forfend; the person would either be overwhelmed and flee, or else he would trivialize the encounter in order to protect himself. Therefore, the halachah institutes a structured preparation, through which the lower garments are gradually aligned to receive the higher light. And this is the sod of the three concentric preparations that can be distinguished in the dinim and minhagim concerning the approach to Amidah: garment prep, language prep, and throne prep.

Garment prep is the most external, yet it is the gate for all the rest. In Shulchan Aruch it is written that a person should not stand in prayer with a bare head, or in an immodest state, but with garments that are fitting to stand before great men. One must gird himself, close his collar, and not stand in his house with a lightheaded bearing, but with awe and fear. And likewise concerning the place: there should be a fixed makom for his prayer, a place that is clean, not in the middle of the thoroughfare, not among distractions, and he should not have things that disturb the eye before him.

The inner meaning is that the body and the environment are themselves levushim of the soul. When one covers the head, fastens the belt, and clears the place from clutter, he is, in effect, teaching his nefesh habehamis that "here begins a different realm." Just as one does not enter the king's palace in work clothes, and does not speak there in the tone of the street, so too the act of dressing and composing oneself for tefillah is already a first kabbalas ol, a first mini coronation of the King in the realm of action. The person demonstrates to himself that tefillah is not squeezed into the cracks of life but demands a re garmenting of life around it.

Yet garment prep alone is not sufficient. One can stand dressed like a prince and yet his mind be running after his business. Therefore there must be language prep. The Shulchan Aruch states that a person should not begin to pray suddenly, but should first contemplate matters that bring the heart to submission and direct the mind to the words he is about to say. And Chazal tell of the chassidim harishonim who would tarry an hour before prayer, in order that they should direct their hearts to their Father in Heaven. In the writings of Chassidus this takes the form of hisbonenus—the contemplation, before davening, of the greatness of the Creator and the lowliness of the creature, and of the specific inyanim of malchus that one will articulate in the tefillah.

Language prep means that the mind descends into the very words of the siddur even before the Amidah itself. One reviews the pesukim and berachos that precede, he reflects on their meaning as much as his capacity allows, and he habituates his tongue to speak them without haste. In this way the dibbur becomes a vessel, not a stranger's clothing. For if the words are foreign to his consciousness, then when he reaches Amidah, where speech is reduced to a whisper, the words may turn into mere sounds, and the inner kingly encounter will remain outside his language. But when he has already bound his thought to the words in the earlier parts of davening, the words themselves begin to draw his heart; they become, as it were, the palace walls within which the King will soon be revealed.

This is also the inner content of "sha'ah achas kodem tefillah." Not necessarily a measured sixty minutes, for not every generation and not every soul is equal in this, but an inner hour—meaning, a distinct segment severed from the ordinary flow of time, dedicated to gathering one's thoughts into the channel of prayer. Even a few moments of deliberate settling, in which a person closes the book of his weekday preoccupations and opens the sefer of his standing before Hashem, are a taste of that "hour." The point is not the quantity but the qualitative break: to cease from other languages—the language of profit and loss, of honor and resentment—and to enter the language of "Baruch Atah."

And after garment prep and language prep comes the deepest circle, throne prep. This is already not a matter of external halachos alone, though it is hinted in the requirement to "see himself as if standing before a king," and in the ruling that one should remove from his mind all distracting thoughts. Throne prep is the awakening, in the inner awareness, of the sense that he is approaching a Face.

In the older generations this was expressed through the contemplations of Chassidus before davening: one would reflect how all the worlds are as nothing before Him, how His malchus fills and surrounds all, and yet He chooses the particular Jew, in this place, to stand before Him now. In the language unveiled above, throne prep is to arouse, to the extent possible, the awareness of machshavah ha'melechit—that the King's simple gaze holds my life

and my day—and to feel that Amidah will be a stepping into that gaze. The person can quietly tell himself: “I am not going merely to say words; I am going to stand in the point where His choice and my choice meet.” This thought, even if only touched briefly, straightens the inner posture just as the belt straightens the outer one.

And one can say, in the way of the new explanation, that these three circles of preparation correspond to the three circles of malchus that were unfolded earlier. Garment prep aligns the world of action with malchus as it appears in seder hishtalshelus, as a rule and protocol. Language prep aligns the world of dibbur and sechel with malchus as it is in the sefiros, as the peh through which inwardness turns toward relation. Throne prep aligns the pnimiyus halev with Malchus HaAtzmis, as it is in the King’s own self knowing. When these three are arrayed like concentric courtyards, the Amidah that follows can indeed be a stepping, with joined feet, into the innermost.

And according to this we also understand that the halachah which forbids one to stand in prayer while troubled, angry, or distracted is not merely to ensure that his kavanah will not be scattered, but because such states block throne prep. When the heart is entangled in its own storm, it cannot sense the King’s Face; it sees only its own reflection. Therefore one must first quiet the anger, settle the worry as much as he can, or at least lift it into the words of supplication before the Amidah, so that when he comes to “Hashem sefatai tiftach,” there is room in the inner throne room for Another.

Thus, all the details of preparation—washing the hands, covering the head, fastening the belt, choosing a quiet place, sitting a little beforehand, meditating on matters that bring to yirah and ahavah—are not ancillary to the Amidah but are its outer layers. Through them the body learns to wear the garments of a subject, the mind learns the language of the palace, and the heart begins to feel that it is being summoned to a throne. And then, when the moment of standing arrives, the transition is not abrupt; it is the natural culmination of a whole approach.

In the continuation we will explain how, once he has entered through these three circles and stands with joined feet, the speech of Amidah itself is to be spoken—not as one who calls to a distant king from the far end of the hall, nor as one who shouts in fear, but as one who whispers in the King’s very ear.

19 · Speaking in the King’s Ear

And now, after he has traversed these preparations and stands with joined feet, we must understand: what is the form of the speech itself in Amidah. For behold, the halachah rules with great precision that he must cause his lips to move, yet his voice shall not be heard even to his own ears, and if he raises his voice it is called a lack in prayer. At first glance this is wondrous. If prayer is avodah of the heart expressed through the mouth, why not with an audible voice, at least to himself. And if the essence is in the heart alone, why the necessity that the lips move at all.

However, according to all the above it is understood. For the Amidah is not like one who cries from afar to a king sitting at the other end of the hall, but like one who stands very near. When one is distant, one must lift up the voice in order that his sound reach the throne. But when the king himself has drawn near, it is not fitting to shout;

such raising of the voice would already imply distance and concealment. Rather, then the proper manner is a whisper, as one who speaks mouth to ear.

And yet, it is still not the inner point. For even a whisper, in the manner of man to his fellow, is altogether too coarse a mashal for Amidah, which is the inner court of Malchus. In human speech, the whisper is still a sound that leaves from one and enters into the hearing of another. Here, in Amidah, the halachah requires that there be no sound that exits beyond the body; the words are drawn only to the boundary of the lips. It is as if the Torah tells us: you are not speaking across a space, but within a single interior.

This is the meaning of what is explained in the teachings of Chassidus, that Amidah is "like speaking to a friend," yet with fear and trembling. On the one hand "like speaking to a friend," that the closeness is not in the manner of a subject who cannot open his heart, but like one who pours out all that is within him before a beloved companion. On the other hand, it is with awe, for that "friend" is the King of kings, before Whom "the heavens and the heavens of heavens cannot contain" and before Whom angels are as naught. The synthesis of these two—the intimacy of friend and the trembling of subject—is expressed precisely in this halachic form: lips that move in quiet.

For when one speaks to a friend, truly close, he need not arrange great speeches; a few simple words, even broken, are enough, for the friend hears also what is in between the words. So too, in Amidah, the main thing is not eloquence but truth. The halachic requirement that the words be articulated with the lips, letter by letter, guards against the heart's confusion and flightiness; yet their being inaudible teaches that the essential hearing is not through physical ears at all.

And here we can add, in the manner of an inner allusion, a further point fitting to the time. It is explained above that there is in Elokus a mode of knowing called machshavah ha'melechit, the kingly thought, in which the King knows Himself together with the point of Israel as one simple act. When the Jew stands in Amidah and whispers the words that the Anshei Knesses HaGedolah fixed, he is not only addressing the King; he is allowing the machshavah ha'melechit to pass through his own thought and mouth. This is why our Sages say "Amidah hi b'chesed"—that the very standing is an act of kindness from Above. For according to the order of things, how could a finite creature stand as if in the inner chamber and speak. Only because the King, in His great chesed, inclines Himself, as it were, and lowers His ear to the subject, allowing that the subject's small words should be received as royal speech.

And yet, if we look more deeply, even this is still in the language of mashal. For the King's "ear" is not an organ that hears from without, Heaven forfend, but the very machshavah ha'melechit itself, which is the atzmi knowing that includes Israel. Thus we may say, by way of possibility, that in the highest truth the King does not bend His ear toward the subject from without; rather, He awakens within the subject that same inner hearing by which He eternally knows and chooses him. The whisper of Amidah is therefore not simply the Jew making his voice heard; it is the Ein Sof desiring to hear Himself in the Jew's voice.

This is a very great novelty, and it must be guarded from misunderstanding. For certainly the Creator and the created remain utterly distinct, and there is no speaking of identity, Heaven forfend. The intent is only this: that the words of Amidah, as they are in their root, are the will of Hashem that His kingship be received in the heart of Israel. When Israel utters these words with bittul, his mouth becomes a vessel in which this will is spoken from within. The "ear" that hears them is the same Divine will and knowing from which they issued. Thus, in the inner point of Amidah, speaker and hearer meet within the simple act of Malchus HaAtzmis.

And according to this we can understand the experience that befits one standing in Amidah. He is to imagine, as brought in the poskim, as though he stands before the Shechinah, in the Holy of Holies. But not in such a way that he pictures a great distance between himself and the Presence, and he shouts across the expanse; rather, he senses that the Presence has drawn near until there is almost no interval. This knowing produces a double movement in the heart. On the one hand, such closeness arouses the most profound shame and bittul; he feels how every thought and stirring is laid bare before the King, and he is silent within himself. On the other hand, this very knowledge that the King desires his words, awaits his Amidah, gives him courage to speak plainly, without hiding, "like a man who speaks with his fellow."

Practically, this means that in Amidah he should take each word slowly, as if presenting it into the very ear of the King. He does not rush to finish, as one who must discharge an obligation and be free; nor does he let the words roll by habit from the lips. Rather, each berachah is a distinct nearness. In the first three, of praise, he as it were draws near to the King's face, arranging the crown on His head. In the middle berachos he places his needs, but in such a way that they are no longer his alone; he feels that the King Himself desires that these lacks be spoken, in order that His kingship be revealed in their fulfillment. And in the last three he withdraws backward, still facing the King's ear, gathering the residue of that closeness into thanks.

When one davens thus, he can also understand why the voice must not be heard. For if he were to hear his own sound, there would be the danger that he would begin to listen to himself, to how he is praying, and the "I" would again become an object. The silence of voice, with only the motion of lips, protects the intimacy: there is no third thing between him and the King, not even his own audible sound. There is only the word as it rises within the shared interior of hearing.

And this hints also to the future time, when "no longer shall a man teach his fellow ... for they shall all know Me," that the knowledge of Hashem will be an inward hearing in which the word and the ear are one. In Amidah, a ray of this future enters into the present: the King allows His ear of eternity to be felt within the heart of a finite being.

With this, the form of Amidah is clarified as a standing in which awe and closeness are perfectly joined: the body like an angel, feet together and unmoving; the heart like a subject, trembling before the throne; and the speech like a friend, whispering into the King's very ear. In this light it will be understood further how there is once in the year a day when this inner pattern spreads over all twenty four hours, until all the limbs and powers of the soul stand as in an extended Amidah before the King. This is the day of Yom Kippur, which, as will be explained, is itself a white palace of such whispering, in which the world's noise falls away and only the simple "I before You" remains.

20 · Entering the White Palace

And from this we can understand that when we say that there is one day in the year when the pattern of Amidah spreads over all the hours, this does not mean merely a multiplication of prayers, as if many Amidos were placed side by side, but that the day itself becomes a single prolonged standing, and all that belongs to the weekday order of life is suspended. This is the inner meaning of the day of Yom Kippur.

For the prophet has already alluded to this when he says, "Though your sins be as scarlet, they shall be as white as snow." At first glance, the verse speaks only of the transformation of the blemish — that the redness of sin is washed away — but, however, we must understand: why "white as snow"? It would have been sufficient to say that the stain is removed. What necessity is there to depict a new color, and specifically the color white?

Furthermore, we observe in the conduct of Israel that on this day it is customary to wear white garments, and in many communities a kittel, resembling the shrouds of the dead. This is so widespread and so ancient a custom that it has entered into the very face of the day. And we need to understand: what is the connection between the promise "they shall be white as snow" and the minhag of whitening one's garments? Is this merely a sign of joy that sins are forgiven, or is there in this whiteness itself an avodah, a form of standing before the King?

To clarify this we must preface the known halachah that on Yom Kippur there are five inuyim: not to eat and drink, not to wash, not to anoint, not to wear leather shoes, and abstention from marital relations. Seemingly, these are only denials, matters of affliction; but, in the way of Chassidus, it has been explained that the inuy is not merely to cause pain to the body, Heaven forfend, but to suspend the ordinary colors of life — the tastes, scents, and touches by which the animal soul feels itself. The day is "beyond taste and smell," as is known in the teachings of our Rebbeim. And this itself is wondrous: for all the year we serve Hashem precisely through drawing holiness into eating and drinking, into clothing and marriage; why is it that on this day the service is to cease from all these?

However, the matter is that all year long the King's presence clothes itself in many garments. There is the garment of food, in which He gives life to the body; the garment of business, in which His providence is enclothed; the garment of family, in which His kindness is expressed. In each of these garments there is a certain color and taste: this one sweet, that one sharp; this one soft, that one hard. The soul's work is to recognize the King behind the garment, to see His malchus within the colored texture of worldliness.

But there is once in the year a day when the King desires to be seen not through any garment, not through any color, but in a light that is simple, without mixture. For this, He draws Israel into a different kind of palace, which we may call, in the way of mashal, a palace of white. White is the color that contains all colors yet shows none; it is the simplicity that precedes differentiation. When the prophet says "they shall be white as snow," he is not describing only the removal of red, but the entrance into a higher tone of being, where the soul stands in a light before any particular hue of conduct. The day itself becomes snow-white — a blanket that covers and equalizes all hills and valleys, all peaks and pits of the year's life.

In this light we can understand the five inuyim in another way. They are not only negations; they are the closing of the outer chambers of the palace, so that one may be brought into the inner hall which is entirely white. Eating is the taste by which one appropriates the world, making it his own flesh; on Yom Kippur this is withheld, for the soul is not busy with taking the world in, but with being seen as it is. Washing and anointing are the polishing of the outer skin, by which a person presents a certain color of self to others; on Yom Kippur this is stilled, for the day is not about how we appear to the world, but how we stand nakedly in the King's gaze. The shoe is the separation between the foot and the ground, the instrument of going and doing; leather shoes are removed, to feel that one is not now a doer in the world but a stander before Hashem. And the intimacy of man and wife, which is the deepest color of life in the body, is also set aside, for the day's intimacy is elsewhere — it is between the soul and its Maker.

From here it is understood why the custom is to wear a white kittel, similar to the garments of a dead person. It is not, G d forbid, to dwell on death in a dark sense, but to reveal that on this day one stands stripped of all titles and roles. The wealthy and the poor, the learned and the simple, the elder and the youth — all are equal in the white garment. The kittel is like an outer garment that proclaims: today I am not my profession, not my family role, not my accumulated successes and failures; I am only a soul in a body, standing before the King. It is as though one has already passed beyond this world and stands in judgment with nothing but his "I." And precisely this is the greatest life, for when all the borrowed colors fall away, the inner point of Israel, which is never blemished, can be seen and whitened.

According to this we may say, in the way of Eighth Generation explanation, that Yom Kippur is not only a day with many tefillos, but an entrance into a certain "white palace." All year, the palace we spoke of has many courts and gates, each with its own decor and protocol; but on Yom Kippur the King opens a different wing, in which everything is suffused with a single, soft, bright light. In this palace, there are no thrones of judgment in the familiar sense, no ranks and uniforms. There is only "I before You." The inner Kohen Gadol of each Jew, which we spoke of earlier, recognizes this palace immediately, for it is its own home. The soul does not need elaborate concepts here, for the light is so even that thought's distinctions cannot catch; what is needed is only presence.

Therefore the avodah of this day in its inner content is not so much deep contemplation and analysis, as is fitting for other times, but simple truth-telling. A person comes before Hashem and says, in the language of his heart: so I am, and so I have lived; here I have been straight, here I have twisted; here I have remembered You, here I have forgotten. There is no need to justify or to adorn; the whiteness of the day itself will cleanse and reorder. As it is written, "before Hashem you shall be purified" — the purification is not fashioned by the person, but is an effect of his standing "before Hashem." His part is to stand and not to flee, not to busy himself with bargaining and measurements, but to let himself be seen in that pure, uncolored light.

This explains also why the Chassidic masters emphasized that Yom Kippur is "beyond taste and smell." Taste and smell are the senses that discern fine distinctions, that savor this over that. They are the inner critics of the body. On this day, the soul is invited to put down its critic's tools and to dwell in a simplicity where there is nothing to compare. Even in Torah thoughts, the avodah is not to sharpen and to dissect, but to hold a simple word or verse

before one's mind as a window through which the white light can shine. Likewise in vidui: the many words are only different doors for the same movement of the heart, which is to say "I have not been true to You" and "I desire to return." The main thing is the tone of simple, unadorned speaking.

And this is also why the day is long, and the body is tired and heavy, yet the soul is light. The five tefillos, the many words, the standing and sitting — all of this, when seen from the outside, appears as strain; but from within the white palace it is one extended being-with. Time itself is whitened; the hours lose their sharp boundaries. One does not calculate how much remains until the fast is over — when he is in the inner light, there is no "until," there is only "now" before the King.

From all the above we may distill a practical guidance in the spirit of our discourse. When a person approaches Yom Kippur, he should picture to himself not only the awe of judgment, but that he is about to cross the threshold of such a palace. He prepares his body by the five inuyim, and his garments by whiteness; he prepares his mind not with complicated reasonings, but with a readiness to be simple and true. He should know: today I am not coming to negotiate with the King, to argue my merits and debts, but to stand in His seeing and to allow His essential compassion to wash me. If he holds this image, then each confession, each psalm, each "Baruch Shem" said aloud will be like another step deeper into the white hall.

And in this way the day itself becomes an extended Amidah, as was said — the whisper of the heart continues without cease, even when the lips are silent. All the public service, the Torah readings, the piyutim, are like ornaments of that palace, but the inner thing is the silent line of "I before You" that runs through them. At the close of the day, when the sun inclines and the Neilah stands to begin, then it will be further understood how, within this palace of white, there is yet an inner chamber where the King and His people are sealed together alone. This is the subject of the continuation.

21 · Neilah: The Sealed Audience

When thus the whole day has been spent within the white palace, we arrive at that tefillah which Chazal established at its close, the unique Amidah of Neilah. And here it is necessary to pause and to understand: what is this additional tefillah, that is not found on any other day of the year; what is the inner content of the "closing of the gates" which is its constant refrain; and why is it specifically then that we conclude with the cry "Hashem Hu HaElokim" many times, until voice and being are one shout?

For at first glance, if the entire day is "before Hashem," and if the gates of compassion have been open from the night of Kol Nidrei, why should there be, at the very end, a notion of gates closing? Is this not the opposite of what was explained, that the bond of Malchus HaAtzmis is not subject to opening and shutting as a thing outside oneself? And if we say that the "closing" is only a borrowed expression, why do our Sages so emphasize it, and why is the whole pathos of the day gathered into that image?

However, the matter will be understood by prefacing the known saying of the Zohar that in certain times the King is "in the field," and at other times the King is "in the palace." When the King is in the field, anyone can approach; the barriers are dropped, and the distance of protocol is less felt. When the King returns to His palace, there is again seder and gavul, chambers and guards, and entry is according to level and merit.

Now, Yom Kippur is paradoxical in this regard. On the one hand, it is the innermost palace, as explained; on the other hand, in its revelation of Malchus HaYichud the King is with Israel alone, as it were without any garments of world at all. This duality is resolved in the following manner: the entire day of Yom Kippur is the King in the palace with the gates flung wide, and Neilah is the moment when He remains in the palace but the gates are gradually closed to all that is not of the palace itself. Not that the King departs from His people, G d forbid, but that He gathers them with Him to a place where nothing foreign can enter.

This is the secret of "closing of the gates." All the day, a person stands with his mixed inner life: memories of the year, fears, hopes, scattered thoughts; he brings all of them into the white hall, and there they are whitened. At Neilah, the avodah is no longer to bring in more, but to let go of what is not essentially he and his King. The gates that close are primarily in the soul: the gates of distraction, of imagination turned outward, of self-observation. One after another they are shut, until only a single opening remains, an inner doorway between the yechidah and Malchus HaAtzmis.

And this is the new point that can be said in the way of our generation: that Neilah is the "turning of the key" in the inner throne-room. Throughout the year the door of the yechidah-throne stands, as it were, on its hinges; sometimes more open, sometimes more closed, but rarely is the key itself consciously taken in hand. On Yom Kippur the inner Kohen Gadol of the soul, after traversing all courtyards, arrives before this door. He stands there for the length of a day. But if he only stood and did not turn the key, the encounter would remain potential. At Neilah, the key is turned; the lock is engaged on both sides at once. This is the covenantal gaze.

To explain: the "key" is that point of bechirah atzmis in the soul, the power to say a simple "yes" or "no" at the root of one's being, beyond reason and beyond emotion. All year this key is mostly used outwardly — to choose between permitted and forbidden, between this path of life or that. On Yom Kippur, and especially at Neilah, the key is redirected inward, to lock oneself together with the King's essential choice. The inner Kohen Gadol takes his own bechirah and places it opposite the bechirah of Above, Malchus HaAtzmis; the two keys, as it were, turn in the same lock. In that moment, there is sealed a quiet decision that defines the inner script of the coming year.

This is why the last Amidah of the day carries a different tone. The nusach is close to the other tefillos, but its matzav hanefesh is unique. The requests are not expanded with many words; the heart is already weary of speaking. Instead there is a pressing inwardness, a simple insistence: "Open for us the gate at the time of the closing of the gates." Which means: allow that one remaining inner gate to be open from within, even as all the outer gates close. Do not let me be left outside my own yechidah.

And from the side of Above, the same occurs in reverse. All the external gates — of hashgachah as it clothes itself in nature, of the many tzinorim through which the shefa comes to the worlds — are, as it were, gathered and concentrated. There is a silencing of the outer channels, a stillness in the supernal palaces. What remains active is

only the simple gaze of Malchus HaAtzmis upon the chosen point of Israel. This stare is not emotional storm, not chessed or gevurah, but the calm of "I have chosen you and I will not exchange you." When the soul's gaze and this Divine gaze meet, that is the turning of the key from both sides.

According to this we can also understand the repetition of "Hashem Hu HaElokim" at the close of Neilah. For this cry is not merely a remembrance of the moment at Har HaCarmel, but the soul's final act of setting the seal. All day long we have been involved with details of sin and atonement, with vidui of particulars. Now, at the climax, we no longer speak about sins at all; we affirm the unity of the Name. "Hashem" — the Name that denotes the Infinite beyond worlds; "Elokim" — the Name that denotes the power as it clothes itself in concealment and in the multiplicity of nature. To cry "Hashem Hu HaElokim" is to lock together these two Names, to acknowledge that even my lowest states, my externalities and garments, are in truth nothing other than the revelation of the King's essence.

Thus, when the community cries it seven times, they are in fact inscribing this unity through all dimensions of their inner palace — through all the seven middos of the soul. Each shout reaches another chamber and seals it, so that in the coming year, when that middah awakens in its ordinary clothing, it should remember its root in the shout of Neilah. The voice is strained, hoarse from fasting, yet precisely because of this it expresses the yechidah more purely; there is no ornament of tone, only the bare will that "Hashem Hu HaElokim."

And with this we can also answer the earlier wonder: how is it that Neilah is portrayed as "closing of the gates" without contradicting the endless openness of Malchus HaAtzmis? For the closing is not an exclusion of the soul, G d forbid, but of everything that is not atzmi. When a king withdraws to his innermost chamber and locks the door from within, excluding even his ministers and beloved friends, this does not lessen the intimacy with the one person he brings in with him; on the contrary, it intensifies it. So too, the "closing of the gates" means that all external relations — even holy ones, even angels and upper palaces — are left outside, and only the bond of King and Israel remains within.

From this follows a clear instruction in avodah. When a person reaches Neilah, he should not add complexity; he should diminish it. The time for explanations, for analyses of failings, has passed with the earlier confessions. Now he must gather himself in a very simple kavanah: I wish to be Yours, and I know that You have chosen me. He should imagine for himself that all the noises of the world are being gently shut out, one door after another; that even the voices in the synagogue grow faint, and only his own whisper remains before Hashem. Not in the sense of separating from the tzibbur, G d forbid, but that the whole tzibbur is one body, one inner Kohen Gadol, and he is its point of yechidah.

In that awareness, each "Shema Yisrael," each "Baruch Shem," each "Hashem Hu HaElokim" of Neilah becomes not merely a statement but a key turned. The person does not necessarily feel lofty emotions; sometimes he feels only exhaustion and a quiet persistence. But if he allows his simple bechirah to align with the words, the covenantal gaze is established nonetheless. And though he may forget it many times in the year, the script that was written then will continue to play itself out in hidden ways, drawing him back again and again to that inner throne-room in miniature, in every Amidah, in every moment of honest truth before Hashem.

With this the circle of the year's audience is completed. From the king-mashal of flesh and blood, through the daily Amidah, through the white palace of Yom Kippur, we arrive at this sealed encounter where no mashal suffices any longer, for there is only the soul and her King in a bond beyond example. And from this point the heart naturally turns not to further analysis, but to tefillah itself — that this knowledge should permeate our days, that we should live continuously from that sealed audience. This is the union of Torah and Tefillah which is drawn in the conclusion, in the manner of a psalm before the King.

22 · A Psalm Before the King

Fortunate is the people whose King is You, whose years are measured by comings and goings before Your face, whose days are bound as pearls upon the thread of Your favor.

Master of all kings, King of glory, let it be Your will that the wisdom we have heard should become for us not only knowledge but standing; that the words which have traced the courts of Your palace should fashion in us a path, that our feet may walk it in truth.

Plant within our hearts a dwelling-place for Your sovereignty, that the inner throne which You have hewn in Israel from before the worlds should be revealed within each one of us, quietly, without noise; that in the secret of the soul there shall be set a small seat of kingship under Your great throne, and upon it shall sit our daas bound to Yours, our will consenting to Your will.

May our life become as a gentle Amidah before You: in the morning, in the afternoon, and at night; in the days of radiance and in the hours of concealment. Let every place where we stand be as the place of standing, every breath as a whispered word to You, every joining of our feet in the narrowness of this world as a preparation to stand with joined feet in awe before You.

Guard us, that we should not forget before Whom we stand. When we are scattered among our affairs, gather our thoughts as a shepherd gathers his flock; when we are bent beneath the burden of the day, straighten us with the straightness of the leg of the angel; when we seek to flee from Your face into the noise of the market, close gently before us those gates and open for us instead the gate of prayer.

Let our speech be refined by Your service, that our lips should learn the craft of quiet, that we should know how to speak much within and little without; that we should learn to whisper to You even in the midst of men, to spread our heart before You as water even as our hands are engaged in the labor of the world. Make our tongue faithful to Your words, that the language of the siddur shall become our mother-tongue and the meditations of our heart shall be acceptable as offerings upon Your altar.

Cause us to merit that the fear and love we have contemplated in relation to kings of flesh should be transformed and elevated as awe of Your exaltedness and love of Your truth, so that we tremble not before man nor are broken before circumstance, but only humble ourselves before You, rejoicing that You have chosen us to be near to You. May there rest upon us the dignity of those who know that they are subjects of the King of kings, and the humility of those who know that the King has bent Himself to hear their whisper.

Establish, we pray, the order of our days according to the order of Your palace. Let our mornings be like entering the outer court with song and praise; our afternoons like approaching the inner court amidst toil, stealing away from our labor to stand before You; our nights like trusting in the darkness of the inner chambers, where sight fails and only faith remains awake. And in the turning of the year, on that single white day, bring us in again to the white hall, to the simple truth of "I before You," to the washing of our souls in Your compassion.

Teach us to recognize the steps of Yom Kippur as steps of our own soul. When we fast, let it be that our inner coarseness is thinned and not only our body weakened; when we stand in white, let it be that our borrowed colors fall away and our original likeness to You shines out; when we restrain the senses, let it be that the inner hearing grows subtle, able to receive the whisper of Your kingly thought as it passes through us.

And when the day draws to its close and You draw us close behind Your doors, may we know how to choose You simply. Give us courage for that choosing, strength for that last Amidah when our feet are heavy and our heart is worn; let the key of our bechirah find the lock of Your bechirah, and let them turn together. Inscribe upon our inner tablet at that hour a covenantal "yes" that will not be erased, that in all the dispersions of the year we may hear within us the echo of that sealed audience.

May it be Your will, Merciful King, that the hall of mirrors which is the world should not confuse us; that in every reflection we meet, in every face, in every event, we should glimpse a hint of Your kingship and of our rootedness in You, and thus return again and again to the one Face from which all faces shine. Save us from mistaking the mirror for the King; train us, through all the small reverences and restraints of halachah, to reserve our deepest bowing for You alone.

Place within us the portion of those who sit in Your house all the days of their life—not only those who dwell in the study-hall, but all who carry within their breast a small sanctuary; that in the midst of business and family and journeying, their inner point remains as one who sits before the King. Let our joys be gladdened by Your presence, as a king rejoices in his God; let our sorrows be lightened by the knowledge that You look upon us with the gaze of the inner throne, where no fall can touch the bond between us.

Bless, we beseech You, every man and woman of Israel, that their inner Kohen Gadol be awakened at least once in the year, and from that awakening a fragrance should remain throughout all their days—a faint incense of Yom Kippur that sweetens anger, that softens pride, that draws them to prayer, that reminds them of the white palace in the midst of colored life. And more than once in the year: let there be many small Neilahs, many moments when the outer gates close around them for an instant and they stand alone with You—in a word of Tehillim said with truth, in a sigh, in a decision made in Your light.

And upon all this, our Father our King, spread the canopy of Your peace. Rule over the whole world in Your honor, and over us in particular with a revealed kingship that is only good and only kind. May the day come soon when all flesh together will see that You are King, that all palaces are but extensions of Your palace, and that the inner throne fixed in the heart of Israel shines openly in Zion, city of our festivals.

Then shall our prayers be nothing but praise, our Amidah nothing but song, and our Neilah nothing but an eternal standing in the radiance of Your countenance. Until that day, strengthen our hearts to serve You in the hidden way we have learned, to stand gently, persistently, as Your people before their King, now and for ever.

עִבְרִית

HEBREW

א

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכׇל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (דְּבָרִים י״ז:י״ד–ט״ו).

הִנֵּה הַתּוֹרָה כָּאן מְיַסֶּדֶת כָּל סֵדֶר שֶׁל מַלְכוּת בְּיִשְׂרָאֵל בִּלְשׁוֹן כְּפוּלָה, "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ". וּכְמוֹ שֶׁיָּדוּעַ, כָּל כְּפָלָה שֶׁבַּתּוֹרָה הִיא צְרִיכָה בֵּיאוּר. דְּאִם הָיָה כָּתוּב רַק "תָּשִׂים", הָיָה דַּי לְצִוּוּי, מַהוּ הַפְּנִימִיּוּת שֶׁבְּ"שׂוֹם תָּשִׂים", הַהַדְגָּשָׁה שֶׁהַמִּנּוּי וְהַשִּׂימָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּאֹפֶן שֶׁל וַדַּאי וְהַדְגָּשָׁה מְיֻחֶדֶת.

וְעוֹד, דְּהַכָּתוּב עַצְמוֹ נִרְאֶה לִכְאוֹרָה שֶׁהוּא תּוֹלֶה מִנּוּי הַמֶּלֶךְ בְּהַתְחָלָה בְּיָזְמַת יִשְׂרָאֵל: "וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ". וּמִזֶּה הָיָה מַשְׁמָע שֶׁאֵין הַדָּבָר חִיּוּב גָּמוּר, אֶלָּא תְּשׁוּבָה לִרְצוֹנָם שֶׁל הָעָם, שֶׁכְּשֶׁיְּבַקְשׁוּ לָהֶם מֶלֶךְ, אָז מוֹרָה לָהֶם הַכָּתוּב אֵיךְ לְמַנּוֹתוֹ כַּהֲלָכָה. וְהִנֵּה הַסִּפְרִי עַל פָּסוּק זֶה מוֹנֶה מִנּוּי מֶלֶךְ בִּכְלַל שָׁלֹשׁ מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָם לָאָרֶץ – לְהַעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ – עִם מִצְוַת מְחִיַּת זֶרַע עֲמָלֵק וּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְעַל פִּי זֶה הֲרֵי אֵין הַדָּבָר רַק הֶתֵּר וְהֵיעָנָה לְ"אָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ", אֶלָּא הִיא מִצְוָה חִיּוּבִית מִן הַתּוֹרָה.

וְכֵן פָּסַק הָרַמְבַּ"ם בִּתְחִלַּת הִלְכוֹת מְלָכִים: "שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת כְּנִיסָתָן לָאָרֶץ – לְהָמִיד לָהֶם מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ...". וּמְסַיֵּם שָׁם שֶׁ"מִּנּוּי מֶלֶךְ קוֹדֵם לְמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק", וְשֶׁסֵּדֶר זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה. וְעַל כָּל פָּנִים מְבֹאָר שֶׁמֶּלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ עִנְיָן טָפֵל בְּהַנְהָלָה הַמְּדִינִית בִּלְבַד, אֶלָּא הוּא יְסוֹד בְּסֵדֶר הַקְּדוּשָּׁה שֶׁל הָעָם בָּאָרֶץ.

וּמִנֶּגֶד לְכָךְ מוֹצְאִים אָנוּ כְּאִלּוּ הֶפֶךְ הַדָּבָר בְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. דְּהִנֵּה בִּשְׁמוּאֵל א׳ פֶּרֶק ח׳, כְּשֶׁבָּאוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ "תְּנָה לָּנוּ מֶלֶךְ לְשָׁפְטֵנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם", הָיָה הַדָּבָר רַע בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל מְאֹד, וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהֹוָה. וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֵלָיו, "כִּי לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם". וּמִזֶּה הָיָה מַשְׁמָע שֶׁבְּעֶצֶם הַבַּקָּשָׁה לְמֶלֶךְ יֵשׁ פְּגָם מְסֻיָּם, עַד שֶׁנִּדְמֵית לִמְאִיסָה בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם חַס וְשָׁלוֹם. אִם כֵּן צָרִיךְ לְהָבִין: הַאִם מִנּוּי מֶלֶךְ הוּא קִיּוּם רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בִּדְבָרִים וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק הָרַמְבַּ"ם, אוֹ שֶׁהוּא דְּחִיָּה וּמְאִיסָה בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה מִשְּׁמוּאֵל?

וְאֶפְשָׁר לְחַלֵּק, כְּמוֹ שֶׁמְּחַלְּקִים הַמְפָרְשִׁים, שֶׁהַחֵטְא שֶׁל הָעָם בִּימֵי שְׁמוּאֵל לֹא הָיָה בְּעֶצֶם הַבַּקָּשָׁה לְמֶלֶךְ, אֶלָּא בְּאֹפֶן וְהַכַּוָּנָה – "כְּכָל הַגּוֹיִם", שֶׁרָצוּ מֶלֶךְ כְּמַעֲרֶכֶת טִבְעִית־פּוֹלִיטִית, לִהְיוֹת לָהֶם תַּחֲלִיף לַהֲנָהָגָה הַיְשִׁירָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא כִּכְלִי לְגִלּוּי מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּיִשְׂרָאֵל. אַךְ גַּם לְאַחֲרֵי חִלּוּק זֶה נִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה בִּפְנִימִיּוּת יוֹתֵר: מַדּוּעַ בִּכְלָל יֵשׁ מִצְוָה לְמַנּוֹת מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, בְּעוֹד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ הוּא הַמֶּלֶךְ הָאֲמִתִּי? מַדּוּעַ הִתְקִינָה הַתּוֹרָה מַעֲרֶכֶת כָּזֹאת שֶׁקַּל לְהִטָּעוֹת בָּהּ כְּאִלּוּ הִיא תַּחֲלִיף לְמַלְכוּת שָׁמַיִם, עַד שֶׁבִּימֵי שְׁמוּאֵל נֶחְשֶׁבֶת בַּקָּשָׁה כָּזוֹ לְ"מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם"?

וּלְהַבִּיעַ הַדָּבָר בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת: הוֹאִיל וְ"יְהֹוָה מֶלֶךְ, יְהֹוָה מָלָךְ, יְהֹוָה יִמְלֹךְ" הוּא עֶצֶם הָאֱמוּנָה שֶׁלָּנוּ, שֶׁמַּלְכוּתוֹ קוֹדֶמֶת וְרוֹמֶמֶת עַל כָּל הַמְּצִיאוּת, מַה מָּקוֹם יֵשׁ, לְאוֹר מַלְכוּת מֻחְלֶטֶת זוֹ, לְבָרוּא בָּשָׂר וָדָם שֶׁיִּקָּרֵא "מֶלֶךְ" בְּאֹפֶן שֶׁל מִצְוָה? הֲלֹא הָיָה רָאוּי יוֹתֵר שֶׁתְּצַוֶּה הַתּוֹרָה רַק עַל דַּיָּנִים וְשׁוֹטְרִים וּמַנְהִיגִים, שֶׁבְּכֻלָּם נִכָּר בְּפַשְׁטוּת שֶׁאֵינָם אֶלָּא עֲבָדִים לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, וְלֹא תְּחֻקַּק דְּמוּת שֶׁעַצְמָהּ שְׁמוֹ "מֶלֶךְ" כְּאִלּוּ לוֹקֵחַ וּמַלְוֶה, כִּבְיָכוֹל, מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "מֶלֶךְ".

אַךְ קֹדֶם שֶׁנִּכָּנֵס לַבֵּיאוּר הַפְּנִימִי, צָרִיךְ לְהַקְדִּים כְּלָל כְּלָלִי: כָּל הָעִנְיָנִים שֶׁבַּתּוֹרָה הֵם גַּם הֲלָכָה וְגַם הוֹרָאָה בַּעֲבוֹדָה. פֵּירוּשׁ, אֵין בַּתּוֹרָה פְּרָט אֶחָד שֶׁהוּא רַק תַּקָּנָה טֶכְנִית בְּחַיֵּי הַחוּץ, אֶלָּא כָּל מַעֲרֶכֶת הֲלָכָתִית הִיא גַּם מָשָׁל מְדוּיָּק הַמֵּאִיר סֵדֶר מַקְבִּיל בַּעֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ לְקוֹנָהּ. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה מְצַוָּה "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ", וְהַסִּפְרִי וְהָרַמְבַּ"ם קוֹבְעִים זֶה כְּמִצְוָה יְסוֹדִית בִּכְנִיסָה לָאָרֶץ, מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ שֶׁמַּלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, בְּצוּרָתָהּ הַתּוֹרָנִית, אֵינָהּ רַק הֶתְאֵמָה לְצָרְכֵי הַמְּדִינָה, אֶלָּא בְּרִיאָה מְכוּוֶּנֶת שֶׁל מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל יָדוֹ נוּכַל לְהַשִּׂיג, כְּפִי הַמִּתְאַפְשֵׁר, מַעֲמַד הַנִּבְרָא לִפְנֵי מַלְכוּת שָׁמַיִם.

וְעַל פִּי זֶה מַתְחִיל לְהִתְבָּאֵר הַדְּגִישָׁה שֶׁבַּפָּסוּק "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ" – "עָלֶיךָ" דַּוְקָא. שֶׁהַכְּפִילוּת אֵינָהּ רַק לְחַזֵּק הַחִיּוּב הַהֲלָכָתִי, אֶלָּא מוֹרָה שֶׁעֶצֶם הַמִּצְוָה הוּא שֶׁהַמֶּלֶךְ נִתְמַנֶּה "עָלֶיךָ", שֶׁהָעָם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם מַעֲלָה אֵיכוּתִית, שִׁלְטוֹן וּמַעֲמָד שֶׁעוֹמֵד לְמַעְלָה מֵהֶם בְּמַהוּתוֹ וּבְהַכָּרָתוֹ. דְּאִם הָיָה הַמֶּלֶךְ רַק מְנַהֵל רָאשִׁי, רִאשׁוֹן בֵּין שָׁוִים, לֹא הָיְתָה לְשׁוֹן הַתּוֹרָה "עָלֶיךָ" מְדֻיֶּקֶת. אֶלָּא שֶׁעֶצֶם מַהוּתוֹ כְּמֶלֶךְ הוּא שֶׁהוּא מַדְרֵגָה נִפְרֶדֶת מִן הָעָם, וְשֶׁהָעָם מִתְיַחֲסִים אֵלָיו בְּצוּרַת דְּמוּת מְיֻחֶדֶת שֶׁל בִּטּוּל וְקַבָּלַת עוֹל, שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה כְּלָל כְּנֶגֶד שׁוּם תַּפְקִיד אֱנוֹשִׁי אַחֵר. וְדוּמְיָיו דְּהָא, עֶצֶם הַמַּעֲמָד הַזֶּה שֶׁל הָעָם כְּנֶגֶד מַלְכָּם נַעֲשֶׂה לְמָשָׁל אֵיךְ צְרִיכָה נְשָׁמָה לַעֲמֹד לִפְנֵי מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

אַךְ דַּוְקָא זֶה מוֹסִיף תְּמִיהָה. דְּאִם כַּוָּנַת הַתּוֹרָה שֶׁמַּלְכוּת בָּשָׂר וָדָם תִּהְיֶה מָשָׁל לְמַלְכוּת שָׁמַיִם, צָרִיךְ לִשְׁאוֹל בְּתֹקֶף יוֹתֵר: אֵיךְ יָכוֹל בְּרוּא בָּשָׂר וָדָם, סוֹפִי וּמֻגְבָּל, חַלָּשׁ וְנִדְחֶה, לִהְיוֹת דְּמוּת וְצֶלֶם לְמֶלֶךְ הָאֵין־סוֹף? וְעוֹד, שֶׁעֶצֶם מַהוּת מַלְכוּת אֱנוֹשִׁית, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ, הוּא שֶׁמַּעֲמַד הַמֶּלֶךְ תָּלוּי כֻּלּוֹ בָּעָם. שֶׁבְּלִי עָם אֵין לוֹ שֵׁם מֶלֶךְ כְּלָל, וּמַלְכוּתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא כְּפִי שֶׁיֵּשׁ רַבִּים שֶׁמְּקַבְּלִים עֲלֵיהֶם מַלְכוּתוֹ. וְהָרַמְבַּ"ם עַצְמוֹ, לְאַחֲרֵי שֶׁמְּיַסֵּד מִצְוַת מִנּוּי מֶלֶךְ, מְפָרֵט הִלְכוֹת הָאֵימָה וְהַכָּבוֹד הַצְּרִיכִים לִהְיוֹת לוֹ – שֶׁאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסְאוֹ, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשַׁרְבִיטוֹ, וְשֶׁכָּל הָעָם צְרִיכִים לִהְיוֹת נִרְתָּעִים וּמְפַחֲדִים מִמֶּנּוּ – וְעַל יְדֵי תְּנוּעוֹת אֵלּוּ דַּוְקָא נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְקַבֵּעַ עִנְיַן מַלְכוּתוֹ. וְעַל כָּל פָּנִים, מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם הִיא בְּהַגְדָּרָתָהּ מַעֲמָד יַחֲסִי – צוּרַת עֲמִידָה מְסֻיֶּמֶת שֶׁל הָעָם כְּנֶגֶד מִי שֶׁהִשְׂכִּימוּ לְשׂוּמוֹ "עֲלֵיהֶם".

וְאִם כֵּן, כְּשֶׁאוֹמְרִים אָנוּ "יְהֹוָה מֶלֶךְ", הַאִם כַּוָּנָתֵנוּ חַס וְשָׁלוֹם שֶׁגַּם מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ תְּלוּיָה בִּמְצִיאוּת עַם וּבְקַבָּלָתָם? זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר, שֶׁהֲרֵי "אִלּוּ רָצָה, לֹא בָּרָא עוֹלָמוֹת כְּלָל", וְשְׁלֵמוּתוֹ אֵינָהּ חֲסֵרָה דָּבָר. וּמִמֵּילָא, מְצִיאוּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ אֵינָם נִשְׁלָמִים עַל יְדֵי הָעוֹלָמוֹת, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא נִכְנָסִים לִידֵי פֹּעַל עַל יְדֵי הַסְכָּמָתָם. וּמִצַּד שֵׁנִי, אִם נֹאמַר שֶׁמַּלְכוּתוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה כְּלָל לָעָם, אֵיךְ נִקְרָא זֶה בְּשֵׁם "מַלְכוּת" כְּפִי מַה שֶּׁאָנוּ מַכִּירִים? שֶׁהֲרֵי עֶצֶם גֶּדֶר מֶלֶךְ הוּא יַחַס לָעָם, וּמֶלֶךְ שֶׁאֵין בְּמַהוּתוֹ שׁוּם יַחַס לָעָם נִקְרָא "מֶלֶךְ" רַק בְּשֵׁם הַמּוּשְׁאָל, שֶׁמַּסְתִּיר יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא מְגַלֶּה.

וּמִכָּל זֶה מֻכְרָחִים אָנוּ לוֹמַר שְׁנֵי דְבָרִים הַפְּכִיִּים כְּאֶחָד. מִצַּד אֶחָד, מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, כְּפִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ עָלֶיהָ בַּתּוֹרָה, נִתְּנָה לָנוּ כִּכְלִי לְהָבִין, כְּמָשָׁל מְסֻדָּר וּמְחֻקָּק מִלְמַעְלָה, הַמְּלַמֵּד אוֹתָנוּ אֵיךְ נִבְרָא עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ – רִחוּק, אֵימָה, קַבָּלָה, וְהַשִּׂימָה "עָלֶיךָ". וּמִצַּד שֵׁנִי, צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ בְּבֵרוּר גָּמוּר שֶׁמַּלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ אֵינָהּ מֻגְבֶּלֶת בְּשׁוּם אֶחָד מִן הַתְּלוּיוֹת שֶׁבְּמַלְכוּת אֱנוֹשִׁית, וּשְׁלֵמוּת מַלְכוּתוֹ הִיא גְּמוּרָה וּמֻחְלֶטֶת גַּם בְּלִי כָּל עוֹלָם וָעַם. הַשְּׁאֵלָה אֵפוֹא הִיא: בְּאֵיזוֹ צוּרָה מְדֻיֶּקֶת דּוֹמָה מַלְכוּת אֱנוֹשִׁית לְמַלְכוּת אֱלֹקִית, עַד שֶׁהַתּוֹרָה מְיַסֶּדֶת אוֹתָהּ כְּמִצְוָה וּכְמָשָׁל; וּבְאֵיזוֹ צוּרָה מְדֻיֶּקֶת הִיא בְּלִי גְּבוּל שׁוֹנָה וּמֻפְלֶגֶת, עַד שֶׁכָּל הַעֲבָרַת הַמִּבְנֶה הַפָּשׁוּט "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִיא כְּפִירָה חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶה יִתְבָּאֵר עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת עִיּוּן עָמוֹק יוֹתֵר בְּעֶצֶם גֶּדֶר הַמַּלְכוּת בְּבָשָׂר וָדָם עַצְמוֹ, כְּדִבְרֵי חֲזַ"ל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", וּבְהַבְחָנַת הַתְּנָאִים הַמְיֻחָדִים – רִחוּק, רִבּוּי, וְעֶצֶם הַ"עַם־יוּת" הַגַּסָּה שֶׁל הָאֻמָּה – הָעוֹשִׂים מִן הָאָדָם מֶלֶךְ. וּמִשָּׁם נַעֲלֶה לְהָבִין אֵיךְ מֵעֵזָּה הַתּוֹרָה לְדַבֵּר עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁם "מֶלֶךְ" כְּלָל.

ב

וְהִנֵּה, זֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל בִּלְשׁוֹן מְפֹרָשׁ, בִּלְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: "בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ... אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם". וְלֹא אָמְרוּ "אֵין שַׁלִּיט בְּלֹא עָם", שֶׁאֵין שַׁלִּיט בְּלֹא עָם, אֶלָּא "אֵין מֶלֶךְ", דַּוְקָא מֶלֶךְ. כִּי יֵשׁ הֶבְדֵּל יְסוֹדִי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בֵּין מוֹשֵׁל לְמֶלֶךְ.

מוֹשֵׁל הוּא מִי שֶׁשּׁוֹלֵט, הַמַּשְׁפִּיל וּמַכְנִיעַ, בֵּין עַל־יְדֵי רָצוֹן וְהַסְכָּמָה, בֵּין עַל־יְדֵי כְּפִיָּה וְאֹנֶס. עִקַּר מַהוּתוֹ אֵינֶנָּה שֶׁהוּא מְקֻבָּל, אֶלָּא שֶׁהוּא מִתְגַּבֵּר. לָכֵן יְכוֹלָה מֶמְשַׁלְתּוֹ לִהְיוֹת גַּם עַל יָחִיד אֶחָד, וַאֲפִלּוּ עַל מִי שֶׁהוּא שָׁוֶה לוֹ בְּמַעֲמָד, וַאֲפִלּוּ עַל מִי שֶׁמִּתְנַגֵּד בְּתַכְלִית; שֶׁאִם יָכוֹל הוּא לְהַכְנִיעוֹ, הֲרֵי הוּא מוֹשֵׁל בּוֹ. אֲבָל מֶלֶךְ אֵינוֹ נִגְדָּר עַל־פִּי הַכֹּחַ וְהַכְּפִיָּה; מַלְכוּתוֹ הִיא הַמַּצָּב שֶׁבּוֹ רַבִּים מִן הַנִּמְשָׁלִים נוֹתְנִים אֶת עַצְמָם תַּחְתָּיו, מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם אֶת מֶמְשַׁלְתּוֹ, וּמִתְיַחֲסִים אֵלָיו כְּרֹאשָׁם וּמַלְכָּם. וְעַל כֵּן עֶצֶם הַתֹּאַר "מֶלֶךְ" מוֹרֶה שֶׁמַּה שֶּׁהוּא מֶלֶךְ אֵינוֹ רַק בְּעַצְמוֹ, כְּמִדַּת גְּדוּלָּה אוֹ כֹּחַ מְסֻיָּם, אֶלָּא בְּיַחַס הָעָם אֵלָיו. שֶׁאִם אֵין עָם, אֵין רַבִּים הָעוֹמְדִים כְּנֶגְדּוֹ וְתַחְתָּיו, אֵין כְּלָל עִנְיָן שֶׁל מֶלֶךְ, רַק בַּעַל מַעֲלוֹת, אָדָם גָּדוֹל בְּמַעֲלָה, וּבְהַמְעֻלֶּה יוֹתֵר – מוֹשֵׁל.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁקָּשְׁרוּ חֲזַ"ל "הַדְרַת מֶלֶךְ" לְ"בְרָב עָם". כִּי הַ"הַדְרַת", הַהִתְגַּלּוּת דְּהַהוֹד וְהֶהָדָר שֶׁל הַמֶּלֶךְ, הִיא דַּוְקָא כְּשֶׁהוּא לִפְנֵי רִבּוּי רְבָבוֹת, הַרְבֵּה נִמְשָׁלִים, עַד שֶׁנִּרְאֵית וּמֻרְגֶּשֶׁת יְחִידוּתוֹ; שֶׁהֲרֵי אֶחָד בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה עֲדַיִן אֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "הָאֶחָד הָעוֹמֵד עַל הָרַבִּים" בִּמְלוֹא תּוֹכֶן הַמַּלְכוּת. וְעַל־פִּי זֶה יֵשׁ לְבָרֵר כְּבָר שְׁנֵי תְּנָאִים הַצְּרִיכִים בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם: הָאֶחָד – שֶׁיִּהְיֶה עָם, לֹא יְחִידִים מְפֻזָּרִים בִּלְבַד; וְהַשֵּׁנִי – שֶׁיִּהְיוּ בְּרִבּוּי, בְּרָב עָם, כִּי רַק אָז יֵשׁ "הַדְרַת מֶלֶךְ".

אַךְ גַּם זֶה עֲדַיִן אֵינוֹ מַסְפִּיק לְהַגְדִּיר אֶת גֶּדֶר הַמַּלְכוּת. דְּהִנֵּה יִתָּכֵן לְצַיֵּר בְּהַשָּׂגָה רִבּוּי גָּדוֹל שֶׁל קְרוֹבִים מְאֹד, רֵעִים וַחֲבֵרִים, שֶׁכֻּלָּם בְּדַעַת אַחַת וּבְלֵב אֶחָד עִם הַמֶּלֶךְ, וְשָׁוִים לוֹ בְּחָכְמָה וּבְזִכּוּךְ הַמִּדּוֹת, וּמִתּוֹךְ אַהֲבָה בּוֹחֲרִים הֵם לְהַמְלִיכוֹ עֲלֵיהֶם. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, גַּם זֶה אֵינוֹ גֶּדֶר הַמַּלְכוּת בִּשְׁלֵמוּתוֹ. כִּי מֶלֶךְ כָּזֶה הוּא כְּמוֹ רֹאשׁ לַחֲבוּרָה, רֹאשׁ לַחֶבְרָה, אוֹ כְּמוֹ

נָשִׂיא שֶׁל סַנְהֶדְרִין, שֶׁגְּדֻלּוּתוֹ הִיא בְּזֶה שֶׁהוּא רִאשׁוֹן בַּשָּׁוִים. מַלְכוּת אֲבָל דּוֹרֶשֶׁת לֹא רַק רִבּוּי אֶלָּא גַּם רִחוּק. צָרִיךְ שֶׁהַמֶּלֶךְ יַעֲמֹד בְּמַדְרֵגָה מְרֻחֶקֶת מֵהָעָם, עַד שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינֵיהֶם יִהְיֶה הֶפְסֵק מַדְרֵגָה, זָרוּת מֻרְגֶּשֶׁת, וּמִן הָרִחוּק הַזֶּה דַּוְקָא נִמְשֶׁכֶת קַבָּלַת הָעֹל שֶׁלָּהֶם בְּצִיּוּר שֶׁל מַלְכוּת.

וְרֶמֶז לָזֶה יֵשׁ בְּעֶצֶם הַתֹּאַר "עָם". כְּבָר עָמְדוּ חֲזַ"ל וְהַמְפָרְשִׁים עַל זֶה שֶׁ"עָם" הוּא מִלְּשׁוֹן עִמּוּם, הַעֲבָיָה, הָעֲתָּמָה וְגַסּוּת. "עַם הָאָרֶץ" אֵינוֹ רַק מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, אֶלָּא מִי שֶׁהַחֹמֶר הַגַּס שֶׁלּוֹ מְכַסֶּה וּמְעַמֵּם עַל הָאוֹר הַפְּנִימִי. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁאוֹמְרִים "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", אֵינָהּ כַּוָּנָה בִּלְבַד שֶׁאֵין מֶלֶךְ בְּלֹא נִמְשָׁלִים, אֶלָּא שֶׁאֵין מֶלֶךְ בְּלֹא שִׁכְבָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁבַּהֲשְׁוָאָה אֵלָיו הֵם בְּמַצָּב שֶׁל "עָם", שֶׁל עִמּוּם וְגַסּוּת. הַמֶּלֶךְ הוּא בְּדַקּוּת יֶתֶר בְּשֵׂכֶל וּבְמִדּוֹת, לִבּוֹ רָחָב וְדַק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה'", וְ"לֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר", וְ"לֵב מֶלֶךְ בְּחֵקֶר לֹא יַחְקְרֶנּוּ", וְהָעָם הֵם מְעֻבִּים בְּהַשָּׂגָתָם, טְרוּדִים בְּחַיֵּי הַחוֹמֶר שֶׁלָּהֶם, וּבִינָתָם קְצָרָה וּמְצֻמְצֶמֶת. וְאֶל עַם כָּזֶה הוּא מֶלֶךְ.

וּמִזֶּה נִמְשֶׁכֶת הַגְדָּרָה עֲמוּקָה יוֹתֵר: מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם הִיא יַחַס שֶׁל יָחִיד נַעֲלֶה וּמֻבְדָּל אֶל עַם רַב וְרָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּמַדְרֵגָה, שֶׁעֶצֶם הָ"עַם־יּוּת" הַגַּסָּה שֶׁלָּהֶם מַפְרֶשֶׁת אוֹתָם מִמֶּנּוּ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הֵם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם אֶת מַלְכוּתוֹ. וְהִנֵּה גַּסּוּת הָעָם אֵינָהּ מִקְרִית בַּדָּבָר, אֶלָּא הִיא חֵלֶק מֵ"הַדְרַת מֶלֶךְ" עַצְמָהּ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָדָם נַעֲלֶה מְקַבֵּל לְמֶלֶךְ עַל קְרוֹבָיו בְּמַדְרֵגָה, הַהֶפְלֵג אֵינוֹ גָּדוֹל. אֲבָל כְּשֶׁהֲמוֹנִים הַגַּסִּים, שֶׁבְּטִבְעָם אֵינָם תּוֹפְסִים דַּקּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן כּוֹרְעִים, וּפוֹחֲדִים, וּמְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל דְּבָרוֹ, אָז נִגְלֵית "הַדְרַת מֶלֶךְ" בְּצִיּוּרָהּ הַמָּלֵא: הַנַּעֲלֶה הַשּׁוֹלֵט לֹא עַל־יְדֵי כֹּחַ הַכְּפִיָּה בִּלְבַד, אֶלָּא עַל־יְדֵי מְצִיאוּת מַלְכוּתִית שֶׁחוֹדֶרֶת גַּם בְּשִׁכְבוֹת הָעִמּוּם שֶׁבַּגַּסּוּת הָאֱנוֹשִׁית.

וְעַל־פִּי זֶה נִמְצָא שֶׁ"עָם" שֶׁבְּ"אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" נוֹשֵׂא בּוֹ בְּפַעַם אַחַת שְׁנֵי תְּכָנִים: רִבּוּי וְעִמּוּם. צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רַבִּים, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ, בַּהֲשְׁוָאָה אֵלָיו, מְעֻבִּים וּמְרֻחָקִים. וְרַק אָז יֵשׁ מַלְכוּת, וְלֹא רַק מֶמְשָׁלָה.

וְעַל־פִּי זֶה תִּתְחַזֵּק יוֹתֵר הַשְּׁאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת. כִּי כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, הַתְּנָאִים הָאֵלּוּ מוּבָנִים הֵיטֵב. אָדָם, אַף הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, הוּא לְבַסּוֹף בַּעַל גְּבוּל, בָּשָׂר וָדָם; לָכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מֶלֶךְ אֶלָּא בְּיַחַס לַאֲחֵרִים שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ. גְּדֻלּוּתוֹ נִמְדֶּדֶת וּמִתְגַּלָּה דַּוְקָא בְּהֶפְלֵג שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַנִּמְצָאִים תַּחְתָּיו. וּבְלִי זֶה, מַלְכוּתוֹ לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהִיא נִסְתֶּרֶת, אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ בִּכְלַל בִּמְצִיאוּת פּוֹעֶלֶת. אַף שֶׁיֵּשׁ בְּמַעֲלוֹתָיו כֹּחַ וְכִשָּׁרוֹן לִהְיוֹת מֶלֶךְ, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה נִקְרָא שֵׁם מַלְכוּת עַד שֶׁעָם מְקַבְּלִים אוֹתוֹ. וְזֶה הוּא דָּבָר הַמּוּבָן בִּפְשִׁיטוּת.

אַךְ אֵיךְ יִתָּכֵן לְהַעֲבִיר כָּל זֶה, אַף רַק בְּדֶרֶךְ מָשָׁל, עַל מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא? הֲרֵי הוּא "קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל", נִשָּׂא וְנַעֲלֶה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵינוֹ מִמִּינָם וּמִסּוּגָם שֶׁל הַנִּבְרָאִים, אֶלָּא שֶׁבֵּין בּוֹרֵא וּבָרוּא אֵין שׁוּם שִׁעוּר וְהַשְׁוָאָה כְּלָל, וְלֹא כְּהֶפְלֵג שֶׁבֵּין הַמֻּבְחָר שֶׁבַּשֵּׂכֶל לַגַּס בְּיוֹתֵר שֶׁבַּחוֹמֶר. וְהוּא חָסֵר כְּלוּם, וּשְׁלֵמוּתוֹ הִיא מֻחְלֶטֶת. וְקֹדֶם כָּל בְּרִיאָה הוּא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "ה' מֶלֶךְ, ה' מָלָךְ, ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּכִתְבֵי הָרִאשׁוֹנִים שֶׁ"מֶלֶךְ" נֶאֱמַר עָלָיו גַּם קֹדֶם הֱיוֹת עוֹלָמוֹת כְּלָל, כִּי עֶצֶם מְצִיאוּתוֹ הִיא שֶׁהוּא הַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי הַיָּחִיד, וּבְזֶה כָּלוּל כָּל עִנְיַן הַמֶּמְשָׁלָה.

אִם כֵּן, אֵיךְ אוּכַל לוֹמַר "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" בְּיַחַס אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ? לְהַגִּיד שֶׁמַּה שֶּׁהוּא מֶלֶךְ תָּלוּי, בְּאֵיזוֹ אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה, בְּ"עָם", בְּעוֹלָם, בְּנִמְשָׁלִים – הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ סוֹתֵר אֶת יְסוֹד הָאֱמוּנָה שֶׁ"אִם צָדַקְתָּ מַה תִּתֶּן־לוֹ", וְשֶׁ"אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם". שֶׁאִם מַלְכוּתוֹ הָיְתָה צְרִיכָה לְ"בְּרָב עָם", לְרִבּוּי בְּרוּאִים גַּסִּים, הֲרֵי חַס וְשָׁלוֹם הָיָה כָּאן שִׁנּוּי וְתוֹסֶפֶת מִצַּד מְצִיאוּת הָעָם; שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּמְצְאוּ הָיָה חָסֵר אֶצְלוֹ הַ"הַדְרַת מֶלֶךְ" שֶׁ"בְּרָב עָם". וְאֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת דָּבָר כָּזֶה?

וְאוּלַי יֵשׁ מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהִמָּלֵט וְלוֹמַר: כָּל לְשׁוֹנוֹת הַ"מֶּלֶךְ" שֶׁאָנוּ מַחֲלִים עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינָם אֶלָּא בְּשֵׁם הַמּוּשְׁאָל, לְשׁוֹן שָׁאוּל מִמִּדַּת הַמַּלְכוּת שֶׁבְּבָשָׂר וָדָם כְּדֵי לְקָרְבוֹ אֵלֵינוּ בְּמִקְצָת הַשָּׂגָה; אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם יַחַס כְּלָל בֵּין זֶה לָזֶה, וְהַכְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" הוּא רַק לְמַטָּה. אֲבָל תְּשׁוּבָה זוֹ אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת. כִּי רִאשׁוֹנָה, הֲרֵי הַתּוֹרָה עַצְמָהּ מְדַבֶּרֶת בִּלְשׁוֹן מַלְכוּת עָלָיו יִתְבָּרֵךְ – "ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ", "מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד", וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם הַרְבֵּה, וְהַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים בּוֹנִים שְׁלֵמוּת עִנְיְנֵי עֲבוֹדָה עַל הַמַּצָּב שֶׁל עֶבֶד וְנִמְשָׁל לִפְנֵי מֶלֶךְ. וְאִלּוּ הָיָה זֶה רַק שֵׁם מוּשְׁאָל בְּלִי שׁוּם הַתְאָמָה פְּנִימִית, לָמָּה הִרְבְּתָה הַתּוֹרָה כָּךְ בְּזֶה, עַד שֶׁקָּבְעָה מִצְוָה שְׁלֵמָה שֶׁל מִנּוּי מֶלֶךְ בָּאָדָם כְּמוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְעִנְיָן הָעֶלְיוֹן? וְשֵׁנִית, כְּדִבְרֵי הַחֲסִידוּת, "אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ"; שֶׁאַף כִּי אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ גַּם פֵּרוּשׁ עָמוֹק וּמֻפְשָׁט יוֹתֵר, מִכָּל מָקוֹם הַפְּשָׁט, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא בֶּאֱמֶת "מֶלֶךְ", נִשְׁאַר. וְעַל כָּרְחֵינוּ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ עִנְיָן אֲמִתִּי שֶׁל מַלְכוּת בֶּאֱלֹקוּת, וְשֶׁבְּאֵיזוֹ אֹפֶן הַכְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" יֵשׁ לוֹ גַּם שָׁם מָקוֹם.

וּמִצַּד שֵׁנִי, לוֹמַר בִּפְשִׁיטוּת שֶׁכְּשֵׁם שֶׁמֶּלֶךְ בָּשָׂר וָדָם צָרִיךְ עָם, כָּךְ, כִּבְיָכוֹל, הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן צָרִיךְ עָם – הֲרֵי זֶה הַגְשָׁמָה לֹא רַק בִּלְשׁוֹן אֶלָּא גַּם בְּעֶצֶם, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי זֶה מְיַחֵס לוֹ תְּלוּת, חֶסְרוֹן, וְצֹרֶךְ בַּאֲחֵרִים כְּדֵי לִהְיוֹת מַה שֶּׁהוּא. וְזֶה נִמְנָע בְּהֶכְרֵחַ.

וּבָזֶה בָּאִים אָנוּ לִידֵי הַקֻּשְׁיָה הַקְּלָאסִית שֶׁתּוֹרַת הַחֲסִידוּת דָּנָה בָּהּ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת: אֵיךְ לְהָבִין כָּל לְשׁוֹנוֹת הַהַגְשָׁמָה שֶׁבַּתּוֹרָה – "עֵינַיִם", "יָדַיִם", "אַף", "חֵמָה", "שִׂמְחָה", וּבִפְרָט "מַלְכוּת" – בְּאֹפֶן שֶׁיִּשְׁתַּמְּרוּ שְׁנֵי הַצְּדָדִים שֶׁל הָאֱמֶת. מִצַּד אֶחָד, הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת "כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם", כִּי "לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת", וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ לְרַמֵּז עַל אֵיזֶה דְּפֻס מַמָּשִׁי בָּאֱלֹקוּת, עַל אֵיזֶה יַחַס אֲמִתִּי שֶׁבּוֹ הוּא בּוֹחֵר לְהִתְיַחֵס לָעוֹלָמוֹת. וּמִצַּד שֵׁנִי, "כִּי לֹא אָדָם הוּא", שֶׁלֹּא נְיַחֵס לוֹ חַס וְשָׁלוֹם צוּרַת גּוּף, וְלֹא מִדּוֹת נַפְשִׁיּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּשִׁנּוּי, וְלֹא שׁוּם גְּבוּל וּתְלוּת.

וּבְעִנְיַן הַמַּלְכוּת, הַמֶּתַח הַזֶּה חָרִיף יוֹתֵר. כִּי עֶצֶם הַגֶּדֶר שֶׁל מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, הוּא יַחֲסִי וְתָלוּי: אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, אֵין "הַדְרַת מֶלֶךְ" בְּלֹא "בְּרָב עָם", אֵין מַלְכוּת בְּלֹא הַ"עַם־יוּת" הַגַּסָּה הָעוֹמֶדֶת כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ. אִם כֵּן, כְּשֶׁאוֹמְרִים אָנוּ בִּתְפִלָּתֵנוּ "מְלוֹךְ עַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּכְבוֹדֶךָ", מַה אֲנַחְנוּ מְבַקְשִׁים בֶּאֱמֶת? הַאִם חַס וְשָׁלוֹם מְבַקְשִׁים שֶׁיַּשִּׂיג אֵיזוֹ שְׁלֵמוּת שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ? וַדַּאי שֶׁלֹּא. אַךְ הַלָּשׁוֹן מְדֻיֶּקֶת – "מְלוֹךְ", בַּקָּשָׁה שֶׁתִּהְיֶה הִתְפַּעֲלוּת מַמָּשִׁית שֶׁל מַלְכוּת.

וּמִכָּל זֶה בָּרוּר שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ הֲבָנָה עֲמוּקָה יוֹתֵר בְּמַהוּת הַ"מַּלְכוּת" כְּשֶׁהִיא נֶאֱמֶרֶת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּאֹפֶן שֶׁתִּכְלֹל, בְּצוּרָה מְזֻכֶּכֶת וְנַעֲלֵית, אֶת הַתּוֹכֶן שֶׁל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – שֶׁאֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, בְּלֹא רִחוּק וְרִבּוּי וְ"עַם־יוּת" – וּמִכָּל מָקוֹם תִּהְיֶה מֻפְשֶׁטֶת לְגַמְרֵי מִכָּל רֶמֶז שֶׁל חֶסְרוֹן וּתְלוּת. וְרַק אָז יִתְגַּלֶּה שֶׁמִּסְדַּר הַמַּלְכוּת הָאֱנוֹשִׁית, עִם כָּל תְּנָאָיו דְּרִבּוּי וְרִחוּק וְ"עָם", הוּא בֶּאֱמֶת מָשָׁל נֶאֱמָן וְלֹא דִּמְיוֹן מַטְעֶה.

וּלְהַגִּיעַ לְזֶה, אִי אֶפְשָׁר לְהִשָּׁאֵר בִּמְצוּיוּת הַמַּלְכוּת כְּמוֹ שֶׁהִיא נִרְאֵית בְּעוֹלָם הַבָּשָׂר וָדָם. צָרִיךְ לַעֲלוֹת בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עַד לְמַדְרֵגַת הַסְּפִירוֹת, אֶל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁבַּמִּדּוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת, וּלְהִתְבּוֹנֵן אֵיךְ שָׁם, בֶּאֱלֹקוּת, יֵשׁ דָּבָר הַנִּקְרָא "מַלְכוּת" שֶׁהוּא בְּפַעַם אַחַת אֹפֶן שֶׁל יַחַס לְ"עָם" וּבְדַרְכּוֹ עַצְמוֹ הוּא גַּם גִּלּוּי שֶׁל עַצְמוּת הָעַצְמָאוּת וְהָאֵין־תְּלוּת שֶׁלּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה יִהְיֶה הַשָּׁלָב הַבָּא בְּעִנְיָנֵנוּ.

ג

אַךְ הִנֵּה, כְּדֵי לַעֲלוֹת לְמַדְרֵגַת הַסְּפִירוֹת, צָרִיךְ תְּחִלָּה לְבָרֵר: מַהוּ עִנְיָנוֹ בִּכְלָל, שֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת בֶּאֱלֹקוּת, וּבִפְרָט עַל סְפִירָה אַחַת הַנִּקְרֵאת "מַלְכוּת"? דְּהִנֵּה, מִצַּד אֶחָד, אוֹר־אֵין־סוֹף הוּא פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, פָּשׁוּט בְּלִי צוּרָה וּבְלִי חִלּוּק, לְמַעְלָה מִכָּל סֵדֶר שֶׁל עֶשֶׂר אוֹ מֵאָה; וּמִצַּד שֵׁנִי, כָּל כִּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל וְהַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מְדַבְּרִים תָּמִיד עַל חָכְמָה, בִּינָה, שֵׁשׁ הַמִּדּוֹת וּמַלְכוּת, וְעוֹשִׂים אוֹתָן לְסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִבְרָאִים וְנַעֲשִׂים הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים.

וְהַבֵּאוּר מְיֻדָּע: דְּהִנֵּה, הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת אֵינָן חַס וְשָׁלוֹם דְּבָרִים נִפְרָדִים אוֹ חֲלָקִים בֶּאֱלֹקוּת, אֶלָּא הֵם אוֹפַנֵּי הַגִּלּוּי, דְּרָכִים שֶׁבָּהֶם אוֹר־אֵין־סוֹף מִתְלַבֵּשׁ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יַחַס אֶל הַגְּבוּל וְהַתַּכְלִית. וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת, הַסְּפִירוֹת הֵם "כֵּלִים" וְ"אוֹרוֹת": כֵּלִים הַמְּגַבְּלִים וּמְצַיְּרִים, וְאוֹרוֹת הַמְמַלְּאִים וּמְחַיִּים. הָאוֹר נִשְׁאָר בְּעֶצֶם אוֹר־אֵין־סוֹף, רַק שֶׁהוּא מֵאִיר עַל־יְדֵי כְּלִי מְסֻיָּם, וְעַל־יְדֵי זֶה נִהְיֶה צוּרָה מְסֻיֶּמֶת שֶׁל גִּלּוּי – שֶׁל חָכְמָה, אוֹ שֶׁל חֶסֶד, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְהִנֵּה, בְּתוֹךְ עֶשֶׂר סְפִירוֹת אֵלּוּ, מוֹנִים אֶת הַמַּלְכוּת כְּאַחֲרוֹנָה וְהַשְּׁפָלָה שֶׁבָּהֶן. הִיא מְקַבֶּלֶת מִכָּל הַתֵּשַׁע הַקּוֹדְמוֹת לָהּ, וּמִמֶּנָּה הַהִתְפַּשְּׁטוּת לָעוֹלָם הַבָּא לְמַטָּה הֵימֶנָּה. וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּעֵץ חַיִּים בְּשַׁעַר הַמַּלְכוּת, שֶׁמַּלְכוּת דְּכָל עוֹלָם הִיא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַמָּקוֹר לָעוֹלָם שֶׁלְּאַחֲרָיו, עַד שֶׁמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת הִיא מְקוֹר לִבְרִיאָה, וּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה מְקוֹר לִיצִירָה, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ. וְזֶה גּוּפָה כְּבָר הוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּעִנְיָנֵנוּ. דְּהִנֵּה, אָנוּ רוֹאִים שֶׁמַּה שֶּׁנִּקְרָא "מַלְכוּת" בֶּאֱלֹקוּת אֵינוֹ רַק שֵׁם מוּשְׁאָל מִמַּלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, אֶלָּא הוּא עִנְיָן מַהוּתִי וְעִקָּרִי בְּסֵדֶר הָאֱלֹקוּת עַצְמוֹ: הַכֹּחַ עַצְמוֹ שֶׁבּוֹ אוֹר־אֵין־סוֹף עוֹמֵד עַל גְּבוּל הַגִּלּוּי, מִצְטַמְצֵם וּמִתְגַּבֵּל, וּמִשָּׁם נִפְתַּח הַפֶּתַח שֶׁיִּהְיֶה עוֹלָם.

וְיוּבַן זֶה יוֹתֵר עַל־פִּי מַה שֶּׁמּוּבָא בַּזֹּהַר, "מַלְכוּת פֶּה; תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה". הַזֹּהַר מְזַהֶה אֶת הַמַּלְכוּת עִם הַדִּבּוּר. וְצָרִיךְ לְהָבִין: מַדּוּעַ נִדְמֵית הַמַּלְכוּת דַּוְקָא לְ"פֶּה", וְלֹא לְאֵיבָר אַחֵר? אֶלָּא הָעִנְיָן, שֶׁהַדִּבּוּר הוּא הַכֹּחַ שֶׁעַל־יָדוֹ הָאָדָם יוֹצֵא מֵהַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ וְנִכְנָס לְיַחַס עִם זוּלָתוֹ. הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת יְכוֹלִים לְהִשָּׁאֵר כֻּלָּם בִּפְנִימִיּוּתוֹ; אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת חָכָם וְאוֹהֵב וּמִכָּל מָקוֹם

לָשֶׁבֶת בְּבַדָּד, בְּלִי שׁוּם יַחַס לְנִבְרָא אַחֵר. אֲבָל כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר, כְּבָר הוּא עוֹמֵד בְּיַחַס אֶל מִי שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ. וְעוֹד זֹאת, שֶׁהַדִּבּוּר בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ מְצַמְצֵם וּמוֹדֵד אֶת הַמַּחֲשָׁבָה הַפְּנִימִית: מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם הִיא עֲשִׁירָה, רְחָבָה, כּוֹלֶלֶת רִבּוּי עִנְיָנִים בְּבַת־אַחַת, וְהַדִּבּוּר יוֹצֵא מִמֶּנָּה מִלָּה אַחַר מִלָּה, אוֹת אַחַר אוֹת, בִּלְשׁוֹן מְסֻיֶּמֶת הַנִּתְפֶּסֶת אֵצֶל הַשּׁוֹמֵעַ.

וְכָךְ, "מַלְכוּת פֶּה" פֵּירוּשׁוֹ: הַכֹּחַ הָאֱלֹקִי שֶׁל "דִּבּוּר", שֶׁעַל־יָדוֹ אוֹר־אֵין־סוֹף, כִּבְיָכוֹל, יוֹצֵא מֵהַפְּנִימִיּוּת הַמֻּחְלֶטֶת וְנִכְנָס לְיַחַס עִם הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים. וּכְשֵׁם שֶׁבָּאָדָם, כֹּחַ הַדִּבּוּר אֵינוֹ עַצְמוּתוֹ – שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ "דִּבּוּר" עַצְמוֹ, אֶלָּא יֵשׁ לוֹ יְכוֹלֶת לְדַבֵּר כַּאֲשֶׁר יִרְצֶה – כָּךְ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל וּבְאֵין־עֲרֹךְ לְגַמְרֵי, הַמַּלְכוּת אֵינָהּ חַס וְשָׁלוֹם שִׁנּוּי אוֹ תּוֹסֶפֶת בַּעֲצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֶלָּא הִיא אוֹפֶן שֶׁהוּא מוֹצִיא לַפֹּעַל, דֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ אוֹרוֹ מִתְלַבֵּשׁ כָּךְ שֶׁיִּהְיֶה "שׁוֹמֵעַ", עוֹלָם הַשּׁוֹמֵעַ.

וְעַכְשָׁיו יְכוֹלִים אָנוּ לַחֲזוֹר לַקֻּשְׁיָא הַקּוֹדֶמֶת. כְּשֶׁאָמַרְנוּ "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – שֶׁאֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם – נִרְאָה כְּאִלּוּ הַמֶּלֶךְ תָּלוּי בַּעֲבָדָיו: שֶׁבִּלְעֲדֵי הֵם אֵינוֹ מֶלֶךְ כְּלָל. אֲבָל לְאוֹר סְפִירַת הַמַּלְכוּת, הָעִנְיָן נִסְתַּדֵּר בְּאוֹפֶן אַחֵר. מַלְכוּת אֵינָהּ צֹרֶךְ, אֶלָּא רָצוֹן. הִיא בְּחִירָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל אוֹר־אֵין־סוֹף לִהְיוֹת "מֶלֶךְ", דְּהַיְינוּ לִהְיוֹת בְּיַחַס אֶל הַגְּבוּל, לְהַנִּיחַ שֶׁיִּהְיֶה "עָם" הַמְקַבֵּל אֶת הַשְׁפָּעָתוֹ. הַתְּלוּת נֶהֱפֶכֶת: הָ"עָם", הָעוֹלָמוֹת, תְּלוּיִים בַּמַּלְכוּת בְּעֶצֶם מְצִיאוּתָם, וּמַלְכוּת עַצְמָהּ הִיא הִתְגַּבְּלוּת עַצְמִית שֶׁל אוֹר־אֵין־סוֹף, מַעֲשֶׂה צִמְצוּם וְהַסְתָּרָה הַנִּבְחָר מִתּוֹךְ אֵין־תְּלוּת מֻחְלֶטֶת.

וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁקֹּדֶם הַאֲצָלַת הַסְּפִירוֹת לֹא הָיָה אֶלָּא אוֹר־אֵין־סוֹף הַמְמַלֵּא אֶת הַכֹּל, וְלֹא הָיָה מָקוֹם לַעֲבוּר עוֹלָמוֹת, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה הַצִּמְצוּם, הַהַסְתָּרָה, וְאַחַר־כָּךְ הַקַּו שֶׁל אוֹר שֶׁנִּכְנַס לֶחָלָל, וּמִמֶּנּוּ נֶאֶצְלוּ הַסְּפִירוֹת. הַתְּנַאי הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת מַלְכוּת הוּא הַהַסְתָּרָה: כָּל זְמַן שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף מֵאִיר בְּלִי שׁוּם צִמְצוּם, אֵין שׁוּם מָקוֹם לְ"אַחֵר", לְשׁוּם הַרְגָּשַׁת רִחוּק, לְשׁוּם "עָם". רַק כְּשֶׁהָאוֹר נִמְשָׁךְ לְאָחוֹר, כִּבְיָכוֹל, וְעוֹשֶׂה מָקוֹם לַגְּבוּל, אָז יְכוֹלָה לִהְיוֹת מְצִיאוּת שֶׁל עָם הַמַּרְגִּישׁ עַצְמוֹ גַּס, נִפְרָד וְרָחוֹק.

אֲבָל אוֹתוֹ צִמְצוּם עַצְמוֹ אֵינוֹ חַס וְשָׁלוֹם אֹנֶס אוֹ חֶסְרוֹן. הוּא מַעֲשֵׂהוּ. וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת, "לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ" – שֶׁהַצִּמְצוּם אֵינוֹ יְצִיאָה מַמָּשׁ, אֶלָּא הַסְתָּרָה לַמְקַבֵּל; הָאֵין־סוֹף נִשְׁאָר כְּמוֹ שֶׁהָיָה, רַק שֶׁהוּא בּוֹחֵר לְהַסְתִּיר עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עוֹלָמוֹת. וְכֵן בְּמַלְכוּת: מַלְכוּת הוּא הַשֵּׁם עַל אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁבּוֹ הָאֵין־סוֹף, בְּלִי לְהִפָּסֵק מִלִּהְיוֹת אֵין־סוֹף, עוֹמֵד כְּאִלּוּ עַל שְׂפַת הַגִּלּוּי, וּמִתְנַגֵּל בְּאוֹפֶן שֶׁהַגְּבוּל יָכוֹל לְקַבֵּל. וְזֶהוּ מַלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה.

וּמִכָּאן, כְּשֶׁאוֹמְרִים שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא "שֹׁרֶשׁ הָעוֹלָמוֹת", אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהָעוֹלָמוֹת מוֹסִיפִים מַשֶּׁהוּ עַל הַמַּלְכוּת, אֶלָּא לְהֵפֶךְ: הַמַּלְכוּת הִיא הַצּוּרָה שֶׁבָּהּ אוֹר־אֵין־סוֹף בּוֹחֵר לִהְיוֹת שֹׁרֶשׁ לָעוֹלָמוֹת. הִיא "כֶּתֶר" שֶׁהַמֶּלֶךְ מַנִּיחַ עַל רֹאשׁוֹ, וְלֹא בֶּגֶד שֶׁהָעָם מַלְבִּישִׁים אוֹתוֹ בּוֹ. וּבְאוֹר זֶה, הַכְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אֵינוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ עַל־יְדֵי הָעָם, אֶלָּא שֶׁעֶצֶם הַמּוּשָּׂג שֶׁל "מֶלֶךְ" הוּא הַמּוּשָּׂג שֶׁל יַחַס אֶל "אַחֵר"; וְזֶהוּ בְּדִיּוּק מַהוּת הַמַּלְכוּת: הַהֲכָנָה הָאֱלֹקִית לְהִתְיַחֵס, הַלְּבִישָׁה הָאֱלֹקִית בְּצוּרָה.

וּמִזֶּה יוּבַן גַּם כֵּן מַדּוּעַ מוֹנִים אֶת הַמַּלְכוּת בִּסְפִירוֹת דַּוְקָא כְּאַחֲרוֹנָה וְהַשְּׁפָלָה. דְּהִנֵּה, כָּל הַסְּפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת – חָכְמָה, בִּינָה, וְהַמִּדּוֹת – מְדַבְּרוֹת, כִּבְיָכוֹל, בְּתוֹךְ הָאֱלֹקוּת עַצְמָהּ: חָכְמָה אֱלֹקִית, בִּינָה אֱלֹקִית, חֶסֶד וּגְבוּרָה אֱלֹקִיִּים. כֻּלָּן עֲדַיִן, כָּל אַחַת בְּאוֹפֶן שֶׁלָּהּ, בְּחִינוֹת שֶׁל פְּנִימִיּוּת. מַלְכוּת לְבַדָּהּ הִיא הַמִּדָּה הַפּוֹנָה לַחוּץ, הַמְּיַחֶסֶת לְמַה שֶּׁעֲדַיִן אֵינוֹ, לְאֶפְשָׁרוּת שֶׁל עוֹלָם. לָכֵן הִיא "לֵית לַהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם" – אֵין לָהּ מִשֶּׁלָּהּ כְּלוּם – אֶלָּא מְקַבֶּלֶת מִכָּל הָאֲחֵרוֹת; כִּי תּוֹכֶן הַמַּלְכוּת אֵינוֹ אוֹר חָדָשׁ, אֶלָּא הַהַחְלָטָה שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָיָה לְפָנֶיהָ – חָכְמָתוֹ, חַסְדּוֹ, אֲמִתָּתוֹ – יִתְבַּטְּאוּ אֶל מִי שֶׁחוּץ. וּבְמַהוּת זֹאת, הַמַּלְכוּת הִיא סִכּוּם כָּל הַסְּפִירוֹת הַקּוֹדְמוֹת בְּהַפְנָיָה חֲדָשָׁה: לֹא לְעַצְמוֹ, אֶלָּא לַזּוּלַת.

וְזֶה מֵבִיא אוֹתָנוּ לְעוֹד נְקוּדָה. אִם מַלְכוּת הִיא הַדִּבּוּר הָאֱלֹקִי, הַפְּנִיָּה הַחִיצוֹנִית שֶׁל הָאֵין־סוֹף, הֲרֵי הַהֶבְדֵּל בֵּין אוֹר־אֵין־סוֹף עַצְמוֹ לְבֵין הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בְּמַלְכוּת נַעֲשֶׂה בָּרוּר. אוֹר־אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ, אֵין לוֹ שׁוּם יַחַס לָעֲלָמִין כְּלָל; הוּא בְּשָׁוֶה "רָחוֹק" מִן הַמַּלְאָךְ הָעֶלְיוֹן בְּיוֹתֵר וּמִן הַנִּבְרָא הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר. זֶה שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת שֶׁל עוֹלָם הַיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ "אַתָּה" – הוּא בִּזְכוּת הִתְלַבְּשׁוּת אוֹר זֶה בִּכְלִי הַמַּלְכוּת, הַמְּגַדֵּר אֶת הַיַּחַס שֶׁל "מֶלֶךְ–עָם", "מְדַבֵּר–שׁוֹמֵעַ". אַךְ גַּם בְּהִתְלַבְּשׁוּת זוֹ, הָאוֹר נִשְׁאָר אֵין־סוֹף; רַק שֶׁאוֹפֶן הִתְגַּלּוּתוֹ עַכְשָׁיו הוּא עַל־יְדֵי מַלְכוּת.

לָכֵן, כְּשֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּ"מֶלֶךְ", אֵין הַכַּוָּנָה חַס וְשָׁלוֹם עַל עַצְמוּתוֹ שֶׁנִּתּוֹסֵף בָּהּ מַהוּת חֲדָשָׁה, אֶלָּא עַל אוֹרוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא מִתְגַּלֶּה בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת. "ה' מֶלֶךְ" פֵּירוּשׁוֹ: אוֹר־אֵין־סוֹף מֵאִיר עַל־יְדֵי מַלְכוּת, עַל־יְדֵי צִמְצוּם וְהַסְתָּרָה, כָּךְ שֶׁיִּהְיֶה "עָם" הַמְקַבֵּל, וּבְקַבָּלָתָם נִתְגַּלָּה הַמְּלוּכָה. וּבְאוֹפֶן זֶה, הַכְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אֵינוֹ בְּחִינַת תְּלוּת, אֶלָּא בְּחִינַת הַגְדָּרָה: מַלְכוּת בְּהַגְדָּרָתָהּ הִיא מִדַּת הַיַּחַס; אִם לֹא הָיוּ נִבְרָאִים לְהִתְיַחֵס אֵלֶיהָ, לֹא הָיְתָה הַמַּלְכוּת נִקְרֵאת "מַלְכוּת" – לֹא מִפְּנֵי חֶסְרוֹן בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאוֹפֶן זֶה לֹא הָיָה בְּהִתְפַּעֲלוּת.

וְעוֹד זֹאת: מֵאַחַר שֶׁ"בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", נִמְצָא שֶׁמַּלְכוּת שֶׁל בָּשָׂר וָדָם אֵינָהּ צוּרָה מְדִינִית מִקְרִית, אֶלָּא הִיא הִשְׁתַּקְּפוּת, הֶאָרָה, שֶׁל מַלְכוּת עֶלְיוֹן בְּמַדְרֵגַת בָּשָׂר וָדָם. זֶה שֶׁבַּחֲוָיַת הָאָדָם יֵשׁ תּוֹפָעָה כָּזוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, שֶׁדְּבָרוֹ חוֹק, וּמְצִיאוּתוֹ מוֹלִידָה אֵימָה, וּגְזֵרָתוֹ מְעַצֶּבֶת חַיֵּי רַבִּים – הוּא מִפְּנֵי שֶׁמִּלְמַעְלָה יֵשׁ סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וּמִמֶּנָּה נִמְשָׁךְ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם כֹּחַ הַמַּלְכוּת. וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת: מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת מִתְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, וּבַנֶּפֶשׁ זֶה נִרְאֶה כְּכֹחַ הַמַּנְהִיגוּת. וּכְשֶׁכֹּחַ זֶה נִגְלֶה בְּצוּרָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה וְהַמְתֻקֶּנֶת בְּיוֹתֵר, בְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּפִי הַתּוֹרָה, אָז הוּא צֶלֶם יָשָׁר וְקָרוֹב יוֹתֵר לְמַלְכוּת עֶלְיוֹן.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן הַבֵּאוּר לַדִּמְיוֹן וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַלְכוּת אֱלֹקִית וּמַלְכוּת אֱנוֹשִׁית. מִצַּד אֶחָד, מֵאַחַר שֶׁמַּלְכוּת אֱנוֹשִׁית הִיא צֶלֶם, לָכֵן גַּם הִיא צְרִיכָה "עָם", רִחוּק וְרִבּוּי; גַּם הִיא מִתְקַשֶּׁרֶת עִם הַדִּבּוּר – גְּזֵרָה וּמִצְוָה; גַּם הִיא נִרְאֵית כְּיַחַס וְלֹא כְּעַצְמוּת. וּמִצַּד שֵׁנִי, מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא הֶאָרָה קַלָּה, נִכָּר בָּהּ חוֹתַם הַגְּבוּל וְהַתְּלוּת: הַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ מַלְכוּת בְּלֹא עַמּוֹ, כִּי עֶצֶם סַמְכוּתוֹ נִקְבַּעַת עַל־יְדֵי קַבָּלָתָם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְמַעְלָה, שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא מַעֲשֵׂה הָאֵין־סוֹף, שֶׁיָּכוֹל לְהַסִּירָהּ בְּרֶגַע כְּאֶחָד בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי בּוֹ, וְהִשְׁתַּמְּשׁוּתָהּ אֵינָהּ מוֹסִיפָה כְּלוּם עַל שְׁלֵמוּתוֹ.

וְכָךְ אָנוּ בָּאִים לְמִסְגֵּר בְּאוֹפֶן חָדָשׁ אֶת הַשְּׁאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת. שָׁאַלְנוּ: הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְיַחֵס לַהּ' מַלְכוּת הַנִּרְאֵית תְּלוּיָה בְּ"עָם"? וְעַכְשָׁיו מִתְבָּאֵר שֶׁמַּה שֶּׁתָּלוּי אֵינוֹ הוּא, אֶלָּא הַגִּלּוּי שֶׁל הַמִּדָּה. יֵשׁ בֶּאֱלֹקוּת מִדַּת הַמַּלְכוּת – הָרָצוֹן הָאֱלֹקִי לְהִתְיַחֵס, לְדַבֵּר, לִהְיוֹת מֶלֶךְ – וּכְשֶׁיֵּשׁ "עָם" הַמְקַבֵּל וּמְקַבֵּל עָלָיו, אוֹתָהּ מַלְכוּת הִיא בְּגִלּוּי. וּכְשֶׁיֵּשׁ הֶעְלֵם הָעוֹלָמוֹת, אוֹתָהּ מַלְכוּת הִיא בְּמַצָּב שֶׁל הֶעְלֵם, כְּמֶלֶךְ הַיּוֹשֵׁב בְּחַדְרֵי חֲדָרִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה. וּבְשׁוּם מִקְרֶה אֵין כָּאן חַס וְשָׁלוֹם שִׁנּוּי בָּעֶצֶם; כָּל הַשִּׁנּוּי הוּא רַק בַּמְּקַבְּלִים וּבְמִדַּת הִתְגַּלּוּת אוֹר הַמַּלְכוּת.

וְזֶהוּ, בֶּאֱמֶת, פֵּירוּשׁ בַּקָּשָׁתֵנוּ "מְלוֹךְ עַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּכְבוֹדֶךָ". אֵינֶנּוּ מְבַקְשִׁים שֶׁיִּהְיֶה לְמֶלֶךְ, אֶלָּא שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ, שֶׁכְּבָר הִיא רְצוֹנוֹ, תִּהְיֶה בְּגִלּוּי בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, שֶׁיִּתְמַעֲטוּ הַהַסְתָּרוֹת, שֶׁהָ"עָם" יְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְעַל־יְדֵי זֶה יָאִיר כְּבוֹד הַמַּלְכוּת. אָנוּ מְבַקְשִׁים שֶׁהַצִּמְצוּם יִהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁבְּתוֹכוֹ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ.

וְעַל־פִּי זֶה, מוּסָד הַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי כְּמוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מִתְבָּאֵר מִלְמַעְלָה. כִּי עַכְשָׁיו רוֹאִים אָנוּ שֶׁעֶצֶם הָאֶפְשָׁרוּת לְסַפֵּר סִפּוּר שֶׁל "מֶלֶךְ" וְ"עָם" בָּעוֹלָם הַזֶּה הִיא מִפְּנֵי שֶׁלְּמַעְלָה יֵשׁ בֶּאֱמֶת מִדַּת הַמַּלְכוּת, כְּכֹחַ הַצִּמְצוּם וְהַדִּבּוּר שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הָאֵין־סוֹף מִתְיַחֵס אֶל הַגְּבוּל. אַךְ עֲדַיִן, כָּל זֶה הוּא בְּמַדְרֵגַת הַמִּדּוֹת וְהַסְּפִירוֹת. וּכְדֵי לְהִכָּנֵס יוֹתֵר לִפְנִימִיּוּת חַיֵּי הַמַּלְכוּת – אֵיךְ שֶׁבְּתוֹךְ מִדָּה זוֹ יֵשׁ "שֵׂכֶל" וְ"מַחֲשָׁבָה", "דַּעַת" אֱלֹקִית הַמַּקֶּפֶת עוֹלָמוֹת כְּמוֹ שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַקִּיף אֶת עַמּוֹ – צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בְּמוֹפֵת עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁל עוֹלָמוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי, בְּ"דַעַת הַמַּלְכוּת" שֶׁלּוֹ. וְאֶל זֶה אָנוּ פּוֹנִים עַכְשָׁיו.

ד

וְעַל־פִּי כָּל הַנַּ"ל, יֵשׁ לָשׁוּב עַכְשָׁו אֶל הַמָּשָׁל דְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, לֹא רַק בְּעִנְיָנֵי הַחִיצוֹנִיִּים שֶׁבְּמַלְכוּתוֹ – הַגְּזֵרוֹת, הַצְּבָאוֹת, הַבָּתֵּי דִינִים – אֶלָּא גַּם בְּהַסֵּדֶר הַפְּנִימִי שֶׁל דַּעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ עַצְמָן. כִּי אִם כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהַמַּלְכוּת בֶּאֱלוֹקוּת הִיא אֹפֶן שֶׁל גִּילּוּי שֶׁבּוֹ הָאֵין־סוֹף מִתְיַחֵס וּמִתְסַדֵּר כְּלוֹמַר כְּנֶגֶד הַגְּבוּל, הֲרֵי מוּבָן שֶׁהַמָּשָׁל עַל זֶה אֵינוֹ רַק זֶה שֶׁיֵּשׁ אִישׁ אֶחָד שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "מֶלֶךְ", אֶלָּא שֶׁעֶצֶם חַיָּיו הַפְּנִימִיִּים נִתְעַצְּבוּ וְנִתְעַצְּבוּ מֵחָדָשׁ לְפִי עִנְיַן הַמַּלְכוּת. וְזֶהוּ הַפֶּתַח לְהִגָּשֵׁם, בַּשָּׁלָב הַבָּא, אֶל הָעִנְיָן דְּ"מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית" שֶׁבְּמַלְכוּת.

וְהִנֵּה, הָרַמְבַּ"ם, כְּשֶׁהוּא מְבָאֵר אֶת דִּינֵי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ מַסְפִּיק בְּחֻקֵּי הַכָּבוֹד וְהַיִּרְאָה מִצַּד הָעָם בִּלְבַד, אֶלָּא מַאֲרִיךְ הוּא גַּם בְּתֵאֵר מִי צָרִיךְ הַמֶּלֶךְ לִהְיוֹת. מִצַּד אֶחָד כּוֹתֵב הוּא בְּעִנְיַן הַיִּרְאָה הָרְאוּיָה לַמֶּלֶךְ שֶׁ"אֵין יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְלֹא עוֹמְדִין בִּמְקוֹמוֹ וְלֹא מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשַׁרְבִּיטוֹ וְלֹא רוֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם וְלֹא רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ", וְשֶׁ"תְּהֵא אֵימָתוֹ עֲלֵיהֶם וְיִהְיוּ מִתְיָרְאִין מִמֶּנּוּ בְּתַכְלִית הַיִּרְאָה". וְעוֹד פּוֹסֵק שֶׁהַמְּבַזֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ חַיָּב בְּהַחֲמוּרָה שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, וְשֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת אֵימַת הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם "כְּאֵימַת שָׁמַיִם". וּמִצַּד שֵׁנִי, בְּעִנְיַן הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ כּוֹתֵב שֶׁ"לֵב הַמֶּלֶךְ בְּיַד ה'", וְשֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת "עָנָו וּשְׁפַל רוּחַ", וְשֶׁאָסוּר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ לִבּוֹ עַל אֶחָיו, וְשֶׁ"לִבּוֹ לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל".

וְרוֹאִים אָנוּ מִזֶּה מַעֲרֶכֶת פְּנִימִית פְּלִיאָה וּמְסֻתֶּרֶת: אוֹתוֹ הָאָדָם עַצְמוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּבַת־אַחַת נִשָּׂא וּמְרֻחָק בְּאֵין־עֲרֹךְ מֵעַל הָעָם בְּהַכָּרָתָם וּבְתַחֲרוּשָׁתָם, וּבְתוֹךְ כָּךְ בִּפְנִימִיּוּתוֹ עַצְמוֹ צָרִיךְ דַּעְתּוֹ לְהִכָּנֵעַ וְלְהִתְכּוֹפֵף תַּחַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם יוֹתֵר מִכֻּלָּם; צָרִיךְ הוּא לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ כְּעֶבֶד הַצִּבּוּר בְּמִדָּה שֶׁאֵין כָּמוֹהָ בְּשׁוּם יָחִיד, מִשּׁוּם שֶׁ"לִּבּוֹ לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל", וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹ לְהִתְעָרֵב עִמָּהֶם יוֹתֵר מִדַּי, וְלֹא יִמָּצֵא תָּדִיר בַּשְּׁוָקִים וּבַמֶּרְחָצוֹת, וְלֹא יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ הֶפְקֵר בֵּין הָעָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְמַעֵט אֵימַת הַמֶּלֶךְ. וּמַעֲרֶכֶת כְּפוּלָה זוֹ אֵינָהּ מִקְרִית כְּלָל, אֶלָּא מְבַטֵּאת הִיא אֶת הַצּוּרָה הָעַצְמִית שֶׁל מִדַּת הַמַּלְכוּת בַּנֶּפֶשׁ.

כִּי דַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵינָהּ דַּעַת פְּרָטִית, כְּדַעַת אָדָם הַפְּרָטִי הַמְמַלֵּא אֶת חַיָּיו הָאִישִׁיִּים, בֵּיתוֹ, מִשְׁפַּחְתּוֹ וּמַעְגָּלוֹ הַקָּרוֹב. דַּעַת הַמֶּלֶךְ הִיא דַּעַת כְּלָלִית. מַחֲשַׁבְתּוֹ צְרִיכָה לָנוּחַ תָּמִיד עַל הַכְּלָל, עַל הָעָם כְּגוּף אֶחָד, עַל צָרְכֵיהֶם, סַכָּנוֹתֵיהֶם, שְׁלוֹמָם וְהַשְׁקֵטָם. וְלָכֵן כּוֹתֵב הַכּוּזָרִי שֶׁלֵּב הַמֶּלֶךְ הוּא כְּלֵב הָאֻמָּה, שֶׁבְּלִבּוֹ מִתְאַחֵד כָּל גּוּף יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁהַלֵּב מְאַחֵד וּמְחַיֶּה אֶת כָּל הָאֵבָרִים. וְהַמַּהֲרַ"ל מְבָאֵר שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא הַ"צּוּרָה" שֶׁל הָעָם, הַצּוּרָה הַנּוֹתֶנֶת אַחְדוּת וְכִוּוּן לְכָל הָרִבּוּי דִּפְרָטֵיהֶם. וְעַל כֵּן אֵין שִׂכְלוֹ רַק שִׂכְלוֹ הָאִישִׁי, אֶלָּא נוֹשֵׂא הוּא בְּתוֹכוֹ, כְּמוֹ בְּעִנְיָן כְּלָלִי, אֶת כָּל פְּרָטֵי חַיֵּי הָעָם.

אַךְ דַּוְקָא מִטַּעַם זֶה עַצְמוֹ, אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ יְכוֹלָה לְהִתְמוֹטֵט וּלְהִתְבַּלֵּעַ בְּתוֹךְ מַחֲשַׁבְתָּם; אֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת עַל דַּרְגָּתָם. אִם הָיָה נַעֲשֶׂה "אֶחָד מֵהַחֶבְרָה", יוֹשֵׁב עִמָּהֶם, מִתְלַצֵּחַ עִמָּהֶם, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כְּדֶרֶךְ אֲכִילָתָם וּשְׁתִיָּתָם, הָיְתָה דַּעְתּוֹ נִמְשֶׁכֶת וְנִמְשֶׁפֶת לְמִצְרֵי קַטְנוּתָם, וְהָיָה מְאַבֵּד אֶת הַמַּעֲמָד שֶׁמִּמֶּנּוּ יָכוֹל לִהְיוֹת בֶּאֱמֶת "לֵב כְּלָלִי". לְפִיכָךְ הַהֲלָכָה מְחַיֶּבֶת שֶׁחַיָּיו הָאִישִׁיִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ יִהְיוּ מְצֻמְצָמִים וּמְסֻדָּרִים לְמַעַן הַמַּלְכוּת: שֶׁלֹּא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים וְנָשִׁים וְכֶסֶף וְזָהָב יוֹתֵר מִן הַשִּׁעוּר הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה, פֶּן יִסָּחֵף לִבּוֹ מֵהַצִּבּוּר וְיִפְנֶה לְתַעֲנוּגוֹ הָאִישִׁי; וְשֶׁיִּכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה מִשֶּׁלּוֹ וְיִקְרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, כְּדֵי שֶׁלִּבּוֹ יִהְיֶה תָּמִיד קָשׁוּר וּמְדֻבָּק בְּ"דַעַת הַמַּלְכוּת" הָאֱלוֹקִית הָעוֹמֶדֶת לְמַעְלָה מִכֹּל.

וּבְמִלִּים אֲחֵרוֹת: מְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ כְּ"אֲנִי" פְּרָטִי צְרִיכָה כְּאִלּוּ לְהִקָּרֵב וּלְהִקָּרֵב כְּקָרְבָּן עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ תַּפְקִידוֹ כְּ"רֹאשׁ הָעָם". אֲכִילָתוֹ, שְׁנָתוֹ, מַסָּעוֹ, דִּבּוּרוֹ – הַכֹּל אֵינָם שֶׁלּוֹ עוֹד, אֶלָּא פְּעוּלּוֹת שֶׁל הַמַּלְכוּת. מַחֲשַׁבְתּוֹ פְּנוּיָה כְּאִלּוּ פָּנִים אֶל פָּנִים אֶל הָעָם, כִּי צָרִיךְ הוּא לַחֲשֹׁב עֲלֵיהֶם וְלִדְאֹג לָהֶם בִּפְנִים פְּנִימִיּוֹת, בִּתְשׂוּמַת לֵב אִישִׁית וּבְאַחֲרָיוּת פְּנִימִית; וּבְעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת נִשְׁאֶרֶת הִיא מְרֻחֶקֶת, כִּי מַחֲשַׁבְתּוֹ אֵינָהּ כְּמַחֲשֶׁבֶת שָׁוֶה הַמְדַבֶּרֶת אֶל שָׁוֶה, אֶלָּא כְּמִי שֶׁעוֹמֵד עַל דַּרְגָּה גְּבוֹהָה יוֹתֵר וְרוֹאֶה אֶת הַתְּמוּנָה הַכְּלָלִית אֲשֶׁר הֵם אֵינָם יְכוֹלִים לִרְאוֹתָהּ.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁמִּתְבַּטֵּא גַּם בַּדִּין הַהֲלָכְתִּי שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת אֵימַת הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם "כְּאֵימַת שָׁמַיִם". כִּי אֵימָה אֵינָהּ מוֹרָא חִיצוֹנִי בִּלְבַד שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הֵם מְקַיְּמִים אֶת צִוּוּיוֹ, אֶלָּא שֶׁגַּם בִּפְנִימִיּוּת מוֹחָם הֵם מַרְגִּישִׁים אֶת עֶלְיוֹנוּתוֹ. עֶבֶד הָעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ יָרֵא רַק מֵחֶרֶב הַמֶּלֶךְ; הוּא נִכְלָם וּמִתְבּוֹשֵׁשׁ לַחֲשֹׁב מַחְשָׁבוֹת קְטַנּוֹת וְגַסּוֹת בִּמְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מַדְגִּישׁ הָרַמְבַּ"ם שֶׁהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ צָרִיךְ לְהִתְיָרֵא מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִכֻּלָּם. וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ כָּאן שַׁלְשֶׁלֶת: דַּעַת הָעָם

מַקֶּפֶת וּמַחֲזֶקֶת בְּתוֹךְ דַּעַת הַמֶּלֶךְ, וְדַעַת הַמֶּלֶךְ מַקֶּפֶת וּמַחֲזֶקֶת בְּתוֹךְ הַדַּעַת הָאֱלוֹקִית. בְּהַכָּרַת הָעָם, מַחֲשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ הִיא אֲפִיק וְאֹפֶק שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לַחֲצוֹתוֹ; וּבְהַכָּרַת הַמֶּלֶךְ, הַדַּעַת הָאֱלוֹקִית הִיא אֹפֶק אֵין־סוֹפִי הַמַּקִּיף וּמְחַבֵּק גַּם אֶת דַּעְתּוֹ הוּא. וְעַל כֵּן מְסֻדָּרִים חַיָּיו הַפְּנִימִיִּים כְּבֵינַיִם בֵּין הָרַבִּים וּבֵין הָאֵין־סוֹף.

וְעַכְשָׁו, מַעֲרֶכֶת זוֹ עַצְמָהּ – שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ מַקֶּפֶת וּמְחַבֶּקֶת אֶת הָעָם מִלְמַעְלָה, וּמִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ נִבְלַעַת וְנִמְשֶׁכֶת לְתוֹכָם – הִיא הַצּוּרָה הָעַצְמִית שֶׁל הַמָּשָׁל הַצָּרִיךְ לָנוּ לְבֵיאוּר מַלְכוּת עֶלְיוֹן. כִּי עַכְשָׁו יְכוֹלִים אָנוּ לוֹמַר: כְּשֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עַל מַלְכוּת אֱלוֹקִית, אֵינֶנּוּ אוֹמְרִים רַק שֶׁיֵּשׁ כְּאִלּוּ "דִּבּוּר" כְּלַפֵּי הָעוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ, כִּבְיָכוֹל, "שֵׂכֶל וּמַחֲשָׁבָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ", מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית שֶׁבָּהּ כָּל הָעוֹלָמוֹת מְחֻזָּקִים וּמְאֻחָדִים כִּכְלָל אֶחָד. וּכְשֵׁם שֶׁהַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי נוֹשֵׂא בְּלִבּוֹ אֶת כָּל מַלְכוּתוֹ, כָּךְ כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת אֵינוֹ נִמְצָא אֶלָּא כְּפִי שֶׁהוּא נִתְפָּס וּמֻקָּף בְּ"לֵב הַמֶּלֶךְ".

אַךְ הִנֵּה, כָּאן בָּאָה הַבְחָנָה עַצְמִית שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְהַשְׁלָבָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, כְּדֵי שֶׁלִּבּוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת "לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל", צָרִיךְ לְוַתֵּר וּלְהַפְקִיעַ חֵלֶק גָּדוֹל מִפְּרָטִיּוּתוֹ הָאִישִׁית. תּוֹכֶן מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשְׁתַּנֶּה בֶּאֱמֶת עַל־יְדֵי הָעָם; צָרְכֵיהֶם מְמַלְּאִים אֶת יְמֵי חַיָּיו, צָרוֹתֵיהֶם מְבַלְבְּלוֹת וּמְטָרְדוֹת אֶת לֵילוֹתָיו. אִם, לְמָשָׁל, הָעָם נִמְצָא בְּמִלְחָמָה, מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ מִתְמַלֵּאת בְּהִתְרַגְּשׁוּת וּבְדַאֲגָה דְּמִלְחָמָה; וְאִם הֵם בְּשָׁלוֹם, מַחֲשַׁבְתּוֹ נוֹחָה וּמִתְיַשֶּׁבֶת בְּאוֹפֶן אַחֵר. וְנִמְצָא שֶׁדַּעַת הַמֶּלֶךְ נִפְגֶּמֶת וּמֻשְׁפַּעַת, מְצֻבַּעַת וּמֻגְבֶּלֶת עַל־יְדֵי הַתּוֹכֶן שֶׁהִיא צְרִיכָה לָשֵׂאת. מַלְכוּתוֹ מְשַׁנָּה וּמְעַצֶּבֶת אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ תָּמִידִית.

וְאִם כֵּן, כְּשֶׁאָנוּ מַחֲזִירִים מָשָׁל זֶה לֶאֱלוֹקוּת, הָיָה נִרְאֶה כְּאִלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, גַּם הַ"מַּחֲשָׁבָה" הָאֱלוֹקִית מִשְׁתַּנָּה לְפִי תּוֹכְנָהּ – שֶׁכְּשֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵם כָּךְ וְכָךְ, מַחֲשַׁבְתּוֹ כָּךְ וְכָךְ, וּכְשֶׁבְּעֵת אַחֶרֶת יִהְיוּ נִבְרָאִים אֲחֵרִים, תִּהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ אַחֶרֶת. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לֵאמַר כְּלָל; כִּי כְּבָר הִכְרִיעַ הָרַמְבַּ"ם שֶׁבֶּאֱלוֹקוּת אֵין שׁוּם שִׁנּוּי, וְאֵין רִבּוּי, וְאֵין הֶרְכֵּב שֶׁל נוֹשֵׂא וְנִשָּׂא, וְשֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ הוּא עַצְמוֹ דַּעְתּוֹ וְחַיָּיו. וְאִם כֵּן, אֵיךְ יִתָּכֵן לְיַחֵס לוֹ "מַחֲשֶׁבֶת מֶלֶךְ" הַנּוֹשֵׂאת אֶת הָעוֹלָמוֹת כְּתוֹכֶן, בְּלִי לְרַמֵּז כְּאִלּוּ הָעוֹלָמוֹת גּוֹרְמִים חַס וְשָׁלוֹם אֵיזֶה שִׁנּוּי וְהִתְחַדְּשׁוּת בּוֹ?

צָרִיךְ לֹאמַר לָכֵן שֶׁהַמָּשָׁל נֶחְלָק. מִמֶּלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אָנוּ לוֹמְדִים אֶת הַצּוּרָה – שֶׁיֵּשׁ דַּעַת הַמַּקֶּפֶת אֶת הַצִּבּוּר מִלְמַעְלָה, פָּנִים אֶל פָּנִים וּמִכָּל מָקוֹם מֻרְחֶקֶת, וְשֶׁדַּעַת זוֹ הִיא הַמְגַדֶּרֶת אֶת הַמֶּלֶךְ כְּמֶלֶךְ. אֲבָל בְּעִנְיַן הַהַשְׁפָּעַת הַצִּבּוּר עַל דַּעַת זוֹ – שָׁם פּוֹסֵק הַמָּשָׁל. בְּמֶלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי, הָעָם נִכְנָס לְתוֹךְ מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּדָבָר נוֹסָף, מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ הִיא מְצִיאוּת נִפְרֶדֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ אֶפְשָׁרוּת לְהִתְמַלֵּא אוֹ לְהִתְרוֹקֵן. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בֶּאֱלוֹקוּת, הָ"עָם" – כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל סִפּוּרֵיהֶם – אֵינָם נִמְצָאִים אֶלָּא כְּפִי שֶׁהֵם כְּלוּלִים וּמְחֻזָּקִים בְּתוֹךְ אַחְדוּתוֹ הַפְּשׁוּטָה שֶׁל "מַחֲשַׁבְתּוֹ", שֶׁאֵינָהּ מֻשְׁפַּעַת וְאֵינָהּ מִשְׁתַּנָּה מֵהֶם כְּלָל וּכְלָל.

וּכְדֵי לְבָאֵר הֶבְדֵּל זֶה בְּבֵרוּר, צָרִיךְ לְהַקְדִּים הִתְבּוֹנְנוּת עֲמֻקָּה יוֹתֵר בְּחוּוַיָּתוֹ הַפְּנִימִית שֶׁל מַחֲשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי – אֵיךְ הוּא מִתְיַחֵס לְעַמּוֹ בִּפְנִימִיּוּת, וְאֵיךְ יָכוֹל הוּא לִתְפֹּס רִבּוּי פְּרָטִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד כְּלָלִי – וּמִזֶּה נַעֲלֶה לְמַעְלָה, בְּדֶרֶךְ שְׁלִילָה וְהַפְרָשָׁה, לְהַגְדִּיר אֶת מַהוּת הַ"מַּחֲשָׁבָה" הָאֱלוֹקִית שֶׁבְּמַלְכוּת: אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁתִּהְיֶה בְּבַת־אַחַת "כּוֹלֶלֶת הַכֹּל", מַקֶּפֶת

וּמְחַבֶּקֶת אֶת כָּלְלוּת הָעוֹלָמוֹת, וּבְעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת תִּהְיֶה נַעֲלֵית וּמֻפְלֶגֶת מֵהֶם לְגַמְרֵי, בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי וּבְלִי שׁוּם הַגְבָּלָה מִצִּדָּם. וְזֶה יִתְבָּאֵר בְּהֶמְשֵׁךְ, כְּשֶׁנְּדַבֵּר בְּ"מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית וּמַחֲשָׁבָה אֱנוֹשִׁית", לְהָבִין הֶבְדֵּל הָעֶצֶם בֵּין "מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא", הַכְּלִי הַמֻּגְבָּל, וּבֵין "מַחֲשָׁבָה הָאֱלוֹקִית" שֶׁהִיא אַחְדוּת פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הֶרְכֵּב וְשִׁנּוּי.

ה

אָבָל כָּל זֶה עֲדַיִן הוּא בִּבְחִינַת הַשְּׁלִילָה – מַה אֵין זֶה "מַחֲשָׁבָה" אֱלוֹקִית. וּכְדֵי לָבוֹא לְאֵיזֶה הַשָּׂגָה חִיּוּבִית, לְפִי מִדַּת מַה שֶּׁהַתּוֹרָה מַתֶּרֶת לָנוּ לְדַבֵּר, צָרִיךְ עַכְשָׁו לְהַחֲזִיר לְדַעְתֵּנוּ אֶת הַיְסוֹדוֹת שֶׁהִנִּיחַ הָרַמְבַּ"ם בְּעִנְיַן דַּעַת הָאֱלוֹקִית, וּמִשָּׁם לְחַלֵּק שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת כְּלָלִיּוֹת הַנִּקְרָאוֹת בִּלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" וְ"מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה", וּמִתּוֹךְ מַסְגֶּרֶת זוֹ לְהַגְדִּיר עִנְיָן פְּרָטִי, אֹפֶן מְיֻחָד, אֲשֶׁר נִקְרָאֵהוּ "מַחֲשָׁבָה הַמַּלְכִית".

הָרַמְבַּ"ם, בְּפֶרֶק בֵּית מֵהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה, לְאַחַר שֶׁבֵּאֵר שֶׁהַבּוֹרֵא אֵינוֹ גּוּף וְשֶׁאֵין מַאֲרָעֵי הַגּוּף חָלִים עָלָיו כְּלָל, בָּא לְעִנְיַן הַיְדִיעָה. וְשָׁם פּוֹסֵק שֶׁדָּבָר זֶה בָּרוּר וּמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם וְכָל מַה שֶּׁיִּהְיֶה; וּמַקְשֶׁה, אֵיךְ יִתָּכֵן זֶה, הוֹאִיל וְאָנוּ גַּם כֵּן מַאֲמִינִים שֶׁהוּא פָּשׁוּט בְּלִי הֶרְכֵּב? שֶׁהֲרֵי בַּנִּבְרָאִים, הַיּוֹדֵעַ, הַיְדִיעָה וְהַנִּידָע הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נִפְרָדִים. וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁמֵּבִיא, הַיְסוֹדָה עַל דִּבְרֵי חֲזַ"ל, הִיא שֶׁבֶּאֱלוֹקוּת "הוּא הַיּוֹדֵעַ, הוּא הַיָּדוּעַ, וְהוּא הַדֵּעָה עַצְמָהּ" – הוּא הַיּוֹדֵעַ, הוּא הַנִּידָע, וְהוּא הַדַּעַת עַצְמָהּ, וְהַכֹּל בְּאַחְדּוּת פְּשׁוּטָה שְׁלֵמָה.

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁכְּשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהוּא "יוֹדֵעַ" אֶת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים, וּבְוַדַּאי כְּשֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עַל זֶה שֶׁהוּא "חוֹשֵׁב" אוֹתָם, אֵין הַכַּוָּנָה לִידִיעָה הָעוֹמֶדֶת מִנֶּגֶד לָהֶם, כְּדָבָר שֶׁהֵם הַתּוֹכֶן שֶׁלָּהּ, אֶלָּא שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּאַחְדּוּתוֹ הַפְּשׁוּטָה, הִיא הַיְדִיעָה שֶׁלָּהֶם. הֵם נִידָעִים רַק לְפִי מַה שֶּׁהֵם עוֹמְדִים בְּאוֹר פְּנֵי עַצְמוּתוֹ; אֵינָם נִכְנָסִים בּוֹ כְּאִלּוּ כְּדָבָר נוֹסָף, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא הֵם כְּאַיִן וָאֶפֶס בְּאַחְדּוּת פְּשׁוּטָה שֶׁל דַּעְתּוֹ.

וְהִנֵּה, בִּלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת מִתְבָּאֵר זֶה לְרֹב עַל־יְדֵי הַחִלּוּק בֵּין "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" לְ"מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה". "מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה" הִיא כְּפִי שֶׁהָעוֹלָמוֹת נִרְאִים מִלְּמַטָּה: הַהַשְׁקָפָה שֶׁבָּהּ כָּל דָּבָר מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ לִמְצִיאוּת, וְ"יְדִיעָתוֹ" יִתְבָּרֵךְ אוֹתוֹ נִרְאֵית כְּאִלּוּ הִיא דָּבָר הַשּׁוֹרֶה עַל הַדָּבָר, מַכִּיר אוֹתוֹ וּמַנְהִיג אוֹתוֹ. בְּהַשְׁקָפָה זוֹ אָנוּ מְדַמִּים מִמֵּילָא סֵדֶר: תְּחִלָּה יֵשׁ הַיּוֹדֵעַ, אַחַר כָּךְ יֵשׁ הַנִּידָעִים, וְאַחַר כָּךְ יֵשׁ פְּעֻלַּת הַיְדִיעָה הַמְקַשֶּׁרֶת בֵּינֵיהֶם. וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בִּתְפִיסַת הַתַּחְתּוֹן, בִּלְבוּשֵׁי "מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא".

"מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה", לְעוּמַּת זֶה, הִיא כְּפִי שֶׁהָעוֹלָמוֹת עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הָאֱלוֹקוּת: לֹא כְּדָבָר חִיצוֹנִי, אֶלָּא כְּפִי שֶׁהֵם נִכְלָלִים וּמֻקָּפִים בְּתוֹךְ רְצוֹנוֹ וְדַעְתּוֹ הַפְּשׁוּטָה שֶׁל אֵין־סוֹף, שֶׁכָּל מְצִיאוּתָם אֵינָהּ אֶלָּא מַחֲשַׁבְתּוֹ עֲלֵיהֶם. שָׁם, לַנִּידָע אֵין כְּלָל עֲמִידָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ; כָּל מְצִיאוּתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ יוֹדְעוֹ. וּמִמֵּילָא, יְדִיעָתוֹ אֵינָהּ מִתְפַּעֶלֶת מִן הַנִּידָע, שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מְצִיאוּת אַחֶרֶת שֶׁתִּתְפָּעֵל אוֹתָהּ; אֶלָּא הַנִּידָע הוּא הַמִּתְפַּעֵל – וַאֲפִלּוּ נִבְרָא – מִן הַיְדִיעָה.

וְזֶהוּ הַבֵּאוּר שֶׁמְּבָאָר בְּהַאֲרָכָה עַל־יְדֵי אֲדוֹנֵנוּ הָאַדְמוּ"ר הַזָּקֵן בִּתְחִלַּת "שַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה". שֶׁמְּבָאֵר שָׁם, עַל פִּי הַמַּאֲמָר "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם", שֶׁהַדִּבּוּר הָאֱלוֹקִי שֶׁאָמַר פַּעַם אַחַת "יְהִי רָקִיעַ" צָרִיךְ לַעֲמוֹד וְלִהְיוֹת תָּמִיד בְּתוֹךְ הָרָקִיעַ, מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אוֹתוֹ בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע; שֶׁאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַדִּבּוּר הַזֶּה הָיָה נִסְתַּלֵּק רֶגַע אֶחָד, הָיוּ הַשָּׁמַיִם חוֹזְרִים לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ כְּמוֹ קֹדֶם הַבְּרִיאָה. וּמַמְשִׁיךְ זֶה עַל כָּל הַבְּרוּאִים, שֶׁכָּל מְצִיאוּתָם הִיא הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה הָאֱלוֹקִית הַתְּמִידִית עֲלֵיהֶם.

וְעַכְשָׁו, כְּשֶׁאָנוּ שׁוֹמְעִים שֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵם תָּמִיד בְּדִבּוּרוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִם נְפָרֵשׁ זֶה כְּפִי דֶּרֶךְ הַתְּפִיסָה הָאֱנוֹשִׁית, אָנוּ שָׁבִים וְנוֹפְלִים לַטָּעוּת שֶׁבִּקַּשְׁנוּ לְהִמָּלֵט מִמֶּנָּה: שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ כְּמוֹ מַחֲשַׁבְתֵּנוּ, שֶׁהִיא פְּעֻלָּה הַבָּאָה וְשׁוֹרָה עַל דָּבָר זֻלָּתָהּ. לָכֵן מוֹסִיף וּמַדְגִּישׁ שֶׁדִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה אֵלּוּ אֵינָם כְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, חַס וְשָׁלוֹם. שֶׁהֲרֵי בָּאָדָם, הַדִּבּוּר יוֹצֵא מִתּוֹכוֹ וְנִפְרָד מִן הַמְדַבֵּר; וְהַמַּחֲשָׁבָה גַּם כֵּן, אַף שֶׁהִיא נִשְׁאֶרֶת בִּפְנִימִיּוּת, הִיא כֹּחַ נִפְרָד מֵעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, וְיָכוֹל לְהִתְעַסֵּק פַּעַם בְּדָבָר זֶה וּפַעַם בְּדָבָר אַחֵר. יָכוֹל לְהִתְעוֹרֵר, לְהִפָּסֵק, לְהִשְׁתַּנּוֹת, וּמִתְפָּעֵל מִן הָעֶצֶם שֶׁבּוֹ הוּא מִתְבּוֹנֵן. מַה־שֶּׁאֵין כֵּן בַּבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, אֵין שָׁם הַפְרָדָה כָּזוֹ: "דִּבּוּרוֹ" אֵינוֹ דָּבָר הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְ"מַחֲשַׁבְתּוֹ" אֵינָהּ כֹּחַ נוֹסָף עַל עַצְמוּתוֹ. אֶלָּא הוּא וְכֹחוֹתָיו הֵם אַחְדוּת פְּשׁוּטָה אַחַת; עֶצֶם הַמְּצִיאוּת הַנִּמְצָא הוּא מַה שֶּׁאָנוּ קוֹרְאִים, לְצֹרֶךְ הֲבָנָתֵנוּ, "מַחֲשַׁבְתּוֹ" וְ"דִבּוּרוֹ".

לָכֵן מְבָאֵר הָאַדְמוּ"ר הַזָּקֵן שֶׁהֶבְדֵּל אֵינוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ אֶלָּא בַּמְקַבְּלִים. אוֹתוֹ אוֹר אֱלוֹקִי עַצְמוֹ, שֶׁמִּצִּדּוֹ הוּא פָּשׁוּט לְגַמְרֵי וְאֵינוֹ מִתְחַלֵּק, כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד עַל־יְדֵי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, נִרְאֶה כְּ"דִבּוּר", כְּאוֹתִיּוֹת, כְּצוּרוֹת מִתְחַלְּקוֹת וּמִתְרַחֲבוֹת, וְהָעוֹלָמוֹת מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ כְּאִלּוּ מִדִּבּוּר הַמְּחַיֶּה אוֹתָם. אֲבָל מִצִּדּוֹ, "לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל" – דְּהַיְינוּ, שֶׁגַּם הַגֶּדֶר דְּ"מַחֲשָׁבָה" אֵינוֹ חָל עָלָיו כְּלָל בְּמִבְנֶה שֶׁל "מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא".

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר בְּדִיּוּק יוֹתֵר אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּין מַחֲשָׁבָה הַמִּתְפָּעֶלֶת מִן הָעֶצֶם שֶׁבּוֹ הִיא עוֹסֶקֶת, לְבֵין מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא עַצְמוּת פְּשׁוּטָה. בְּשֵׂכֶל הַנִּבְרָא, עֶצֶם הַמַּחֲשָׁבָה הוּא הַתְּפִיסָה בְּדָבָר זֻלָּתָהּ. לָכֵן הִיא בְּהֶכְרֵחַ בִּבְחִינַת כְּלִי פָּתוּחַ לְעוֹבְרוֹ, וּמִתְצַיֶּירֶת וּמִתְצַבַּעַת וּמִתְגַּבֶּלֶת לְפִי מַה שֶּׁהִיא תּוֹפֶסֶת. מַחֲשָׁבָה עַל מִסְפָּר אֵינָהּ כְּמוֹ מַחֲשָׁבָה עַל נִיגּוּן; כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב עַל שִׂמְחָה – מַחֲשַׁבְתּוֹ עַצְמָהּ נַעֲשֵׂית שְׂמֵחָה; כְּשֶׁחוֹשֵׁב עַל כְּאֵב – הַמַּחֲשָׁבָה עַצְמָהּ מִתְצַמְצֶמֶת וּמִתְכַּאֶבֶת. הָעֶצֶם נִכְנָס; הַיּוֹדֵעַ וְהַנִּידָע אֵינָם אֶחָד.

מַה־שֶּׁאֵין כֵּן בְּ"דַעַת הָאֱלוֹקִית", אֵין שָׁם כְּלָל מְצִיאוּת אַחֶרֶת; "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" בִּפְשִׁיטוּת הַגְּמוּרָה. כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, מֵעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים עַד הַתַּחְתּוֹנִים, אֵינוֹ אֶלָּא תְּלוּת בִּרְצוֹנוֹ וּבְדַעְתּוֹ. "מַחֲשַׁבְתּוֹ" עֲלֵיהֶם אֵינָהּ אֶלָּא עַצְמוּתוֹ כְּפִי שֶׁהוּא מִתְיַחֵס אֲלֵיהֶם, וּמִשּׁוּם שֶׁעַצְמוּתוֹ פְּשׁוּטָה – גַּם הַ"מַּחֲשָׁבָה" פְּשׁוּטָה. אֵינָהּ מִתְפָּעֶלֶת מֵהֶם; לְהֵפֶךְ, הֵם אֵין לָהֶם גֶּדֶר אֶלָּא כְּמִתְפָּעֲלִים מִמֶּנָּה. מְצִיאוּתָהּ אֵינָהּ "עַל" דָּבָר מְסֻיָּם; הִיא, וּבִהְיוֹתָהּ – הִיא מְהַוָּה אֶת הַכֹּל.

וְעִם זֶה נָשׁוּב לְעִנְיַן הַמַּלְכוּת. כְּשֶׁאָמַרְנוּ לְעֵיל שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא הַמִּדָּה שֶׁעַל־יָדָהּ הָאֵין־סוֹף מִתְיַחֵס לַגְּבוּל, וְשֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ הָעוֹלָמוֹת, הָיָה יָכוֹל אָדָם לִטְעוֹת לַחְשׁוֹב שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא כְּעֵין כֹּחַ נִפְרָד, יֵשׁ לָהּ חַיִּים פְּנִימִיִּים מִשֶּׁלָּהּ, וְהָעוֹלָמוֹת כְּאִלּוּ מֻנָּחִים בְּתוֹכָהּ כְּתוֹכֶן. אֲבָל עַל פִּי הַנַּ"ל צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁגַּם הַמַּלְכוּת, אַף כְּשֶׁנִּקְרֵאת "פֶּה" וְ"דִבּוּר", אֵינָהּ כְּלוּם זֻלַּת הָאֵין־

סוֹף עַצְמוֹ כְּפִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת מֶלֶךְ. הַכִּנּוּי "מַלְכוּת" מְתָאֵר אֶת רְצוֹנוֹ לִהְיוֹת מֶלֶךְ, וְלֹא צֹרֶךְ הַדּוֹחֵק אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וַאֲפִלּוּ לֹא הִתְעוֹרְרוּת חֲדָשָׁה הַנּוֹלֶדֶת בְּתוֹכוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא אֹפֶן נִצְחִי בְּאֵין־סוֹף שֶׁבּוֹ – "כָּךְ הוּא, וְכָךְ רָצָה לִהְיוֹת".

וְלָכֵן, כְּשֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עַל "מַחֲשָׁבָה מַלְכוּתִית" – וְכָאן מַתְחִילִים אָנוּ לְהַגְדִּיר אֶת הָעִנְיָן הֶחָדָשׁ שֶׁל "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" – אֵין הַכַּוָּנָה לְמַחֲשָׁבָה הָעוֹמֶדֶת כְּנֶגֶד הָעוֹלָמוֹת, כְּאִלּוּ הָיְתָה קַיֶּמֶת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לָקְחָה אוֹתָם לְתוֹכָהּ כְּתוֹכֶן. אֶלָּא "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" הִיא שֵׁם עַל פְּשִׁיטוּת מְצִיאוּתוֹ כְּפִי שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת, בְּמַבָּט אֶחָד פָּשׁוּט, גַּם אֶת סִפּוּר הָעוֹלָמוֹת וְגַם אֶת סִפּוּר כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה, יַחַד עִם הָרָצוֹן עַצְמוֹ שֶׁיִּהְיֶה כְּלָל לְעוֹלָם סִפּוּר כָּזֶה.

וּלְבָאֵר זֶה: בִּתְפִיסָה הָאֱנוֹשִׁית, תָּמִיד יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַסִּפּוּר הַצִּבּוּרִי לַסִּפּוּר הַפְּרָטִי. גַּם הַמֶּלֶךְ הָאֱנוֹשִׁי הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁדַּעְתּוֹ מַחֲזֶקֶת אֶת הַכְּלָל, צָרִיךְ לְהַעֲבִיר מַחֲשַׁבְתּוֹ מִצָּרְכֵי הַמְּדִינָה לְצָרְכֵי הַיָּחִיד, מִמִּלְחֲמוֹת הַמְּדִינָה לְדִמְעוֹתָיו שֶׁל יָתוֹם אֶחָד. אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ יְכוֹלָה לְהַשִּׂיג בֶּאֱמֶת אֶת שְׁנֵיהֶם בִּמְלוֹא הָעֹמֶק בְּרֶגַע אֶחָד; הוּא צָרִיךְ לָנוּעַ מֵאֶחָד לַשֵּׁנִי. וּכְשֶׁהוּא מִתְבּוֹנֵן בִּכְלָל – הַפְּרָטִים מִתְטַשְׁטְשִׁים מִמֵּילָא; וּכְשֶׁהוּא יוֹרֵד לִפְרָט – הַכְּלָל נִדְחֶה לְרֶקַע. זֶהוּ הַגְּבוּל שֶׁל "מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא": הִיא סֵדֶרִית, רְצוּפָה בִּזְמַן, מֻגְבֶּלֶת, וּמִשְׁתַּנָּה לְפִי תּוֹכְנָהּ.

"מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" בֶּאֱלוֹקוּת, לְעוּמַּת זֶה, יֵשׁ לְהָבִין (בְּדֶרֶךְ מָשָׁל וְעִם זֶה בִּשְׁלִילַת כָּל גַּשְׁמִיּוּת לְגַמְרֵי) כְּמַבָּט פָּשׁוּט נִצְחִי שֶׁאֵין בּוֹ לֹא לִפְנֵי וְלֹא לְאַחַר, לֹא כְּלָל וְלֹא פְּרָט, לֹא תְּנוּעָה מֵהַצִּבּוּר אֶל הַיָּחִיד וְלֹא הֶפֶךְ. בְּאוֹתוֹ "הַבָּטָה" אֱלוֹקִית אַחַת, אִם רַשַּׁאי אָנוּ לְכַנּוֹתָהּ כָּךְ, נֶאֱחָז כֻּלּוֹ שֶׁל סִפּוּר הַהִסְטוֹרְיָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת – מֵרֶגַע הָרִאשׁוֹן שֶׁל "יְהִי אוֹר" עַד גְּמַר הַבֵּירוּר – יַחַד עִם כָּל מַהֲלַךְ חַיֶּיהָ שֶׁל כָּל נְשָׁמָה פְּרָטִית, מִשָּׁרְשָׁהּ בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים עַד יְרִידָתָהּ לַגּוּף וַעֲלִיָּתָהּ לְמַעְלָה. וְכָל זֶה אֵינוֹ דָּבָר הַנּוֹסָף עָלָיו, אֶלָּא פְּשִׁיטוּת אַחְדוּתוֹ כְּפִי שֶׁהִיא בּוֹחֶרֶת לִהְיוֹת מֶלֶךְ.

וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁ"מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" הִיא כְּעֵין "בֵּינַיִם" בֵּין "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" לְ"מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה". מִלְמַעְלָה – הִיא מְיוּחֶדֶת לְגַמְרֵי עִם הָעֶצֶם הַפָּשׁוּט, בְּלִי הַגְבָּלָה וּבְלִי הִתְפַּעֲלוּת; וּמִלְמַטָּה – הִיא מְקוֹר כָּל הַסִּפּוּרִים הַמִּתְחַלְּקִים שֶׁאָנוּ קוֹרְאִים לָהֶם עוֹלָמוֹת וּנְשָׁמוֹת, מַלְכוּת וְעַם. אֲבָל בְּעַצְמָהּ אֵינָהּ לֹא סִפּוּר וְלֹא נוֹשֵׂא; הִיא יְדִיעַת הַמֶּלֶךְ אֶת עַצְמוֹ כְּמֶלֶךְ. הִיא רְצוֹנוֹ לִהְיוֹת מֶלֶךְ, יַחַד עִם כָּל הַמַּלְכוּת כְּפִי שֶׁהִיא נִכְלֶלֶת בְּתוֹךְ רָצוֹן זֶה, בִּנְקוּדַּת דַּעַת פְּשׁוּטָה אַחַת.

וְזֶהוּ פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָן שֶׁאוֹמְרִים שֶׁמַּלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הִיא רְצוֹנוֹ לִהְיוֹת מֶלֶךְ וְלֹא צֹרֶךְ. שֶׁהֲרֵי צֹרֶךְ תָּמִיד נִעוֹר מִן הָעֶצֶם שֶׁחוֹסֵר לוֹ: הָרָעֵב רָעֵב מִפְּנֵי יֵשׁ מַאֲכָל שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ; הַבּוֹדֵד מִתְגַּעְגֵּעַ מִפְּנֵי יֵשׁ חֶבְרָה שֶׁהוּא מֻפְרָד מִמֶּנָּה. אֲבָל רָצוֹן הַשָּׁרוּשׁ בָּעֶצֶם אֵינוֹ לְמִלּוּי חֶסְרוֹן, אֶלָּא הוּא גִּלּוּי הָעֶצֶם עַצְמוֹ. וְכָךְ, רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לִהְיוֹת מֶלֶךְ, כְּפִי שֶׁהוּא בְּ"מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית", אֵינוֹ מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר יֵשׁ עוֹלָמוֹת וּנְשָׁמוֹת הַצְּרִיכִים לְמֶלֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא, בְּחֵרוּתוֹ הַמֻּחְלֶטֶת, בּוֹחֵר שֶׁתִּהְיֶה מַלְכוּת וְשֶׁהוּא יִהְיֶה מַלְכָּהּ. וּבְאוֹתָהּ בְּחִירָה עַצְמָהּ כְּבָר נִכְלָלִים כָּל פְּרָטֵי הַמַּלְכוּת.

וְעַל פִּי זֶה, הַהֶפְרֵשׁ בֵּין הַתְּפִיסָה הָאֱלוֹקִית לַתְּפִיסָה הָאֱנוֹשִׁית מִתְבָּאֵר עַכְשָׁו בְּחִדּוּד יוֹתֵר. מַחֲשָׁבָה אֱנוֹשִׁית, גַּם כְּשֶׁהִיא בְּמַדְרֵגָה "מַלְכוּתִית", הִיא תָּמִיד תְּנוּעָה אֶל הָעֶצֶם וְשִׁנּוּי עַל־יְדֵי הָעֶצֶם. הִיא כְּכְלִי הַמִּתְמַלֵּא וּמִתְרוֹקֵן; כְּבוֹדָהּ הוּא לְהִתְפָּעֵל. מַה־שֶּׁאֵין כֵּן "מַחֲשָׁבָה" אֱלוֹקִית, וּבִפְרָט "מַחֲשָׁבָה הַמַּלְכִית", הִיא הֶפֶךְ זֶה: הִיא פְּשִׁיטוּת מְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁמִּמֶּנָּה כָּל הָעֲצָמִים מְקַבְּלִים אֶת עֶצֶם אֶפְשָׁרוּת הֱיוֹתָם נִתְפָּסִים בְּמַחֲשָׁבָה. הָעוֹלָמוֹת אֵינָם נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ; הֵם יוֹצְאִים מִמֶּנָּה. הִיא אֵינָהּ נַעֲשֵׂית "מַלְכוּתִית" מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ נִבְרָאִים; הַנִּבְרָאִים הֵם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֶלֶךְ.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, הַתּוֹרָה בּוֹחֶרֶת לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן מְלָכִים וּבִלְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה, וּלְקַבֵּעַ בַּהֲלָכָה "מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם" שֶׁהִיא רֶשֶׁם קָלוּשׁ מִמִּדָּה עֶלְיוֹנָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה אֵיזוֹ אֲחִיזָה לְשֵׂכֶל וְלַלֵּב שֶׁלָּנוּ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁיִּתְבּוֹנֵן הַיְּהוּדִי אֵיךְ לֵב מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם מִשְׁתַּנֶּה עַל־יְדֵי מַלְכוּתוֹ, וְאֵיךְ הוּא צָרִיךְ לְהַחֲזִיק בְּדַעְתּוֹ גַּם אֶת הַכְּלָל וְגַם אֶת הַפְּרָט, יוּכַל, בְּדֶרֶךְ רִחוּק וְשְׁלִילָה, לְהַתְחִיל לְהַרְגִּישׁ שֶׁלְּמַעְלָה יֵשׁ "מַחֲשָׁבָה" שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ שֶׁמַּחֲזֶקֶת גַּם אוֹתוֹ, אֶת סִפּוּרוֹ הַקָּטָן, יַחַד עִם כָּל הַקּוֹסְמוֹס, בְּמַבָּט אֶחָד פָּשׁוּט.

הַהַרְגָּשָׁה הַזֹּאת תִּהְיֶה יְסוֹד לַעֲבוֹדָה הַבָּאָה לְאַחַר מִכֵּן, בָּעֲמִידָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים: לָדַעַת אֶת עַצְמוֹ כְּעוֹמֵד בְּתוֹךְ "מַחֲשָׁבָה הַמַּלְכִית", בְּתוֹךְ אוֹתוֹ מַבָּט מַלְכוּתִי פָּשׁוּט שֶׁאֵינוֹ סָר מֵעָלָיו רֶגַע אֶחָד. אַךְ קֹדֶם שֶׁנָּבוֹא לַעֲבוֹדַת הָעֲמִידָה, צָרִיךְ לְהָבִין תְּחִלָּה אֵיזוֹ תְּנוּעַת הַלֵּב מְיֻעֶדֶת הַהַכָּרָה הַזֹּאת לְעוֹרֵר בַּנֶּפֶשׁ: הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה הָרְאוּיוֹת לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁ"מַחֲשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ" עָלָיו תָּמִיד. וְזֶה יִתְבָּאֵר בְּהֶמְשֵׁךְ, כְּשֶׁנְּדַבֵּר בְּעִנְיַן הַיִּרְאָה, הָאַהֲבָה וְהָרִחוּק לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

ו

וְעַכְשָׁו, מִן הַהַכָּרָה הַזֹּאת שֶׁ"מַחֲשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ" עָלָיו, צָרִיךְ שֶׁתִּוָּלֵד בַּנֶּפֶשׁ לֹא רַק הַשְׂכָּלָה, אֶלָּא גַּם מַעֲמָד, מַצַּב־הַנֶּפֶשׁ שֶׁל יִרְאָה וְאַהֲבָה. כִּי אֵין דַּי בְּזֶה שֶׁהַיְּהוּדִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נֶאֱחָז בְּתוֹךְ הַ"מַּחֲשָׁבָה הַמַּלְכִית"; אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיַּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁנִּרְאֶה, כְּמִי שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְהַהַרְגָּשָׁה הַזֹּאת נִתֶּנֶת צוּרָתָהּ הָרִאשׁוֹנָה עַל־יְדֵי הַמָּשָׁל דְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם", שֶׁבּוֹ פֵּרְטוּ לָנוּ הַתּוֹרָה וַחֲזַ"ל אֶת הָאֵימָה וְהָאַהֲבָה שֶׁל הַנְּתִינִים כְּנֶגֶד מַלְכָּם.

מוֹצְאִים אָנוּ בְּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת מְלָכִים שֶׁהַפַּחַד מִמֶּלֶךְ בָּשָׂר וָדָם נִתְאָר בְּלָשׁוֹן חָרִיף מְאֹד. כּוֹתֵב שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לָשׂוּם עַל עַצְמוֹ אֵימַת הַמֶּלֶךְ בִּתְכִיפוּת יְתֵרָה; וְשֶׁלֹּא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יְדַבֵּר לְפָנָיו, וְלֹא יִתְרַגֵּל אֶצְלוֹ יוֹתֵר מִדַּי; וְשֶׁתִּהְיֶה אֵימַת הַמֶּלֶךְ עַל הָעָם כְּאֵימַת שָׁמַיִם. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁהַמַּצָּב הָרִגְשִׁי הַנִּדְרָשׁ אֵינוֹ סְתָם כִּבּוּד חִיצוֹנִי, אֶלָּא פַּחַד פְּנִימִי עָמוֹק, רְעָדָה הַתּוֹפֶסֶת אֶת הָאָדָם עַד שֶׁתְּנוּעוֹתָיו הַטִּבְעִיּוֹת נֶעֱצָרוֹת, דְּבָרָיו נִמְדָּדִים, וַחֲוָיַת הָ"אֲנִי" עַצְמָהּ מִתְצַמְצֶמֶת לִפְנֵי הַנּוֹכְחוּת הַמַּלְכוּתִית.

וּכְדֵי לְצַיֵּר מַה הִיא אֵימָה כָּזוֹ, מְסַפֵּר הַמִּדְרָשׁ עַל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁכִּסְאוֹ נֶעֱשָׂה בְּחָכְמָה וּבְפֶלֶא גָּדוֹל עַד שֶׁכָּל הָעוֹלֶה עָלָיו נִתְמַלֵּא פַּחַד. חַיּוֹת שֶׁל זָהָב וַאֲרָיוֹת וּנְשָׁרִים הָיוּ שָׁם, וּמַכְנִיזְמִים הַנִּדְחָפִים, וּמַעֲלוֹת הַמַּגִּיבוֹת, עַד שֶׁהַנִּגָּשׁ מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ מֻקָּף בְּכִירְיוֹגְרַפְיָה שֶׁל הוֹד מַלְכוּת, וְלִבּוֹ נָמֵס בְּקִרְבּוֹ. לֹא שֶׁהַמַּכְשִׁירִים הָאֵלּוּ מַזִּיקִים לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁהֵם מְגַלִּים לוֹ

כַּמָּה נָמוּךְ מְאֹד מַעֲמָדוֹ, וְכַמָּה גָּדוֹל הוּא זֶה הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא כָּזֶה. וְנִמְצָא שֶׁהַכִּסֵּא עַצְמוֹ נַעֲשָׂה כְּמוֹ מְלַמֵּד שֶׁל אֵימָה, הַחוֹקֵק בְּלֵב כָּל מְבַקֵּר הַכִּסֵּא הַזֶּה הַרְגָּשַׁת קַטְנוּתוֹ וְרוֹמְמוּת הַמֶּלֶךְ.

אַךְ כְּדֵי לְהָבִין מַה מּוֹרֶה זֶה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, צָרִיךְ לְהַקְדִּים הַבְחָנָה בֵּין הַלְּשׁוֹנוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁהַתּוֹרָה וְחַז"ל מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן לְעִנְיַן הַיִּרְאָה: פַּחַד, אֵימָה, וְיִרְאָה. פַּחַד הוּא הַבֶּהָלָה הַחַדָּה וְהַמִּיָּדִית מִפְּנֵי דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהַכּוֹת, הַתְּנוּעָה הָאִינְסְטִינְקְטִיבִית שֶׁל הִתְכַּנְּסוּת וּבְרִיחָה בִּבְרִיָּה הַמַּרְגִּישָׁה אֶת עַצְמָהּ מְאֻיֶּמֶת. אֵימָה הִיא דְּאָגָה כְּבֵדָה יוֹתֵר, כֹּבֶד שֶׁחוֹנֶה עַל הָאָדָם כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לַאֲוִיר שֶׁל גְּדוּלָּה, אֲפִלּוּ בְּלִי אִיּוּם יָשִׁיר. וְיִרְאָה הִיא כְּלָלִית יוֹתֵר: יְכוֹלָה לִכְלוֹל שְׁנֵיהֶם, אֲבָל בְּשָׁרְשָׁהּ הִיא לְשׁוֹן רְאִיָּה (שֶׁהֲרֵי מֵאוֹתִיּוֹת רְאִיָּה הִיא), הַשָּׂגָה הַמְשַׁנָּה אֶת הָרוֹאֶה, הַכָּרָה בְּדָבָר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ הַדּוֹרֶשֶׁת שִׁנּוּי בְּמַעֲמָדוֹ.

בְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם" נִמְצָאִים כָּל הַשְּׁלֹשָׁה. יֵשׁ פַּחַד, מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ עַל הַחַיִּים וְהַמָּוֶת, לִגְזֹר דִּין בִּמְקוֹם. יֵשׁ אֵימָה, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּקָסִים, הַשּׁוֹמְרִים, הַכִּסֵּא, הַמֶּרְחָק וְהַחֻקִּים הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ בּוֹרְאִים שְׂדֵה כֹּבֶד שֶׁאֵין אָדָם נִכְנָס אֵלָיו בְּקַלּוּת רֹאשׁ. וְיֵשׁ יִרְאָה בַּמּוּבָן הָעָמוֹק יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי עֶצֶם מַרְאֵה מֶלֶךְ אֲמִתִּי – יִשּׁוּבוֹ, הַחָכְמָה הַמְּאִירָה בְּעֵינָיו, מַשָּׂא הָעָם הַנִּשָּׂא עָלָיו – חוֹקֵק אֶת עַצְמוֹ בָּרוֹאֶה וּמַשְׁאִירוֹ מְשֻׁנֶּה מִמַּה שֶּׁהָיָה.

אַךְ הִנֵּה הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר מִיִּרְאַת ה', אֵינוֹ מַתְחִיל מִפַּחַד הָעוֹנֶשׁ, אֶלָּא מֵהִתְבּוֹנְנוּת בְּמַעֲשָׂיו הַגְּדוֹלִים וְהַנּוֹרָאִים וּבִבְרִיּוֹתָיו, עַד שֶׁאָדָם מַכִּיר חָכְמָתוֹ הָאֵין־סוֹפִית, וּמִיָּד הוּא נִמְשָׁךְ לְשַׁבֵּחַ וּלְהִתְאַוּוֹת לָדַעַת אוֹתוֹ; וּכְשֶׁהוּא מַעֲמִיק בִּדְבָרִים אֵלּוּ, הוּא נִסּוֹג לְאָחוֹר וּמִתְרַעֵד, וְיוֹדֵעַ שֶׁהוּא בְּרִיָּה קְטַנָּה וּשְׁפָלָה, חֲשׁוּכָה, וְעוֹמֶדֶת בְּדַעַת מְעַטָּה לִפְנֵי חָכְמָה שְׁלֵמָה. וּמִכָּאן רוֹאִים שֶׁהַיִּרְאָה שֶׁהִיא מִצְוָה אֵינָהּ בְּעִקָּרָהּ פַּחַד מְנֻוָּק, אֶלָּא אֵימַת רוֹמְמוּת – "יִרְאַת הָרוֹמְמוּת" – הַנּוֹלֶדֶת מֵרְאִיַּת גְּדוּלָּתוֹ וְאַיִן הָאָדָם לְעֻמָּתָהּ.

וְעַל כָּרְחֵינוּ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁכְּמוֹ שֶׁבְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם" יֵשׁ הִירַרְכְיָה בְּתוֹךְ הַיִּרְאָה – פַּחַד פָּשׁוּט מִשֵּׁבֶט הַמֶּלֶךְ, אֵימָה עֲמוּקָה יוֹתֵר מֵרוֹמְמוּתוֹ, וְיִרְאָה מְשַׁנָּה הַנּוֹלֶדֶת מֵרְאִיַּת מַלְכוּת אֲמִתִּית – כָּךְ גַּם בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יֵשׁ דְּרָגוֹת. יֵשׁ "יִרְאַת הָעוֹנֶשׁ", פַּחַד הָעוֹנֶשׁ, שֶׁגַּם הוּא פַּחַד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרֵי הָעוֹנָשִׁים הֵם גְּזֵרוֹתָיו; אֲבָל זֹאת יִרְאָה הַנִּשְׁאֶרֶת סְבוּבָה סָבִיב לְעַצְמוֹ, לְטוֹבָתוֹ הָאִישִׁית. וּלְמַעְלָה מִמֶּנָּה עוֹמֶדֶת "יִרְאַת הָרוֹמְמוּת", שֶׁבָּהּ הַיִּרְאָה נוֹלֶדֶת מֵהִבָּטוּל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ לִפְנֵי רוֹמְמוּתוֹ, בְּלִי שׁוּם חֶשְׁבּוֹן עַצְמִי.

וְזֶהוּ הָעִקָּר שֶׁהַמָּשָׁל דְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם" נוֹתֵן לָנוּ: לֹא בְּתוֹכֶן הַיִּרְאָה, אֶלָּא בְּסִדְרָהּ. שֶׁהֲרֵי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, גַּם כְּשֶׁאֵין הָאָדָם חוֹשֵׁב עַל עוֹנֶשׁ, אֵינוֹ יָכוֹל לִמְנוֹעַ מֵהַרְגִּישׁ שֶׁנִּכְנַס לִתְחוּם אַחֵר, שֶׁבּוֹ אֵינוֹ עוֹד בַּעַל־הַבַּיִת עַל עַצְמוֹ. תְּנוּעוֹתָיו נַעֲשׂוֹת זְהִירוֹת, דִּבּוּרוֹ נִמְדָּד, וְיֵשׁ מֶרְחָק מְסֻיָּם שֶׁאֵינוֹ מֵעִיז לַעֲבֹר. וּמֶרְחָק זֶה אֵינוֹ מִדָּה גַּשְׁמִית, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל הוּא לַעֲמֹד קָרוֹב בַּמָּקוֹם; אֶלָּא הוּא רֶוַח פְּנִימִי, הַכָּרָה שֶׁ"אֲנִי" וְ"הוּא" אֵינָם בְּאוֹתוֹ מִישׁוֹר. וְכָזֶה הוּא הַצִּיּוּר לְ"יִרְאַת הָרוֹמְמוּת" לִפְנֵי הַשֵּׁם: הַנֶּפֶשׁ מַרְגִּישָׁה רוֹמְמוּת מֻחְלֶטֶת, הַגְּבֹהָה שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וּבְהַרְגָּשָׁה זוֹ הִיא מַרְגִּישָׁה אֶת עַצְמָהּ מְרֻחֶקֶת, מְנֻעָה מִלַּעֲבֹר אֶת הַגְּבוּל.

אַךְ עִם כָּל זֹאת, הַיִּרְאָה לְבַדָּהּ אֵינָהּ מְגַדֶּרֶת אֶת יַחַס הַנָּתִין וְהַמֶּלֶךְ. יֵשׁ גַּם אַהֲבָה. שֶׁהֲרֵי הָעָם אוֹהֲבִים אֶת מַלְכָּם – אֲבָל אַהֲבָתָם הִיא בְּאֹפֶן מְסֻיָּם. אוֹהֲבִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵבִיא לָהֶם טוֹבָה: מוֹלִיךְ אוֹתָם לְנִצָּחוֹן, מְסַדֵּר אֶת כַּלְכָּלָתָם, מְקִים מִשְׁפָּט, וּמְיַפֶּה אֶת הַמַּלְכוּת בְּנוֹי. אוֹ שֶׁאוֹהֲבִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי יָפְיוֹ הָאִישִׁי וְכָרִיזְמָתוֹ, חֵן הִתְנַהֲגוּתוֹ, וְנִשִּׂיאוּת מַעֲמָדוֹ. וּבְכָל אֵלּוּ, הָאַהֲבָה הִיא תְּגוּבָה לְמַה שֶּׁהַמֶּלֶךְ עוֹשֶׂה לָהֶם אוֹ לְאֵיךְ שֶׁהוּא נִרְאֶה לָהֶם.

וּלְעוּמַּת זֶה, הָרַמְבַּ"ם בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק עַצְמוֹ מְתָאֵר אַהֲבַת ה' בִּלְשׁוֹן אַחֶרֶת לְגַמְרֵי. כּוֹתֵב שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה לֶאֱהֹב אֶת ה' בְּאַהֲבָה גְדוֹלָה וַעֲצוּמָה מְאֹד, עַד שֶׁתִּהְיֶה נַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּאַהֲבַת ה', כְּאִלּוּ הוּא חוֹלֶה אַהֲבָה, וְאֵין דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה מִמֶּנָּה. וְאֵיךְ מַגִּיעִים לְאַהֲבָה זוֹ? עַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בְּמַעֲשָׂיו וּבְנִפְלְאוֹתָיו הַגְּדוֹלִים, עַד שֶׁאָדָם מַכִּיר חָכְמָתוֹ הָאֵין־סוֹפִית, וּמִיָּד הוּא אוֹהֵב וּמְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר וּמִתְאַוֶּה תַּאֲוָה גְדוֹלָה לָדַעַת אֶת הַשֵּׁם הַגָּדוֹל.

כָּאן הָאַהֲבָה אֵינָהּ מְיֻסֶּדֶת עַל הֲנָאָה פְּרָטִית, אֶלָּא עַל הָאֱמֶת. הַנֶּפֶשׁ מַכִּירָה שֶׁמְּצִיאוּת זוֹ הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַמְּצִיאוּת, שֶׁהוּא חַיֵּי חַיֶּיהָ בֶּאֱמֶת, וְלָכֵן הִיא נִמְשֶׁכֶת אֵלָיו בִּמְשִׁיכָה עַצְמִית. זֹאת אֵינָהּ אַהֲבָה שֶׁל "אֲנִי אוֹהֵב מַה שֶּׁאַתָּה נוֹתֵן לִי", אֶלָּא "אֵינֶנִּי יָכוֹל אֶלָּא לֶאֱהֹב אוֹתְךָ, מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה מְצִיאוּתִי". וּבַפְּנִימִיּוּת מְבֹאָר יוֹתֵר שֶׁשֹּׁרֶשׁ אַהֲבָה זוֹ הוּא בְּמָקוֹר הַנֶּפֶשׁ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, "חֵלֶק אֱלוֹקַּ מִמַּעַל מַמָּשׁ", עַד שֶׁעֶצֶם מַהוּתָהּ מְכֻוֶּנֶת אֵלָיו כְּבַרְזֶל אֶל הַמַּשְׁכֶה.

וְעַכְשָׁו יֻכַל לְהָבִין שׁוּב אֶת הַמָּשָׁל וְהַנִּמְשָׁל. אַהֲבַת מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הִיא אַהֲבָה שֶׁל רִחוּק: הָעָם אֵינָם יוֹדְעִים אוֹתוֹ בְּחַיָּיו הַפְּנִימִיִּים וְהַפְּרָטִיִּים; רַק אוֹר הַהֶחָזֵר שֶׁל מַלְכוּתוֹ הֵם רוֹאִים. אוֹהֲבִים הֵם אֶת הַהֶאָרָה. לָכֵן יְכוֹלָה אַהֲבָתָם לִחְיוֹת יַחַד עִם יִרְאָה גְּדוֹלָה; וַאֲדַרַבָּא, הַיִּרְאָה מַעֲמִיקָה אֶת הָאַהֲבָה, שֶׁהֲרֵי הִיא נוֹתֶנֶת לָהּ טַעַם שֶׁל רוֹמַנְטִיקָה וְכִסּוּפִים לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֻגָּשׁ. כָּךְ גַּם בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, יֵשׁ דַּרְגָּה בְּ"אַהֲבַת ה'" שֶׁהִיא אַהֲבַת הַהֶאָרָה: אוֹהֲבִים אֶת טוּבוֹ, אֶת חֲסָדָיו, אֶת חָכְמָתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיא מִתְגַּלָּה בַּבְּרִיאָה וּבַתּוֹרָה. וְאַהֲבָה זוֹ גַּם הִיא יְכוֹלָה לִחְיוֹת יַחַד עִם "יִרְאַת הָרוֹמְמוּת", וְהָרִחוּק אֵינוֹ מְבַטֵּל אֶת הַקֶּשֶׁר, אֶלָּא מְזַכֵּךְ אוֹתוֹ.

אֲבָל יֵשׁ נְקוּדָה בַּנִּמְשָׁל שֶׁבָּהּ הַמָּשָׁל נִשְׁבָּר. שֶׁהֲרֵי בְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, הָרִחוּק הוּא עִקָּרִי לְאַהֲבָה זוֹ: אִם הָיָה נַעֲשֶׂה אָדָם פָּשׁוּט בְּתוֹךְ נְתִינָיו, הָיְתָה נֶאֱבֶדֶת הַטַּעֲמִיּוּת הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל אַהֲבָתָם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּה' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁכְּכָל שֶׁהַיְּהוּדִי יוֹדֵעַ יוֹתֵר אֶת שָׁרְשׁוֹ בּוֹ, כָּךְ מִשְׁתַּנִּים יוֹתֵר בְּתוֹכְנָם אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ. אַהֲבָתוֹ נַעֲשֵׂית לֹא רַק לַהֶאָרָה אֶלָּא לָעֶצֶם, כְּכָל הַנִּתָּן לְנֶפֶשׁ לְהִדָּבֵק; וְיִרְאָתוֹ נַעֲשֵׂית לֹא רַק אֵימַת רוֹמְמוּת, אֶלָּא גַּם רְעָדָה שֶׁלֹּא לְהִפָּרֵד רֶגַע אֶחָד מִזֶּה שֶׁהוּא קָשׁוּר אֵלָיו בְּעֶצֶם מְצִיאוּתוֹ.

וּבִשְׁנֵי הַתְּנוּעוֹת הָאֵלּוּ יַחַד – אֵימַת הָרוֹמְמוּת וְאַהֲבַת הַשֹּׁרֶשׁ – נִתְגַּדֵּר מַצַּב־הַנֶּפֶשׁ הַנָּכוֹן לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁ"מַחֲשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ" עָלָיו. הוּא יָרֵא, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ יַזִּיק לוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמָּא יַעֲלִים בַּחֲטָאָיו אֶת הַמַּבָּט הַזֶּה; וְהוּא אוֹהֵב, לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ מְקַיֵּם אוֹתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכִּיר בַּמֶּלֶךְ אֶת אֱמֶת "אֲנִי" שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ. וּשְׁנֵיהֶם יַחַד בּוֹרְאִים מַצָּב שֶׁל "רִחוּק בְּקִרְבָה": הוּא עוֹמֵד קָרוֹב, שֶׁהֲרֵי שָׁרְשׁוֹ בּוֹ; וּבוֹזְמַנִּית הוּא עוֹמֵד רָחוֹק, שֶׁהֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְרוֹמָם עָלָיו בְּאֵין־עֵרֶךְ.

וְזֶהוּ כְּבָר הַהֲכָנָה לְעִנְיָן הַבָּא, שֶׁהוּא הַבָּאָה הַמַּמָּשִׁית לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲשֶׂה: אֵיךְ הָאָדָם הוֹלֵךְ, עוֹמֵד וּמְדַבֵּר בַּהֵיכָל. שֶׁהֲרֵי הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה הַפְּנִימִיּוֹת צְרִיכוֹת לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף, בְּדֶרֶךְ הִתְקָרְבוּתוֹ וּבְהַגְבָּלַת תְּנוּעוֹתָיו. רַק אָז הַנָּתִין עוֹמֵד מַמָּשׁ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, בְּאֹפֶן הַמְשַׁקֵּף, כְּכָל מַה שֶּׁמָּשָׁל יָכוֹל לְשַׁקֵּף, אֶת עֲמִידַת הַנֶּפֶשׁ לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בִּתְפִלָּה.

ז

מִזֶּה בָּאִים אָנוּ לְבָאֵר אֶת הַסֵּדֶר שֶׁל הַגּוּף כְּשֶׁהוּא קָרוֹב וְנִגָּשׁ – לֹא רַק אֵיךְ שֶׁהַלֵּב מַרְגִּישׁ, אֶלָּא אֵיךְ שֶׁהָרַגְלַיִם מִתְנַהֲגוֹת, אֵיךְ שֶׁהַפֶּה נִפְתָּח אוֹ נֶאֱחָז בִּתְקוּפוֹ. שֶׁהֲרֵי בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם מוֹצְאִים אָנוּ שֶׁדֶּרֶךְ הַגִּישָׁה עַצְמָהּ, הַפְּרוֹטוֹקוֹל שֶׁל הַקְּרִיבָה, הוּא עֲבוֹדָה; וְזֶה נִתַּן בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי חֲזַ"ל לֹא כְּסִפּוּר בִּלְבַד, אֶלָּא כְּמָשָׁל חַי לְסֵדֶר הַתְּפִלָּה.

וְרֹאשִׁית הָעִנְיָן רוֹאִים אָנוּ בְּמַאֲרַע אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה. הַגְּמָרָא מַאֲרִיכָה לְבָאֵר אֵיךְ שֶׁאָמְרָה "וַאֲנִי לֹא נִקְרֵאתִי לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם", וְאֵיךְ שֶׁיִּרְאָתָהּ לֹא הָיְתָה רַק יִרְאַת עוֹנֶשׁ, אֶלָּא יִרְאָה הַנּוֹגַעַת בְּעֶצֶם מִבְנֵה הַהֵיכָל. שֶׁהֲרֵי חֹק אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיָה, שֶׁכָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא – אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית, וְכָל אֲשֶׁר יַשִּׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב וְחָיָה. וְהַגְּמָרָא מְצַיֶּרֶת אֵיךְ שֶׁאֶסְתֵּר, אַף שֶׁהָיְתָה אֲהוּבָה, רָעֲדָה לַעֲבוֹר אֶת הַסַּף הַזֶּה בְּלִי קְרִיאָה, וְאֵיךְ שֶׁכָּל צַעַד וְצַעַד שֶׁעָשְׂתָה כְּלַפֵּי הַחֶדֶר הַפְּנִימִי נִלְוָה בְּיִרְאָה וּבִתְפִלָּה, עַד שֶׁ"יּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ".

וְהִנֵּה, לִכְאוֹרָה יָכוֹל אָדָם לוֹמַר, שֶׁזֶּהוּ סִפּוּר עַל מֶלֶךְ רָשָׁע, עַל חָצֵר זָרָה, וּמַה לָּזֶה וּלְעֲבוֹדַת הַיְּהוּדִי. אֲבָל מִזֶּה עַצְמוֹ שֶׁהַגְּמָרָא מַאֲרֶכֶת בְּסֵדֶר הַכְּנִיסָה הַזֶּה, וּמִזֶּה שֶׁכָּל יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ דּוֹר תְּלוּיָה הָיְתָה בִּשְׁאֵלָה זוֹ אִם תּוּכַל אֶסְתֵּר לָבוֹא בְּלִי קְרִיאָה – מוּכָח שֶׁכָּאן נִגְלָה תֹּאַר הַפַּלְטֵרִין, דְּהַיְינוּ דְּמוּת הַהֵיכָל, שֶׁהִיא תּוֹרָה. שֶׁהֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית אֵינָהּ פְּתוּחָה כִּרְחוֹב, אֶלָּא יֵשׁ חֲצֵרוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת, שׁוֹמְרִים, וְחֹק שֶׁל רְשׁוּת. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהַמֶּלֶךְ אוֹהֲבוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִפְרֹץ לְפָנָיו בְּשָׁעָתוֹ וּבְאוֹפַנּוֹ הָעַצְמִי, אֶלָּא מְצַפֶּה לְקָרֵא, אוֹ שֶׁמְּסַכֵּן חַיָּיו עַל הַשְּׁטִיחָה דְּשַׁרְבִיט הַזָּהָב.

וְכֵן מוֹצְאִים אָנוּ בִּנְחֶמְיָה, שֶׁכְּשֶׁעָמַד לִפְנֵי מֶלֶךְ פָּרַס וְהַמֶּלֶךְ הִרְגִּישׁ שֶׁ"פָּנָיו רָעִים", אָמַר נְחֶמְיָה "וָאִירָא הַרְבֵּה מְאֹד". וּמְבָאַר שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נִרְאָה עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם רַע לְפָנָיו, שֶׁגַּם שָׁם הָיָה סֵדֶר, שֶׁלִּפְנֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ אָדָם לְסַדֵּר פָּנָיו, לִשְׁמֹר לִבּוֹ, וַאֲפִלּוּ רֶמֶז קַל לִכְאֵב פְּנִימִי הוּא כְּבָר פֶּגַע בַּפְּרוֹטוֹקוֹל הַמּוֹלִיד אֵימָה. וְגַם שָׁם, כְּשֶׁרוֹצֶה לְדַבֵּר, אֵינוֹ שׁוֹפֵךְ דְּבָרָיו כָּל אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ, אֶלָּא רִאשׁוֹנָה מְבָרֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ וְאַחַר כָּךְ מַצִּיג בַּקָּשָׁתוֹ, אַחֲרֵי שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ בְּלַחַשׁ לֵאלֹקֵי הַשָּׁמַיִם.

וּמִשְּׁנֵי הַסִּפּוּרִים הָאֵלּוּ רוֹאִים אָנוּ כַּמָּה עִנְיָנִים. רִאשׁוֹנָה, שֶׁיֵּשׁ הֶבְדֵּל בֵּין הֱיוֹתוֹ בַּשֵּׁרוּת הַחִיצוֹנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ – כְּמוֹ אֶסְתֵּר בְּבֵית הַנָּשִׁים, אוֹ נְחֶמְיָה בְּתַפְקִיד הַמַּשְׁקֶה – לְבֵין הַכְּנִיסָה לַפְּנִימִיּוּת, לֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁשָּׁם הַנִּמְצָאוּת שֶׁל הַמֶּלֶךְ הִיא בְּאֹפֶן מִיָּדִי וּמְגֻלֶּה. שֵׁנִית, שֶׁיֵּשׁ חֹק שֶׁל קְרִיאָה – "אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא", שֶׁאִם לֹא נִקְרָא, עֶצֶם מַעֲשֵׂה הַקְּרִיבָה הוּא עֲבֵרָה.

שְׁלִישִׁית, שֶׁגַּם כְּשֶׁהַמַּצָּב מְחַיֵּב אֶת הָעֶבֶד לָבוֹא אוֹ לְדַבֵּר, צָרִיךְ הוּא לִסְמוֹךְ עַל רְצוֹן הַמֶּלֶךְ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אֵלָיו – הַמְסֻמָּל בְּהַשָּׁטַת הַשַּׁרְבִיט, אוֹ בִּתְשׁוּבָה הַמְרֻצָּה שֶׁהֵשִׁיב הַמֶּלֶךְ לְנֶחֶמְיָה. הַנָּתִין אֵינוֹ תּוֹפֵס אֶת הַנִּמְצָאוּת, אֶלָּא מְקַבֵּל אוֹתָהּ.

כָּל זֶה הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל סִפּוּר. אֲבָל הֲלָכָה גּוּפָהּ מְקַבֶּלֶת וּמְסַדֶּרֶת אֶת הָאֵימָה מִן הַמָּקוֹם וּמִן הַחֲפָצִים הַשַּׁיָּכִים לַמֶּלֶךְ. לִמְּדוּ חֲזַ"ל שֶׁאָסוּר לֵישֵׁב עַל כִּסֵּא שֶׁל מֶלֶךְ, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁרְבִיטוֹ אוֹ בְּמַקְלוֹ, וְלֹא לִרְכֹּב עַל סוּסוֹ, וְלֹא לָבוֹא לִרְשׁוּתוֹ הַפְּרָטִית כְּבֵית חֲבֵרוֹ. וּבְסוּגְיוֹת שֶׁבְּסַנְהֶדְרִין מוֹצְאִים אָנוּ שֶׁגַּם בְּעִנְיְנֵי תּוֹרָה, מְקוֹמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ נוֹשֵׂא קְדֻשָּׁה מְיֻחֶדֶת שֶׁל כָּבוֹד: מוֹשָׁבוֹ אֵינוֹ לְאַחֵר, וַאֲפִלּוּ הַגָּדוֹל שֶׁבַּחֲכָמִים אֵינוֹ רַשַּׁאי לִתְפֹּס מָקוֹם זֶה. עֶצֶם הַכְּלִי – הַמַּקֵּל, הַשַּׁרְבִיט – קָשׁוּר בְּעַצְמוּת לְאִישׁוּתוֹ; וּלְקַחְתּוֹ בְּיָד הוּא לְבַלְבֵּל מַדְרֵגוֹת, לְטַשְׁטֵשׁ הַהֶבְדֵּל בֵּין הָעוֹמֵד בְּמַלְכוּת לַעוֹמְדִים לִפְנֵי הַמַּלְכוּת.

וְצָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאַף שֶׁבְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הוּא מִשּׁוּם שְׁמִירַת כְּבוֹדוֹ, פֶּן תִּתְמַעֵט אֵימָתוֹ בְּעֵינֵי הָעָם – מִכָּל מָקוֹם בַּנִּמְשָׁל מְלַמֵּד זֶה עַל סֵדֶר עָמוֹק יוֹתֵר: שֶׁהַכְּלִי שֶׁעַל־יָדוֹ נִגְלֵית הַמַּלְכוּת אֵינוֹ נִתָּן לְהִתְפַּס עַל־יְדֵי הַנָּתִין כִּבְרְשׁוּתוֹ. יֵשׁ רְשׁוּת שֶׁהִיא "שֶׁל הַמֶּלֶךְ דַּוְקָא", וַעֲבוֹדַת הַנָּתִין הִיא לִשְׁמֹר גְּבוּל זֶה בְּתָקְפּוֹ, לָדַעַת אֵיזֶה צַעַד הוּא שֶׁלּוֹ וְהֵיכָן מִסְתַּיֵּם צַעֲדוֹ.

וְעוֹד, יֵשׁ סֵדֶר בְּעִנְיַן הַדִּבּוּר. שֶׁהֲרֵי לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין מְדַבְּרִים עַד שֶׁנּוֹתְנִים רְשׁוּת. הָרַמְבַּ"ם מְתָאֵר בְּעִנְיַן מַלְכוּת, שֶׁהַמְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לַעֲמֹד, וּלְדַבֵּר קָצָר וְעַל הָעִנְיָן, וְלֹא לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִדַּי, וְלֹא לַחֲזֹר וּלְהָשִׁיב כְּנֶגְדּוֹ. וַאֲפִלּוּ עֶבֶד אָהוּב, שֶׁהוּא חָבִיב בְּסוֹד פְּנִימִיּוּת בֵּית הַמֶּלֶךְ, מְצַפֶּה לְקָרֵא בִּשְׁמוֹ אוֹ בְּרֶמֶז יָד; וְאַהֲבָתוֹ אֵינָהּ מְבַטֶּלֶת אֶת הַפְּרוֹטוֹקוֹל, אֶלָּא מַעֲמִיקָה אֶת זְהִירוּתוֹ בַּפְּרוֹטוֹקוֹל. שֶׁדַּוְקָא מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב, הוּא רוֹעֵד פֶּן יִכָּשֵׁל בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ שֶׁל הַפַּלְטֵרִין.

וְכָל זֶה, כְּשֶׁמְּתַרְגְּמִים אוֹתוֹ לְשִׁעוּר קוֹמָה שֶׁל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, נַעֲשֶׂה בָּרוּר. שֶׁהֲרֵי הַמִּשְׁכָּן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נֶעֶרְכוּ כְּהֵיכַל מְלָכוּת, עִם חֲצֵרוֹת וַהֲדָרִים זֶה לְאַחַר זֶה; וּכְבָר דִּמּוּ חֲזַ"ל אֶת סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת לְסֵדֶר שֶׁל קְרִיבָה עַל־יְדֵי חֲצֵרוֹת כָּאֵלּוּ. שַׁחֲרִית, מִנְחָה וְעַרְבִית אֵינָם רַק שָׁלֹשׁ זְמַנִּים לְהוֹצִיא בַּקָּשׁוֹת, אֶלָּא שָׁלֹשׁ הַגָּשׁוֹת מְשֻׁנּוֹת, שָׁלֹשׁ כְּנִיסוֹת עַל־יְדֵי שְׁעָרִים שׁוֹנִים שֶׁל אוֹתוֹ הַהֵיכָל.

שַׁחֲרִית, שֶׁתִּקְּנוּהָ כְּנֶגֶד תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, הִיא כְּעֵין הַכְּנִיסָה כְּשֶׁשַּׁעֲרֵי הַהֵיכָל נִפְתָּחִים. הַנֶּפֶשׁ מִתְעוֹרֶרֶת מִשֵּׁנָה, מִמַּצָּב שֶׁל קַטְנוּת וְהֶעְלֵם, וְצָרִיךְ לִרְחֹץ, לְסַדֵּר עַצְמוֹ, לוֹמַר בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר וּפְסוּקֵי דְזִמְרָא, וְאָז לְהַצִּיג עַצְמוֹ בַּשַּׁעַר הַחִיצוֹן. עֲבוֹדַת הַיּוֹם עוֹמֶדֶת לְפָנָיו כְּחָצֵר מְלֵאָה שָׂרִים וּמְשָׁרְתִים; הַשֶּׁמֶשׁ זָרְחָה וְאוֹר הַחֶסֶד נִגְלָה. זֶהוּ כְּמוֹ הַכְּנִיסָה לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, שֶׁשָּׁם נִרְגֶּשֶׁת מְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַל־יְדֵי פַּרְנָסָיו, גְּזֵרוֹתָיו וּדְגָלָיו.

מִנְחָה, שֶׁתִּקְּנוּהָ כְּנֶגֶד תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, הִיא כְּמוֹ מַעֲבָר עַל־יְדֵי שַׁעַר פְּנִימִי בְּאֶמְצַע עִסְקֵי הַיּוֹם. כָּאן הָאָדָם מַפְסִיק כְּאִלּוּ אֶת עַצְמוֹ בְּאֶמְצַע עִנְיָנָיו; פּוֹנֶה מִשּׁוּק הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁלּוֹ וְנִכְנָס לֶחָצֵר פְּנִימִית יוֹתֵר. וּכְבָר אָמְרוּ בַּגְּמָרָא שֶׁתְּפִלַּת מִנְחָה מְיֻחֶדֶת בְּקַבָּלָתָהּ, שֶׁאָז הַקְּרִיבָה דּוֹרֶשֶׁת גְּבוּרָה פְּנִימִית יוֹתֵר: לְהִנָּתֵק מִן הַסְּחַרְחֹרֶת שֶׁל עוֹלַם הַמַּעֲשֶׂה וְלַעֲמֹד בְּמָקוֹם שָׁקֵט

וּמְזֻקָּק יוֹתֵר. וּבְמָשָׁל הַהֵיכָל, זֶהוּ לַעֲזֹב אֶת הָרְחוֹב הַצִּבּוּרִי וְלַעֲבֹר עַל־יְדֵי מַעֲמַד הַשּׁוֹמְרִים לִמְקוֹם שֶׁרַק מְשָׁרְתִים מְיֻחָדִים רַשָּׁאִים לָבוֹא שָׁם בָּעֵת הַהִיא.

עַרְבִית, שֶׁתִּקְּנוּהָ כְּנֶגֶד הַקְטָרַת אֵבָרִים וַחֲלָבִים בַּלַּיְלָה, הִיא כְּמוֹ הַקְּרִיבָה בְּשָׁעָה שֶׁהַהֵיכָל נִסְגָּר, שְׁעָרָיו נִשְׁמָרִים, וְהַמַּעְבָּרִים מְחֻשָּׁכִים. הָעוֹלָם נִכְנָס לְשֵׁנָה, וְסַכָּנוֹת הַלַּיְלָה – בִּלְבּוּל, הֶעְלֵם, הִתְעוֹרְרוּת הַדִּינִים – מַקִּיפוֹת. לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית כַּהֲלָכָה הוּא לְבַקֵּשׁ קְרִיבָה בְּשָׁעָה שֶׁהַגִּישָׁה נִרְאֵית פָּחוֹת נִתֶּנֶת, וְהַסְּמִיכָה אֵינָהּ עַל סֵדֶר הַיּוֹם הַגָּלוּי אֶלָּא עַל נֶאֱמָנוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת גַּם בַּלַּיְלָה. זֶהוּ כְּמוֹ עֶבֶד אָהוּב שֶׁנִּתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לָבוֹא אַחֲרֵי הַשָּׁעוֹת, כְּאִלּוּ, בְּעֵת שֶׁהָרַבִּים כְּבָר נִפְטָרוּ, מִפְּנֵי עִנְיָן שֶׁל קִרְבָה הַשַּׁיָּךְ לִרְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

אַךְ הִנֵּה, בְּתוֹךְ כָּל אַחַת מִשָּׁלוֹשׁ תְּפִלּוֹת אֵלּוּ יֵשׁ שׁוּב סֵדֶר שֶׁל חֲצֵרוֹת וְחֶדֶר פְּנִימִי. יֵשׁ הַקְּרִיבָה עַל־יְדֵי בְּרָכוֹת וְשִׁבְחִים, שֶׁהִיא כְּמוֹ הַהֲלִיכָה בְּתוֹךְ הַמַּעְבָּרִים; וְיֵשׁ הָעֲמִידָה שֶׁבַּעֲמִידָה, שֶׁהִיא הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לִפְנֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. אֲבָל זֶה יִתְבָּאֵר בְּאֹרֶךְ בְּהֶמְשֵׁךְ, כְּשֶׁנָּבוֹא לְבָאֵר אֶת הַמִּבְנֶה שֶׁל הָעֲמִידָה עַצְמָהּ.

מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לָנוּ כָּאן הוּא לְיַסֵּד, שֶׁעֶצֶם הָאֹפֶן שֶׁבּוֹ הָאָדָם הוֹלֵךְ, מְמַתֵּין וּמְדַבֵּר – זֶה גּוּפָה עֲבוֹדָה. כְּשֵׁם שֶׁאֶסְתֵּר צָמְתָה וְלָבְשָׁה מַלְכוּת קֹדֶם כְּנִיסָתָהּ, וְסִדְּרָה לְבוּשֶׁיהָ וּמַחֲשַׁבְתָּהּ; וּכְשֵׁם שֶׁנְּחֶמְיָה סִדֵּר פָּנָיו וְלָחַשׁ תְּפִלָּה בְּלִבּוֹ קֹדֶם שֶׁהֵשִׁיב לַמֶּלֶךְ; וּכְשֵׁם שֶׁהֲלָכָה אוֹסֶרֶת לְאָדָם לִתְפֹּס מְקוֹמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלָיו – כָּל זֶה נַעֲשֶׂה, בְּנִמְשָׁל, לְסֵדֶר הַגָּשַׁת הַנֶּפֶשׁ אֶל הַתְּפִלָּה.

הַיְּהוּדִי צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵץ לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים. הוּא מִתְכּוֹנֵן, הוּא עוֹבֵר עַל־יְדֵי "שׁוֹמְרִים" שֶׁל הַהֲסָחוֹת וְהַגַּסּוּת – נְטִילַת יָדַיִם, הֲסָרַת דִּבּוּרֵי חוֹל, סִדּוּר הַשְּׁבָחִים – וְאַחַר כָּךְ בִּלְבַד בָּא הוּא לַ"חָצֵר הַפְּנִימִית", שֶׁהִיא הָעֲמִידָה. וְגַם אָז, אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּאֹרֶךְ בְּאֹפֶן בִּלְתִּי מֻגְבָּל, אֶלָּא מַגְבִּיל עַצְמוֹ לַנּוּסָח שֶׁתִּקְּנוּ חֲזַ"ל, כִּנְתִין הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ רַק בִּלְשׁוֹנוֹת הָרְאוּיִים לַהֵיכָל.

וּבָזֶה גָּנוּז עִנְיָן דַּק. שֶׁהֲרֵי בְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, כָּל הַמַּעֲרֶכֶת הַזֹּאת הִיא לִשְׁמֹר אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת יַצִּיבוּת מַלְכוּתוֹ. מַה־שֶּׁאֵין כֵּן בַּה׳ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁמְּרוֹמָם הוּא מֵעַל כָּל שִׁנּוּי, הַפְּרוֹטוֹקוֹל הוּא לְטוֹבַת הַנָּתִין. רִבּוּי הַשְּׁעָרִים וְהַשּׁוֹמְרִים, הַהַמְתָּנָה לְקָרֵא, הַגְבָּלַת הַתְּנוּעוֹת וְהַדִּבּוּר – כָּל אֵלּוּ יוֹצְרִים בַּנֶּפֶשׁ אֶת הַכֵּלִים לְקַבֵּל אֶת הַגִּלּוּי שֶׁל מַלְכוּת הַמֶּלֶךְ בְּלִי לְהִשָּׁבֵר. הַהֵיכָל נִבְנָה בִּשְׁבִילֵנוּ, וְלֹא בִּשְׁבִילוֹ; אֲבָל מֵאַחַר שֶׁבָּחַר לְהִתְגַּלּוֹת כְּמֶלֶךְ, נָתַן לָנוּ, בַּתּוֹרָה וּבְסִפּוּרִים אֵלּוּ, אֶת הַמַּפָּה אֵיךְ לָלֶכֶת בְּהֵיכָלָיו.

וְזֶהוּ הַהֲכָנָה לְמַה שֶּׁיָּבוֹא לְהַלְּעֵיל. שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְבָּאֵר שֶׁשַּׁחֲרִית, מִנְחָה וְעַרְבִית הֵם כְּמוֹ שָׁלוֹשׁ הַגָּשׁוֹת עַל־יְדֵי חַצְרוֹת הַהֵיכָל, וּשֶׁבְּתוֹךְ כָּל אַחַת מֵהֶן יֵשׁ חֶדֶר פְּנִימִי שֶׁל עֲמִידָה – נוּכַל לְהָבִין מַדּוּעַ הָעֲמִידָה עַצְמָהּ סְדוּרָה בִּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים – שֶׁבַח, בַּקָּשָׁה, הוֹדָאָה – כִּשָׁלוֹשׁ תְּנוּעוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁל הַנָּתִין בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כְּנִיסָה, דִּבּוּר הַלֵּב, וִיצִיאָה. וְזֶה יִהְיֶה הָעִנְיָן שֶׁיִּתְבָּאֵר לְהַלָּן, בְּעֶזְרַת ה׳ יִתְבָּרֵךְ.

וּבָזֶה עַצְמוֹ עוֹד צָרִיךְ לְהָבִין. דְּהִנֵּה, אִם הָעֲמִידָה הִיא הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁבָּהּ הַנָּתִין כְּבָר עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, לָמָּה אֵינָהּ דִּבּוּר אֶחָד פָּשׁוּט, הִשְׁתַּפְּכוּת הַלֵּב בִּזְרִימָה אַחַת? וְלָמָּה חִלְּקוּ חֲזַ"ל, בַּנּוּסַח שֶׁתִּקְּנוּ לְדוֹרוֹת, אוֹתָהּ לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים מְבֹרָרִים – שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, וְשָׁלֹשׁ הָאַחֲרוֹנוֹת – וְעָשׂוּ מֵחֲלֻקָּה זוֹ עִקָּר בְּדִין הַתְּפִלָּה?

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁלֹּא רַק חִלְּקוּ, אֶלָּא שֶׁקָּשְׁרוּ סֵדֶר זֶה לְמָשָׁל שֶׁל עֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ. דְּהִנֵּה בַּגְּמָרָא מְבֹאָר שֶׁהַשָּׁלֹשׁ הָרִאשׁוֹנוֹת הֵם שֶׁבַח, הָאֶמְצָעִיּוֹת הֵן בַּקָּשָׁה, וְהַשָּׁלֹשׁ הָאַחֲרוֹנוֹת הֵן הוֹדָאָה; וּמְדוּמֶּה שָׁם לְעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר תְּחִלָּה שִׁבְחָיו שֶׁל רַבּוֹ, וְאַחַר כָּךְ מַצִּיג בַּקָּשָׁתוֹ, וּבַסּוֹף, כְּשֶׁנִּגְמַר עִנְיָנוֹ, נוֹטֵל רְשׁוּת וּמִשְׁתַּלֵּחַ בְּדִבְרֵי הוֹדָאָה וּבְרָכָה. וְצָרִיךְ לְהָבִין: אִם כָּל הָעִנְיָן שֶׁבַּעֲמִידָה הוּא עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, לָמָּה נִצְרֶכֶת כָּל כָּךְ הַכּוֹרֵיאוֹגְרַפְיָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת הַזֹּאת; וּמַדּוּעַ אֵין הַמַּעֲמָד עִם הַמֶּלֶךְ נִקְבָּע רַק עַל־יְדֵי הָעֲמִידָה עַצְמָהּ?

אֲבָל, לְהָבִין זֶה, יֵשׁ לְהַקְדִּים מַה שֶּׁכּוֹתֵב הָרַמְבַּ"ם בִּתְחִלַּת הִלְכוֹת תְּפִלָּה. שָׁם מְגַדֵּר אֶת מִצְוַת הַתְּפִלָּה כְּ"עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב" – עֲבוֹדַת הַלֵּב – וּמְבָאֵר שֶׁמִּדְּאוֹרַיְיתָא עִקָּרָהּ הוּא בַּקָּשָׁה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בְּעֵת צָרָה וּמְבַקֵּשׁ צְרָכָיו מֵה׳. אֲבָל מִדְּרַבָּנָן, אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִדְּרוּ לְיִשְׂרָאֵל סֵדֶר שֶׁל שֶׁבַח תְּחִלָּה, בַּקָּשָׁה בָּאֶמְצַע, וְהוֹדָאָה בַּסּוֹף, וְקָבְעוּ נוּסַח שֶׁל שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת.

וְהִנֵּה, מִצַּד הַמִּצְוָה כְּעַצְמָהּ, הָעִקָּר הוּא הַבַּקָּשָׁה, מַה־שֶּׁאֵין כֵּן הַצּוּרָה הַמְּלֵאָה שֶׁל הָעֲמִידָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּיָדֵינוּ הִיא תַּקָּנַת חֲזַ"ל. וְזֶה מֵבִיא קֻשְׁיָא: אִם הַבַּקָּשָׁה הִיא עִקַּר הָ"עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב", לָמָּה לְהַכְבִּיד עָלֶיהָ בְּמִסְגְּרִים נוֹסָפִים שֶׁל שֶׁבַח וְהוֹדָאָה, עַד שֶׁמִּי שֶׁמְּשַׁנֶּה הַסֵּדֶר נֶחְשָׁב כְּמִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל כְּצֻרַת הַתְּפִלָּה שֶׁתִּקְּנוּ חֲזַ"ל? וּבִפְרָט לְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, שֶׁכָּל סֵדֶר הַפַּלְטֵרִין שֶׁל תְּפִלָּה הוּא לְטוֹבַת הַנָּתִין, לִבְנוֹת כֵּלִים בַּנֶּפֶשׁ – מַה הַהֶכְרֵחַ הַפְּנִימִי שֶׁדִּבּוּר הַלֵּב שֶׁל הַבַּקָּשָׁה יִהְיֶה מְחֻזָּק בֵּין שֶׁבַח וְהוֹדָאָה, כְּדָבָר שֶׁהוּא בֵּינַיִם בֵּין שְׁנֵי כִּוּוּנִים?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה, עַל־פִּי דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת, שֶׁהָעֲמִידָה אֵינָהּ רַק תּוֹכֶן הַתְּפִלָּה, אֶלָּא גַּם הַמְּשָׁכָה וְהַקְּבָעָה שֶׁל צוּרַת נֶפֶשׁ מְסֻיֶּמֶת, סֵדֶר בַּעֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ, בְּיַחַס לְמַלְכוּת עֶלְיוֹן. וְצוּרָה זוֹ אֵינָהּ פְּשׁוּטָה אֶלָּא מְשֻׁלֶּשֶׁת. יֵשׁ כִּוּוּן הַהִתְקָרְבוּת – שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת מִמַּעֲמָדָהּ הָרָגִיל וּמְיַשֶּׁרֶת עַצְמָהּ כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ; יֵשׁ דִּבּוּר הַלֵּב בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ; וְיֵשׁ כִּוּוּן הַחֲזָרָה – אֵיךְ הַנֶּפֶשׁ מְשֻׁלַּחַת וְחוֹזֶרֶת לְעוֹלָמָהּ וְנוֹשֵׂאת בְּקִרְבָּהּ רְשִׁימוּ שֶׁל עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְשָׁלֹשׁ תְּנוּעוֹת אֵלּוּ הֵם מַה שֶּׁהַחֲכָמִים הִלְבִּישׁוּ בִּשְׁלֹשֶׁת חֶלְקֵי הָעֲמִידָה.

וְזֶה נִרְאֶה בְּבֵירוּר יוֹתֵר כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן אָדָם בַּתּוֹכֶן הַפְּנִימִי שֶׁל שָׁלֹשׁ הַבְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. חֲזַ"ל אוֹמְרִים שֶׁהֵן "כְּנֶגֶד הָאָבוֹת", וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוּת מְבֹאָר שֶׁבָּהֶן הַמִּתְפַּלֵּל עוֹלֶה כְּאִלּוּ בְּסֵדֶר הָעוֹלָמוֹת – מֵעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה לְעוֹלַם הַיְצִירָה וּמִשָּׁם לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה – עַד שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל סַף עוֹלַם הָאֲצִילוּת. בַּבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, "אֱלֹקֵי אַבְרָהָם... הָאֵ־ל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא",

הַנֶּפֶשׁ קוֹשֶׁרֶת עַצְמָהּ לְשֹׁרֶשׁ הַחֶסֶד, לָזֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא שֶׁהוּא "מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן", שֶׁבָּחַר בְּאַבְרָהָם וּבְזַרְעוֹ. בַּשְּׁנִיָּה, "מְחַיֵּה הַמֵּתִים", מְאִירָה גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם, כֹּחַ הַתְּחִיָּה וְהַדִּין, הַהַחְזָקָה וְהַהִתְגַּבְּרוּת עַל הַהֶסְתֵּר. בַּשְּׁלִישִׁית, "הָאֵ־ל הַקָּדוֹשׁ... אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ", הַמִּתְפַּלֵּל בָּא לִבְחִינַת תִּפְאֶרֶת וּקְדוּשָּׁה, הַהַבְדָּלָה וְהַהִתְנַשְּׂאוּת.

וּבְכָל זֶה, הָאָדָם עֲדַיִן לֹא דִּבֵּר עַל עַצְמוֹ כְּלָל. הוּא יוֹצֵא מֵעַצְמוֹ כְּלוֹמַר, וּמְסַדֵּר פָּנִים פְּנִימִיִּים כְּנֶגֶד פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ כִּוּוּן הַהִתְקָרְבוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ: עֲבוֹדַת הַשֶּׁבַח. שֶׁהֲרֵי שֶׁבַח אֵינוֹ רַק לוֹמַר דְּבָרִים טוֹבִים עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אֶלָּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַדַּעַת, לְרַפּוֹת אֶת אֲחִיזַת הָאֲנִי בְּמֶרְכַּז עַצְמוֹ, וְלָבוֹא לְשָׂדֶה אַחֶרֶת – שְׂדֵה גְּדוּלָּתוֹ וּקְדוּשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּכְשֶׁהַגְּמָרָא מְדַבֶּרֶת עַל עֶבֶד שֶׁ"מְסַדֵּר שֶׁבַח שֶׁל רַבּוֹ", אֵין הַכַּוָּנָה רַק שֶׁהוּא מִתְנַהֵג בְּנִימוּס; אֶלָּא שֶׁהוּא מְסַדֵּר אֶת עוֹלָמוֹ הַפְּנִימִי בְּיַחַס לְרַבּוֹ. הַשֶּׁבַח עוֹשֶׂה סֵדֶר בְּפָנִים.

וְלָכֵן, מִצַּד הֲלָכָה, הַשָּׁלוֹשׁ הָרִאשׁוֹנוֹת נֶחְשָׁבוֹת לְחֶפְצָא אֶחָד: אֵין מַפְסִיקִין בֵּינֵיהֶן, וְאֵין לְשַׁנּוֹת נוּסָחָן, וְאֵין מַכְנִיסִין בָּהֶן בַּקָּשׁוֹת פְּרָטִיּוֹת. כִּי עֲדַיִן אֵינָן דִּיאָלוֹג שֶׁל "אֲנִי וְאַתָּה"; אֶלָּא הֵן עֲלִיַּת הַנֶּפֶשׁ בְּסֵדֶר הָעוֹלָמוֹת עַד לְמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמוֹד וּלְדַבֵּר. וְצוּרָתָן קְבוּעָה מִפְּנֵי שֶׁתַּפְקִידָן לְיַשֵּׁר אֶת הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַסֵּדֶר הַנִּצְחִי שֶׁל מַלְכוּת עֶלְיוֹן כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁקַּעַת בָּאָבוֹת, שֶׁהֵם הַמֶּרְכָּבָה. וּבִלְשׁוֹן הַמִּסְגֶּרֶת הַחֲדָשָׁה שֶׁלָּנוּ: שָׁלוֹשׁ בְּרָכוֹת אֵלּוּ חוֹצְבוֹת בַּנֶּפֶשׁ כִּוּוּן הִתְקָרְבוּת, הַפְּנִיָּה מְיַשֶּׁרֶת כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִשִּׁנּוּיֵי צְרָכָיו הַפְּרָטִיִּים.

וְרַק אַחֲרֵי זֶה, כְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ נִמְשֶׁכֶת וְיוֹצֵאת מֵעִסּוּקָהּ בְּעַצְמָהּ וְנִתְיַשְּׁרָה בְּמַעֲמַד שֶׁל שֶׁבַח, הִיא רְאוּיָה לַחֵלֶק הַשֵּׁנִי שֶׁבַּעֲמִידָה – הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, שֶׁהֵן בַּקָּשָׁה. כָּאן הָעִנְיָן מִשְׁתַּנֶּה לְגַמְרֵי. עַד עַתָּה הַמִּתְפַּלֵּל דִּבֵּר רַק עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; עַכְשָׁיו הוּא מְדַבֵּר עַל עַצְמוֹ – חָכְמָה וּבִינָה, תְּשׁוּבָה, סְלִיחָה, גְּאֻלָּה, רְפוּאָה, פַּרְנָסָה, קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, הַחְזָרַת הַדִּין לְיָשְׁנוֹ, הַשְׁמָדַת הָרִשְׁעָה, סְמִיכַת הַצַּדִּיקִים, בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, צֶמַח דָּוִד, קַבָּלַת הַתְּפִלָּה. כֻּלָּם עִנְיָנֵי הָעוֹלָם וְהָאָדָם הַפְּרָטִי.

אַךְ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בָּאוֹת אַחֲרֵי כִּוּוּן הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל שֶׁבַח, אֵין הַבַּקָּשׁוֹת הָאֵלּוּ עוֹד צְעָקוֹת צֹרֶךְ בִּלְבַד; אֶלָּא נַעֲשׂוֹת "דִּבּוּר הַלֵּב" בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ. דְּהַיְינוּ, שֶׁאֵינָם לֵב הַמְדַבֵּר אֶל עַצְמוֹ, אֶלָּא לֵב הָעוֹמֵד בִּשְׂדֵה הַמַּלְכוּת. וְהָרַמְבַּ"ם מַדְגִּישׁ שֶׁתְּפִלָּה הִיא "עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב"; וְהִנֵּה כָּאן, בַּבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, הַלֵּב בֶּאֱמֶת פּוֹעֵל, לֹא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מְדַכֵּא אֶת עַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם כְּמֶלֶךְ. זֶהוּ שְׁלַב הָאֶמְצָעִי שֶׁל הַמַּעֲמָד: הַנָּתִין פּוֹתֵחַ אֶת חַדְרֵי לִבּוֹ הַפְּנִימִיִּים לִפְנֵי מַבַּט הַמֶּלֶךְ, וּמְגַלֶּה אֶת הַחֶסְרוֹן וְהַכִּסָּפוֹן שֶׁבִּמְצִיאוּתוֹ בְּכָל פְּרָטֵיהֶם.

וּמִצַּד הֲלָכָה, יֵשׁ לַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת גְּמִישׁוּת מְסֻיֶּמֶת: מֻתָּר לְהַכְנִיס בָּהֶן בַּקָּשׁוֹת פְּרָטִיּוֹת; מִסְפָּרָן נִסְדַּר כְּנֶגֶד מִבְנֵה צָרְכֵי הָאָדָם; וַאֲפִלּוּ נוּסָחָן, בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, הָיָה בּוֹ מְעַט שִׁנּוּי. וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁחֵלֶק זֶה מַקְבִּיל לַצּוּרָה הַיְחִידָה שֶׁל לֵב כָּל נֶפֶשׁ וָנֶפֶשׁ. אִם הַשָּׁלוֹשׁ הָרִאשׁוֹנוֹת הֵן כְּסֻלָּם קָבוּעַ שֶׁל עֲלִיָּה, הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת הֵן כְּמִישׁוֹר רָחָב שֶׁכָּל אֶחָד הוֹלֵךְ בּוֹ כְּפִי דַּרְכּוֹ. אַךְ עִם כָּל זֹאת הֵן נִשְׁאָרוֹת בְּתַוֶּךְ הַצּוּרָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲזַ"ל, כִּי גַּם יְחִידוּת הַלֵּב צְרִיכָה לְהֵאָחֵז בִּכְלֵי הַמַּלְכוּת, פֶּן תִּשְׁתַּפֵּךְ מִן הַמַּעֲמָד וְתָשׁוּב לְדִבּוּר עַצְמִי.

וְאַחַר כָּךְ בָּא הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי, שָׁלוֹשׁ הַבְּרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, שֶׁהֵן הוֹדָאָה. וּלְכָאוֹרָה הָיָה אֶפְשָׁר לַחְשׁוֹב שֶׁהוֹדָאָה אֵינָהּ אֶלָּא שִׁפּוּר הַדִּבּוּר – שֶׁדֶּרֶךְ אֶרֶץ לוֹמַר "תּוֹדָה" אַחֲרֵי שֶׁמְּבַקְשִׁים. אֲבָל בַּנִּמְשָׁל, וּבִפְרָט לְאוֹר מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, הוֹדָאָה הִיא עֲמוּקָה הַרְבֵּה יוֹתֵר. הִיא כִּוּוּן הַחֲזָרָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ: אֵיךְ הִיא מְשֻׁלַּחַת מִן הַחֶדֶר הַפְּנִימִי וְחוֹזֶרֶת לְמִסְדְּרוֹנוֹת הַחַיִּים וּמְשַׁמֶּרֶת בְּקִרְבָּהּ רְשִׁימוּ מֵהִתְגַּלּוּת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ.

בִּבְרָכוֹת אֵלּוּ הַתּוֹכֶן חוֹזֵר וּפוֹנֶה מֵרִיבּוּי הַצְּרָכִים אֶל שֵׁם הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׁלוֹם. "רְצֵה ה׳ אֱלֹקֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם" – כָּאן אֵין הַמִּתְפַּלֵּל מְבַקֵּשׁ עוֹד עַל פְּרָטָיו; אֶלָּא מְבַקֵּשׁ שֶׁכָּל תְּפִלָּתוֹ תִּתְקַבֵּל, שֶׁהָעֲבוֹדָה שֶׁעָבַד עַתָּה תִּמְצָא חֵן. בְּ"מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ" הוּא כּוֹרֵעַ – וְזוֹ הִיא הַכְּרִיעָה הַמְּלֵאָה הַיְּחִידָה בְּגוּף הָעֲמִידָה – וּמוֹדֶה (וְ"מוֹדֶה" גַּם לְשׁוֹן הוֹדָאָה וְגַם לְשׁוֹן הוֹדָאָה עַל הָאֱמֶת) שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ, "עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ", שֶׁחַיֵּינוּ עַצְמָם בְּיָדוֹ. וּלְבַסּוֹף, בְּ"שִׂים שָׁלוֹם", מְבַקֵּשׁ הוּא הַמְשָׁכָה כְּלָלִית שֶׁל שָׁלוֹם וּבְרָכָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְאֵין זֶה חֲזָרָה לְשֶׁבַח הָרִאשׁוֹן; אֶלָּא מַעֲמָד חָדָשׁ. בַּתְּחִלָּה, הַנֶּפֶשׁ שִׁבְּחָה מִבַּחוּץ; עַכְשָׁיו הִיא מוֹדָה מִבִּפְנִים, אַחֲרֵי שֶׁנִּגְעָה בָּהּ הַהַשְׁגָּחַת הַמֶּלֶךְ. כִּוּוּן הַחֲזָרָה אֵינוֹ סְתָם יְצִיאָה מִן הַחֶדֶר, אֶלָּא הַכְנָסַת הַמִּפְגָּשׁ לְתוֹךְ הָעוֹלָם. הוֹדָאָה חוֹתֶמֶת אֶת הַמַּעֲמָד עַל־יְדֵי שֶׁהִיא חוֹקֶקֶת בַּלֵּב הַכָּרַת הַתְּלוּת וְהַמַּתָּנָה, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁהַמִּתְפַּלֵּל פּוֹסֵעַ שָׁלוֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹר, לֹא יִפֹּל מִשְּׂדֵה הַמַּלְכוּת, אֶלָּא יַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ אֶל רְחוֹבוֹת הָעֲשִׂיָּה.

וּבִלְשׁוֹן הַחִדּוּשׁ שֶׁלָּנוּ, יֵשׁ לוֹמַר: שָׁלוֹשׁ הַבְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת מוֹשְׁכוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּכִוּוּן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה – מֵעוֹלָמָהּ הָעַצְמִי אֶל הַמַּחֲשָׁבָה הַמַּלְכוּתִית, כְּכָל הַנִּתָּן לְ"מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא" לְהַשִּׂיג. הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת הֵן דִּבּוּר הַלֵּב הַנַּעֲשֶׂה בְּתוֹךְ מַבָּט זֶה: הָעוֹלָמוֹת וְסִפּוּרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּתוֹךְ רְצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְשָׁלוֹשׁ הַבְּרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת מוֹשְׁכוֹת כִּוּוּן מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה – מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ מְשַׁלַּחַת אֶת הַנֶּפֶשׁ חֲזָרָה לְחַיֶּיהָ, אֲבָל עַכְשָׁיו כְּשָׁלִיחַ וְלֹא כִּבְרִיאָה נִפְרֶדֶת בִּלְבַד.

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁהַמִּבְנֶה הַמְשֻׁלָּשׁ שֶׁל הָעֲמִידָה נִמְשַׁל עַל־יְדֵי חֲזַ"ל לָאָבוֹת. כִּי אַבְרָהָם הוּא תְּנוּעַת הַהִתְקָרְבוּת, חֶסֶד הַמִּתְעוֹרֵר מִלְּמַטָּה, הַהִתְעוֹרְרוּת מִלְּמַטָּה הַמּוֹשֶׁטֶת יָד לַמֶּלֶךְ; יִצְחָק הוּא הָרַעַד הַפְּנִימִי וַעֲבוֹדַת הַלֵּב, הַגְּבוּרָה הַמְזַקֶּקֶת וּמְגַלָּה עֹמֶק הַצֹּרֶךְ וְהַכִּסּוּפִין; וְיַעֲקֹב הוּא הַשָּׁלוֹם וְהַיֹּשֶׁר הַנּוֹלָד מִזֶּה, הַיְכוֹלֶת לְהָבִיא אֶת הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם בְּקַו יָשָׁר וְקָבוּעַ. וְנִמְצָא שֶׁשְּׁלֹשֶׁת חֶלְקֵי הָעֲמִידָה אֵינָם רַק שְׁלָבִים בַּזְּמַן; אֶלָּא הֵם אֹפַנִּים אַרְכֵיטִיפִּיִּים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, הַתְּפוּרִים בְּעֶצֶם מִבְנָהּ כְּ"צֶלֶם" שֶׁל מַלְכוּת עֶלְיוֹן.

וְעַל־פִּי כָּל הַנַּ"ל יוּבַן מַדּוּעַ הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא הַחֶדֶר הַפְּנִימִי שֶׁבַּתְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם מֻבְחֶנֶת בְּצוּרָה מְשֻׁלֶּשֶׁת זוֹ. כִּי מַלְכוּת עַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁהִיא נֶאֱצֶלֶת בַּסְּפִירוֹת, הִיא כֹּחַ הַיַּחַס – לְהוֹצִיא נִבְרָאִים, לִשְׁמֹעַ אוֹתָם, וּלְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם. וְלָכֵן הַנֶּפֶשׁ, בַּעֲבוֹדָתָהּ הַיּוֹמְיוֹמִית, צְרִיכָה לַעֲבוֹר שְׁלֹשָׁה אַסְפֶּקְטִים אֵלּוּ: לְיַשֵּׁר עַצְמָהּ כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ, לְדַבֵּר לְפָנָיו, וְלֵהָשֵׁב וּלְהִשָּׁלֵחַ בְּבִרְכָתוֹ. וְנִמְצָא שֶׁצּוּרַת הַהֲלָכָה שֶׁל שֶׁבַח, בַּקָּשָׁה, הוֹדָאָה הִיא הַהֶקְבֵּל הַמְדֻיָּק בָּאָדָם לְתוֹךְ הַמִּבְנֶה הַפְּנִימִי שֶׁל הַמַּלְכוּת.

וְזֶה מֵכִין אֶת הַקַּרְקַע לְעִנְיָן הַבָּא. דְּהִנֵּה, אִם שְׁלֹשֶׁת חֶלְקֵי הָעֲמִידָה מְצַיְּרִים אֶת הַתְּנוּעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ בְּיַחַס לַמֶּלֶךְ, עוֹד צָרִיךְ לְבָאֵר: מַהוּ הַמַּעֲמָד הַגּוּפָנִי וְהַמַּצָּב הַמַּחְשַׁבְתִּי שֶׁבְּתוֹכוֹ נַעֲשֶׂה כָּל זֶה? אֵיךְ עוֹמְדִים כְּדֵי שֶׁתְּנוּעוֹת הַהִתְקָרְבוּת, דִּבּוּר הַלֵּב וְהַחֲזָרָה יִהְיוּ חֲקוּקִים בְּעֶצֶם הָעֲמִידָה? וְזֶהוּ עִנְיָן "עֲמִידָה כְּמַלְאָכִים", שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהֶמְשֵׁךְ, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ.

ט

וּבְזֶה יָכֹל לַחֲזֹר לְעִנְיַן הָעֲמִידָה עַצְמָהּ. דְּהִנֵּה, לְאַחַר שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁשְּׁלֹשֶׁת הַחֲלָקִים דְּשֶׁבַח, בַּקָּשָׁה, הוֹדָאָה הֵם הַסֵּדֶר שֶׁל כִּוּוּן הַהִתְקָרְבוּת, דִּבּוּר הַלֵּב וְכִוּוּן הַחֲזָרָה, עוֹד צָרִיךְ לְבָאֵר: בְּאֵיזוֹ צוּרָה שֶׁל גּוּף וְנֶפֶשׁ נַעֲשֶׂה כָּל זֶה? אֵיךְ הוּא שֶׁהַתּוֹרָה תּוֹבַעַ לֹא רַק סֵדֶר מְסֻיָּם שֶׁל מִלִּים, אֶלָּא גַּם מַעֲמָד מְיֻחָד מְאֹד שֶׁל הַגּוּף, עַד שֶׁבִּלְעָדָיו זֶה הַתְּפִלָּה חֲסֵרָה?

וְהִנֵּה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁכְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל עֲמִידָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רַגְלָיו צְמוּדוֹת זֶה לָזֶה, "שֶׁנֶּאֱמַר בַּמַּלְאָכִים, 'וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה'" – שֶׁנִּרְאִים כְּאִלּוּ אֵין לָהֶם אֶלָּא רֶגֶל אַחַת. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁהָעֲמִידָה אֵינָהּ רַק עֲמִידַת עֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ גַּם בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, אֶלָּא עֲמִידָה כְּדֶרֶךְ הַמַּלְאָכִים. דְּהַיְינוּ, שֶׁאֵצֶל מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, אַף שֶׁיֵּשׁ שָׁם פַּחַד וְאֵימָה, מִכָּל מָקוֹם הָעֶבֶד עוֹמֵד עַל שְׁתֵּי רַגְלָיו כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וְגוּפוֹ נָע קְצָת, וּפָנָיו מְגַלִּים אֶת הַתְּנוּעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבּוֹ, בֵּין בְּאֵימָה בֵּין בְּאַהֲבָה; וְכָל זֶה הוּא מִכְּלַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ.

אֲבָל כָּאן, בַּעֲמִידָה, הַהֲלָכָה הִיא שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱסֹר רַגְלָיו כְּאִלּוּ הֵם רֶגֶל אַחַת, וְשֶׁלֹּא יָסֵב רֹאשׁוֹ, וְלֹא יַשְׁקִיף סָבִיב, וְלֹא יִרְמֵז בְּיָדָיו, וְקוֹלוֹ לֹא יִשָּׁמַע מִחוּץ לְפִיו – רַק שְׂפָתָיו נָעוֹת קְצָת. וְעֵינָיו מַשְׁפִּילוֹת לְמַטָּה, כְּאִלּוּ עוֹמֵד בֶּעָפָר, וְלִבּוֹ מְכֻוָּן לְמַעְלָה, לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. זֶהוּ גְּבוּל חָדָשׁ לְגַמְרֵי בְּאֹפֶן הָעֲמִידָה שֶׁל נִבְרָא. זֹאת עֲמִידָה שֶׁמַּסִּירָה מִמֶּנּוּ לֹא רַק אֶת הַגַּסּוּת, אֶלָּא גַּם הַרְבֵּה מֵהַהִתְבַּטְּאוּת הָאֱנוֹשִׁית הַטִּבְעִית; זֹאת עֲמִידָה שֶׁל מַלְאָךְ.

וְצָרִיךְ לְהָבִין: מַדּוּעַ דַּוְקָא בַּעֲמִידָה, שֶׁהִיא עֲבוֹדַת נֶפֶשׁ אֱנוֹשִׁית, מְצֻוֶּה הָאָדָם לְדַמּוֹת עַצְמוֹ לַמַּלְאָכִים, שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא מִסֵּדֶר אַחֵר לְגַמְרֵי? וְעוֹד, הוֹאִיל וְכָל הַמַּאֲמָר עַד כָּאן הִדְגִּישׁ שֶׁהָעֲמִידָה הִיא הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁבָּהּ הַמָּשָׁל דְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם מַנְחֶה אֶת הַנִּמְשָׁל – "כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ" – אֵיךְ הוּא שֶׁעַכְשָׁו נִפְרָדִים מִמָּשָׁל דְּבָשָׂר וָדָם וּמְצֻוִּים לְהִדָּמוֹת לַמַּלְאָכִים?

אֲבָל הַבֵּאוּר הוּא, שֶׁבֶּאֱמֶת שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ אֵינָם בִּסְתִירָה זֶה לָזֶה; אֶלָּא שֶׁהַמָּשָׁל דְּמֶלֶךְ וְעֶבֶד עַצְמוֹ דּוֹרֵשׁ, שֶׁלְּאַחַר שֶׁאָדָם עָבַר אֶת הַשַּׁעַר הָאַחֲרוֹן וְנִכְנַס לַהֵיכָל הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר, הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁשָּׁם אֵינֶנָּה עוֹד כְּדֶרֶךְ אֶרֶץ שֶׁל הַחֲצֵרוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת. דְּהַיְינוּ, שֶׁבַּהֵיכָלוֹת הַחִיצוֹנִים שֶׁל מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, כְּבוֹדוֹ נִגְלֶה עַל־יְדֵי הָרִבּוּי וְהָרַחוּק – עַל־יְדֵי הַפַּחַד הַנִּרְאֶה עַל פְּנֵי הָעָם, עַל־יְדֵי כְּרִיעָתָם וְהִשְׁתַּחֲוָיָתָם, עַל־יְדֵי דִּבּוּרָם בְּקוֹל נָמוּךְ אֲבָל נִשְׁמָע. אֲבָל בַּהֵיכָל הַפְּנִימִי, שֶׁרַק הַמְשָׁרְתִים הַקְּרוֹבִים בְּיוֹתֵר מֻתָּרִים לָבוֹא שָׁם, וּבְוַדַּאי בְּמָשָׁל דְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, יֵשׁ שָׁם מִין שֶׁל שְׁתִיקָה אַחֶרֶת, שְׁתִיקָה דְּעֶצֶם, שֶׁבָּהּ נוֹפְלִים כָּל רִבּוּי הַהִתְבַּטְּאוּיוֹת.

וְזֶהוּ הַהַשְׁוָאָה דַּעֲמִידָה לַעֲבוֹדָה שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. דְּהִנֵּה קָבְעוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁתְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּ, וְהָעֲמִידָה מַקְבִּילָה לַעֲבוֹדָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַכֹּהֲנִים. אֲבָל בְּדִיּוּק יוֹתֵר, כְּשֶׁהַיִּשְׂרְאֵלִי אוֹמֵר עֲמִידָה הֲרֵי הוּא "כְּאִלּוּ עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ" – וּבִתְחִלַּת הָעֲמִידָה הוּא אַף מַכְרִיז, "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח", כְּמִי שֶׁאֵינוֹ פּוֹתֵחַ שְׂפָתָיו מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא שְׂפָתָיו נִפְתָּחוֹת מִלְמַעְלָה, כְּמוֹ כֹּהֵן שֶׁעֲבוֹדָתוֹ אֵינָהּ פְּעוּלָה פְּרָטִית שֶׁלּוֹ, אֶלָּא שֵׁרוּת הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ. וּלְדַעַת הַפּוֹסְקִים, הַכַּוָּנָה הַשְּׁלֵמָה בְּיוֹתֵר הִיא שֶׁיְּדַמֶּה לְעַצְמוֹ כְּאִלּוּ עוֹמֵד בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. אִם כֵּן, מוּבָן שֶׁהַדֶּרֶךְ אֶרֶץ כָּאן אֵינֶנָּה עוֹד דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁל עֶבֶד שֶׁעוֹמֵד מִחוּץ לְחֶדֶר הַכִּסֵּא, אֶלָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁל עוֹבֵד הָעוֹמֵד מַמָּשׁ קָרוֹב לַכִּסֵּא עַצְמוֹ; וְלָזֶה הַמָּשָׁל הַמֻּתְאָם בְּיוֹתֵר הוּא דַּוְקָא הַמַּלְאָכִים, הַסּוֹבְבִים אֶת הַכִּסֵּא וְעוֹמְדִים בְּבִטּוּל פָּשׁוּט.

וּמִזֶּה יָבֵן גַּם הַטַּעַם לְפִרְטֵי הַדִּינִים הַמְּיֻחָדִים שֶׁמּוֹנֶה הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ בְּהִלְכוֹת עֲמִידָה: שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד בְּאֵימָה, וְהַגּוּף זָקוּף, בְּלֹא הַשָּׁעֲנָה; וְשֶׁלֹּא יִסָּמֵךְ עַל דָּבָר כִּי אִם בִּשְׁעַת הַדְּחָק הַגָּדוֹל; וְשֶׁלֹּא יַבִּיט כָּאן וְכָאן, אֶלָּא עֵינָיו לְמַטָּה; וְשֶׁיָּנִיחַ יָדָיו עַל לִבּוֹ, יָמִין עַל שְׂמֹאל, כְּעֶבֶד כָּפוּת. כָּל אֵלּוּ אֵינָם נִימוּסִים חִיצוֹנִיִּים בְּעָלְמָא, אֶלָּא כֵּלִים הַמְעַצְּבִים קַו אֶחָד אֲנָכִי בָּאָדָם – מֵהָרַגְלַיִם הַצְּמוּדוֹת לְמַטָּה, עַד יֹשֶׁר הַשִּׁדְרָה, וְעַד הַיָּדַיִם הַכְּפוּלוֹת וְהָעֵינַיִם הַמַּשְׁפִּילוֹת, וְהַלֵּב הַנִּשָּׂא לְמַעְלָה. כְּאִלּוּ הַיְּהוּדִי מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ "קַו יָשָׁר", קַו אֲנָכִי, הַמְקַשֵּׁר אֶת הַנְּקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר שֶׁבִּמְצִיאוּתוֹ עִם הַנְּקוּדָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר דְּמַלְכוּת עֶלְיוֹן.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ לִקְרוֹא, בִּלְשׁוֹן הָעֲבוֹדָה, "שְׁתִיקָה אֲנָכִית". דְּהִנֵּה, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, שְׁתִיקָה נֶחְשֶׁבֶת כְּהֶעְדֵּר תְּנוּעָה אוֹפְקִית – שֶׁאֵינוֹ נוֹסֵעַ, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מִתְקַשֵּׁר עִם הַזּוּלַת. אֲבָל כָּאן, הַשְּׁתִיקָה דַּעֲמִידָה אֵינָהּ רַק הַפְסָקַת הַתְּנוּעָה; אֶלָּא הִיא עֲמִידָה חִיּוּבִית, עַמּוּד שֶׁל מְצִיאוּת, שֶׁבּוֹ הָאָדָם מְיַשֵּׁר וּמְיַחֵד אֶת כָּל שִׁכְבוֹת מְצִיאוּתוֹ לִתְנוּעָה מַלְכוּתִית אַחַת שֶׁל דְּמָמָה. מִבַּחוּץ הוּא נִרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא אִלֵּם וְאֵינוֹ זָז; אֲבָל בִּפְנִים יֵשׁ כָּאן הִתְרוֹמְמוּת עַזָּה וִישָׁרָה, נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, הַכֹּל עוֹמְדִים בְּקַו אֶחָד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַפְּנִימִיּוּת דְּ"רֶגֶל יְשָׁרָה" דְּמַלְאָכִים בְּמַרְאֵה יְחֶזְקֵאל. דְּהִנֵּה הַמַּלְאָכִים יֵשׁ לָהֶם הַרְבֵּה כְּנָפַיִם, הַרְבֵּה תְּנוּעוֹת, "רָצוֹא וָשׁוֹב", טָסִים מִמְּלָאכָה לִמְלָאכָה, בּוֹעֲרִים בִּכְסוּפִים וְחוֹזְרִים לְמַעֲמָדָם. אַךְ כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַכִּסֵּא, רַגְלֵיהֶם נִרְאוֹת כְּאֶחָת, "רֶגֶל יְשָׁרָה", לְהוֹרֹת שֶׁבַּעֲמִידָתָם הָעַצְמִית אֵין שָׁם חִלּוּק, לֹא יָמִין וּשְׂמֹאל, לֹא פָּנִים וְחוּץ; אֶלָּא יֵשׁ רַק צִיר טָהוֹר שֶׁל בִּטּוּל. וְכֵן הוּא בַּיְּהוּדִי בַּעֲמִידָה: כָּל הָ"רָצוֹא וָשׁוֹב" שֶׁלּוֹ, כָּל תְּנוּעוֹת וְתַנְעוּעוֹת הַיּוֹם שֶׁלּוֹ, כָּל דְּאָגוֹתָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו וּשְׁבָחָיו, צְרִיכִים לְהֵאָסֵף לִנְקוּדָה אַחַת שֶׁל "עֲמִידָה לְפָנַי".

וְעַל פִּי זֶה יָבֵן גַּם מַדּוּעַ הַהֲלָכָה תּוֹבַעַ שֶׁהָעֲמִידָה תֵּאָמֵר בְּלַחַשׁ, בִּלְחִישָׁה שֶׁאֵינָהּ נִשְׁמַעַת לַאֲחֵרִים. דְּהִנֵּה בַּחֲלָקִים הַקּוֹדְמִים שֶׁל הַתְּפִלָּה – בִּפְסוּקֵי דְזִמְרָא, בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ – הַקּוֹל עֲדַיִן הוּא חֵלֶק מֵהָעֲבוֹדָה; הָאָדָם מְזַמֵּר, מַכְרִיז, מְלַמֵּד אֶת נַפְשׁוֹ. אֲבָל בַּעֲמִידָה, הַקּוֹל נִמְשָׁךְ לִפְנִימָה; הַדִּבּוּר אֵינוֹ עוֹד הַשְׁלָכָה לַחֲלוּל הַמָּקוֹם, אֶלָּא תְּנוּעָה דַּקָּה בִּגְבוּל מַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר. גַּם זֶה הוּא אֹפֶן שֶׁל "שְׁתִיקָה אֲנָכִית": הַמִּלִּים עוֹלוֹת כְּעַמּוּד דַּק יָשָׁר לְמַעְלָה, בְּלִי הִתְפַּשְּׁטוּת אוֹפְקִית לְעוֹלַם הַקּוֹלוֹת וְהָאֲזָנַיִם וְהַתְּגוּבוֹת.

וּמִזֶּה נִרְאֶה בְּבֵרוּר הַהֶפְרֵשׁ מֵאֹפֶן הָעֲמִידָה לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם. דְּהִנֵּה לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, דַּוְקָא הַדִּבּוּר הַנִּשְׁמָע הוּא הַמְקַיֵּם אֶת הַיַּחַס – הַתְּחִנָּה, הַשֶּׁבַח, הַתְּשׁוּבָה לִשְׁאֵלָתוֹ. יֵשׁ שָׁם מָקוֹם לִמְעַט כּוֹרֵיאוֹגְרַפְיָה, לִמְעַט תְּנוּעָה, כִּי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ מִתְרוֹמֵם עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת פַּחְדָּם וְאַהֲבָתָם שֶׁל עֲבָדָיו. אֲבָל לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַיּוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם וְשׁוֹמֵעַ גַּם דִּבּוּר הַלֵּב, שְׁלֵמוּת הַכָּבוֹד הִיא כְּשֶׁהָעֶבֶד נַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה לְמַלְכוּתוֹ, נְקוּדַּת עֲמִידָה לְמַלְכוּתוֹ, וּמִמֵּילָא הַחִיצוֹנִיּוֹת מְמֻעֶטוֹת עַד לִגְבוּל הַהֶכְרֵחַ הַהֲלָכְתִּי. הָאֵימָה כָּאן עֲמוּקָה יוֹתֵר מֵהָאֵימָה לִפְנֵי בָּשָׂר וָדָם, וּמִתּוֹךְ עָמְקָהּ הִיא מַשְׁקִיטָה אֶת הָאֵבָרִים.

וּבָזֶה גַּם נִכְלָל חֶסֶד גָּדוֹל מְאֹד: שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לְכָל יְהוּדִי, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, הַיְכֹלֶת לַעֲמֹד בְּאֹפֶן כָּזֶה הַדּוֹמֶה לַמַּלְאָכִים וְלַכֹּהֵן בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. דְּהָא לִכְאוֹרָה, עֲמִידָה כָּזוֹ הָיְתָה רְאוּיָה רַק לִשְׁעָתִים נִדְרָשׁוֹת – פַּעַם אַחַת בַּחַיִּים, אוֹ פַּעַם בַּשָּׁנָה, כְּמוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, הַסֵּדֶר שֶׁל תּוֹרָה הוּא שֶׁעֲמִידָה מַלְאָכִית זוֹ נֶאֱרֶגֶת בְּתוֹךְ חַיֵּי הַיּוֹם־יוֹם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶה גּוּפָא צָרִיךְ בֵּאוּר, וְיִתְבָּאֵר בְּהֶמְשֵׁךְ: אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁפְּגִישָׁה רָמָה כָּזֹאת, הַדּוֹרֶשֶׁת הִתְבַּטְּלוּת גְּמוּרָה וְ"שְׁתִיקָה אֲנָכִית", תִּתְחַזֵּר בְּכָל יוֹם וְלֹא תִּתְזַלְזֵל חַס וְשָׁלוֹם בְּעֵינֵי הָאָדָם?

אֲבָל קֹדֶם לָזֶה, מִכָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל יֵשׁ כְּבָר לְהוֹצִיא הוֹרָאָה פְּנִימִית. שֶׁכְּשֶׁאָדָם בָּא לַעֲמִידָה, צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵינוֹ בָּא רַק לְדַבֵּר; אֶלָּא בָּא לְהֵיעָשׂוֹת לְעַמּוּד – עַמּוּד יָשָׁר וְשָׁקֵט, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְשֶׁכֶת מַלְכוּת עֶלְיוֹן לָעוֹלָם. רַגְלָיו הַצְּמוּדוֹת הֵן הַיְסוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עַמּוּד, הַנִּטּוּעַ בָּאָרֶץ הַשְּׁפֵלָה הַזֹּאת; וְלִבּוֹ הַמְכֻוָּן לְמַעְלָה הוּא רֹאשׁוֹ, הַנּוֹגֵעַ בְּכִסֵּא הָעֶלְיוֹן. וּבְאוֹתָהּ רֶגַע, אֵינוֹ רַק עֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ; אֶלָּא הוּא הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ שׁוֹרָה הַמַּלְכוּת עַצְמָהּ. וְזֶהוּ עִנְיַן "עֲמִידָה כְּמַלְאָכִים" – לִהְיוֹת, בְּאוֹתָן מְעַט רְגָעִים, נְקוּדַּת הָעֲמִידָה שֶׁל נוֹכְחוּת הַמֶּלֶךְ בַּבְּרִיאָה.

י

וְהִנֵּה, לְפִי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, הַשְּׁאֵלָה שֶׁנִּשְׁאֶרֶת בְּעִנְיָן זֶה נַעֲשֵׂית עוֹד יוֹתֵר חֲזָקָה. דְּהַיְינוּ, אִם הָעֲמִידָה הִיא בִּבְחִינַת קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וּבְחִינַת מַלְאָכִים, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַתּוֹרָה קָבְעָה אוֹתָהּ לְסֵדֶר תָּמִידִי, שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וָיוֹם, לְכָל יִשְׂרָאֵל, בְּכָל מָקוֹם, וּבְכָל מַצָּב? דִּלְכְאוֹרָה, רִיבּוּי הַתְּדִירוּת מַחְלִישׁ אֶת הַהִתְפַּעֲלוּת; שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁהוּא תָּדִיר נַעֲשֶׂה בְּעֵינֵי בָּשָׂר לְדָבָר רָגִיל, וּמַה שֶּׁהוּא רָגִיל מְאַבֵּד אֶת הַחֲרָדָה וְהָרְעָדָה. וְזֶהוּ הַזְּעָקָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, כְּשֶׁהִיא מוֹצֵאת אֶת עַצְמָהּ עוֹמֶדֶת בַּעֲמִידָה וְלִבָּהּ אֵינוֹ בּוֹעֵר: אִם אָמְנָם זֹאת פְּגִישָׁה רָמָה כָּזֹאת, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁמַּכְנִיסִים אוֹתִי אֵלֶיהָ כָּל כָּךְ תָּדִיר, עַד שֶׁהַגַּסּוּת שֶׁבִּי מִתְרַגֶּלֶת וְהַהַרְגָּשָׁה נַעֲשֵׂית קֵהָה?

וּלְהַתְחִיל לְהָבִין זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים, שֶׁהַתְּדִירוּת הַזֹּאת הִיא עַצְמָהּ מִצַּד הַתּוֹרָה. וְאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהָאָדָם, מִדַּעְתּוֹ עַצְמוֹ, הִרְבָּה בְּמִסְפַּר הַפְּגִישׁוֹת. שֶׁהֲרֵי חוֹבַת שָׁלוֹשׁ תְּפִלּוֹת בְּכָל יוֹם כְּבָר רְמוּזָה בְּכִתְבֵי הַנְּבִיאִים, וְנִקְבְּעָה בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. וְדָנִיֵּאל, גַּם בִּשְׁעַת הַגָּלוּת, "וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא... בָּרֵךְ עַל בִּרְכוֹהִי וּמְצַלֵּא וּמוֹדֵא קֳדָם אֱלָהֵהּ" כְּדִי לְשׁוֹנוֹ, "כְּדִי דִּי הֲוָה עָבֵד מִקַּדְמַת דְּנָה"; וּמִזֶּה לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁשָּׁלוֹשׁ תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּ, אוֹ כְּנֶגֶד הָאָבוֹת. וּבִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא, שֶׁ"תְּפִלּוֹת

כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּ" וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁהַתְּפִלּוֹת נִתְקְנוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. וְנִמְצָא, שֶׁהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ הוּא שֶׁצִּוָּה שֶׁנִּכָּנֵס אֶל חַדְרֵי פְּנִימִיּוּתוֹ בַּבֹּקֶר, בַּצָּהֳרַיִם וּבָעֶרֶב. וּכְבָר מֵרְמָז זֶה מוּבָן, שֶׁהַתְּדִירוּת אֵינָהּ זִלְזוּל אֱנוֹשִׁי, אֶלָּא תַּכְלִית אֱלוֹקִית.

אַךְ גַּם זֶה עַצְמוֹ צָרִיךְ בֵּאוּר. שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת, וְיוֹדֵעַ אֶת טֶבַע לֵב הָאָדָם, שֶׁהֶהָרְגֵּל מַחְלִישׁ הָרֹשֶׁם; וְאִם כֵּן, לָמָּה רָצָה כָּזֹאת תְּדִירוּת? וְאִם הַמַּטָּרָה הִיא שֶׁהָאָדָם יַעֲמֹד בְּכָל פַּעַם בְּכָל מְלוֹא הָאֵימָה וְהַיִּרְאָה הָרְאוּיָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הָיָה נִרְאֶה יוֹתֵר רָאוּי שֶׁהַפְּגִישָׁה תִּהְיֶה נְדִירָה יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁהַמְּעַט מְצִיאוּתָהּ תִּשְׁמֹר עַל עָצְמָתָהּ.

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁדָּבָר זֶה קָשׁוּר עִם עִקָּר גָּדוֹל אַחֵר בַּתּוֹרָה, שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין יוֹם דּוֹמֶה לַחֲבֵרוֹ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ". וְלֹא כָּתַב הַנָּבִיא שֶׁמִּפַּעַם לְפַעַם יֵשׁ חִדּוּשׁ, אֶלָּא דַּוְקָא "לַבְּקָרִים" – שֶׁבְּכָל בֹּקֶר וּבֹקֶר נִמְשָׁךְ לָעוֹלָמוֹת אוֹר חָדָשׁ שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הָיָה. וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּתוֹרַת הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם יֵשׁ הִתְעוֹרְרוּת חֲדָשָׁה שֶׁל אוֹר, וְהַמְשָׁכָה חֲדָשָׁה שֶׁל חַיּוּת, שֶׁלֹּא נִמְשְׁכָה בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו, וְלֹא רַק בְּכַמּוּת אֶלָּא גַּם בְּאֵיכוּת – זִיו וְהָאָרָה חֲדָשָׁה מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהֲרֵי אֵין־סוֹף הוּא בֶּאֱמֶת בְּלִי גְּבוּל, וּמִמֵּילָא גַּם הִתְגַּלּוּיוֹתָיו הֵן בְּלִי חֲזָרָה וּבְלִי שִׁנּוּן.

וּכְבָר גִּלְּתָה הַחֲסִידוּת שֶׁאֵין זֶה רַק בִּכְלָלוּת הַשָּׁנִים וְהַדּוֹרוֹת, אֶלָּא גַּם בִּפְרָטוּת שֶׁל כָּל יוֹם וָיוֹם בְּחַיָּיו שֶׁל יְהוּדִי. שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ לוֹ עֲבוֹדָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת, נִסְיוֹנוֹתָיו הַמְיֻחָדִים, וְהַבֵּירוּרִים הַמְסֻיָּמִים הַמֻּפְקָדִים בּוֹ; וְהַנִּיצוֹצוֹת הַבָּאִים לִכְלַל רְשׁוּת עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹם אֶחָד אֵינָם אוֹתָם נִיצוֹצוֹת שֶׁבְּיוֹם הַבָּא. וְגַם הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים הַמִּתְעוֹרְרִים בַּנֶּפֶשׁ בְּיוֹם אֶחָד הֵם צוּרָה אַחֶרֶת וְ"צוּרַת נֶפֶשׁ" אַחֶרֶת מִמָּה שֶּׁהֵם בְּיוֹם אַחֵר. וְלָכֵן, כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת מֵחָדָשׁ מֵהַשֵּׁנָה שֶׁבַּלַּיְלָה, שֶׁהִיא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה וּבַעֲלִיָּה לְמַעְלָה, וְחוֹזֶרֶת לַגּוּף בַּבֹּקֶר עִם "רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ", הֲרֵי מַפְקִידִים בְּיָדָהּ שְׁלִיחוּת שֶׁהִיא, בְּדִקְדּוּקָהּ הַפְּרָטִי, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מֵעוֹלָם.

וְאִם כֵּן, מוּבָן שֶׁשָּׁלוֹשׁ הָעֲמִידוֹת שֶׁבְּכָל יוֹם אֵינָן שָׁלוֹשׁ חֲזָרוֹת עַל פְּגִישָׁה אַחַת קְבוּעָה, אֶלָּא שָׁלוֹשׁ פְּגִישׁוֹת שׁוֹנוֹת, עִם שָׁלוֹשׁ הִתְגַּלּוּיוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל מַלְכוּת, וּשְׁלֹשָׁה מַצָּבִים שׁוֹנִים בַּנֶּפֶשׁ. שַׁחֲרִית, בִּשְׁעַת עֲלִיַּת הָאוֹר, הִיא כְּנֶגֶד "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים" – הֶאָרַת רַחֲמֵי הַיּוֹם הֶחָדָשׁ, יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ מֵהֶסְתֵּר אֶל הַגִּילּוּי. מִנְחָה, כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה לַמַּעֲרָב וְהָאָדָם נִמְצָא בְּתוֹךְ עִסְקָיו, הִיא עֲמִידָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִתּוֹךְ עָמָל וְהִטְרָדוֹת, הַעֲלָאַת הַחוֹל אֶל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְעַרְבִית, כְּשֶׁהַחֹשֶׁךְ פּוֹרֵשׂ כְּנָפוֹ, הִיא עֲמִידָה שֶׁל בִּטָּחוֹן בְּתוֹךְ הַהֶסְתֵּר, עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁפָּנָיו אֵינָם נִרְאִים בָּעוֹלָם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ הוּא פָּנִים אַחֶרֶת שֶׁל "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", דֶּרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁבָּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם מִתְגַּלָּה בַּזְּמַן.

וְעוֹד יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת: הַזֹּהַר מְדַבֵּר עַל "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא" – שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ אִתְעָרוּת חֲדָשָׁה מִלְמַעְלָה. וְהַמֶּלֶךְ אֵינוֹ יוֹשֵׁב בִּתְנוּחָה אַחַת קְבוּעָה לִפְנֵי פַּלְטֵרִינוֹ. שֶׁהֲרֵי גַּם מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם אֵינָהּ דָּבָר פָּשׁוּט וְקָפוּא; הַמֶּלֶךְ מִתְגַּלֶּה בַּהֲדָרָה אַחַת בְּמַחֲנֵה הַמִּלְחָמָה, וּבַהֲדָרָה אַחֶרֶת בְּלִשְׁכַּת הָעֵצָה, וּבַהֲדָרָה אַחֶרֶת בְּמִשְׁתֵּה רַבִּים, וּבַהֲדָרָה אַחֶרֶת כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב לָדוּן. הָעֶצֶם הוּא אֶחָד – גַּבְרוּתוֹ וְכִתְרוֹ – אֲבָל אֹפֶן הִתְגַּלּוּתוֹ, הַלְּבוּשׁ וְהַצּוּרָה שֶׁבָּהּ הָעֶצֶם נִתְפָּס, הֵם רַבִּים וּמְשֻׁנִּים.

וְכָךְ, לְהַבְדִּיל אֲלָף אַלְפֵי הַבְדָּלוֹת, מַלְכוּת אֵין־סוֹף שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הִיא פְּשִׁיטוּת וְאֵינָהּ מִשְׁתַּנָּה בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל הִתְגַּלּוּתָהּ בְּסֵדֶר הַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת, וּבְגַלְגּוּלֵי הַהִסְטוֹרְיָה וּבְ"גַלְגּוּלֵי" כָּל נֶפֶשׁ וָנֶפֶשׁ, הִיא בְּאֵין סוֹף צוּרוֹת. וְלָכֵן, הַפְּגִישָׁה שֶׁל שַׁחֲרִית הַיּוֹם הַזֶּה הִיא פְּגִישָׁה עִם הַמֶּלֶךְ כְּפִי שֶׁהוּא מִתְגַּלֶּה הַיּוֹם, וְהִתְגַּלּוּת זוֹ לֹא הָיְתָה כְּלָל אֶתְמוֹל.

וּכְשֶׁאָדָם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ כָּךְ, וְהָעֲמִידָה נִרְאֵית לוֹ "אוֹתָהּ שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה" שֶׁהִתְפַּלֵּל אֶתְמוֹל וְשִׁלְשׁוֹם, זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁהַהַכָּרָה שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ נַעֲשְׂתָה עָבָה, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהַמַּלְכוּת חַס וְשָׁלוֹם חוֹזֶרֶת עַל עַצְמָהּ. הוּא דּוֹמֶה לְמִי שֶׁעוֹמֵד בְּחַצְרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְסוֹגֵר אֶת עֵינָיו, וּמִמֵּילָא אֵינוֹ רוֹאֶה אֶלָּא אֶת זִכְרוֹן הֵיכַל אֶתְמוֹל הַמֻּשְׁלָךְ עַל הַיּוֹם. וְהָעֲבוֹדָה הִיא לִפְקֹחַ אֶת עֵינֵי הַלֵּב לְ"חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים", לְהַרְגִּישׁ שֶׁפְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיּוֹם מְאִירִים מִזָּוִית אַחֶרֶת.

וְעַל פִּי זֶה, הַתְּדִירוּת שֶׁבָּעֲמִידָה אֵינָהּ יְרִידָה מֵרָמְמוּתָהּ, אֶלָּא לְהֵפֶךְ – עֵדוּת עַל בְּלִי גְּבוּל שֶׁבְּמַלְכוּת הַמֶּלֶךְ וּבְכֹחַ הַנֶּפֶשׁ. שֶׁהֲרֵי כְּנֶגֶד כָּל הִתְגַּלּוּת חֲדָשָׁה שֶׁל מַלְכוּת לְמַעְלָה, יֵשׁ בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ נְקוּדָה מַקְבִּילָה הַמִּתְעוֹרֶרֶת. וְכָל עֲמִידָה שֶׁל הַיּוֹם אֵינָהּ מְגַלָּה רַק פָּנִים חֲדָשׁוֹת בַּמֶּלֶךְ, אֶלָּא גַּם נְקוּדָה חֲדָשָׁה בַּנֶּפֶשׁ הַמִּתְפַּלֶּלֶת – נְקוּדַּת מַלְכוּת פְּנִימִית שֶׁבָּהּ עַצְמָהּ.

שֶׁהֲרֵי הָאָדָם אֵינוֹ רַק עֶבֶד, אֶלָּא גַּם, בְּשָׁרְשׁוֹ, "מֶלֶךְ קָטָן". כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ", וּמְבֹאָר בְּדִבְרֵי חַכְמֵי הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ נִיצוֹץ שֶׁל מַלְכוּת בַּנֶּפֶשׁ, כֹּחַ הַמֶּמְשָׁלָה עַל הָאֵבָרִים, כֹּחַ לְהַסְדִּיר אֶת הַחַיִּים, לִהְיוֹת מַשְׁפִּיעַ עַל חֶלְקוֹ בָּעוֹלָם. רַק שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל, מַלְכוּת פְּנִימִית זוֹ מְכֻסָּה בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע וְהַהֶרְגֵּל; וְהָאָדָם רָץ אַחַר דְּרִישׁוֹת הַיּוֹם וְנִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶן, בִּמְקוֹם לַעֲמֹד כְּמֶלֶךְ עֲלֵיהֶן.

אֲבָל כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לַעֲמִידָה, וּבִפְרָט כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאוֹתָהּ "שְׁתִיקָה אֲנָכִית", נַעֲשֶׂה אָז לֹא רַק מַעֲשֵׂה הַכְרָזָה וְהַמְלָכָה לְמַעְלָה – "הַמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם" – אֶלָּא גַּם הַמְלָכָה קְטַנָּה בְּתוֹכוֹ. שֶׁבְּאוֹתָן רְגָעִים הוּא מְקַבֵּל עָלָיו מֵחָדָשׁ עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאוֹפֶן שֶׁבְּעַצְמָהּ הַשָּׁעָה הוּא גַּם מְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת נִשְׁמָתוֹ עַל חַיָּיו. וְזֶהוּ עִנְיָן חָדָשׁ דְּדוֹר הַשְּׁמִינִי: שֶׁכָּל עֲמִידָה הִיא כְּעֵין טֶקֶס הַמְלָכָה קָטָן, שֶׁבּוֹ הַנֶּפֶשׁ שׁוֹמַעַת, מִמַּעֲמַקֵּי "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" הַסּוֹבֶבֶת אוֹתָהּ, אֶת הַקְּרִיאָה לִהְיוֹת מֶלֶךְ תַּחַת הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל.

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁהַתּוֹרָה קָבְעָה טֶקֶס זֶה לֹא פַּעַם אַחַת בְּכָל הַחַיִּים, וְלֹא גַּם פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וָיוֹם וּשְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. שֶׁהֲרֵי מַלְכוּת פְּנִימִית זוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ אֵינָהּ נִקְבַּעַת בְּ"מַכָּה אַחַת". כָּל יוֹם וָיוֹם, הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁלּוֹ, הַמַּצָּבִים שֶׁלּוֹ, וְהָאֶפְשָׁרֻיּוֹת שֶׁלּוֹ, דּוֹרְשִׁים קַבָּלַת שְׁלִיחוּת חֲדָשָׁה. הַהַמְלָכָה שֶׁל אֶתְמוֹל נָתְנָה לוֹ כֹּחַ לְבֵירוּרֵי אֶתְמוֹל; הַיּוֹם נִמְסָר לוֹ שָׂדֶה חָדָשׁ. וְלָכֵן צָרִיךְ הוּא לְהִמָּלֵךְ מֵחָדָשׁ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהַכֶּתֶר שֶׁל אֶתְמוֹל נָפַל, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמַּלְכוּתוֹ הִתְרַחֲבָה.

וְעַל כֵּן, הַחֲזָרָה אֵינָהּ מְזַלְזֶלֶת, אֶלָּא מַעֲמִיקָה. כְּשֵׁם שֶׁמַּלְכוּת גְּדוֹלָה יֵשׁ לָהּ חֲצֵרוֹת רַבּוֹת, וְהַהֲדָרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ נִתְרַבָּה עַל־יְדֵי מַעֲבָרוֹ בְּכֻלָּן, כָּךְ מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים כִּבְיָכוֹל "עוֹבֵר" בְּכָל הַיָּמִים וְהַשָּׁעוֹת, וּמַלְכוּתוֹ נִתְגַּדֶּלֶת בְּרִיבּוּי הַפְּגִישׁוֹת. וּבְכָל אַחַת מֵהֶן, הַיְּהוּדִי הָעוֹמֵד בַּעֲמִידָה הוּא גַּם הָעֶבֶד וְגַם הַ"מֶּלֶךְ קָטָן", הַמְקַבֵּל מִן הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל אֶת הַמַּנְדָּט וְאֶת הַכֹּחַ לִמְלוֹךְ עַל עוֹלָמוֹ הַקָּטָן כְּפִי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

וְעַל פִּי יְסוֹד זֶה יוּבַן לְהַלְעֵיל, שֶׁיֵּשׁ זְמַנִּים שֶׁבָּהֶם מַלְכוּת פְּנִימִית זוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ נִגְלֵית בְּאוֹפֶן כְּלָלִי, כְּמוֹ בַּעֲמִידָה דְּכָל יוֹם, וְיֵשׁ זְמַנִּים שֶׁהִיא נִגְלֵית בְּעֶצֶם מַהוּתָהּ, כְּמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁ"כִּסֵּא הַפְּנִימִי" שֶׁל הַנְּשָׁמָה עוֹמֵד גָּלוּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ. אֲבָל גַּם כְּבָר עַכְשָׁו יָכוֹל אָדָם לְהַשִּׂיג, שֶׁהַתְּדִירוּת שֶׁבַּעֲמִידָה אֵינָהּ סְתִירָה לְרָמְמוּתָהּ. הִיא עַצְמָהּ הָרְאָיָה שֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹצֶה לָשֶׁבֶת תָּמִיד בְּתוֹךְ עֲבָדָיו, וְלַעֲשׂוֹת מִכָּל יוֹם וָיוֹם הֵיכָל חָדָשׁ שֶׁבּוֹ מַלְכוּתוֹ נִתְכַּתֶּרֶת.

יא

וּמִזֶּה עַצְמוֹ אָנוּ מֻכְרָחִים לוֹמַר, שֶׁאִם בִּשְׁלֹשׁ עֲמִידוֹת דְּכָל יוֹם אֵינָהּ הַמַּלְכוּת הַפְּנִימִית שֶׁבַּנֶּפֶשׁ אֶלָּא בְּמַצָּב שֶׁל הִתְגַּלּוּת לְפִי שִׁיעוּר הַיּוֹם וַעֲבוֹדָתוֹ, עַל כָּרְחֵינוּ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ זְמַן אֶחָד שֶׁבּוֹ מַלְכוּת זוֹ נִגְלֵית לֹא רַק כְּפִי שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל תַּפְקִיד וּשְׁלִיחוּת בְּתוֹךְ סֵדֶר הַיּוֹם, אֶלָּא כְּפִי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּעֶצֶם מַהוּתָהּ, לִפְנֵי כָּל הַשִּׁיעוּרִים וְכָל הַתַּפְקִידִים, כִּבְחִינַת בְּחִירַת הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ בַּנֶּפֶשׁ זוֹ. שֶׁאִם לָאו, הָיוּ כָּל הַהַמְלָכוֹת הַתְּדִירוֹת חֲסֵרוֹת כְּעֵין "טֶקֶס שֹׁרֶשׁ" (כְּלוֹמַר) שֶׁבּוֹ עַצְם הָעֲבוֹרָה שֶׁיֵּשׁ כְּלָל כָּזֶה שֶׁל קֶשֶׁר בֵּין מֶלֶךְ וּ"מֶלֶךְ קָטָן" נִקְבַּע וְנִתְחַדֵּשׁ מֵחָדָשׁ.

וְזֶהוּ עִנְיַן יוֹם הַכִּפּוּרִים.

דְּהִנֵּה, בְּיוֹם זֶה מְדַבֶּרֶת הַתּוֹרָה בַּאֲרִיכוּת רַבָּה בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי־מוֹת, בְּסֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, הַקָּרְבָּנוֹת, הַקְּטֹרֶת, הַהַזָּאוֹת דָּם, שִׁלּוּחַ הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל – שֶׁכֻּלָּם פְּרָטִים שֶׁל עִנְיָן אֶחָד, וְהוּא, שֶׁ"אַחַת בַּשָּׁנָה" נִגְלֵית מַדְרֵגָה שֶׁל "לִפְנֵי ה׳" שֶׁאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת בְּשׁוּם זְמַן אַחֵר. וּלְאַחַר שֶׁמְּפָרֶטֶת הַתּוֹרָה אֶת כָּל הַפְּרָטִים, הִיא חוֹתֶמֶת בִּכְלָל: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ".

וְצָרִיךְ לְעַיֵּן בְּדִיּוּק הַלָּשׁוֹן. שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק בְּ"יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" בִּלְבַד, וְלֹא גַּם בְּ"לְטַהֵר אֶתְכֶם", אֶלָּא מוֹסִיף "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ". וְהַסֵּדֶר גַּם־כֵּן פָּלִיא: תְּחִלָּה "יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם", וְאַחַר כָּךְ "לְטַהֵר אֶתְכֶם", וְאַחַר כָּךְ, כְּאִלּוּ לְמַעְלָה מִשְּׁנֵיהֶם, "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ". וּמִזֶּה מֻבָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים: פְּעוּלַּת הַכַּפָּרָה, מַצַּב הַטָּהֳרָה, וּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר – שֶׁעֶצֶם הַטָּהֳרָה הִיא "לִפְנֵי ה׳".

וְהַמִּשְׁנָה בְּיוֹמָא (פֶּרֶק ח׳ מִשְׁנָה ט׳) מְבַטֵּאת זֶה בִּלְשׁוֹן חַדָּה יוֹתֵר: "יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל הַשָּׁבִין... וְיוֹם הַכִּפּוּרִים עַצְמוֹ מְכַפֵּר". וְהַלָּשׁוֹן "עַצְמוֹ" חַד מְאֹד – הַיּוֹם עַצְמוֹ, כְּפִי שֶׁהוּא עוֹמֵד, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ שֶׁל כַּפָּרָה בִּלְתִּי תָּלוּי בְּפִרְטֵי הָעֲבוֹדָה, עַד כִּי הָרַמְבַּ"ם פּוֹסֵק (הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה פֶּרֶק ב׳) שֶׁ"יּוֹם הַכִּפּוּרִים זְמַן תְּשׁוּבָה לַכֹּל, לְיִשְׂרָאֵל וּלְגֵרִים, וְהוּא קֵץ מְחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל", וְשֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין הַתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה כַּהֲלָכָתָהּ, מִכָּל מָקוֹם הַיּוֹם עוֹשֶׂה דָּבָר מִצַּד עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ כַּפָּרָה.

וְהִנֵּה צָרִיךְ הֲבָנָה בָּזֶה. שֶׁהֲרֵי כָּל הַכַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר שָׁם בַּאֲרִיכוּת, נִמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הִיא עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ, שִׁיבָה מֵרִחוּק לְקִרְבָה. וְאִם כֵּן, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁ"הַיּוֹם עַצְמוֹ" מְכַפֵּר – מַהוּ זֶה הָ"עַצְמוֹ"? – וְאֵיךְ יִתָּכֵן לְדַבֵּר עַל טָהֳרָה שֶׁהִיא "לִפְנֵי ה׳", בְּהֵיאַךְ שֶׁכָּל עִנְיְנֵי הַחֵטְא וְהַטָּהֳרָה הֵם בְּגֶדֶר הַסֵּדֶר שֶׁל הָעוֹלָמוֹת, וּלְמַעְלָה מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהוּבָא לְעֵיל, אֵין

שָׁם מָקוֹם לְשׁוּם שִׁינּוּי כְּלָל?

וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין: שֶׁבְּכָל עִנְיְנֵי הַמַּלְכוּת שֶׁהוּבְאוּ לְעֵיל, הַמִּבְנֶה הוּא שֶׁ"אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – צָרִיךְ לִהְיוֹת עָם, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת אֵיזֶה בְּחִינַת רִחוּק וְהִתְיַחֲסוּת. וְהִנֵּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים דָּרְשׁוּ בַּסִּפְרָא שֶׁבַּיּוֹם זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא "עִם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", שֶׁעוֹזֵב כִּבְיָכוֹל אֶת כָּל הַשָּׂרִים וְכָל סֵדֶר הַבְּרִיאָה, וְאֵינוֹ עָסוּק אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל וּבִסְלִיחָתָם. וְזֶה מוֹרֶה עַל אֹפֶן שֶׁל קֶשֶׁר פְּנִימִי כָּזֶה, עַד שֶׁכָּל הַמַּעֲרֶכֶת שֶׁל "עָם" וּ"מַלְכוּת" כְּאִלּוּ נוֹפֶלֶת מִמֵּילָא. וְאִם כֵּן, בְּאֵיזוֹ בְּחִינָה נִקְרָא זֶה עֲדַיִן בְּשֵׁם מַלְכוּת, וְלֹא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי? וְאִם הוּא מַלְכוּת, אֵיךְ אוֹמְרִים שֶׁהוּא "לְבַדּוֹ" עִמָּהֶם – הֲלֹא זֶה מֵסִיר גַּם אֶת הָרִחוּק הַנִּרְאֶה שֶׁהוּא עֶצֶם צוּרַת הַמַּלְכוּת?

אֲבָל הַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁבְּסֵדֶר הַסְּפִירוֹת אָנוּ מַבְחִינִים בֵּין הַמַּלְכוּת הַנִּגְלֵית שֶׁהִיא מְקוֹר הָעוֹלָמוֹת, לַכֶּתֶר הַמְּעַטֶּרֶת אוֹתָהּ וְכוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת עֶצֶם אֶפְשָׁרוּת הַהִתְיַחֲסוּת, כָּךְ גַּם בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת עַצְמָהּ יֵשׁ נְקוּדָּה פְּנִימִית, בְּחִינָה שֶׁל "מַלְכוּת הַיִּחוּד", שֶׁאֵינָהּ עֲדַיִן הַמַּלְכוּת הַמְּדֻמֶּדֶת וּמְדֻיֶּקֶת עַל עָם קַיָּם, אֶלָּא הִיא עֶצֶם רְצוֹן הַמֶּלֶךְ לִהְיוֹת מֶלֶךְ, כְּפִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאַחְדוּת פְּשׁוּטָה עִם עַצְמוּתוֹ, לִפְנֵי כָּל הַגְדָּרָה שֶׁל נִבְרָאִים וּמְדִינוֹת. וּבְחִינָה זוֹ הִיא הַנּוֹגַעַת וְהַנִּגְלֵית בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

וּלְבָאֵר יוֹתֵר: הַמַּלְכוּת שֶׁדִּבַּרְנוּ בָּהּ עַד כָּאן, בֵּין בְּסֵדֶר הָעֶלְיוֹן בֵּין בַּמָּשָׁל דְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם", הִיא תָּמִיד כְּבָר בְּאֹפֶן שֶׁל הִתְיַחֲסוּת. הַמֶּלֶךְ יוֹדֵעַ אֶת עַצְמוֹ כְּמֶלֶךְ עַל מַשֶּׁהוּ, וַאֲפִלּוּ אִם לְגַבָּיו יֵשׁ הַ"מַּשֶּׁהוּ" הַזֶּה רַק בִּבְחִינַת דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, מִכָּל מָקוֹם צוּרַת הַמַּלְכוּת הִיא "לִרְדּוֹת עַל אַחֵר". אֲבָל לְמַטָּה מִזֶּה יֵשׁ עוֹד בְּחִינָה עֲמֻקָּה יוֹתֵר, וְהִיא עֶצֶם בְּחִירַת הַמֶּלֶךְ בְּזֶה שֶׁיִּהְיֶה מֶלֶךְ כְּלָל – בְּחִירָה שֶׁאֵינָהּ נִכְפֵּית מִצַּד שׁוּם צֹרֶךְ בַּנִּבְרָאִים, וְלֹא מִצַּד שׁוּם שְׁלֵמוּת שֶׁהוּא מַשִּׂיג עַל־יְדֵי הַמֶּמְשָׁלָה, אֶלָּא הִיא גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה יֵשׁ לוֹמַר בִּלְשׁוֹנֵנוּ "מַלְכוּת הַיִּחוּד" – מַלְכוּת כְּפִי שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּאַחְדוּת הַמֻּחְלֶטֶת דְּעַצְמוּת, שֶׁבָּהּ כְּלוּלָה אֶפְשָׁרוּת הַהִתְיַחֲסוּת, אֲבָל עֲדַיִן לֹא נִפְרְטָה וְלֹא נִגְלְתָה.

וּבְעֶצֶם בְּחִירָה עַצְמִית זוֹ דְּמַלְכוּת כְּלוּלָה גַּם, בְּהֶכְרֵחַ, הַבְּחִירָה בְּמִי שֶׁיִּהְיֶה הָ"עָם" שֶׁעָלָיו יִמְלֹךְ. שֶׁהֲרֵי מַלְכוּת בְּלִי שֶׁיִּהְיֶה לְפָחוֹת בְּכֹחַ אֵיזֶה "עָם" מְסֻיָּם, אֵינָהּ עֲדַיִן מַלְכוּת אֲפִלּוּ בְּכֹחַ. לָכֵן הַבְּחִירָה בְּמַלְכוּת כּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת הַבְּחִירָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיוּ הֵם "עַם הַמֶּלֶךְ", נִבְחָרִים לֹא מִצַּד מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא מִצַּד קַבָּלַת עֹלָם הָעֲתִידָה, אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁל עֶצֶם, לִפְנֵי כָּל חֶשְׁבּוֹן. וְזֶהוּ פְּנִימִיּוּת הַתּוֹכֶן שֶׁבְּדִבְרֵי חַזַ"ל וְתַנְיָא וַחֲסִידוּת, שֶׁ"בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים" מְשָׁרְשִׁים "קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם", לִפְנֵי כָּל גִּלּוּי הַסְּפִירוֹת; וְזֶהוּ הַפְּנִימִיּוּת שֶׁבְּמָה שֶּׁאָנוּ קוֹרְאִים כָּאן "מַלְכוּת הַיִּחוּד": הַמֶּלֶךְ כְּפִי שֶׁהוּא בּוֹחֵר לִהְיוֹת מֶלֶךְ גַּם בְּלִי עוֹלָם, וּבְאוֹתָהּ בְּחִירָה עַצְמָהּ הוּא בּוֹחֵר בַּנְּשָׁמָה.

וְהִנֵּה, גִּלּוּי בְּחִירָה זוֹ אֵינוֹ שַׁיָּךְ לְתוֹךְ הָעֲמִידָה דְּכָל יוֹם. שֶׁהֲרֵי הָעֲמִידָה דְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, הִיא עֲבוֹדָה בְּתוֹךְ מִסְגֶּרֶת הָעוֹלָמוֹת – בְּתוֹךְ קֶצֶב הַזְּמַנִּים וְהַשִּׁינּוּיִים, הַבֵּירוּרִים וְהַשְּׁלִיחוּיוֹת – שֶׁבָּהֶם הַנֶּפֶשׁ מְכַתֶּרֶת כְּ"מֶלֶךְ קָטָן" עַל עוֹלָמָהּ, לְפִי הַגְּבוּלִים שֶׁל מַצַּב הַיּוֹם הַזֶּה. שָׁם הַמַּלְכוּת הַנִּגְלֵית הִיא הַמַּלְכוּת הַמְּדֻמֶּדֶת וּמְדֻיֶּקֶת, הַמִּתְיַחֶסֶת אֶל "עָם" שֶׁעוֹדֶנּוּ, בְּאֵיזוֹ אֹפֶן, גַּס וְנִפְרָד, וְכָל הָעֲבוֹדָה הִיא לְהָבִיא אֶת הָ"עָם" הַזֶּה לִידֵי קַבָּלַת עוֹל וּבִטּוּל.

אֲבָל פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה יֵשׁ עֲלִיָּה לְמַעְלָה מִכָּל הַסֵּדֶר הַזֶּה כֻּלּוֹ, לִנְגֹּעַ בְּשֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת כְּפִי שֶׁהִיא בִּבְחִירָה עַצְמִית. וְזֶהוּ מַה שֶּׁמִּתְבַּטֵּא בַּפָּסוּק "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ" – שֶׁהַטָּהֳרָה אֵינָהּ רַק נִקָּיוֹן מִן הַכְּתָמִים, אֶלָּא הִיא הַעֲמָדָה בְּ"לִפְנֵי ה׳", בְּמָקוֹם שֶׁכָּל מְצִיאוּת הַחֵטְא וּטְמָאוֹתוֹ לֹא הָיְתָה שַׁיֶּכֶת כְּלָל. שֶׁהֲרֵי כָּל הַחֵטְא אֵינוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁכְּבָר יֵשׁ הִתְיַחֲסוּת מְדֻיֶּקֶת בֵּין מֶלֶךְ וְעָם, עִם צִוּוּיִים וַעֲבֵרוֹת; אֲבָל בִּבְחִינַת "מַלְכוּת הַיִּחוּד", שֶׁבָּהּ הַמֶּלֶךְ וְעַמּוֹ הַנִּבְחָרִים הֵם יַחַד בִּפְשִׁיטוּת בְּחִירָתָם הַהֲדָדִית, אֵין שָׁם מָקוֹם לְחֵטְא כְּלָל. לָכֵן, כְּשֶׁנִּגְלֵית מַדְרֵגָה זוֹ, הַחֲטָאִים אֵינָם רַק נִמְחָלִים וְנִשְׁטָפִים, אֶלָּא נִתְבָּרֵר שֶׁלְּעֻמַּת נְקוּדָּה זוֹ לֹא נִתְקַשְּׁרוּ מֵעוֹלָם אֶל עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ.

וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ הַדָּבָר שֶׁ"הַיּוֹם עַצְמוֹ מְכַפֵּר". שֶׁהֲרֵי "הַיּוֹם" אֵינוֹ הָעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת כְּפִי שֶׁהֵם נִמְדָּדוֹת עַל־יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ, אֶלָּא הַגִּלּוּי הַמֵּאִיר בַּיּוֹם הַזֶּה. וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים מֵאִיר גִּלּוּי "מַלְכוּת הַיִּחוּד"; הַמֶּלֶךְ מְגַלֶּה אֶת עַצְמוֹ כְּפִי שֶׁהוּא עִם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, בִּבְחִירָה שֶׁקּוֹדֶמֶת לָעוֹלָם. וְגִלּוּי זֶה, מִצַּד מַהוּתוֹ, מְמַסֵּס אֶת הָאֲחִיזָה שֶׁל הַחֵטְא, כְּמוֹ שֶׁהָאוֹר מְבַטֵּל אֶת הַחֹשֶׁךְ בְּלִי מִלְחָמָה. וְלָכֵן, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין הַתְּשׁוּבָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ שְׁלֵמָה, הַגִּלּוּי דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַעֲלֶה אוֹתָהּ לְמַעְלָה מִכָּל הַזִּירָה שֶׁבָּהּ נִמְדָּדִים חֵטְא וּתְשׁוּבָה.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן גַּם כֵּן מַדּוּעַ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים גַּם סֵדֶר הַתְּפִלָּה עַצְמוֹ מִשְׁתַּנֶּה, וְיֵשׁ חָמֵשׁ תְּפִלּוֹת תַּחַת שָׁלוֹשׁ. שֶׁהֲרֵי שָׁלוֹשׁ הַתְּפִלּוֹת דְּכָל יוֹם הֵן כְּנֶגֶד הַמִּבְנֶה שֶׁל הַמַּלְכוּת בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר; אֲבָל יוֹם הַכִּפּוּרִים דּוֹרֵשׁ סֵדֶר בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁיּוּכַל לְהוֹלִיךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ מֵעֶמְדָּתָהּ הָרְגִילָה כְּ"עֶבֶד" וְ"מֶלֶךְ קָטָן" לְתוֹךְ הַקִּרְבָה שֶׁל "עַם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", עַד לִפְנִימִיּוּתָהּ שֶׁל "מַלְכוּת הַיִּחוּד". לָכֵן נוֹסָפוֹת בּוֹ מַעֲבָרוֹת וּשְׁעָרִים יְתוֹמִים שֶׁל הִתְקָרְבוּת, הַמִּסְתַּיְּמִים בַּעֲמִידָה חֲמִישִׁית פְּנִימִית יוֹתֵר, וְהִיא נְעִילָה. כָּל אַחַת מֵהֶן הִיא אֹפֶן אַחֵר שֶׁל "עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", עַד שֶׁבַּסּוֹף נִפְלֶגֶת הַהַבְחָנָה שֶׁל חֲצֵרוֹת וְהֵיכָלוֹת, וְאֵין נוֹתָר אֶלָּא הַמֶּלֶךְ וְנַפְשׁוֹ הַנִּבְחֶרֶת.

וְזֶהוּ גַּם כַּוָּנַת הָרַמְבַּ"ם כְּשֶׁכָּתַב שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא "קֵץ מְחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל". שֶׁ"קֵץ" אֵינוֹ רַק סִיּוּם בִּזְמַן, אֶלָּא נְקוּדָּה שֶׁבָּהּ כָּל הַקַּוִּים שֶׁל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁלִּפְנֵי־כֵן נִפְגָּשִׁים בְּשָׁרְשָׁם. כָּל הָעֲמִידוֹת דְּכָל הַשָּׁנָה, כָּל הַ"הַמְּלָכוֹת קְטַנּוֹת" וְקַבָּלוֹת הַשְּׁלִיחוּת, עוֹלִים וְנִכְנָסִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבּוֹ נִגְלֶה שָׁרְשָׁם בִּבְחִירָה הָעַצְמִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְאָז מִתְבָּרֵר לְמַפְרֵעַ שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהַיְּהוּדִי עָמַד בַּעֲמִידָה בְּמַהֲלַךְ הַשָּׁנָה, וְלָחַשׁ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הָיָה בֶּאֱמֶת נִסְמָךְ עַל קֶשֶׁר עָמוֹק זֶה, אַף שֶׁהוּא לֹא הִרְגִּישׁ בּוֹ.

וְנִמְצָא, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ רַק "גָּבוֹהַּ" יוֹתֵר מֵהָעֲמִידָה דְּכָל יוֹם בְּמִדָּה, אֶלָּא הוּא מִסּוּג אַחֵר לְגַמְרֵי. הָעֲמִידָה דְּכָל יוֹם הִיא עֲמִידָה בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתוֹךְ פַּלְטֵרִין שֶׁל הָעוֹלָמוֹת; יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא כְּנִיסָה, פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, לְתוֹךְ הַהֵיכָל הַפְּנִימִי שֶׁל בְּחִירַת הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, שֶׁבּוֹ הוּא "עִם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", שֶׁבּוֹ כָּל הַדְּרָמָה שֶׁל מוֹשֵׁל וּמִמְשָׁל הִיא כְּלוּלָה וּמְחֻבֶּקֶת בְּתוֹךְ יִחוּד הַקּוֹדֵם לָזֶה. וּמִטַּעַם זֶה, עֲבוֹדַת חֲמֵשׁ הַתְּפִלּוֹת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים צְרִיכָה לְהֵבָאֵר כְּהִתְקָרְבוּת מְדֻרְגֶּלֶת לַחֶדֶר הַפְּנִימִי הַזֶּה, שֶׁבְּכָל תְּפִלָּה נִפְשֶׁטֶת עוֹד לְבוּשׁ אֶחָד שֶׁל הִתְיַחֲסוּת, עַד שֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹמֶדֶת בִּפְשִׁיטוּת כְּ"זוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בָּחַר בָּהּ תָּמִיד כְּבָר". וּבְהֶמְשֵׁךְ יִתְבָּאֵר סֵדֶר חֲמֵשׁ תְּפִלּוֹת אֵלּוּ, אֵיךְ שֶׁכָּל אַחַת הֵן שַׁעַר וְהֵיכָל בִּפְנֵי עַצְמָהּ בַּעֲלִיַּת הַנֶּפֶשׁ לְ"מַלְכוּת הַיִּחוּד".

אַךְ קֹדֶם שֶׁנָּבוֹא לְבָאֵר פְּרָטֵי עִנְיַן חָמֵשׁ תְּפִלּוֹת אֵלּוּ, צָרִיךְ לְהָבִין תְּחִלָּה מַדּוּעַ הֵם דַּוְקָא חָמֵשׁ. דְּהִנֵּה, בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה סֵדֶר הַתְּפִלָּה הוּא בְּג' תְּפִלּוֹת קְבוּעוֹת, כְּנֶגֶד ג' הָאָבוֹת וּכְנֶגֶד ג' הַקַּוִּים שֶׁבְּסֵדֶר הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ. וְאַף גַּם בְּיָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מוּסָף, הֲרֵי תְּפִלַּת מוּסָף אֵינָהּ מִסּוּג אַחֵר, אֶלָּא הִיא הַמְשָׁכָה וְהַרְחָבָה בְּאוֹתוֹ הַסֵּדֶר עַצְמוֹ. רַק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אָמְרוּ חֲזַ"ל (יוֹמָא פ"ז ב) "יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי אִית בֵּיהּ חָמֵשׁ תְּפִלּוֹת", וּמָנוּ אוֹתָן כְּחִדּוּשׁ הֲלָכָה בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ שֶׁל הַיּוֹם. וְזֶה מוֹרֶה שֶׁכָּאן אֵין הַדָּבָר רַק בְּרִיבּוּי הַמִּסְפָּרִי שֶׁל אוֹתוֹ עִנְיָן הַ"עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", אֶלָּא בַּעֲלִיָּה בְּחָמֵשׁ בְּחִינוֹת נִפְרָדוֹת שֶׁל עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהִנֵּה, זֶה יִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל וּבַזֹּהַר וּתְקוּנִים, שֶׁבַּנֶּפֶשׁ יֵשׁ חָמֵשׁ בְּחִינוֹת כְּלָלִיּוֹת: נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה. וְאֵין הַכַּוָּנָה חַס וְשָׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ חָמֵשׁ נְשָׁמוֹת נִפְרָדוֹת, אֶלָּא שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלוֹקִית הָאַחַת מִתְגַּלָּה וּמִתְפַּשֶּׁטֶת בַּחֲמִשָּׁה אוֹפַנִּים שֶׁל חִיּוּת. נֶפֶשׁ – הוּא כֹּחַ הַחַיִּים כְּמוֹ שֶׁהוּא מִתְלַבֵּשׁ בַּמַּעֲשֶׂה וּבְאֵיבְרֵי הַגּוּף; רוּחַ – הוּא חַיֵּי הָרֶגֶשׁ וְהַקּוֹל; נְשָׁמָה – הוּא הָאוֹר הַפְּנִימִי שֶׁל הַהֲבָנָה; חַיָּה – הוּא חִיּוּת מַקִּיף, לְמַעְלָה מִן הַהַכָּרָה, הַנּוֹגֵעַ וְאֵינוֹ יוֹרֵד בִּהְיוֹתוֹ בְּגֶדֶר הִתְלַבְּשׁוּת גְּמוּרָה; וִיחִידָה – הִיא הַנְּקוּדָּה שֶׁל הַיִּחוּד הַמּוּחְלָט, הַנִּיצוֹץ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּפֶשׁ קְשׁוּרָה בַּעַצְמוּת יִתְבָּרֵךְ בְּקִשִׁירָה שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל לְבוּשִׁים.

וּלְפִי שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, גִּלּוּי בְּחִינַת בְּחִירָתוֹ הָעַצְמִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל, מוּבָן שֶׁעֲבוֹדַת הַיּוֹם צְרִיכָה לִמְשׁוֹךְ וּלְגַלּוֹת חָמֵשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי בְּחִירָה זוֹ. כִּי הֲרֵי בְּחִירָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֵינָהּ מַשֶּׂגֶת אֶת יִשְׂרָאֵל רַק בְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים – מַעֲשֶׂה, רֶגֶשׁ וְשֵׂכֶל – אֶלָּא הִיא מַגַּעַת גַּם בְּחַיָּה וִיחִידָה שֶׁלָּהֶם. וְלָכֵן נִתְקְנוּ בַּהֲלָכָה חָמֵשׁ תְּפִלּוֹת נִפְרָדוֹת, כְּחָמֵשׁ שְׁעָרִים אֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ עוֹבֶרֶת בָּהֶם, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מְעוֹרֵר וּמַעֲלֶה בְּחִינָה אַחֶרֶת, עַד שֶׁבַּחֲמִישִׁית הַיְּחִידָה עַצְמָהּ נִקְרֵאת לַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

הָרִאשׁוֹנָה מֵהֶן הִיא תְּפִלַּת עַרְבִית דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הַמַּתְחִילָה בְּ"כָל נִדְרֵי" וְהַוִּדּוּי הַבָּא אַחֲרֶיהָ. תְּפִלָּה זוֹ הִיא שַׁעַר הַנֶּפֶשׁ. כִּי אָז עֲדַיִן לֹא נִכְנַס הַיּוֹם בְּגִלּוּיוֹ הַמָּלֵא; עוֹמְדִים אָנוּ עֲדַיִן עַל הַגְּבוּל שֶׁבֵּין חוֹל לְקֹדֶשׁ, בֵּין הַזְּרִימָה הַתְּמִידִית שֶׁל הַזְּמַן הָרְגִיל לְ"לְבָנוֹן" הָאֶחָד וְהַמְיֻחָד שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהָעֲבוֹדָה עַכְשָׁו הִיא בְּעִקָּר בִּמְשִׁיכַת יְדֵי וְרַגְלֵי הַנֶּפֶשׁ מִתּוֹךְ עִסּוּקֵיהֶם הָרְגִילִים: הַתָּרַת נְדָרִים, וִדּוּי הַמַּעֲשִׂים, פֵּרוּשׁ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמִכָּל הָעִנּוּיִים. וְזֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ, לְהַרְפּוֹת אֶת אֲחִיזָתָהּ בַּדְּפָסִים הַגַּסִּים שֶׁנִּקְבְּעוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה.

וּמִטַּעַם זֶה, הַמַּעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹן וְהַגָּדוֹל שֶׁל הַיּוֹם הוּא "כָּל נִדְרֵי", שֶׁבּוֹ הַצִּבּוּר עוֹמֵד כְּמוֹ עֲבָדִים עַל פֶּתַח הַחִיצוֹן שֶׁל הַפַּלְטֵרִין, וּמְבִיאִים אִתָּם אֶת כָּל דִּבְרֵי הָרָאשׁוּת שֶׁהוֹצִיאוּ בְּפִיהֶם וְאֶת כָּל הַכְּבָלִים שֶׁכָּבְלוּ עַל עַצְמָם, וּמַנִּיחִים אוֹתָם לִפְנֵי בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, לְבַקֵּשׁ הַתָּרָה וְהַתָּרָה. כָּאן הַ"דֶּלֶת" שֶׁבֵּין הָאָדָם וּבֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עֲדַיִן עָבָה מְאֹד, כְּמוֹ שַׁעַר חִיצוֹן

עָצוּם שֶׁל עֵץ וּבַרְזֶל; הָאָדָם מַרְגִּישׁ אֶת רִחוּקוֹ, אֶת כְּבֵדוּתוֹ, אֶת הִסְטוֹרְיָתוֹ. אֲבָל דַּוְקָא מִטַּעַם עֲבִיּוּת זוֹ, הָעֲבוֹדָה הִיא מַעֲשִׂית בְּיוֹתֵר: לִקְצוֹץ וּלְהַתִּיר, לוֹמַר "חָרַטְתָּה נִי", לִפְרוֹשׂ מֵאוֹתָן צוּרוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל רָצוֹן שֶׁנִּתְעַקְּמוּ בְּנֶפֶשׁ. וּכְשֶׁהָאֲנִי הַגַּס מַתְחִיל לְהִכָּנַע, אוֹתוֹ שַׁעַר כָּבֵד מַתְחִיל, בְּאוֹפֶן נִסְתָּר, לְהִדַּקֵּק.

וְאַחַר כָּךְ בָּאָה תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁהִיא שַׁעַר הָרוּחַ. הַלַּיְלָה עָבַר בִּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם, וּבְהַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר מִתְעוֹרֵר חַיֵּי הָרֶגֶשׁ שֶׁל הַיְּהוּדִי בְּאוֹפֶן חָדָשׁ. הַסְּלִיחוֹת וְהַסֵּדֶר הָאָרוֹךְ שֶׁל הַתְּפִלָּה מְעוֹרְרִים אֲנָחוֹת, דְּמָעוֹת, כִּסּוּפִים; הַנִּיגּוּנִים הַמְיֻחָדִים שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, עֲנִיּוֹת הַצִּבּוּר, חֲזָרַת הַשְּׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה עִם הַוִּדּוּיִים הַמּוּסָפִים – הַכֹּל מַרְעִידִים אֶת הָרוּחַ לְרַחֲשָׁה וּלְאַהֲבָה. אִם בְּעַרְבִית הָיָה הַיְּהוּדִי כְּעֶבֶד שֶׁנִּקְרָא מִן הַשָּׂדֶה וְצָרִיךְ תְּחִלָּה לִרְחֹץ טִיט יָדָיו, הֲרֵי בְּשַׁחֲרִית הוּא כְּבָר עוֹמֵד בַּחֲצַר הַפַּלְטֵרִין, וּמַרְגִּישׁ אֶת הַהֲדָרַת הַמֶּלֶךְ וְאֶת הַמְּתוּקוֹת שֶׁבְּזֶה שֶׁנִּתְנַתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לַעֲמֹד שָׁם.

גַּם כָּאן הַ"דֶּלֶת" עָבָה יוֹתֵר מִבְּיוֹם רָגִיל, מִטַּעַם שֶׁהָרְגָשׁוֹת עַצְמָן עַזּוֹת, וְהַלֵּב מָלֵא קוֹלוֹת רַבִּים – יִרְאָה, בּוּשָׁה, תִּקְוָה, כִּסּוּפִים. אֲבָל כְּשֶׁהָרוּחַ נִשְׁפֶּכֶת בַּוִּדּוּי וּבַפִּיּוּטִים, כְּשֶׁהָרְגָשׁוֹת מוֹדִים עַל אֲהָבוֹת שֶׁל שֶׁקֶר וְעַל יְרָאוֹת שֶׁנִּתְעוּ, מַתְחִילָה עֲבִיּוּת הַלֵּב הָאֲנִיִּית לְהִמָּס. וְהִנֵּה עַצְמָהּ שֶׁל עֲצִימַת הָרֶגֶשׁ, שֶׁבַּתְּחִלָּה נִרְאֵית כְּחוֹמָה הָעוֹמֶדֶת בֵּין הָאָדָם וּבֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, נִזְדַּכֵּךְ לִהְיוֹת רַעֲדָה שְׁקוּפָה, שֶׁבָּהּ מַתְחִילִים לְהַרְגִּישׁ אֶת נוֹכְחוּת הַמֶּלֶךְ דַּוְקָא דֶּרֶךְ הָרֶגֶשׁ. הַדֶּלֶת עֲדַיִן דֶּלֶת הִיא, אֲבָל אוֹר מַתְחִיל לְהִזְדַּחְלֵל בְּסֶדֶקֶיהָ.

הַשַּׁעַר הַשְּׁלִישִׁי הוּא תְּפִלַּת מוּסָף, הַמְקֻשֶּׁרֶת לִבְחִינַת נְשָׁמָה. כִּי בְּמוּסָף אָנוּ מְסַפְּרִים בְּאֹרֶךְ עַל עֲבוֹדַת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עִם כָּל פְּרָטֶיהָ הַדַּקִּים, וּמְצַיְּרִים בְּמַחֲשַׁבְתֵּנוּ אֶת סֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת, הַזָּאַת הַדָּם, וּבִיאָתוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר. זֹאת הִיא עֲבוֹדָה שֶׁל שֵׂכֶל, שֶׁל זִכָּרוֹן מִתְבּוֹנֵן; נִקְרָאִים אָנוּ לְהָבִין, כְּפִי מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ יְכוֹלִים, מַה פֵּירוּשׁ הַדָּבָר שֶׁאָדָם בָּשָׂר וָדָם, נִבְחָר וּמְקֻדָּשׁ, נִכְנָס פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה לִפְנֵי ה' בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְכָךְ מוּסָף מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ מִן הַסְּעָרָה שֶׁל הָרֶגֶשׁ לִבְהִירוּת פְּנִימִית שֶׁל הֲבָנָה. הַנְּשָׁמָה, שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה רַבִּים הַפְּעָמִים הִיא מְכֻסָּה תַּחַת לְבוּשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה וְהָרֶגֶשׁ, עַכְשָׁו מְאִירָה בְּאוֹרָהּ עַצְמָהּ וּמִתְבּוֹנֶנֶת בְּצוּרַת הַקְּדוּשָּׁה, בְּסֵדֶר הַפַּלְטֵרִין שֶׁל מַעְלָה. וּלְפִי עֹמֶק הַהִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת, הַ"דֶּלֶת" דְּמוּסָף נַעֲשֵׂית דַּקָּה יוֹתֵר: אֵינָהּ עוֹד הַמַּחְסוֹם הַגַּס שֶׁל הַמַּעֲשִׂים הַמְקֻלְקָלִים, וְלֹא גַּם הַסִּבּוּךְ הֶעָבֶה שֶׁל רֶגֶשׁ שֶׁלֹּא נִתְקַן, אֶלָּא דֶּלֶת דַּקָּה יוֹתֵר – הַדֶּלֶת שֶׁל הֲבָנַת עַצְמוֹ, שֶׁל הַמּוּשָּׂגִים שֶׁלּוֹ בֶּאֱלוֹקוּת. בְּשַׁעַר זֶה הָאֲנִי מִזְדַּכֵּךְ מֵאֲנִיּוּת גַּסָּה לְסוּג דַּק יוֹתֵר – שְׁבִיעוּת רָצוֹן רוּחָנִית בְּהַשָּׂגָתוֹ בִּדְבָרִים קְדוֹשִׁים; וּכְשֶׁגַּם זֹאת מַקְרִיב וּמְמַסֵּר, נַעֲשֵׂית הַהֲבָנָה כִּזְכוּכִית בְּרוּרָה שֶׁדַּרְכָּהּ כָּל עֲבִיּוּתָהּ נִרְאֶה זוֹהַר הַמֶּלֶךְ.

וְאַחַר מוּסָף בָּאָה תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא הַשַּׁעַר הָרְבִיעִי, הַמְיֻחָס לִבְחִינַת חַיָּה. זֶהוּ כְּבָר בְּתוֹךְ עָמְקָהּ שֶׁל הַיּוֹם, כְּשֶׁהַגּוּף מְחֻלָּשׁ מֵהַתַּעֲנִית וְהַשֵּׂכֶל עָיֵף מֵרֹב הָעֲבוֹדָה הָאֲרוּכָּה. וְדַוְקָא אָז נִגְלֵית בַּיְּהוּדִי חִיּוּת מַקִּיפִית, שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַהַכָּרָה – חַיֵּי נֶפֶשׁ עַקְשָׁנִים שֶׁאֵינָם תְּלוּיִים בְּמַאֲכָל, בִּמְנוּחָה, וַאֲפִלּוּ לֹא בְּרַעֲיוֹן חָדָשׁ. וְרֶמֶז לָזֶה – שֶׁבְּמִנְחָה קוֹרִים פָּרָשַׁת

עֲרָיוֹת, שֶׁהִיא הַנִּסָּיוֹן הָעֶלְיוֹן בְּיוֹתֵר לְנֶאֱמָנוּת חַיֵּי הָאָדָם, וְגַם שֶׁזְּמַן מִנְחָה הוּא הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לִקְרִיאַת סֵפֶר יוֹנָה, שֶׁבּוֹ נִגְלֵית אֶפְשָׁרוּת הַתְּשׁוּבָה מִמַּעֲמַקֵּי הַתְּהוֹם.

בְּחִינַת חַיָּה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הִיא יְכָלְתָּהּ לְהִתְתַּפֵּס בְּדָבָר שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּה שֶּׁהִיא יְכוֹלָה לְהַסְבִּיר – לְהִנָּשֵׂא עַל יְדֵי הַכָּרָה הַמַּקִּיפָה אֶת הַשֵּׂכֶל וְאֵינָהּ יוֹשֶׁבֶת בְּתוֹכוֹ. בְּאַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁהַכֹּחוֹת הַטִּבְעִיִּים שְׁפוּלִים, אֲנָשִׁים הַמַּדְבִּיקִים עַצְמָם לַתְּפִלָּה מַרְגִּישִׁים כֹּחַ מַקִּיף מוּזָר כְּעֵין, קִרְבָה מְרַחֶפֶת שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם אוֹתָהּ לְשֵׂכֶל אוֹ לְרֶגֶשׁ. כָּאן הַ"דֶּלֶת" הִיא עֶצֶם הַהַרְגָּשָׁה שֶׁל הֱיוֹת בְּרִיָּה חַיָּה נִפְרֶדֶת; הַחַיִּים שֶׁמַּרְגִּישִׁים אֶת עַצְמָם כְּמֶרְכָּז עַצְמִי. אֲבָל כְּשֶׁהַיְּהוּדִי מְוַתֵּר גַּם עַל זֶה, וּמַנִּיחַ לְחַיּוּתוֹ לְהִמָּשֵׁךְ לִתְחוּם חַיֵּי הַמֶּלֶךְ, נַעֲשֵׂית אוֹתָהּ דֶּלֶת חַיָּה לְשִׁכְבַת אוֹר שְׁקוּפָה, כְּמוֹ לוּחַ אוֹר שֶׁבּוֹ בְּבַת אַחַת מַבְדִּיל וּמְגַלֶּה.

וְאָז, לְבַסּוֹף, בָּאָה תְּפִלַּת נְעִילָה, הִיא הַתְּפִלָּה הַחֲמִישִׁית, הַמְקֻשֶּׁרֶת לִבְחִינַת יְחִידָה. הֲרֵי הַהֲלָכָה עַצְמָהּ מְסַמֶּנֶת אֶת נְעִילָה כִּמְיֻחֶדֶת, עִם עֲמִידָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְסֵדֶר סְלִיחוֹת שֶׁלָּהּ; וְהַמִּדְרָשִׁים אוֹמְרִים שֶׁבִּנְעִילָה "הַמֶּלֶךְ קָרוֹב בְּיוֹתֵר", וְשֶׁ"הַשְּׁעָרִים נִנְעָלִים". וְאֵין הַכַּוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁמְּצַיְּרִים זֶה בְּדֶרֶךְ פְּשָׁט פָּשׁוּט, שֶׁהִזְדַּמְּנוּת הַקֶּשֶׁר עוֹמֶדֶת לְהִסְתַּלֵּק חַס וְשָׁלוֹם; אֶלָּא שֶׁכָּל הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִים נִסְגָּרִים לִפְנֵי אֲחֵרִים, וְהַשַּׁעַר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר נִנְעָל וְנִסְגָּר כְּשֶׁהַיְּהוּדִי בִּפְנִים, לְבַדּוֹ עִם מַלְכּוֹ.

בְּחִינַת יְחִידָה הִיא הַנְּקוּדָּה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא יָדְעָה פֵּירוּד. אֵינָהּ בְּחִינָה שֶׁ"מַּגִּיעִים" אֵלֶיהָ עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה, אֶלָּא שֶׁהִיא נִגְלֵית כְּשֶׁכָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ הִיא נוֹפֵל וְנִפְשָׁט. לָכֵן, נְעִילָה אֵינָהּ מְאֻפְיֶנֶת בְּרַעֲיוֹנוֹת חֲדָשִׁים אוֹ בְּוִדּוּיִים חֲדָשִׁים, אֶלָּא בִּפְּשִׁיטוּת וּבְדַחִיפוּת מְיֻחֶדֶת – בִּקְרִיאָה שֶׁל "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", שֶׁל "ה' הוּא הָאֱלֹקִים", שֶׁל "סְלַח לָנוּ", בְּכֹחַ הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַיּוֹם. הַגּוּף חַלָּשׁ, הַקּוֹל צָרוּד, הַשֵּׂכֶל לְמַעְלָה מִגְּבוּל הָעֲיֵפוּת; וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, מֵעֹמֶק נִסְתָּר יוֹצֵאת צְעָקָה יְשָׁרָה לְגַמְרֵי. צְעָקָה זוֹ – הִיא הַיְּחִידָה הַמְדַבֶּרֶת.

וְעַכְשָׁו מוּבָן הַמָּשָׁל הֶחָדָשׁ שֶׁנֶּאֱמַר לְעֵיל. כָּל אַחַת מֵחֲמֵשׁ הַתְּפִלּוֹת הִיא כְּמוֹ דֶּלֶת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹר בָּהּ כְּדֵי לְהִתְקָרֵב אֶל הַמֶּלֶךְ. בְּעַרְבִית הַדֶּלֶת עָבָה וּכְבֵדָה מִקְּשָׁרֵי הַמַּעֲשֶׂה; בְּשַׁחֲרִית – עָבָה מֵעֹצֶם הָרֶגֶשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִזְדַּכֵּךְ; בְּמוּסָף – דַּקָּה יוֹתֵר אֲבָל עֲדַיִן יֵשׁ בָּהּ מַמָּשׁ – הַדֶּלֶת שֶׁל הֲבָנַת עַצְמוֹ; בְּמִנְחָה – דֶּלֶת חַיָּה שֶׁל חַיּוּת עַצְמָאִית. אֲבָל כְּכָל שֶׁהָאֲנִי הַפְּרָטִי הוֹלֵךְ וּמִתְדַּקְדֵּק בְּכָל עֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה, כָּךְ הַדְּלָתוֹת הָאֵלּוּ, דַּוְקָא בְּעָבְיָן, נַעֲשׂוֹת שְׁקוּפוֹת. וּכְשֶׁמַּגִּיעִים לִנְעִילָה, אָמְנָם עֲדַיִן יֵשׁ "דֶּלֶת", מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ נִשְׁאֶרֶת בְּרִיָּה נִבְרֵאת הָעוֹמֶדֶת נֶגֶד בּוֹרְאָהּ; אֲבָל דֶּלֶת זוֹ עֲשׂוּיָה רַק מֵאוֹר. אֵינָהּ עוֹד מַחְסוֹם כְּלָל, אֶלָּא הִיא עַצְמָהּ הַזִּיו הַמְּאִיר בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְהַנֶּפֶשׁ מַבִּיטִים זֶה בָּזֶה.

וְזֶהוּ שֶׁחֲזַ"ל קָבְעוּ דַּוְקָא בְּיוֹם זֶה חָמֵשׁ תְּפִלּוֹת. כִּי יוֹם הַכִּפּוּרִים עַצְמוֹ הוּא גִּלּוּי הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר בּוֹ כָּל הַדְּלָתוֹת כְּבָר פְּתוּחוֹת; אַךְ בְּסֵדֶר הָעֲבוֹדָה צָרִיךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ תַּעֲבֹר בְּצוּרוֹת שֶׁל רִחוּק וְהִתְקָרְבוּת, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה כְּלִי לְהַרְגִּישׁ בַּחֲוָיָה מַה שֶּׁהִיא הָיְתָה תָּמִיד. צָרִיךְ לְהָבִיא אֶת כָּל חֲמֵשׁ הַבְּחִינוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, כָּל אַחַת בְּאוֹפַנָּהּ, לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא רַק הַיְּחִידָה בְּהֶעְלֵם שֶׁלָּהּ, אֶלָּא גַּם הַנֶּפֶשׁ בְּמַעֲשֶׂיהָ וְהָרוּחַ בְּהַרְגָּשׁוֹתֶיהָ, יֵדְעוּ וְיַרְגִּישׁוּ שֶׁמְּקוֹמָם שָׁם.

וּבָזֶה נִכְנַסְנוּ מְכִינִים לְהָבִין בְּהֶמְשֵׁךְ פֵּירוּשׁ עִנְיַן בִּיאַת כֹּהֵן גָּדוֹל לִפְנִים מִן הַפָּרֹכֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כִּי הֲלִיכָתוֹ הַיְּחִידִית בְּתוֹךְ הַפָּרֹכֶת וְהַדְּלָתוֹת שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ הִיא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַ"מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" לְחָמֵשׁ דְּלָתוֹת אֵלּוּ שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ; וּבְהִתְבּוֹנְנוּת בַּעֲבוֹדָתוֹ נַעֲמֹק יוֹתֵר בַּהֲבָנַת מַהוּת הָעִנְיָן שֶׁבְּרִיָּה נִבְרֵאת עוֹמֶדֶת עַל הַכִּסֵּא הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

יג

וְהִנֵּה, לְהָבִין זֶה יוֹתֵר, צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְמַה שֶּׁהַתּוֹרָה עַצְמָהּ קוֹבַעַת כְּמֶרְכַּז שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים: "בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ... וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ... וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה... וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה', וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת".

כָּאן מְסַפֶּרֶת הַתּוֹרָה לֹא רַק עַל דַּרְגָּה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה בַּעֲבוֹדָה, אֶלָּא עַל עֲבוֹדָה שֶׁהִיא יְחִידָה בְּמִינוּ: רַק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, רַק בַּיּוֹם הַזֶּה, רַק בַּסֵּדֶר הַמְּדֻיָּק הַזֶּה, וְרַק אָז יָכוֹל לָבוֹא לִפְנִים מִן הַפָּרֹכֶת. וְעוֹד מְדַגְּשָׁם הַדְּבָרִים, "וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת... וְלֹא יָמוּת". וְצָרִיךְ לְהָבִין: מַהוּ מָקוֹם זֶה, שֶׁהַכְּנִיסָה אֵלָיו בְּכָל עֵת אַחֶרֶת הִיא מִיתָה; וּמַהוּ הָעֵת הַזֶּה, שֶׁהוֹפֵךְ אוֹתָהּ כְּנִיסָה עַצְמָהּ לְחַיִּים, לְכַפָּרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְעוֹד, הַמִּשְׁנָה בְּיוֹמָא, בַּפְּרָקִים הָאֶמְצָעִיִּים הַמְפָרְטִים אֶת סֵדֶר הָעֲבוֹדָה, נוֹתֶנֶת כָּל מִשְׁקָלָהּ בַּהֲלִיכָה פְּנִימִית זוֹ: מְסַפֶּרֶת הִיא צַעַד אַחַר צַעַד עַל הַגּוֹרָלוֹת שֶׁל הַשְּׂעִירִים, עַל הַזָּאַת הַדָּם, עַל הַוִּדּוּיִים, אֲבָל הַשִּׂיא הוּא זֶה: כְּשֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה נִכְנָס לַחֶדֶר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר, מַחְתָּה שֶׁל גַּחֲלֵי אֵשׁ בִּימִינוֹ וְכַף קְטֹרֶת בִּשְׂמֹאלוֹ, וְהוֹלֵךְ לְאָחוֹרָיו בֵּין הַבַּדִּים שֶׁל הָאָרוֹן, וְנוֹתֵן אֶת הַקְּטֹרֶת כְּדֵי שֶׁהֶעָשָׁן יַעֲלֶה "עַד שֶׁהוּא מְמַלֵּא אֶת הַבַּיִת כֻּלּוֹ". וְרַק אַחַר כָּךְ מַזֶּה הוּא אֶת הַדָּם "כְּנֶגֶד הַכַּפֹּרֶת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה".

וּמִזֶּה נִרְאֶה, שֶׁהַתּוֹרָה עַצְמָהּ מְסַמֶּנֶת זֶה כְּ"נְקוּדַּת עֲמִידָה לְמַלְכוּתוֹ" הָעִקָּרִית שֶׁל בְּרִיָּה נִבְרֵאת בַּנְּקֻדָּה הַנִּסְתֶּרֶת בְּיוֹתֵר שֶׁל הַמֶּלֶךְ. כִּי אַף שֶׁכָּל הַמִּשְׁכָּן נִקְרָא "מִשְׁכַּן ה'", וְהַהֵיכָל מָלֵא קְדֻשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם הַשֵּׁם הַמְיֻחָד "קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים" נִשְׁמָר לְאוֹתוֹ מָקוֹם קָטָן וּמְרֻבָּע שֶׁבּוֹ עָמַד אֲרוֹן הַבְּרִית, וְהַכְּרוּבִים פּוֹרְשִׂים כְּנָפֵיהֶם מִלְמַעְלָה, וְקוֹל ה' מְדַבֵּר "מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים" אֶל מֹשֶׁה. וְזֶה נִקְרָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת "כִּסֵּא ה'", "ה' צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרֻבִים" – כִּי שָׁם שׁוֹרָה הַשְּׁכִינָה בְּאוֹפֶן שֶׁל גִּלּוּי הַנִּקְרָא "כִּסֵּא".

אֲבָל גַּם כָּאן צָרִיךְ דִּיּוּק. כִּי לְמַעְלָה מִזֶּה דִּבַּרְנוּ עַל מַלְכוּת כְּמִדָּה, וְעַל הַ"כִּסֵּא" כְּצוּרָה שֶׁעַל יָדָהּ הָאֵין־סוֹף מִתְיַחֵס לָעוֹלָמוֹת. אֲבָל הַכְּרוּבִים עַל גַּבֵּי הָאָרוֹן, בַּדְּבִיר, אֵינָם רַק סִימָן לְאוֹתָהּ מַלְכוּת הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא מְקוֹר הָעוֹלָמוֹת; וּמְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁהַחֶדֶר הַפְּנִימִי מַקְבִּיל לְכֶתֶר, וּבִפְרָט לְעַתִּיק – הַתַּעֲנוּג הַנֶּעְלָם וְהָרָצוֹן הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּאֵין־סוֹף הַקּוֹדֵם לְכָל הַסֵּדֶר שֶׁל הַסְּפִירוֹת. וְאִם כֵּן, אֵיךְ נִקְרָא זֶה "כִּסֵּא", שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ יְשִׁיבָה לְתוֹךְ יַחַס וְגִלּוּי מְדֻדֶּה?

אֲבָל הָעִנְיָן הוּא, כִּי יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ בִּכְלָלוּת שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת בְּ"כִסֵּא": יֵשׁ כִּסֵּא הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסֵּא הַחִיצוֹנִי, וְהוּא הַסֵּדֶר הַמְּאֻרְגָּן שֶׁל הָעוֹלָמוֹת, הַ"מֶּרְכָּבָה" שֶׁל אַרְבַּע פָּנִים שֶׁבִּיחֶזְקֵאל – אַרְיֵה, שׁוֹר, נֶשֶׁר וְאָדָם – שֶׁעֲלֵיהֶם הָאֱלֹוקוּת רוֹכֶבֶת כִּבְיָכוֹל לְתוֹךְ רִבּוּי הַבְּרִיאָה. וְזֶהוּ מַלְכוּת כְּבָר כְּשֶׁהִיא יוֹרֶדֶת לִתְחוּם "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", שֶׁבּוֹ הָרַבִּים, כְּרַבִּים, מְסֻדָּרִים תַּחַת אֶחָד. וְאַחַר כָּךְ יֵשׁ כִּסֵּא הַפְּנִימִי, שֶׁאֵינוֹ סֵדֶר שֶׁל חֲלָקִים כְּלָל, אֶלָּא הַנְּקוּדָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ הָאֵין־סוֹף "יוֹשֵׁב" כִּלְפֵּי יַחַס; דְּהַיְנוּ, שֶׁבָּהּ הָעֶצֶם הַפָּשׁוּט בּוֹחֵר לִהְיוֹת מֶלֶךְ וּבוֹחֵר בְּאֵלּוּ שֶׁעַל יְדֵיהֶם יִקָּרֵא מֶלֶךְ. וּבְחִירָה זוֹ שָׁרְשָׁהּ בְּעַתִּיק, בְּתַּעֲנוּג הַנֶּעְלָם בְּיוֹתֵר, אֲבָל הַנְּקוּדָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פְּנִיָּה לַחוּץ נִקְרֵאת "כִּסֵּא", כִּי שָׁם הָאֵין־סוֹף נוֹחַ, כִּבְיָכוֹל, עַל בְּחִירַת יִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ הַחִדּוּשׁ: שֶׁהַמָּקוֹם בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁבּוֹ עָמְדוּ הָאָרוֹן וְהַכְּרוּבִים אֵינוֹ רַק סִימָן לְמַלְכוּת הָאֱלֹוקִית בִּכְלָלוּת, אֶלָּא דַּוְקָא לְכִסֵּא הַפְּנִימִי – לַנְּקוּדָּה שֶׁבָּהּ בְּחִירָתוֹ הָעַצְמִית שֶׁל הַשֵּׁם בְּיִשְׂרָאֵל וּבְחִירָתָם הָעַצְמִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּה' נִפְגָּשִׁים בְּאַחְדוּת פְּשׁוּטָה אַחַת. כִּי הַלֻּחוֹת שֶׁבָּאָרוֹן הֵם הָעֵדוּת עַל בְּרִיתוֹ, וְהַכְּרוּבִים – עִם פְּנֵי נְעָרִים רַכִּים פְּנוּיִים זֶה אֶל זֶה לְפִי מַצַּב עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל – הֵם הָעֵדוּת עַל פְּנִיַּת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו. וְכָל זֶה מְכֻסֶּה וּמְאֻחָד עַל יְדֵי הַכַּפֹּרֶת שֶׁל זָהָב טָהוֹר, שֶׁעָלֶיהָ מַזֶּה הַדָּם וּמֵעַל לָהּ פּוֹרֵשׁ עֲנַן הַקְּטֹרֶת, הַמּוֹרֶה שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל צוּרוֹת גְּלוּיוֹת שֶׁל אַהֲבָה וְיִרְאָה יֵשׁ פְּשִׁיטוּת מְכֻסָּה, שֶׁבָּהּ כָּל הָרִבּוּי נִבְלָע בְּאַחְדוּת עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר.

וְאַף אִם כֵּן, צָרִיךְ עוֹד לִשְׁאוֹל: מַדּוּעַ הוּא שֶׁאֶל כִּסֵּא פְּנִימִי זֶה רַק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָכוֹל לְהִכָּנֵס, וְרַק פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה? אִם כִּסֵּא הַפְּנִימִי הוּא מִפְגַּשׁ הַבְּחִירוֹת, שֶׁהוּא עֶצֶם מַהוּת הֱיוֹתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָיָה נִרְאֶה שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת זֶה נָגִשׁ תָּמִיד וּלְכָל אֶחָד. וְגַם, מַדּוּעַ הוּא שֶׁגַּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, בַּיּוֹם הַזֶּה, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִרְאוֹתוֹ גָּלוּי, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַקְדִּים שֶׁיְּהֵא עֲנַן הַקְּטֹרֶת מְכַסֶּה אֶת הַכַּפֹּרֶת, "וְלֹא יָמוּת"? הֲלֹא כָּל תּוֹכֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא שֶׁהָעֶצֶם יִתְגַּלֶּה, וְ"לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ".

אֲבָל הָעִנְיָן כָּךְ הוּא. נְקוּדַּת מִפְגָּשׁ פְּשׁוּטָה זוֹ הִיא בֶּאֱמֶת אֱמֶת כָּל יְהוּדִי בְּכָל עֵת; אֲבָל בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וּבְ"סֵדֶר בַּעֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ", יֵשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין עֶצֶם לְהִתְגַּלּוּת. עֶצֶם הַקֶּשֶׁר אֵינוֹ תָּלוּי בִּזְמַן וּמָקוֹם; אֲבָל כְּדֵי שֶׁקֶּשֶׁר זֶה יִתְחַוֶּה בְּהַכָּרָה בְּאוֹפֶן שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַנִּבְרֵאת תּוּכַל לְקַבֵּל בְּלִי שֶׁמְּצִיאוּתָהּ הַנִּפְרֶדֶת תִּתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, צָרִיךְ לִהְיוֹת הַמִּדָּה הַמְּדֻיֶּקֶת בְּיוֹתֵר: מִי, מָתַי וְאֵיךְ. הַהַגְבָּלָה דְּ"בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן", וְ"בְּכָל עֵת לֹא יָבֹא", אֵינָהּ מִפְּנֵי שֶׁהָעֶצֶם צַר, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלִי שֶׁל בְּרִיָּה נִבְרֵאת יָכוֹל לָשֵׂאת גִּלּוּי כִּסֵּא הַפְּנִימִי רַק בְּצוּרָה שֶׁל צִמְצוּם וַהֲגָנָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר. לָכֵן, רַק אִישׁ אֶחָד, שֶׁהוּא עַצְמוֹ מְגַלְגֵּל בִּקְדֻשָּׁתוֹ אֶת כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, וְרַק בַּיּוֹם שֶׁבּוֹ מְאִירָה "מַלְכוּת הַיִּחוּד", יָכוֹל לִהְיוֹת כְּלִי לְזֶה.

וְלָכֵן מְצַוָּה הַתּוֹרָה שֶׁעֲנַן הַקְּטֹרֶת יַקְדִּים לְגִלּוּי הַכַּפֹּרֶת. כִּי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת, מַקְבִּילָה לַתַּעֲנוּג בַּה' שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל כֹּחוֹת הַהַשָּׂגָה – "רֵיחַ נִיחוֹחַ", תַּעֲנוּג הַנִּרְגָּשׁ וְאֵינוֹ נִרְאֶה. וּכְשֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵבִיא עָנָן זֶה לִפְנִים, הוּא מוֹשֵׁךְ לְבוּשׁ שֶׁל תַּעֲנוּג וּמְתוּקוּת סָבִיב לִנְקוּדַּת הַמִּפְגָּשׁ שֶׁל שְׁתֵּי הַבְּחִירוֹת, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְהִתְגַּלּוֹת בִּפְנִימִיּוּת בְּלִי לִפְרֹץ לַחוּץ בְּצוּרָה נִרְאֵית. הַכַּפֹּרֶת מְכֻסָּה, לֹא כְּדֵי לְהַסְתִּירָהּ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא כְּדֵי לְהַנִּיחוֹ לַעֲמֹד שָׁם וְלִחְיוֹת. הַ"וְלֹא יָמוּת" כָּאן אֵינוֹ רַק שְׁלִילַת עוֹנֶשׁ, אֶלָּא תֵּאוּר מַצִּיאוּתִית חִיּוּבִית שֶׁל דֶּרֶגֶת גִּלּוּי שֶׁאִלּוּלֵי עָנָן זֶה הָיְתָה מוֹשֶׁכֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף בִּכְסוּפִים עַצְמִיִּים. הֶעָשָׁן הוּא הַמָּסָךְ הָרַךְ הַמַּנִּיחַ לִבְרִיָּה נִבְרֵאת לְהִשָּׁאֵר בִּמְצִיאוּתָהּ בִּנְכוֹחוּת הַ"כִּסֵּא הַפְּנִימִי".

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן הַצֹּרֶךְ שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יַזֶּה אֶת דַּם הַפָּר וְהַשָּׂעִיר כְּנֶגֶד הַכַּפֹּרֶת "לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת" וְ"עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת". כִּי הַדָּם הוּא הַחַיִּים כְּמוֹ שֶׁהֵם זוֹרְמִים בַּעֲרָקִים – הַחַיּוּת הַפְּרָטִית הַמַּמָּשִׁית שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַעֲשֵׂיהֶם וּמִכְשְׁלוֹתֵיהֶם. וּכְשֶׁהוּא מַזֶּה שָׁם, כְּנֶגֶד הַכַּפֹּרֶת וְעַל פָּנֶיהָ, הוּא כְּאִלּוּ חוֹקֵק אֶת הַהִתְפַּעֲלוּת הַמַּמָּשִׁית שֶׁל חַיֵּי יִשְׂרָאֵל עַל מְקוֹם הַבְּרִית, מְאַחֵד אֶת סִפּוּרָם לְמַטָּה עִם הַבְּחִירָה הַפְּשׁוּטָה לְמַעְלָה. וְהַסֵּדֶר – תְּחִלָּה פָּר, וְאַחַר כָּךְ שָׂעִיר; תְּחִלָּה לִפְנִים, וְאַחַר כָּךְ לַחוּץ – מְבַטֵּא שֶׁמִּצַּד הַנְּקוּדָּה הַכֹּהֲנִית הַפְּנִימִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, וּמִצַּד חַטָּאֵיהֶם הַחִיצוֹנִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ וְנִכְלָל בְּאוֹתוֹ מִפְגָּשׁ אֶחָד.

וְעַכְשָׁו נוּכַל לְהַשִּׂיג מַדּוּעַ אָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁכְּשֶׁהָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יוֹצֵא בְּשָׁלוֹם מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, הָיְתָה שִׂמְחָה גְדוֹלָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי נוֹדַע אָז שֶׁנִּתְּנָה חַיִּים לַשָּׁנָה. כִּי כְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ אֵינָם חֲוָיָה פְּרָטִית שֶׁלּוֹ בִּלְבַד; הוּא נִכְנָס כְּגִלְגּוּל כְּלָלוּת הָעָם, וְעוֹמֵד עַל אוֹתוֹ כִּסֵּא שֶׁבּוֹ מֶלֶךְ וְאוּמָּה אֶחָד הֵם בַּבְּחִירָה. וְאִם יָכוֹל הוּא לַעֲמֹד שָׁם וְלָצֵאת, זֶהוּ רְאָיָה שֶׁהַקֶּשֶׁר קַיָּם בַּעֲמִיקוּת הַיּוֹתֵר, וְשֶׁכָּל מַה שֶּׁעָמַד נֶגְדּוֹ נִתְבַּטֵּל.

וְזֶהוּ גַּם הַפֵּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּמַה שֶּׁאָמְרוּ שֶׁקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מַקְבִּיל לְכֶתֶר. כִּי הַכֶּתֶר הוּא הָרָצוֹן וְהַתַּעֲנוּג הָעֶלְיוֹן הַמַּעֲטִיר אֶת כָּל הַמִּדּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת וּמַנְהִיגָן. וּכְשֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנָס שָׁם, אֵינוֹ עוֹמֵד רַק לִפְנֵי נְקוּדַּת שְׁכִינָה מְרֻכֶּזֶת בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, אֶלָּא לִפְנֵי עֶצֶם כֶּתֶר הַמַּלְכוּת כְּשֶׁהוּא נוֹחַ עַל הָעַצְמוּת. וּבַעֲמִידָה זוֹ נִתְאַחֲדוֹת שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת שֶׁל הַבְּחִירָה – בְּחִירַת ה' בְּיִשְׂרָאֵל וּבְחִירַת יִשְׂרָאֵל בַּה' – בִּפְשִׁיטוּת מֻחְלֶטֶת. וְזֶהוּ הַ"כִּסֵּא הַפְּנִימִי".

וְעַל פִּי יְסוֹד זֶה, נוּכַל עַכְשָׁו לְהָבִין בְּעֹמֶק יוֹתֵר אֶת עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ בִּנְעִילָה. כִּי כָּל הַיּוֹם דִּבַּרְנוּ עַל דְּלָתוֹת וַחֲדָרִים, עַל עֲלִיָּה עַל יְדֵי נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה, עַד יְחִידָה. אֲבָל הַ"מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" לְכָל זֶה הוּא אוֹתוֹ אִישׁ יָחִיד שֶׁפַּעַם בַּשָּׁנָה הָלַךְ בְּדֶרֶךְ הַמַּמָּשִׁית בְּתוֹךְ מֶרְחֲבֵי הַמִּקְדָּשׁ עַד שֶׁהִגִּיעַ לַחֶדֶר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר. הֲלִיכָתוֹ הַגַּשְׁמִית – מֵהֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה לַפְּנִימִית, מֵהַהֵיכָל לַדְּבִיר, מִלִּפְנֵי הַפָּרֹכֶת לְמֵעֵבֶר לָהּ – הִיא הַ"הַמַּפָּה אֵיךְ לָלֶכֶת בְּהֵיכָלָיו" שֶׁל הַדֶּרֶךְ הַפְּנִימִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ; עֲנַן קְטָרְתּוֹ הוּא תַּעֲנוּגָהּ הַפָּשׁוּט בֶּאֱלוֹקוּת הַמְכַסֶּה עַל כָּל הֲבָנָה מְגֻדֶּרֶת בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן; וַעֲמִידָתוֹ בֵּין הַבַּדִּים שֶׁל הָאָרוֹן, בְּלִי שֶׁיִּרְאֵהוּ אָדָם, הִיא "תֹּאַר הַפַּלְטֵרִין" שֶׁל עֲמִידַת יְחִידָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בִּנְעִילָה, לְבַדָּהּ עִם מַלְכָּהּ.

אֲבָל צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ שֶׁאֵינוֹ רַק סִימָן אֶלָּא גַּם צִנּוֹר. כִּי עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ נִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה הַ"כִּסֵּא הַפְּנִימִי" בָּעֶלְיוֹנִים לְתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת. וְלָכֵן הַסְּלִיחָה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים קְשׁוּרָה בַּעֲבוֹדָתוֹ כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בַּוַּיִּקְרָא וּבְמִשְׁנָה יוֹמָא; וְאַף עַתָּה, כְּשֶׁאֵין לָנוּ אָרוֹן גַּשְׁמִי וְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים שֶׁל אֶבֶן, מִכָּל מָקוֹם אָנוּ אוֹמְרִים בְּמוּסָף "וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר...", כִּי עַל יְדֵי הַהַזְכָּרָה וְהַהִתְבּוֹנְנוּת בַּהֲלִיכָתוֹ לִפְנִים, אָנוּ מוֹשְׁכִים אֶת הַמּוּלָם הָרוּחָנִי שֶׁל זֶה לְתוֹךְ נְעִילָתֵנוּ עַצְמֵנוּ. וּבְהֶמְשֵׁךְ יִתְבָּאֵר אֵיךְ נַעֲשֶׂה זֶה לְ"מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" לַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי שֶׁבְּכָל יְהוּדִי, הַנִּכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים שֶׁלּוֹ וְעוֹמֵד שָׁם, עַל כִּסְאוֹ הַפְּנִימִי, עִם הַמֶּלֶךְ.

עַל פִּי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, מוּבָן שֶׁאִם עֲבוֹדַת הַכֹּהֵן גָּדוֹל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִיא לִהְיוֹת "מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" לַעֲבוֹדַת כָּל נֶפֶשׁ וָנֶפֶשׁ בְּנַעֲילָה, הֲרֵי מַה שֶּׁהוּא מוֹפֵת צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם כְּנֶגְדּוֹ בַּנֶּפֶשׁ עַצְמָהּ נְקוּדָּה הַמַּקְבִּילָה לוֹ, כֹּהֵן גָּדוֹל פְּנִימִי, שֶׁיָּכוֹל בֶּאֱמֶת לָבוֹא לְמָקוֹם כָּזֶה. שֶׁאִם לָאו, הֲרֵי כָּל הַמָּשָׁל נִשְׁאַר רַק בִּמְדִינַת הַדִּמְיוֹן וְהַסִּפּוּר, וְלֹא בִּמְדִינַת הַפְּנִימִיּוּת, שֶׁשָּׁם דִּבְּרָה תוֹרָה.

וְאָמְנָם כָּךְ מָצִינוּ בְּפֵירוּשׁ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ. בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ מְבֹאָר שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ אֱלֹקִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּחִינוֹת יְדוּעוֹת – נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה – וּלְמַעְלָה מֵהֶן בְּחִינָה חֲמִישִׁית, יְחִידָה, שֶׁאֵינָהּ רַק מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַסֵּדֶר, אֶלָּא עִנְיָן אַחֵר בְּעֶצֶם, נְקוּדָּה שֶׁל יִחוּד פָּשׁוּט עִם הָאֵין־סוֹף. וְשָׁם מְתֹאֶרֶת הִיא כִּבְחִינָה שֶׁבָּהּ הַנֶּפֶשׁ "קְשׁוּרָה וּמְיוּחֶדֶת בְּיִחוּד נִפְלָא" עִם שָׁרְשָׁהּ בֶּאֱלֹקוּת, בְּאֹפֶן שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם הֶפְסֵק וְשׁוּם נְפִילָה יְכוֹלָה לְהַגִּיעַ. כָּל הַפְּגָמִים וְהַהֶסְתֵּרִים שֶׁיְּכוֹלִים לִפְגֹּעַ בְּנֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, וַאֲפִלּוּ בְּחַיָּה, אֵינָם תּוֹפְסִים מָקוֹם כְּלָל בְּיְחִידָה; הִיא נִשְׁאֶרֶת "לְבַדָּהּ", יָחִיד, עִם הַיָּחִיד שֶׁל הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה, זֶהוּ בְּדִיּוּק הַהַגְדָּרָה שֶׁקָּרָאנוּ לוֹ לְעֵיל "הַכֵּסֵא הַפְּנִימִי": מָקוֹם שֶׁבּוֹ נִפְגָּשִׁים שְׁתֵּי הַבְּחִירוֹת בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, בְּלִי הַשָּׂגַת הַחִלּוּק. וְעַל כֵּן הַנִּמְשָׁל לְאוֹתוֹ כִּסֵּא פְּנִימִי בַּנֶּפֶשׁ הוּא הַיְחִידָה עַצְמָהּ. וְאִם כֵּן, כְּשֵׁם שֶׁרַק הַכֹּהֵן גָּדוֹל רַשַּׁאי לָבוֹא אֶל הַדְּבִיר הַגַּשְׁמִי, כָּךְ רַק הַיְחִידָה יְכוֹלָה בֶּאֱמֶת "לַעֲמוֹד" בְּאוֹתָהּ נְקוּדָּה פְּנִימִית שֶׁל מִקְדַּשׁ הַנֶּפֶשׁ. זֶהוּ הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי.

וְזֶהוּ לְפִי מַה שֶּׁלִּמֵּד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, שֶׁבְּכָל יְהוּדִי יֵשׁ נְקוּדָּה דְּכֹהֵן גָּדוֹל – נְקוּדָּה פְּנִימִית שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא יָצְאָה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁגַּם בְּהַיְּרִידָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר נִשְׁאֶרֶת כְּמוֹ שֶׁהִיא, עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הָאָרוֹן. וְהָיָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁיְּהוּדִי פָּשׁוּט נֶאֱנַח לַאֲבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, מִנְּקוּדָּה זוֹ יוֹצֵאת הָאֲנָחָה; זֶהוּ הַכֹּהֵן הַפְּנִימִי שֶׁעוֹדֶנּוּ זוֹכֵר אֶת הַחֶדֶר הַפְּנִימִי וּמִתְאַוֶּה לָשׁוּב שָׁמָּה.

אַךְ כְּדֵי לְהָבִין זֶה יוֹתֵר בְּדֶרֶךְ סֵדֶר וְ"סֵדֶר בַּעֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ", צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מַה שֶּׁאָמַר הַזֹּהַר שֶׁ"אָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן", וּבִפְרָט מַה שֶּׁאָמַר שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה מִתְשַׁלְשֵׁל וּמִשְׁתַּקֵּף בַּנֶּפֶשׁ. שֶׁהֲרֵי הַלְּשָׁכוֹת וְהַחֲצֵרוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ אֵינָם רַק גֵּאוֹגְרַפְיָה גַּשְׁמִית; אֶלָּא הֵם הַ"הַמַּפָּה אֵיךְ לָלֶכֶת בְּהֵיכָלָיו" שֶׁל כֹּחוֹת וּלְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ. וּמִמֵּילָא, כְּשֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל מְהַלֵּךְ בָּהֶם, הוּא מְשַׁחְזֵר וּמְצַיֵּר דֶּרֶךְ שֶׁקַּיֶּמֶת בְּתוֹךְ כָּל נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל.

לָכֵן צָרִיךְ לְפָרֵט, כְּכָל הַיָּכוֹל, אֶת הַמַּפָּה הַפְּנִימִית הַזֹּאת. וְאַף שֶׁכָּל מַפּוֹת כָּאֵלּוּ אֵינָן אֶלָּא הַשְׁוָאוֹת קְרוֹבוֹת בִּלְבַד – שֶׁבֶּאֱמֶת הַנֶּפֶשׁ הִיא לְמַעְלָה מִכָּל חֲלֻקָּה מְקוֹמִית – מִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וְהַתּוֹרָה דִּבְּרָה בְּ"חָצֵר הַחִיצוֹנָה", "חָצֵר הַפְּנִימִית", "הֵיכָל" וְ"דְּבִיר", וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ לְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ גַּם עַל מַדְרֵגוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ – הֲרֵי נִתְנַתְּנוּ לָנוּ לְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ כְּכֵלִים לְהִתְבּוֹנְנוּת.

"הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה" שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הִיא מְדִינַת הַהִתְנַהֲגוּת, עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה, הַדִּבּוּר וְהַמַּעֲשֶׂה כְּפִי שֶׁהֵם כְּבָר מְלֻבָּשִׁים בִּלְשׁוֹן הָעוֹלָם. כָּאן עוֹמְדִים "הַמִּזְבְּחוֹת" שֶׁל הַהֶרְגֵּל וְ"הַכִּיּוֹרִים" שֶׁל הַרְחָצָה – הַסֵּדֶר הַיּוֹמְיוֹמִי, מַעֲשֵׂי הַמִּצְוָה וְחַס וְשָׁלוֹם הֶפְכָּם. כָּאן הָאָדָם פּוֹגֵשׁ אֶת הָעוֹלָם; כָּאן הָעוֹלָם רוֹאֶה אֶת הָאָדָם. זֶהוּ מְקוֹמָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ כְּפִי שֶׁהִיא מְחַיָּה אֶת הַמַּעֲשֶׂה הַמּוּחָשׁ, אֶת הַשֵּׂכֶל הַמַּעֲשִׂי וְאֶת הַהַרְגָּשָׁה הַהֶרְגֵּלִית.

פְּנִימִית יוֹתֵר מִזֶּה יֵשׁ "חָצֵר פְּנִימִית", מֻגֶּנֶת יוֹתֵר מֵעֵין הַחוּץ. זֹאת מַקְבִּילָה לְכֹחוֹת הָרֶגֶשׁ – אַהֲבָה וְיִרְאָה וְכָל תּוֹלְדוֹתֵיהֶן – כְּפִי שֶׁכְּבָר יֵשׁ בָּהֶן מִקְצָת עִדּוּן וְסֵדֶר, אֲבָל עֲדַיִן לֹא בְּאוֹר הַטָּהוֹר שֶׁל הַמּוֹחִין. כָּאן הַנֶּפֶשׁ בּוֹעֶרֶת כְּמוֹ הַנֵּרוֹת הַחִיצוֹנִים; כָּאן הַלֵּב מַקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו שֶׁל רָצוֹן וְיִרְאָה, שִׂמְחָה וְשִׁבְרוֹן לֵב. זֶהוּ בְּעִיקָּר מְדִינַת הָרוּחַ.

פְּנִימִית יוֹתֵר מִזֶּה הוּא הַ"הֵיכָל", הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל הַשֵּׂכֶל. כָּאן הֵם הַ"שֻּׁלְחָנוֹת" וְהַ"מְּנוֹרוֹת" בִּפְנִימִיּוּתָם – כֹּחוֹת הַחָכְמָה, בִּינָה וָדַעַת כְּפִי שֶׁהֵם מִתְבּוֹנְנִים בֶּאֱלֹוקוּת, מַשִּׂיגִים וּמְסַדְּרִים. כָּאן הַנֶּפֶשׁ לוֹמֶדֶת תּוֹרָה, מְבִינָה, מִתְבּוֹנֶנֶת; זֶהוּ מְקוֹם מִשְׁכַּן הַנְּשָׁמָה. זֶהוּ כְּבָר מָקוֹם שֶׁל קְדוּשָּׁה שֶׁאֵין דָּבָר גַּס יָכוֹל לָבוֹא שָׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן הוּא מָקוֹם שֶׁל צוּרוֹת וְהַבְדָּלוֹת, שֶׁל רַעְיוֹנוֹת וְהַרְגָּשׁוֹת הַנִּתְפָּסִים בְּתֵאוּר.

אֲבָל לְמַעְלָה מִכֻּלָּם הוּא הַ"דְּבִיר", הַלִּשְׁכָּה הַפְּנִימִית בְּיוֹתֵר. וּכְמוֹ בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֵינֶנָּה רְחָבָה בִּמְדִידַת מָקוֹם; אַדְּרַבָּא, בְּמִדָּה מְסֻיֶּמֶת הִיא "בְּלִי מָקוֹם", שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל הָאָרוֹן שֶׁ"אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה" וְ"אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם". כָּךְ גַּם בַּנֶּפֶשׁ: בְּחִינָה זוֹ אֵינָהּ פְּרוּשָׂה עַל כָּל הַכֹּחוֹת, אֶלָּא הִיא נְקוּדָּה אַחַת שֶׁל הֲוָיָה פְּשׁוּטָה, בְּלִי גְּבוּל שֶׁל הַגְדָּרָה. זֶהוּ מְקוֹמָהּ שֶׁל הַיְחִידָה, שֶׁיֵּשׁ לְכַנּוֹתָהּ, בִּלְשׁוֹן שֶׁהִשְׁתַּמַּשְׁנוּ בּוֹ, "כִּסֵּא הַיְחִידָה" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ.

וְעַתָּה, כָּל אֶחָד מֵהַמְּדִינוֹת הַפְּנִימִיּוֹת הָאֵלּוּ יֵשׁ לוֹ "כֹּהֲנָיו" הַמְשָׁרְתִים אוֹתוֹ, כֹּחוֹת עֲבוֹדָה הַמְיֻחָדִים לוֹ. בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה, זֶהוּ כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה וְהַמִּשְׁמַעְתִּיּוּת – כֹּחַ הַפְּעוּלָּה וְקַבָּלַת עוֹל בְּפֹעַל – הַמְשָׁרֶת כְּמוֹ כֹּהֲנִים פְּשׁוּטִים הַמַּקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת. בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, זֶהוּ עִדּוּן הַמִּדּוֹת, הַמִּדּוֹת שֶׁנִּתְחַנְּכוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה, הַמַּקְרִיבוֹת אֶת עֲבוֹדָתָן. בַּהֵיכָל, הַ"כֹּהֲנִים" הֵם הַמּוֹחִין: כֹּחַ הַהִתְבּוֹנְנוּת בֶּאֱלֹוקוּת, הַהֲבָנָה וְהָאִחוּד שֶׁל הַשָּׂגוֹת בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. אֲבָל כְּשֵׁם שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ רַק כֹּהֵן גָּדוֹל אֶחָד יָכוֹל לָבוֹא אֶל הַדְּבִיר, כָּךְ גַּם בַּנֶּפֶשׁ יֵשׁ רַק כֹּחַ אֶחָד שֶׁיָּכוֹל בֶּאֱמֶת לַעֲבֹר אֶת כָּל הַמַּחְצָצוֹת וְלַעֲמוֹד בְּאוֹתָהּ נְקוּדָּה פְּנִימִית: הַיְחִידָה, הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי.

וְהַיְחִידָה הַזֹּאת אֵינָהּ עוֹד שֵׂכֶל אֶחָד, וְלֹא מִדָּה אַחֶרֶת; וַאֲפִלּוּ לֹא דַּעַת דַּקָּה יוֹתֵר. כָּל הַהַגְדָּרָה שֶׁלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ, הִיא דְּבֵקוּת פְּשׁוּטָה – הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת עַל יְדֵי הַשָּׂגָה וְלֹא עַל יְדֵי הַרְגָּשָׁה. וּכְשֶׁהִיא נִגְלֵית, אֵינָהּ מְדַיֶּנֶת, אֵינָהּ מְשַׁכְנַעַת, אֵינָהּ מְנַהֶלֶת מַשָּׂא־וּמַתָּן עִם שְׁאָר הַכֹּחוֹת. הִיא פָּשׁוּט קַיֶּמֶת. וּבְעֶצֶם מְצִיאוּתָהּ הִיא מוֹשֶׁכֶת אַחֲרֶיהָ אֶת כָּל הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבַּרְזֶל פְּסוּגִים נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַמַּגְנֵט.

וְעַכְשָׁו נוּכַל לְהָבִין בְּדִיּוּק יוֹתֵר מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבִפְרָט בִּנְעִילָה, בְּתוֹךְ הַפַּלְטֵרִין הַפְּנִימִי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. כָּל הַשָּׁנָה, הָעֲבוֹדָה הִיא בְּרֻבָּהּ בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה וּבֶחָצֵר הַפְּנִימִית: תִּקּוּן הַמַּעֲשִׂים, עִדּוּן הַמִּדּוֹת. בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב יֵשׁ יְתֵר כְּנִיסָה לַהֵיכָל: תּוֹסֶפֶת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, הִתְבּוֹנְנוּת עֲמוּקָה יוֹתֵר. אֲבָל הַדְּבִיר נִשְׁאָר כְּאִלּוּ סָגוּר; הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי עוֹמֵד שָׁם בְּהֶסְתֵּר.

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְעוּמַּת זֶה, הַדְּלָתוֹת נִפְתָּחוֹת. חָמֵשׁ הַתְּפִלּוֹת מְפַשְּׁטוֹת, אַחַת אַחַת, אֶת לְבוּשֵׁי הַהַכָּרָה הָרְגִילָה, עַד שֶׁבִּנְעִילָה הַיְחִידָה עוֹמֶדֶת גְּלוּיָה. וּבְאוֹתוֹ רֶגַע, הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי לוֹבֵשׁ עָלָיו אֶת בִּגְדֵי הַלָּבָן שֶׁל הַפְּשִׁיטוּת: כָּל חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל הֶרְוֵחַ וְהֶפְסֵד, שֶׁל שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ, כָּל הַמִּבְנִים הַמְּסֻבָּכִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל וְהָרֶגֶשׁ – נוֹפְלִים. הַנֶּפֶשׁ עוֹמֶדֶת רַק כְּ"עֲמִידָה לִפְנֵי" –

"אֲנִי לְפָנֶיךָ" – בֶּאֱמֶת הַקֶּשֶׁר הָעַצְמִי שֶׁלָּהּ. זֶהוּ הַכְּנִיסָה לַדְּבִיר שֶׁל מִקְדַּשׁ הַנֶּפֶשׁ.

וּכְשֵׁם שֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל צָרִיךְ לַעֲבוֹר עַל כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים בְּסֵדֶר מְסֻיָּם, וּבַעֲבוֹדָה מְסֻיֶּמֶת בְּכָל אֶחָד, כָּךְ גַּם הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי אֵינוֹ מְדַלֵּג יָשָׁר אֶל "כִּסֵּא הַיְחִידָה". מַעֲלָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת הִיא דַּוְקָא שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲבוֹר אֶת כָּל הַמַּחְצָצוֹת; שֶׁהוּא יָכוֹל לִהְיוֹת נוֹכֵחַ בַּמַּעֲשֶׂה, בָּרֶגֶשׁ, בַּשֵּׂכֶל, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא לְהִתְלַכֵּד וְלֹא לְהִתְכַּלּוֹת בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הַיְחִידָה אֵינָהּ מְבַטֶּלֶת אֶת שְׁאָר הַכֹּחוֹת; אֶלָּא הִיא נוֹשֵׂאת אוֹתָם בְּתוֹכָהּ בְּשָׁעָה שֶׁהִיא נִכְנֶסֶת. הַיָּדַיִם, הַלֵּב, הַמּוֹחַ – הַכֹּל נִלְקָח עִמָּהּ בְּאוֹתָהּ עֲמִידָה פְּשׁוּטָה.

זֶהוּ הַ"מַּפָּה הַפְּנִימִית הַחֲדָשָׁה" הַנִּגְלֵית בַּדּוֹר הַשְּׁמִינִי: שֶׁהַנֶּפֶשׁ הִיא פַּלְטֵרִין שֶׁהָאַרְכִיטֶקְטוּרָה שֶׁלּוֹ מְשַׁקֶּפֶת אֶת הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל פְּרָטָיו; שֶׁבְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ יֵשׁ עֲבוֹדָה הָרְאוּיָה לָהּ; וְשֶׁלְּמַעְלָה מִכֻּלָּם, וּבְתוֹכָם גַּם יַחַד, יֵשׁ מֶלֶךְ־כֹּהֵן נֶעְלָם, הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי, שֶׁרַק הוּא יָכוֹל לִדְרוֹךְ עַל כָּל מִפְתָּן וּמִפְתָּן וְלַעֲמוֹד עַל "כִּסֵּא הַיְחִידָה".

וּבָזֶה נִגַּשׁ אֶל הָעִנְיָן הַבָּא. שֶׁהֲרֵי אִם יֵשׁ בְּתוֹךְ כָּל יְהוּדִי נְקוּדָה כָּזוֹ, הָעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם כָּזֶה, אֵין הָאֹפֶן שֶׁבּוֹ הִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַשֵּׁם נִתְפָּס רַק בְּגֶדֶר שֶׁל עֶבֶד וּמֶלֶךְ, שֶׁל יִרְאָה וְרִחוּק, כְּמוֹ בְּ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם". וּבְהֶמְשֵׁךְ נִרְאֶה שֶׁבְּמַדְרֵגָה זוֹ עֶצֶם הַגֶּדֶר שֶׁל "עֶבֶד" וְ"מֶלֶךְ" מִשְׁתַּנֶּה; נִגְלֶה קֶשֶׁר בְּסוּג אַחֵר, שֶׁאֵין שׁוּם מֶלֶךְ אַרְצִי יָכוֹל לִהְיוֹת לוֹ מָשָׁל שָׁלֵם.

טו

אָבָל הִנֵּה אַף אַחֲרֵי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, עוֹד נִשְׁאֶרֶת קֻשְׁיָא גְּדוֹלָה. דְּהִנֵּה בֵּאַרְנוּ שֶׁבְּ"כִסֵּא הַיְחִידָה" הַנֶּפֶשׁ עוֹמֶדֶת בְּ"עֲמִידָה לְפָנַי" – "אֲנִי לְפָנֶיךָ", בְּלִי לְבוּשִׁים וּבְלִי מִדָּה וְשִׁעוּר. אַךְ עִם כָּל זֹאת, עַד כָּאן עוֹד נִדְבַּר עִקַּר צוּרַת הַקֶּשֶׁר בִּלְשׁוֹן שֶׁל עֶבֶד וּמֶלֶךְ, רַק שֶׁהָעֶבֶד פְּנִימִי יוֹתֵר, וְהַמֶּלֶךְ פְּנִימִי יוֹתֵר, וְהַפַּלְטֵרִין פְּנִימִי יוֹתֵר. עֲדַיִן הוּא "אֲנִי" הָעוֹמֵד וְ"אַתָּה" שֶׁלְּפָנֶיךָ אֲנִי עוֹמֵד.

אֲבָל לְפִי מַה שֶּׁמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא הַקְּדוֹשָׁה בְּאוֹתָן הַפְּרָקִים הַמְדַבְּרִים מֵעִנְיַן בְּחִירַת יִשְׂרָאֵל, אֵין זֶה מַסְפִּיק. דְּהָתָם מְיַסֵּד הָאַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן שֶׁהַקֶּשֶׁר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רַק בְּגֶדֶר שֶׁל בּוֹרֵא וְנִבְרָא, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ רַק בְּגֶדֶר שֶׁל מֶלֶךְ וְעַם, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּגֶדֶר שֶׁל בְּחִירָה עַצְמִית – "בְּחִירָה עַצְמִית" – הַקּוֹדֶמֶת וְהַנַּעֲלֵית עַל כָּל טַעַם וְשִׁעוּר.

שֶׁמְּבָאָר שֶׁבְּחִירַת יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ מִשּׁוּם אֵיזוֹ מַעֲלָה הַנִּמְצֵאת בָּהֶם בְּתוֹךְ סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת – לֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂיהֶם, וְלֹא מִשּׁוּם חָכְמָתָם, וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם גָּבוֹהַּ מִמַּלְאָכִים – שֶׁהֲרֵי כָּל אֵלּוּ הָיוּ בְּחִירָה "עִם טַעַם", בְּחִירָה הַנּוֹטָה לְצַד אֶחָד מִשּׁוּם עִלּוּי וּמַעֲלָה. אֶלָּא שֶׁהַבְּחִירָה הִיא מֵעֶצֶם פְּשִׁיטוּתוֹ שֶׁל הָאֵין־סוֹף, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל הַגְדָּרָה שֶׁל טַעַם וְעִלּוּי, וְלָכֵן יָכוֹל לִבְחוֹר דַּוְקָא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא חָפְשִׁי מִכָּל הַשְׁוָאָה. וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים" – שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּבְיָכוֹל, נִטְּתָה לְיִשְׂרָאֵל בִּבְחִירָה שֶׁאֵין לָהּ "לָמָּה", וּמִמֵּילָא הִיא אֵינָהּ מִשְׁתַּנָּה וְהִיא נִצְחִית.

וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁבַּנְּקוּדָּה שֶׁבָּהּ נִגְלֵית בְּחִירָה זוֹ, כָּל הַגֶּדֶר שֶׁל "מֶלֶךְ וְעַם" כְּבָר נִשְׁבָּר וְנִתְעַלֶּה. דְּהִנֵּה מַלְכוּת, גַּם מַלְכוּת עֶלְיוֹן, הִיא מִדָּה, דֶּרֶךְ הִתְיַחֲסוּת; הִיא צְרִיכָה הֶפֶךְ, עֶבֶד, רַבִּים, רִחוּק. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּחִירָה עַצְמִית – אֵינָהּ הִתְיַחֲסוּת כְּלָל, אֶלָּא הִיא הַהִתְהַפְּכוּת הָעַצְמִית הַפְּשׁוּטָה שֶׁל הָעַצְמוּת אֶל מַה שֶּׁהוּא אֶחָד עִמּוֹ בִּידִיעָתוֹ עַצְמוֹ. שָׁם, הַיְּהוּדִי אֵינוֹ תְּחִלָּה "עַם" וְאַחַר כָּךְ "נִבְחָר", אֶלָּא עֶצֶם הַמְּצִיאוּת שֶׁהוּא "יִשְׂרָאֵל" הִיא גּוּפָהּ הַבִּטּוּי שֶׁל אוֹתָהּ בְּחִירָה.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁרוּמְזָה בְּדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּעִנְיָן מְסַיֵּם "יִשְׂרָאֵל וְהַשֵּׁם כֻּלָּא חַד". חַס וְשָׁלוֹם לְהָבִין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל הַשְׁוָאַת הָעֶצֶם, שֶׁהֲרֵי הַבּוֹרֵא וְהַנִּבְרָא לְעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֵינָם נַעֲשִׂים מְצִיאוּת אַחַת. אֶלָּא שֶׁהָאַחְדוּת הָאֲמוּרָה הִיא אַחְדוּת שֶׁל בְּחִירָה: שֶׁבַּמָּקוֹם שֶׁבּוֹ נִגְלֵית הָעַצְמוּת כְּבוֹחֶרֶת, הַנִּבְחָר אֵינוֹ נִמְצָא מִחוּץ לוֹ כְּדָבָר שֶׁהוּא פּוֹעֵל עָלָיו, אֶלָּא נוֹדָע בְּתוֹךְ פְּשִׁיטוּתוֹ עַצְמוֹ. הַיְּהוּדִי, כְּשָׁרוּשׁוֹ בִּיחִידָה, אֵינוֹ חֵפֶץ הָעוֹמֵד מוּל הַבּוֹחֵר, אֶלָּא נְקוּדָּה בְּתוֹךְ הַהִתְיַחֲסוּת הָעַצְמִית שֶׁל הַבּוֹחֵר אֶל עַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל.

וְזֶהוּ סוֹד "מְקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה" שֶׁגִּלּוּ לָנוּ חֲזַ"ל: שֶׁהָאָרוֹן לֹא הָיָה תּוֹפֵס מָקוֹם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הָיוּ מִדּוֹתָיו בִּמְצִיאוּת. שֶׁאִם נַבִּיט עַל קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים רַק כְּ"מָקוֹם" קָדוֹשׁ מְאֹד בְּתוֹךְ סֵדֶר הָעוֹלָמוֹת, הֲרֵי עֲדַיִן צָרִיךְ לִהְיוֹת מָקוֹם – לְפָחוֹת שֶׁיִּהְיֶה מֻקָּף בְּמִדָּה. אַךְ חֲזַ"ל מְעִידִים שֶׁכָּאן הָיָה פַּרְדּוֹכְס: מִדַּת הָאָרוֹן, כְּשֶׁמּוֹדְדִים אוֹתָהּ מִכֹּתֶל לְכֹתֶל, נֶעְלֶמֶת. הַמָּקוֹם נִמְצָא, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין מָקוֹם נִתְפָּס.

וּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָן, שֶׁבַּדְּבִיר מֵאִיר הֶבְהֵק מִבְּחִינָה שֶׁבָּהּ עֶצֶם הַמּוּשָּׂג שֶׁל "כָּאן" וְ"שָׁם", שֶׁל פְּנִים וְחוּץ, נוֹפֵל. הָאָרוֹן נִמְצָא שָׁם כִּכְלִי, עִם מִדּוֹת מְדֻיָּקוֹת; הַחֶדֶר יֵשׁ לוֹ כְּתָלִים וְאַמּוֹת. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, לְגַבֵּי הַגִּילּוּי הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם, הֲוָיָתָם כְּדָבָר בְּתוֹךְ מָקוֹם הִיא כְּאַיִן. וְזֶהוּ הָאוֹת בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת עַל אוֹר הַבָּא מִלְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת.

וְכֵן הוּא בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ: בְּ"כִסֵּא הַיְּחִידָה" כָּל הַמִּבְנֶה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ – הִתְנַהֲגוּיוֹתֶיהָ, הַרְגָּשׁוֹתֶיהָ, הֲבָנוֹתֶיהָ – נִמְצָאִים, עִם כָּל הַמִּדּוֹת הַפְּרָטִיּוֹת שֶׁלָּהֶם. הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי נוֹשֵׂא אוֹתָם עִמּוֹ לִפְנִים. אַךְ עִם כָּל זֹאת, לְגַבֵּי הִתְגַּלּוּת הַ"בְּחִירָה הָעַצְמִית" הַמְּאִירָה שָׁם, אֵינָם הֵם הַמְּגַדְּרִים אֶת הַקֶּשֶׁר. הֵם כְּאָרוֹן הָעוֹמֵד וְאֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם, צוּרָה הַנִּמְצֵאת וְאֵינָהּ הָעוֹשָׂה אֶת הַמָּקוֹם.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְהַתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיָן חָדָשׁ – מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לִקְרוֹא לוֹ, בִּלְשׁוֹן הַדּוֹר הַשְּׁמִינִי, "מַלְכוּת הָעַצְמִית".

דְּהִנֵּה עַד כָּאן, כְּשֶׁדִּבַּרְנוּ מִמַּלְכוּת, גַּם בְּצוּרוֹתֶיהָ הָעֶלְיוֹנוֹת בְּיוֹתֵר, כַּוָּנָתֵנוּ הָיְתָה לְמִדָּה בֶּאֱלֹקוּת: רְצוֹנוֹ לְהִתְיַחֵס בְּאֹפֶן שֶׁל מֶלֶךְ וְעַם, הִתְצַמְצְמוּתוֹ לְתוֹךְ סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, קַבָּלָתוֹ עַל עַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, אֶת כֶּתֶר הַהִתְיַחֲסוּת. וְכָל זֶה הוּא מַלְכוּת כִּסְפִירָה, מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, "מַלְכוּת הַיִּחוּד" וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. שָׁם, "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם" הוּא תְּנַאי בְּגֶדֶר הָעִנְיָן: שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין "עַם", אֵין שֵׁם "מֶלֶךְ" חָל, אַף שֶׁהָעַצְמוּת הִיא אוֹתָהּ עַצְמוּת.

אַךְ יֵשׁ עוֹד אֹפֶן אַחֵר לְדַבֵּר עַל מַלְכוּת, שֶׁאֵינֶנָּה מִדָּה בֵּין הַמִּדּוֹת, אֶלָּא אֹפֶן בְּעַצְמוּת עַצְמוֹ. לֹא "שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל מַשֶּׁהוּ", וַאֲפִלּוּ לֹא "שֶׁהוּא בּוֹחֵר לִהְיוֹת מֶלֶךְ", אֶלָּא שֶׁעֶצֶם פְּשִׁיטוּתוֹ שֶׁל הָעַצְמוּת כּוֹלֶלֶת אֹפֶן עַצְמִי שֶׁאֶפְשָׁר לִקְרוֹא לוֹ "מַלְכוּת" רַק בְּדֶרֶךְ שֵׁם מוּשְׁאָל, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ הֶפֶךְ וְאֵין לוֹ תְּלוּת. וְזֶהוּ "מַלְכוּת הָעַצְמִית".

וְיֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ הַשֵּׂכֶל, שֶׁ"מַלְכוּת הָעַצְמִית" הוּא הַשֵּׁם לְאוֹתָהּ מַדְרֵגָה בָּעַצְמוּת שֶׁבָּהּ כָּל הָעִנְיָן שֶׁל "מֶלֶךְ וְעַם" אֵינוֹ אֶלָּא לְבוּשׁ, תְּאֵר חִיצוֹנִי. שָׁם, ה"מֶלֶךְ" הוּא רַק הָעַצְמוּת כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ וּבוֹחֵר אֶת עַצְמוֹ; וְהָ"עַם" הוּא הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם נוֹדָעִים בְּתוֹךְ אוֹתָהּ יְדִיעָה עַצְמִית. וְהַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם אֵינוֹ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל וְהֵם נִמְשָׁלִים, אֶלָּא שֶׁהוּא וְהֵם קְשׁוּרִים בְּ"בְחִירָה עַצְמִית" אַחַת פְּשׁוּטָה – שֶׁבְּחִירָתוֹ הָעַצְמִית אוֹתָם וּבְחִירָתָם הָעַצְמִית אוֹתוֹ הֵם נְקוּדָּה אַחַת פְּשׁוּטָה.

וּמִזֶּה מוּבָן לָמָּה אֵין שׁוּם מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם יָכוֹל לְשַׁקֵּף זֶה מַמָּשׁ. שֶׁכָּל "מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם", גַּם הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר, גַּם דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, הִיא מֻגְדֶּרֶת כְּמַלְכוּת רַק בְּהִתְיַחֲסוּת לְאֵלּוּ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם. שֶׁאִלּוּ לֹא הָיוּ עָם, וְאִלּוּ לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם מַלְכוּתוֹ, לֹא הָיְתָה כְּלָל מַלְכוּת. כָּל כְּבוֹדוֹ הוּא בְּגִלּוּי הַהַבְדָּלָה שֶׁבֵּינוֹ לָהֶם, וְכָל פְּנִימִיּוּתוֹ שֶׁל הַמַּלְכוּת הִיא בְּאַחֲרָיוּתוֹ עֲלֵיהֶם. הַ"מֶלֶךְ" שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּרֵאשׁוֹ וְעַד סוֹפוֹ מִבְנֶה שֶׁל הִתְיַחֲסוּת.

וְלָכֵן, גַּם כְּשֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת עַמּוֹ בְּאַהֲבָה עַצְמִית, גַּם כְּשֶׁכָּל תַּעֲנוּגוֹ בָּהֶם וְשֶׁלָּהֶם בּוֹ, עֲדַיִן אַהֲבָה זוֹ נִשְׁאֶרֶת בְּתוֹךְ הַמִּסְגֶּרֶת שֶׁל שְׁנַיִם: אֶחָד הַמַּשְׁפִּיעַ וְאֶחָד הַמְקַבֵּל, אֶחָד הַמְצַוֶּה וְאֶחָד הַמְקַיֵּם. הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ יָכוֹל, בֶּאֱמֶת, לִבְחוֹר אֶת עַמּוֹ בְּ"בְחִירָה עַצְמִית", מִשּׁוּם שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ "בְּחִירָה עַצְמִית". הוּא נוֹלָד לַמַּלְכוּת אוֹ עוֹלֶה אֵלֶיהָ; הוּא נִקְבָּע עַל־יְדֵי הַהִסְטוֹרְיָה וְעַל־יְדֵי קַבָּלַת הָעָם. עַצְמוּתוֹ אֵינָהּ פְּשִׁיטוּת חָפְשִׁית מִכָּל הַגְדָּרָה; לָכֵן גַּם בְּחִירָתוֹ אֵינָהּ חָפְשִׁית לְגַמְרֵי מִטְּעָמִים.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּה' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא "עַצְמוּת אֵין־סוֹף", לְמַעְלָה מִכָּל הַגְדָּרָה וְהַשְׁפָּעָה, יֵשׁ שָׁם בְּחִירָה שֶׁהִיא בֶּאֱמֶת עַצְמִית – בְּלִי סִבָּה, בְּלִי שִׁנּוּי, בְּלִי תְּלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁבְּחִירָה זוֹ הִיא הוּא עַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, נִמְצָא שֶׁהַנִּבְחָר אֵינוֹ עוֹמֵד מִחוּץ לוֹ, אֶלָּא בְּתוֹךְ חַיָּיו הָעַצְמִיִּים. וּבְמִבְחָן זֶה לְבַדּוֹ יֵשׁ לְדַבֵּר עַל "יִשְׂרָאֵל וְהַשֵּׁם כֻּלָּא חַד": שֶׁבְּ"מַלְכוּת הָעַצְמִית" הַמֶּלֶךְ וְהַנִּבְחָרִים אֲחוּזִים בְּמַעֲשֶׂה בְּחִירָה אֶחָד שֶׁאֵינוֹ נִתְחַלֵּק.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁרוּמְזָה בְּתְאִירַת קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּ"מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִן הַמָּקוֹם". שֶׁהֲרֵי "כִּסֵּא הַפְּנִימִי", כְּמוֹ שֶׁדִּבַּרְנוּ לְעֵיל, אֵינוֹ רַק כִּסֵּא שֶׁל מַלְכוּת עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֶלָּא הַ"כִּסֵּא" הַפְּנִימִי שֶׁל מַלְכוּת עַצְמִית זוֹ. שָׁם, הַכִּסֵּא אֵינוֹ מֻגְבָּהּ עַל גַּבֵּי עַם, אֶלָּא שָׁקוּעַ, כִּבְיָכוֹל, בְּתוֹךְ לֵב הַבּוֹחֵר עַצְמוֹ, וְהָעָם אֵינָם פְּרוּשִׂים לְמַטָּה מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלוּלִים בְּתוֹךְ אוֹתוֹ לֵב. אֵין כָּאן רִחוּק לְגַשֵּׁר, אֵין רִבּוּי לְסַדֵּר, אֵין פַּחַד מִמֶּרֶד; יֵשׁ רַק הָעֻבְדָּה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהוּא, בְּעַצְמוּתוֹ, רוֹצֶה בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל, בְּעַצְמוּתָם, רוֹצִים בּוֹ.

וּכְשֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל הַפְּנִימִי שֶׁבַּנֶּפֶשׁ עוֹמֵד עַל "כִּסֵּא הַיְחִידָה", זֶהוּ מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ בּוֹ. אֵינוֹ אָז עֶבֶד הַנִּכְנָס מִבַּחוּץ לְהִשָּׁבַע לַמֶּלֶךְ עַל נֶאֱמָנוּתוֹ; אֶלָּא הוּא הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהִיא אֲחוּזָה בְּתוֹךְ בְּחִירָתוֹ הָאֱלֹקִית. הַ"אֲנִי לְפָנֶיךָ" שֶׁלּוֹ הוּא עַצְמוֹ הֶאָרָה מֵ"אַתָּה לִפְנֵי עַצְמְךָ", כִּבְיָכוֹל. עֶצֶם הַכִּנּוּי "אֲנִי" בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֵינוֹ הָ"אֲנִי" שֶׁל נִבְרָא הָעוֹמֵד מוּל יוֹצְרוֹ, אֶלָּא הָ"אֲנִי" שֶׁל הַ"פִּינְטֶלֶע יִיד" שֶׁאֵין לוֹ רָצוֹן אַחֵר זוּלָתִי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וּלְפִיכָךְ, בְּאוֹתָהּ מַדְרֵגָה, כָּל הַלֶּקְסִיקוֹן שֶׁל "מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם", שֶׁחֲסִידוּת הִשְׁתַּמְּשָׁה בּוֹ עַד כָּאן כְּמוֹשָׁל לְלַמֵּד יִרְאָה וְרִחוּק וְ"פְּרוֹטוֹקוֹל שֶׁל הַקְּרִיבָה", צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ לְצַד. לֹא, חַס וְשָׁלוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שֶׁקֶר – הֲרֵי הוּא הַמָּשָׁל הָאֱלוֹקִי הַנִּתָּן לָנוּ לְכָל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁל מַלְכוּת שֶׁבְּתוֹךְ הַהִתְיַחֲסוּת וּבְתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת. אֶלָּא שֶׁהַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית הַנִּגְלֵית בַּדְּבִיר, בְּ"מַלְכוּת הָעַצְמִית", אֵין לָהּ מָשָׁל שָׁלֵם לְמַטָּה. כָּאן הַמָּשָׁל נִשְׁבָּר.

וְדַוְקָא עַל־יְדֵי שְׁבִירָתוֹ נִגְלֵית הַגְּבָלָתוֹ, וְעִמָּהּ הַהַבְדָּלָה הַמֻּחְלֶטֶת בֵּין הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְכָל הַצִּיּוּרִים. שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה לָנוּ אֶלָּא הַמַּלְכוּת הַתַּחְתּוֹנָה, הָיִינוּ יְכוֹלִים לְדַמּוֹת כְּאִלּוּ הוּא כְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, רַק גָּדוֹל יוֹתֵר; שֶׁיְּדִיעָתוֹ כְּמוֹ שֶׁלָּנוּ, וּמַלְכוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁלָּנוּ, רַק שְׁלֵמָה. אֲבָל כְּשֶׁאָנוּ פּוֹגְשִׁים מַדְרֵגָה שֶׁבָּהּ כָּל צוּרַת "מֶלֶךְ וְעֶבֶד" נִמְסֶכֶת לְתוֹךְ נְקוּדַּת "בְּחִירָה עַצְמִית" אַחַת, אָנוּ נֶאֱלָצִים לְהַכִּיר שֶׁכָּל דִּבּוּרֵינוּ לְפָנִים לֹא הָיוּ אֶלָּא לְקָרֵב אֶת הַשֵּׂכֶל; הָאֱמֶת עַצְמָהּ הִיא אַחֶרֶת, לְמַעְלָה מִכָּל זֶה.

וְזֶהוּ שְׁלֵימוּת הָעִנְיָן שֶׁהִתְחַלְנוּ בּוֹ: שֶׁ"מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם" הִיא מָשָׁל, וּכְכָל מָשָׁל הִיא גַּם מְגַלָּה וְגַם מַסְתִּירָה. הִיא מְגַלָּה אֶת הַסֵּדֶר שֶׁל הַקְּרִיבָה, אֶת צוּרוֹת הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, אֶת מִבְנֵי הַ"פְּרוֹטוֹקוֹל" וְהָעֲמִידָה. וְהִיא מַסְתִּירָה אֶת הַפְּשִׁיטוּת הָעַצְמִית שֶׁבָּהּ אֵין "לִפְנֵי" וְ"אַחֲרֵי", אֵין "רָחוֹק" וְ"קָרוֹב", וַאֲפִלּוּ הַשֵּׁם "מֶלֶךְ" אֵינוֹ אֶלָּא לָשׁוֹן עַל אֹפֶן הַבְּחִירָה שֶׁבָּהּ הָעַצְמוּת בּוֹחֶרֶת אֶת עַצְמָהּ יַחַד עִם יִשְׂרָאֵל.

וּבְהֶמְשֵׁךְ, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, נִרְאֶה כֵּיצַד כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ מֵהַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי הַזֶּה שֶׁל "מַלְכוּת הָעַצְמִית", כָּל הַמַּדְרֵגוֹת הַקּוֹדְמוֹת – שֶׁל מֶלֶךְ וְעֶבֶד, שֶׁל פַּלְטֵרִין וּשְׁעָרִים, שֶׁל עֲמִידָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים – נִקְרָאִים מֵחָדָשׁ. אֵינָם עוֹד סֻלָּמוֹת לְהַגִּיעַ אֶל מֶלֶךְ רָחוֹק, אֶלָּא פַּרְגּוֹדִים שֶׁעַל־יְדֵי הֶסְתֵּרָם נִתֶּנֶת רְשׁוּת לְאַחְדוּת קוֹדֶמֶת לְהִתְגַּלּוֹת.

טז

לְפִי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, אָנוּ עַכְשָׁו נֶאֱלָצִים לָשׁוּב לִתְחִלַּת הָעִנְיָן, וְלִקְרוֹא מֵחָדָשׁ כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל מֶלֶךְ וְעָם, עַל פַּלְטֵרִין וּשְׁעָרִים, עַל עֲמִידָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲבָל פַּעַם זֹאת בְּאוֹרָהּ שֶׁל "מַלְכוּת הָעַצְמִית", שֶׁבָּהּ מֶלֶךְ וּבָחוּר נִצָּבִים בִּבְחִירָה פְּשׁוּטָה אַחַת.

כִּי לִכְאוֹרָה, כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ בַּתְּחִלָּה "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", הָיְתָה הַהֲבָנַת הַשֵּׂכֶל בָּזֶה כְּחֹק שֶׁל יַחַס: שֶׁמַּעֲמַד הַמֶּלֶךְ תָּלוּי בִּמְצִיאוּתוֹ שֶׁל "עַם", רָחוֹק וְרַבִּים, וּמִמֵּילָא, כִּבְיָכוֹל, גִּלּוּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה נִמְשָׁךְ אַחַר בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת שֶׁלְּמַטָּה וְקַבָּלָתָם. וְאַף גַּם כַּאֲשֶׁר זִקַּקְנוּ זֹאת, וְאָמַרְנוּ שֶׁאֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵין זֶה חַס וְשָׁלוֹם תְּלוּת, אֶלָּא גֶּדֶר הַמַּלְכוּת כְּמִדָּה, מִכָּל מָקוֹם הַתְּמוּנָה שֶׁעָמְדָה לִפְנֵי הַשֵּׂכֶל הָיְתָה שֶׁל מֶלֶךְ שָׁם, וְעַם כָּאן, וְגֶשֶׁר שֶׁל יַחַס הַנִּמְתָּח בֵּינֵיהֶם.

אֲבָל עַכְשָׁו, לְאַחַר שֶׁנּוֹדַע שֶׁיֵּשׁ אֹפֶן עֶלְיוֹן יוֹתֵר, "מַלְכוּת הָעַצְמִית", שֶׁבּוֹ "מֶלֶךְ" וְ"עָם" אֵינָם שְׁנֵי קְצוֹת הַמְחֻבָּרִים עַל־יְדֵי גֶּשֶׁר, אֶלָּא בְּחִירָה אַחַת שֶׁאֵין בָּהּ חִלּוּק, צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַמַּאֲמָר "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" יֵשׁ לוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ טַעַם אַחֵר לְגַמְרֵי. לֹא שֶׁהַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לְ"עָם" חִיצוֹנִי כְּדֵי לִהְיוֹת מֶלֶךְ, אֶלָּא שֶׁעֶצֶם עִנְיַן הַ"מֶּלֶךְ" בְּשָׁרְשׁוֹ הָעַצְמִי הוּא רְצוֹנוֹ שֶׁהַקֶּשֶׁר הָעַצְמִי עִם

יִשְׂרָאֵל לֹא יִשָּׁאֵר נֶעְלָם בְּתוֹכוֹ לְבַדּוֹ, אֶלָּא יָבוֹא לִידֵי גִּלּוּי. הַ"עָם" שֶׁבְּאוֹתוֹ מַאֲמָר, כַּאֲשֶׁר קוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ הָעֶלְיוֹן, אֵינוֹ בְּרִאשׁוֹנָה "הָ"עַם־יוּת" הַגַּסָּה שֶׁל הָאֻמָּה" הָעוֹמֶדֶת מִחוּץ לַפַּלְטֵרִין, אֶלָּא נְקוּדַּת יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהִיא נִצֶּבֶת בְּתוֹךְ יְדִיעָתוֹ הַפְּשׁוּטָה שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ. "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" נִקְרָא עַכְשָׁו כָּךְ: אֵין גִּלּוּי לְמַלְכוּת עַצְמִית זוֹ בְּלִי שֶׁתִּהְיֶה יַחַד עִם מִי שֶׁבָּחַר בּוֹ בְּעַצְמוּתוֹ.

וְעַל־פִּי זֶה, כָּל הַסֵּדֶר שֶׁל מַלְכוּת שֶׁשִּׂרְטַטְנוּ בַּמַּדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת אֵינוֹ אֶלָּא אֹפֶן שֶׁבּוֹ נִתֶּנֶת רְשׁוּת לְיַחַד הַנֶּעְלָם הַזֶּה לְהִתְגַּלּוֹת. הָרִחוּק שֶׁל הָ"עָם", רִבּוּיוֹ וְגַסּוּתוֹ, אֵינָם הַסִּבָּה לַמַּלְכוּת, אֶלָּא לְבוּשֶׁיהָ. כִּי הָאֱמֶת הַפְּנִימִית הִיא שֶׁכְּבָר עוֹמְדִים הֵם עִמּוֹ בִּנְקוּדָּה הַפְּשׁוּטָה שֶׁל בְּחִירָה; רַק שֶׁאַחְדוּת זוֹ מְלֻבֶּשֶׁת, מְעוּבָּה וּמֻסְתֶּרֶת בְּצוּרַת עַם מִבַּחוּץ, הַמְקַבֵּל מֶלֶךְ מִבִּפְנִים. הָ"אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" שֶׁלְּמַטָּה הוּא צֵל שֶׁל הָ"אֵין גִּלּוּי לַמֶּלֶךְ הָעַצְמִי בְּלִי עַמּוֹ הָעַצְמִי" שֶׁלְּמַעְלָה.

וְזֶהוּ גַּם הַפֵּירוּשׁ הָעָמוֹק יוֹתֵר בְּמַה שֶּׁקָּרָאנוּ לוֹ "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית". לְפָנִים דִּבַּרְנוּ עָלֶיהָ כְּ"מַחֲשָׁבָה הָאֱלוֹקִית" הַמַּקֶּפֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנְּשָׁמוֹת בְּהַבָּטָה פְּשׁוּטָה אַחַת, בְּהֶפֶךְ מִ"מַּחֲשָׁבָה שֶׁהִיא נִבְרָא" שֶׁנִּכְנֶסֶת בַּדְּבָרִים וּמִשְׁתַּנָּה עַל־יְדֵיהֶם. עַכְשָׁו יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַתּוֹכֶן הַפְּנִימִי שֶׁל מַחֲשָׁבָה מֶלֶכִית זוֹ אֵינוֹ רַק שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת הָעוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת עַצְמוֹ יַחַד עִם יִשְׂרָאֵל. זוֹ הִיא יְדִיעַת עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁבָּחַר. וּבְתוֹךְ יְדִיעָה פְּשׁוּטָה זוֹ, סִפּוּר הָעוֹלָמוֹת וְסִפּוּר הַנֶּפֶשׁ אֵינָם שְׁתֵּי הִסְטוֹרְיוֹת נִפְרָדוֹת שֶׁהוּא מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶן מִלְמַעְלָה, אֶלָּא שְׁנֵי צְדָדִים שֶׁל מַעֲשֶׂה אֶחָד – בְּחִירָתוֹ וּבְחִירָתָם – כְּפִי שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הָעַצְמוּת.

לָכֵן, כַּאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ מִתְעוֹרֶרֶת לַהֲכָּרָה שֶׁ"מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ עָלַי", אִם נִשְׁאֶרֶת הִיא רַק עִם הַהֲבָנָה הַקּוֹדֶמֶת – שֶׁדַּעַת גְּבוֹהָה וְנַעֲלָה מַשְׁגִּיחָה עַל בְּרוּיָה קְטַנָּה – אָז הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה שֶׁלָּהּ אֲמִתִּיּוֹת הֵן, אֲבָל חִיצוֹנִיּוֹת. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר, עַל־יְדֵי אוֹרָהּ שֶׁל "מַלְכוּת הָעַצְמִית", הִיא מַרְגִּישָׁה שֶׁ"מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" זוֹ הִיא עֶצֶם יְדִיעַת עַצְמוֹ שֶׁבָּהּ אָחוּז שָׁרְשָׁהּ הָעַצְמִי, אָז הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה מִשְׁתַּנּוֹת לְגַמְרֵי. הַנִּמְשָׁל אֵינוֹ מְדַמֶּה עוֹד אֶת עַצְמוֹ כְּעוֹמֵד מוּל מִי שֶׁהוּא "אַחֵר", אֶלָּא מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ כְּמֻשְׁקָף בְּתוֹךְ דַּעְתּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ. וְאֵין כַּוָּנָתֵנוּ חַס וְשָׁלוֹם לְאָמַר שִׁוְיוֹן בְּמַהוּת – כִּי הוּא לְבַדּוֹ בּוֹרֵא וְהֵם נִבְרָאִים – אֶלָּא שֶׁהַנְּקוּדָּה הָעֲמוּקָה בְּיוֹתֵר שֶׁבִּמְצִיאוּתָם כְּבָר כְּתוּבָה בְּתוֹךְ יְדִיעָתוֹ הַפְּשׁוּטָה שֶׁל עַצְמוֹ.

וְעִם זֶה נוּכַל עַכְשָׁו לַחֲזוֹר אֶל "תֹּאַר הַפַּלְטֵרִין" עִם רִבּוּי שְׁעָרָיו, שֶׁלִּוָּה אוֹתָנוּ מִתְּחִלַּת הַמַּאֲמָר. בַּתְּחִלָּה, הוּבַן הַפַּלְטֵרִין כְּמִבְנֶה שֶׁל רִחוּק: חֲצֵרוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבָּהֶן רַבִּים יְכוֹלִים לַעֲמוֹד, חֲצֵרוֹת פְּנִימִיּוֹת שֶׁרַק מְשָׁרְתִים מְיֻחָדִים יְכוֹלִים לָבוֹא בָּהֶן, וַחֲדָרִים פְּנִימִיִּים בְּיוֹתֵר שֶׁרַק הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ וְהַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים בְּיוֹתֵר דּוֹרְכִים שָׁם. הַדְּלָתוֹת, הַשּׁוֹמְרִים, הַהַמְתָּנָה בַּחֲדָרֵי הַהַמְתָּנָה – כֻּלָּם צִיְּרוּ תְּמוּנָה שֶׁל מֶלֶךְ רָחוֹק, שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו לְאַט לְאַט, בִּזְהִירוּת גְּדוֹלָה וּבְהַרְבֵּה הִתְרַסְּקוּת הַיֵּשׁ.

אֲבָל לְאַחַר הַנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, יֵשׁ לוֹמַר – בְּדֶרֶךְ מָשָׁל חָדָשׁ הָרָאוּי לַדּוֹר זֶה – שֶׁהַפַּלְטֵרִין הוּא גַּם "אוּלָם שֶׁל מַרְאוֹת". דְּהַיְנוּ, הַקִּירוֹת וְהַדְּלָתוֹת שֶׁנִּרְאִים כְּמַבְדִּילִים בֵּין הַנִּמְשָׁל לְבֵין חֶדֶר הַמֶּלֶךְ, הֵם עַצְמָם מִשְׁטָחִים מְמֻרְקָדִים הַמַּחֲזִירִים אֶת דְּמוּתוֹ אֵלָיו מִזָּוִיּוֹת וּמִמֶּרְחַקִּים שׁוֹנִים. בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה הוּא רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ כִּדְמוּת רְחוֹקָה בְּתוֹךְ רַבִּים, קָטָן בִּגְדֻלַּת הַמָּקוֹם;

בַּחֲצֵרוֹת הַפְּנִימִיּוֹת הוּא מַכִּיר תְּוָאֵי פָּנָיו הָעַצְמִיִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר; וּבַחֶדֶר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר הוּא נִצָּב לְסוֹף דָּבָר פָּנִים אֶל פָּנִים, פִּתְאֹם הוּא מַכִּיר שֶׁהַפָּנִים שֶׁלְּנֶגְדּוֹ, דְּמוּת הַמֶּלֶךְ, הֵם עֶצֶם צוּרַת שָׁרְשׁוֹ הָעַצְמִית.

וְאֵין הַכַּוָּנָה חַס וְשָׁלוֹם שֶׁהוּא וְהַמֶּלֶךְ הֵם מַהוּת אַחַת; זֶה הָיָה מֵבִיא לִקְרִיסָה שֶׁל כָּל גְּבוּלוֹת הַתּוֹרָה, לְעִרְבּוּב בּוֹרֵא וְנִבְרָא. אֶלָּא הַכַּוָּנָה שֶׁ"אֲנִי" הָאֲמִתִּי שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה מֵעוֹלָם הַנּוֹשֵׂא הַבָּדוּד וְהַנִּפְרָד כַּאֲשֶׁר דִּמְיֵן עַצְמוֹ בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה. הָאֲנִי הָאֲמִתִּי שֶׁלּוֹ הוּא "צֶלֶם", צוּרָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ; פָּנָיו הֵם הֲדַרְתָּא דִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וּ"מַרְאוֹת" הַפִּלְטֵרִין הֵם הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּעֲבוֹדָה וּבְ"סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת", שֶׁעַל־יְדֵיהֶן הוּא מַכִּיר לְאַט לְאַט שֶׁמְּצִיאוּתוֹ קְשׁוּרָה, מִלְּכַתְּחִלָּה, עִם מִי שֶׁלְּפָנָיו הוּא עוֹמֵד.

וְעַל פִּי זֶה, הַשְּׁעָרִים וְהַמְּחִיצוֹת אֵינָם נִמְצָאִים כְּדֵי לִבְרוֹא רִחוּק בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ קַיָּם, אֶלָּא כְּדֵי לְדַקְדֵּק וּלְזַכֵּךְ אֶת הַהַכָּרַת הַנֶּפֶשׁ בְּקִרְבָה שֶׁהָיְתָה תָּמִיד. מַה שֶּׁנִּרְאָה כִּמְנִיעוֹת הֵם, בֶּאֱמֶת, פַּרְגּוֹדִים עַל קִרְבָה עַצְמִית. כָּל שַׁעַר שֶׁעוֹבְרִים אֵינוֹ צַעַד קָרוֹב יוֹתֵר אֶל מֶלֶךְ רָחוֹק, אֶלָּא שִׁכְבָה הַנִּסְתֶּלֶקֶת מֵעַל פְּנֵי הַנֶּפֶשׁ עַצְמָהּ. וּכְשֶׁהִיא מַגִּיעָה לַחֶדֶר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר – בֵּין אִם זֶה בְּ"הַצּוּרָה הַמְּלֵאָה שֶׁל הָעֲמִידָה" בְּכָל יוֹם, וּבֵין אִם זֶה בְּ"נְעִילָה" שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים – אֵינָהּ מוֹצֵאת שָׁם מֶלֶךְ חָדָשׁ שֶׁלֹּא יָדְעָה עַד כָּאן, אֶלָּא מְגַלָּה שֶׁמִּי שֶׁלְּפָנָיו הִיא עַכְשָׁו רוֹעֶדֶת וּמְדַבֶּקֶת הוּא אוֹתוֹ אֶחָד שֶׁבִּבְחִירָתוֹ נָח שָׁרְשָׁהּ תָּמִיד.

וְזֶהוּ הַפֵּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּ"קְרִיאָה מֵחָדָשׁ" שֶׁל הָעֲמִידָה. דִּבַּרְנוּ עָלֶיהָ כַּעֲמִידָה כְּמַלְאָךְ בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, בְּרַגְלַיִם מְחֻבָּרוֹת וּבְ"שְׁתִיקָה אֲנָכִית", כְּאִלּוּ נִכְנָס לְמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ בּוֹ זְכוּת קְדִימָה. עַכְשָׁו אָנוּ מְבִינִים שֶׁדַּוְקָא שֶׁקֶט זֶה הוּא הַכָּרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁאֵינָהּ פּוֹלֶשֶׁת לְמָקוֹם זָר, אֶלָּא חוֹזֶרֶת אֶל "חֶדֶר שָׁרְשָׁהּ" עַצְמוֹ. לֹא שֶׁנּוֹשֵׂא רָחוֹק נִתְקַבֵּל, שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, לְתוֹךְ חֶדֶר הַמֶּלֶךְ הַסָּגוּר בִּדְרָכָיו; אֶלָּא שֶׁ"הַכֹּהֵן הַפְּנִימִי" שֶׁבְּתוֹכוֹ נִתֶּנֶת לוֹ רְשׁוּת, פַּעַם אַחַר פַּעַם, לְהִתְגַּלּוֹת כְּמָה שֶׁהוּא תָּמִיד – נְקוּדָה מֵהִתְיַשְּׁבוּת נוֹכְחוּתוֹ הַמַּלְכִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל בָּעוֹלָם. הַחֲזָרָה הַתְּדִירָה אֵינָהּ מְזַלְזֶלֶת בַּמַּעֲמָד, מִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ מַתֶּנֶת כְּנִיסָה חֲדָשָׁה בְּכָל פַּעַם, אֶלָּא גִּלּוּי מִתְחַדֵּשׁ שֶׁל קֶשֶׁר תְּמִידִי.

וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבַעֲלִיָּתוֹ עַל־יְדֵי חֲמֵשׁ הַתְּפִלּוֹת. לְפִי הַנִּרְאֶה, הַיּוֹם נִרְאָה כְּיוֹם שְׁנָתִי מְיֻחָד, שֶׁבּוֹ עַם שֶׁהָיָה רָחוֹק נִתָּן לוֹ לְשָׁעָה קְצָרָה לְהִתְקָרֵב יוֹתֵר מִדֶּרֶךְ הָרָגִיל, עַד שֶׁבִּ"נְעִילָה" הַשְּׁעָרִים נִסְגָּרִים וְהֵם עוֹמְדִים עִמּוֹ לְבַדּוֹ. וּבְאוֹרָהּ שֶׁל "מַלְכוּת הָעַצְמִית" יֵשׁ לוֹמַר עַכְשָׁו: "סְגִירַת הַשְּׁעָרִים" אֵינָהּ סְגִירַת אֲחֵרִים מִבַּחוּץ, אֶלָּא סְגִירַת כָּל צוּרוֹת הָ"אֲנִי" שֶׁאֵינָן הַפָּנִים הָאֲמִתִּיּוֹת. מַה שֶּׁנִּשְׁאָר בְּסוֹף הַיּוֹם הוּא עֶצֶם הַיַּחַס שֶׁל בּוֹחֵר וּבָחוּר כְּפִי שֶׁהֵם כְּבָר אֶחָד בְּתוֹךְ יְדִיעָתוֹ הַפְּשׁוּטָה. רִבּוּי הַחֲדָרִים שֶׁעָבְרוּ בְּכָל הַיּוֹם הָיוּ כְּמַרְאוֹת זֶה אַחַר זֶה, שֶׁכָּל אֶחָד מְפַשֵּׁט פָּנִים מְשֻׁאָלִים, עַד שֶׁנִּשְׁאֶרֶת רַק דְּמוּת הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל הַיְּהוּדִי כְּפִי שֶׁהִיא אֲחוּזָה בִּבְחִירָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

אַךְ גַּם כָּאן צָרִיךְ לִשְׁמֹר בְּדִיקְדּוּק אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּין אַחְדוּת שֶׁבְּיַחַס לְבֵין זֶהוּת בְּמַהוּת. זֶה שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְגַלָּה אֶת שָׁרְשָׁהּ בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁהִיא הֵן הַפָּנִים עַצְמָן. "אוּלָם הַמַּרְאוֹת" אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִן הַהִשְׁתַּקְּפוּת אֶת הָעִקָּר. כָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁל יִרְאָה, כָּל הַ"פְּרוֹטוֹקוֹל שֶׁל הַקְּרִיבָה" – שֶׁל שֶׁלֹּא לָשֶׁבֶת בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁל שֶׁלֹּא לָקַחַת כִּתְרוֹ, שֶׁל שֶׁלֹּא לְעָרֵב עֶבֶד בְּאָדוֹן – נִשְׁאָרִים

בְּכָל תּוֹקְפָּם. וְכָל שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת יוֹתֵר עַד כַּמָּה הִיא קְשׁוּרָה פְּנִימִית עִמּוֹ, כָּךְ צָרִיךְ שֶׁתַּחֲזִיק יוֹתֵר, בְּמַעֲשֶׂה, בַּגְּבוּלוֹת שֶׁהַתּוֹרָה שָׂמָה בֵּין בּוֹרֵא לְנִבְרָא. כִּי גַּדְלוּת הַקֶּשֶׁר הִיא דַּוְקָא בָּזֶה שֶׁהוּא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ לְמַעְלָה מִכֹּל, בָּחַר לְרַשֵּׁם רֶשֶׁם מַמַּלְכוּתוֹ בְּתוֹךְ בְּרוּיָה סוֹפִית; וְהַיִּרְאָה מַפְלִיאָה זוֹ נִשְׁמֶרֶת רַק כַּאֲשֶׁר הַסּוֹפִיּוּת נִשְׁאֶרֶת בְּהַכָּרָתָהּ כְּסוֹפִית.

וְזֶה מֵבִיא אוֹתָנוּ, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא, אֶל הָעֲבוֹדָה הַמַּעֲשִׂית הַנִּמְשֶׁכֶת מִ"קְּרִיאָה מֵחָדָשׁ" זוֹ שֶׁל הַפַּלְטֵרִין. אִם כָּל הַהִתְקָרְבוּת שֶׁלָּנוּ אֶל הַמֶּלֶךְ – בֵּין בְּ"הַשֵּׁרוּת הַחִיצוֹנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ" בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, בֵּין בַּעֲמִידָה, וּבֵין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – הִיא בֶּאֱמֶת הַכְשָׁרָה לְהַכִּיר אֶת פָּנֵינוּ הַמִּשְׁתַּקְּפִים בְּפָנָיו, אָז כָּל הֲלָכָה שֶׁל אֵיךְ לַעֲמֹד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, כָּל מִדַּת יִרְאָה וְהִתְרַסְּקוּת לִפְנֵי שְׂרָרָה הַיּוֹנֶקֶת מִן הַתּוֹרָה, נַעֲשֵׂית הַכְשָׁרָה לַנֶּפֶשׁ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לָשֵׂאת אֶת אוֹר קִשּׁוּרָהּ הַפְּנִימִי בְּלִי עִרְבּוּב. וּבְהֶמְשֵׁךְ, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, נִתְבּוֹנֵן כֵּיצַד הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ הַטִּבְעִית יְכוֹלִים לְהִתְחַנֵּךְ, גַּם עַל־יְדֵי הַנְהָגָה הַדְּרוּשָׁה לִפְנֵי בָּשָׂר וָדָם, לִהְיוֹת כְּלִי נֶאֱמָן לַיְדִיעָה הָעֶלְיוֹנָה הַזֹּאת כְּשֶׁאָנוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים.

יז

עַל־פִּי כָּל הַנַּ"ל, יֻבַּן עַכְשָׁו בְּדֶרֶךְ פְּנִימִית יוֹתֵר הַדִּינִים הַמְּפֹרָטִים שֶׁהַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת בְּעִנְיַן מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם. כִּי הָרַמְבַּ"ם, כְּשֶׁהוּא מְסַדֵּר הִלְכוֹת מְלָכִים, אֵינוֹ מַסְפִּיק בְּצִוּוּי הַכְּלָלִי שֶׁל אֵימָה וְיִרְאָה, אֶלָּא יוֹרֵד לִפְרָטִים שֶׁלִּכְאוֹרָה אֵינָם נוֹגְעִים אֶלָּא לִשְׁמִירַת כְּבוֹד חִיצוֹנִי בְּעָלְמָא: שֶׁאָסוּר לִרְכֹּב עַל סוּסוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאָסוּר לֵישֵׁב עַל כִּסְאוֹ, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁרְבִיטוֹ אוֹ בְּכָל כֵּלָיו לְדָבָר שֶׁל חֹל; וְשֶׁאָסוּר לִרְאוֹתוֹ עָרוֹם אוֹ בְּמַצָּב מְבֻזֶּה; וְשֶׁאֵימָתוֹ תְּהֵא עֲלֵיהֶם, וְשֶׁיִּתְנַהֲגוּ עִמּוֹ בְּיִרְאָה יְתֵרָה מִכָּל שְׂרָרָה אַחֶרֶת.

וְהִנֵּה יָדוּעַ דֶּרֶךְ הָרַמְבַּ"ם בְּ"מִשְׁנֵה תּוֹרָה" שֶׁכָּל הֲלָכָה וַהֲלָכָה הִיא מְדֻיֶּקֶת וּמְשֻׁקְלֶלֶת. וְאִם כָּל הַכַּוָּנָה הָיְתָה רַק לְהַבְטִיחַ תִּקּוּנוֹ שֶׁל שִׁלְטוֹן חָזָק, הָיָה דַּי בְּצִוּוּי כְּלָלִי שֶׁל כָּבוֹד. לָמָּה אֵפוֹא הַהַדְגָּשָׁה הַמְיֻחֶדֶת שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לָשִׂים רַגְלוֹ בָּאַרְכָּב שֶׁל סוּס הַמֶּלֶךְ, וְשֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהִשָּׁעֵן עַל מַקְלוֹ, וְשֶׁגַּם מַה שֶּׁאֵינוֹ אֶלָּא נוֹשֵׂא אֶת זִיו מַלְכוּתוֹ אֵינוֹ נִתָּן לְהִלָּקַח לְיָד אַחֶרֶת?

אֲבָל עַל־פִּי כָּל הַנַּ"ל הַדָּבָר מוּבָן. דְּהִנֵּה מֵאַחַר שֶׁעֶצֶם מַעֲמַד וּמַצַּב שֶׁל מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם נִקְבַּע בַּתּוֹרָה כְּמוֹשָׁל לְחַנֵּךְ אֶת הַנִּבְרָא כֵּיצַד לַעֲמֹד לִפְנֵי מַלְכוּת שָׁמַיִם, הֲרֵי צָרִיךְ שֶׁהַמָּשָׁל לֹא יִשָּׁאֵר רַק בְּגֶדֶר דַּעַת בְּעָלְמָא, אֶלָּא שֶׁהַגּוּף עַצְמוֹ, עִם הַרְגָּלָיו וְהִתְנַהֲגוּיוֹ הָרְגִילִים, יִתְחַנֵּךְ לַצּוּרָה הָרְאוּיָה שֶׁל בִּטּוּל הָרָאוּיָה לְמִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ. וְחִנּוּךְ זֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת נַעֲלָה בִּלְבַד, אֶלָּא דַּוְקָא עַל־יְדֵי פְּעֻלּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת חוֹזְרוֹת וְנִשְׁנוֹת, שֶׁעַל־יְדֵיהֶן הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית לוֹמֶדֶת, בִּלְשׁוֹנָהּ הַפְּנִימִית, שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם תְּחוּם שֶׁאֵינוֹ "שֶׁלִּי", מָקוֹם, מוֹשָׁב, כְּלִי, אֹפֶן תְּנוּעָה, הַמֻּבְדָּל לְגַמְרֵי לְאַחֵר.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁמְּבָאֵר הַ"סֵּפֶר הַחִנּוּךְ" בְּעִנְיַן מִצְוַת מִנּוּי מֶלֶךְ. שֶׁכּוֹתֵב שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַמִּצְוָה הוּא שֶׁהָאָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר מַעֲשָׂיו, וּלְפִיכָךְ, כְּשֶׁהוּא מִתְרַגֵּל לְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת אָדָם כָּמוֹהוּ, וּלְהִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ, נִקְנֵית בְּקִרְבּוֹ הַיְכוֹלֶת לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְלִרְגֹּז מִפְּנֵי ה'. דְּהַיְנוּ, שֶׁהַיִּרְאָה מִבָּשָׂר וָדָם אֵינָהּ הַמַּטָּרָה, אֶלָּא הִיא חִנּוּךְ לְמִדַּת הַיִּרְאָה בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַטִּבְעִית, כְּדֵי

שֶׁתִּהְיֶה מֻכְשֶׁרֶת לָשֵׂאת אֶת הַיִּרְאָה הָעֲדִינָה וְהַפְּנִימִית בְּיוֹתֵר הַדְּרוּשָׁה כְּשֶׁעוֹמְדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים.

וְעַל־פִּי זֶה, כְּשֶׁהָרַמְבַּ"ם פּוֹסֵק שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִרְכֹּב עַל סוּסוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, אֵינוֹ רַק מוֹנֵעַ פְּחִיתַת מַעֲמָד פּוֹלִיטִי שֶׁל הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא הוּא מְחַקֵּק בַּהֲלָכָה תַּרְגִּיל פְּנִימִי חוֹזֵר וְנִשְׁנֶה: לִרְאוֹת דָּבָר מִדִּבְרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַנִּתָּן בְּעֶצֶם לְהַגִּיעַ לְיַד הָאָדָם, וּמִכָּל מָקוֹם לַעֲצֹר, לָסוּג אָחוֹר, וְלוֹמַר – זֶה אֵינוֹ שֶׁלִּי, זֶה שַׁיָּךְ לַמֶּלֶךְ. וְכֵן בְּכִסֵּא וּבְשַׁרְבִיט וּבְכָל שְׁאָר כְּלֵי הַכָּבוֹד: כָּל אִיסּוּר וְאִיסּוּר הוּא תַּרְגִּיל בְּלֹא לִפְשֹׁט אֶת הַיָּד לְמָקוֹם שֶׁרְצוֹן הַתּוֹרָה גָּדַר שָׁם גְּבוּל.

וּמִזֶּה מוּבָן יוֹתֵר, שֶׁאֵלּוּ הַהֲלָכוֹת אֵינָן רַק מִשְׁמָרִים סָבִיב לְאָדָם נַעֲלֶה אֶחָד, אֶלָּא הֵם מִסְגֶּרֶת שֶׁנִּתְּנָה לָעָם כֻּלּוֹ. עֶצֶם הִמָּצְאוּתָהּ שֶׁל דְּמוּת כָּזֹאת בַּצִּבּוּר, שֶׁגּוּפוֹ וּמָמוֹנוֹ מֻקָּפִים גְּבוּלֵי רִחוּק, חוֹקֶקֶת בַּגּוּף הַכְּלָלִי תְּנוּחָה שֶׁל הִתְכַּנְּעוּת וְהַגְבָּלָה עַצְמִית. וּכְשֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־פִּי הַתּוֹרָה, אֵינֶנּוּ בִּזָּיוֹן לַנִּמְשָׁל, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא הוּא חֵרוּתוֹ: שֶׁמִּשְׁתַּחְרֵר מִן הַדִּמְיוֹן שֶׁכָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁלּוֹ, וְשֶׁהוּא הַמֶּרְכָּז שֶׁל כָּל תְּחוּם. הוּא לוֹמֵד, בִּבְשָׂרוֹ, שֶׁיֵּשׁ מַשֶּׁהוּ גָּבוֹהַּ מִמַּגִּיעוֹ.

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדִּינִים נִכְתְּבוּ בַּהֲלָכָה אַף שֶׁדּוֹרוֹת רַבִּים אֵין לָנוּ מֶלֶךְ כִּפְשׁוּטוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית, וְאִם נִכְתְּבָה מִצְוָה – מִפְּנֵי שֶׁאוֹרָהּ נִצְרָךְ בְּכָל זְמַן. וּכְשֶׁהַפְּשָׁט הַפָּשׁוּט – קְרִיבָה מַמָּשִׁית לְמֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד – חָסֵר, צָרִיךְ שֶׁתּוֹכְנוֹ הַפְּנִימִי יִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשִׁים אֲחֵרִים. וּבֶאֱמֶת, דּוֹרוֹת שֶׁל חֲסִידִים כְּבָר הֶרְאוּ בְּפוֹעַל כֵּיצַד יָכוֹל חִנּוּךְ פְּנִימִי זֶה לְהִמָּשֵׁךְ גַּם בְּהֶעְדֵּר מֶלֶךְ גַּשְׁמִי.

כִּי הִנֵּה יָדוּעַ אֵיךְ הָיוּ חֲסִידִים מִתְכּוֹנְנִים לִכָּנֵס לִפְנֵי הָרַבִּי בְּיְחִידוּת. הָיוּ טוֹבְלִים בְּמִקְוֶה, וְחוֹזְרִים בְּמַחְשַׁבְתָּם מַה שֶּׁרוֹצִים לוֹמַר, וּבוֹחֲנִים ("פָּאַרהער"ן) אֶת מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעַמְדוּ בְּבִלְבּוּל, וְנִכְנָסִים בִּרְעָדָה, עִם הַהַרְגָּשָׁה שֶׁהֵם יוֹצְאִים מֵרְשׁוּת עַצְמָם וְנִכְנָסִים לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּהֶם. הָיוּ הַנְהָגוֹת שֶׁלֹּא לְהַפְנוֹת גַּבָּם כְּשֶׁיּוֹצְאִים מִן הַחֶדֶר, אֶלָּא לִסְגוֹר לְאָחוֹר בִּמְתִינוּת, וּלְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהָרִים קוֹל, וְלִהְיוֹת זָהִיר בְּכָל תְּנוּעָה וְתְנוּעָה. וְלֹא עָלָה עַל דַּעַת אִישׁ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהָרַבִּי הוּא אֱלוֹקוּת; יָדְעוּ הֵיטֵב שֶׁהוּא בָּשָׂר וָדָם. אֲבָל דַּוְקָא מִטַּעַם זֶה עַצְמוֹ, נַעֲשֵׂית הִתְנַהֲגוּתָם מָשָׁל מְלַמֵּד לָנוּ: כֵּיצַד יְהוּדִים הָרְווּיִים מִתּוֹרַת הַחֲסִידוּת הֵבִינוּ שֶׁהַיִּרְאָה לִפְנֵי צַדִּיק הִיא גּוּפָהּ עֲבוֹדַת ה', תַּרְגִּיל לְעַצֵּב אֶת הַגּוּף לִהְיוֹת כְּלִי לְיִרְאָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר.

וְזֶה מִתְפַּשֵּׁט לֹא רַק לְרַבִּי, אֶלָּא לְכָל שְׂרָרָה שֶׁמַּעֲמָדָהּ נִשְׁרָשׁ בַּתּוֹרָה וּבִקְדוּשָּׁה: רַב בְּבֵית דִּינוֹ, מוֹרֶה בְּכִתָּתוֹ, סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַבִּימָה, אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. כְּשֶׁאָדָם נִמְנָע מִלֵּישֵׁב בַּמָּקוֹם הַקָּבוּעַ שֶׁל הָרַב, כְּשֶׁעוֹמֵד בִּכְנִיסַת תַּלְמִיד חָכָם, כְּשֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ מַרְפֵּק עַל הָעַמּוּד שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מֻנָּח עָלָיו – גַּם זֶה הוּא אוֹתוֹ חִנּוּךְ עַצְמוֹ. הַנְּקֻדָּה אֵינָהּ לְנַפֵּחַ אֶת גַּאֲוַת הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא לְהַרְגִּיל אֶת הַגּוּף לְהַבְחִין בֵּין מְקוֹם שֶׁל חוֹל לְמָקוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הִבְדִּילַתְהוּ לִקְדוּשָּׁה. וּבְאֹפֶן זֶה נִבְרָאִים "שְׁרִירֵי הַיִּרְאָה": סִיבִים דַּקִּים בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית הַמִּתְכַּוְּצִים בְּכָל פַּעַם שֶׁהִיא פּוֹגֶשֶׁת גְּבוּל שֶׁהַקְּדוּשָּׁה הִצִּיבָה.

וְכָאן יֵשׁ לוֹמַר, בְּרוּחַ הַדּוֹר הַשְּׁמִינִי, שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ, כְּשֶׁהַהַרְגָּשָׁה הַיְּשִׁירָה שֶׁל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ נִמְצֵאת, הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה סִדְּרָה שֶׁנִּהְיֶה מֻקָּפִים בְּרַבִּים מִן הַצּוּרוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁל מִסְגֶּרֶת כָּזוֹ. יֵשׁ הַמָּקוֹם הַקָּבוּעַ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁאֵין לוֹקְחִים מֵחֲבֵרוֹ; יֵשׁ הֲלָכָה שֶׁאָסוּר לַעֲבוֹר לִפְנֵי הָעוֹמֵד בַּעֲמִידָה; יֵשׁ הַכָּבוֹד הַמֻּגְדָּר לְהוֹרִים וּלְרַבִּים. כָּל אֵלּוּ הֵם הִזְדַּמְּנוּיוֹת לְהִתְאַמֵּן, בְּמִדָּה מְמֻעֶטֶת, בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל סְגוֹר לְאָחוֹר, שֶׁל לֹא לָקַחַת אֶת הַ"סּוּס" אוֹ אֶת הַ"כִּסֵּא" שֶׁל אַחֵר. וּבְכָל פַּעַם שֶׁיְּהוּדִי כּוֹבֵשׁ אֶת הַדְּחִיפָה הַטִּבְעִית לֵישֵׁב בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, לְדַבֵּר כְּשֶׁיִּרְצֶה, לְהַפְסִיק אוֹ לְהִשָּׁעֵן עַל דָּבָר שֶׁל קְדוּשָּׁה – הוּא מְכַפֵּף אֶת טִבְעוֹ לְצוּרַת הַמַּלְכוּת: יֵשׁ לְמַעְלָה, וַאֲנִי נִמְצָא לְפָנָיו כְּעֶבֶד.

וְהַחִדּוּשׁ כָּאן הוּא, שֶׁחִנּוּךְ זֶה אֵינוֹ תַּכְלִית בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא הַסְטָיָה וְהַפְנָיָה. הַיִּרְאָה הַנִּבְנֵית עַל־יְדֵי פְּעֻלּוֹת אֵלּוּ לֹא תִּשָּׁאֵר דְּבוּקָה בַּכְּלִי – לֹא בַּמֶּלֶךְ הַגַּשְׁמִי, וְלֹא בָּרַבִּי, וְלֹא בָּרַב, וְלֹא בַּחֵפֶץ – אֶלָּא צָרִיךְ לְהַפְנוֹתָהּ בְּהַכָּרָה, פַּעַם אַחַר פַּעַם, אֶל הָאֶחָד אֲשֶׁר בִּשְׁמוֹ עוֹמְדִים כָּל אֵלּוּ. כְּשֶׁעוֹמֵד אָדָם מִפְּנֵי תַּלְמִיד חָכָם, יַחֲשֹׁב: אֵינִי עוֹמֵד רַק לִפְנֵי אָדָם זֶה, אֶלָּא לִפְנֵי הַתּוֹרָה הַשּׁוֹרָה בְּקִרְבּוֹ, וְלִפְנֵי נוֹתֵן הַתּוֹרָה. כְּשֶׁהוּא סָט מִדַּרְכּוֹ מִפְּנֵי הָעוֹמֵד בַּעֲמִידָה, יֵדַע: אֲנִי פּוֹנֶה כָּאן מָקוֹם לֹא רַק לָאָדָם הַזֶּה, אֶלָּא לַמֶּלֶךְ שֶׁלְּפָנָיו הוּא עוֹמֵד. וְכָךְ, "שְׁרִירֵי הַיִּרְאָה" הַנִּבְרָאִים בְּקֶשֶׁר לְבָשָׂר וָדָם, בֶּאֱמֶת נִתְחַנְּכִים לְהִגָּרֵר וּלְהִתְכַּוֵּן כְּנֶגֶד הַמַּלְכוּת הַנִּסְתֶּרֶת הַמְמַלֵּאת אֶת הַצּוּרוֹת הָאֵלּוּ.

וְזֶהוּ הַהֲכָנָה הַדְּרוּשָׁה לְמַה שֶּׁיִּתְבָּאֵר לְהַלָּן – שֶׁכְּשֶׁיְּהוּדִי נִגָּשׁ לִתְפִלַּת הָעֲמִידָה שֶׁבְּכָל יוֹם, צָרִיךְ שֶׁיָּבוֹא אֵלֶיהָ לֹא רַק עִם הַכָּרָה שִׂכְלִית שֶׁהוּא "עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", אֶלָּא עִם גּוּף כְּבָר מְחֻנָּךְ, כְּבָר מֻרְגָּל לִסְגוֹר לְאָחוֹר מִפְּנֵי כִּסֵּא, לְהַשְׁפִּיל רֹאשׁ, לְהַשְׁקִיט יָד. אָז, כְּשֶׁהַשֵּׂכֶל מִתְעוֹרֵר לְהַכָּרַת מַלְכוּת הָעַצְמִית, לֹא יִתְמָרֵד הַגּוּף; כְּבָר יָדַע אֶת מְקוֹמוֹ. וְכָךְ, הֲלָכוֹת הַיִּרְאָה לִפְנֵי בָּשָׂר וָדָם נַעֲשׂוֹת לְסֻלָּם שֶׁעַל־יָדוֹ הַנֶּפֶשׁ הַטִּבְעִית עוֹלָה לַעֲמֹד, בֶּאֱמֶת, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בַּתְּפִלָּה.

יח

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁעֶצֶם הָעֲמִידָה בַּעֲמִידָה, עִם כָּל הַדִּמְיוּמָה הַמַּלְאָכִית שֶׁבָּהּ, אֵינָהּ יְכוֹלָה לָבוֹא בְּהֶפְסֵק, כִּקְפִיצָה פִּתְאוֹמִית מִן הַשּׁוּק אֶל הַחֶדֶר הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר. שֶׁהֲרֵי גַּם בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, הַיִּרְאָה הַתּוֹפֶסֶת אֶת הַגּוּף בִּשְׁעַת הָעֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הִיא מֻכְנֶסֶת עַל־יְדֵי הַמִּסְדְּרוֹנוֹת, עַל־יְדֵי הַשּׁוֹמְרִים, עַל־יְדֵי נְטִילַת יָדַיִם וַעֲרִכַת הַבְּגָדִים. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בַּתְּפִלָּה, שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, שֶׁהֲלָכָה פּוֹסֶקֶת שֶׁצָּרִיךְ סֵדֶר הַקְדָּמָה, הֲכָנָה בַּגּוּף וּבַנֶּפֶשׁ, קֹדֶם שֶׁיֻּכְלוּ לְהֵאָמֵר בֶּאֱמֶת הַמִּלִּים "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח".

וְזֶהוּ מַה שֶּׁנִּפְסַק בִּתְחִלַּת הִלְכוֹת תְּפִלָּה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהָכִין עַצְמוֹ קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְלֹא יִתְפַּלֵּל כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה מְשֻׂנָּאָה וּמְבַקֵּשׁ לְהַשְׁלִיכָהּ מֵעַל כְּתֵפוֹ. אֶלָּא יֵשֵׁב מְעַט קֹדֶם לָכֵן, כְּדֵי לְכַוֵּן לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם; וְיִרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים. וְיֵשׁ שָׁם דִּינִים מְפֹרָטִים בְּעִנְיַן מְקוֹם הַתְּפִלָּה, מַצַּב גּוּפוֹ וּבְגָדָיו, וְכַוָּנַת לִבּוֹ. שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה אֵינָהּ מִסְתַּפֶּקֶת בְּהַרְגָּשָׁה כְּלָלִית שֶׁ"עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", אֶלָּא קוֹבַעַת מַעֲשִׂים מְמֻשָּׁשִׁים שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נֶחְרֶתֶת הַהַכָּרָה הַזֹּאת בָּאֵבָרִים.

אַךְ צָרִיךְ לְהָבִין: אִם עִקַּר הָעֲמִידָה הוּא הַמִּפְגָּשׁ הַפְּנִימִי עִם מַלְכוּת הָעַצְמִית, עִם אוֹתָהּ מַלְכוּת שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִכָּל שַׁיָּכוּת, לָמָּה יֵשׁ כָּל־כָּךְ דְּגִישָׁה עַל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל מָקוֹם וּלְבוּשׁ, וַאֲפִלּוּ עַל הַיְשִׁיבָה מְעַט קֹדֶם לָכֵן? דִּלְכְאוֹרָה, כְּכָל שֶׁמַּרְבִּים בַּהֲכָנָה, מְאַחֲרִים יוֹתֵר אֶת הַמִּפְגָּשׁ הָעִקָּרִי; וְהָיָה רָאוּי יוֹתֵר לְמַהֵר לְהִכָּנֵס לַחֶדֶר הַפְּנִימִי שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּרֶגַע שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא מֻכָן. וְעוֹד זֹאת, בִּזְמַנֵּנוּ, שֶׁהַדַּעַת מְפוּזֶּרֶת וְהַשָּׁעוֹת דְּחוּקוֹת, הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְדַבֵּר עַל "שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַתְּפִלָּה", כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה הַגְּמָרָא עַל הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ מִשְׁהִין כָּךְ קֹדֶם תְּפִלָּתָם? הֲלֹא נִרְאֶה כְּאִלּוּ מַעֲמִיד זֹאת אֶת הָעֲבוֹדָה הָאֲמִתִּית לְמַעַל לְהַשָּׂגַת הַיְּהוּדִי הַפָּשׁוּט?

אֲבָל הָעִנְיָן הוּא, שֶׁדַּוְקָא מִפְּנֵי שֶׁהָעֲמִידָה נוֹגַעַת בַּכִּסֵּא הַפְּנִימִי, הִיא דּוֹרֶשֶׁת כֵּלִים בְּכָל הַלְּבוּשִׁים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ – מַעֲשֶׂה, דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה. שֶׁאִלּוּ הָיְתָה הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל מַלְכוּת הָעַצְמִית מְאִירָה בְּלִי הַסְדָּרָה קוֹדֶמֶת בַּלְּבוּשִׁים הָאֵלּוּ, הָיוּ נִשְׁבָּרִים חַס וְשָׁלוֹם; אוֹ שֶׁהָאָדָם הָיָה נִתְקָף וּבוֹרֵחַ, אוֹ שֶׁהָיָה מְקַלְקֵל אֶת הַמִּפְגָּשׁ וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ לְקַלּוּת רֹאשׁ כְּדֵי לְהָגֵן עַל עַצְמוֹ. לְפִיכָךְ הִתְקִינָה הֲלָכָה הֲכָנָה מְסֻדֶּרֶת, שֶׁעַל־יְדֵי זֹאת הַלְּבוּשִׁים הַתַּחְתּוֹנִים מֻעֲמָדִים בְּהַדְרָגָה כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ סוֹד שְׁלֹשֶׁת הַהֲכָנוֹת הַמַּקָּפוֹת כְּעִגּוּלִים, שֶׁנִּתְבָּרְרוּ בַּדִּינִים וּבַמִּנְהָגִים הַנּוֹגְעִים לַקְּרִיבָה לַעֲמִידָה: הֲכָנַת הַלְּבוּשִׁים, הֲכָנַת הַלָּשׁוֹן, וַהֲכָנַת הַכִּסֵּא.

הֲכָנַת הַלְּבוּשִׁים הִיא הַחִיצוֹנִית בְּיוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא הַשַּׁעַר לְכָל הַשְּׁאָר. בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ כָּתוּב שֶׁלֹּא יַעֲמֹד אָדָם בַּתְּפִלָּה בְּרֹאשׁ גָּלוּי, אוֹ בְּמַצָּב שֶׁל פְּחִיתוּת הַצְּנִיעוּת, אֶלָּא בִּבְגָדִים הָרְאוּיִים לַעֲמֹד בִּפְנֵי גְּדוֹלִים. צָרִיךְ לַחֲגוֹר עַצְמוֹ, לִסְגֹּר צַוָּארוֹ, וְלֹא לַעֲמֹד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקַלּוּת רֹאשׁ, אֶלָּא בְּאֵימָה וְיִרְאָה. וְכֵן בְּעִנְיַן הַמָּקוֹם: צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָקוֹם קָבוּעַ לִתְפִלָּתוֹ, מָקוֹם נָקִי, לֹא בְּאֶמְצַע הַמַּעֲבָר, לֹא בֵּין הַטִּרְדּוֹת, וְלֹא יִהְיוּ לְפָנָיו דְּבָרִים הַמְּבַלְבְּלִים אֶת הָעַיִן.

וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁבָּזֶה, שֶׁהַגּוּף וְהַסְּבִיבָה הֵם גּוּפָם לְבוּשִׁים לַנֶּפֶשׁ. כְּשֶׁאָדָם מְכַסֶּה רֹאשׁוֹ, חוֹגֵר חֲגוֹרָתוֹ, וּמְפַנֶּה אֶת הַמָּקוֹם מִדְּבָרִים מְבַלְבְּלִים, הֲרֵי בְּמַהוּת הַדָּבָר הוּא מְלַמֵּד אֶת נַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית שֶׁ"כָּאן מַתְחִיל עוֹלָם אַחֵר". כְּשֶׁאֵין אָדָם נִכְנָס לְהֵיכַל הַמֶּלֶךְ בְּבִגְדֵי מְלָאכָה, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר שָׁם בְּקוֹל הָרְחוֹב, כָּךְ גַּם מַעֲשֵׂה הַלְּבִישָׁה וְהַהִתְיַשְּׁבוּת לִתְפִלָּה הוּא כְּבָר קַבָּלַת עוֹל רִאשׁוֹנָה, הַמְלָכָה קְטַנָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּעוֹלַם הַמַּעֲשֶׂה. הָאָדָם מַרְאֶה לְעַצְמוֹ שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ נִדְחֶקֶת בֵּין הַסְּדָקִים שֶׁל הַחַיִּים, אֶלָּא דּוֹרֶשֶׁת הִתְלַבְּשׁוּת חֲדָשָׁה שֶׁל הַחַיִּים סְבִיבָהּ.

אַךְ הֲכָנַת הַלְּבוּשִׁים לְבַדָּהּ אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת. יָכוֹל אָדָם לַעֲמֹד מְלֻבָּשׁ כְּנָסִיךְ, וְדַעְתּוֹ רָצָה אַחַר עִסְקָיו. לְפִיכָךְ צָרִיךְ גַּם הֲכָנַת הַלָּשׁוֹן. הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ פּוֹסֵק שֶׁלֹּא יַתְחִיל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל פִּתְאֹם, אֶלָּא יִתְבּוֹנֵן תְּחִלָּה בִּדְבָרִים הַכּוֹנִים אֶת הַלֵּב לְהַכְנָעָה וּמְיַשְּׁרִים אֶת הַדַּעַת אֶל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא עָתִיד לוֹמַר. וְחַז"ל מְסַפְּרִים עַל הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ מִשְׁהִין שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּנוּ לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וּבְכִתְבֵי הַחֲסִידוּת נִתְפַּשׁ זֶה בְּצוּרַת הַהִתְבּוֹנְנוּת – הַהִתְבּוֹנְנוּת קֹדֶם הַתְּפִלָּה בִּגְדוּלַּת הַבּוֹרֵא וּבִשְׁפָלוּת הַנִּבְרָא, וּבְעִנְיְנֵי הַמַּלְכוּת הַמְיֻחָדִים שֶׁעֲתִידִים לְהִתְבָּרֵר בַּתְּפִלָּה.

הֲכָנַת הַלָּשׁוֹן פֵּירוּשָׁהּ, שֶׁהַמּוֹחַ יוֹרֵד אֶל תּוֹךְ עַצְם הַמִּלִּים שֶׁבַּסִּדּוּר עוֹד קֹדֶם הָעֲמִידָה עַצְמָהּ. הוּא מְעַיֵּן בַּפְּסוּקִים וּבִבְרָכוֹת הַקּוֹדְמוֹת, מִתְבּוֹנֵן בְּפֵרוּשָׁן כְּפִי מַה שֶּׁיָּכוֹל לְהַשִּׂיג, וּמְרַגֵּל אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר אוֹתָן בְּלֹא חִפָּזוֹן. עַל־יְדֵי זֶה הַדִּבּוּר נַעֲשֶׂה כְּלִי, וְלֹא לְבוּשׁ שֶׁל זָר. שֶׁאִם הַמִּלִּים הֵן זָרוֹת לְהַכָּרָתוֹ, אָז כְּשֶׁיַּגִּיעַ לַעֲמִידָה, שֶׁבָּהּ הַדִּבּוּר מִתְצַמְצֵם לִלְחִישָׁה, יִתְהַפְּכוּ הַמִּלִּים לְקוֹלוֹת בְּלִי תּוֹכֶן, וְהַמִּפְגָּשׁ הַמַּלְכִּי הַפְּנִימִי יִשָּׁאֵר מִחוּץ לִלְשׁוֹנוֹ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁכְּבָר קָשַׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ אֶל הַמִּלִּים בְּחֶלְקֵי הַתְּפִלָּה הַקּוֹדְמִים, הַמִּלִּים עַצְמָן מַתְחִילוֹת לִמְשֹׁךְ אֶת לִבּוֹ; הֵן נַעֲשׂוֹת כְּאִלּוּ קִירוֹת הַפַּלְטֵרִין שֶׁבְּתוֹכָן עָתִיד הַמֶּלֶךְ לְהִתְגַּלּוֹת מִיָּד.

וְזֶהוּ גַּם הַתּוֹכֶן הַפְּנִימִי שֶׁבְּ"שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַתְּפִלָּה". לֹא דַּוְקָא שִׁשִּׁים דַּקּוֹת מְדֻיָּקוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא כָּל דּוֹר וְלֹא כָּל נֶפֶשׁ שָׁוִים בָּזֶה, אֶלָּא "שָׁעָה פְּנִימִית" – פֵּירוּשׁוֹ, חֵלֶק מֻבְחָן הַנִּקְצָץ מִזֶּרֶם הַזְּמַן הָרָגִיל, וּמֻקְדָּשׁ לְאִסּוּף הַמַּחֲשָׁבוֹת אֶל תַּעֲלִית הַתְּפִלָּה. גַּם מְעַט רְגָעִים שֶׁאָדָם מַקְדִּישׁ בְּהִתְיַשְּׁבוּת מְכֻוֶּנֶת, שֶׁבָּהֶם הוּא סוֹגֵר אֶת סֵפֶר טִרְדּוֹת הַחוֹל וּפוֹתֵחַ אֶת הַסֵּפֶר שֶׁל "עֲמִידָתוֹ לִפְנֵי ה'", הֵם טַעַם מִן הַ"שָּׁעָה" הַהִיא. הָעִקָּר אֵינוֹ הַכַּמּוּת אֶלָּא הֶהֶפְסֵק הָאֵיכוּתִי: לְהַפְסִיק מִשְּׁאָר לְשׁוֹנוֹת – לְשׁוֹן הָרֶוַח וְהַהֶפְסֵד, הַכָּבוֹד וְהַטִּינָה – וּלְהִכָּנֵס לְתוֹךְ לְשׁוֹן שֶׁל "בָּרוּךְ אַתָּה".

וְאַחַר הֲכָנַת הַלְּבוּשִׁים וַהֲכָנַת הַלָּשׁוֹן בָּאָה הַטַּבָּעָה הָעֲמוּקָה בְּיוֹתֵר – הֲכָנַת הַכִּסֵּא. זֹאת כְּבָר אֵינָהּ בְּעִנְיַן הֲלָכוֹת חִיצוֹנִיּוֹת לְבַדָּן, אַף שֶׁהִיא מְרֻמֶּזֶת בַּדִּין שֶׁ"יִּרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", וּבַפְּסַק שֶׁצָּרִיךְ לְהָסִיר מִדַּעְתּוֹ כָּל מַחֲשָׁבוֹת הַמְּבַלְבְּלוֹת. הֲכָנַת הַכִּסֵּא הִיא הָעֲרוּת בַּהַכָּרָה הַפְּנִימִית, שֶׁהוּא קָרוֹב לְפָנִים.

בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הִתְבַּטֵּא זֶה עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּדִבְרֵי חֲסִידוּת קֹדֶם הַתְּפִלָּה: הָיוּ מִתְבּוֹנְנִים אֵיךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת אֵינָם אֶלָּא כְּאַיִן וָאֶפֶס לְגַבָּיו, וְאֵיךְ מַלְכוּתוֹ מְמַלֵּאת וּמַקֶּפֶת אֶת הַכֹּל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא בּוֹחֵר בַּיְּהוּדִי הַפְּרָטִי, בַּמָּקוֹם הַזֶּה, לַעֲמֹד לְפָנָיו עַכְשָׁו. וּבִלְשׁוֹן שֶׁנִּגְלָה לְמַעְלָה, הֲכָנַת הַכִּסֵּא הִיא לְעוֹרֵר, כְּפִי הַיְּכוֹלֶת, אֶת הַהַכָּרָה בְּמַחֲשָׁבָה הַמַּלְכִית – שֶׁמַּבָּטוֹ הַפָּשׁוּט שֶׁל הַמֶּלֶךְ הוּא הַמְחַיֶּה אֶת חַיַּי וְאֶת יוֹמִי – וּלְהַרְגִּישׁ שֶׁהָעֲמִידָה תִּהְיֶה הִכָּנְסוּת לְתוֹךְ הַמַּבָּט הַזֶּה. הָאָדָם יָכוֹל לוֹמַר בְּלִבּוֹ בְּדִמְמָה: "אֵינֶנִּי הוֹלֵךְ רַק לוֹמַר מִלִּים; אֲנִי הוֹלֵךְ לַעֲמֹד בַּנְּקוּדָּה שֶׁבָּהּ בְּחִירָתוֹ וּבְחִירָתִי נִפְגָּשׁוֹת". מַחֲשָׁבָה זוֹ, אַף אִם נוֹגֵעַ בָּהּ רַק בְּקִצּוּר, מְיַשֶּׁרֶת אֶת הָעֲמִידָה הַפְּנִימִית כְּשֶׁהֶחָגוֹר מְיַשֵּׁר אֶת הָעֲמִידָה הַחִיצוֹנִית.

וְיֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ הַבֵּאוּר הֶחָדָשׁ, שֶׁשְּׁלֹשָׁה עִגּוּלִים אֵלּוּ שֶׁל הֲכָנָה מַקְבִּילִים לִשְׁלֹשָׁה עִגּוּלִים שֶׁבַּמַּלְכוּת שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ לְעֵיל. הֲכָנַת הַלְּבוּשִׁים מְיַשֶּׁרֶת אֶת עוֹלַם הַמַּעֲשֶׂה עִם הַמַּלְכוּת כְּפִי שֶׁהִיא בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, כְּחֹק וּכִפְרוֹטוֹקוֹל. הֲכָנַת הַלָּשׁוֹן מְיַשֶּׁרֶת אֶת עוֹלַם הַדִּבּוּר וְהַשֵּׂכֶל עִם הַמַּלְכוּת כְּפִי שֶׁהִיא בַּסְּפִירוֹת, כְּפֶה שֶׁעַל־יָדוֹ הַפְּנִימִיּוּת פּוֹנָה לְקֶשֶׁר. וַהֲכָנַת הַכִּסֵּא מְיַשֶּׁרֶת אֶת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב עִם מַלְכוּת הָעַצְמִית, כְּפִי שֶׁהִיא בְּהַכָּרָתוֹ הָעַצְמִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וּכְשֶׁשְּׁלָשְׁתָּם עוֹמְדִים כְּמוֹ חֲצֵרוֹת מֻקָּפוֹת זֶה בָּזֶה, הָעֲמִידָה הַבָּאָה אַחֲרֵיהֶם יְכוֹלָה לִהְיוֹת בֶּאֱמֶת הִכָּנְסוּת, בְּרַגְלַיִם מְחוּבָּרוֹת, לַפְּנִימִית שֶׁבַּפְּנִימִית.

וְעַל־פִּי זֶה מוּבָן גַּם, שֶׁהַדִּין שֶׁאָסוּר לַעֲמֹד בַּתְּפִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עָצוּב אוֹ כּוֹעֵס אוֹ מְבֻלְבָּל, אֵינוֹ רַק כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְפַּזֵּר כַּוָּנָתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמַּצָּבִים אֵלּוּ חוֹסְמִים אֶת הֲכָנַת הַכִּסֵּא. כְּשֶׁהַלֵּב סָבוּךְ בְּסַעֲרָתוֹ הָעַצְמִית, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְגִּישׁ אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ; הוּא רוֹאֶה רַק אֶת הִשְׁתַּקְּפוּתוֹ הוּא. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַשְׁקִיט תְּחִלָּה אֶת הַכַּעַס, לְיַשֵּׁב כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר אֶת הַדְּאָגָה, אוֹ לְפָחוֹת לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל תּוֹךְ מִלֵּי תַּחֲנוּנִים קֹדֶם הָעֲמִידָה, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁיָּבוֹא לְ"ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח" יִהְיֶה מָקוֹם בְּחֶדֶר הַכִּסֵּא הַפְּנִימִי לְזֶה שֶׁאֵינוֹ הוּא.

וְכָךְ, כָּל פְּרָטֵי הַהֲכָנָה – נְטִילַת יָדַיִם, כִּסּוּי הָרֹאשׁ, חֲגִירַת הַחֲגוֹרָה, בְּחִירַת מָקוֹם שָׁקֵט, יְשִׁיבָה מְעַט קֹדֶם לָכֵן, הִתְבּוֹנְנוּת בִּדְבָרִים הַמְּבִיאִים לִידֵי יִרְאָה וְאַהֲבָה – אֵינָם טְפֵלִים לָעֲמִידָה אֶלָּא הֵם שִׁכְבוֹתֶיהָ הַחִיצוֹנִיּוֹת. עַל־יְדֵיהֶם הַגּוּף לוֹמֵד לִלְבֹּשׁ אֶת לְבוּשֵׁי הָעֶבֶד, הַשֵּׂכֶל לוֹמֵד אֶת לְשׁוֹן הַפַּלְטֵרִין, וְהַלֵּב מַתְחִיל לְהַרְגִּישׁ שֶׁהוּא נִקְרָא לְכִסֵּא. וְאָז, כְּשֶׁמַּגִּיעַ רֶגַע הָעֲמִידָה, אֵין הַמַּעֲבָר פִּתְאֹמִי; אֶלָּא הוּא הַשִּׂיא הַטִּבְעִי שֶׁל כָּל הַקְּרִיבָה כֻּלָּהּ.

וּבְהֶמְשֵׁךְ יִתְבָּאֵר, כֵּיצַד לְאַחַר שֶׁנִּכְנַס עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה עִגּוּלִים אֵלּוּ וְעוֹמֵד בְּרַגְלַיִם מְחֻבָּרוֹת, צְרִיכָה דִּבּוּר הָעֲמִידָה עַצְמָהּ לְהֵאָמֵר – לֹא כְּמִי שֶׁקּוֹרֵא אֶל מֶלֶךְ רָחוֹק מִקְצֵה הָאוּלָם, וְלֹא כְּמִי שֶׁצּוֹעֵק מִתּוֹךְ פַּחַד, אֶלָּא כְּמִי שֶׁלּוֹחֵשׁ בְּאָזְנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ."

יט

וְעַתָּה, לְאַחַר שֶׁעָבַר עַל־יְדֵי הֲכָנָה זוֹ וְעוֹמֵד בְּרַגְלַיִם מְחֻבָּרוֹת, צָרִיךְ לְהָבִין: מַה־הִיא צוּרַת הַדִּבּוּר עַצְמוֹ בָּעֲמִידָה. דְּהִנֵּה, הֲלָכָה פּוֹסֶקֶת בְּדִיּוּק גָּדוֹל שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לִשְׂפָתָיו, אֲבָל קוֹלוֹ לֹא יִשָּׁמַע אֲפִלּוּ לְאָזְנוֹ, וְאִם הִגְבִּיהַּ קוֹלוֹ נִקְרָא זֶה חִסָּרוֹן בַּתְּפִלָּה. וְלִכְאוֹרָה דָּבָר פֶּלֶא הוּא. אִם הַתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדַת הַלֵּב הַנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי הַפֶּה, לָמָּה לֹא בְּקוֹל נִשְׁמָע, לְפָחוֹת לְעַצְמוֹ. וְאִם הָעִקָּר הוּא בַּלֵּב לְבַדּוֹ, לָמָּה הַצֹּרֶךְ שֶׁיִּהְיוּ הַשְּׂפָתַיִם נָעוֹת כְּלָל.

אֲבָל, לְפִי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל מוּבָן. דְּהִנֵּה, הָעֲמִידָה אֵינָהּ כְּמִי שֶׁצּוֹעֵק מֵרָחוֹק אֶל מֶלֶךְ הַיּוֹשֵׁב בִּקְצֵה הָאוּלָם, אֶלָּא כְּמִי שֶׁעוֹמֵד קָרוֹב מְאֹד. כִּי כְּשֶׁהוּא רָחוֹק, צָרִיךְ לְהָרִים קוֹלוֹ כְּדֵי שֶׁקּוֹלוֹ יַגִּיעַ עַד הַכִּסֵּא. אֲבָל כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ וְנִקְרָב, אֵין זֶה נָאוֶה לִצְעוֹק; הַגְבָּהַת קוֹל כָּזוֹ כְּבָר מוֹרָה עַל רִחוּק וְהֶסְתֵּר. אֶלָּא אָז הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה הִיא לָחַשׁ, כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר פֶּה אֶל אֹזֶן.

וְעִם כָּל זֹאת, עֲדַיִן אֵין זֶה הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית. כִּי גַּם לָחַשׁ, כְּדֶרֶךְ אָדָם לַחֲבֵרוֹ, הוּא מָשָׁל גַּס מְאֹד לָעֲמִידָה, שֶׁהִיא הֶחָצֵר הַפְּנִימִית דְּמַלְכוּת. בְּדִבּוּר אֱנוֹשִׁי, גַּם הַלָּחַשׁ הוּא קוֹל הַיּוֹצֵא מֵאֶחָד וְנִכְנָס לְשִׁמְעָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. מַה־שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן, בָּעֲמִידָה, הֲלָכָה מְחַיֶּבֶת שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם קוֹל הַיּוֹצֵא לְחוּץ מִן הַגּוּף; הַמִּלִּים נִמְשָׁכוֹת רַק עַד גְּבוּל הַשְּׂפָתַיִם. כְּאִלּוּ הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת לָנוּ: אֵינְךָ מְדַבֵּר מֵעֵבֶר לַמֶּרְחָק, אֶלָּא בְּתוֹךְ פְּנִימִיּוּת אַחַת.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שֶׁהָעֲמִידָה הִיא "כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר אֶל חֲבֵרוֹ", אֲבָל בְּיִרְאָה וּבִרְעָדָה. מִצַּד אֶחָד "כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר אֶל חֲבֵרוֹ", שֶׁהַקִּרְבָה אֵינָהּ כְּדֶרֶךְ עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ לִבּוֹ, אֶלָּא כְּמִי שֶׁשּׁוֹפֵךְ כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לִפְנֵי חָבֵר אָהוּב. וּמִצַּד הַשֵּׁנִי, הוּא בְּאֵימָה, כִּי אוֹתוֹ "חָבֵר" הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, שֶׁלְּפָנָיו "שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּהוּ" וּלְפָנָיו מַלְאָכִים כְּלָא מַמָּשׁ. וְהַחִבּוּר דִּשְׁנֵיהֶם – קִרְבַת חָבֵר וּרְעִידַת עֶבֶד – מִתְבַּטֵּא דַּוְקָא בְּצוּרָה הֲלָכָתִית זוֹ: שְׂפָתַיִם הַנָּעוֹת בִּדְמָמָה.

כִּי כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֶל חֲבֵרוֹ, קָרוֹב מְאֹד בֶּאֱמֶת, אֵינוֹ צָרִיךְ לְסַדֵּר דְּבָרִים גְּדוֹלִים; מְעַט מִלִּים פְּשׁוּטוֹת, גַּם שְׁבוּרוֹת, דַּיּוֹ, כִּי הֶחָבֵר שׁוֹמֵעַ גַּם מַה שֶּׁבֵּין הַמִּלִּים. וְכֵן הוּא בָּעֲמִידָה, שֶׁהָעִקָּר אֵינוֹ הַשֶּׁפַע הַלְּשׁוֹנִי אֶלָּא הָאֱמֶת. הַתְּנַאי הַהֲלָכְתִּי שֶׁהַמִּלִּים יְהֵא מְבֹרָרוֹת עַל־יְדֵי הַשְּׂפָתַיִם, אוֹת אַחַר אוֹת, שׁוֹמֵר עַל הַלֵּב מִבִּלְבּוּל וּמֵהֶפְקֵרוּת; אֲבָל זֶה שֶׁאֵינָם נִשְׁמָעִים מוֹרֶה שֶׁהַשְּׁמִיעָה הָעִקָּרִית אֵינָהּ עַל־יְדֵי אָזְנַיִם גַּשְׁמִיּוֹת כְּלָל.

וְכָאן יֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ רֶמֶז פְּנִימִי, עוֹד נְקוּדָה הָרְאוּיָה לַזְּמַן. דְּהִנֵּה מְבֹאָר לְמַעְלָה שֶׁיֵּשׁ בָּאֱלוֹקוּת אֹפֶן דִּידִיעָה הַנִּקְרָא "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית", שֶׁבָּהּ הַמֶּלֶךְ יוֹדֵעַ אֶת עַצְמוֹ יַחַד עִם נְקוּדַּת יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֶׂה פָּשׁוּט אֶחָד. וּכְשֶׁהַיְּהוּדִי עוֹמֵד בָּעֲמִידָה וּמְלַחֵשׁ הַמִּלִּים שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, אֵינוֹ רַק מְדַבֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא מַעֲבִיר אֶת הַ"מַּחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" עַל־גַּבֵּי מַחֲשַׁבְתּוֹ וּפִיו הוּא. וְזֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "עֲמִידָה הִיא בְּחֶסֶד" – שֶׁעֶצֶם הָעֲמִידָה הִיא מַעֲשֵׂה חֶסֶד מִלְמַעְלָה. כִּי לְפִי הַסֵּדֶר, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁנִּבְרָא בַּעַל גְּבוּל יַעֲמֹד כְּאִלּוּ בַּחֶדֶר הַפְּנִימִי וִידַבֵּר. רַק מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ, בְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל, מַטֶּה עַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל וּמַשְׁפִּיל אָזְנוֹ לָעֶבֶד, וּמַנִּיחַ שֶׁדִּבְרֵי הָעֶבֶד הַקְּטַנִּים יִתְקַבְּלוּ כְּדִבְרֵי מַלְכוּת.

וְעִם כָּל זֹאת, אִם נַבִּיט בְּעֹמֶק יוֹתֵר, גַּם זֶה עֲדַיִן בִּלְשׁוֹן מָשָׁל. כִּי "אֹזֶן" שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֵינָהּ אֵיבָר הַשּׁוֹמֵעַ מִבַּחוּץ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא הִיא עֶצֶם הַ"מַּחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" עַצְמָהּ, שֶׁהִיא הַיְדִיעָה הָעַצְמִית הַכּוֹלֶלֶת אֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַל־פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁרוּת, שֶׁבֶּאֱמֶת הָעֶלְיוֹנָה אֵין הַמֶּלֶךְ מַטֶּה אָזְנוֹ לָעֶבֶד מִבַּחוּץ, אֶלָּא מְעוֹרֵר בְּתוֹךְ הָעֶבֶד אוֹתוֹ שְׁמִיעָה פְּנִימִית עַצְמָהּ, שֶׁבָּהּ הוּא יוֹדֵעַ וּבוֹחֵר אוֹתוֹ לְעוֹלָם. וְנִמְצָא, שֶׁלַּחַשׁ הָעֲמִידָה אֵינוֹ רַק זֶה שֶׁהַיְּהוּדִי מַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ, אֶלָּא שֶׁהָאֵין־סוֹף רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ אֶת עַצְמוֹ בְּקוֹלוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי.

וְזֶה חִדּוּשׁ גָּדוֹל מְאֹד, וְצָרִיךְ לְשָׁמְרוֹ מִטָּעוּת. כִּי בְּוַדַּאי הַבּוֹרֵא וְהַנִּבְרָא נִשְׁאָרִים מְרֻחָקִים וּמֻבְדָּלִים לְגַמְרֵי, וְאֵין לְדַבֵּר כְּלָל עַל זֶהוּת, חַס וְשָׁלוֹם. אֶלָּא הַכַּוָּנָה רַק כָּךְ: שֶׁדִּבְרֵי הָעֲמִידָה, כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּשָׁרְשָׁם, הֵם רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּתְקַבֵּל מַלְכוּתוֹ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹצִיא דְּבָרִים אֵלּוּ בְּבִטּוּל, נַעֲשֶׂה פִּיו כְּלִי שֶׁבּוֹ רָצוֹן זֶה נִדְבָּר מִבִּפְנִים. וְהָ"אֹזֶן" הַשּׁוֹמַעַת אוֹתָם הִיא אוֹתוֹ רָצוֹן וְאוֹתוֹ דַּעַת אֱלֹקִית שֶׁמִּמֶּנָּה יָצְאוּ. וְכָךְ, בַּנְּקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁל הָעֲמִידָה, נִפְגָּשִׁים הַמְדַבֵּר וְהַשּׁוֹמֵעַ בְּתוֹךְ מַעֲשֶׂה פָּשׁוּט אֶחָד דְּ"מַלְכוּת הָעַצְמִית".

וְעַל־פִּי זֶה יוּבַן גַּם כֵּן הַהִתְחוֹשְׁבוּת הָרְאוּיָה לְמִי שֶׁעוֹמֵד בָּעֲמִידָה. צָרִיךְ לְצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּפּוֹסְקִים, כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. אֲבָל לֹא בְּאֹפֶן שֶׁמְּדַמֶּה מֶרְחָק גָּדוֹל בֵּינוֹ לְנוֹכְחוּת, וְהוּא צוֹעֵק מֵעֵבֶר לַמֶּרְחָק; אֶלָּא שֶׁמַּרְגִּישׁ שֶׁהַנּוֹכְחוּת נִקְרָבָה עַד כִּמְעַט שֶׁאֵין הֶפְסֵק כְּלָל. וִידִיעָה זוֹ מוֹלִידָה תְּנוּעָה כְּפוּלָה בַּלֵּב. מִצַּד אֶחָד, קִרְבָה כָּזוֹ

מְעוֹרֶרֶת בּוֹ בּוּשָׁה עֲמוּקָה בְּיוֹתֵר וּבִטּוּל; מַרְגִּישׁ הוּא אֵיךְ כָּל מַחֲשָׁבָה וְכָל תְּנוּעָה נִגְלִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְהוּא שׁוֹתֵק בְּתוֹכוֹ. וּמִצַּד הַשֵּׁנִי, עֶצֶם הַיְּדִיעָה שֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹצֶה בְּדִבּוּרָיו, מְצַפֶּה לַעֲמִידָתוֹ, נוֹתֶנֶת לוֹ אוֹמֶץ לְדַבֵּר בִּפְשִׁיטוּת, בְּלִי הַסְתָּרָה, "כְּאָדָם הַמְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ".

וּבְפֹעַל מַמָּשׁ, פֵּירוּשׁ הַדָּבָר שֶׁבָּעֲמִידָה צָרִיךְ לָקַחַת כָּל מִלָּה בְּמְתִינוּת, כְּאִלּוּ מַגִּישׁ אוֹתָהּ אֶל אָזְנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ מַמָּשׁ. אֵינוֹ מְמַהֵר לְגָמְרָהּ, כְּמִי שֶׁצָּרִיךְ לִפְטֹר חוֹבָה וְלִהְיוֹת בֶּן־חוֹרִין; וְגַם אֵינוֹ מַנִּיחַ לַמִּלִּים לְהִתְגַּלְגֵּל מֵאֲלֵיהֶן מִן הַשְּׂפָתַיִם. אֶלָּא כָּל בְּרָכָה הִיא קִרְבָה מְיֻחֶדֶת. בְּשָׁלֹשׁ הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁהֵן שֶׁל שֶׁבַח, הוּא כְּאִלּוּ נִקְרָב אֶל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וּמְסַדֵּר הַכֶּתֶר עַל רֹאשׁוֹ. וּבָאֶמְצָעִיּוֹת הוּא מַנִּיחַ צְרָכָיו, אֲבָל בְּאֹפֶן שֶׁאֵינָם שֶׁלּוֹ לְבַדּוֹ עוֹד; מַרְגִּישׁ הוּא שֶׁהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ רוֹצֶה שֶׁחֶסְרוֹנוֹת אֵלּוּ יֵאָמְרוּ, כְּדֵי שֶׁתִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בְּמִלּוּיָם. וּבְשָׁלֹשׁ הָאַחֲרוֹנוֹת הוּא נִמְשָׁךְ לְאָחוֹר, עֲדַיִן פָּנָיו כְּנֶגֶד אֹזֶן הַמֶּלֶךְ, וּמְאַסֵּף אֶל תּוֹכוֹ אֶת שְׁיָרֵי הַקִּרְבָה לִתְהִלָּה וְהוֹדָאָה.

וּכְשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל כָּךְ, מֵבִין גַּם כֵּן מַדּוּעַ צָרִיךְ שֶׁהַקּוֹל לֹא יִשָּׁמַע. כִּי אִם הָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ עַצְמוֹ, יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁיַּתְחִיל לְהַקְשִׁיב לְעַצְמוֹ, לְאֵיךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, וְהָ"אֲנִי" שֶׁלּוֹ יַחֲזוֹר וְיִהְיֶה חֵפֶץ נִרְאֶה. וְהַשְּׁתִיקָה דְּקוֹל, עִם תְּנוּעַת הַשְּׂפָתַיִם לְבַדָּהּ, שׁוֹמֶרֶת עַל הַקִּרְבָה הַפְּנִימִית: אֵין שׁוּם דָּבָר שְׁלִישִׁי בֵּינוֹ לְבֵין הַמֶּלֶךְ, גַּם לֹא קוֹלוֹ הַנִּשְׁמָע שֶׁל עַצְמוֹ. יֵשׁ רַק הַמִּלָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא עוֹלָה בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת הַמִּשְׁתַּתֶּפֶת דִּשְׁמִיעָה.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן רֶמֶז לִזְמַן הֶעָתִיד, שֶׁאָז "וְלֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ... כִּי כֻלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי", שֶׁיִּהְיֶה דַּעַת הַשֵּׁם בִּבְחִינַת שְׁמִיעָה פְּנִימִית, שֶׁבָּהּ הַדָּבָר וְהָאֹזֶן הֵם דָּבָר אֶחָד. וּבָעֲמִידָה, קֶרֶן זוֹ מִן הֶעָתִיד נִכְנֶסֶת בְּתוֹךְ הַהֹוֶה: הַמֶּלֶךְ מַנִּיחַ לְ"אֹזֶן" שֶׁל נֶצַח לְהִתְהַרְגֵּשׁ בְּתוֹךְ לִבּוֹ שֶׁל בַּעַל גְּבוּל.

וְעִם זֶה, מִתְבָּאֶרֶת צוּרַת הָעֲמִידָה כְּ"עֲמִידָה" שֶׁבָּהּ הָאֵימָה וְהַקִּרְבָה מִצְטָרְפוֹת בִּשְׁלֵמוּת: הַגּוּף כְּמַלְאָךְ, רַגְלַיִם מְחוּבָּרוֹת וְאֵינָן נָעוֹת; הַלֵּב כְּעֶבֶד, רוֹעֵד לִפְנֵי הַכִּסֵּא; וְהַדִּבּוּר כְּחָבֵר, לָחוּשׁ בְּאָזְנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ. וּבָאוֹר הַזֶּה יוּבַן יוֹתֵר, אֵיךְ יֵשׁ פַּעַם בַּשָּׁנָה יוֹם אֶחָד שֶׁבּוֹ תַּבְנִית פְּנִימִית זוֹ פּוֹרֶשֶׂת עַצְמָהּ עַל כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת, עַד שֶׁכָּל הָאֵיבָרִים וְכָל כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ עוֹמְדִים כְּמוֹ בַּעֲמִידָה מִמֻּשֶּׁכֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, הוּא עַצְמוֹ פַּלְטֵרִין לָבָן שֶׁל לַחַשׁ זֶה, שֶׁבּוֹ רַעַשׁ הָעוֹלָם נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין נִשְׁאָר אֶלָּא הָ"אֲנִי לְפָנֶיךָ" הַפָּשׁוּט.

כ

וּמִזֶּה מְבֹהָר, שֶׁכְּשֶׁאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה יוֹם אֶחָד, שֶׁבּוֹ תַּבְנִית הָעֲמִידָה פּוֹרֶשֶׂת עַצְמָהּ עַל כָּל הַשָּׁעוֹת, אֵין הַכַּוָּנָה רַק לְרִיבּוּי תְּפִלּוֹת, כְּאִלּוּ רַבּוֹת עֲמִידוֹת מֻנָּחוֹת זֶה לְצַד זֶה, אֶלָּא שֶׁהַיּוֹם עַצְמוֹ נַעֲשֶׂה לַעֲמִידָה אַחַת מִמֻּשֶּׁכֶת, וְכָל מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְסֵדֶר הַחֹל שֶׁל הַחַיִּים נִתְלֶה וְנִתְבַּטֵּל. וְזֶהוּ הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

כִּי כְּבָר רָמַז עַל זֶה הַנָּבִיא בְּאָמְרוֹ: "אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ". וְלִכְאוֹרָה, אֵין הַפָּסוּק מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הֲהַפָּכַת הַפְּגָם, שֶׁהָאֲדַמּוּמִיּוּת שֶׁל הַחֵטְא נִשְׁטֶפֶת וְנִמְחֵית; אֲבָל צָרִיךְ לְהָבִין, מַדּוּעַ "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ"? הָיָה מַסְפִּיק לוֹמַר שֶׁהַכֶּתֶם נִסְתַּלֵּק. מַה הַצֹּרֶךְ לְצַיֵּר צֶבַע חָדָשׁ, וְדַוְקָא הַצֶּבַע הַלָּבָן?

וְעוֹד, רוֹאִים אָנוּ בְּנַהֲגֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה נוֹהֲגִים לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּבִקְהִלּוֹת רַבּוֹת קִיטֶל, הַדּוֹמֶה לְתַכְרִיכִין שֶׁל מֵת. וּמִנְהָג זֶה כָּל כָּךְ נִפְרָץ וְכָל כָּךְ עַתִּיק, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹךְ תֹּאַר הַיּוֹם עַצְמוֹ. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַהַבְטָחָה "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ" לְמִנְהַג הַלְבָּנַת הַבְּגָדִים? הַאִם אֵינוֹ אֶלָּא סִימָן שִׂמְחָה עַל מְחִילַת הָעֲוֹנוֹת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּלַבְנוּת זוֹ עַצְמָהּ עֲבוֹדָה, צוּרָה שֶׁל עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ?

וּלְבָאֵר זֶה, יֵשׁ לְהַקְדִּים הַהֲלָכָה הַיְּדוּעָה, שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יֵשׁ חֲמִשָּׁה עִנּוּיִים: שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל וְלֹא לִשְׁתּוֹת, שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ, שֶׁלֹּא לָסוּךְ, שֶׁלֹּא לִנְעֹל סַנְדַּל הָעוֹר, וּפְרִישָׁה מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְלִכְאוֹרָה, אֵלּוּ אֵינָם אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁל שְׁלִילָה, עִנְיְנֵי עִנּוּי; אֲבָל, בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת, מְבֹאָר שֶׁהָעִנּוּי אֵינוֹ רַק כְּדֵי לְהַכְאִיב לַגּוּף, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא לְהַשְׁבִּית אֶת הַצְּבָעִים הָרְגִילִים שֶׁל הַחַיִּים – הַטְּעָמִים, הָרֵיחוֹת וְהַמִּשּׁוּשִׁים שֶׁבָּהֶם הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית מַרְגִּישָׁה אֶת עַצְמָהּ. הַיּוֹם הוּא "לְמַעְלָה מִטַּעַם וְרֵיחַ", כַּנּוֹדָע בְּתוֹרַת רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ. וְזֶה גּוּפָה מְפַלְאֶה: שֶׁהֲרֵי כָּל הַשָּׁנָה עוֹבְדִים אָנוּ אֶת ה' דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הַקְּדוּשָּׁה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, בִּלְבוּשִׁים וּבְנִשּׂוּאִין; וּמַדּוּעַ בַּיּוֹם הַזֶּה הָעֲבוֹדָה הִיא לִפְסֹק מִכָּל אֵלּוּ?

אֲבָל הָעִנְיָן הוּא, שֶׁכָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ נוֹכְחוּתוֹ הַמַּלְכִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּרַבִּים לְבוּשִׁים. יֵשׁ לְבוּשׁ הַמַּאֲכָל, שֶׁבּוֹ הוּא נוֹתֵן חַיִּים לַגּוּף; יֵשׁ לְבוּשׁ הַמַּסָּא וּמַתָּן, שֶׁבּוֹ נִתְלַבֵּשׁ הַהַשְׁגָּחָה שֶׁלּוֹ; יֵשׁ לְבוּשׁ הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁבּוֹ נִתְגַּלָּה חַסְדּוֹ. וּבְכָל לְבוּשׁ מֵאֵלּוּ יֵשׁ צֶבַע וָטַעַם מְיֻחָד: זֶה מָתוֹק, זֶה חָרִיף; זֶה רַךְ, זֶה קָשֶׁה. וַעֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ הִיא לְהַכִּיר אֶת הַמֶּלֶךְ מֵאֲחוֹרֵי הַלְּבוּשׁ, לִרְאוֹת אֶת מַלְכוּתוֹ בְּתוֹךְ הָאֲרִיג הַצָּבוּעַ שֶׁל הָעוֹלָמִיּוּת.

אֲבָל פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה יֵשׁ יוֹם אֶחָד, שֶׁבּוֹ הַמֶּלֶךְ רוֹצֶה לְהֵרָאוֹת לֹא עַל־יְדֵי שׁוּם לְבוּשׁ, לֹא עַל־יְדֵי שׁוּם צֶבַע, אֶלָּא בְּאוֹר פָּשׁוּט, בְּלִי תַּעֲרוֹבֶת. וּלְזֶה הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת יִשְׂרָאֵל לְתוֹךְ פַּלְטֵרִין אַחֵר, שֶׁנִּקְרָאֵהוּ, בְּדֶרֶךְ מָשָׁל, פַּלְטֵרִין לָבָן. לָבָן הוּא הַצֶּבַע הַכּוֹלֵל כָּל הַצְּבָעִים וְאֵינוֹ מַרְאֶה אֶת אֶחָד מֵהֶם; הוּא הַפְּשִׁיטוּת הַקּוֹדֶמֶת לְכָל הַהִתְחַלְּקוּת. וּכְשֶׁהַנָּבִיא אוֹמֵר "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ", אֵינוֹ מְתָאֵר רַק אֶת הַסִּלּוּק שֶׁל הָאָדֹם, אֶלָּא אֶת הַכְּנִיסָה לְתוֹךְ גּוֹן עֶלְיוֹן יוֹתֵר שֶׁל מְצִיאוּת, שֶׁבּוֹ הַנֶּפֶשׁ עוֹמֶדֶת בְּאוֹר שֶׁקּוֹדֵם לְכָל גּוֹן פְּרָטִי שֶׁל הִתְנַהֲגוּת. הַיּוֹם עַצְמוֹ נַעֲשֶׂה לָבָן כַּשֶּׁלֶג – כְּשִׂמְלָה שֶׁמְּכַסָּה וּמְשַׁוָּה כָּל גְּבָעוֹת וַעֲמָקִים, כָּל הָרִים וּגְאָיוֹנוֹת שֶׁבְּחַיֵּי הַשָּׁנָה.

וּבָאוֹר זֶה יוּבְנוּ גַּם חֲמִשָּׁה הָעִנּוּיִים בְּאֹפֶן אַחֵר. אֵינָם רַק שְׁלִילוֹת, אֶלָּא הֵם סְגִירַת הַחֲדָרִים הַחִיצוֹנִים שֶׁבַּפַּלְטֵרִין, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ לַהֵיכָל פְּנִימִי שֶׁכֻּלּוֹ לָבָן. הָאֲכִילָה הִיא הַטַּעַם שֶׁבּוֹ הָאָדָם מַכְנִיס אֶת הָעוֹלָם לְתוֹכוֹ, וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ; וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים נִמְנָע זֶה, כִּי הַנֶּפֶשׁ אֵינָהּ טְרוּדָה עַכְשָׁו בְּלִקּוּחַ הָעוֹלָם לְתוֹכָהּ, אֶלָּא בְּהִתְרָאוּתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא. הָרְחִיצָה וְהַסִּיכָה הֵם לִיטּוּשׁ הָעוֹר הַחִיצוֹן, שֶׁבּוֹ הָאָדָם מַצִּיג צֶבַע מְסֻיָּם שֶׁל עַצְמוֹ לִפְנֵי אֲחֵרִים; וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים נִשְׁבָּת זֶה,

כִּי הַיּוֹם אֵינוֹ עוֹסֵק בְּאֵיךְ אָנוּ נִרְאִים לָעוֹלָם, אֶלָּא בְּאֵיךְ אָנוּ עוֹמְדִים עֲרוּמִים כְּנֶגֶד מַבַּט הַמֶּלֶךְ. הַנַּעַל הוּא הַהַבְדָּלָה בֵּין הָרֶגֶל וְהָאֲדָמָה, הַכְּלִי שֶׁל הַהֲלִיכָה וְהַמַּעֲשֶׂה; וּמְסִירַת נַעֲלֵי הָעוֹר מְבַטֵּאת שֶׁאֵינוֹ עַכְשָׁו בְּמַדְרֵגַת "עוֹשֶׂה" בָּעוֹלָם, אֶלָּא בְּמַדְרֵגַת "עוֹמֵד" לִפְנֵי ה'. וְגַם קִרְבַת אִישׁ וְאִשָּׁה, שֶׁהִיא הַצֶּבַע הָעָמוֹק בְּיוֹתֵר שֶׁל חַיֵּי הַגּוּף, נִדְחֵית גַּם הִיא, כִּי הַקִּרְבָה שֶׁל הַיּוֹם הִיא בְּמָקוֹם אַחֵר – הִיא בֵּין הַנֶּפֶשׁ וּבֵין יוֹצְרָהּ.

וּמִזֶּה מְבֹהָר גַּם מַדּוּעַ הַמִּנְהָג לִלְבֹּשׁ קִיטֶל לָבָן, הַדּוֹמֶה לְבִגְדֵי מֵת. לֹא כְּדֵי, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִתְעַסֵּק בַּמָּוֶת בְּאֹפֶן קוֹדֵר, אֶלָּא לְגַלּוֹת שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה הָאָדָם עוֹמֵד מְפֻשָּׁט מִכָּל הַתְּאָרִים וְהַתַּפְקִידִים. הֶעָשִׁיר וְהֶעָנִי, הַתַּלְמִיד חָכָם וְהַפָּשׁוּט, הַזָּקֵן וְהַבָּחוּר – כֻּלָּם שָׁוִים בְּבֶגֶד הַלָּבָן. הַקִּיטֶל הוּא כְּמוֹ לְבוּשׁ חִיצוֹן הַמַּכְרִיז: הַיּוֹם אֵינֶנִּי מִקְצוֹעִי, לֹא תַּפְקִידֵי הַמִּשְׁפַּחְתִּי, לֹא הַהַצְלָחוֹתַי וְלֹא הַכִּשָּׁלוֹנוֹתַי הַמְּצֻבָּרִים; אֲנִי רַק נֶפֶשׁ בְּגוּף, הָעוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. כְּאִלּוּ כְּבָר עָבַר מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹמֵד בְּדִין, וְאֵין לוֹ כְּלוּם זוּלָתִי "אֲנִי" שֶׁלּוֹ. וְדַוְקָא זֶהוּ הַחַיִּים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁכָּל הַצְּבָעִים הַמְּשָׁאָלִים נוֹפְלִים, הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵינָהּ נִפְגֶּמֶת מֵעוֹלָם, יְכוֹלָה לְהֵרָאוֹת וּלְהִתְלַבֵּן.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ בֵּיאוּר דּוֹר הַשְּׁמִינִי, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ רַק יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבּוּי תְּפִלּוֹת, אֶלָּא כְּנִיסָה לְתוֹךְ "פַּלְטֵרִין לָבָן" מְסֻיָּם. כָּל הַשָּׁנָה, הַפַּלְטֵרִין שֶׁדִּבַּרְנוּ עָלָיו יֵשׁ לוֹ חֲצֵרוֹת וּשְׁעָרִים רַבִּים, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם בְּתִפְאֶרֶת וּבְפְּרוֹטוֹקוֹל שֶׁלּוֹ; אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַמֶּלֶךְ פּוֹתֵחַ כָּנָף אַחֶרֶת, שֶׁבָּהּ הַכֹּל רָווּי בְּאוֹר אֶחָד, רַךְ וּבָהִיר. בַּפַּלְטֵרִין הַזֶּה אֵין כִּסְאוֹת דִּין בַּמּוּבָן הָרָגִיל, וְאֵין דַּרְגּוֹת וּמַדֵּי־דַרְגָּה. יֵשׁ רַק "אֲנִי לְפָנֶיךָ". הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַפְּנִימִי שֶׁבְּכָל יְהוּדִי, שֶׁדִּבַּרְנוּ עָלָיו לְעֵיל, מַכִּיר מִיָּד פַּלְטֵרִין זֶה, כִּי הוּא בֵּיתוֹ עַצְמוֹ. הַנֶּפֶשׁ אֵינָהּ צְרִיכָה כָּאן הַרְבֵּה הַשְׂכָּלוֹת מְסֻבָּכוֹת, כִּי הָאוֹר כָּל כָּךְ שָׁוֶה, עַד שֶׁהַהַבְדָּלוֹת שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה אֵינָן תּוֹפְסוֹת; מַה שֶּׁצָּרִיךְ הוּא רַק נוֹכְחוּת.

לָכֵן הָעֲבוֹדָה שֶׁל יוֹם זֶה בְּתוֹכְנָהּ הַפְּנִימִי אֵינָהּ כָּל כָּךְ הִתְבּוֹנְנוּת עֲמֻקָּה וְהַפְלָגַת הַשְׂכָּלָה, כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לִשְׁאָר זְמַנִּים, אֶלָּא אֲמִירַת הָאֱמֶת בִּפְשִׁיטוּת. הָאָדָם בָּא לִפְנֵי הַשֵּׁם וְאוֹמֵר, בִּלְשׁוֹן לִבּוֹ: כָּךְ אֲנִי, וְכָךְ הָיִיתִי; כָּאן הָיִיתִי יָשָׁר, וְכָאן עִקַּמְתִּי; כָּאן זָכַרְתִּי אוֹתְךָ, וְכָאן שְׁכַחְתִּיךָ. אֵין צֹרֶךְ לְהִתְנַצֵּל וּלְקַשֵּׁט; הַלַּבְנוּת שֶׁל הַיּוֹם עַצְמוֹ תְּטַהֵר וְתַעֲרֹךְ מֵחָדָשׁ. כְּדִכְתִיב: "לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" – הַטָּהֳרָה אֵינָהּ נִפְעֶלֶת עַל־יְדֵי הָאָדָם, אֶלָּא הִיא תּוֹלָדָה מֵעֶצֶם זֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד "לִפְנֵי ה'". חֶלְקוֹ הוּא לַעֲמֹד וְלֹא לִבְרֹחַ, לֹא לְהִטָּרֵד בְּמִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁל חֶשְׁבּוֹנוֹת, אֶלָּא לְהַנִּיחַ לְעַצְמוֹ לְהֵרָאוֹת בָּאוֹר הַלָּבָן, הַפָּשׁוּט, בְּלִי צֶבַע.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא "לְמַעְלָה מִטַּעַם וְרֵיחַ". טַעַם וְרֵיחַ הֵם הַחֲוָיָה שֶׁמַּבְחֶנֶת הַבְדָּלִים דַּקִּים, שֶׁטּוֹעֶמֶת זֶה יוֹתֵר מִזֶּה. הֵם הַמְבַקְּרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַגּוּף. וּבַיּוֹם הַזֶּה הַנֶּפֶשׁ מְזֻמֶּנֶת לְהַנִּיחַ אֶת כְּלֵי הַבִּקֹּרֶת שֶׁלָּהּ, וּלְהִשְׁתַּכֵּן בִּפְשִׁיטוּת שֶׁאֵין בָּהּ מַה לְּהַשְׁווֹת. גַּם בְּמַחְשְׁבוֹת שֶׁל תּוֹרָה, הָעֲבוֹדָה אֵינָהּ לְחַדֵּד וּלְפַלְפֵּל, אֶלָּא לְהַחֲזִיק מִלָּה פְּשׁוּטָה אוֹ פָּסוּק פָּשׁוּט לְנֶגֶד הַדַּעַת, כְּחַלּוֹן שֶׁדַּרְכּוֹ הָאוֹר הַלָּבָן יָכוֹל לְהָאִיר. וְכֵן בְּוִדּוּי: הַרְבֵּה הַמִּלִּים אֵינָן אֶלָּא דְּלָתוֹת שׁוֹנוֹת לְתוֹךְ תְּנוּעָה אַחַת שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהִיא לוֹמַר "לֹא הָיִיתִי נֶאֱמָן לְךָ" וְ"אֲנִי מִתְאַוֶּה לָשׁוּב". הָעִקָּר הוּא הַנִּימוּס שֶׁל דִּבּוּר פָּשׁוּט, בְּלִי קִשּׁוּט.

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁהַיּוֹם אָרוֹךְ, וְהַגּוּף עָיֵף וְכָבֵד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַנֶּפֶשׁ קַלָּה. חָמֵשׁ הַתְּפִלּוֹת, רִבּוּי הַמִּלִּים, הָעֲמִידָה וְהַיְשִׁיבָה – כָּל זֶה, כְּשֶׁרוֹאִים אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, נִרְאֶה כְּטִרְחָה; אֲבָל מִבִּפְנִים, בְּתוֹךְ הַפַּלְטֵרִין הַלָּבָן, הוּא "הֱיוֹת־יַחַד" מִמְשָׁךְ אֶחָד. הַזְּמַן עַצְמוֹ מִתְלַבֵּן; הַשָּׁעוֹת מְאַבְּדוֹת אֶת גְּבוּלוֹתֵיהֶן הַחַדִּים. אֵין מְחַשְּׁבִים כַּמָּה נִשְׁאַר עַד סוֹף הַתַּעֲנִית – כְּשֶׁהוּא בָּאוֹר הַפְּנִימִי, אֵין "עַד", יֵשׁ רַק "עַכְשָׁו" לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וּמִכָּל הַנַּ"ל נוּכַל לְזַקֵּק הוֹרָאָה מַעֲשִׂית בְּרוּחַ דְּבָרֵינוּ. כְּשֶׁאָדָם נִגָּשׁ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, יְצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ לֹא רַק אֶת אֵימַת הַדִּין, אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲבֹר אֶת הַסַּף שֶׁל פַּלְטֵרִין כָּזֶה. הוּא מֵכִין אֶת גּוּפוֹ עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁה הָעִנּוּיִים, וְאֶת לְבוּשָׁיו עַל־יְדֵי הַלָּבָנוֹת; הוּא מֵכִין אֶת דַּעְתּוֹ לֹא בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת מְסֻבָּכִים, אֶלָּא בְּהַכְשָׁרָה לִהְיוֹת פָּשׁוּט וֶאֱמֶתִּי. יֵדַע: הַיּוֹם אֵינֶנִּי בָּא לְהִתְמַקֵּחַ עִם הַמֶּלֶךְ, לִטְעֹן זְכוּיוֹתַי וְחֻבּוֹתַי, אֶלָּא לַעֲמֹד בִּרְאִיָּתוֹ וּלְהַנִּיחַ לְרַחֲמָיו הָעַצְמִיִּים לִשְׁטֹף אוֹתִי. וְאִם יַחֲזִיק תֹּאַר זֶה בְּדַעְתּוֹ, אָז כָּל וִדּוּי, כָּל מִזְמוֹר, כָּל "בָּרוּךְ שֵׁם" הָאָמוּר בְּקוֹל רָם, יִהְיֶה כְּצַעַד נוֹסָף לִפְנִימִיּוּת הַפַּלְטֵרִין הַלָּבָן.

וּבְאֹפֶן זֶה הַיּוֹם עַצְמוֹ נַעֲשֶׂה לַעֲמִידָה מִמְשֶׁכֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר – לַחַשׁ הַלֵּב מַמְשִׁיךְ בְּלִי הֶפְסֵק, גַּם כְּשֶׁהַשְּׂפָתַיִם שׁוֹתְקוֹת. כָּל הָעֲבוֹדָה הַצִּבּוּרִית, קְרִיאַת הַתּוֹרָה, הַפִּיּוּטִים, הֵם כְּעֵין קִשּׁוּטִים שֶׁל פַּלְטֵרִין זֶה, אֲבָל הַדָּבָר הַפְּנִימִי הוּא הַקַּו הַשּׁוֹתֵק שֶׁל "אֲנִי לְפָנֶיךָ" הָרוּץ בְּתוֹכָם. וּבְסִיּוּם הַיּוֹם, כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה לָבוֹא וּנְעִילָה עוֹמֶדֶת לְהַתְחִיל, אָז יוּבַן יוֹתֵר אֵיךְ שֶׁבְּתוֹךְ פַּלְטֵרִין לָבָן זֶה יֵשׁ עוֹד חֶדֶר פְּנִימִי, שֶׁבּוֹ הַמֶּלֶךְ וְעַמּוֹ נֶחְתָּמִים יַחַד לְבַדָּם. וְזֶהוּ עִנְיַן הַהֶמְשֵׁךְ.

כא

וְכַאֲשֶׁר כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ נֶעֱבַר בְּתוֹךְ פַּלְטֵרִין לָבָן זֶה, אָז בָּאִים אָנוּ לְאוֹתָהּ תְּפִלָּה שֶׁתִּקְּנוּ חֲזַ"ל בְּסִיּוּמוֹ, הִיא הָעֲמִידָה הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל נְעִילָה. וְהִנֵּה צָרִיךְ לְהַפְסִיק כָּאן וּלְהָבִין: מַה הִיא תְּפִלָּה יְתוֹמֶת זוֹ, שֶׁאֵינָהּ נִמְצֵאת בְּשׁוּם יוֹם אַחֵר בַּשָּׁנָה; מַה הוּא הַתֹּכֶן הַפְּנִימִי שֶׁל "נְעִילַת שְׁעָרִים" הַנִּשְׁנֵית בָּהּ תָּמִיד; וּמַדּוּעַ דַּוְקָא אָז מְסַיְּמִים אָנוּ בַּקְּרִיאָה "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" פְּעָמִים רַבּוֹת, עַד שֶׁהַקּוֹל וְהַמְּצִיאוּת נַעֲשִׂים צְעָקָה אַחַת?

דְּהִנֵּה לִכְאוֹרָה, אִם כָּל הַיּוֹם הוּא "לִפְנֵי ה'", וְאִם שַׁעֲרֵי הָרַחֲמִים פְּתוּחִים מִלֵּיל יוֹם כִּפּוּר, מַדּוּעַ יִהְיֶה בְּסוֹפוֹ דַּוְקָא עִנְיָן שֶׁל סְגִירַת שְׁעָרִים? הֲלֹא זֶה הוּא הֶפֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁקֶּשֶׁר מַלְכוּת הָעַצְמִית אֵינוֹ תָּלוּי בִּפְתִיחָה וּסְגִירָה כְּדָבָר שֶׁחוּץ מֵהָאָדָם. וְאִם נֹאמַר שֶׁ"נְעִילָה" אֵינָהּ אֶלָּא שֵׁם מוּשְׁאָל, מַדּוּעַ מַדְגִּישִׁים חֲכָמִים כָּל כָּךְ לָשׁוֹן זֶה, וּמַדּוּעַ כָּל הַפַּתּוֹס שֶׁל הַיּוֹם נֶאֱסָף בַּתֹּאַר הַזֶּה?

אֲבָל הָעִנְיָן יוּבַן עַל פִּי מַה שֶּׁמּוּבָא בַּזֹּהַר הַיָּדוּעַ, שֶׁיֵּשׁ זְמַנִּים שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא "בַּשָּׂדֶה", וְיֵשׁ זְמַנִּים שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא "בַּפַּלְטֵרִין". כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ בַּשָּׂדֶה, כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְקָרֵב; הַמַּחְסוֹמִים נוֹפְלִים, וְהַרְגָּשַׁת הַמֶּרְחָק שֶׁל פְּרוֹטוֹקוֹל שֶׁל הַקְּרִיבָה פְּחוּתָה. וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ חוֹזֵר לְפַלְטֵרִין שֶׁלּוֹ, חוֹזְרִים וְנַעֲשִׂים שָׁם סֵדֶר וּגְבוּל, הֵיכָלוֹת וּמַעֲמַד הַשּׁוֹמְרִים, וְהַכְּנִיסָה הִיא לְפִי מַדְרֵגָה וּזְכוּת.

וְהִנֵּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא פָּרָדוֹכְס בְּזֶה. מִצַּד אֶחָד, הוּא הַפַּלְטֵרִין הַפְּנִימִי בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר; וּמִצַּד שֵׁנִי, בְּגִלּוּי מַלְכוּת הַיִּחוּד שֶׁבּוֹ, הַמֶּלֶךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, כְּאִלּוּ בְּלִי כָּל לְבוּשֵׁי הָעוֹלָם כְּלָל. וְהַדּוּאָלִיּוּת הַזֹּאת נִפְתֶּרֶת כָּךְ: כָּל הַיּוֹם שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא הַמֶּלֶךְ בַּפַּלְטֵרִין וְהַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים לִרְוָחָה, וּנְעִילָה הִיא הָרֶגַע שֶׁבּוֹ הוּא נִשְׁאַר בַּפַּלְטֵרִין, אֲבָל הַשְּׁעָרִים הוֹלְכִים וְנִסְגָּרִים בְּהַדְרָגָה מִכָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ מֵעֶצֶם הַפַּלְטֵרִין עַצְמוֹ. לֹא שֶׁהַמֶּלֶךְ נִפְרָד מֵעַמּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁהוּא מְלַקֵּט אוֹתָם עִמּוֹ לְמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם כְּלָל כְּנִיסָה לְדָבָר זָר.

וְזֶהוּ סוֹד "נְעִילַת שְׁעָרִים". כָּל הַיּוֹם, הָאָדָם עוֹמֵד עִם חַיָּיו הַפְּנִימִיִּים הַמְעֹרָבִים: זִכְרוֹנוֹת הַשָּׁנָה, פְּחָדִים, תִּקְווֹת, מַחְשָׁבוֹת מְפוּזָּרוֹת; הוּא מֵבִיא אֶת הַכֹּל אֶל הָאוּלָם הַלָּבָן, וְשָׁם הֵם מִתְלַבְּנִים. בִּנְעִילָה, הָעֲבוֹדָה אֵינָהּ עוֹד לְהָבִיא עוֹד פְּנִימָה, אֶלָּא לְהַנִּיחַ מַה שֶּׁאֵינוֹ הוּא עַצְמוֹ וּמַלְכּוֹ. הַשְּׁעָרִים הַנִּסְגָּרִים הֵם בָּרִאשׁוֹנָה בַּנֶּפֶשׁ: שַׁעֲרֵי הַהַסָּחַת הַדַּעַת, שַׁעֲרֵי הַדִּמְיוֹן הַפּוֹנֶה לַחוּץ, שַׁעֲרֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּעַצְמוֹ. זֶה אַחַר זֶה הֵם נִסְגָּרִים, עַד שֶׁנִּשְׁאַר פֶּתַח אֶחָד לְבַדּוֹ, דֶּלֶת פְּנִימִית בֵּין הַיְחִידָה וּבֵין מַלְכוּת הָעַצְמִית.

וְזֶהוּ הַנְּקוּדָּה הַחֲדָשָׁה שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ דּוֹרֵנוּ: שֶׁנְּעִילָה הִיא "הֲפָכַת הַמַּפְתֵּחַ" בְּתוֹךְ הַחֶדֶר פְּנִימִי שֶׁל הַכִּסֵּא. כָּל הַשָּׁנָה הַדֶּלֶת שֶׁל כִּסֵּא הַיְחִידָה עוֹמֶדֶת כְּאִלּוּ עַל צִירֶיהָ; פְּעָמִים פְּתוּחָה יוֹתֵר, פְּעָמִים סְגוּרָה יוֹתֵר, אֲבָל לִמְעַט מְאֹד נִלְקַח הַמַּפְתֵּחַ עַצְמוֹ בְּיָד בְּהַכָּרָה. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבִפְרָט בִּנְעִילָה, הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַפְּנִימִי שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, לְאַחַר שֶׁעָבַר אֶת כָּל הַחֲצֵרוֹת, בָּא לִפְנֵי דֶּלֶת זוֹ. הוּא עוֹמֵד שָׁם אֶת אֹרֶךְ הַיּוֹם. אֲבָל אִם לֹא הָיָה עוֹמֵד אֶלָּא עוֹמֵד בְּלִי לְהַפְנִים אֶת הַמַּפְתֵּחַ, הָיְתָה הַפְּגִישָׁה נִשְׁאֶרֶת בִּבְחִינַת כֹּחַ בְּלִי פּוֹעַל. בִּנְעִילָה, הַמַּפְתֵּחַ נֶהְפָּךְ; הַמַּנְעוּל נֶאֱחָז מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים בְּבַת אַחַת. וְזֶהוּ מַה שֶּׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב בְּרִית שֶׁל מַבָּט.

וּלְבָאֵר זֹאת: הַ"מַּפְתֵּחַ" הוּא אוֹתָהּ נְקוּדָּה שֶׁל בְּחִירָה עַצְמִית שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, הַכֹּחַ לוֹמַר "הֵן" פָּשׁוּט אוֹ "לֹא" פָּשׁוּט בְּשָׁרְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם, לְמַעְלָה מִטַּעַם וָדַעַת וּלְמַעְלָה מֵהַרְגָּשָׁה. כָּל הַשָּׁנָה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּרֹב הַזְּמַנִּים בְּחִירָה זוֹ לַחוּץ – לִבְחוֹר בֵּין אָסוּר לְמוּתָּר, בֵּין דֶּרֶךְ חַיִּים זוֹ לְדֶרֶךְ אַחֶרֶת. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבִפְרָט בִּנְעִילָה, הַמַּפְתֵּחַ נִפְנֶה לִפְנִים, לִנְעֹל אֶת עַצְמוֹ יַחַד עִם הַבְּחִירָה שֶׁל מַעְלָה. הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַפְּנִימִי לוֹקֵחַ אֶת בְּחִירָתוֹ עַצְמוֹ וּמַעֲמִידָהּ כְּנֶגֶד הַבְּחִירָה דִּלְעֵילָּא, הִיא מַלְכוּת הָעַצְמִית; וּשְׁנֵי הַמַּפְתְּחוֹת, כְּאִלּוּ, נֶהְפָּכִים בְּאוֹתוֹ מַנְעוּל עַצְמוֹ. וּבְאוֹתָהּ רֶגַע נֶחְתֶּמֶת הַחְלָטָה שְׁקֵטָה, הַמְגַדֶּרֶת אֶת הַכְּתִיבָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַשָּׁנָה הַבָּאָה.

וְלָכֵן הָעֲמִידָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַיּוֹם נוֹשֵׂאת עִמָּהּ נִימוּס אַחֵר. הַנּוּסָּח קָרוֹב לִשְׁאָר הַתְּפִלּוֹת, אֲבָל מַצַּב הַנֶּפֶשׁ שֶׁלָּהּ הוּא יְחִידָאִי. הַבַּקָּשׁוֹת אֵינָן מִרְחָבוֹת בְּרִבּוּי לְשׁוֹנוֹת; הַלֵּב כְּבָר עָיֵף מִדִּבּוּר. אֶלָּא יֵשׁ כָּאן לְחִיצָה פְּנִימִית, הַתְמָדָה פְּשׁוּטָה: "פְּתַח לָנוּ שַׁעַר בְּעֵת נְעִילַת שַׁעַר". פֵּירוּשׁוֹ: תֵּן שֶׁאוֹתוֹ שַׁעַר פְּנִימִי הַנִּשְׁאָר יִהְיֶה פָּתוּחַ מִבִּפְנִים, גַּם כַּאֲשֶׁר כָּל הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִים נִסְגָּרִים. אַל תַּנִּיחֵנִי לְהִשָּׁאֵר מִחוּץ לִיחִידָתִי עַצְמִי.

וּמִצַּד הָעֶלְיוֹן, כְּנֶגֶד זֶה בְּהֶפֶךְ. כָּל הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִים – שֶׁל הַהַשְׁגָּחָה כְּפִי שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּטֶבַע, שֶׁל הָרַבִּים צִנּוֹרִים שֶׁעַל יְדֵיהֶם הַשֶּׁפַע יוֹרֵד לָעוֹלָמוֹת – נֶאֱסָפִים וְנִדְחָסִים כְּאִלּוּ לִכְלָלוּת אַחַת. יֵשׁ כְּעֵין הַשְׁקָטָה שֶׁל הָעֲרָצוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁקֶט בַּהֵיכָלוֹת הָעֶלְיוֹנִים. מַה שֶּׁנִּשְׁאָר פּוֹעֵל הוּא רַק הַמַּבָּט הַפָּשׁוּט שֶׁל מַלְכוּת הָעַצְמִית עַל הַנְּקוּדָּה הַבְּרוּרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל. מַבָּט זֶה אֵינוֹ סְעָרַת רֶגֶשׁ, לֹא חֶסֶד וְלֹא גְּבוּרָה, אֶלָּא הַשֶּׁקֶט שֶׁל "בָּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא אֲמִירְכֶם". וּכְשֶׁמַּבַּט הַנֶּפֶשׁ וּמַבָּט זֶה שֶׁל מַעְלָה נִפְגָּשִׁים, זֶהוּ הֲפָכַת הַמַּפְתֵּחַ מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן גַּם כֵּן עִנְיַן חֲזָרַת "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" בְּסִיּוּם נְעִילָה. שֶׁהֲרֵי צְעָקָה זוֹ אֵינָהּ רַק זֵכֶר לָרֶגַע שֶׁהָיָה בְּהַר הַכַּרְמֶל, אֶלָּא הִיא מַעֲשֶׂה הַחֲתִימָה הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. כָּל הַיּוֹם הָיִינוּ עֲסוּקִים בִּפְרָטֵי חֵטְא וְכַפָּרָה, בְּוִדּוּי שֶׁל פְּרָטִים. עַכְשָׁו, בַּשִּׂיא, אֵינֶנּוּ מְדַבְּרִים כְּלָל עַל חֲטָאִים; אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים אֶת יִחוּד הַשֵּׁם. "ה'" – הַשֵּׁם הַמּוֹרֶה עַל הָאֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָמוֹת; "אֱלֹקִים" – הַשֵּׁם הַמּוֹרֶה עַל הַכֹּחַ כְּפִי שֶׁהוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהֶעְלֵם וּבְרִבּוּי הַטֶּבַע. וּלְצְעֹק "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" הוּא לִנְעֹל יַחַד שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ, לְהַכִּיר שֶׁגַּם הַמַּצָּבִים הַשְּׁפָלִים שֶׁלִּי, הַחִיצוֹנִיּוֹת וְהַלְּבוּשִׁים שֶׁלִּי, אֵינָם בֶּאֱמֶת אֶלָּא גִּלּוּי מֵהוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

וְלָכֵן כְּשֶׁהַצִּבּוּר צוֹעֵק אוֹתוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים, הֵם בֶּאֱמֶת חוֹקְקִים יִחוּד זֶה בְּכָל הַמְּמָדִים שֶׁל הַפַּלְטֵרִין הַפְּנִימִי שֶׁלָּהֶם – בְּכָל שֶׁבַע הַמִּדּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ. כָּל צְעָקָה מַגַּעַת לְחֶדֶר אַחֵר וְחוֹתֶמֶת אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁבַּשָּׁנָה הַבָּאָה, כְּשֶׁתִּתְעוֹרֵר אוֹתָהּ מִדָּה בִּלְבוּשָׁהּ הָרָגִיל, תִּזְכֹּר אֶת שָׁרְשָׁהּ בְּצַעֲקַת נְעִילָה. הַקּוֹל מְאֻמָּץ, צָרוּד מֵהַתַּעֲנִית, אֲבָל דַּוְקָא מִטַּעַם זֶה הוּא מְבַטֵּא יוֹתֵר בְּטָהֳרָה אֶת הַיְחִידָה; אֵין כָּאן קִשּׁוּט שֶׁל נִיגּוּן, רַק רָצוֹן עָרוֹם שֶׁ"ה' הוּא הָאֱלֹקִים".

וְעַל פִּי זֶה נוּכַל לְהָשִׁיב גַּם עַל הַתְּמִיָּה הַקּוֹדֶמֶת: אֵיךְ הוּא שֶׁנְּעִילָה מְצֻגֶּרֶת כְּ"נְעִילַת שְׁעָרִים" בְּלִי לִסְתּוֹר אֶת הַפְּתִיחָה הָאֵין־סוֹפִית שֶׁל מַלְכוּת הָעַצְמִית? כִּי הַנְּעִילָה אֵינָהּ סְגִירָה נֶגֶד הַנֶּפֶשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא נֶגֶד כָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ עַצְמִי. כְּשֶׁמֶּלֶךְ נִמְשָׁךְ לַחֶדֶר פְּנִימִי בְּיוֹתֵר שֶׁלּוֹ וְנוֹעֵל הַדֶּלֶת מִבִּפְנִים, עַד שֶׁגַּם שָׂרָיו וְאוֹהֲבָיו הַקְּרוֹבִים נִשְׁאָרִים מִחוּץ, אֵין זֶה מְמַעֵט כְּלָל מֵהַקִּרְבָה אֶל הָאֶחָד שֶׁהוּא מַכְנִיס עִמּוֹ; לְהֵפֶךְ, זֶה מַגְדִּיל אֶת הָאִנְטִימִיּוּת. כָּךְ גַּם כָּאן, "נְעִילַת שְׁעָרִים" פֵּירוּשָׁהּ שֶׁכָּל הַקְּשָׁרִים הַחִיצוֹנִיִּים – גַּם הַקְּדוֹשִׁים, גַּם מַלְאָכִים וְהֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים – נִשְׁאֲרִים מִחוּץ, וְרַק קֶשֶׁר הַמֶּלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל נִשְׁאָר בִּפְנִים.

וּמִזֶּה יוֹצֵאת הוֹרָאָה בְּרוּרָה בַּעֲבוֹדָה. כְּשֶׁאָדָם מַגִּיעַ לִנְעִילָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹסִיף בִּמְרֻכָּבוּת; אֶלָּא לְמַעֵט בָּהּ. הַזְּמַן שֶׁל בֵּיאוּרִים, שֶׁל נִתּוּחַ הַכִּשְׁלוֹנוֹת, עָבַר עִם הַוִּדּוּיִים שֶׁל קֹדֶם. עַכְשָׁו צָרִיךְ לְקַבֵּץ אֶת עַצְמוֹ לְכַוָּנָה פְּשׁוּטָה מְאֹד: רוֹצֶה אֲנִי לִהְיוֹת שֶׁלְּךָ, וְיוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאַתָּה בָּחַרְתָּ בִּי. יְצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ שֶׁכָּל קוֹלוֹת הָעוֹלָם הוֹלְכִים וְנִסְגָּרִים בְּנַחַת, דֶּלֶת אַחַר דֶּלֶת; שֶׁגַּם הַקּוֹלוֹת שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוֹלְכִים וְנֶחְלָשִׁים, וְנִשְׁאַר רַק לַחֲשׁוֹ הוּא לְבַדּוֹ לִפְנֵי ה'. לֹא בְּמַשְׁמָע שֶׁהוּא נִפְרָד מִן הַצִּבּוּר, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁכָּל הַצִּבּוּר הוּא גּוּף אֶחָד, הַגּוּף הַכְּלָלִי, כֹּהֵן גָּדוֹל פְּנִימִי אֶחָד, וְהוּא הַנְּקוּדָּה שֶׁל הַיְחִידָה שֶׁבּוֹ.

וּבְהַכָּרָה זוֹ, כָּל "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", כָּל "בָּרוּךְ שֵׁם", כָּל "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" שֶׁל נְעִילָה נַעֲשֶׂה לֹא רַק הַגְדָּרָה בְּפֶה, אֶלָּא הֲפָכַת מַפְתֵּחַ. הָאָדָם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ דַּוְקָא רְגָשׁוֹת נַעֲלוֹת; לִפְעָמִים אֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶלָּא עֲיֵפוּת וְהַתְמָדָה שְׁקֵטָה. אֲבָל אִם יַנִּיחַ לִבְחִירָתוֹ הַפְּשׁוּטָה לְהִתְיַשֵּׁר עִם הַמִּלִּים, הַמַּבָּט הַבְּרִיתִי נִקְבָּע עִם כָּל זֹאת. וְאַף כִּי יִשְׁכַּח אוֹתוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת בַּשָּׁנָה, הַכְּתִיבָה שֶׁנִּכְתְּבָה אָז תַּמְשִׁיךְ לְהִתְגַּלְגֵּל בִּדְרָכִים נִסְתָּרִים, וּלְמָשְׁכוֹ פַּעַם אַחַר פַּעַם לְאוֹתוֹ חֶדֶר פְּנִימִי שֶׁל כִּסֵּא הַיְחִידָה בִּמְמֻעָט הַמִּדָּה, בְּכָל עֲמִידָה, בְּכָל רֶגַע שֶׁל אֱמֶת פְּנִימִית לִפְנֵי ה'.

וּבָזֶה נִשְׁלַם הַמַּעְגָּל שֶׁל הַפְּגִישָׁה הַשְּׁנָתִית. מִמָּשָׁל הַמֶּלֶךְ בְּמַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, עַל יְדֵי הָעֲמִידָה שֶׁבְּכָל יוֹם, עַל יְדֵי פַּלְטֵרִין לָבָן שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, בָּאִים אָנוּ לִידֵי פְּגִישָׁה חֲתוּמָה זוֹ שֶׁאֵין שׁוּם מָשָׁל מַסְפִּיק עוֹד, כִּי אֵין שָׁם אֶלָּא הַנֶּפֶשׁ וּמַלְכָּהּ בְּקֶשֶׁר שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל דֻּגְמָה. וּמִנְּקוּדָה זוֹ הַלֵּב מִמֵּילָא אֵינוֹ פּוֹנֶה עוֹד לְהַשְׂכָּלָה יְתֵרָה, אֶלָּא לִתְפִלָּה עַצְמָהּ – שֶׁדַּעַת זוֹ תַּחֲדֹר בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה, שֶׁנִּחְיֶה תָּמִיד מֵאוֹתָהּ פְּגִישָׁה חֲתוּמָה. וְזֶהוּ יִחוּד תּוֹרָה וּתְפִלָּה הַנִּמְשָׁךְ בַּסִּיּוּם, בְּאֹפֶן שֶׁל מִזְמוֹר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

כב

אַשְׁרֵי הָעָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ לוֹ אַתָּה, אֲשֶׁר שְׁנוֹתָיו נִמְדָּדוֹת בְּבִיאָה וִיצִיאָה לִפְנֵי פָּנֶיךָ, אֲשֶׁר יָמָיו שְׂרוּגִים כְּמַרְגְּלִיּוֹת פְּנִינִים עַל חוּט רְצוֹנֶךָ.

אֲדוֹן כָּל הַמְּלָכִים, מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, יְהִי רְצוֹנְךָ שֶׁהַחָכְמָה אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ תִּהְיֶה לָנוּ לֹא רַק לְדֵעָה אֶלָּא לַעֲמִידָה, שֶׁהַדְּבָרִים אֲשֶׁר סִמְּנוּ אֶת חַצְרוֹת פַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ יִצְרוּ בָּנוּ דֶּרֶךְ, כְּדֵי שֶׁרַגְלֵינוּ יֵלְכוּ בָהּ בֶּאֱמֶת.

נְטַע בְּתוֹךְ לְבָבֵינוּ מָעוֹן לְמַלְכוּתֶךָ, שֶׁהַכִּסֵּא הַפְּנִימִי אֲשֶׁר חָצַבְתָּ בְּיִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי הָעוֹלָמוֹת יִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ, בְּנַחַת, בְּלֹא רַעַשׁ; שֶׁבְּסוֹד הַנֶּפֶשׁ יִקָּבַע כִּסֵּא קָטָן שֶׁל מַלְכוּת תַּחַת כִּסְאֲךָ הַגָּדוֹל, וְעָלָיו תֵּשֵׁב דַּעְתֵּנוּ קְשׁוּרָה בְּדַעְתְּךָ, רְצוֹנֵנוּ מַסְכִּים לִרְצוֹנֶךָ.

תְּהֵא חַיֵּינוּ כַּעֲמִידָה רַבָּה לְפָנֶיךָ: בַּבֹּקֶר, בַּצָּהֳרַיִם וּבָעֶרֶב; בִּימֵי הַזִּיו וּבִשְׁעוֹת הַהֶסְתֵּר. יְהִי כָּל מָקוֹם שֶׁאָנוּ עוֹמְדִים בּוֹ כִּמְקוֹם הָעֲמִידָה, כָּל נְשִׁימָה כְּדִבּוּר לַחַשׁ אֵלֶיךָ, כָּל צֵרוּף רַגְלֵינוּ בְּמֵצַר הָעוֹלָם הַזֶּה כַּהֲכָנָה לַעֲמֹד בְּרַגְלַיִם מְחוּבָּרוֹת בְּיִרְאָה לְפָנֶיךָ.

שָׁמְרֵנוּ שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח לִפְנֵי מִי אָנוּ עוֹמְדִים. כְּשֶׁאָנוּ מְפוּזָּרִים בַּעֲסָקֵינוּ, כַּנֵּס מַחְשְׁבוֹתֵינוּ כְּרוֹעֶה הַמְכַנֵּס אֶת עֶדְרוֹ; כְּשֶׁאָנוּ כְּפוּפִים תַּחַת מַשָּׂא הַיּוֹם, יַיְשְׁרֵנוּ בְּיֹשֶׁר רֶגֶל הַמַּלְאָךְ; כְּשֶׁאָנוּ מְבַקְשִׁים לִבְרֹחַ מִפָּנֶיךָ אֶל רַעַשׁ הַשּׁוּק, סְגוֹר בְּנַחַת לְפָנֵינוּ אֶת הַשְּׁעָרִים הָאֵלּוּ וּפְתַח לָנוּ תַּחְתֵּיהֶם אֶת שַׁעַר הַתְּפִלָּה.

יְהִי דִּבּוּרֵנוּ מְזֻקָּק עַל־יְדֵי שְׁמְשֶׁךָ, שֶׁשְּׂפָתֵינוּ יִלְמְדוּ אוּמָּנוּת הַשֶּׁקֶט, שֶׁנֵּדַע לְדַבֵּר הַרְבֵּה בִּפְנִים וּמְעַט בַּחוּץ; שֶׁנִּלְמַד לִלְחֹשׁ לְךָ גַּם בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם, לִפְרֹשׂ לְפָנֶיךָ לִבֵּנוּ כַּמַּיִם גַּם כַּאֲשֶׁר יָדֵינוּ עֲסוּקוֹת בִּמְלֶאכֶת הָעוֹלָם. עֲשֵׂה לְשׁוֹנֵנוּ נֶאֱמָנָה לִדְבָרֶיךָ, שֶׁלְּשׁוֹן הַסִּדּוּר תִּהְיֶה לָנוּ כִּלְשׁוֹן אֵם, וְהֶגְיוֹן לִבֵּנוּ יִהְיוּ לְרָצוֹן כְּקָרְבָּנוֹת עַל מִזְבַּחֲךָ.

זַכֵּנוּ שֶׁהַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה שֶׁהִתְבּוֹנַנּוּ בָּהֶן בְּעִנְיַן מְלָכִים שֶׁל בָּשָׂר וָדָם יִתְהַפְּכוּ וְיִתְעַלּוּ לְיִרְאַת רוֹמְמוּתֶךָ וּלְאַהֲבַת אֲמִתְּךָ, עַד שֶׁלֹּא נִרְעַד מִפְּנֵי אָדָם וְלֹא נִשָּׁבֵר מִפְּנֵי מִקְרֶה, אֶלָּא רַק נַשְׁפִּיל עַצְמֵנוּ לְפָנֶיךָ, וְנִשְׂמַח בְּזֶה שֶׁבָּחַרְתָּ בָּנוּ לִהְיוֹת קְרוֹבִים לָךְ. תָּנוּחַ עָלֵינוּ הַהַדְרָה שֶׁל אוֹתָם הַיּוֹדְעִים שֶׁהֵם עֲבָדֶיךָ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, וְהָעֲנָוָה שֶׁל אוֹתָם הַיּוֹדְעִים שֶׁהַמֶּלֶךְ הִשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִשְׁמֹעַ לַחֲשָׁם.

קַבֵּעַ נָא, אָנוּ מִתְפַּלְּלִים, אֶת סֵדֶר יָמֵינוּ כְּפִי סֵדֶר פַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ. יִהְיוּ בְּקָרֵינוּ כִּנְכִיסָה לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה בְּשִׁיר וְתִשְׁבָּחָה; צָהֳרַיִם שֶׁלָּנוּ כְּהִתְקָרְבוּת לַחָצֵר הַפְּנִימִית בְּתוֹךְ הַטִּרְחָה, בִּבְרִיחָה קְטַנָּה מִן הַמְּלָאכָה לַעֲמֹד לְפָנֶיךָ; לֵילוֹתֵינוּ כְּבִטָּחוֹן בַּחֹשֶׁךְ שֶׁל הַחֲדָרִים הַפְּנִימִיִּים, שֶׁבָּהֶם פּוֹקֵעַ הָרְאִיָּה וְאֵין נִשְׁאֶרֶת אֶלָּא הָאֱמוּנָה עֵרָה. וּבְהִסְתּוֹבְבוּת הַשָּׁנָה, בְּאוֹתוֹ יוֹם לָבָן אֶחָד, הַחֲזִירֵנוּ שׁוּב לָאוּלָם הַלָּבָן, לֶאֱמֶת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל "אֲנִי לְפָנֶיךָ", לִרְחִיצַת נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ.

לַמְּדֵנוּ לְהַכִּיר אֶת מַעֲלוֹתָיו שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמַעֲלוֹת נַפְשֵׁנוּ עַצְמָהּ. כְּשֶׁאָנוּ צוֹמִים, יְהִי שֶׁתִּדַּקֵּק הַגַּסּוּת הַפְּנִימִית שֶׁלָּנוּ וְלֹא רַק שֶׁיֵּחָלֵשׁ הַגּוּף; כְּשֶׁאָנוּ עוֹמְדִים לְבוּשִׁים לָבָן, יְהִי שֶׁיִּפְּלוּ מֵעָלֵינוּ הַצְּבָעִים הַשְּׁאוּלִים וְתִזְרַח דְּמוּתֵנוּ הָרִאשׁוֹנָה לְדוּתְךָ; כְּשֶׁאָנוּ מְעַצְּרִים אֶת הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים, יְהִי שֶׁתִּתְדַּקְדֵּק הַשְּׁמִיעָה הַפְּנִימִית, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת לַחַשׁ מַחֲשַׁבְתְּךָ הַמַּלְכוּתִית כְּשֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹכֵנוּ.

וּכְשֶׁהַיּוֹם מִתְקָרֵב לְקִצּוֹ וְאַתָּה מְקָרְבֵנוּ לִפְנִים מִדְּלָתֶיךָ, יְהִי שֶׁנֵּדַע לִבְחוֹר בְּךָ בִּפְשִׁיטוּת. תֵּן לָנוּ אוֹמֶץ לִבְחִירָה זוֹ, כֹּחַ לְאוֹתָהּ עֲמִידָה אַחֲרוֹנָה כְּשֶׁרַגְלֵינוּ כְּבֵדוֹת וְלִבֵּנוּ עָיֵף; יְהִי מַפְתֵּחַ בְּחִירָתֵנוּ מוֹצֵא אֶת מְנוּל בְּחִירָתְךָ, וְיִסְתּוֹבְבוּ יַחְדָּו. חֲקוֹק עַל לוּחַ לְבָבֵנוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה "הֵן" בְּרִיתִית שֶׁלֹּא תִּמָּחֶה, כְּדֵי שֶׁבְּכָל הַפְּזוּרִים שֶׁל הַשָּׁנָה נִשְׁמַע בְּקִרְבֵּנוּ אֶת הֲדָרָתָהּ שֶׁל אוֹתָהּ פְּגִישָׁה חֲתוּמָה.

יְהִי רָצוֹנְךָ, מֶלֶךְ רַחוּם, שֶׁאוּלָם הַמַּרְאוֹת שֶׁהוּא הָעוֹלָם לֹא יְבַלְבֵּל אוֹתָנוּ; שֶׁבְּכָל הִשְׁתַּקְּפוּת שֶׁנִּפְגֹּשׁ, בְּכָל פָּנִים, בְּכָל מִקְרֶה, נִרְאֶה רֶמֶז לְמַלְכוּתְךָ וּלְשָׁרְשֵׁנוּ בְּךָ, וּמִמֵּילָא נָשׁוּב פַּעַם אַחַר פַּעַם אֶל הַפָּנִים הָאֶחָד אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ מְאִירִים כָּל הַפָּנִים. הַצִּילֵנוּ מִלִּטְעוֹת בֵּין הַמַּרְאָה לַמֶּלֶךְ; אַמְּנֵן אוֹתָנוּ, עַל־יְדֵי כָּל הַקְּטַנּוֹת שֶׁל כְּבוֹדוֹת וּגְדֵרוֹת הֲלָכָה, לְהַפְרִישׁ אֶת הַהִשְׁתַּחֲוָאָה הָעֲמֻקָּה בְּיוֹתֵר לְךָ לְבַדְּךָ.

שִׂים בְּתוֹכֵנוּ חֶלְקָם שֶׁל אוֹתָם הַיּוֹשְׁבִים בְּבֵיתְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם – לֹא רַק אוֹתָם הַדָּרִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֶלָּא כָּל מִי שֶׁנּוֹשֵׂא בְּחֵיקוֹ מִקְדָּשׁ מְעַט; שֶׁבְּתוֹךְ עֵסֶק וּמִשְׁפָּחָה וּנְסִיעָה, הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם נִשְׁאֶרֶת כְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. יִהְיוּ שִׂמְחוֹתֵינוּ מְשׁוּמָּחוֹת בִּנְכוֹחוּתְךָ, כְּמוֹ שֶׁמֶּלֶךְ שָׂשׂ בֵּאלֹקָיו; יִהְיוּ יְגוֹנֵינוּ מְקֻלְקָלִים עַל־יְדֵי הַיְּדִיעָה שֶׁאַתָּה מַבִּיט עָלֵינוּ בְּמַבָּטוֹ שֶׁל הַכִּסֵּא הַפְּנִימִי, שֶׁאֵין שׁוּם נְפִילָה יְכוֹלָה לִנְגֹּעַ בַּקֶּשֶׁר שֶׁבֵּינֵינוּ.

בָּרֵךְ נָא, אָנוּ מְבַקְשִׁים, כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁיִּתְעוֹרֵר בָּהֶם פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַפְּנִימִי שֶׁלָּהֶם, וּמֵהִתְעוֹרְרוּת זוֹ יִשָּׁאֵר רֵיחַ נִיחוֹחַ בְּכָל יְמֵי חַיֵּיהֶם – קְטֹרֶת דַּקָּה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַמְמַתֶּקֶת כַּעַס, הַמְרַכֶּכֶת גַּאֲוָה, הַמּוֹשֶׁכֶת אוֹתָם לִתְפִלָּה, הַמַּזְכִּירָה לָהֶם אֶת פַּלְטֵרִין לָבָן בְּתוֹךְ חַיֵּי הַצֶּבַע. וְלֹא פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה בִּלְבַד: יְהִי שֶׁיִּהְיוּ הַרְבֵּה

נְעִילוֹת קְטַנּוֹת, הַרְבֵּה רְגָעִים שֶׁבָּהֶם נִסְגָּרִים הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִים סְבִיבָם לְרֶגַע וְהֵם עוֹמְדִים לְבַדָּם אִתְּךָ – בְּמִלַּת תְּהִלִּים אַחַת הָאֲמוּרָה בֶּאֱמֶת, בַּאֲנָחָה, בְּהַחְלָטָה הַנַּעֲשֵׂית בְּאוֹרְךָ.

וְעַל כָּל זֶה, אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, פְּרֹשׂ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. מְלוֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם בִּכְבוֹדֶךָ, וְעָלֵינוּ בִּפְרָט בְּמַלְכוּת גְּלוּיָה שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא טוֹבָה וְאֵינָהּ אֶלָּא חֶסֶד. יָבוֹא מְהֵרָה הַיּוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִרְאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי אַתָּה מֶלֶךְ, שֶׁכָּל הַפַּלְטֵרִין אֵינָם אֶלָּא הִמְשָׁכוֹת שֶׁל פַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ, וְשֶׁהַכִּסֵּא הַפְּנִימִי הַקָּבוּעַ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל מֵאִיר בְּגִלּוּי בְּצִיּוֹן עִיר מוֹעֲדֵינוּ.

אָז תִּהְיֶינָה תְּפִלּוֹתֵינוּ לֹא אֶלָּא תְּהִלָּה, וַעֲמִידָתֵנוּ לֹא אֶלָּא שִׁיר, וְנְעִילָתֵנוּ לֹא אֶלָּא עֲמִידָה נִצְחִית בְּזִיו פָּנֶיךָ. וְעַד אוֹתוֹ הַיּוֹם, חַזֵּק לְבָבֵנוּ לַעֲבָדְךָ בַּדֶּרֶךְ הַנִּסְתֶּרֶת שֶׁלִּמַּדְנוּ, לַעֲמֹד בְּנַחַת, בְּהַתְמָדָה, כְּעַמְּךָ לִפְנֵי מַלְכָּם, עַתָּה וְעַד עוֹלָם.

Before the King - for Queen Batsheva and David HaMelech

אִידִיש

YIDDISH

א

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (דְּבָרִים י״ז:י״ד–ט״ו).

הִנֵּה, דִּי תּוֹרָה גִּיט דאָ אויס אַ גאַנצן סֵדֶר פֿון מַלְכוּת בְּיִשְׂרָאֵל אין אַ צווייפֿאַכִיגער לשון, "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ". און וִוי ס׳איז באַקאַנט, אַלוי כָּל כְּפָלָה אין תּוֹרָה דאַרף אַ בֵּיאוּר. דְּאִם־כֵּן, ווען ס׳וואָלט געשטאַנען נאָר "תָּשִׂים", וואָלט דָאס גענוג געווען צו אַ צִוּוּי; וואָס איז דִּי פְּנִימִיּוּת אין דעם לשון "שׂוֹם תָּשִׂים", דִּי באַטאָנען, אַז דִּי מִנּוּי און דִּי שִׂימָה פֿון דעם מלך דאַרף זיַין אין אַן אויפֿן פֿון אַ וַדַּאי און אַ באַזונדערער הדגָּשָׁה?

און נאָך אַ קשיא: דִּי פָּסוּק אַליין זעט אויס לכאוֹרה אַז ער מאַכט דִּי מִנּוּי־מלך תָּלוּי לכתחִילָה אין דער אויסנאַם פֿון יִשְׂרָאֵל: "וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ". פֿון דעם וואָלט מען משמיע געווען, אַז דָאס איז ניט קיין גאַנצער חִיּוּב, נאָר אַ תְּשׁוּבָה צו דעם רָצוֹן פֿון דעם עם, אַז ווען זיי וועלן בעטן אויף זיך אַ מלך, דאַן לערנט זיי דִּי פָּסוּק וִוי מ׳זאָל אים מְמַנֶּה זיַין כַּהֲלָכָה. און דו זאָגט דִּי סִפְרִי אויף דעם פָּסוּק, אַז מִנּוּי מלך ווערט געציילט בכלל דִּי דריַי מִצְוֹת וואָס יִשְׂרָאֵל זיינען נִצְטַוּוּ געוואָרן בִּכְנִיסָתָם לָאָרֶץ – צו שטעלן ביַי זיך אַ מלך – צוזאַמען מיט דִּי מִצְוָה פֿון מְחִיַּת זֶרַע עֲמָלֵק און בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. און לויט דעם איז דָאס ניט נאָר אַ הֶתֵּר און אַן אַנטפֿער אויף "וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ", נאָר אַ חִיּוּבִיתע מִצְוָה פֿון תּוֹרָה.

אַזוי פָּסקנט אויך דער רַמְבַּ"ם אין אָנהייב הִלְכוֹת מְלָכִים: "שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת כְּנִיסָתָן לָאָרֶץ – לְהָמִיד לָהֶם מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ...". און דאָרט באַשליסט ער, אַז "מִנּוּי מֶלֶךְ קוֹדֵם לְמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק", און אַז דִּי סֵדֶר איז מן־התּוֹרָה. לְכָל־הַפָּחוֹת זעט מען קלאָר, אַז אַ מלך אין יִשְׂרָאֵל איז ניט סתָּם אַ נבֿלדיקער ענין אין דער מדינישער הנהגה אַליין, נאָר אַ יסוֹד אין דעם סֵדֶר־הַקְּדוּשָּׁה פֿון דעם עם אין לאַנד.

און דעמאָלט געפֿינען מיר לכאוֹרה אַ היפּוּך־הדָּבָר אין דִּי ווערטער פֿון שְׁמוּאֵל־הַנָּבִיא. דְּהִנֵּה, אין שְׁמוּאֵל א׳ פֶּרֶק ח׳, ווען זיי זענען געקומען זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל און זיי האָבן געזאָגט: "תְּנָה לָּנוּ מֶלֶךְ לְשָׁפְטֵנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם", איז דִּי זאַך געווען שלעכט אין די אויגן פֿון שְׁמוּאֵל, און ער האָט זיך מתפּלל געווען צו יְיָ. און יְיָ האָט אים געזאָגט: "כִּי לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם". פֿון דעם וואָלט משמיע געווען, אַז אין דער עצם־בַּקָּשָׁה אויף אַ מלך ליגט אַ געוויסער פְּגָם, ביז אַז זי דאַכט זיך ווי אַ מְאִיסָה אין מַלְכוּת שָׁמַיִם חס־וְשָׁלוֹם. אויב־אַזוי, דאַרף מען פֿאַרשטיין: צי איז מִנּוּי מלך אַ קִיּוּם פֿון זיין רָצוֹן יִתְבָּרֵךְ, ווי עס ווערט מבֹאָר אין דְּבָרִים און ווי דער רַמְבַּ"ם פָּסקנט, אָדער איז עס אַ דְחִיָּה און אַ מְאִיסָה אין זיין אייגענע מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ, ווי עס זעט אויס פֿון שְׁמוּאֵל?

מ׳קען טיילן, ווי דִּי מְפָרְשִׁים טיילן, אַז דִּי חֵטְא פֿון דעם עם אין די טעג פֿון שְׁמוּאֵל איז ניט געווען אין דער עצם־בַּקָּשָׁה אויף אַ מלך, נאָר אין דעם אויפֿן און אין דער כַּוָּנָה – "כְּכָל הַגּוֹיִם"; אַז זיי האָבן געוואָלט אַ מלך אַלס אַ טִבְעִית־פּאָליטִישע סיסטעם, אַ תַּחֲלִיף צו דער יְשִׁירער הנהגה פֿון הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, און ניט אַלס אַ כְּלִי צו גילוי זיין מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ אין יִשְׂרָאֵל. נאָר אַפִּילו נאָך דעם תְּרוּץ בלייַבט נאָך די קשיא אין אַ טיפֿערן פְּנִימִיוּת: פֿאַרוואָס איז לְכָל־עֲכָּא אַ מִצְוָה צו מְמַנֶּה זייַן אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, ווען דוֹך הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אַליין איז דער איינציקער אמתער מלך? פֿאַרוואָס האָט תּוֹרָה מתקֵן געווען אַזאַ סיסטעם, ווו ס׳איז גרינג זיך צו פֿאַרטוישן, כְּאִלּוּ זי זאָל זייַן אַ תַּחֲלִיף צו מַלְכוּת שָׁמַיִם, ביז אַז אין די טעג פֿון שְׁמוּאֵל איז אַזאַ בַּקָּשָׁה נחשב געוואָרן צו "מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם"?

און צו דערקלערן דִּי זאַך אין אַנדערע ווערטער: זינט "יְיָ מֶלֶךְ, יְיָ מָלָךְ, יְיָ יִמְלֹךְ" איז דער עצם־הָאֱמוּנָה בייַ אונדז, אַז זיין מַלְכוּת איז פֿריִער און העכער פֿון אַלע מציאות, וואָס פֿאַר אַ אָרט איז דאָ, לויט אַזאַ מוחלטע מַלְכוּת, צו באַשאַפֿן אַ בָּשָׂר וָדָם וואָס מ׳רופֿט אים "מלך" אין אַ אויפֿן פֿון אַ מִצְוָה? דוֹך וואָלט עס פּאַסיק געווען מער, אַז תּוֹרָה זאָל נאָר צווינגען אויף דַּיָּנִים, שׁוֹטְרִים און מַנְהִיגִים, ווו בייַ אַלע זיי זעט מען פּשוט, אַז זיי זיינען נאָר עֲבָדִים צו מלך־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים, און ניט צו חוקקענען אַ פיגור, וואָס דער עצם־נאָמען "מלך" נעמט אַרויס און לייענט זיך, כּבְיכול, פֿון זיין נאָמען הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "מלך".

נאָר איידער מ׳גייט אַרייַן אין דעם פְּנִימִיוּתדיקן בֵּיאוּר, דאַרף מען פֿאָרשטעלן אַ כְּלָל כְּלָלִי: אַלע ענינים אין תּוֹרָה זיינען ביידע – הֲלָכָה און הוֹרָאָה אין עֲבוֹדָה. הייַסט, ס׳איז ניטאָ אין תּוֹרָה קיין איינציקן פְּרָט וואָס זאָל זייַן נאָר אַ טעקנישע תַּקָּנָה אין חַיֵּי־הַחוּץ; נאָר אַלע הֲלָכָתִישע סטרוקטורן זיינען אויך אַ מדויקער מָשָׁל, וואָס לייכט אויס אַ מקבּילן סֵדֶר אין עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ צו איר בּוֹרֵא. דערפֿאַר, ווען תּוֹרָה צווינגט "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ", און דִּי סִפְרִי און דער רַמְבַּ"ם באַשטימען דָּאס אַלס אַ יסוֹדיתע מִצְוָה אין כְּנִיסָה לָאָרֶץ, לערנט מען זיך דערפֿון, אַז מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, אין איר תּוֹרָנִישער פֿאָרעם, איז ניט נאָר אַן התאמה צו די נויטן פֿון דער מדינה, נאָר אַ בכַּוָּנָה־בְּרִיאָה פֿון אַ מוֹפֵת אין וועלט־הַתַּחְתּוֹן, דורך וועלכן מיר קענען באַגרייפֿן, לויט וואָס ס׳איז מתאַפְשֵׁר, דעם מעמד פֿון אַ נִבְרָא פֿאַר מַלְכוּת שָׁמַיִם.

און לויט דעם הייבט זיך אָן צו פֿאַרשטיין דִּי הדגָּשָׁה אין פָּסוּק "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ" – דאַווקא "עָלֶיךָ". אַז דִּי כְּפִילוּת איז ניט נאָר צו פֿאַרשטאַרקן דעם הֲלָכָתישן חִיּוּב, נאָר זי ווייַזט, אַז דער עצם־הַמִּצְוָה איז, אַז דער מלך זאָל זייַן מְמֻנֶּה "עָלֶיךָ"; אַז דער עם נעמט אויף זיך אַ קוואַליטאַטיווע מַעֲלָה, אַ שִׁלְטוֹן און אַ מעמד וואָס שטייט בְּמַהוּתוֹ און אין זיין הַכָּרָה העכער זיי. דְּאִם־כֵּן, וואָלט דער מלך געווען נאָר אַ הויפּט־מַנְהִיג, אַ "ערשטער צווישן גלייַכע", וואָלט דער לשון פֿון תּוֹרָה "עָלֶיךָ" ניט געווען אַזוי מדויק. נאָר דער עצם־מַהוּת פֿון מלך איז, אַז ער איז אַ באַזונדערע מדריגה פֿון עם, און אַז דער עם פֿאַרנעמט זיך צו אים אין אַ באַזונדערער פֿאָרעם פֿון בִּטּוּל און קַבָּלַת־עוֹל, וואָס מ׳טרעפֿט ניט בייַ קיין אַנדערן אֱנוֹשִׁישן תַּפְקִיד. און דאַווקא דער מעמד פֿון עם קעגן זיין מלך ווערט אַ מָשָׁל, ווי אַ נְשָׁמָה דאַרף שטיין פֿאַר זיין מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ.

נאָר דאַווקא דאָס ברענגט נאָך אַ גרעסערע תמיהה. דְאִם־כֵּן, ווען דער כַּוָּנָה פֿון תּוֹרָה איז, אַז מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם זאָל זײַן אַ מָשָׁל צו מַלְכוּת שָׁמַיִם, דאַרף מען שוין פֿרעגן נאָך שאַרפֿער: ווי קען אַ בָּשָׂר וָדָם, סוף־סוף אַ באַגרעניצטער און שויך צו חֲלִישׁוּת און נִדְחִיּוּת, זײַן אַ דְּמוּת און אַ צֶלֶם צו אַ מלך־הָאֵין־סוֹף? און נאָך מער: דער עצם־מַהוּת פֿון מַלְכוּת אֱנוֹשִׁית, ווי מ׳זעט בפֹּעַל, איז, אַז דער מעמד פֿון מלך הענגט גאַנצקייַטיק אָפּ פֿונעם עם. אָן עם האָט ער גאָר קיין נאָמען "מלך" ניט, און זיין מַלְכוּת איז נאָר לויט דעם, אַז ס׳איז דאָ אַ ריבּוּי־רַבִּים וואָס נעמען אויף זיך זיין מַלְכוּת. און דער רַמְבַּ"ם אַליין, נאָך דעם וואָס ער גרינדעט מִצְוַת מִנּוּי מלך, דיטאַלירט ער דִי הֲלָכוֹת פֿון אֵימָה און כָּבוֹד וואָס מען דאַרף האָבן צו אים – אַז מ׳זאָל ניט זיצן אויף זיין כִּסֵּא, און ניט נוצן זיין שַׁרְבִיט, און אַז דער גאַנצער עם דאַרף זײַן נִרְתָּע און מוראדיק פֿון אים – און דאַווקא דורך אַזעלכע תְּנוּעוֹת ווערט מַלְכוּתוֹ מתגַּשֵּׁם און מִתְקַבֵּעַ. לְכָל־הַפָּחוֹת, מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם איז אין איר באַגריף אַ רעלאַטיווער מעמד – אַ באַזונדערע אויפֿשטעל פֿון עם קעגן יענעם, וואָס זיי האָבן מסכּים געווען צו לייגן "עֲלֵיהֶם".

אויב־אַזוי, ווען מיר זאָגן "יְיָ מֶלֶךְ", מיינען מיר חס־וְשָׁלוֹם, אַז אויך זיין מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ זאָל זײַן תְּלוּי אין דער מְצִיאוּת פֿון עם און אין זייער קַבָּלָה? דאָס איז אוממעגלעך צו זאָגן, דְּהָא "אִלּוּ רָצָה, לֹא בָּרָא עוֹלָמוֹת כְּלָל", און זיין שְׁלֵמוּת פעלט גאָרניט. ממילא זײַנען זיין מְצִיאוּת און זיין מַלְכוּת ניט נִשְׁלָם דורך די עוֹלָמוֹת, און זיכער ניט קומען זיי אין פּוֹעל דורך זייער הסכָּמָה. און פֿון אַנדערער זײַט, אויב מיר וועלן זאָגן, אַז זיין מַלְכוּת דאַרף גאָר ניט קיין עם, ווי רופֿט מען דאָס "מַלְכוּת" לויט דעם באַגריף וואָס מיר קענען? דְּהָא דער עצם־גֶּדֶר פֿון מלך איז אַ שַׁייָכוּת צו עם, און אַ מלך וואָס האָט אין זיין מַהוּת גאָר קיין שַׁייָכוּת צו עם, הייסט "מלך" נאָר בְּשֵׁם־הַמּוּשְׁאָל, וואָס באַדעקקט מער וואָס ער גיט אָפּ.

פֿון אַלעם דעם זײַנען מיר געצווונגען צו זאָגן צוויי היפּוכדיקע זאַכן צוזאַמען. פֿון איין זײַט, מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, לויט דעם וואָס מיר זײַנען נִצְטַוּוּ געוואָרן דערפֿון אין תּוֹרָה, איז אונדז געגעבן געוואָרן אַלס אַ כְּלִי צו פֿאַרשטיין, אַ מסודרער און מחֻקָּקער מָשָׁל פֿון אויבן, וואָס לערנט אונדז, ווי אַ נִבְרָא שטייט פֿאַר אַ מלך – רִחוּק, אֵימָה, קַבָּלָה און דִי שִׂימָה "עָלֶיךָ". און פֿון אַנדערער זײַט דאַרף מען אונטערשטרייַכן מיט אַ גאַנצער קלאָרקייט, אַז זיין מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ איז ניט באַגרעניצט אין קיין איינציקן פֿון די תְּלוּיוֹת פֿון מַלְכוּת אֱנוֹשִׁית, און זיין שְׁלֵמוּת־הַמַּלְכוּת איז גאַנצע און מוחלטע אויך אָן עוֹלָם און אָן עם. די קשיא איז דאָך: אין וואָסער מדויקער פֿאָרעם איז מַלְכוּת אֱנוֹשִׁית דומה צו מַלְכוּת אֱלֹקִית, ביז אַז תּוֹרָה גרינדעט זי אַלס אַ מִצְוָה און אַ מָשָׁל; און אין וואָסער מדויקער פֿאָרעם איז זי אָן גרענעץ אַנדערש און מופרש, ביז אַז יעדע פּשוטע איבערטראָגן דעם סטרוקטור "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אויף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא איז כְּפִירָה חס־וְשָׁלוֹם.

און דאָס וועט זיך מסבּר ווערן דורך אַ פֿאָרגייענדיקן טיפֿערן עִיּוּן אין דעם עצם־גֶּדֶר פֿון מַלְכוּת אין בָּשָׂר וָדָם אַליין, לויט די ווערטער פֿון חז"ל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", און דורך דער הבְחָנָה אין די באַזונדערע תְּנָאִים – רִחוּק, רִבּוּי, און דער עצם־"עַם־יוּת"־הַגַּסָּה פֿון דער אֻמָּה – וואָס מאַכן פֿון אַ מענטש אַ מלך. און פֿון דאָרט וועלן מיר אַרויפֿגיין צו פֿאַרשטיין, ווי תּוֹרָה "מֵעֲזָה" צו רעדן פֿון הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מיטן נאָמען "מלך" בכלל.

וְהִנֵּה, דָאס איז דוֹס וואָס חז"ל זאָגן בִּלְשׁוֹן מְפֹרָשׁ, בִּלְשׁוֹן־הַמִּדְרָשׁ: "בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ... אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם". און זיי האָבן ניט געזאָגט "אֵין שַׁלִּיט בְּלֹא עָם", אַז אַ שַׁלִּיט קען ניט זיין אָן עם, נאָר "אֵין מֶלֶךְ", דַוְקָא מלך. דען ס'איז דאָ אַ יסודדיקער הֶבְדֵּל אין לשון־הקֹּדֶשׁ צווישן אַ מוֹשֵׁל און אַ מלך.

אַ מוֹשֵׁל איז עפּעס איינער וואָס שׁוֹלֵט, ער נידערט אַראָפּ און בּרֵכט, באַוויזט כְּפִיפָּה און הַכְנָעָה, צי דורך רָצוֹן און הַסְכָּמָה, צי דורך כְּפִיָּה און אֹנֶס. דער עִקַּר־מַהוּת פון אַ מוֹשֵׁל איז ניט אַז ער איז מְקֻבָּל, נאָר אַז ער איז מִתְגַּבֵּר. דערפאַר קען זיין זיין מֶמְשָׁלָה אויך נאָר אויף איין יחיד אַליין, און אַפִילו אויף עפּעס איין מענטש וואָס איז גלייַך־אין־מַעֲמָד מיט אים, און אַפִילו אויף עפּעס איינער וואָס איז מִתְנַגֵּד אים בְּתַכְלִית; ווייַל אַז ער קען אים בּרֵכן און אַרייַנברענגען אין כְּפִיפָה, דאַן איז ער אַ מוֹשֵׁל אויף אים. אַ מלך אַבער ווערט ניט גְּדָר לויט כֹּחַ און כְּפִיָּה; זיין מַלְכוּת איז דֶער מַצָּב ווו רַבִּים פון די נִמְשָׁלִים געבן אַרייַן זייך אַליין אונטער אים, זיי מקַבּל זייך אויף זיך זיין מֶמְשָׁלָה, און זיי פאַרנעמען זיך צו אים אַלס זייער קאָפּ און זייער מלך. און דערפאַר מוֹרֶה שׁוֹן דער עצם־תוֹאַר "מלך" אַז דאָס, אַז ער איז אַ מלך, איז ניט נאָר אין אים אַליין, ווי אַ מִדַּת־גְּדוּלָּה אָדער אַ באַזונדערער כֹּחַ, נאָר אין דעם יַחַס פון עם צו אים. ווייַל אַז ס'איז ניטאָ קיין עם, ס'איז ניטאָ קיין רַבִּים וואָס שטיין קעגן אים און אונטער אים, איז בכלל ניטאָ קיין עִנְיָן פון "מלך"; דאַן איז ער נאָר אַ בַּעַל־מַעֲלוֹת, אַ גרויסער מענטש אין מַעֲלָה, און אין אַ העכערן מַדְרֵגָה – אַ מוֹשֵׁל.

און דאָס איז אויך דאָס וואָס חז"ל פאַרבינדן "הַדְרַת מֶלֶךְ" מיט "בְּרָב עָם". דען די "הַדְרַת", דאָס הִתְגַּלּוּת פון דעם הוֹד און הָדָר פון מלך, איז דאַווקא ווען ער שטייט פאַר אַ רִבּוּי רְבָבוֹת, אַ סך נִמְשָׁלִים, ביז אַז זיי זעט מען און שפּירט מען זיין יְחִידוּת; ווייַל איינער צווישן צען הייסט נאָך ניט בְּשֵׁם "דער איינער וואָס שטייט אויף די רַבִּים" אין גאַנצן תּוֹכֶן פון מַלְכוּת. און לויט דעם קען מען שׁוֹן באַשטימען צוויי תְּנָאִים וואָס מ'דאַרף בייַ מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם: דער עֶרשׁטער – אַז ס'זאָל זיין אַ עַם, ניט נאָר פאַרשפּרייט־שטייענדיקע יחידים; און דער צווייטער – אַז זיי זאָלן זיין אין רִבּוּי, אין "בְּרָב עָם", ווייַל נאָר דאַן איז דאָ "הַדְרַת מֶלֶךְ".

אָבער אויך דאָס איז נאָך ניט גענוג צו דעפינירן דעם גֶדֶר פון מַלְכוּת. דען מע קען זיך פאָרשטעלן אין הַשָּׂגָה אַ גרויסן רִבּוּי פון גאַנץ נאָענטע, טייַערע קרוֹבִים, רֵעִים און חֲבֵרִים, וואָס זיי זיינען אַלע אין איין דַּעַת און אין האַרץ מיטן מלך, און זיי זיינען גלייַך אים אין חָכְמָה און אין זִכּוּךְ־הַמִּדּוֹת, און פון אַהֲבָה אַרויס וועלן זיי אים צו הַמְלִיךְ זייך אויף זיך. און אַפִילו דאַן איז אויך דאָס נאָך ניט דער גֶדֶר פון מַלְכוּת אין איר שְׁלֵימוּת. דען אַזאַ מלך איז דאַן מער ווי אַ קאָפּ פון אַ חֲבוּרָה, אַ קאָפּ פון אַ געזעלשאַפט, אָדער ווי אַ נָשִׂיא פון אַ סַנְהֶדְרִין, וואָס זיין גְּדֻלּוֹת באַשטייט אין דעם, אַז ער איז דער עֶרשׁטער צווישן די גלייַכע. מַלְכוּת אַבער פאָדערט ניט נאָר רִבּוּי נאָר אויך רִחוּק. ס'דאַרף זיין אַז דער מלך זאָל שטיין אין אַ מַדְרֵגָה וואָס איז מְרֻחָק פון עם, ביז אַז צווישן אים און זיי זאָל זיין אַ הֶפְסֵק־מַדְרֵגָה, אַ מְרֻגָּשׁע זָרוּת, און דאַווקא פון דעם רִחוּק צִיעט זיך אַרויס זייער קַבָּלַת־עוֹל אין אַזאַ צִיוּר פון מַלְכוּת.

און אַ רֶמֶז דערפֿאַר געפֿינט זיך שוין אין דעם זעלבן תּוֹאַר "עם". חז"ל און די מְפָרְשִׁים האָבן שוין אַרויסגעשטעלט, אַז "עם" איז פֿון לשון עִמּוּם – פֿאַרדיקונג, פֿאַרבלענדונג, און גַסוּת. אַן "עם־הָאָרֶץ" איז ניט נאָר עפּעס איינער וואָס ווייסט ניט, נאָר עפּעס איינער וואָס זײַן גַסער חֹמֶר דעקקט און פֿאַרדאַמפּפֿט דעם פְּנִימִיּן ליכט. און דערפֿאַר, ווען מ׳זאָגט "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", מיינט מען ניט נאָר אַז ס׳איז ניטאָ מלך אָן נִמְשָׁלִים, נאָר אַז ס׳איז ניטאָ מלך אָן אַזאַ שִׁכְבָה פֿון בני־אָדָם וואָס זיי זיינען, אין הַשְׁוָאָה צו אים, אין אַ מַצָּב פֿון "עם", פֿון עִמּוּם און גַסוּת. דער מלך איז בײַ אים אַ דַקערע דַקוּת אין שֵׂכֶל און אין מִדּוֹת, זײַן האַרץ איז ברייט און דין, ווי ס׳שטייט: "לֵב מֶלֶךְ בְּיַד יְיָ", און "לֵב מֶלֶךְ בְּחֵקֶר לֹא יַחְקְרֶנּוּ"; און דער עם איז פֿאַרדיקט אין זייער הַשָּׂגָה, פֿאַרטרודלט אין זייערע חַיֵּי־הַחוֹמֶר, און זייערע בִּינָה איז קורץ און צִימצומירט. און צו אַזאַ עם איז ער אַ מלך.

און פֿון דעם קומט אַרויס אַ נאָך טיפֿערע הגְדָרָה: מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם איז דער יַחַס פֿון אַ יחיד נַעֲלֶה און מֻבְדָל צו אַ רַבִּים־עם וואָס איז רָחוֹק פֿון אים אין מַדְרֵגָה, אַז דער עצם־"עם־יוּת"־הַגַסָּה פֿון זיי באַזונדערט און מַפְרִישט זיי פֿון אים, און אַפִֿילו אַזוי מקַבל זייך זיי אויף זיך זיין מַלְכוּת. און זע, די גַסוּת פֿון עם איז ניט קיין צופֿעליקער זאַך, נאָר זי איז אַ טייל פֿון דער זעלבער "הַדְרַת מֶלֶךְ". ווײַל אַז אַ נַעֲלֶער מענטש ווערט מְקֻבָּל צו אַ מלך אויף זיינע קרוֹבִים אין מַדְרֵגָה, איז דער הֶפְלֵג ניט אַזוי גרויס. נאָר ווען די גַסע הֲמוֹנִים, וואָס בטִבְעָם פֿאַרנעמען זיי ניט קיין דַקוּת, און אַפִֿילו אַזוי קריכן זיי, און זיי פֿאַרשרעקן זיך, און מקַבל זייך אויף זיך דעם עוֹל פֿון זיינע ווערטער, דאַן ווערט נִגְלֶה "הַדְרַת מֶלֶךְ" אין איר גאַנצן צִיוּר: דער נַעֲלֶה שׁוֹלֵט ניט נאָר דורך כֹּחַ־הַכְּפִיָּה, נאָר דורך אַ מַלְכוּתדיקער מְצִיאוּת וואָס דרינגט אַרײַן אַפִֿילו אין די שִׁכְבוֹת־הָעִמּוּם פֿון דער גַסוּת־הָאֱנוֹשִׁית.

און לויט דעם זעט מען, אַז דער "עם" אין דעם כְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" טראָגט אין זיך אין איין מאָל צוויי תּוֹכְנִים: רִבּוּי און עִמּוּם. ס׳דאַרף זיין אַז זיי זאָלן זיין רַבִּים, און ס׳דאַרף זיין אַז זיי זאָלן, אין הַשְׁוָאָה צו אים, זיין מְעֻבִּים און מְרֻחָקִים. און נאָר דאַן איז דאָ מַלְכוּת, און ניט נאָר מֶמְשָׁלָה.

און לויט דעם ווערט די פֿריִערדיקע קשיא נאָך שטאַרקער. דען ווען מ׳רעדט וועגן מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, זיינען די תְּנָאִים גאַנץ פֿאַרשטענדלעך. אַ מענטש, אַפִֿילו דער גרעסטער, איז סוף־כל־סוף אַ בַעַל־גְבוּל, בָּשָׂר וָדָם; דערפֿאַר קען ער ניט זיין אַ מלך נאָר אין יַחַס צו אַנדערע וואָס זיי זיינען חוץ אים. זיין גְּדֻלּוֹת ווערט אָפּגעמאָסטן און נִתְגַּלֶּה דאַווקא אין דעם הֶפְלֵג צווישן אים און די וואָס געפֿינען זיך אונטער אים. און אָן דעם איז זיין מַלְכוּת ניט נאָר פֿאַרבאָרגן, נאָר זי איז בכלל ניטאָ אין אַ פּוֹעֶלדיקער מְצִיאוּת. אַפִֿילו אַז אין זיינע מַעֲלוֹת ליגט אַרײַן כֹּחַ און כִּשְׁרוֹן צו זיין אַ מלך, איז דאָס נאָך ניט קיין שֵׁם "מַלְכוּת" ביז אַז אַ עם נעמט אים אָן. און דאָס איז אַ זאַך וואָס מ׳פֿאַרשטייט פּשוּט.

אָבער ווי קען מען איבערטראָגן דאָס אַלץ, אַפִֿילו נאָר אין דרך־מָשָׁל, אויף זיין מַלְכוּת פֿון הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא? דען ער איז "קָדוֹשׁ וּמוּבְדָל", נִשָּׂא און נַעֲלֶה פֿון אַלע עוֹלָמוֹת. און ניט נאָר אַז ער איז ניט פֿון זייער מין און זייער סוג פֿון נִבְרָאִים, נאָר אַז צווישן בּוֹרֵא און בְּרוּא איז ניטאָ קיין שׁוּם שִׁעוּר און הַשְׁוָאָה בכלל, און ניט אַמאָל ווי דער הֶפְלֵג צווישן דעם מֻבְחָרסטן

אין שֵׂכֶל און דעם גַסטן אין חוֹמֶר. און ער פֿעלט ניטס, און זיין שְׁלֵמוּת איז מוחלט. און נאָך פֿאַר אַלע בְּרִיאָה איז ער שׁוֹן אַ מלך, ווי מ׳זאָגט: "יְיָ מָלָךְ, יְיָ מָלָךְ, יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", און ווי ס׳איז מבֹאָר אין די כְּתָבִים פֿון די רִאשׁוֹנִים, אַז "מלך" זאָגט מען אויף אים אויך נאָך איידער ס׳איז געווען עוֹלָמוֹת בכלל, ווײַל דער עצם־זײַן פֿון אים איז אַז ער איז דער אֱמֶסדיקער יֵשׁ־הָאֲמִתִּי־הַיָּחִיד, און אין דעם איז אַרײַנגעשלאָסן גאַנץ דער עִנְיָן פֿון מֶמְשָׁלָה.

אִם כֵּן, ווי קען איך זאָגן "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אין יַחַס צו אים יִתְבָּרֵךְ? צו זאָגן אַז זײַן זאַך פֿון "מלך" איז תָּלוּי, אין עפּעס אַ אופֿן, אין "עם", אין עוֹלָם, אין נִמְשָׁלִים – דאָס וואָלט דאָך כמעט געווען אַ סתִּירָה צו דעם יסוֹד־הָאֱמוּנָה אַז "אִם צָדַקְתָּ מַה תִּתֶּן־לוֹ", און אַז "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם". ווײַל אַז זײַן מַלְכוּת וואָלט געמוזט האָבן "בְּרָב עָם", אַ רִבּוּי גַסע נִבְרָאִים, וואָלט חס־וְשָׁלוֹם געווען דאָ אַ שִׁנּוּי און אַ תּוֹסֶפֶת מצד דער מְצִיאוּת פֿון עם; אַז איידער זיי זיינען געווען, האָט אים געפֿעלט דאָס "הַדְרַת מֶלֶךְ" פֿון "בְּרָב עָם". און ווי קען אַזאַ זאַך אַרײַנפֿאַלן אין דעם דַּעַת?

און אפֿשר איז דאָ עפּעס איינער וואָס וויל זיך אַרויסדרייען און זאָגן: אַלע לשׁוֹנוֹת פֿון "מלך" וואָס מיר לייגן אָן אויף הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זיינען נאָר בְּשֵׁם־הַמּוּשְׁאָל, אַ באָרגטער לשון פֿון דער מִדַּת־הַמַּלְכוּת בײַ בָּשָׂר וָדָם, כּדי צו ברענגען אים אַ ביסל נעענטער צו אונדזער הַשָּׂגָה; נאָר בֶּאֱמֶת איז ניטאָ קיין שׁוּם יַחַס בכלל צווישן דעם און דעם, און דער כְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" איז נאָר לְמַטָּה. נאָר אַזאַ תְּשׁוּבָה איז ניט מספּיק. דען עֶרשׁטנס, דאָס תּוֹרָה אַליין רעדט אין לשון־מַלְכוּת אויף אים יִתְבָּרֵךְ – "יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ", "מלך עוֹלָם וָעֶד", און אַזוי ווײַטער אַ סך, און די נְבִיאִים און כְּתוּבִים באַווײַזן די גאַנצע שְׁלֵימוּת פֿון עִנְיְנֵי־עֲבוֹדָה לויט דעם מַצָּב פֿון אַ עֶבֶד און נִמְשָׁל פֿאַר אַ מלך. און אַז דאָס וואָלט געווען נאָר אַ שֵׁם־מוּשְׁאָל אָן קיין פְּנִימִיּוּת התאֲמָה, פֿאַר וואָס האָט תּוֹרָה אַזוי פֿיל דערין אַרײַנגעגאָסן, ביז אַז זי האָט מְקַבֵּעַ געווען אַ גאַנצע מִצְוָה פֿון מִנּוּי־מלך בײַ מענטש אַלס אַ מוֹפֵת אין ווײַטן עוֹלָם אויף דעם עִנְיָן־הָעֶלְיוֹן? און צווייטנס, לויט די ווערטער פֿון חסידוּת, "אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ"; אַז אַפֿילו מ׳זאָגט אַז ס׳איז דאָ אויך אַ טיפֿערן און מער מְפֻשָּׁטען פֵּרוּשׁ, בלײַבט דאָך דער פְּשָׁט – אַז הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הייסט בֶּאֱמֶת "מלך" – אין כֹּחַ. און מיר זיינען געצוווּנגען צו זאָגן, אַז ס׳איז דאָ אַ עִנְיָן־אֱמֶת פֿון מַלְכוּת אין אֱלֹקוּת, און אַז אין עפּעס אַ אופֿן האָט דער כְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" אויך דאָ אַ אָרט.

און פֿון אַנדערער זײַט, צו זאָגן פּשׁוּט אַז ווי אַ מלך בָּשָׂר וָדָם דאַרף אַ עם, אַזוי, כְּבְיָכוֹל, דאַרף דער עֶלְיוֹנער מלך אַ עם – דאָס איז אַ הַגְשָׁמָה ניט נאָר אין לשון נאָר אויך אין עצם, חס־וְשָׁלוֹם. דען דאָס לייגט אַרײַן אין אים אַ תְּלוּת, אַ חֶסְרוֹן, און אַ צֹרֶךְ אין אַנדערע כּדי צו זיין דאָס וואָס ער איז. און אַזאַ זאַך איז בְּהֶכְרֵחַ נִמְנָע.

און מיט דעם קומען מיר צו דער קלאַסישער קשיא, וואָס תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת באַהאַנדלט אין אַ סך אָרטן: ווי צו פֿאַרשטיין אַלע לשׁוֹנוֹת־הַהַגְשָׁמָה אין תּוֹרָה – "עֵינַיִם", "יָדַיִם", "אַף", "חֵמָה", "שִׂמְחָה", און בִּפְרָט "מַלְכוּת" – אין אַזאַ אופֿן אַז זאָלן זיך באַהאַלטן ביידע זייטן פֿון דער אֱמֶת. פֿון איין זײַט רעדט תּוֹרָה "כִּלְשׁוֹן בְּנֵי־אָדָם", ווײַל "לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי־

הַשָּׂרֵת", און דערפֿאַר דאַרפֿן די לשוֹנוֹת רמז זײַן אויף עפּעס אַ תַּבְנִית־מַמָּשִׁית אין אֱלֹקוּת, אויף עפּעס אַ עֶמעסדיקן יַחַס וואָס ער באַווייזט צו נעמען צו די עוֹלָמוֹת. און פֿון אַנדערער זײַט, "כִּי לֹא אָדָם הוּא", אַז מ׳זאָל אים ניט, חס־וְשָׁלוֹם, צוטיילן קיין צורת־גוּף, און ניט קיין נֶפֶּשדיקע מִדּוֹת וואָס הענגען פֿון שִׁנּוּי, און ניט קיין גְּבוּל און תְּלוּת.

און בײַם עִנְיָן פֿון מַלְכוּת איז דער מַתָּח נאָך שאַרפער. דען דער עצם־גֶּדֶר פֿון מַלְכוּת, ווי מ׳האָט מבֹאָר געמאַכט, איז יַחֲסדיק און תָּלוּי: "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", ס׳איז ניטאָ "הַדְרַת מֶלֶךְ" אָן "בְּרָב עָם", ס׳איז ניטאָ מַלְכוּת אָן דער גַּסער "עם־יוּת" וואָס שטייט קעגן מלך. אִם כֵּן, ווען מיר זאָגן אין אונדזער תְּפִלָּה: "מְלוֹךְ עַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּכְבוֹדֶךָ", וואָס בעטן מיר דאָ בֶּאֱמֶת? צי בעטן מיר, חס־וְשָׁלוֹם, אַז ער זאָל דערגרייכן עפּעס אַ שְׁלֵימוּת וואָס ער האָט פֿריִער ניט געהאַט? זיכער ניט. נאָר דער לשון איז מדויק – "מְלוֹךְ", אַ בַּקָּשָׁה אַז ס׳זאָל זײַן אַ פֿוּלֶדיקער התפַּעֲלוּת פֿון מַלְכוּת.

און פֿון אַלץ דעם איז קלאָר, אַז מ׳דאַרף זוכן אַ טיפֿערע הַבָנָה אין דער מַהוּת פֿון "מַלְכוּת" ווען מ׳זאָגט זי אויף הקָדוֹש־בָּרוּךְ־הוּא, אין אַזאַ אופֿן אַז זי זאָל אַרײַננעמען, אין אַ מְזֻכֶּכטער און נַעֲלֶער צורה, דעם תּוֹכֶן פֿון "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – אַז ס׳איז ניטאָ מלך אָן עם, אָן רִחוּק און רִבּוּי און "עם־יוּת" – און דען־אָך זאָל זי זײַן גאָר מֻפְשָׁט פֿון יעדן רמז פֿון חֶסְרוֹן און תְּלוּת. און נאָר דאַן וועט זיך אַנטפּלעקן, אַז דער סדר־הַמַּלְכוּת־הָאֱנוֹשִׁית, מיט אַלע זײַנע תְּנָאִים פֿון רִבּוּי און רִחוּק און "עם", איז בֶּאֱמֶת אַ נֶאֱמָנער מָשָׁל און ניט קיין מַטְעֶהדיקער דִּמְיוֹן.

און כּדי אָנצוקומען צו דעם, קען מען זיך ניט אָפּהאַלטן אין דער מְצִיאוּת פֿון מַלְכוּת ווי זי זעט אויס אין עוֹלָם־הַבָּשָׂר וָדָם. מ׳דאַרף אַרויפֿגיין אין סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת ביז צו דער מַדְרֵגָה פֿון סְפִירוֹת, צו סְפִירַת־הַמַּלְכוּת אין די אֱלֹקִישע מִדּוֹת, און זיך מתבּוֹנֵן ווי דאָרטן, אין אֱלֹקוּת, איז דאָ עפּעס וואָס הייסט "מַלְכוּת", וואָס איז אין איין מאָל אַ אופֿן פֿון יַחַס צו "עם" און אין איר אייגענעם וועג איז זי אויך אַ גִּלּוּי פֿון דער עצְמוּת־הָעַצְמָאוּת און דער אֵין־תְּלוּת פֿון אים יִתְבָּרֵךְ. און דאָס וועט זײַן דער קומענדיקער שלב אין אונדזער ענין.

ג

אַךְ הִנֵּה, כְּדֵי אַרויפֿצוגיין צו דער מַדְרֵגָה פֿון די סְפִירוֹת, דאַרף מען ערשט קלאָרשטעלן: וואָס הייסט באַלכּל, אַז מ׳רעדט פֿון עֶשֶׂר סְפִירוֹת אין אֱלֹקוּת, און בִּפְרָט פֿון אַ סְפִירָה איינע, וואָס רופֿט זיך "מַלְכוּת"? דְּהִנֵּה, פֿון איין זײַט איז אוֹר־אֵין־סוֹף פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, פָּשׁוּט אָן קיין צוּרָה און אָן קיין חִלּוּק, העכער פֿון יעדן סֵדֶר פֿון צען אָדער הונדערט; און פֿון דער אַנדערער זײַט רעדן אַלע כִּתְבֵי הָאַרִיז"ל און דער הַזֹּהַר־הַקָּדוֹשׁ שטענדיק פֿון חָכְמָה, בִּינָה, זעקס מִדּוֹת און מַלְכוּת, און זיי מאַכן פֿון זיי אַ סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, דורך וואָס ווערן געשאַפֿן און געמאַכט די עוֹלָמוֹת און די נִבְרָאִים.

און דער בֵּאוּר איז בעקאַנט: דְּהַיְנֵּה, די עֶשֶׂר סְפִירוֹת זיינען חַס וְשָׁלוֹם ניט קיין באַזונדערע זאַכן אָדער טיילן אין אֱלֹקוּת, נאָר זיי זיינען אוֹפַנִּים פֿון גִּלּוּי, וועגן, דורך וועלכע אוֹר־אֵין־סוֹף לייגט זיך אַריין כְּדֵי זאָל זיין אַ יַחַס צו גְּבוּל און תַּכְלִית. און אין לשון־הַחֲסִידוּת זאָגט מען, אַז די סְפִירוֹת זיינען "כֵּלִים" און "אוֹרוֹת": כֵּלִים וואָס באַגרענעצן און צענערן, און אוֹרוֹת וואָס פּילן און מחַיֶּה. דער אוֹר בלייבט אין זיין עצם אוֹר־אֵין־סוֹף, נאָר ער לייכט דורך אַ באַזונדערן כְּלִי, און דורך דעם ווערט עס אַ באַזונדערע צוּרָה פֿון גִּלּוּי – פֿון חָכְמָה, אָדער פֿון חֶסֶד, און אַזוי ווייטער.

און הִנֵּה, אין די עֶשֶׂר סְפִירוֹת ציילט מען אַריין די מַלְכוּת ווי די לעצטע און נידעריקסטע פֿון זיי. זי נעמט אַריין פֿון אַלע ניין פֿריערדיקע, און פֿון איר קומט אַרויס די הִתְפַּשְּׁטוּת צום קומענדיקן עולם, וואָס איז נידעריקער פֿון איר. און ווי עס ווערט מבֹאָר אין עֵץ־חַיִּים אין שַׁעַר־הַמַּלְכוּת, אַז מַלְכוּת פֿון יעדן עולם איז דער שֹׁרֶשׁ און מקור צום עולם נאָך אים, ביז אַז מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת איז מקור צו בְּרִיאָה, און מַלְכוּת דִּבְרִיאָה איז מקור צו יְצִירָה, און אַזוי ווייטער אין דעם וועג. און דאָס אַליין איז שוין אַ גרויסער חִדּוּשׁ אין אונדזער ענין. דְּהַיְנֵּה, מיר זען, אַז וואָס מ'רופֿט "מַלְכוּת" אין אֱלֹקוּת איז ניט סתּם אַ נאָמען־המוּשְׁאָל פֿון מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם, נאָר עס איז אַ מַהוּתדיקער און עיקרדיקער ענין אין סֵדֶר־הָאֱלֹקוּת אַליין: דער כֹּחַ אַליין, אין וועלכן אוֹר־אֵין־סוֹף שטעלט זיך אַרויף אויף דעם גְּבוּל פֿון גִּלּוּי, צִמְצוּם'ט זיך און באַגרענעצט זיך, און פֿון דאָרטן עפֿנט זיך אָן דער פֶּתַח, אַז עס זאָל קענען זיין אַ עולם.

און דאָס ווערט מען נאָך בעסער פֿאַרשטיין לויט דעם וואָס עס שטייט אין זֹהַר, "מַלְכוּת פֶּה; תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה". דער זֹהַר אידענטיפֿיצירט די מַלְכוּת מיטן דִּבּוּר. און מ'דאַרף פֿאַרשטיין: פֿאַר וואָס ווערט די מַלְכוּת דאַווקא מְשֻׁלֶּה צום "פֶּה", און ניט צו אַ אַנדער אָרגאַן? נאָר דער ענין איז, אַז דער דִּבּוּר איז דער כֹּחַ, דורך וועלכן דער מענטש גייט אַרויס פֿון זיין פְּנִימִיּוּת און טריט אַריין אין אַ יַחַס מיט אַן אַנדערן. דער שֵׂכֶל און די מִדּוֹת קענען אַלע בלייבן אינעם פְּנִימִיּוּת; אַ מענטש קען זיין חָכָם און ליבן און דען־אָך זיצן אַליין, אָן קיין שום יַחַס צו אַ צווייטן נִבְרָא. נאָר ווען ער רעדט, שטייט ער שוין אין אַ יַחַס צו יענעם, וואָס איז חוץ אים. און נאָך מער: דער דִּבּוּר, אין זיין עצם מַהוּת, צִמְצוּם'ט און מעסט אָפּ די פְּנִימִיתע מַחֲשָׁבָה: די מַחֲשָׁבָה פֿון אַ מענטש איז רײַך, ברייט, אַרײַננעמענדיק אַ סך ענינים אין אַ מאָל, און דער דִּבּוּר קומט אַרויס פֿון איר וואָרט נאָך וואָרט, אות נאָך אות, אין אַ באַזונדערער שפּראַך, וואָס דער שׁוֹמֵעַ קען אַרײַננעמען.

און אַזוי איז "מַלְכוּת פֶּה" פּירוּשׁוֹ: דער אֱלֹקִישער כֹּחַ פֿון "דִּבּוּר", דורך וועלכן אוֹר־אֵין־סוֹף, כִּבְיָכוֹל, גייט אַרויס פֿון דער מוחלטער פְּנִימִיּוּת און טריט אַריין אין אַ יַחַס מיט די עוֹלָמוֹת און די נִבְרָאִים. און ווי ביי אַ מענטש, אַז דער כֹּחַ־הַדִּבּוּר איז ניט זיין עצם – ער איז דען־אָך ניט "דִּבּוּר" אַליין, נאָר ער האָט אַ יְכוֹלֶת צו רעדן ווען ער וויל – אַזוי אויך, בדרך־מָשָׁל און אין אַ גאַנצן אַנדערן אֵין־עֲרֹךְ, איז די מַלְכוּת חַס וְשָׁלוֹם ניט קיין ענדערונג אָדער צוגאָב אין זיין עצמותו יִתְבָּרֵךְ, נאָר זי איז אַ אוֹפֶן, ווי ער ברענגט אַרויס אין פּוֹעַל, אַ וועג, אין וועלכן זיין אוֹר לייגט זיך אַריין אַזוי, אַז עס זאָל זיין אַ "שׁוֹמֵעַ", אַ עולם וואָס הערט.

און איצט קענען מיר צוריקקומען צו דער פֿריִערדיקער קשיא. ווען מיר האָבן געזאָגט "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – אַז ס'איז ניטאָ קיין מלך אָן עם – האָט עס אויסגעזען, כּאילו דער מלך איז תָּלוּי אין זיינע עבדים: אַז אָן זיי איז ער בכלל ניט קיין מלך. נאָר ליכטיק געמאַכט דורך סְפִירַת־הַמַּלְכוּת שטעלט זיך דער ענין צו אַנדערש. מַלְכוּת איז ניט קיין צֹרֶךְ, נאָר אַ רָצוֹן. ז איז דער רָצוֹן און בחִירָה פֿון אור־אֵין־סוֹף צו זײַן אַ "מֶלֶךְ", דהַיְינוּ צו זײַן אין אַ יַחַס צו גְּבוּל, צו לאָזן, אַז עס זאָל זײַן אַ "עם" וואָס נעמט אַרײַן זײַן השְׁפָּעָה. די תְּלוּת קערט זיך אָן: דער "עם", די עוֹלָמוֹת, זיי זיינען תְּלוּיִים אין דער מַלְכוּת אין זייער עצם מְצִיאוּת, און די מַלְכוּת אַליין איז אַ הִתְגַּבְּלוּת־עַצְמִית פֿון אור־אֵין־סוֹף, אַ מַעֲשֵׂה־צִמְצוּם און הַסְתָּרָה, אויסגעקליבן פֿון אַ מוחלטער אֵין־תְּלוּת.

און דאָס איז פּירוש וואָס עס שטייט אין עֵץ־חַיִּים, אַז פֿאַר דער אֲצָלָה פֿון די סְפִירוֹת איז ניט געווען נאָר אור־אֵין־סוֹף, וואָס האָט אָנגעפֿילט אַלץ, און עס איז ניט געווען קיין אָרט פֿאַר עוֹלָמוֹת, ביז ס'איז געוואָרן דער צִמְצוּם, די הַסְתָּרָה, און דערנאָך דער קַו פֿון אור, וואָס איז אַרײַנגעקומען אין חלל, און פֿון אים זיינען נֶאֱצָל געוואָרן די סְפִירוֹת. דער ערשטע תְּנַאי צו זײַן אַ מַלְכוּת איז די הַסְתָּרָה: סאָלאַנג אור־אֵין־סוֹף לײַכט אָן קיין שום צִמְצוּם, איז ניטאָ קיין אָרט פֿאַר קיין "אַחֵר", פֿאַר קיין הרגָּשה פֿון רחוק, פֿאַר קיין "עם". נאָר ווען דער אור ציעט זיך צוריק, כּבְיָכוֹל, און מאַכט אָרט פֿאַר גְּבוּל, דאַן קען זײַן אַ מְצִיאוּת פֿון אַ עם, וואָס שפּירט זיך גראָב, באַזונדער און ווײַט.

נאָר דער זעלבער צִמְצוּם איז חַס וְשָׁלוֹם ניט קיין אָנֶס אָדער חֶסְרוֹן. ער איז זײַן אייגענע מַעֲשֶׂה. און אין לשון־הַחֲסִידוּת: "לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ" – אַז דער צִמְצוּם איז ניט קיין אַרויסגיין בּפוֹעַל, נאָר אַ הַסְתָּרָה צום מקַבֵּל; דער אֵין־סוֹף בלײַבט ווי ער איז געווען, נאָר ער בּוֹחֵר זיך צו פֿאַרהוילן כְּדֵי זאָלן זײַן עוֹלָמוֹת. און אַזוי אויך אין מַלְכוּת: "מַלְכוּת" איז דער נאָמען אויף יענעם אָרט, ווו דער אֵין־סוֹף, אָן זיך אָפּצושטעלן צו זײַן אֵין־סוֹף, שטייט כּאילו אויף דער גרענעץ פֿון גִּלּוּי, און פֿירט זיך אָפּ אַזוי, אַז דער גְּבוּל קען אים מקַבֵּל זײַן. און דאָס איז די מַלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה.

און פֿון דאָרטן, ווען מ'זאָגט, אַז די מַלְכוּת איז "שֹׁרֶשׁ הָעוֹלָמוֹת", איז ניט די כַּוָּנָה, אַז די עוֹלָמוֹת לייגן צו עפּעס אויף דער מַלְכוּת, נאָר פּונקט פֿאַרקערט: די מַלְכוּת איז די צוּרָה, אין וועלכער אור־אֵין־סוֹף בּוֹחֵר צו זײַן אַ שֹׁרֶשׁ צו די עוֹלָמוֹת. ז איז דער "כֶּתֶר", וואָס דער מלך לייגט זיך אויף קאָפּ, און ניט קיין קלייד, וואָס דער עם לייגט אים אָן. און אין ליכט פֿון דעם איז דער כְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" ניט, אַז דער מלך ווערט אַ מלך דורך דעם עם, נאָר אַז דער מוּשָּׂג אַליין פֿון "מֶלֶךְ" איז דער מוּשָּׂג פֿון אַ יַחַס צו אַן "אַחֵר"; און דאָס איז פּונקט די מַהוּת פֿון מַלְכוּת: די אֱלֹקִישע הֲכָנָה זיך צו מתְיַחֵס זײַן, די אֱלֹקִישע לבִישָׁה אין אַ צוּרָה.

און פֿון דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין, פֿאַר וואָס מ'ציילט די מַלְכוּת אין די סְפִירוֹת דאַווקא ווי די לעצטע און נידעריקסטע. דְּהִנֵּה, אַלע העכערע סְפִירוֹת – חָכְמָה, בִּינָה און די מִדּוֹת – רעדן, כּבְיָכוֹל, אינעווייניק אין אֱלֹקוּת אַליין: חָכְמָה אֱלֹקִית, בִּינָה אֱלֹקִית, חֶסֶד און גְּבוּרָה אֱלֹקִיִּים. אַלע זיי, יעדערע אין איר אופֿן, זיינען נאָך בְּחִינוֹת פֿון פְּנִימִיּוּת. מַלְכוּת אַליין איז די מִדָּה, וואָס קערט זיך אַרויס צו חוץ, וואָס מתְיַחֵס איז צו עפּעס, וואָס איז נאָך ניטאָ, צו דער

מעגלעכקייט פֿון אַ עולם. דערפֿאַר זאָגט מען אויף איר "לֵית לַהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם" – זי האָט גאָרנישט פֿון זיך אַליין – נאָר זי נעמט אַרײַן פֿון אַלע אַנדערע; ווײַל דער תוכן פֿון מַלְכוּת איז ניט קיין נײַער אוֹר, נאָר די באַשלוס, אַז אַלץ וואָס איז געווען פֿאַר איר – זײַן חָכְמָה, זײַן חֶסֶד, זײַן אֱמֶת – זאָל זיך אויסדריקן צו יענעם, וואָס איז חוץ אים. און אין דער מַהוּת איז די מַלְכוּת אַ סִיכּוּם פֿון אַלע פֿריִערדיקע סְפִירוֹת אין אַ נײַער פְּנִיָּה: ניט צו זיך אַליין, נאָר צום זולַת.

און דאָס ברענגט אונדז צו נאָך אַ נְקוּדָּה. אויב מַלְכוּת איז דער אֱלֹקִישער דִּבּוּר, די חִיצוֹנִיתע פְּנִיָּה פֿון אֵין־סוֹף, דאַן ווערט דער חילוק צווישן אוֹר־אֵין־סוֹף אַליין און זײַן הִתְלַבְּשׁוּת אין מַלְכוּת קלאָר. אוֹר־אֵין־סוֹף, ווי ער איז אין זיך אַליין, האָט גאָר קיין יַחַס צו די עוֹלָמוֹת; ער איז אין גלײַכן "רָחוֹק" פֿון דעם העכסטן מלאך און פֿון דעם נידעריקסטן נִבְרָא. אַז ס'איז דאָ אַ מְצִיאוּת פֿון אַ עולם, וואָס קען אים זאָגן "אַתָּה" – איז דאָס דורך דעם, אַז דער אוֹר לייגט זיך אַרײַן אין כְּלִי־הַמַּלְכוּת, וואָס באַגרענעצט דעם יַחַס פֿון "מֶלֶךְ–עם", "מְדַבֵּר–שׁוֹמֵעַ". אָבער אויך אין דער הִתְלַבְּשׁוּת בלײַבט דער אוֹר אֵין־סוֹף; נאָר אוֹפֶן־הַגִּלּוּי איז איצט דורך מַלְכוּת.

דערפֿאַר, ווען מיר רעדן פֿון הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ווי פֿון אַ "מֶלֶךְ", איז ניט די כַּוָּנָה חס וְשָׁלוֹם אויף זײַן עצמותו, אַז עס זאָל זיך צולייגן אַ נײַע מַהוּת, נאָר אויף זײַן אוֹר, ווי ער גיט זיך אָפּ אין מִדַּת־הַמַּלְכוּת. "ה' מֶלֶךְ" הייסט: אוֹר־אֵין־סוֹף לײַכט דורך מַלְכוּת, דורך צִמְצוּם און הַסְתָּרָה, אַזוי, אַז עס זאָל זײַן אַ "עם" וואָס נעמט אַרײַן, און דורך זייער קַבָּלָה ווערט די מְלוּכָה אַנטפּלעקט. און אין אַזאַ אוֹפֶן איז דער כְּלָל "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" ניט קיין תְּלוּת, נאָר אַ הַגְדָּרָה: מַלְכוּת, אין איר הַגְדָּרָה, איז די מִדָּה פֿון יַחַס; אויב וואָלטן ניט געווען נִבְרָאִים זיך צו מתְיַחֵס זײַן צו איר, וואָלט די מַלְכוּת ניט געהייסן "מַלְכוּת" – ניט צוליב אַ חֶסְרוֹן אין אים יִתְבָּרֵךְ, נאָר צוליב דעם, אַז אַזאַ אוֹפֶן וואָלט ניט געווען אין גִּלּוּי.

און נאָך מער: זינט "בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", קומט אַרויס, אַז די מַלְכוּת פֿון בָּשָׂר וָדָם איז ניט סתּם אַ פּאָליטישע צוּרָה־מִקְרִית, נאָר אַ הֶשְׁתַּקְּפוּת, אַ הֶאָרָה, פֿון דער עֶלְיוֹנער מַלְכוּת אין דער מדרגה פֿון בָּשָׂר וָדָם. אַז אין דער חוּוָיָה פֿון מענטש איז דאָ אַזאַ תּוֹפָעָה פֿון אַ מלך, אַז זײַן וואָרט איז געזעץ, און זײַן מְצִיאוּת רופֿט אַרויס אֵימָה, און זײַן גְּזֵרָה פֿאָרמטירט דאָס לעבן פֿון אַ סך מענטשן – איז דאָס צוליב דעם, אַז לְמַעְלָה איז דאָ סְפִירַת־הַמַּלְכוּת, און פֿון איר ציִעט זיך אַרײַן אין דער נֶפֶשׁ פֿון מענטש דער כֹּחַ־הַמַּלְכוּת. און אין לשון־הַחֲסִידוּת: מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת לייגט זיך אַרײַן אין מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, און אין דער נֶפֶשׁ זעט מען דאָס ווי דער כֹּחַ פֿון הנהגה. און ווען דער כֹּחַ אַנטפּלעקט זיך אין זײַן העכסטער און מתּוּקנסטער צוּרָה, אין אַ מלך־יִשְׂרָאֵל לויט דער תּוֹרָה, דאַן איז ער אַ גלײַכער צֶלֶם און נאָענטער צו דער עֶלְיוֹנער מַלְכוּת.

און דאָס איז אויך דער בֵּאוּר אין דעם דִּמְיוֹן און חילוק צווישן אֱלֹקִישער מַלְכוּת און אֱנוֹשִׁישער מַלְכוּת. פֿון איין זײַט, זינט די אֱנוֹשִׁישע מַלְכוּת איז אַ צֶלֶם, דאַרף זי אויך האָבן אַ "עם", רִחוּק און רִבּוּי; זי פֿאַרבינדט זיך אויך מיטן דִּבּוּר – גְּזֵרָה און מִצְוָה; זי זעט אויס אויך ווי אַ יַחַס און ניט ווי אַ עצמות. און פֿון דער אַנדערער זײַט, זינט זי איז נאָר אַ לײַכטע הֶאָרָה, זעט

מען אין איר דעם חותם פֿון גְבול און תְּלוּת: דער אֶנוֹשִׁישער מלך האָט טאַקע ניט קיין מַלְכוּת אָן זײַן עם, ווײַל זײַן סמְכוּת ווערט באַשטימט דורך זייער קַבָּלָה. ניט אַזוי לְמַעְלָה, ווו די מַלְכוּת איז אַ מַעֲשֶׂה פֿון אֵין־סוֹף, וואָס קען זי אַוועקנעמען אין אַ רגע אָן קיין שום ענדערונג אין אים, און איר באַנוצונג לייגט גאָרנישט צו אויף זײַן שלימות.

און אַזוי קומען מיר צו פֿאָרמולירן אין אַ נײַעם אופֿן אונדזער פֿריִערדיקע שאילה. מיר האָבן געפֿרעגט: ווי קען מען מתְיַחֵס זײַן צום אייבערשטן אַ מַלְכוּת, וואָס זעט אויס תְּלוּיָה אין אַ "עם"? און איצט ווערט קלאָר, אַז וואָס איז תָּלוּי איז ניט ער, נאָר דער גִלּוּי פֿון דער מִדָּה. אין אֱלֹקוּת איז דאָ די מִדַּת־הַמַּלְכוּת – דער אֱלֹקִישער רָצוֹן זיך מתְיַחֵס צו זײַן, צו רעדן, צו זײַן אַ מלך – און ווען ס'איז דאָ אַ "עם" וואָס נעמט אַרײַן און נעמט אויף זיך, דאַן איז יענע מַלְכוּת אין גִלּוּי. און ווען ס'איז דאָ אַ הֶעְלֵם פֿון די עוֹלָמוֹת, איז יענע מַלְכוּת אין אַ מצבֿ פֿון הֶעְלֵם, ווי אַ מלך, וואָס זיצט אין אינערסטע צימערן און מען זעט אים ניט. און אין קיין שום מצבֿ איז דאָ חַס וְשָׁלוֹם אַ ענדערונג אין עצם; אַלע ענדערונגען זיינען נאָר אין די מקַבְּלִים און אין דעם מאָס פֿון גִלּוּי פֿון אוֹר־הַמַּלְכוּת.

און דאָס איז, אין תּוֹך־דְבָר, פֵּירוּש אין אונדזער בַּקָּשָׁה "מְלוֹךְ עַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּכְבוֹדֶךָ". מיר בעטן ניט, אַז ער זאָל ווערן אַ מלך, נאָר אַז זײַן מִדַּת־הַמַּלְכוּת, וואָס איז שוין זײַן רָצוֹן, זאָל זײַן אין גִלּוּי אין דעם נידעריקן עולם, אַז די הַסְתָּרוֹת זאָלן זיך פֿאַרמינערן, אַז דער "עם" זאָל מקַבֵּל זײַן אויף זיך עוֹל־מַלְכוּת־שָׁמַיִם, און דורך דעם זאָל לײַכטן כְּבוֹד־הַמַּלְכוּת. מיר בעטן, אַז דער צִמְצוּם זאָל זײַן אין אַזאַ אופֿן, אַז אין אים אַליין זאָל זיך אַנטפּלעקן זײַן כָּבוֹד.

און לויט דעם ווערט אויך דער יסוד פֿון אַ אֶנוֹשִׁישן מלך ווי אַ מוֹפֵת אין דעם נידעריקן עולם מבֹאָר פֿון לְמַעְלָה. ווײַל איצט זען מיר, אַז די מעגלעכקייט אַליין צו דערציילן אַ מעשׂה פֿון "מלך" און "עם" אין דעם עולם קומט פֿון דעם, אַז לְמַעְלָה איז טאַקע דאָ די מִדַּת־הַמַּלְכוּת, ווי דער כֹּחַ פֿון צִמְצוּם און דִבּוּר, דורך וועלכן דער אֵין־סוֹף מתְיַחֵס איז צו גְבוּל. נאָר נאָך אַלע דעם איז אַלץ נאָך אין דער מדרגה פֿון מִדּוֹת און סְפִירוֹת. און כְּדֵי אַרײַנצוגיין נאָך טיַפֿער אין פְּנִימִיּוּת־חַיֵּי־הַמַּלְכוּת – ווי אין דער מִדָּה אַליין איז דאָ "שֵׂכֶל" און "מַחֲשָׁבָה", אַ אֱלֹקִישער "דַעַת" וואָס מקִיף איז די עוֹלָמוֹת, ווי דאָס האַרץ פֿון אַ מלך מקִיף איז זײַן עם – דאַרף מען מתבּוֹנֵן זײַן אין דעם מוֹפֵת פֿון דעם נידעריקן עולם, אין דעם אינערלעכן עולם פֿון אַ אֶנוֹשִׁישן מלך, אין זײַן "דַעַת־הַמַּלְכוּת". און צו דעם ווענדן מיר זיך איצט.

ד

און לויט אַלע הנ״ל דאַרף מען זיך איצט צוריקקערן צו דעם מָשָׁל פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, ניט נאָר אין די חִיצוֹנִיּוּת־ענינים פֿון זײַן מלכות – די גְזֵרוֹת, די צְבָאוֹת, די בָּתֵּי־דִינִים – נאָר אויך אין דעם פְּנִימִי־סֵדֶר פֿון זײַן דַעַת און מַחֲשָׁבָה אַליין. ווײַל זינט שוין איז מבֹאָר געוואָרן, אַז די מלכות אין אֱלוֹקוּת איז אַ אופֿן פֿון גִלּוּי, דורך וועלכן דער אֵין־סוֹף מתְיַחֵס און מתְסַדֵּר,

כְּלוֹמַר, קעגן גְּבוּל, איז מובן, אַז דער מָשָׁל דערפֿון איז ניט נאָר דאָס, אַז עס איז דאָ אַ מענטש, איינער, וואָס מ׳רופֿט אים מיטן נאָמען "מלך", נאָר אַז זײַנע פְּנִימִי־לבֿדיקע לעבנס־כּוֹחוֹת זיינען זיך נִתְעַצְּבוּ און נִתְעַצְּבוּ ניַי, לויטן ענין פֿון מלכוּת. און דאָס אַליין איז דער פֶּתַח זיך צו נעענטערן, אין דעם קומענדיקן שלבֿ, צום ענין פֿון "מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית" אין מלכוּת.

און הִנֵּה, דער רַמְבַּ"ם, ווען ער בּאַאַיַרט די דִּינֵי מלך־יִשְׂרָאֵל, באַגנוגט ער זיך ניט מיט די כָּבוֹד־ און יִרְאָה־חוקים מצד דעם עם אַליין, נאָר ער מאריך איז אויך אין באַשרײַבן, ווער ס׳דאַרף דער מלך אַליין זײַן. מצד איין זייט שרײַבט ער וועגן דער פֿאַסיקער יִרְאָה zum מלך, אַז "אֵין יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְלֹא עוֹמְדִין בִּמְקוֹמוֹ וְלֹא מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשַׁרְבִּיטוֹ וְלֹא רוֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם וְלֹא רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ", און אַז "תְּהֵא אֵימָתוֹ עֲלֵיהֶם וְיִהְיוּ מִתְיָרְאִין מִמֶּנּוּ בְּתַכְלֶת הַיִּרְאָה". און ער פּוסקʼט נאָך, אַז דער מְבַזֶּה דעם מלך איז חַיָּב אין דער שווערסטער פֿון אַלע שווערן, און אַז די אֵימַת־המלך דאַרף ליגן אויף זיי "כְּאֵימַת שָׁמַיִם". און מצד דער צווייטער זייט, וועגן דעם מלך אַליין, שרײַבט ער, אַז "לֵב הַמֶּלֶךְ בְּיַד ה׳", און אַז ער דאַרף זײַן "עָנָו וּשְׁפַל רוּחַ", און אַז עס איז אים אָסור צו הויבן זײַן האַרץ איבער זײַנע ברידער, און אַז "לִבּוֹ לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל".

און מיר זען דערפֿון אַ פְּנִימִי־מערֶכֶת פְּלִיאָה און מִסְתֶּרֶת: דער זעלבער מענטש דאַרף זײַן אין איין מאָל נִשָּׂא און מֻרְחָק אין אַן אֵין־עֵרֶךְ העכערן שטאַנד איבערן עם, אין זייערער הַכָּרָה און אין זייערער תַּחֲרוּשָׁה, און אין זעלביקער צײַט דאַרף זײַן אייגענע פְּנִימִיוּתדיקע דַּעַת זיך אונטערבייגן און זיך קניען אונטערן עוֹל מלכוּת־שָׁמַיִם מער פֿון אַלעמען; ער דאַרף זיך האַלטן אַליין ווי אַ עֶבֶד־הַצִּבּוּר אין אַזאַ מאָס, ווי עס געפֿינט זיך ניט בײַ קיינעם יחיד, ווײַל "לִבּוֹ לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל". און פונדעסטוועגן איז אים אָסור זיך צו פֿאַרמישן מיט זיי צו פֿיל; ער טאָר ניט תָּדִיר געפֿונען ווערן אין די שְׁוָקִים און אין די מֶרְחָצוֹת, און ער טאָר זיך ניט מאַכן הֶפְקֵר צווישן דעם עם, כְּדֵי אַז די אֵימַת־המלך זאָל זיך ניט מִתְמַעֵט ווערן. און אַזאַ כְּפוּל־מערֶכֶת איז ניט קיין מִקְרֶה, נאָר זי דריקט אויס די עצם־צוּרָה פֿון דער מִדַּת־הַמַּלְכוּת אין דער נֶפֶשׁ.

ווײַל דַּעַת־המלך איז ניט קיין פְּרָטִית־דַּעַת, ווי די דַּעַת פֿון אַ פְּרָטִישער מענטש, וואָס פֿילט אויס זײַן פּערזענלעכע לעבן, זײַן הויז, זײַן משפּחה און זײַן נאָענטן קרײַז. דַּעַת־המלך איז אַ דַּעַת כְּלָלִית. זײַן מַחֲשָׁבָה דאַרף תָּמִיד רוען אויף דעם כְּלָל, אויף דעם עם ווי אויף אַ איינציקן גוף, אויף זייערע נויטפֿאַלן, זייערע סַכָּנוֹת, זייער שלום און רוּה. און דערפֿאַר שרײַבט דער כוּזָרִי, אַז דער האַרץ פֿון אַ מלך איז ווי דער האַרץ פֿון דער אֻמָּה, אַז אין זײַן האַרץ פֿאַראייניקט זיך גאַנצע גוף־יִשְׂרָאֵל, ווי דער האַרץ פֿאַראייניקט און מחַיֶּה אַלע אֵבָרִים. און דער מַהֲרַ"ל בּאַאַיַרט, אַז דער מלך איז די "צוּרָה" פֿון דעם עם, די צוּרָה, וואָס גיט אַחדוּת און כִּוּון אין גאַנצן ריבּוּי פֿון זייערע פְּרָטִים. און דערפֿאַר איז זײַן שֵׂכֶל ניט נאָר זײַן פּערזענלעכער שֵׂכֶל, נאָר ער טראָגט אין זיך, ווי אַ כְּלָלִישער ענין, אַלע פְּרָטֵי־לעבן פֿון דעם עם.

נאָר דאַווקא צוליב דעם זעלבן טעם, קען זײַן מַחֲשָׁבָה זיך ניט צעפֿאַלן און ניט נִבְלַע ווערן אין זייער מַחֲשָׁבָה; ער קען ניט לעבן אויף זייער מדרגה. ווען ער וואָלט געוואָרן "איינער פֿון דער חֶבְרָה", זיצן מיט זיי, זיך אויסרעדן און זיך אויסלאַכן מיט זיי, עסן און טרינקען אויף זייער אופֿן, וואָלט זײַן דַּעַת זיך אַרונטערגעצויגן און נִמְשֶׁפֶּת געוואָרן אין די מצרים פֿון זייער קַטְנוּת, און ער וואָלט פֿאַרלוירן דעם שטאַנד, פֿון וועלכן ער קען טאַקע זײַן אַ "לֵב כְּלָלִי". דערפֿאַר מחַיֵּבֿט די

הלכה, אַז די פּערזענלעכע לעבן פֿון אַ מלך זאָלן זײַן מְצֻמְצָמִים און מְסֻדָּרִים לטוֹבַת דער מלכוּת: אַז ער זאָל ניט מערן אויף זיך סוּסִים, נָשִׁים און כֶּסֶף וְזָהָב מער פֿון דעם שיעור, וואָס די תּוֹרָה האָט קבע געווען, פֶּן זאָל זײַן האַרץ זיך אָפּציִען פֿון דעם ציבור און זיך קערן צו זײַנע פּערזענלעכע תַּעֲנוּגִים; און אַז ער זאָל שרײַבן פֿאַר זיך אַ סֵפֶר־תּוֹרָה און לייענען אין אים אַלע טעג פֿון זײַן לעבן, כְּדֵי אַז זײַן האַרץ זאָל תָּמִיד זײַן פֿאַרבונדן און מְדֻבָּק אין דער אֱלוֹקִישער "דַּעַת־הַמַּלְכוּת", וואָס שטייט לְמַעְלָה פֿון אַלע.

און אין אַנדערע ווערטער: זײַן מציאות ווי אַ פּערזענלעכער "אני" דאַרף כּאילו נעבעטער און נעבעטער צוגיין, ווי אַ קָרְבָּן אויף דעם מִזְבֵּחַ פֿון זײַן תַּפְקִיד ווי "רֹאשׁ הָעָם". זײַן עסן, שלאָף, רייזע, רעדן – אַלץ איז שוין ניט מער זיינס, נאָר פְּעוּלּוֹת פֿון דער מלכוּת. זײַן מַחֲשָׁבָה שטייט כּאילו פָּנִים אֶל פָּנִים צום עם, ווײַל ער דאַרף טראַכטן וועגן זיי און זאָרגן פֿאַר זיי מיט פְּנִימִי־פָּנִים, מיט פּערזענלעכער תְּשׂוּמַת־לֵב און פְּנִימִית־אַחֲרָיוּת; און אין זעלביקער צײַט בלײַבט זי מֻרְחֶקֶת, ווײַל זײַן מַחֲשָׁבָה איז ניט ווי אַ גלײַכע מַחֲשָׁבָה, וואָס רעדט צו אַ גלײַכן, נאָר ווי איינער, וואָס שטייט אויף אַ העכערע מדרגה און זעט די כְּלָלִית־תְּמוּנָה, וואָס זיי קענען ניט זען.

און דאָס איז, וואָס דריקט זיך אויך אויס אין דעם הלכתִישן דין, אַז די אֵימַת־המלך דאַרף ליגן אויף זיי "כְּאֵימַת שָׁמַיִם". ווײַל אֵימָה איז ניט נאָר אַ חִיצוֹנִי־מוֹרָא, דורך וועלכן זיי מקיים זײַנען זײַנע צוויים, נאָר אויך אין פְּנִימִיּוּת פֿון זייער מוח פֿילן זיי זײַן עֶלְיוֹנוּת. אַ עֶבֶד, וואָס שטייט פֿאַרן מלך, פֿאַרכט זיך ניט נאָר פֿון דער חרבֿ פֿון מלך; ער איז נִכְלָם און מִתְבּוֹשֵׁשׁ צו טראַכטן קליינע און גַּסֶּה־מַחֲשָׁבוֹת אין דער מציאות פֿון מלך. און פֿונדעסטוועגן אונטערשטרײַכט דער רַמְבַּ"ם, אַז דער מלך אַליין דאַרף מורא האָבן פֿונעם הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מער פֿון אַלעמען. און עס קומט אַרויס, אַז דאָ איז דאָ אַ שלשֶׁלֶת: די דַּעַת פֿון עם איז מֻקֶּפֶת און מֻחֱזֶקֶת אין דער דַּעַת פֿון מלך, און די דַּעַת פֿון מלך איז מֻקֶּפֶת און מֻחֱזֶקֶת אין דער אֱלוֹקִישער דַּעַת. אין דער הַכָּרָה פֿון עם איז די מַחֲשֶׁבֶת־המלך אַן אֹפֶק און אַן אֲפִיק, וואָס זיי קענען ניט דורכברעכן; און אין דער הַכָּרָה פֿון מלך איז די אֱלוֹקִישע דַּעַת אַן אֵין־סוֹפִיקער אֹפֶק, וואָס מקִיף און מחַבֵּק אויך זײַן דַּעַת. און דערפֿאַר זיינען זײַנע פְּנִימִי־לעבנס־ענינים מסֻדָּר ווי אַ בֵּינַיִם צווישן די רַבִּים און דעם אֵין־סוֹף.

און איצט, די זעלבע מערֶכֶת – אַז זײַן מַחֲשָׁבָה מקֶפֶת און מחַבֶּקֶת דעם עם פֿון אויבן, און פֿונדעסטוועגן ווערט זי ניט נִבְלַע און ניט אַרונטערגעצויגן אין זיי – דאָס אַליין איז די עצם־צוּרָה פֿון דעם מָשָׁל, וואָס מיר דאַרפֿן צו דערבײַרונג פֿון מלכוּת עֶלְיוֹן. ווײַל איצט קענען מיר זאָגן: ווען מיר רעדן וועגן אֱלוֹקִישער מלכוּת, מיינען מיר ניט נאָר, אַז עס איז כּאילו דאָ אַ "דִּבּוּר" כלפּי די עוֹלָמוֹת, נאָר אַז עס איז דאָ, כבִיכול, אַ "שֵׂכֶל און מַחֲשָׁבָה פֿון מלך", אַ אֱלוֹקִישע מַחֲשָׁבָה, אין וועלכער אַלע עוֹלָמוֹת זיינען מֻחְזָק און פֿאַראייניקט ווי איין כְּלָל. און ווי דער אֱנוֹשִׁישער מלך טראָגט אין זײַן האַרץ גאַנצע מלכוּת, אַזוי איז גאַנצע סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת ניטאָ נאָר ווי ער ווערט נתפָּס און מֻקָּף אין דעם "לֵב־המלך".

נאָר הִנֵּה, דאָ קומט אַרײַן אַ עצם־הַבְחָנָה, וואָס וועט אונדז פירן צו אַ נאָך העכערן שלבֿ. אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, כּדי אַז זײַן האַרץ זאָל טאַקע זײַן "לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל", דאַרף אָפּגעבן און אָפּשלאָגן אַ גרויסן טייל פֿון זײַן פּערזענלעכער פְּרָטִיּוּת. דער תּוֹכֶן פֿון זײַן מַחֲשָׁבָה טוישט זיך טאַקע דורך דעם עם; זייערע נויטפֿאַלן פֿילן אויס זײַנע טעג, זייערע צרות בלאָנדזשען און מטרידן זײַנע נעכט. אויב, למשל, דער עם געפֿינט זיך אין מלחמה, ווערט די מַחֲשָׁבָה פֿון מלך אָנגעפֿילט מיט דער התפּעלות און דְּאָגָה פֿון מלחמה; און אויב זיי זיינען אין שלום, רוּעט און מתְיַשֶּׁבֶת זײַן מַחֲשָׁבָה אויף אַן אַנדער אופֿן. און עס קומט אַרויס, אַז דַּעַת־המלך ווערט נִפְגֶּמֶת און מֻשְׁפַּעַת, מְצֻבַּעַת און מֻגְבֶּלֶת דורך דעם תּוֹכֶן, וואָס זי דאַרף טראָגן. זײַן מלכוּת טוישט און נִתְעַצֶּבֶת תָּמִיד זײַן מַחֲשָׁבָה.

און אויב אַזוי, ווען מיר ברענגען צוריק דעם מָשָׁל אין אֱלוֹקוּת, וואָלט עס אויסגעזען, כּאילו, חס וְשָׁלוֹם, אויך די אֱלוֹקישע "מַחֲשָׁבָה" טוישט זיך לויט איר תּוֹכֶן – אַז ווען די עוֹלָמוֹת זיינען אַזוי און אַזוי, איז זײַן מַחֲשָׁבָה אַזוי און אַזוי, און ווען אין אַן אַנדער צײַט וועלן ווערן באַשאַפֿן אַנדערע נִבְרָאִים, וועט זײַן מַחֲשָׁבָה זײַן אַנדערש. און דאָס איז אוממעגלעך צו זאָגן בכלל; ווײַל דער רַמְבַּ"ם האָט שוין פּסקʼנט, אַז אין אֱלוֹקוּת איז ניטאָ קיין שום שִׁנּוּי, און ניטאָ קיין רִבּוּי, און ניטאָ קיין הֶרְכֵּב פֿון נוֹשֵׂא און נִשָּׂא, און אַז ער, יִתְבָּרֵךְ, איז אַליין זײַן דַּעַת און זײַן לעבן. און אויב אַזוי, ווי קען מען אים צולייגן אַ "מַחֲשֶׁבֶת־מלך", וואָס טראָגט אין זיך די עוֹלָמוֹת ווי אַ תּוֹכֶן, אָן צו רמזן, כּאילו די עוֹלָמוֹת גרייטן, חס וְשָׁלוֹם, אַ סאָרט שִׁנּוּי און הִתְחַדְּשׁוּת אין אים?

מʼדאַרף זאָגן דערפֿאַר, אַז דער מָשָׁל צעטיילט זיך. פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם לערנען מיר די צוּרָה – אַז עס איז דאָ אַ דַּעַת, וואָס מַקֶּפֶת דעם ציבור פֿון אויבן, פָּנִים אֶל פָּנִים און פונדעסטוועגן מֻרְחֶקֶת, און אַז דַּעַת זוֹ איז די, וואָס מגַדֵּר איז דעם מלך ווי אַ מלך. נאָר אין ענין פֿון דעם הַשְׁפָּעָה פֿון ציבור אויף אַזאַ דַּעַת – דאָרטן האַלט דער מָשָׁל אויף. בײַ אַ אֱנוֹשִׁישן מלך גייט דער עם אַרײַן אין זײַן מַחֲשָׁבָה ווי אַ נוֹסָף־דָבָר, ווײַל זײַן מַחֲשָׁבָה איז אַ באַזונדערע מציאות, וואָס האָט אַ מעגלעכקייט זיך אָנצופֿילן אָדער זיך אויסצולײדיקן. משא"כ אין אֱלוֹקוּת, דער "עם" – אַלע עוֹלָמוֹת און אַלע זייערע סיפּוּרִים – זיינען ניטאָ נאָר ווי זיי זיינען כְּלוּלִים און מֻחְזָקִים אין זײַן פְּשׁוּטער אַחדוּת פֿון זײַן "מַחֲשָׁבָה", וואָס ווערט ניט מֻשְׁפָּע און ניט מִשְׁתַּנֶּה פֿון זיי בכלל און בכלל.

און כְּדֵי צו בּאַאײַרן דעם חילוק קלאָרער, דאַרף מען פֿריִער פֿאָרנעמען אַ טײַפֿערע התבּוֹנְנוּת אין דער פְּנִימִי־חוויָה פֿון דער מַחֲשֶׁבֶת־המלך הָאֱנוֹשִׁי – ווי ער מתְיַחֵס איז צו זײַן עם אין פְּנִימִיּוּת, און ווי ער קען אַרײַננעמען אַ ריבּוּי פְּרָטִים אין איין כְּלָלִישן קשר – און פֿון דעם וועלן מיר זיך הויבן העכער, בדרך שְׁלִילָה און הַפְרָשָׁה, צו דיפֿינירן די מהוּת פֿון דער אֱלוֹקישער "מַחֲשָׁבָה" אין מלכוּת: ווי עס איז מעגלעך, אַז זי זאָל אין איין מאָל זײַן "כּוֹלֶלֶת הַכֹּל", מקֶפֶת און מחַבֶּקֶת גאַנצע כְּלָלוּת־העוֹלָמוֹת, און אין זעלביקער צײַט זאָל זי זײַן נַעֲלֵית און מֻפְלֶגֶת פֿון זיי גאָר, אָן קיין שום שִׁנּוּי און אָן קיין

שום הַגְבָּלָה מצד זיי. און דאָס וועט זיך מבֹאָר ווערן אין דער המשך, ווען מיר וועלן רעדן וועגן "מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית און מַחֲשָׁבָה אֱנוֹשִׁית", צו פֿאַרשטיין דעם עצם־חילוק צווישן אַ "מַחֲשָׁבָה, וואָס איז אַ נִבְרָא", אַ מְגֻבָּלער כְּלִי, און צווישן דער "אֱלוֹקישער מַחֲשָׁבָה", וואָס איז אַ פְּשׁוּטע אַחדות אָן קיין שום הֶרְכֵּב און אָן קיין שום שִׁנּוּי.

ה

אָבער אַלְץ־דאָס איז נאָך אַלץ אין אַ בחינה פֿון הַשְּׁלִילָה – וואָס דאָס איז נִיט "מַחֲשָׁבָה" אֱלוֹקִית. און כְּדֵי צו קומען צו אַ חִיּוּבִית־הַשָּׂגָה, לְפִי דעם מַדָּה וואָס די תּוֹרָה לאָזט אונדז רעדן, דאַרף מען איצט צוריקקבערענגען אין אונדזער דַּעַת די יְסוֹדוֹת וואָס דער רַמְבַּ"ם לייגט אַרײַן אין ענין דַּעַת הָאֱלוֹקִית, און פֿון דאָרטן אויסצוטיילן צווי כְּלָלִיִּשע מדרֵגוֹת וואָס מ'רופֿט אין לשׁוֹן־הַחֲסִידוּת "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" און "מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה", און אינעווייניק אין יענער ראַם דיפֿינירן אַ פּרטִיִּשן ענין, אַן אֹפֶן מְיֻחָד, וואָס מיר וועלן רופֿן "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית".

דער רַמְבַּ"ם, אין פֶּרֶק ב׳ פֿון הִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה, נאָך דעם וואָס ער בֶּאַר'ט אַז דער בּוֹרֵא איז נִיט קיין גוף און אַז מַאֲרָעֵי־הַגּוּף קענען בכלל נִיט חָל זיין אויף אים, קומט ער צו דעם ענין פֿון דַּעַת. און דאָרטן פּוֹסֵק'ט ער, אַז דאָס איז אַ ברור'ער און מפֹרָשׁ'ער ענין אין תּוֹרָה און נְבִיאִים, אַז דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ווייסט אַלע מעשׂים פֿון בני־אָדָם און אַלץ וואָס וועט זיין; און ער פֿרעגט, ווי אַזוי קען דאָס זײַן, ווײַל מיר גלייבן אויך אַז ער איז פָּשׁוּט אָן הֶרְכֵּב? דען בײַ די נִבְרָאִים זיינען דער יוֹדֵעַ, די יְדִיעָה און דער נִידָּע דרײַ באַזונדערע זאַכן. און די תְּשׁוּבָה וואָס ער ברענגט, געגרינדעט אויף די ווערטער פֿון חז"ל, איז, אַז אין אֱלוֹקוּת "הוּא הַיּוֹדֵעַ, הוּא הַיָּדוּעַ, וְהוּא הַדֵּעָה עַצְמָהּ" – ער איז דער יוֹדֵעַ, ער איז דער נִידָּע, און ער איז די דַּעַת אַליינס, און אַלץ איז אין אַ פְּשׁוּטֶער שלֵימער אַחדוּת.

און פֿון דעם איז מְבֹאָר, אַז ווען מיר זאָגן, אַז ער "ווייסט" די עוֹלָמוֹת און די בְּרוּאִים, און זיכער ווען מיר רעדן וועגן דעם, אַז ער "חושב" זיי, איז נִיט די כַּוָּנָה אויף אַ יְדִיעָה וואָס שטייט קעגן זיי, ווי אַ זאַך וואָס זיי זיינען איר תּוֹכֶן, נאָר אַז זיין עצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אין זיין פְּשׁוּטֶער אַחדוּת, איז די יְדִיעָה פֿון זיי. זיי ווערן נִידָּע נאָר לְפִי ווי זיי שטייען אין אָר פְּנֵי־עַצְמוּתוֹ; זיי גייען נִיט אַרײַן אין אים ווי אַ תּוֹסֶפֶת, חס וְשָׁלוֹם, נאָר זיי זיינען ווי אַיִן וָאֶפֶס אין דער פְּשׁוּטֶער אַחדוּת פֿון זיין דַּעַת.

און הִנֵּה, אין לשׁוֹן־הַחֲסִידוּת ווערט דאָס אָפּט מְבֹאָר דורך דעם חִלּוּק צווישן "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" און "מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה". "מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה" איז ווי די עוֹלָמוֹת זעען אויס פֿון אונטן: די הַשְׁקָפָה, אין וועלכער יעדער זאַך פֿילט זיך אַ מְצִיאוּת, און זיין "יְדִיעָה" יִתְבָּרֵךְ אויף אים זעט אויס ווי אַ זאַך וואָס ליגט אויף דעם דָּבָר, ערקענט אים און פירט אים. אין יענער הַשְׁקָפָה דַוונען מיר זיך אַליין אַ סֵדֶר: קודם איז דאָ דער יוֹדֵעַ, דערנאָך זיינען דאָ די נִידָּעִים, און דערנאָך איז דאָ די פְּעֻלַּת־הַיְּדִיעָה וואָס פֿאַרבינדט צווישן זיי. און אַלץ־דאָס איז נאָר אין דער תְּפִיסָה פֿון תַּחְתּוֹן, אין די לְבוּשִׁים פֿון אַ "מַחֲשָׁבָה וואָס איז אַ נִבְרָא".

"מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה", לְעוּמַּת דעם, איז ווי די עוֹלָמוֹת שטייען אינעווייניק אין דער אֱלוֹקוּת: נִיט ווי עפּעס חִיצוֹנִי, נאָר ווי זיי ווערן נִכְלָל און מֻקָּף אינעווייניק אין זיין רָצוֹן און פְּשׁוּטֶער דַּעַת פֿון אֵין־סוֹף, אַז גאַנצע זייערע מְצִיאוּת איז גאָרנישט אַנדערש ווי זיין מַחֲשָׁבָה אויף זיי. דאָרטן האָט דער נִידָּע בכלל קיין אייגענע עמידה; זיין גאַנצע מְצִיאוּת איז נאָר דאָס, אַז ער יִתְבָּרֵךְ ווייסט אים. און ממילא, זיין יְדִיעָה ווערט נִיט מִתְפָּעֵל פֿון דעם נִידָּע, דען דאָרטן איז נִיטאָ קיין אַנדערע מְצִיאוּת וואָס זאָל קענען מִתְפָּעֵל זיַין; נאָר דער נִידָּע אַליין איז דער וואָס ווערט מִתְפָּעֵל – און אַפִילוּ נִבְרָא – פֿון דער יְדִיעָה.

און דאָס איז דער בֵּיאוּר וואָס דער אַדמו"ר הַזָּקֵן בֵּאַר׳ט לאַנגע אין אָנהייב "שַׁעַר־הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה". ער בֵּאַר׳ט דאָרטן, לְפִי דעם מַאֲמָר "לְעוֹלָם ה׳ דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם", אַז דער דִּבּוּר הָאֱלוֹקִי וואָס ער האָט אַ מאָל געזאָגט "יְהִי רָקִיעַ" דאַרף שטענדיק שטיין און זיַין אינעווייניק אין דעם רָקִיעַ, מחַיֶּה און מהַוֶּה אים אין יעדן רגע ורגע; אַז ווען, חס וְשָׁלוֹם, יענער דִּבּוּר וואָלט זיך אָפּגעצויגן אַ רגע, וואָלטן די שָׁמַיִם זיך אומגעקערט צו אַיִן וָאֶפֶס ממש, ווי פֿריִער דער בְּרִיאָה. און ער ציִעט דאָס אַריבער אויף אַלע בְּרוּאִים, אַז גאַנצע זייערע מְצִיאוּת איז דער דִּבּוּר און די תְּמִידִית־אֱלוֹקִיתע מַחֲשָׁבָה אויף זיי.

און איצט, ווען מיר הערן, אַז די עוֹלָמוֹת זיינען שטענדיק אין זיין דִּבּוּר און אין זיין מַחֲשָׁבָה יִתְבָּרֵךְ, אויב מיר ווען דאָס אויסלייגן לְפִי דעם אֱנוֹשִׁישן באַגריף, פֿאַלן מיר ווידער אַריַין אין יענער טעות, פֿון וועלכער מיר האָבן געוואָלט אַנטלויפֿן: אַז זיין מַחֲשָׁבָה איז ווי אונדזער מַחֲשָׁבָה, וואָס איז אַ פְּעֻלָּה וואָס קומט און ליגט אויף אַ זאַך חוץ איר. דערפֿאַר לייגט דער אַדמו"ר הַזָּקֵן צו און אונטערשטרייַכט, אַז יענע דִּבּוּר און מַחֲשָׁבָה זיינען נִיט ווי דִּבּוּר און מַחֲשָׁבָה פֿון בָּשָׂר וָדָם, חס וְשָׁלוֹם. דען בייַ אַ מענטש גייט דער דִּבּוּר אַרויס פֿון אים און טרענט זיך אָפּ פֿון דעם מְדַבֵּר; און די מַחֲשָׁבָה אויך, כאָטש זי בלייַבט אינעווייניק, איז זי אַ באַזונדערער כֹּחַ פֿון עצם־הַנֶּפֶשׁ, און זי קען זיך אַ מאָל באַשעפֿטיקן מיט דעם זאַך און אַ מאָל מיט אַ אַנדערן. זי קען זיך אויפֿוועקן, אויפֿהערן, זיך טוישן, און זי ווערט מִתְפָּעֵל פֿון דעם עצם, אין וועלכן זי מִתְבּוֹנֵן איז. נִיט אַזוי בייַם בּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, דאָרטן איז נִיטאָ אַזאַ הַפְרָדָה: זיין "דִּבּוּר" איז נִיט קיין זאַך וואָס גייט אַרויס פֿון אים, און זיין "מַחֲשָׁבָה" איז נִיט קיין תּוֹספֿדיקער כֹּחַ אויף זיין עצם. נאָר ער און זיינע כּוֹחוֹת זיינען איין פְּשׁוּטֶער אַחדוּת; די עצם־מְצִיאוּת פֿון וואָס ס׳איז דאָ, איז וואָס מיר רופֿן, לצורך־הֲבָנָתֵנוּ, זיין "מַחֲשָׁבָה" און זיין "דִּבּוּר".

דערפֿאַר בֵּאַר׳ט דער אַדמו"ר הַזָּקֵן, אַז דער הֶבְדֵּל איז נִיט אין אים יִתְבָּרֵךְ, נאָר אין די מְקַבְּלִים. יענער זעלבער אֱלוֹקִישער אָר, וואָס מצד אים איז ער גאָר פָּשׁוּט און נִיט צעטיילט, ווען ער גייט אַראָפּ דורך סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, זעט ער אויס ווי "דִּבּוּר", ווי אוֹתִיּוֹת, ווי צורות וואָס צעטיילן זיך און ברייטערן זיך אויס, און די עוֹלָמוֹת נעמען פֿון אים ווי פֿון אַ דִּבּוּר וואָס מחַיֶּה זיי. אָבער מצד אים אַליין, "לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵיהּ כְּלָל" – הייסט, אַז אויך דער גֶדֶר פֿון "מַחֲשָׁבָה" פּאַקט אים בכלל נִיט אין דעם זין פֿון אַ "מַחֲשָׁבָה וואָס איז אַ נִבְרָא".

און לְפִי דעם קען מען איצט נאָך מער פּינקטלעך בֵּאַר'ן דעם הֶבְדֵל צווישן אַ מַחֲשָׁבָה וואָס ווערט מִתְפָּעֵל פֿון דעם עצם, אין וועלכן זי באַשעפֿטיקט זיך, און צווישן אַ מַחֲשָׁבָה וואָס איז אַ פְּשׁוּטֶער עצם. אין דעם נִבְרָאדיקן שֵׂכֶל איז דער עצם פֿון מַחֲשָׁבָה די תְּפִיסָה אין אַ זאַך חוץ איר. דערפֿאַר איז זי בְּהֶכְרֵחַ אַ בחִינָה פֿון אַ כְּלִי וואָס איז אָפֿן פֿאַר דעם וואָס גייט דורך אים, און זי נעמט אָן צורה, קאָליר און הַגְבָּלָה לְפִי דעם וואָס זי נעמט אַרײַן. אַ מַחֲשָׁבָה אויף אַ צאָל איז ניט ווי אַ מַחֲשָׁבָה אויף אַ נִיגּוּן; ווען אַ מענטש טראַכט וועגן שִׂמְחָה – ווערט זיין מַחֲשָׁבָה אַליין שׂמֵחָה; ווען ער טראַכט וועגן כְּאֵב – צִמְצוּם'ט זיך די מַחֲשָׁבָה און ווערט כאֵביק. דער עצם גייט אַרײַן; דער יוֹדֵעַ און דער נִידָע זיינען ניט איינס.

ניט אַזוי אין "דַּעַת הָאֱלוֹקִית", דאָרטן איז בכלל ניטאָ קיין אַנדערע מְצִיאוּת; "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" אין גאַנצער פְּשִׁיטוּת. גאַנצע סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, פֿון די עֶלְיוֹנִים עוֹלָמוֹת אַראָפּ ביז די תַּחְתּוֹנִים, איז גאָרנישט אַנדערש ווי אַ תְּלוּת אין זיין רָצוֹן און דַּעַת. זיין "מַחֲשָׁבָה" אויף זיי איז גאָרנישט אַנדערש ווי זיין עצְמוּתוֹ ווי ער מתְיַחֵס איז צו זיי, און ווײַל זיין עצם איז פָּשׁוּט – איז אויך די "מַחֲשָׁבָה" פָּשׁוּט. זי ווערט ניט מִתְפָּעֵל פֿון זיי; לְהֵפֶךְ, זיי האָבן ניט קיין גֶדֶר, נאָר ווי מִתְפָּעֲלִים פֿון איר. איר מְצִיאוּת איז ניט "אויף" אַ באַשטימטן זאַך; זי איז, און דורך איר זײַן – מְהַוֶּה זי אַלץ.

און מיט דעם וועלן מיר צוריקקומען צו ענין־הַמַּלְכוּת. ווען מיר האָבן פֿריער געזאָגט, אַז די מַלְכוּת איז די מִדָּה דורך וועלכער דער אֵין־סוֹף מִתְיַחֵס איז צו גְבוּל, און אַז זי איז דער שֹׁרֶשׁ פֿון די עוֹלָמוֹת, וואָלט אַ מענטש געקענט טעות'ן צו מיינען, אַז די מַלְכוּת איז ווי אַ באַזונדערער כֹּחַ, זי האָט אייגענע פְּנִימִיּשע חַיִּים, און די עוֹלָמוֹת ליגן ווי איר תּוֹכֶן אינעווייניק אין איר. אָבער לְפִי אַלְץ־נַ"ל דאַרף מען זאָגן, אַז אויך די מַלְכוּת, כאָטש מ'רופֿט זי "פֶּה" און "דִבּוּר", איז גאָרנישט אַנדערש ווי דער אֵין־סוֹף אַליין ווי ער וויל זײַן מלך. דער תּוֹאַר "מַלְכוּת" באַשרײַבט זיין רָצוֹן צו זײַן מלך, און ניט קיין צֹרֶךְ וואָס דרוקט אים פֿון דרויסן, און אַפִילו ניט קיין נײַע התְעוֹרְרוּת וואָס ווערט געבוירן אינעווייניק אין אים, חס וְשָׁלוֹם, נאָר אַ נִצְחִי'שער אֹפֶן אין זיין אֵין־סוֹף – "אַזוי איז ער, און אַזוי האָט ער געוואָלט זײַן".

דערפֿאַר, ווען מיר רעדן וועגן "מַחֲשָׁבָה מַלְכוּתִית" – און דאָ הייבן מיר אָן צו דיפֿינירן דעם נײַעם ענין פֿון "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" – איז ניט די כַּוָּנָה אויף אַ מַחֲשָׁבָה וואָס שטייט קעגן די עוֹלָמוֹת, ווי זי וואָלט געווען דאָ פֿרִיער און דערנאָך אַרײַנגענומען זיי אין זיך ווי תּוֹכֶן. נאָר "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" איז אַ נאָמען אויף פְּשִׁיטוּת־מְצִיאוּתוֹ ווי זי כּוֹלֶלֶת, אין איין פָּשׁוּט'ן בליק, ביידע – דעם סִפּוּר פֿון די עוֹלָמוֹת און דעם סִפּוּר פֿון יעדער יחיד'דיקער נְשָׁמָה, צוזאַמען מיט דעם רָצוֹן אַליין, אַז ס'זאָל בכלל זײַן אַזאַ סִיפּוּר פֿון אַ עולם.

צו בֵּאַר'ן דאָס: אין דער אֱנוֹשִׁישער תְּפִיסָה איז שטענדיק דאָ אַ חִלּוּק צווישן דעם צִבּוּר'יִשן סִיפּוּר און דעם פְּרָטִישן סִיפּוּר. אויך דער גרעסטער אֱנוֹשִׁישער מלך, וועמענס דַּעַת קען אַרומנעמען דעם כְּלָל, דאַרף איבערפֿירן זיין מַחֲשָׁבָה פֿון די תּוֹעֲלוֹת פֿון דער מדִינָה צו די תּוֹעֲלוֹת פֿון דעם יחיד, פֿון די מלחָמוֹת פֿון דער מדִינָה צו די טרערן פֿון אַ יחיד'יִשן יָתוֹם. זיין מַחֲשָׁבָה קען ניט אמת'דיג אַרומנעמען ביידע אין גאַנצן טיפֿן אין איין רגע; ער דאַרף זיך באַוועגן פֿון איינעם צום

צווייטן. און ווען ער מתְבּוֹנֵן איז אין כְּלָל – ווערן די פְּרָטִים ממילא פֿאַרבלאָנדזשעט; און ווען ער גייט אַרײַן אין פְּרָט – ווערט דער כְּלָל אָפּגעדרוקט אין הינטערגרונט. דאָס איז דער גְבוּל פֿון אַ "מַחֲשָׁבָה וואָס איז אַ נִבְרָא": זי איז סֵדֶרדיק, רצוּפָה אין צײַט, מְגֻבֶּלֶת און טוישט זיך לְפִי איר תּוֹכֶן.

"מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" אין אֱלוֹקוּת, לְעוּמַּת דעם, דאַרף מען פֿאַרשטיין (בדרך־מָשָׁל און גלײַכצײַטיק אין שלילָה פֿון אַלע גַשְׁמִיּוּת לגמרי) ווי אַ פָּשׁוּט'ן נִצְחִי'שן בליק, אין וועלכן איז ניטאָ ניט "פֿריִער" און ניט "שפּעטער", ניט "כְּלָל" און ניט "פְּרָט", ניט קיין באַוועגונג פֿון צִבּוּר צום יחיד און ניט אַ היפוך. אין יענעם איינעם אֱלוֹקִישן "הַבָּטָה", אויב מעג מען עס אַזוי רופֿן, איז אַרײַנגעכאַפּט גאַנצע סִיפּוּר־הַהִסְטוֹרְיָה פֿון אַלע עוֹלָמוֹת – פֿון דעם ערשטן רגע פֿון "יְהִי אוֹר" ביז גְמַר־הַבֵּירוּר – צוזאַמען מיט גאַנצן מהלך־הַחַיִּים פֿון יעדער יחיד'דיקער נְשָׁמָה, פֿון איר שֹׁרֶשׁ אין די עֶלְיוֹנִים עוֹלָמוֹת ביז איר יְרִידָה אין גוף און איר עלִיָּה צוריק אַרויף. און אַלץ־דאָס איז ניט קיין תּוֹסֶפֶת אויף אים, נאָר פְּשִׁיטוּת־אַחדוּתוֹ ווי זי בּוֹחֶרֶת צו זײַן מלך.

אין לשוֹן־הַחֲסִידוּת קען מען זאָגן, אַז "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" איז ווי אַ מין "בֵּינַיִם" צווישן "מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה" און "מַחֲשָׁבָה תַּחְתּוֹנָה". פֿון אויבן – איז זי גאָר מְיוּחֶדֶת מיטן פָּשׁוּט'ן עצם, אָן הַגְּבָלָה און אָן הִתְפָּעֲלוּת; און פֿון אונטן – איז זי דער מקור פֿון אַלע צעטיילטע סִיפּוּרִים וואָס מיר רופֿן עוֹלָמוֹת און נְשָׁמוֹת, מַלְכוּת און עם. אָבער אין איר אַליין איז זי ניט קיין סִיפּוּר און ניט קיין נוֹשֵׂא; זי איז די יְדִיעָה פֿון מלך אויף זיך אַליין ווי אַ מלך. זי איז זיין רָצוֹן צו זײַן מלך, צוזאַמען מיט גאַנצע מַלְכוּת ווי זי נִכְלֶלֶת אינעווייניק אין דעם רָצוֹן, אין איין פּשוּט'ן נקֻדַּת־דַּעַת.

און דאָס איז פְּנִימִיּוּת־הָעִנְיָן, וואָס מ'זאָגט, אַז זיין מַלְכוּת יִתְבָּרֵךְ איז זיין רָצוֹן צו זײַן מלך און ניט קיין צֹרֶךְ. דען אַ צֹרֶךְ ווערט שטענדיק געוועקט פֿון אַ עצם וואָס עס פעלט אים: דער הונגעריקער איז הונגעריק, ווײַל ס'איז דאָ עסן וואָס ער האָט ניט; דער איינזאַמער האָט געגועים, ווײַל ס'איז דאָ חֶבְרָה פֿון וועלכער ער איז אָפּגעטיילט. אָבער אַ רָצוֹן וואָס שָׁרוּשׁ'ט זיך אין עצם איז ניט צו פֿילן אַ חסרון, נאָר ער איז אַ גִלּוּי פֿון דעם עצם אַליין. אַזוי אויך, זיין רָצוֹן יִתְבָּרֵךְ צו זײַן מלך, ווי ער איז אין "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית", איז ניט ווײַל ס'זיינען שוין דאָ עוֹלָמוֹת און נְשָׁמוֹת וואָס דאַרפֿן אַ מלך, חס וְשָׁלוֹם, נאָר ווײַל ער, אין זיין מוחלט'ער חֵרוּת, בּוֹחֵר אַז ס'זאָל זײַן אַ מַלְכוּת און אַז ער זאָל זײַן איר מלך. און אין יענער בחִירָה אַליין זיינען שוין נִכְלָל אַלע פְּרָטִים פֿון דער מַלְכוּת.

לְפִי דעם ווערט איצט נאָך שאַרפֿער מְבֹאָר דער הֶפְרֵשׁ צווישן דער אֱלוֹקִישער תְּפִיסָה און דער אֱנוֹשִׁישער תְּפִיסָה. אַ מַחֲשָׁבָה אֱנוֹשִׁית, אַפִילו ווען זי איז אויף אַ "מַלְכוּתִ'שער" מדרגה, איז שטענדיק אַ תְּנוּעָה צום עצם און אַ שִׁנּוּי דורך דעם עצם. זי איז ווי אַ כְּלִי וואָס פֿילט זיך און לויפֿט אויס; איר כָּבוֹד איז צו ווערן מִתְפָּעֵל. ניט אַזוי די "מַחֲשָׁבָה" אֱלוֹקִית, און בפרט "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית": זי איז דער היפוך – זי איז פְּשִׁיטוּת־מְצִיאוּתוֹ פֿון מלך, פֿון וועלכער אַלע עצמים נעמען אַליין דעם עצם־אֶפְשָׁרוּת צו ווערן אַרײַנגעכאַפּט אין אַ מַחֲשָׁבָה. די עוֹלָמוֹת גייען ניט אַרײַן אין איר; זיי גייען אַרויס פֿון איר. זי ווערט ניט "מַלְכוּתִית" ווײַל ס'זיינען דאָ נִבְרָאִים; די נִבְרָאִים זיינען ווײַל ער איז מלך.

און אַפֿילו אַזוי, די תּוֹרָה בּוֹחֶרֶת צו רעדן אין לשׁוֹן־מְלָכִים און אין לשׁוֹן־מַחֲשָׁבָה, און צו באַשטימען אין הֲלָכָה אַ "מַלְכוּת בָּשָׂר וָדָם", וואָס איז אַ שוואַכער רֶשֶׁם פֿון יענער עֶלְיוֹנֶער מִדָּה, כּדי ס׳זאָל זײַן אַ געוויסע אֲחִיזָה פֿאַר אונדזער שֵׂכֶל און האַרץ. ווײַל ווען דער יִיד וועט מתְבּוֹנֵן זײַן, ווי דער האַרץ פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם טוישט זיך דורך זיין מַלְכוּת, און ווי ער דאַרף האַלטן אין זיין דַעַת ביידע – דעם כְּלָל און דעם פְּרָט – וועט ער קענען, בדרך־רחוּק און שְׁלִילָה, אָנהייבן צו פֿילן, אַז אויבן איז דאָ אַ "מַחֲשָׁבָה" פֿון דעם הייליקן מלך, וואָס האַלט אַרום אויך אים, זיין קליינעם סִיפּוּר, צוזאַמען מיטן גאַנצן קאָסמאָס, אין איין פָּשׁוּט׳ן בליק.

די הַרְגָּשָׁה וועט זײַן אַ יְסוֹד פֿאַר דער ווײַטערדיקער עֲבוֹדָה, אין עמידָה און אין יום־הַכִּפּוּרים: צו וויסן זיך אַליין ווי ער שטייט אינעווייניק אין דער "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית", אינעווייניק אין יענעם פָּשׁוּט׳ן מַלְכוּת׳ישן בליק, וואָס גייט ניט אַוועק פֿון אים אַ רגע. נאָר פֿאַרן מיר וועלן קומען צו דער עֲבוֹדָה פֿון עמידָה, דאַרף מען קודם פֿאַרשטיין, וועלכע תְּנוּעַת־הַלֵּב די הַכָּרָה איז באַשטימט צו אויפֿוועקן אין דער נֶפֶשׁ: די יִרְאָה און די אַהֲבָה וואָס פּאַסט צו אַ יענעם, וואָס ווייסט, אַז "מַחֲשֶׁבֶת־הַמֶּלֶךְ" איז אויף אים שטענדיק. און דאָס וועט זיך מבֿאָר ווערן אין דער המשך, ווען מיר וועלן רעדן וועגן דער יִרְאָה, די אַהֲבָה און דעם רחוּק פֿאַרן מלך.

ו

און עַצְתָּה, פֿון דער הַכָּרָה אַז "מַחֲשֶׁבֶת־הַמֶּלֶךְ" איז אויף אים, דאַרף זיך אין דער נֶפֶשׁ ניט נאָר אַנטשטיין אַ הַשְׂכָּלָה, נאָר אויך אַ מַעֲמָד, אַ מַצַּב־הַנֶּפֶשׁ פֿון יִרְאָה און אַהֲבָה. ווײַל ס׳איז ניט גענוג, אַז דער יִיד זאָל וויסן, אַז ער איז נֶאֱחָז אינעווייניק אין דער "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית"; נאָר ער דאַרף זיך אויך פֿילן אַליין ווי איינער וואָס מ׳זעט אים, ווי איינער וואָס שטייט mammesh בִּפְנֵי דעם מלך. און די הַרְגָּשָׁה נעמט איר ערשטע צוּרָה דורך דעם מָשָׁל פֿון "מלך בָּשָׂר וָדָם", אין וועלכן די תּוֹרָה און חז"ל באַשרייבן בִּפְרָט די אֵימָה און די אַהֲבָה פֿון די נְתִינִים קעגן זייער מלך.

מיר געפֿינען אין רַמְבּ"ם הִלְכוֹת מְלָכִים, אַז דער פַּחַד פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם ווערט באַשריבן אין אַ זייער שאַרפֿן לשון. ער שרײַבט, אַז אַ מענטש דאַרף לייגן אויף זיך די אֵימַת־הַמֶּלֶךְ מיט אַ תְּכִיפוּת יְתֵרָה; און אַז ער טאָר ניט זיצן אויף זײַן אָרט, און ניט רעדן פֿאַר אים, און ניט זיך צוגעווינען צו אים צו פֿיל; און אַז די אֵימַת־הַמֶּלֶךְ זאָל זײַן אויף דעם עם ווי די אֵימַת־שָׁמַיִם. און פֿון דעם איז מובן, אַז דער געבעטערטער רִגְשִׁי־מַצָּב איז ניט סתָּם אַ חִיצוֹנִי כִּבּוּד, נאָר אַ טיפֿער פְּנִימִי פַּחַד, אַ רְעָדָה וואָס נעמט אַרום דעם מענטש ביז אַז זײַנע נאַטירלעכע תְּנוּעוֹת ווערן אָפּגעהאַלטן, זײַנע ווערטער ווערן אָפּגעמאָסטן, און די חֲוָיָה פֿון דעם "אֲנִי" אַליין צִמְצוּמט זיך צוזאַמען בִּפְנֵי דער מַלְכוּת׳דיקער נוֹכְחוּת.

און כּדי צו צײַכן, וואָס פֿאַר אַ מין אֵימָה אַזאַ דאָס איז, דערציילט דער מִדְרָשׁ וועגן שְׁלֹמֹה־הַמֶּלֶךְ, וואָס זײַן כִּסֵּא איז געווען געמאַכט אין חָכְמָה און אין אַ גרויסן פֶּלֶא, ביז אַז יעדער איינער וואָס איז אַרויף אויף אים, האָט זיך אָנגעפֿילט מיט פַּחַד. חַיּוֹת פֿון זָהָב און לייבן און נְשָׁרִים זענען געווען דאָרט, און מַכְנִיזְמִים וואָס שטופּן זיך, און טרעפּן וואָס רעאַגירן, ביז אַז

דער וואָס ניגנבֿעט זיך צו דערנעענטערן, פֿילט זיך אַרומגעכאַפּט מיט אַ כּיריאָגראַפֿיע פֿון הוד־מַלְכוּת, און זײַן האַרץ ווערט צעלאָזט אין אים. ניט, אַז די מכשִׁירִים שאָדיקן אים, חס ושלום, נאָר זיי גִלוּי׳ען אים, ווי נידעריק זײַן מַעֲמָד איז, און ווי גרויס איז דער, וואָס זיצט אויף אַזאַ כִּסֵא. און ס׳קומט אויס, אַז דער כִּסֵא אַליין ווערט ווי אַ מלַמֵד פֿון אֵימָה, וואָס חוֹקֵק אין האַרץ פֿון יעדן באַזוכער פֿון דעם כִּסֵא די הַרְגָשָׁה פֿון זײַן קַטְנוּת און די רוֹמְמוּת פֿון דעם מלך.

נאָר כּדי צו פֿאַרשטיין, וואָס דאָס ווייזט אָן אין עֲבוֹדַת־הַשֵּׁם, דאַרף מען פֿריִער פֿאָרשטעלן די הִבְחָנָה צווישן די פֿאַרשידענע לשונות, מיט וועלכע די תּוֹרָה און חז"ל ניצן זיך בײַם ענין פֿון יִרְאָה: פַּחַד, אֵימָה און יִרְאָה. פַּחַד איז די שאַרפֿע, גלײַכדיקע בהָלָה פֿון עפּעס וואָס קען שלאָגן, די אינסטינקטיווע תְּנוּעָה פֿון זיך צוזאַמענעמען און אַנטלויפֿן בײַ אַ בריאָה וואָס פֿילט זיך באַדראָעט. אֵימָה איז אַ שווערערע דְאָגָה, אַ כֹּבֶד וואָס ליגט אויף דעם מענטש, ווען ער קומט אַרײַן אין אַן אוִיר פֿון גְּדוּלָּה, אַפֿילו אָן קיין דירעקטן איום. און יִרְאָה איז אַ מער כְּלָלִית׳ע לשון: זי קען אַרײַננעמען ביידע, נאָר אין איר שֹׁרֶש איז זי אַ לשון פֿון רְאִיָּה (ווײַל זי איז פֿון די זעלבע אותיות ווי רְאִיָּה), אַ השָׂגָה וואָס טוישט דעם זעענדיקן, אַ הַכָּרָה אין עפּעס וואָס איז העכער פֿון אים, וואָס פֿאָדערט אַ טויש אין זײַן מַעֲמָד.

אין "מלכות בָּשָׂר וָדָם" געפֿינען זיך אַלע דרײַ. ס׳איז דאָ פַּחַד, ווײַל דער מלך האָט אַ כֹּחַ אויף לעבן און טויט, צו גוזר זײַן אַ דין אין אָרט. ס׳איז דאָ אֵימָה, ווײַל די טַקְסִים, די שׁוֹמְרִים, דער כִּסֵא, דער ריחוק און די חֻקִּים וואָס אַרומנעמען אים, שאַפֿן אַ פֿעלד פֿון כֹּבֶד, אין וועלכן אַ מענטש גייט ניט אַרײַן מיט קַלּוּת־ראֹש. און ס׳איז דאָ יִרְאָה אין אַ טיפֿערן זין, ווײַל אַליין דער מַרְאֶה פֿון אַ אמת׳ן מלך – זײַן יִשּׁוּב־הַדַּעַת, די חָכְמָה וואָס לײַכט אין זײַנע אויגן, די מַשָּׂא־הָעָם וואָס ליגט אויף אים – חוֹקֵק זיך אַרײַן אין דעם זעענדיקן און לאָזט אים אַנדערש ווי ער איז געווען.

אָבער זע, דער רַמְבַּ"ם אין הִלְכוֹת יְסוֹדֵי־הַתּוֹרָה, ווען ער רעדט וועגן יִרְאַת־ה׳, הייבט ער ניט אָן מיט פַּחַד־הָעוֹנֶשׁ, נאָר מיט התבּוֹנְנוּת אין זײַנע גרויסע און נוֹראָ׳דיגע מעשׂים און בריאָות, ביז אַז דער מענטש דערקענט זײַן אֵין־סוֹף׳דיקע חָכְמָה, און גלײַך ווערט ער צוגעצויגן צו לויבן און זיך מתאַווה זײַן צו וויסן; און ווען ער פֿאַרטיפֿט זיך אין די זאַכן, טרעט ער צוריק און ציטערט, און ער ווייסט, אַז ער איז אַ קליינע און נידעריקע בריאָה, פֿינצטער, און שטייט מיט אַ ביסל דַּעַת בִּפְנֵי אַ שליימדיקע חָכְמָה. און פֿון דאָ זעט מען, אַז די יִרְאָה וואָס איז אַ מִצְוָה, איז אין איר עיקר ניט קיין פַּחַד פֿון נזק, נאָר אַ אֵימַת־רוֹמְמוּת – "יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת" – וואָס ווערט געבוירן פֿון דער רְאִיָּה פֿון זײַן גְּדוּלָּה און די אַיִן־האַוועה פֿון דעם מענטש קעגן איר.

און מוכרח צו זאָגן, אַז ווי אין "מלכות בָּשָׂר וָדָם" איז דאָ אַ הִירַרְכִיָּה אינעווייניק אין דער יִרְאָה – אַ פּשוטער פַּחַד פֿון דעם שֵׁבֶט־הַמֶּלֶךְ, אַ טיפֿערע אֵימָה פֿון זײַן רוֹמְמוּת, און אַ מְשַׁנֶּה־יִרְאָה וואָס ווערט געבוירן פֿון דער רְאִיָּה פֿון אמת׳ער מלכות – אַזוי אויך אין עֲבוֹדַת־הַשֵּׁם זענען דאָ דרגות. ס׳איז דאָ "יִרְאַת־הָעוֹנֶשׁ", פַּחַד־הָעוֹנֶשׁ, וואָס איז אויך אַ פַּחַד־הַמֶּלֶךְ, ווײַל

די עוֹנָשִׁים זענען זיינע גְזֵרוֹת; נאָר דאָס איז אַ יִרְאָה וואָס בלײַבט סובבֿ אַרום אים אַליין, אַרום זײַן פּערזענלעכע טובה. און העכער פֿון איר שטייט "יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת", אין וועלכער די יִרְאָה ווערט געבוירן פֿון דעם בִּטּוּל אין דער נֶפֶשׁ בִּפְנֵי זײַן רוֹמְמוּת, אָן קיין שום אייגענעם חֶשְׁבּוֹן.

און דאָס איז דער עיקר וואָס דער מָשָׁל פֿון "מלכות בָּשָׂר וָדָם" גיט אונדז: ניט אין דעם תּוכן פֿון דער יִרְאָה, נאָר אין איר סדר. ווײַל בִּפְנֵי דעם מלך, אַפֿילו ווען דער מענטש טראַכט ניט וועגן קיין עוֹנֶשׁ, קען ער זיך ניט אָפּהיטן פֿון פֿילן, אַז ער קומט אַרײַן אין אַן אַנדער תְּחוּם, אין וועלכן ער איז ניט מער דער בַּעַל־הַבַּיִת אויף זיך אַליין. זײַנע תְּנוּעוֹת ווערן זאָרגפֿאַלטיק, זײַן דִּבּוּר ווערט אָפּגעמאָסטן, און ס'איז דאָ אַ געוויסער רִחוּק, וואָס ער וואַגט זיך ניט צו איבערגיין. און דער רִחוּק איז ניט קיין גַשְׁמִי'דיקע מידה, ווײַל ער קען שטיין נאָענט אין אָרט; נאָר דאָס איז אַ פְּנִימִי'שער רֶוַח, אַ הַכָּרָה, אַז "איך" און "ער" זענען ניט אויף דעם זעלבן מישור. און אַזאַ איז דער צײַכענונג פֿון "יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת" בִּפְנֵי הַשֵּׁם: די נֶפֶשׁ פֿילט אַ מוחלטע רוֹמְמוּת, אַ הַגְבָּהָה וואָס איז העכער פֿון אַלע עוֹלָמוֹת, און אין דער הַרְגָּשָׁה פֿילט זי זיך אַליין מְרֻחֶקֶת, אָפּגעהאַלטן פֿון איבערגיין דעם גבֿוּל.

אָבער, מיט אַלע דעם, די יִרְאָה אַליין באַשטימט נאָך ניט דעם גאַנצן שײַכות צווישן נָתִין און מלך. ס'איז דאָ אויך אַהֲבָה. ווײַל דער עם ליבט זייער מלך – נאָר זייער אַהֲבָה איז אויף אַ באַזונדערן אופֿן. זיי ליבן אים, ווײַל ער ברענגט זיי טובה: ער פֿירט זיי צו נִצָּחוֹן, ער אָרדנט זייער עקאָנאָמיע, ער שטעלט אויף מִשְׁפָּט, און ער שיינערט די מלכות מיט שיינקייט. אָדער זיי ליבן אים צוליב זײַן פּערזענלעכן שיינקייט און כאַריזמע, דעם חֵן פֿון זײַן התנהגות, און די נְשִׂיאוּת פֿון זײַן מַעֲמָד. און אין אַלע די, איז די אַהֲבָה אַ תְּגוּבָה אויף וואָס דער מלך טוט פֿאַר זיי אָדער ווי ער זעט אויס אין זייערע אויגן.

און דערקעגן, דער רַמְבַּ"ם אין יענעם זעלבן פֶּרֶק באַשרײַבט אַהֲבַת־ה' אין אַ גאַנצנדיק אַנדער לשון. ער שרײַבט, אַז אַ מענטש איז מְצֻוֶּה צו ליבן הַשֵּׁם מיט אַ גרויסער און זייער שטאַרקער אַהֲבָה, ביז אַז זײַן נֶפֶשׁ זאָל זײַן פֿאַרבונדן אין אַהֲבַת־ה', ווי איינער וואָס איז חוֹלֵה־אַהֲבָה, און זײַן דַּעַת איז ניט פֿרײַ פֿון איר. און ווי קומט מען צו אַזאַ אַהֲבָה? דורך התבּוֹנְנוּת אין זיינע מעשׂים און גרויסע נִפְלָאוֹת, ביז אַז דער מענטש דערקענט זײַן אֵין־סוֹף'דיקע חָכְמָה, און גלײַך הייבט ער אָן צו ליבן און צו לויבן און צו פֿאַרן און זיך מתאַוֶּוה זײַן אַ גרויסע תַּאֲוָה צו וויסן דעם גרויסן נאָמען.

דאָ איז די אַהֲבָה ניט געגרינדעט אויף פּערזענלעכע הנאָה, נאָר אויף דער אֱמֶת. די נֶפֶשׁ דערקענט, אַז יענע מציאות איז דער שֹׁרֶשׁ פֿון אַלע מְציאוּת, אַז ער איז די חַיֵּי־חַיֶּיהָ בֶּאֱמֶת, און דערפֿאַר ווערט זי צוגעצויגן צו אים מיט אַ עצמית'ער מְשִׁיכָה. דאָס איז ניט קיין אַהֲבָה פֿון "איך ליב וואָס דו גיבסט מיר", נאָר "איך קען ניט אַנדערש ווי דיר ליבן, ווײַל דו ביסט מײַן מציאות". און אין פְּנִימִיּוּת ווערט נאָך מער מבֿאָר, אַז דער שֹׁרֶשׁ פֿון אַזאַ אַהֲבָה ליגט אין דעם מקור־הנפש אין אים ית', "חֵלֶק אֱלוֹקַּא מִמַּעַל מַמָּשׁ", ביז אַז עֶצֶם־מַהוּת פֿון דער נֶפֶשׁ איז אויסגעשטעלט צו אים, ווי ברזל צום מָשְׁכֶה.

און איצט קען מען ווידער פֿאַרשטיין דעם מָשָׁל און דעם נִמְשָׁל. די אַהֲבָה צום מלך בָּשָׂר וָדָם איז אַ אַהֲבָה פֿון רחוק: דער עם ווייסט ניט פֿון אים אין זיַינע פּנימיות'דיגע, פּערזענלעכע לעבן; נאָר בלויז דעם אָר־הֶחָזָר פֿון זיַין מלכות זעען זיי. זיי ליבן די הֶאָרָה. דערפֿאַר קען זייער אַהֲבָה לעבן צוזאַמען מיט אַ גרויסער יִרְאָה; און אַדרבה, די יִרְאָה פֿאַרטיפֿט די אַהֲבָה, וויַיל זי גיט איר אַ טעם פֿון ראָמאַנטיק און כִּסוּפִים צו עפּעס וואָס מ'קען ניט אָנרירן. אַזוי אויך אין עֲבוֹדַת־הַשֵּׁם איז דאָ אַ דרגה אין "אַהֲבַת־ה'", וואָס איז אַ אַהֲבָה צו דער הֶאָרָה: מען ליבט זיַין טוּב, זיַינע חסָדִים, זיַין חָכְמָה ווי זי גִלוּי'ט זיך אין דער בריאָה און אין דער תּוֹרָה. און אַזאַ אַהֲבָה קען אויך לעבן צוזאַמען מיט "יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת", און דער רחוק בטל ניט דעם קשר, נאָר ער מְזַכֵּךְ אים.

נאָר ס'איז דאָ אַ נקוּדָה אין נִמְשָׁל, אין וועלכער דער מָשָׁל ברעכט זיך. וויַיל ביַי אַ מלך בָּשָׂר וָדָם איז דער רחוק עיקרדיק צו אַזאַ אַהֲבָה: ווען ער וואָלט געוואָרן אַ פּשוטער מענטש צווישן זיינע נְתִינִים, וואָלט פֿאַרלוירן געוואָרן דער באַזונדערער טעם פֿון זייער אַהֲבָה. משא"כ ביַי השֵּׁם יתּ', אַז ווי מער דער ייִד ווייסט זיַין שֹׁרֶשׁ אין אים, אַלס מער טוישן זיך אין תּוכן זיַין אַהֲבָה און זיַין יִרְאָה. זיַין אַהֲבָה ווערט ניט נאָר צו דער הֶאָרָה, נאָר צו עֶצֶם, לְפִי ווי ס'איז ניתָּן צו דער נֶפֶשׁ זיך צו דאַווקן; און זיַין יִרְאָה ווערט ניט נאָר אַ אֵימַת־רוֹמְמוּת, נאָר אויך אַ רְעָדָה, ניט אָפּצוטרענען זיך אַ רגע פֿון יענעם, צו ווען ער איז פֿאַרבונדן אין עֶצֶם־מציאוּתוֹ.

און אין ביידע תְּנוּעוֹת צוזאַמען – אֵימַת־הָרוֹמְמוּת און אַהֲבַת־הַשֹּׁרֶשׁ – ווערט באַשטימט דער ריכטיקער מַצַּב־הַנֶּפֶשׁ פֿאַר יענעם, וואָס ווייסט, אַז "מַחֲשֶׁבֶת־הַמֶּלֶךְ" איז אויף אים. ער איז יָרֵא, ניט וויַיל דער מלך וועט אים שאָדיקן, נאָר וויַיל ער פֿאַרכט, אַז ער זאָל דורך זיינע חֲטָאִים פֿאַרהוּלען דעם בליק; און ער איז אוֹהֵב, ניט נאָר וויַיל דער מלך מאַכט אים עקזיסטירן, נאָר וויַיל ער דערקענט אין דעם מלך די אמת'ע "אֲנִי" פֿון זיך אַליין. און ביידע צוזאַמען שאַפֿן אַ מַצָּב פֿון "רחוּק בְּקִרְבָה": ער שטייט נאָענט, וויַיל זיַין שֹׁרֶשׁ איז אין אים; און אין זעלבן מאָמענט שטייט ער וויַיט, וויַיל דער מלך איז מְרוֹמָם אויף אים אין אַ אֵין־עֲרֹךְ.

און דאָס איז שוין די הֲכָנָה צום קומענדיקן ענין, וואָס איז די בפועל'דיקע הַבָּאָה בִּפְנֵי דעם מלך אין מעשׂה mammesh: ווי דער מענטש גייט, שטייט און רעדט אינעם הֵיכָל. וויַיל די פְּנִימִי'דיקע יִרְאָה און אַהֲבָה דאַרפֿן זיך אָנטאָן אין גוף, אין זיַין אופֿן פֿון זיך נאָענטערן און אין דער הַגְבָּלָה פֿון זיַינע תְּנוּעוֹת. נאָר דאַן שטייט דער נָתִין mammesh בִּפְנֵי דעם מלך, אויף אַ אופֿן וואָס שפּיגלט wider, ווי וויַיט אַ מָשָׁל קען שפּיגלען, די עֲמִידַת־הַנֶּפֶשׁ בִּפְנֵי מלך מַלְכֵי־הַמְּלָכִים אין תְּפִלָּה.

ז

מִזֶּה בָּאִים אָנוּ צוּ בַּאֵרְן דעם סֵדֶר פֿון גוף ווען ער איז נאָענט און נִגָּשׁ – ניט נאָר ווי דער האַרץ שפּירט, נאָר אויך ווי די פֿיס פֿירן זיך, ווי דער מוּנד עפֿנט זיך אָדער האַלט זיך צוזאַמען אין תּוֹקֶף. וויַיל אין מלכות בָּשָׂר וָדָם געפֿינען מיר, אַז דער אופֿן פֿון צוגאַנג אַליין, דער פּרוֹטוֹקוֹל פֿון קריבה, איז אַ עֲבוֹדָה; און דאָס איז געגעבן אין תּוֹרָה און אין דִּבְרֵי חֲזַ"ל ניט

סתּם ווי אַ מעשׂה, נאָר ווי אַ לעבעדיקער מָשָׁל אויף דעם סֵדֶר פֿון תְּפִלָּה.

און דער אָנהייב פֿון ענין זעען מיר אין מעשׂה אֶסְתֵּר־הַמַּלְכָּה. די גְּמָרָא לייגט אויס לאַנג ווי זי האָט געזאָגט "וַאֲנִי לֹא נִקְרֵאתִי לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם", און ווי איר יִרְאָה איז ניט געווען נאָר יִרְאַת־הָעוֹנֶשׁ, נאָר אַ יִרְאָה וואָס רירט אָן אין עצם מבנה־הַהֵיכָל. ווײַל דער חוק פֿון אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ איז געווען, אַז יעדער מאַן און פֿרוי וואָס וועט קומען צום מלך אין דעם פְּנִימִי־סטן הוֹף אָן אַ רוּף – "אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית"; און ווער ס׳דער מלך שטרעקט אים צו דעם גאָלדענעם שַׁרְבִיט, וועט בלײַבן לעבן. און די גְּמָרָא צייכנט אויס ווי אֶסְתֵּר, כאָטש זי איז געווען אֲהוּבָה, האָט געציטערט צו דורכגיין דעם שוועל אָן אַ רוּף, און ווי יעדער שריט און שריט וואָס זי האָט געטאָן צום פְּנִימִי־סטן צימער איז באַגלייט געוואָרן מיט יִרְאָה און תְּפִלָּה, ביז "יוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ".

און הִנֵּה, לְכָאוֹרָה קען אַ מענטש זאָגן, אַז דאָס איז אַ מעשׂה וועגן אַ רשָׁע׳יִשן מלך, וועגן אַ פרעמדן הוֹף, און וואָס האָט דאָס צו טאָן מיט דער עֲבוֹדָה פֿון אַ ייִד. אָבער דאַווקא פֿון דעם, אַז די גְּמָרָא לייגט זיך אַרײַן אין דעם סֵדֶר פֿון יענעם אַרײַנגאַנג, און פֿון דעם, אַז די גאַנצע ישׁוּעַת־יִשְׂרָאֵל אין יענער דאָר איז געווען תלוי אין דער פֿראַגע צי אֶסְתֵּר וועט קענען אַרײַנגיין אָן אַ רוּף – איז מוכרח, אַז דאָ ווערט אַנטפּלעקט דער תֹּאַר־הַפַּלְטֵרִין, דהיינו די דְּמוּת־הַהֵיכָל, וואָס איז תּוֹרָה. ווײַל דער פְּנִימִי־סטער הוֹף איז ניט אָפֿן ווי אַ גאַס, נאָר עס זײַנען דאָ חֲצֵרוֹת חִיצוֹנִיּוֹת און פְּנִימִיּוֹת, שׁוֹמְרִים, און אַ חוק פֿון רְשׁוּת. און אַפֿילו ווער ס׳דער מלך האָט ליב, טאָר ניט אַרײַנברעכן צו אים אין זײַן אייגענער צײַט און אופֿן, נאָר ער וואַרט צו ווערן גערופֿן, אָדער ער סאַקירט זײַן לעבן אויף דעם אויסשטרעקן פֿון שַׁרְבִיט־הַזָּהָב.

און אַזוי געפֿינען מיר אויך בְּנֶחֶמְיָה, אַז ווען ער האָט געשטאַנען פֿאַרן פּערסישן מלך, און דער מלך האָט באַמערקט, אַז "פָּנָיו רָעִים", האָט נֶחֶמְיָה געזאָגט "וָאִירָא הַרְבֵּה מְאֹד". און ער דערקלערט, אַז קיינמאָל ביז יענעם טאָג איז ער ניט געווען זְעֶה רַע־לְפָנָיו, ווײַל אויך דאָרטן איז געווען אַ סֵדֶר, אַז פֿאַר פְּנֵי־הַמֶּלֶךְ דאַרף דער מענטש אָרדענען זײַן פּנים, היטן זײַן האַרץ, און אַפֿילו אַ קליינער רמז אויף אַן אינערלעכן ווייטיק איז שוין אַ פּגיעה אין פּרוֹטוֹקוֹל, וואָס ברענגט אַרויס אימה. און אויך דאָרטן, ווען ער וויל רעדן, גיסט ער ניט אויס אַלע ווערטער וואָס זײַן האַרץ איז אָנגעפֿילט, נאָר ער בענטשט ערשט דעם מלך, און דערנאָך שטעלט ער פֿאָר זײַן בקָשָׁה, נאָך דעם וואָס ער האָט געבעטן אין זײַן האַרץ בַּלַּחַשׁ צום אֱלֹקֵי־הַשָּׁמַיִם.

און פֿון ביידע מעשׂיות זעען מיר אַ סך ענינים. ערשטנס, אַז עס איז אַ חילוק צווישן דעם, צו זײַן אין חִיצוֹנִי׳שער שֵׁרוּת פֿון מלך – ווי אֶסְתֵּר אין בֵּית־הַנָּשִׁים, אָדער נֶחֶמְיָה אין זײַן תַּפְקִיד פֿון מַשְׁקֶה – און צווישן דעם אַרײַנגיין אין פְּנִימִיּוּת, אין פְּנִימִי־סטן הוֹף, ווו דאָרטן איז די נִמְצָאוּת פֿון מלך אויף אַ מִיָּדִי׳שן און מגֻלֶּה׳דיגן אופֿן. צווייטנס, אַז עס איז דאָ אַ חוק פֿון רוּף – "אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא" – אַז אויב מען ווערט ניט גערופֿן, איז דער מעשׂה־הַקְּרִיבָה אַ עֲבֵרָה. דריטנס, אַז אַפֿילו ווען דער

מצב מחייבט דעם עֶבֶד צו קומען אָדער צו רעדן, דאַרף ער זיך שטיצן אויף דעם רָצוֹן־הַמֶּלֶךְ, אַז ער זאָל זיך אַנטפּלעקן צו אים – וואָס סימבאָליזירט זיך אין דעם אויסשטרעקן פֿון שַׁרְבִיט, אָדער אין דער מַרְצֶה'דיגער ענטפֿער וואָס דער מלך האָט געגעבן נֶחֱמְיָה. דער נָתִין נעמט ניט אַרייַן אין אייגענעם תְּפִיסָה די נִמְצָאוּת, נאָר ער מְקַבֵּל־זי.

אַלץ דאָס איז אויף אַ אופֿן פֿון מעשׂה. אָבער הֲלָכָה גופא נעמט אָן און אָרדענט די אימה פֿון אָרט און פֿון די חֲפָצִים וואָס געהערן צום מלך. חֲזַ"ל האָבן געלערנט, אַז עס איז אָסור צו זיצן אויף דעם כִּסֵּא פֿון מלך, און ניט צו ניצן זייַן שַׁרְבִיט אָדער זייַן שטעקן, און ניט צו רייַטן אויף זייַן פערד, און ניט אַרייַנגיין אין זייַן פְּרָטִי'שע רְשׁוּת ווי אין אַ חבֿר'ס הויז. און אין די סוגיות אין סַנְהֶדְרִין געפֿינען מיר, אַז אויך אין עניני תּוֹרָה טראָגט דער אָרט פֿון מלך אַ באַזונדערע קְדֻשָּׁה פֿון כָּבוֹד: זייַן זיץ איז ניט פֿאַר אַנדערע, און אַפִילו דער גרעסטער חכם טאָר ניט איינגעמען דעם אָרט. דער כלי אַליין – דער שטעקן, דער שַׁרְבִיט – איז באַטייטיק פֿאַרבונדן מיט זייַן אִישׁוּת; און צו נעמען עס אין דער האַנט הייסט צעמישן מדריגות, פֿאַרדאַרבן דעם חילוק צווישן דעם וואָס שטייט אין מַלְכוּת און די וואָס שטייען פֿאַר דער מַלְכוּת.

און מ'דאַרף זאָגן, אַז כאָטש אין אַ מלך בָּשָׂר וָדָם איז דאָס מצד שמירה פֿון זייַן כָּבוֹד, כּדי זאָל זיך ניט מינערן זייַן אימה אין די אויגן פֿון עם – איז דאָך אין נִמְשָׁל דאָס אַ הוראה אויף אַ טיפֿערן סֵדֶר: אַז דער כלי, דורך וועלכן די מַלְכוּת ווערט נִגְלֶה, קען דער נָתִין ניט תּוֹפֵס זייַן ווי זייַן אייגענע רְשׁוּת. עס איז דאָ אַ רְשׁוּת וואָס איז "פֿון מלך דַוְקָא", און די עֲבוֹדָה פֿון נָתִין איז צו היטן דעם גבול אין זייַן תּוֹקֶף, צו וויסן וועלכער שריט איז זייַנער און ווו זייַן שריט ענדיקט זיך.

און נאָך, עס איז דאָ אַ סֵדֶר אין ענין דִבּוּר. ווייַל פֿאַר אַ מלך בָּשָׂר וָדָם רעדט מען ניט ביז מ'גיט רְשׁוּת. דער רַמְבַּ"ם באַשרייַבט אין ענין מַלְכוּת, אַז דער וואָס רעדט פֿאַרן מלך דאַרף שטיין, און רעדן קורץ און אויף ענין, און ניט הייבן זייַן קול צו שטאַרק, און ניט צוריקענטפֿערן קעגן אים. און אַפִילו אַ אֲהוּב'דיקער עֶבֶד, וואָס איז חָבִיב אין דעם סוד פֿון פְּנִימִיּוּת בֵּית־הַמֶּלֶךְ, וואַרט צו ווערן גערופֿן מיט זייַן נאָמען אָדער מיט אַ רמז פֿון דער האַנט; און זייַן אַהֲבָה בטל ניט דעם פּרוֹטוֹקוֹל, נאָר זי פֿאַרטיפֿט זייַן זהירות אין פּרוֹטוֹקוֹל. ווייַל דאַווקא צוליב דעם וואָס ער איז נאָענט, ציטערט ער, חלילה ער זאָל זיך ניט פֿאַרפֿאַלן אין דרך־אֶרֶץ פֿון פַּלְטֵרִין.

און אַלץ דאָס, ווען מ'תַּרְגֶּמְט עס אויף דעם שִׁיעוּר־קוֹמָה פֿון עֲבוֹדַת־הַתְּפִלָּה, ווערט קלאָר. ווייַל דער מִשְׁכָּן און בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ זייַנען אָרדענט געוואָרן ווי אַ הֵיכָל־מַלְכוּת, מיט חֲצֵרוֹת און חדרים איינער נאָך צווייטן; און חֲזַ"ל האָבן שוין מַשְׁוֶה געווען דעם סֵדֶר פֿון תְּפִלּוֹת צו אַ סֵדֶר פֿון קריבה דורך אַזעלכע חֲצֵרוֹת. שַׁחֲרִית, מִנְחָה און עַרְבִית זייַנען ניט נאָר דרייַ צייַטן צו זאָגן בקָשׁוֹת, נאָר דרייַ אַנדערע צוגאַנגען, דרייַ אַרייַנגאַנגען דורך אַנדערע טירן פֿון יענעם זעלבן הֵיכָל.

שַׁחֲרִית, וואָס מ'האָט זי מתַקֵּן געווען כנגד תָּמִיד־שֶׁל־שַׁחַר, איז ווי די אַרייַנגאַנג ווען די טירן פֿון הֵיכָל עפֿענען זיך. די נֶפֶשׁ ווערט אויפֿגעוועקט פֿון שלאָף, פֿון אַ מצב פֿון קַטְנוּת און הֶעְלֵם, און מען דאַרף זיך וואַשן, אָרדענען זיך, זאָגן בִּרְכוֹת־הַשַּׁחַר און פְּסוּקֵי־דְזִמְרָא, און דאַן שטעלט מען זיך פֿאָר בייַם חִיצוֹנִי'סטן טיר. עֲבוֹדַת־הַיּוֹם שטייט פֿאַר אים ווי אַ הוֹף

אָנגעפּילט מיט שָׂרִים און מְשָׁרְתִים; די זון איז אויפֿגעגאַנגען און ליכטיקייט פֿון חֶסֶד איז נִגְלֶה. דאָס איז ווי די אַרײַנגאַנג אין חָצֵר־הַחִיצוֹנָה, ווו דאָרטן ווערט געשפּירט די נִמְצָאוּת פֿון מלך דורך זײַנע פַּרְנָסִים, גְּזֵרוֹת און פּאָן.

מִנְחָה, וואָס מ׳האָט זי מְתַקֵּן געווען כנגד תָּמִיד־שֶׁל־בֵּין־הָעַרְבַּיִם, איז ווי אַ דורכגאַנג דורך אַ פְּנִימִי׳סטן טיר אין מיטן די ענינים פֿון טאָג. דאָ האַלט דער מענטש אָפּ ווי אין מיטן זײַנע ענינים; ער קערט זיך אַוועק פֿון דעם מאַרק־הַמַּחֲשָׁבוֹת פֿון זיך און גייט אַרײַן אין אַ פְּנִימִי׳סטן הויף. און די גְּמָרָא זאָגט שוין, אַז תְּפִלַּת־מִנְחָה איז באַזונדער אין איר קַבָּלָה, ווײַל דאַן דער קְרִיבָה פֿאָדערט אַ טיפֿערע פְּנִימִי׳סטע גבוּרָה: זיך אָפּצורײַסן פֿון דער סְחַרְחֹרֶת פֿון עולם־הַמַּעֲשֶׂה און שטיין אין אַ רוּיִקערן און רײנערן אָרט. און אין מָשָׁל־הַהֵיכָל איז דאָס צו פֿאַרלאָזן דעם ציבור־ישן גאַס און דורכגיין בײַם מַעֲמָד־הַשּׁוֹמְרִים צו אַ אָרט, ווו נאָר באַזונדערע מְשָׁרְתִים טאָרן דאָרט קומען אין יענער צײַט.

עַרְבִית, וואָס מ׳האָט זי מְתַקֵּן געווען כנגד הַקְטָרַת אֵבָרִים וַחֲלָבִים בַּלַּיְלָה, איז ווי די קְרִיבָה אין אַ שעה ווען דער הֵיכָל ווערט צוגעשפּאַרט, זײַנע טירן ווערן געהיט, און די פּאַסאַזשן ווערן פֿאַרטונקלט. דער עולם גייט אין שלאָף, און די סכָּנוֹת פֿון נאַכט – בִּלְבּוּל, הֶעְלֵם, אויפֿוועקונג פֿון דִינִים – אַרומנעמען אים. צו דאַוועגען עַרְבִית כַּהֲלָכָה הייסט בעטן קְרִיבָה אין אַ שעה ווען דער צוגאַנג זעט אויס ווייניקער געגעבן, און דער שטיצן איז ניט אויף דעם סֵדֶר־הַיּוֹם־הַגָּלוּי, נאָר אויף זײַן נֶאֱמָנוּת פֿון מלך, וואָס פּושט זיך אויך בַּלַּיְלָה. דאָס איז ווי אַ אֲהוּב׳דיקער עֶבֶד, וואָס מ׳האָט אים געגעבן רְשׁוּת צו קומען "נאָך־שעה", ווי עס וואָלט געווען, אין אַ צײַט ווען די רבים זײַנען שוין אַוועק, צוליב אַ ענין פֿון קִרְבָה וואָס געהערט צו דעם פְּנִימִי׳סטן רָצוֹן פֿון מלך.

אָבער הִנֵּה, אין יעדער פֿון די דרײַ תְּפִלּוֹת איז ווידער אַ סֵדֶר פֿון חֲצֵרוֹת און אַ פְּנִימִי׳סטן צימער. עס איז די קְרִיבָה דורך בְּרָכוֹת און שְׁבָחִים, וואָס איז ווי די הַלִיכָה אינעווייניק אין די פּאַסאַזשן; און עס איז די עֲמִידָה־שֶׁבַּעֲמִידָה, וואָס איז דער פְּנִימִי׳סטער הויף פֿאַר פְּנֵי־הַמֶּלֶךְ. נאָר דאָס וועט זיך מסבר ווערן בְּאֹרֶךְ ווייטער, ווען מיר וועלן קומען צו בַּאֵרְן דעם מבנה פֿון עֲמִידָה אַליין.

וואָס שייך צו אונדז דאָ איז, צו פֿאַרלייגן דעם יסוד, אַז דער אופֿן אַליין, ווי דער מענטש גייט, וואַרט און רעדט – דאָס גופא איז עֲבוֹדָה. ווי אֶסְתֵּר האָט געפֿאַסט און אָנגעטאָן מַלְכוּת פֿאַר איר אַרײַנגאַנג, און זי האָט אָרדענט איר לבוּשִׁים און איר מַחֲשָׁבָה; און ווי נֶחֶמְיָה האָט אָרדענט זײַן פּנים און געווישט אַ תְּפִלָּה אין האַרצן, איידער ער האָט געענטפֿערט דעם מלך; און ווי הֲלָכָה אָסערט דעם מענטש אײַנצונעמען דעם אָרט פֿון מלך אָדער ניצן זײַנע כֵּלִים – אַלץ דאָס ווערט, אין נִמְשָׁל, אַ סֵדֶר פֿון קְרִיבַת־הַנֶּפֶשׁ צו תְּפִלָּה.

דער יִיד דאַרף וויסן, אַז ער ברעכט ניט אַרײַן פֿאַר פְּנֵי מלך מַלְכֵי־הַמְּלָכִים. ער גרייט זיך צו, ער גייט דורך די "שׁוֹמְרִים" פֿון הַסָּחוֹת און גַּסּוּת – נְטִילַת־יָדַיִם, אוועקנעמען דִבּוּרֵי־חוֹל, אָרדענען די שְׁבָחִים – און ערשט דערנאָך קומט ער אין "חָצֵר־הַפְּנִימִית", וואָס איז די עֲמִידָה. און אויך דאַן רעדט ער ניט לאַנג אויף אַ אומבאַגרעניצטן אופֿן, נאָר ער באַגרעניצט

זיך אויף דעם נוסח וואָס חֲזַ"ל האָבן מתַקֵן געווען, ווי אַ נָתִין וואָס ניצט נאָר די לְשוֹנוֹת וואָס פּאַסן צום הֵיכָל.

און אין דעם איז פאַרבאָרגן אַ דאַקער ענין. ווײַל אין אַ מלך בָּשָׂר וָדָם איז די גאַנצע סיסטעם צו היטן זײַן כָּבוֹד און די יַצִּיבוּת פֿון זײַן מַלְכוּת. ניט אַזוי בײַ ה' יִתְבָּרֵךְ, וואָס איז מְרוֹמָם העכער אַלע שִׁנּוּי; דער פּרוֹטוֹקוֹל איז לטוֹבַת־הַנָּתִין. די ריבּוּי־הַשְּׁעָרִים און שׁוֹמְרִים, דאָס וואַרטן צו ווערן גערופֿן, די הַגְבָּלָה פֿון תְּנוּעוֹת און דִּבּוּר – אַלץ דאָס שאַפֿט אין נֶפֶשׁ די כֵּלִים צו מְקַבֵּל זײַן דעם גִּלּוּי פֿון מַלְכוּת־הַמֶּלֶךְ אָן זיך צעברעכן. דער הֵיכָל איז געבויט געוואָרן פֿאַר אונדז, און ניט פֿאַר אים; נאָר ווײַל ער האָט אויסגעקליבן זיך אַנטפּלעקן ווי אַ מלך, האָט ער אונדז געגעבן, אין תּוֹרָה און אין די מעשׂיות, די מאַפּע ווי אַזוי צו גיין אין זיינע הֵיכָלִים.

און דאָס איז די הֲכָנָה צו וואָס עס וועט קומען ווייטער. ווײַל זינט עס ווערט מסבר, אַז שַׁחֲרִית, מִנְחָה און עַרְבִית זײַנען ווי דרײַ צוגאַנגען דורך די חֲצֵרוֹת פֿון הֵיכָל, און אַז אינעווייניק אין יעדער פֿון זיי איז אַ פְּנִימִי־סטער צימער פֿון עֲמִידָה – וועלן מיר קענען פֿאַרשטיין, פֿאַר וואָס עֲמִידָה אַליין איז אָרדענט אין דרײַ טיילן – שֶׁבַח, בַּקָּשָׁה, הוֹדָאָה – ווי דרײַ אַנדערע תְּנוּעוֹת פֿון נָתִין פֿאַר פְּנֵי־הַמֶּלֶךְ: אַרײַנגאַנג, דִּבּוּר־הַלֵּב, און אַרויסגאַנג. און דאָס וועט זײַן דער ענין וואָס וועט זיך מסבר ווערן ווייטער, בְּעֶזְרַת־ה' יִתְבָּרֵךְ.

ח

און אין דעם זעלבן ענין אַליין דאַרף מען נאָך פֿאַרשטיין. דְּהִנֵּה, אויב די עֲמִידָה איז דער פְּנִימִי־סטער הוֹף, אין וועלכן דער נָתִין שטייט שוין לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ, פֿאַרוואָס איז זי דען ניט אַ איינציקער פָּשׁוּטער דִּבּוּר, אַ הִשְׁתַּפְּכוּת־הַלֵּב אין איין פֿלוס? און פֿאַרוואָס האָבן חֲזַ"ל, אין דעם נוּסַח וואָס זיי האָבן מתַקֵן געווען פֿאַר דורות, צעטיילט איר אין דרײַ קלאָרע חלקים – די דרײַ ערשטע בְּרָכוֹת, די אֶמְצָעִי׳שע בְּרָכוֹת, און די דרײַ לעצטע – און געמאַכט פֿון דעם חלוקה אַ עִקָּר אין דין תְּפִלָּה?

און ניט נאָר אַז זיי האָבן צעטיילט, נאָר אַז זיי האָבן צוגעבונדן דעם סדר צו אַ משל פֿון אַן עֶבֶד לִפְנֵי־רַבּוֹ. דְּהִנֵּה אין גְּמָרָא ווערט מבֹאָר, אַז די דרײַ ערשטע זײַנען שֶׁבַח, די אֶמְצָעִי׳שע זײַנען בַּקָּשָׁה, און די דרײַ לעצטע זײַנען הוֹדָאָה; און עס ווערט דאָרט משׁוּל געווען צו אַן עֶבֶד וואָס ער אָרדענט צום אָנהייב די שְׁבָחָיו פֿון זײַן רב, און דערנאָך שטעלט ער פֿאַר זײַן בַּקָּשָׁה, און צום סוף, ווען זײַן ענין איז פֿאַרענדיקט, נעמט ער רְשׁוּת און ווערט מְשֻׁתַּלֵּחַ מיט ווערטער פֿון הוֹדָאָה און בְּרָכָה. און דאַרף מען פֿאַרשטיין: אויב דער גאַנצער ענין פֿון עֲמִידָה איז עֲמִידָה לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ, פֿאַרוואָס איז דען נויטיק אַזאַ דרײַפֿאַכיקע כּוֹרֵיאוֹגְרַפְיָה; און פֿאַרוואָס ווערט דער מַעֲמָד מיטן מלך ניט באַשטימט בלויז דורך דער עֲמִידָה אַליין?

אָבער, צו פֿאַרשטיין דאָס, דאַרף מען פּאָרויסשטעלן וואָס דער רַמְבַּ"ם שרייבט אין אָנהייב הִלְכוֹת־תְּפִלָּה. דאָרט דיפֿינירט ער די מִצְוָה פֿון תְּפִלָּה ווי "עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב" – עֲבוֹדַת־הַלֵּב – און ער מבָאֵר, אַז מִדְּאוֹרַיְיתָא איז איר עִקָּר בַּקָּשָׁה, אַז דער מענטש שרײַט אין אַ צײַט פֿון צרה און בעט זײַנע צרכים פֿון ה'. אָבער מִדְּרַבָּנָן האָבן אַנְשֵׁי־כְּנֶסֶת־הַגְּדוֹלָה

אָרדענט פֿאַר כּל־יִשְׂרָאֵל אַ סדר פֿון שֶׁבַח צום אָנהייב, בַּקָשָׁה אין מיטן, און הוֹדָאָה צום סוף, און זיי האָבן קבֿיע געווען אַ נוּסַח פֿון שמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת.

און הִנֵּה, מצד דער מִצְוָה אַליין, איז דער עִקָּר די בַּקָּשָׁה, מה־שֶׁאֵין־כֵּן די פולע צורה פֿון עֲמִידָה ווי זי איז בײַ אונדז, איז אַ תַּקָּנָה פֿון חֲזַ"ל. און דאָס ברענגט אַ קשיא: אויב די בַּקָּשָׁה איז דער עִקָּר פֿון דער "עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב", פֿאַרוואָס צו באַלעסטן זי מיט נאָך ראַמען פֿון שֶׁבַח און הוֹדָאָה, ביז אַז איינער וואָס טוישט דעם סדר ווערט באַטראַכט ווי איינער וואָס האָט ניט מתפּלל געווען לויט דער צורה פֿון תְּפִלָּה וואָס חֲזַ"ל האָבן מתקן געווען? און בפֿרט לויט וואָס עס איז פֿריער מבֿאָר געוואָרן, אַז דער גאַנצער סדר־הַפַּלְטֵרִין פֿון תְּפִלָּה איז לטוֹבַת־הַנֹּתֵן, צו בויען כֵּלִים אין נֶפֶשׁ – וואָס איז דער פְּנִימִי־שער הֶכְרֵחַ, אַז דער דִּבּוּר־הַלֵּב פֿון בַּקָּשָׁה זאָל זיין האַלטן צווישן שֶׁבַח און הוֹדָאָה, ווי אַ זאַך וואָס איז בֵּינַיִם צווישן צוויי כִּוּוּנִים?

און דער בֵּאוּר אין דעם, לויט דעם וועג פֿון חֲסִידוּת, אַז די עֲמִידָה איז ניט נאָר דער תוכן פֿון תְּפִלָּה, נאָר אויך אַ הַמְשָׁכָה און אַ קביעות פֿון אַ באַשטימטער צורת־נֶפֶשׁ, אַ סדר אין עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ, אין איר פֿאַרהעלטעניש צו מַלְכוּת־עֶלְיוֹן. און אַזאַ צורה איז ניט פָּשׁוּט, נאָר מְשֻׁלֶּשֶׁת. עס איז דאָ אַ כִּוּוּן־הַהִתְקָרְבוּת – אַז די נֶפֶשׁ גייט אַרויס פֿון איר געוויינטלעכן מַעֲמָד און מְיַשֶּׁרֶת זיך קעגן דעם מלך; עס איז דאָ דער דִּבּוּר־הַלֵּב לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ; און עס איז דאָ דער כִּוּוּן־הַחֲזָרָה – ווי די נֶפֶשׁ ווערט מְשֻׁלַּחַת און קומט צוריק אין איר וועלט און טראָגט אין זיך אַ רְשִׁימוּ פֿון עֲמִידָה לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ. און די דרײַ תְּנוּעוֹת זײַנען וואָס די חֲכָמִים האָבן אָנגעלייגט אין די דרײַ חלקים פֿון עֲמִידָה.

און דאָס זעט מען נאָך קלאָרער, ווען אַ מענטש מתבּוֹנֵן אין דעם פְּנִימִי־סטן תוכן פֿון די דרײַ ערשטע בְּרָכוֹת. חֲזַ"ל זאָגן, אַז זיי זײַנען "כְּנֶגֶד־הָאָבוֹת", און אין תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת ווערט מבֿאָר, אַז אין זיי שטייגט דער מתפּלל אַרויף כְּאִלּוּ אין סדר־הָעוֹלָמוֹת – פֿון עוֹלַם־הָעֲשִׂיָּה צו עוֹלַם־הַיְצִירָה און פֿון דאָרט צו עוֹלַם־הַבְּרִיאָה – ביז ער שטייט אויפֿן גרענעץ פֿון עוֹלַם־הָאֲצִילוּת. אין דער ערשטער בְּרָכָה, "אֱלֹקֵי אַבְרָהָם... הָאֵ־ל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא", בינדט זיך די נֶפֶשׁ צו שֹׁרֶשׁ־הַחֶסֶד, צו דעם, אַז עס איז דאָ אַ בּוֹרֵא וואָס איז "מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן", וואָס האָט אויסגעקליבן אַבְרָהָם און זײַן זרע. אין דער צווייטער, "מְחַיֵּה הַמֵּתִים", לײַכט אַרויס גְּבוּרָתוֹ פֿון הַשֵּׁם, דער כֹּחַ־הַתְּחִיָּה און הדין, דאָס האַלטן און איבערוואַלטיקן דעם הֶסְתֵּר. אין דער דריטער, "הָאֵ־ל הַקָּדוֹשׁ... אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ", קומט דער מתפּלל צו בחינת־תִּפְאֶרֶת און קְדוּשָּׁה, די הַבְדָּלָה און הִתְנַשְּׂאוּת.

און אין אַלץ דעם האָט דער מענטש נאָך גאָר ניט גערעדט וועגן זיך אַליין. ער גייט אַרויס פֿון זיך, כְּלוֹמַר, און ער אָרדענט פְּנִימִי־שע פָּנִים קעגן פְּנֵי־הַמֶּלֶךְ. און דאָס איז דער כִּוּוּן־הַהִתְקָרְבוּת אין נֶפֶשׁ: עֲבוֹדַת־הַשֶּׁבַח. ווײַל שֶׁבַח הייסט ניט נאָר זאָגן גוטע ווערטער אויף דעם אייבערשטן יִתְבָּרֵךְ; נאָר צו טוישן דעם דַּעַת, צו פֿאַרשוואַכן די אֲחִיזָה פֿון דעם אֲנִי אין

צענטער פֿון זיך אַליין, און אַרײַן גיין אין אַן אַנדער פֿעלד – דאָס פֿעלד פֿון זײַן גְּדוּלָּה און קְדוּשָּׁה פֿון הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. און ווען די גְּמָרָא רעדט וועגן אַן עֶבֶד וואָס "מְסַדֵּר שְׁבַח שֶׁל רַבּוֹ", איז ניט די כַּוָּנָה נאָר, אַז ער פֿירט זיך מיט נימוס; נאָר אַז ער מְסַדֵּר זײַן פְּנִימִיּ״שן וועלט אין פֿאַרהעלטעניש צו זײַן רב. דער שֶׁבַח מאַכט סדר אינעווייניק.

און דערפֿאַר, מצד הֲלָכָה, ווערן די דרײַ ערשטע באַטראַכט ווי איין חֶפְצָא: מ׳מאַכט ניט קיין הֶפְסֵק צווישן זיי, מ׳טאָר ניט טוישן זייער נוּסַח, און מ׳לייגט ניט אַרײַן אין זיי פְּרָטִי״שע בַקָּשׁוֹת. ווײַל זיי זײַנען נאָך ניט קיין דִיאָלוֹג פֿון "איך און דו"; נאָר זיי זײַנען די עֲלִיָּה פֿון נֶפֶשׁ אין סדר־הָעוֹלָמוֹת ביז דעם אָרט, וווּ זי קען שטיין און רעדן. און זייער צורה איז קבוע, ווײַל זייער תַּפְקִיד איז צו מְיַשֵּׁר דעם מתפּלל מיטן נִצְחִי״סטן סדר פֿון מַלְכוּת־עֶלְיוֹן ווי זי איז אַרײַנגעוואָרצלט אין די אָבוֹת, וואָס זיי זײַנען די מֶרְכָּבָה. און אין לשון פֿון אונדזער נײַער מסגרת: די דרײַ בְּרָכוֹת האָצבן אין נֶפֶשׁ אַרויס אַ כִּווּן־הִתְקָרְבוּת, אַ מְיֻשֶּׁרְטע הִפְנָיָה קעגן דעם מלך, וואָס איז העכער פֿון די שִׁנּוּיִים פֿון זײַנע פְּרָטִי״שע צרכים.

און נאָר נאָך דעם, ווען די נֶפֶשׁ האָט זיך אַרויסגעצויגן און אַרויסגעגאַנגען פֿון איר פֿאַרנומענקייט מיט זיך אַליין און זיך מְיַשְּׁרָה אין אַ מַעֲמָד פֿון שֶׁבַח, איז זי רְאוּיָה צו דעם צווייטן חלק אין עֲמִידָה – די אֶמְצָעִי״שע בּרָכוֹת, וואָס זײַנען בקָשָׁה. דאָ טוישט זיך דער ענין גאָר. ביז איצט האָט דער מתפּלל גערעדט בלויז וועגן דעם אייבערשטן; איצט רעדט ער וועגן זיך אַליין – חָכְמָה און בִּינָה, תְּשׁוּבָה, סְלִיחָה, גְּאֻלָּה, רְפוּאָה, פַּרְנָסָה, קִבּוּץ־גָּלֻיּוֹת, צוריקשטעלן דעם דין צו זײַן אָריגִינעלן מצבֿ, אויסראָטונג פֿון רִשְׁעָה, שטיצן די צַדִּיקִים, בִּנְיַן־יְרוּשָׁלַיִם, צֶמַח־דָּוִד, קַבָּלַת־הַתְּפִלָּה. אַלעמען זײַנען ענינים פֿון וועלט און פֿון דעם פְּרָטִי״סטן מענטש.

אָבער, ווײַל זיי קומען נאָך דעם כִּווּן־הַהִתְקָרְבוּת פֿון שֶׁבַח, זײַנען די בַקָּשׁוֹת שוין ניט סתּם צרכי־האַרויסשרייען; נאָר זיי ווערן אַ "דִּבּוּר־הַלֵּב" לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ. דְּהַיְינוּ, אַז דאָס איז ניט אַ האַרץ וואָס רעדט צו זיך אַליין, נאָר אַ האַרץ וואָס שטייט אין פֿעלד־הַמַּלְכוּת. און דער רַמְבַּ"ם אונטערשטרײַכט, אַז תְּפִלָּה איז "עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב"; און הִנֵּה דאָ, אין די אֶמְצָעִי״שע בּרָכוֹת, אַרבעט דער האַרץ טאַקע, ניט אין אַ אוֹפַן, אַז ער דריקט זיך אַראָפּ, נאָר אַז ער גְּלוּי״ט זיך לִפְנֵי־הַשֵּׁם ווי אַ מלך. דאָס איז דער אֶמְצָעִי״שער שלבֿ פֿון מַעֲמָד: דער נָתִין מאַכט אויף די פְּנִימִי״סטע צימערן פֿון זײַן האַרץ לִפְנֵי דעם בליק פֿון מלך, און גְּלוּי״ט דעם חסרון און דעם כִּסָּפוֹן אין זײַן מציאות אין אַלע פְּרָטִים.

און מצד הֲלָכָה האָבן די אֶמְצָעִי״שע בּרָכוֹת אַ באַשטימטע גמישקייט: מ׳טאָר אַרײַנלייגן אין זיי פְּרָטִי״שע בַקָּשׁוֹת; זייער צאָל איז אָרדענט לויטן בנין פֿון די צרכים פֿון מענטש; און אַפִילו זייער נוּסַח, אין די ערשטע דורות, האָט געהאַט אַ ביסל שִׁנּוּי. און דאָס איז, ווײַל דער חלק איז מקביל צו דער יְחִידִי״סטער צורה פֿון לֵב כָּל נֶפֶשׁ וָנֶפֶשׁ. אויב די דרײַ ערשטע זײַנען ווי אַ קבועער סֻלָּם פֿון עֲלִיָּה, זײַנען די אֶמְצָעִי״שע בּרָכוֹת ווי אַ ברייטער פּלאַץ, אין וועלכן יעדער גייט לויט זײַן וועג. אָבער, כאָטש אַזוי, בלײַבן זיי אַרײַנגעגרענעצט אין דער צורה וואָס חֲזַ"ל האָבן מתּקן, ווײַל אויך די יְחִידִי״קייט פֿון האַרץ דאַרף זיך אָנכאַפּן אין כְּלִי־הַמַּלְכוּת, כדי זי זאָל זיך ניט אויסגיסן פֿון מַעֲמָד און צוריקקערן צו אַ דִּבּוּר־עַצְמִי.

און נאָך דעם קומט דער דריטער חלק, די דרײַ לעצטע בְּרָכוֹת, וואָס זײַנען הוֹדָאָה. און לְכָאוֹרָה וואָלט מען געקענט מיינען, אַז הוֹדָאָה איז נאָר אַ פֿאַרבעסערונג פֿון דִּבּוּר – אַז דרך־אֶרֶץ איז צו זאָגן "אַ דאַנק" נאָך בַּקָּשָׁה. אָבער אין נִמְשָׁל, בפֿרט ליכטיק לויט וואָס פֿריער איז מבֿאָר געוואָרן, איז הוֹדָאָה פֿיל טיפֿער. זי איז דער כִּוּוּן־הַחֲזָרָה פֿון נֶפֶשׁ: ווי זי ווערט מְשֻׁלַּחַת פֿון פְּנִימִיּ'סטן צימער און קומט צוריק אין די קאָרידאָרן פֿון לעבן און היט אין זיך אַ רְשִׁימוּ פֿון גִּלּוּי פְּנֵי־הַמֶּלֶךְ.

אין די בְּרָכוֹת דרייט זיך דער תוכן צוריק פֿון רִבּוּי־הַצְּרָכִים צו שֵׁם־הַמֶּלֶךְ און שָׁלוֹם. "רְצֵה ה' אֱלֹקֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם" – דאָ בעט דער מתפּלל שוין ניט מער אויף זײַנע פְּרָטִים; נאָר ער בעט, אַז זיינע גאַנצע תְּפִלָּה זאָל מְקֻבָּל ווערן, אַז די עֲבוֹדָה וואָס ער האָט איצט געאַרבעט זאָל געפֿינען חֵן. אין "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ" בוקט ער זיך – און דאָס איז די איינציקע פֿולע כְּרִיעָה אין גוף־הָעֲמִידָה – און ער מוֹדֶה (און "מוֹדֶה" הייסט ביידע הוֹדָאָה און אָנערקענונג פֿון אמת), אַז אַלץ איז פֿון אים, "עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ", אַז אונדזער לעבן אַליין איז אין זײַן האַנט. און צום סוף, אין "שִׂים שָׁלוֹם", בעט ער אַ כְּלָל'דיקע הַמְשָׁכָה פֿון שָׁלוֹם און בְּרָכָה אויף גאַנצן כּל־יִשְׂרָאֵל.

און דאָס איז ניט קיין צוריקקער צו דעם ערשטן שֶׁבַח; נאָר אַ נייער מַעֲמָד. אינעם אָנהייב האָט די נֶפֶשׁ משבּח געווען פֿון דרויסן; איצט מוֹדֶה זי פֿון אינעווייניק, נאָך דעם וואָס זי איז אָנגערירט געוואָרן פֿון דער הַשְׁגָּחָה פֿון מלך. דער כִּוּוּן־הַחֲזָרָה איז ניט סתּם אַרויסגיין פֿון צימער, נאָר אַרײַנטראָגן דעם מִפְגָּשׁ אין וועלט. הוֹדָאָה חתמ'ט דעם מַעֲמָד דורך דעם, וואָס זי חוֹקֶקֶת אין האַרץ די הַכָּרָה פֿון תְּלוּת און מַתָּנָה, כדי ווען דער מתפּלל גייט צוריק דרײַ פְּסִיעוֹת, זאָל ער ניט אַראָפּפֿאַלן פֿון פֿעלד־הַמַּלְכוּת, נאָר ער זאָל ממשיך זיין דאָס אַרײַן אין די גאַסן פֿון עֲשִׂיָּה.

און אין לשון פֿון אונדזער חִדּוּשׁ קען מען זאָגן: די דרײַ ערשטע בְּרָכוֹת ציִען אַרויף די נֶפֶשׁ אין אַ כִּוּוּן פֿון מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה – פֿון איר אייגענעם וועלט אין מַחֲשָׁבָה־הַמֶּלֶכִית, ווי ווײַט ווי ס'איז בכלל געגעבן צו אַ "מַחֲשָׁבָה וואָס איז אַ נִבְרָא" צו השׂיג זיין. די אֶמְצָעִי'שע בְּרָכוֹת זײַנען דער דִּבּוּר־הַלֵּב וואָס ווערט געטאָן אינעווייניק אין דעם בליק: די וועלטן און זייערע מעשׂיות, וואָס ווערן דערציילט אינעווייניק אין זײַן פָּשׁוּט'ן רצון פֿון מלך. און די דרײַ לעצטע בְּרָכוֹת ציִען אַראָפּ אַ כִּוּוּן פֿון מִלְמַעְלָה־לְמַטָּה – זײַן מַלְכוּת שיקט צוריק די נֶפֶשׁ אין איר לעבן, נאָר איצט ווי אַ שליח און ניט נאָר ווי אַ באַזונדערע נִבְרָא.

און דאָס איז אויך דער טעם, אַז דער דרײַפֿאַכיקער בנין פֿון עֲמִידָה ווערט משוּל געווען דורך חֲזַ"ל צו די אָבוֹת. ווײַל אַבְרָהָם איז די תְּנוּעָה פֿון הִתְקָרְבוּת, דער חֶסֶד וואָס ווערט מתעוֹרֵר מִלְּמַטָּה, די הִתְעוֹרְרוּת־מִלְּמַטָּה וואָס שטרעקט אויס אַ האַנט צום מלך; יִצְחָק איז דער פְּנִימִיּ'סטער רעד און עֲבוֹדַת־הַלֵּב, די גְּבוּרָה וואָס צייגט אויס און גִּלּוּי'ט דעם טיפֿן צורך און כִּסָּפוֹן; און יַעֲקֹב איז דער שָׁלוֹם און יֹשֶׁר וואָס ווערט געבוירן פֿון דעם, די כֹּחַ אַרײַנצוברענגען די שְׁכִינָה אין וועלט אויף אַ גלײַכן און קבוּען קו. און עס קומט אויס, אַז די דרײַ חלקים פֿון עֲמִידָה זײַנען ניט נאָר שלבים אין צײַט; נאָר זיי זײַנען אַרכֵיטִיפּ'ישע אופֿנים פֿון נֶפֶשׁ, אַרײַנגעוואָבען אין איר זעלבסטדיקן בנין ווי אַ "צֶלֶם" פֿון מַלְכוּת־עֶלְיוֹן.

און לויט אַלץ אויבן־געזאָגט וועט מען פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס די עֲמִידָה, וואָס איז דער פְּנִימִיסטער צימער אין תְּפִלָּה, איז בכל־זאת אויסגעצייכנט מיט אַזאַ דרייַפֿאַכיקער צורה. ווייַל מַלְכוּת אַליין, ווי זי ווערט נֶאֱצָל אין סְפִירוֹת, איז דער כֹּחַ־הַיַּחַס – אַרויסברענגען נִבְרָאִים, הערן זיי, און השפּיע זיין צו זיי. און דערפֿאַר דאַרף די נֶפֶשׁ, אין איר טאָג־טעגלעכער עֲבוֹדָה, דורכגיין די דרייַ אַספּעקטן: זיך מְיַשֵּׁר זיין קעגן דעם מלך, רעדן לִפְנֵי אים, און זיך צוריקזעצן און ווערן מְשֻׁלַּח בִּבְרָכָתוֹ. און עס קומט אויס, אַז די הֲלָכִישע צורה פֿון שֶׁבַח, בקָשָׁה, הוֹדָאָה איז דער פּינקטלעכער הֶקְבֵּל אין מענטש צום פְּנִימִיסטן בנין פֿון מַלְכוּת.

און דאָס גרייט אָן דעם גרונט פֿאַרן קומענדיקן ענין. דְּהִנֵּה, אויב די דרייַ חלקים פֿון עֲמִידָה צייכענען אויס די פְּנִימִישע תְּנוּעוֹת אין נֶפֶשׁ אין איר פֿאַרהעלטעניש צום מלך, דאַרף מען נאָך מסבּר זיין: וואָס איז דער גוף־מַעֲמָד און דער מַצָּב־הַמַּחְשַׁבְתִּי, אין וועלכן דאָס אַלץ ווערט געטאָן? ווי שטייט מען, כדי אַז די תְּנוּעוֹת פֿון הִתְקָרְבוּת, דִּבּוּר־הַלֵּב און הַחֲזָרָה זאָלן זיין אַרייַנגעקריצט אין גוף־הָעֲמִידָה אַליין? און דאָס איז דער ענין פֿון "עֲמִידָה כְּמַלְאָכִים", וואָס וועט זיך מסבּר ווערן ווייטער, בְּעֶזְרַת־ה' יִתְבָּרֵךְ.

ט

און מיט dem קען מען זיך איצטער צוריקקערן צום ענין פֿון דער עֲמִידָה אַליין. דְּהִנֵּה, נאָך דעם וואָס עס איז נתבָּאֵר געוואָרן, אַז די דרייַ חלקים פֿון שֶׁבַח, בקָשָׁה, הוֹדָאָה זיינען דער סדר פֿון כִּוּון־הַהִתְקָרְבוּת, דִּבּוּר־הַלֵּב און כִּוּון־הַחֲזָרָה, דאַרף מען נאָך מסבֵּר זיין: אין וואָס־פֿאַר אַ צורה פֿון גוף און נֶפֶשׁ ווערט דאָס אַלץ געטאָן? ווי אַזוי איז, אַז די תּוֹרָה פֿאָדערט ניט נאָר אַ באַשטימטן סדר פֿון ווערטער, נאָר אויך אַ זייער באַזונדערן מַעֲמָד פֿון גוף, ביז אַז אָן דעם איז די תְּפִלָּה חסֵר?

וְהִנֵּה, זאָגן אונדזערע רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אַז ווען אַ מענטש דאַוונט עֲמִידָה דאַרפֿן זייַן זיינע פֿיס צְמוּדוֹת איינער צום צווייטן, "שֶׁנֶּאֱמַר בַּמַּלְאָכִים, 'וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה'" – אַז מ'זעט זיי ווי ווען זיי האָבן נאָר איין פֿוס. און פֿון דעם איז מוּבָן, אַז די עֲמִידָה איז ניט סתָּם אַ עֲמִידָה פֿון אַן עֶבֶד לִפְנֵי זייַן רב, ווי עס געפֿינט זיך אויך אין אַ מלכות בָּשָׂר וָדָם, נאָר אַ עֲמִידָה אויף דעם אופֿן ווי בייַ די מַלְאָכִים. דְּהַיְינוּ, בייַ אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, כאָטש ס'איז דאָ דאָרטן פַּחַד און אימה, איז דען־אָך דער עֶבֶד שטייענדיק אויף צוויי פֿיס לויטן טֶבַע, און זייַן גוף באַוועגט זיך אַ ביסל, און זייַן פּנים גיט אַרויס די פְּנִימִישע תְּנוּעוֹת אין אים, צי אין אימה צי אין אַהֲבָה; און דאָס אַלץ געהערט אַרייַן אין דעם דֶרֶךְ־אֶרֶץ פֿון בית־הַמלך.

אָבער דאָ, אין דער עֲמִידָה, איז די הֲלָכָה, אַז מען דאַרף אייַנבינדן די פֿיס ווי ווען זיי זייַנען איין פֿוס, און מען טאָר ניט קערן דעם קאָפּ, און ניט אַרומקוקן, און ניט געבן קיין רמז מיט די הענט, און זייַן קול טאָר זיך ניט הערן אַרויס פֿון מויל – נאָר די ליפּן זאָלן זיך אַ ביסל רירן. און די אויגן זאָלן ווערן אַראָפּגעלאָזט אַראָפּ, ווי ווען ער שטייט אין אַפֿער, און זייַן

האַרץ זאָל זײַן מכֻוָּן אַרויף, צום טאַטן אין הימל. דאָס איז אַ גְבוּל נײַער לגמרי אין דעם אופֿן־הָעֲמִידָה פֿון אַ נִבְרָא. אַזאַ עֲמִידָה וואָס נעמט אַוועק פֿון אים ניט נאָר די גַּסוּת, נאָר אויך אַ סך פֿון דער נאַטירלעכער אֱנוֹשִׁיתער הִתְבַּטְּאוּת; דאָס איז אַ עֲמִידָה פֿון אַ מַלְאָךְ.

און מען דאַרף פֿאַרשטיין: פֿאַרוואָס דאַווקא אין דער עֲמִידָה, וואָס איז עֲבוֹדַת־נֶפֶשׁ אֱנוֹשִׁית, ווערט דער מענטש מצֻוֶּה זיך צו דאַמענען צו די מַלְאָכִים, וואָס זייער עֲבוֹדָה איז פֿון אַ גאַנצן אַנדערן סדר? און נאָך מער: ווײַל דער גאַנצער מַאֲמָר ביז־אַהער האָט אונטערגעשטראָכן, אַז די עֲמִידָה איז דער פְּנִימִי־סטער הוֹף, אין וועלכן דער מָשָׁל פֿון אַ מלכות בָּשָׂר וָדָם פּירט אַרײַן אין דעם נִמְשָׁל – "כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ" – ווי אַזוי קומט עס, אַז יעצט טרעטן מיר אַוועק פֿון דעם מָשָׁל פֿון בָּשָׂר וָדָם און ווערן מצֻוִּים זיך צו דאַמענען צו די מַלְאָכִים?

אָבער דער בֵּאוּר איז, אַז טאַקע די צוויי ענינים שטייען ניט אין סתִּירָה איינער צום צווייטן; נאָר דער מָשָׁל אַליין פֿון מלך און עֶבֶד פֿאָדערט, אַז נאָך דעם וואָס דער מענטש איז דורכגעגאַנגען דעם לעצטן טיר און אַרײַנגעקומען אין דעם פְּנִימִי־סטן היכל, איז דער דֶּרֶךְ־אֶרֶץ וואָס דאָרט איז, שוין ניט ווי דער דֶּרֶךְ־אֶרֶץ פֿון די חִיצוֹנִי־שע הויפֿן. דְּהַיְינוּ, אין די חִיצוֹנִי־שע היכלות פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם ווערט זײַן כָּבוֹד נִגְלֶה דורך דעם רִבּוּי און דעם רִחוּק – דורך דעם פַּחַד וואָס מען זעט אויף די פּנים פֿון עם־הָעָם, דורך זייער קניעה און הִשְׁתַּחֲוָיָה, דורך זייער רעדן מיט אַ נידריקן, אָבער הערבאַרן קול. אָבער אין דעם פְּנִימִי־סטן היכל, ווו נאָר די נאָענסטע מְשָׁרְתִים מעגען אַרײַן, און זיכער אין דעם מָשָׁל פֿון קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים, איז דאָרט אַ סאָרט אַנדערע שטילקייט, אַ שְׁתִיקָה פֿון עצם, אין וועלכער אַלע רִבּוּי־הִתְבַּטְּאוּיוֹת פֿאַלן אַוועק.

און דאָס איז די הַשְׁוָאָה פֿון דער עֲמִידָה צו דער עֲבוֹדָה אין בית־הַמִּקְדָּשׁ. דְּהִנֵּה, אונדזערע רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה האָבן באַשטימט, אַז "תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּ", און די עֲמִידָה מקבּילט זיך צו דער פְּנִימִי־סטער עֲבוֹדָה פֿון די כֹּהֲנִים. נאָר, אין אַ פּינקטלעכערן אופֿן: ווען אַ ייִד זאָגט עֲמִידָה, איז ער "כְּאִלּוּ עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ" – און אין אָנהייב פֿון דער עֲמִידָה רופֿט ער אַפֿילו אויס: "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח", ווי איינער וואָס עפֿנט ניט זיינע ליפּן פֿון זיך אַליין, נאָר זיינע ליפּן ווערן עפֿנט פֿון אויבן, ווי אַ כֹּהֵן, וואָס זײַן עֲבוֹדָה איז ניט קיין פְּרָטִיתע פּעולה פֿון אים אַליין, נאָר אַ שֵׁרוּת פֿון מלך אין זײַן הויז. און לויט אַ טייל פּוֹסְקִים איז די שלֵימעסטע כַּוָּנָה, אַז ער זאָל זיך פֿאָרשטעלן ווי ווען ער שטייט אין קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים אַליין. אויב אַזוי, איז מוּבָן, אַז דער דֶּרֶךְ־אֶרֶץ דאָ איז שוין ניט דער דֶּרֶךְ־אֶרֶץ פֿון אַן עֶבֶד וואָס שטייט חוץ צום חדר־הַכִּסֵּא, נאָר דער דֶּרֶךְ־אֶרֶץ פֿון אַן עוֹבֵד וואָס שטייט mammesh נאָענט צום כִּסֵּא אַליין; און דערצו איז דער פּאַסיקער מָשָׁל דאַווקא די מַלְאָכִים, וואָס סובבֿן דעם כִּסֵּא און שטייען אין פּשוטן בִּטּוּל.

און פֿון דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם טעם אויף די פּרטים פֿון די באַזונדערע דינים, וואָס דער שֻׁלְחָן־עָרוּךְ ציילט אויף אין הלכות־עֲמִידָה: אַז מען דאַרף שטיין אין אימה, און דער גוף זאָל זײַן זָקוּף, אָן זיך אָפּצולייגן; און מען טאָר זיך ניט אָפּשטיצן אויף עפּעס, חוץ אין אַ גרויסן שעת־הַדְּחָק; און מען טאָר ניט קוקן אַרום, נאָר די אויגן זאָלן זײַן אַראָפּ; און מען זאָל לייגן די הענט אויף האַרצן, די רעכטע אויף די לינקע, ווי אַן עֶבֶד כָּפוּת. דאָס אַלץ זײַנען ניט סתָּם חִיצוֹנִי־שע

נימוּסים, נאָר כֵּלִים וואָס פֿאָרמען אין מענטש אַ איינציקן אַנאָכישן קו – פֿון די צְמוּדוֹת פֿיס אונטן, ביז דעם יֹשֶׁר פֿון דער שידרה, און ביז די צוזאַמענגעלייגטע הענט און די אַראָפּגעלאָזטע אויגן, און דאָס האַרץ וואָס ווערט ווerhויבן אַרויף. ווי ווען דער ייִד ציעט אויף זיך אַ "קַו יָשָׁר", אַן אַנאָכישן קו, וואָס פֿאַרבינדט די נידעריקסטע נקוּדָה אין זײַן מציאות מיט דער העכסטער נקוּדָה פֿון מַלְכוּת־עֶלְיוֹן.

און דאָס איז וואָס מ׳קען רופֿן, אין לשון־הָעֲבוֹדָה, "שְׁתִיקָה אַנאָכִית". דְּהִנֵּה, בכלל ווערט שְׁתִיקָה אנגעזען ווי אַ הֶעְדֵּר פֿון אַ האָריזאָנטאַלער תְּנוּעָה – אַז ער פֿאָרט ניט, און רעדט ניט, און האָט קיין קאָנטאַקט מיטן אַנדערן. אָבער דאָ איז די שְׁתִיקָה פֿון דער עֲמִידָה ניט סתָם אַ אויפֿהער פֿון תְּנוּעָה; נאָר דאָס איז אַ פּאָזיטיווע עֲמִידָה, אַ זײַל פֿון מציאות, אין וועלכן דער מענטש מְיַשֵּׁר און מְיַחֵד אַלע שיכטן פֿון זײַן מציאות אין איין מַלְכוּת׳דיקער תְּנוּעָה פֿון דְּמָמָה. פֿון דרויסן זעט מען אויס ווי ווען ער איז אילם און רירט זיך ניט; אָבער אינעווייניק איז דאָ אַ שטאַרקע און גלײַכע הִתְרוֹמְמוּת, נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה – אַלץ שטייט אין איין קו לִפְנֵי דעם מלך.

און מען קען זאָגן, אַז דאָס איז די פְּנִימִיּות פֿון "רֶגֶל יְשָׁרָה" בײַ די מַלְאָכִים אין מַרְאֵה־יְחֶזְקֵאל. דְּהִנֵּה, די מַלְאָכִים האָבן אַ סך כנָפַיִם, אַ סך תְּנוּעוֹת, "רָצוֹא וָשׁוֹב", זיי פֿליען פֿון אַ מלאכה צו אַ מלאכה, ברענען אין כִּסוּפִים און קערן צוריק צו זייער מַעֲמָד. אָבער ווען זיי שטייען לִפְנֵי דעם כִּסֵּא, זיינען זייערע פֿיס נִרְאוֹת ווי איין, "רֶגֶל יְשָׁרָה", צו מורה זײַן, אַז אין זייער עֲמִידָה־הָעַצְמִית איז ניטאָ קיין חילוק, ניט רעכטס און לינקס, ניט פּנים און חוץ; נאָר ס׳איז דאָ בלויז אַ ריינער ציר פֿון בִּטּוּל. און אַזוי איז אויך בײַן ייִד אין דער עֲמִידָה: אַלע זײַנע "רָצוֹא וָשׁוֹב", אַלע תְּנוּעוֹת און באַוועגונגען פֿון זײַן טאָג, אַלע זאָרגן און בקָשׁות און שְׁבָחים, דאַרפֿן זיך צוזאַמענעמען אין איין נקוּדָה פֿון "עֲמִידָה לִפְנֵי".

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס די הֲלָכָה פֿאָדערט, אַז די עֲמִידָה זאָל געזאָגט ווערן בְּלַחַשׁ, אין אַ לְחִישָׁה וואָס מען הערט ניט בײַ אַנדערע. דְּהִנֵּה, אין די פריערדיקע חלקים פֿון דער תְּפִלָּה – אין פְּסוּקֵי־דְזִמְרָא, אין קְרִיאַת־שְׁמַע און אירע ברכות – איז דער קול נאָך אַ טייל פֿון דער עֲבוֹדָה; דער מענטש זינגט, מַכְרִיזט, לערנט זײַן אייגענע נֶפֶשׁ. אָבער אין דער עֲמִידָה ציט זיך דער קול אַרײַן אינעווייניק; דער דִּבּוּר איז שוין ניט קיין אַרויסוואַרף אין דעם חלל־הַמָּקוֹם, נאָר אַ דאַקער תְּנוּעָה אויפֿן גרענעץ צווישן מַחֲשָׁבָה און דִּבּוּר. אויך דאָס איז אַן אופֿן פֿון "שְׁתִיקָה אַנאָכִית": די ווערטער שטייגן אַרויף ווי אַ דאַקער, גלײַכער זײַל אַרויף, אָן קיין האָריזאָנטאַלע התפּשְׁטוּת אין דער וועלט פֿון קולות, אויערן און רעאַקציעס.

און פֿון דעם זעט מען קלאָר דעם אונטערשייד צום אופֿן־הָעֲמִידָה לִפְנֵי אַ מלך בָּשָׂר וָדָם. דְּהִנֵּה, לִפְנֵי אַ מלך בָּשָׂר וָדָם איז דאַווקא דער הערבאַרער דִּבּוּר וואָס שטעלט אָן דעם שײַכות – די תְּחִנָּה, דער שֶׁבַח, די ענטפֿער אויף זײַן פֿראַגע. דאָרט איז דאָ אָרט פֿאַר אַ ביסל כּוֹרֵיאוֹגראַפֿיע, אַ ביסל תְּנוּעָה, ווײַל כְּבוֹד־הַמלך ווערט דערהויבן דורך דער הִתְגַּלּוּת פֿון פַּחְדָּם און אַהֲבָתָם פֿון זײַנע עֲבָדִים. אָבער לִפְנֵי מלך־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים, דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וואָס ווייסט די מַחְשְׁבוֹת־

אָדָם און הערט אויך דעם דִּבּוּר־הַלֵּב, איז די שְׁלֵימוּת פֿון כָּבוֹד, ווען דער עֶבֶד ווערט אַ מֶרְכָּבָה צו זײַן מַלְכוּת, אַ נקוּדַּת־עֲמִידָה צו זײַן מַלְכוּת, און ממילא ווערן די חִיצוֹנִי׳וּת פֿאַרמינערט ביז צום גרענעץ פֿון נויט־הֲלָכְתִּי. די אימה דאָ איז טיפֿער פֿון דער אימה לִפְנֵי בָּשָׂר וָדָם, און פֿון איר טיף ווערט מען שטיל אין די אֵבָרִים.

און אין דעם ליגט אויך אַרײַן אַ זייער גרויסער חֶסֶד: אַז דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גיט יעדן ייִד, דרײַ מאָל אַ טאָג, די מעגלעכקייט צו שטיין אויף אַזאַ אוֹפֿן, דומה צו די מַלְאָכִים און צום כֹּהֵן אין קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים. דְּהָא, לִכְאוֹרָה, וואָלט אַזאַ עֲמִידָה געווען פּאַסיק נאָר צו זעלטענע מינוטן – אַ מאָל אין לעבן, אָדער אַ מאָל אַ יאָר, ווי דער כֹּהֵן־גָּדוֹל אויף יוֹם־הַכִּפּוּרִים. און כאָטש־אַזוי, איז דער סדר פֿון תּוֹרָה, אַז אַזאַ מַלְאָכִיתע עֲמִידָה ווערט אַרײַנגעוועבט אין די טאָג־טעגלעכע לעבן פֿון ישראל. און דאָס אַליין דאַרף נאָך בֵּאוּר, און עס וועט זיך מסבּר ווערן ווייטער: ווי אַזוי איז מעגלעך, אַז אַזאַ הויכע פּגישה, וואָס פֿאָדערט גאַנצע הִתְבַּטְּלוּת און "שְׁתִיקָה אַנאָכִית", זאָל זיך איבערחזרן יעדן טאָג און ניט ווערן, חלילה, פֿאַרקלענערט אין די אויגן פֿון דעם מענטש?

אָבער פֿאַר דערווייל, פֿון אַלץ וואָס איז דערמאָנט געוואָרן אויבן, קען מען שוין אַרויסנעמען אַ פְּנִימִי־שע הוראָה. אַז ווען אַ מענטש קומט צו דער עֲמִידָה, דאַרף ער וויסן, אַז ער קומט ניט נאָר צו רעדן; נאָר ער קומט זיך מאַכן אַ זײַל – אַ גלײַכן און שטילן זײַל, דורך וועלכן מַלְכוּת־עֶלְיוֹן ווערט אַרונטערגעצויגן אין וועלט. זיינע צְמוּדוֹת פֿיס זײַנען דער יסוֹד פֿון יענעם זײַל, וואָס איז אײַנגעוואַרצלט אין דער נידעריקער ערד; און זײַן האַרץ, וואָס איז מכֻוָּן אַרויף, איז דער קאָפּ, וואָס רירט זיך אָן אין דעם עֶלְיוֹנעם כִּסֵּא. און אין יענעם מאָמענט איז ער ניט נאָר אַן עֶבֶד לִפְנֵי דעם מלך; נאָר ער איז דער אָרט, אין וועלכן די מַלְכוּת אַליין שׁוֹרָה. און דאָס איז דער ענין פֿון "עֲמִידָה כְּמַלְאָכִים" – צו זײַן, אין יענע ווייניק מאָמענטן, די נקוּדַּת־הָעֲמִידָה פֿון דער נוֹכְחוּת־הַמלך אין דער בריאה.

ר

און הִנֵּה, לְפִי אַלץ וואָס איז דערמאָנט געוואָרן לְעֵיל, ווערט די קשיא וואָס בלײַבט אין דעם ענין נאָר נאָך שטאַרקער. דְּהַיְינוּ, אויב די עֲמִידָה איז אין אַ בחינה פֿון קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים און אַ בחינה פֿון מַלְאָכִים, ווי קען זײַן אַז די תורה האָט איר אַרײַנגעשטעלט אין אַ תְּמִידִ׳דיקן סדר, דרײַ מאָל יעדן טאָג, פֿאַר יעדן אידן, אין יעדן אָרט און אין יעדן מצב? דִּלְכְאוֹרָה, דער ריבּוּי פֿון תְּדִירוּת שוואַכט אָפּ די הִתְפַּעֲלוּת; ווײַל וואָס וואָס איז תָּדִיר ווערט אין די אויגן פֿון בָּשָׂר אַ זאַך רָגִיל, און וואָס איז רָגִיל פֿאַרלירט די חרָדָה און רְעָדָה. און דאָס איז די פְּנִימִי־שע געשריי פֿון דער נֶפֶשׁ, ווען זי געפֿינט זיך שטייענדיק אין דער עֲמִידָה און איר האַרץ ברענט ניט: אויב דאָס איז טאַקע אַזאַ ראָמע פְּגִישָׁה, ווי קען זײַן אַז מ׳פּירט מיך אַרײַן אין איר אַזוי תָּדִיר, ביז אַז די גַּסוּת אין מיר ווערט צוגעווינט און די הרגשה ווערט קֵהָה?

און כּדי אָנהייבן צו פֿאַרשטיין דעם ענין, דאַרף מען פֿאָרויסשטעלן, אַז די תְּדִירוּת גופא איז מצד דער תורה. און די כַּוָּנָה איז ניט, אַז דער מענטש, פֿון זײַן אייגענער דַּעַת, האָט פֿאַרמערט אין צאָל די פְּגִישׁוֹת. ווײַל די חוֹבָה פֿון דרײַ תְּפִלּוֹת יעדן טאָג איז שוין מרומז אין די כתבים פֿון די נְבִיאִים, און איז נקבע געוואָרן אין דער תורה־שבְּעַל־פֶּה. און דָנִיֵּאל, אַפּילו אין צײַט פֿון גלות, "וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא... בָּרֵךְ עַל בִּרְכוֹהִי וּמְצַלֵּי וּמוֹדֵא קֳדָם אֱלָהֵהּ", ווי זײַן לשון איז, "כְּדִי דִּי הֲוָה עָבֵד מִקַּדְמַת דְּנָה"; און פֿון דעם האָבן אונזערע חכמים זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה געלערנט, אַז "שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּ" אָדער כְּנֶגֶד די אָבוֹת. און אין לשון הגמרא, אַז "תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּ" וכיוצא בזה, אַז די תְּפִלּוֹת זײַנען מתוקן געוואָרן אין אַזאַ אופֿן פֿון דרײַ מאָל יעדן טאָג. און קומט אויס, אַז דער מלך אַליין איז יענער וואָס האָט באַפֿוילן, אַז מ'זאָל אַרײַנגיין אין די חדרי פְּנִימִיּוּת זײַנע בַּבֹּקֶר, בַּצָּהֳרַיִם און בָּעֶרֶב. און שוין פֿון דעם רמז איז צו פֿאַרשטיין, אַז די תְּדִירוּת איז ניט קיין אֱנוֹשׁ'דיקער זְלְזוּל, נאָר אַ אֱלוֹקִית'ע תַּכְלִית.

אָבער אויך דאָס גופא דאַרף בֵּאוּר. ווײַל דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ווייסט מַחְשָׁבוֹת, און ער ווייסט דעם טֶבַע פֿון דעם מענטשלעכן האַרץ, אַז דער הֶרְגֵּל שוואַכט אָפּ דעם רֹשֶׁם; און אויב אַזוי, פֿאַרוואָס האָט ער געוואָלט אַזאַ תְּדִירוּת? און אויב דער תַּכְלִית איז, אַז דער מענטש זאָל שטיין יעדעס מאָל אין גאַנצן מיט דער אימה און יִרְאָה הראוּיָה לִפְנֵי דעם מלך, וואָלט עס לכאורה געווען מער פּאַסיק, אַז די פְּגִישָׁה זאָל זײַן נאָך נְדִירער, כּדי אַז די וויכטיקייט פֿון איר מציאות זאָל היטן אויף איר עָצְמָה.

און דער בֵּאוּר אין דעם איז, אַז דאָס איז פֿאַרבונדן מיט אַן אַנדער גרויסן עִקָּר אין דער תורה, אַז אין אמתן איז ניטאָ קיין טאָג וואָס איז דומה צו זײַן חֲבֵר. ווי עס שטייט, "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ". און דער נָבִיא האָט ניט געשריבן, אַז פֿון צײַט צו צײַט איז דאָ אַ חִדּוּשׁ, נאָר דאַווקא "לַבְּקָרִים" – אַז אין יעדן בֹּקֶר און בֹּקֶר ווערט נמשך אין די עולמות אַ נײַער אור וואָס איז קיינמאָל ניט געווען. און ווי עס ווערט מבואר אין תּוֹרַת־הָאֲרִיזַ"ל, אַז אין יעדן טאָג איז דאָ אַ נײַע הִתְעוֹרְרוּת פֿון אור, און אַ נײַע המשכה פֿון חַיּוּת, וואָס איז ניט נמשך געוואָרן דעם פֿרִיערדיקן טאָג, און ניט נאָר אין כַּמּוּת, נאָר אויך אין אֵיכוּת – אַ נײַער זיו און הָאָרָה פֿון אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. ווײַל אֵין־סוֹף איז טאַקע אין אמתן אָן קיין גבול, און ממילא זײַנען אויך זײַנע הִתְגַּלּוּיוֹת אָן חֲזָרָה און אָן שִׁנּוּן.

און חסידות האָט שוין מגלה געווען, אַז דאָס איז ניט נאָר בכלליות פֿון די יאָרן און דורות, נאָר אויך בפרטיות פֿון יעדן טאָג אין לעבן פֿון אַ איד. אַז יעדן טאָג האָט ער זײַן באַזונדערע עֲבוֹדָה, זײַנע באַזונדערע נִיסְיוֹנוֹת, און די באַזונדערע בֵּירוּרִים וואָס ווערן אים איבערגעגעבן; און די נִיצוֹצוֹת וואָס קומען אַרײַן אין רשות פֿון עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ אין איין טאָג, זײַנען ניט די זעלבע נִיצוֹצוֹת ווי אין דעם קומענדיקן טאָג. און אויך די פְּנִימִי'שע כֹּחוֹת וואָס ווערן אויפֿגעוועקט אין דער נֶפֶשׁ אין איין טאָג, זײַנען אַ אַנדערע צורה און "צורת־נֶפֶשׁ" ווי אין אַן אַנדער טאָג. און דערפֿאַר, ווען די נְשָׁמָה קומט אַרונטער

מחדש פֿון דער נאַכט־שֵׁנָה, וואָס איז "אֶחָד מִשִּׁשִּׁים" אין טויט און אין איר עֲלִיָּה אַרויף, און זי קומט צוריק אין גוף בַּבֹּקֶר מיט "רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ", דעמאָלט ווערן איר איבערגעגעבן אַ שליחות וואָס איז, אין איר פּרטיות׳דיקן דִקְדוּק, עפּעס וואָס איז קיינמאָל ניט געווען.

און אויב אַזוי, איז צו פֿאַרשטיין, אַז די דרײַ עֲמִידוֹת פֿון יעדן טאָג זײַנען ניט דרײַ חֲזָרוֹת אויף איין קבוע׳ע פְּגִישָׁה, נאָר דרײַ אַנדערע פְּגִישׁוֹת, מיט דרײַ אַנדערע הִתְגַּלּוּיוֹת פֿון מַלְכוּת, און דרײַ אַנדערע מצבים אין דער נֶפֶשׁ. שַׁחֲרִית, אין דער צײַט פֿון עֲלִיַּת־הָאוֹר, איז כְּנֶגֶד "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים" – די הֶאָרָה פֿון די רַחֲמִים פֿון דעם נײַעם טאָג, דער יציאה פֿון דער נֶפֶשׁ פֿון הֶסְתֵּר אין גִּלּוּי. מִנְחָה, ווען די זון נייגט זיך צו מערב און דער מענטש געפֿינט זיך אין מיטן זיינע עסקי־החול, איז אַ עֲמִידָה וואָס ווערט אַרויסגעצויגן פֿון אינעווייניק פֿון עָמָל און טראַדות, די הַעֲלָאַת־הַחוֹל לִפְנֵי דעם מלך. און מַעֲרִיב, ווען דער חֹשֶׁךְ ברייט אויס זײַן כנף, איז אַ עֲמִידָה פֿון בִּטָּחוֹן אינעווייניק אין הֶסְתֵּר, אַ שטיין לִפְנֵי דעם מלך ווען זיינע פּנים זײַנען ניט ניראים אין וועלט. און יעדער איינע פֿון די דרײַ איז אַן אַנדער פּנים פֿון "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", אַן אַנדער וועג ווי מַלְכוּת־שָׁמַיִם ווערט מגולה אין זמן.

און נאָך מער בפְּנִימִיּוּת: דער זוֹהַר רעדט וועגן "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא" – אַז אין יעדן טאָג איז דאָ אַ נײַע אִתְעָרוּת מלמעלה. און דער מלך זיצט ניט אין איין קבוע׳ע תְּנוּחָה לִפְנֵי זײַן פַּלְטֵרִין. ווײַל אַפֿילו אַ מלכות בָּשָׂר וָדָם איז ניט קיין פּשוטער און פֿאַרפֿרוירענער זאַך; דער מלך גיט זיך אָפּ אין אַ הַדְרָה אין מחנה־המלחמה, און אין אַ אַנדער הַדְרָה אין לשכת־העצה, און אין אַ אַנדער הַדְרָה אין אַ משתה־רבים, און אין אַ אַנדער הַדְרָה ווען ער זיצט צו דינען. דער עצם איז איינער – זײַן גְּבוּרוֹת און זײַן כֶּתֶר – נאָר דער אוֹפֶן פֿון זײַן הִתְגַּלּוּת, דער לבוש און די צורה, אין וועלכער דער עצם ווערט נתפּס, זײַנען פֿיל און פֿאַרשיידן.

און אַזוי, לְהַבְדִּיל אַלְף אַלְפֵי הַבְדָּלוֹת, מַלְכוּת־אֵין־סוֹף פֿון מלך־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים איז פְּשִׁיטוּת און זי טוישט זיך ניט אין זײַן עַצְמוּת יִתְבָּרֵךְ, נאָר איר הִתְגַּלּוּת אין סדר־הַיָּמִים און לילות, און אין די "גַּלְגּוּלִים" פֿון דער היסטאָריע און אין די "גַּלְגּוּלִים" פֿון יעדער נֶפֶשׁ ונֶפֶשׁ, איז אין אֵין־סוֹף צורות. און דערפֿאַר איז די פְּגִישָׁה פֿון שַׁחֲרִית פֿון הײַנטיקער טאָג אַ פְּגִישָׁה מיטן מלך לויט ווי ער גיט זיך אָפּ הײַנט, און אַזאַ הִתְגַּלּוּת איז בכלל ניט געווען נעכטן.

און ווען אַ מענטש שפּירט דאָס ניט, און די עֲמִידָה קוקט אויס בײַ אים ווי "די זעלבע שמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה" וואָס ער האָט מתפּלל געווען נעכטן און אײַערנעכטן, איז דאָס צוליב דעם, אַז זײַן אייגענע הַכָּרָה איז געוואָרן עָבָה, און ניט צוליב דעם, חס ושלום, אַז די מַלְכוּת חוזרת אויף זיך אַליין. ער איז דומה צו עמעצער וואָס שטייט אין פֿאַרשיידענע הָצֵרוֹת פֿון דעם מלך און ער מאַכט צו די אויגן, און ממילא זעט ער נאָר דעם זִכָּרוֹן פֿון דעם היכל פֿון נעכטן וואָס ווערט אַרײַנגעוואָרפֿן אויף הײַנט. און די עֲבוֹדָה איז צו אָפּעֿנען די אויגן פֿון האַרצן צו "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים", צו דערפֿילן, אַז די פּנים פֿון דעם מלך הײַנט לייכטן פֿון אַ אַנדער ווינקל.

און לויט דעם איז די תְּדִירוּת אין דער עֲמִידָה ניט קיין ירידה פֿון איר רָמְמוּת, נאָר לְהֶפֶך – אַ עדות אויף דעם אָן־גבול אין מַלְכוּת־הַמלך און אין כֹּחַ־הַנֶּפֶש. ווײַל כְּנֶגֶד יעדער נײַער הִתְגַּלּוּת פֿון מַלְכוּת למעלה, איז דאָ אינעווייניק אין דער נֶפֶש אַ נקודָה מַקְבִּילָה וואָס ווערט אויפֿגעוועקט. און יעדער עֲמִידָה פֿון היינט גיט ניט נאָר אָפּ נײַע פּנים אין מלך, נאָר אויך אַ נײַע נקודָה אין דער מתפּלל׳ס נֶפֶש – אַ נקודַת־מַלְכוּת פְּנִימִית אין איר אַליין.

ווײַל דער מענטש איז ניט בלויז אַן עֶבֶד, נאָר אויך, אין זײַן שׁרֶש, אַ "מֶלֶךְ קָטָן". ווי עס שטייט, "בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ", און עס ווערט מבואר אין די דיבורים פֿון חכמי־הָאֱמֶת, אַז עס איז דאָ אַ נִיצוֹץ פֿון מַלְכוּת אין דער נֶפֶש, דער כֹּחַ־הַמֶּמְשָׁלָה איבער די אֵבָרִים, דער כֹּחַ צו אָרדענען דאָס לעבן, צו זײַן אַ מַשְׁפִּיעַ אויף זײַן טייל אין וועלט. נאָר בדרך־כּלל איז יענע פְּנִימִי׳שע מַלְכוּת באַדעקט אין די לבושים פֿון טֶבַע און הֶרְגֵל; און דער מענטש לויפֿט נאָך די פֿאָדערונגען פֿון טאָג און ווערט צוגעצויגן נאָך זיי, אַנשטאָט צו שטיין ווי אַ מלך אויף זיי.

אָבער ווען ער קומט אַרײַן אין דער עֲמִידָה, און בפרט ווען ער שטייט אין יענער "שְׁתִיקָה אֲנָאכִית", ווערט דעמאָלט ניט נאָר געטאָן אַ מעשה פֿון הכרָזָה און הַמְלָכָה למעלה – "הַמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם" – נאָר אויך אַ קליינע הַמְלָכָה אין אים אַליין. ווײַל אין יענע רגעים נעמט ער אויף זיך מחדש דעם עוֹל־מַלְכוּת־שָׁמַיִם אויף אַזאַ אופֿן, אַז אין דער זעלבער שעה נעמט ער אויך אויף זיך די מַלְכוּת פֿון זײַן אייגענער נְשָׁמָה איבער זײַן לעבן. און דאָס איז אַ נײַער ענין פֿון דור־הַשְּׁמִינִי: אַז יעדער עֲמִידָה איז ווי אַ קליינער טעקעס־הַמְלָכָה, אין וועלכן די נֶפֶש הערט, פֿון די טיפֿן פֿון דער "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" וואָס סובב זי, די רוף צו זײַן אַ מלך אונטערן גרויסן מלך.

און דאָס איז אויך דער טעם, פֿאַרוואָס די תורה האָט באַשטימט אַזאַ טעקעס ניט איין מאָל אין גאַנצן לעבן, און אויך ניט איין מאָל אַ יאָר, נאָר יעדן טאָג און דרײַ מאָל יעדן טאָג. ווײַל יענע פְּנִימִי׳שע מַלְכוּת פֿון דער נֶפֶש ווערט ניט נקבע אין "איין שלאַג". יעדן טאָג, זיינע ניסיוֹנוֹת, זיינע מצבים און זיינע מעגליכקייטן, פֿאָדערן אַ נײַע קַבָּלַת־שְׁלִיחוּת. די הַמְלָכָה פֿון נעכטן האָט אים געגעבן כֹּחַ פֿאַר די בֵּירוּרִים פֿון נעכטן; היינט ווערט אים איבערגעגעבן אַ נײַע פֿעלד. און דערפֿאַר דאַרף ער זיך מחדש "הַמְלֵךְ" ווערן, ניט צוליב דעם, אַז דער כֶּתֶר פֿון נעכטן איז אַראָפּגעפֿאַלן, נאָר צוליב דעם, אַז זײַן מַלְכוּת האָט זיך ווײַטער אויסגעברייטערט.

און דערפֿאַר איז די חֲזָרָה ניט קיין זִלְזוּל, נאָר אַ הַעֲמָקָה. ווי אַזוי אַז אַ גרויסע מַלְכוּת האָט פילע חֲצֵרוֹת, און די הַדְרָה פֿון דעם מלך ווערט מער און העכער דורך זײַן דורכגאַנג אין אַלע, אַזוי אויך, לְהַבְדִּיל, גייט מלך־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים כביכול "אַריבער" דורך אַלע טעג און שעות, און זײַן מַלְכוּת ווערט גרעסער דורך דעם רִיבּוּי פֿון פְּגִישׁוֹת. און אין יעדער איינציקער פֿון זיי איז דער איד וואָס שטייט אין דער עֲמִידָהביידע – דער עֶבֶד און דער "מֶלֶךְ קָטָן", וואָס נעמט פֿון דעם גרויסן מלך דעם מאַנדאַט און דעם כֹּחַ צו מלוך זײַן קליינעם וועלטל לויטן רצון פֿון מלך.

און לויט דעם יסוד וועט מען אויך פֿאַרשטיין וואָס עס איז דערמאָנט געוואָרן לְהַלְּעֵיל, אַז עס זײַנען דאָ זמנים, אין וועלכע יענע פְּנִימִי׳שע מַלְכוּת פֿון דער נֶפֶשׁ גיט זיך אָפּ אין אַ כלל׳דיקן אופֿן, ווי אין דער עֲמִידָה פֿון יעדן טאָג; און עס זײַנען דאָ זמנים, ווען זי גיט זיך אָפּ אין איר עצם־מהות, ווי אין יום־הַכִּפּוּרִים, ווען דער "פְּנִימִי״שער כִּסֵּא" פֿון דער נְשָׁמָה שטייט גָלוּי לִפְנֵי דעם מלך אַליין. אָבער שוין איצט קען אַ מענטש פֿאַרשטיין, אַז די תְּדִירוּת אין דער עֲמִידָה איז ניט קיין סתִּירָה צו איר רָמְמוּת. זי גופא איז די ראיה, אַז דער מלך וויל זיצן תָּמִיד צווישן זיינע עבדים, און מאַכן פֿון יעדן טאָג אַ נײַעם היכל, אין וועלכן זײַן מַלְכוּת ווערט נתכַּתֶּרֶת.

יא

און פֿון דעם זעלבן זאַך זיינען מיר געצוווּנגען צו זאָגן, אַז אויב אין די דרײַ עֲמִידוֹת פֿון יעדן טאָג איז די פְּנִימִי״שע מַלְכוּת אין דער נֶפֶשׁ ניט אַנדערש ווי אין אַ מצבֿ פֿון הִתְגַּלּוּת לויטן שיעור פֿון טאָג און זײַן עֲבוֹדָה, מוז מען זאָגן, אַז ס׳איז דאָ אַ באַזונדערער זמן, אין וועלכן יענע מַלְכוּת גיט זיך אָפּ ניט נאָר ווי זי שטייט אין אַן אופֿן פֿון תַּפְקִיד און שליחות אינעווייניק אין סדר־הַיּוֹם, נאָר ווי זי שטייט אין איר עצם־מהות, פֿאַר אַלע שיעורים און אַלע תַּפְקִידִים, ווי אַ בחִינַת בחִירַת־הַמֶּלֶךְ אַליין אין דער נֶפֶשׁ. ווײַל אויב ניט, וואָלטן אַלע די תְּדִיר׳דיקע הַמְלָכוֹת געפּעלט אַ מין "טֶקֶס שֹׁרֶשׁ" – הייסט, אַ מצבֿ, אין וועלכן דער עצם־עִנְיָן, אַז ס׳איז בכלל דאָ אַזאַ כלל פֿון קשר צווישן מלך און "מֶלֶךְ קָטָן", ווערט נקבע און נתחדש פֿון נײַ.

און דאָס איז דער ענין פֿון יום־הַכִּפּוּרִים.

דְּהִנֵּה, אין דעם טאָג רעדט די תּוֹרָה לאַנג און ברייט אין פָּרָשַׁת אַחֲרֵי־מוֹת, וועגן דעם סדר־הָעֲבוֹדָה פֿון כֹּהֵן־הַגָּדוֹל – די קָרְבָּנוֹת, די קְטֹרֶת, די הַזָּאוֹת־דָּם, דאָס שיקן דעם שָׂעִיר לַעֲזָאזֵל – וואָס אַלע זיינען פְּרָטִים פֿון איין ענין, און דאָס איז, אַז "אַחַת בַּשָּׁנָה" ווערט נִגְלֶה אַ מדריגה פֿון "לִפְנֵי ה׳", וואָס זי ציעט זיך ניט אַראָפּ אין קיין אַנדערן זמן. און נאָך דעם וואָס די תּוֹרָה פּרטירט אַלע פְּרָטִים, שליסט זי אָפּ מיטן כלל: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ".

און מ׳דאַרף זיך אָפּגעבן פּינקט מיטן לשון. אַז עס געװנוגט איר ניט צו זאָגן בלויז "יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם", און ניט אַמאָל "לְטַהֵר אֶתְכֶם", נאָר זי לייגט צו "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ". און דער סדר אַליין איז אַ חידוש: צום אָנהייב "יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם", דערנאָך "לְטַהֵר אֶתְכֶם", און דערנאָך – ווי אויבן איבער ביידע – "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ". פֿון דעם איז מוּבָן, אַז דאָ זיינען דאָ דרײַ ענינים: די פְּעוּלָּה פֿון כַּפָּרָה, דער מצבֿ פֿון טָהֳרָה, און אַ העכערע מדריגה – אַז דער עצם־הַטָּהֳרָה איז "לִפְנֵי ה׳".

און די מִשְׁנָה אין יוֹמָא (פֶּרֶק ח׳ מִשְׁנָה ט׳) דריקט דאָס אויס אין אַ נאָך שאַרפֿער לשון: "יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל הַשָּׁבִין... וְיוֹם הַכִּפּוּרִים עַצְמוֹ מְכַפֵּר". און דער לשון "עַצְמוֹ" איז זייער שאַרף – דער טאָג אַליין, ווי ער שטייט, האָט אַ כֹּחַ פֿון כַּפָּרָה, ניט תָּלוּי אין די פְּרָטִים פֿון דער עֲבוֹדָה, ביז דער רַמְבַּ"ם פּוסק (הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה פֶּרֶק ב׳), אַז "יוֹם הַכִּפּוּרִים זְמַן

תְּשׁוּבָה לְכָל, לְיִשְׂרָאֵל וּלְגֵרִים, וְהוּא קֵץ מְחִילָה וְסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל", און אַז אַפִּילו ווען די תְּשׁוּבָה איז ניט שלֵם לויט אַלע דינים, איז דאָך דער טאָג אַליין טוּעָה עפּעס מצד זיך אין אַ אוֹפָן פֿון כַּפָּרָה.

און דאָ דאַרף מען פֿאַרשטיין. ווײַל די גאַנצע כַּפָּרָה, ווי עס ווערט דאָרט מבאָרר לאַנג, ציעט זיך אַראָפּ דורך תְּשׁוּבָה, און תְּשׁוּבָה איז עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ, אַ צוריקקערן פֿון רִחוּק צו קִרְבָה. און אויב אַזוי, ווי קען מען זאָגן, אַז "הַיּוֹם עַצְמוֹ" מְכַפֵּר – וואָס איז דער "עַצְמוֹ"? – און ווי קען מען רעדן וועגן אַ טָהֳרָה וואָס איז "לִפְנֵי ה׳", ווען אַלע ענינים פֿון חֵטְא און טָהֳרָה באַפֿינען זיך אין דעם גדר פֿון סדר־הָעוֹלָמוֹת, און העכער דעם, ווי עס איז שוין דערמאָנט געוואָרן, איז ניטאָ קיין אָרט פֿאַר קיין שום שִׁינּוּי בכלל?

און נאָך אַ קשיא: אין אַלע ענינים פֿון מַלְכוּת, וואָס מ׳האָט דערמאָנט לְהַלְעֵיל, איז דער מבנה אַז "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם" – עס דאַרף זײַן אַ עם, און עס דאַרף זײַן אַ מין רִחוּק און הִתְיַחֲסוּת. און זע, וועגן יום־הַכִּפּוּרִים האָט מען אין סִפְרָא אויסגעלערנט, אַז אין דעם טאָג איז דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "עִם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", אַז ער לאָזט, כּביכול, אַלע שָׂרִים און גאַנצן סדר־הַבְּרִיאָה, און איז פֿאַרנומען בלויז מיט ישראל און זייער סְלִיחָה. און דאָס ווייזט אויף אַזאַ מין פְּנִימִי׳שן קשר, ביז אַז די גאַנצע סיסטעם פֿון "עם" און "מַלְכוּת" פֿאַלט כּאילו אַליין אַראָפּ. און אויב אַזוי, אין וועלכער בחינה רופֿט מען דאָס נאָך בײַם נאָמען מַלְכוּת, און ניט עפּעס גאָר אַן אַנדער ענין? און אויב עס איז מַלְכוּת, ווי קען מען זאָגן, אַז ער איז "לְבַדּוֹ" מיט זיי – דאָס נעמט אַוועק אויך דעם זעבאַרן רִחוּק, וואָס איז דאָך דער עצם־צורה פֿון מַלְכוּת?

אבער דער ביאור אין דעם איז, אַז ווי אין סדר־הַסְּפִירוֹת מיר מחלק זיינען צווישן דער נִגְלֵי׳שער מַלְכוּת, וואָס זי איז דער מקור פֿון די עולמות, און דעם כֶּתֶר וואָס מַעֲטֶרֶת איר און כּוֹלֵל אין זיך דעם עצם־אֶפְשָׁרוּת פֿון הִתְיַחֲסוּת – אַזוי אויך אינעווייניק אין דער מַלְכוּת אַליין איז דאָ אַ פְּנִימִי׳שע נקודה, אַ בחינה פֿון "מַלְכוּת־הַיִּחוּד", וואָס איז נאָך ניט די מַלְכוּת, ווי זי איז מדומדמת און מדויקת אויף אַ שוין־עקזיסטירנדיקן עם, נאָר זי איז דער עצם־רָצוֹן פֿון מלך צו זײַן אַ מלך בכלל, ווי ער שטייט אין פְּשִׁיטוּת׳דיקער אַחדות מיט זײַן עצמות, פֿאַר אַלע הגדרות פֿון נִבְרָאִים און מדינות. און דאַווקא די בחינה ווערט אָנגערירט און נִגְלֶה אין יום־הַכִּפּוּרִים.

און צו באַרעכענען נאָך מער: די מַלְכוּת, פֿון וועלכער מיר האָבן ביז־אַהער גערעדט, סיי אין סדר־הָעֶלְיוֹן סיי אין דעם משל פֿון "מלכות בָּשָׂר וָדָם", איז שטענדיק שוין אין אַן אופן פֿון הִתְיַחֲסוּת. דער מלך ווייסט זיך אַליין ווי אַ מלך אויף עפּעס, און אַפִּילו אויב בײַ אים איז יענער "עפּעס" בלויז אין בחינה פֿון זײַן דִּבּוּר און מַחֲשָׁבָה, איז דאָך די צורת־הַמַּלְכוּת "לִרְדּוֹת עַל אַחֵר". אָבער דאָרטן אונטער איז נאָך דאָ אַ טיפֿערע בחינה, און דאָס איז דער עצם־בחִירַת־הַמֶּלֶךְ אין דעם, אַז ער זאָל בכלל זײַן אַ מלך – אַ בחירה וואָס ווערט ניט געצווונגען דורך קיין שום נויט אין נִבְרָאִים, און ניט דורך קיין שום שלֵימוּת וואָס ער זאָל דערגרייכן דורך מֶמְשָׁלָה, נאָר זי איז אַ גִּלּוּי פֿון זײַן עצמות ית׳. און דאָס קען מען זאָגן אין אונדזער לשון "מַלְכוּת־הַיִּחוּד" – מַלְכוּת, ווי זי איז פֿאַרבונדן מיט דער מוחלטער אַחדות פֿון עצמות, אין וועלכער די אֶפְשָׁרוּת פֿון הִתְיַחֲסוּת איז כּלוּל, נאָר נאָך ניט אויסגעטיילט און ניט נִגְלֶה.

און אין דעם עצם־בחירהדיקן ענין פֿון מַלְכוּת איז כּלול אויך, בְּהֶכְרֵחַ, די בחירה אין וועמען וואָס וועט זײַן דער "עם", אויף ווועמען ער וועט מלוך זײַן. ווײַל אַ מַלְכוּת אָן אַז עס זאָל זײַן, לפּחות בכֹּחַ, עפּעס אַ באַשטימטן "עם", איז נאָך ניט קיין מַלְכוּת, אַפֿילו ניט בכֹּחַ. דערפֿאַר די בחירה אין מַלְכוּת כּוֹלֵל אין זיך די בחירה אין ישראל, אַז זיי זאָלן זײַן "עם־הַמֶּלֶךְ", אויסגעקליבן ניט מצד זייערע מעשים און ניט מצד דער צוקונפֿטיקער קַבָּלַת־עוֹל, נאָר אין אַן עצם'דיקן אופֿן, פֿאַר אַלע חשבונות. און דאָס איז דער פְּנִימִי'שער תוכן אין די ווערטער פֿון חז"ל, תַּנְיָא און חסידות, אַז "בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים" איז משורש "קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם", פֿאַר אַלע גִּלּוּיִים פֿון סְפִירוֹת; און דאָס איז די פְּנִימִי'קייט אין וואָס מיר רופֿן דאָ "מַלְכוּת־הַיִּחוּד": דער מלך, ווי ער בּוֹחֵר צו זײַן אַ מלך אַפֿילו אָן אַ וועלט, און אין יענער זעלבער בחירה בּוֹחֵר ער אין דער נְשָׁמָה.

און זע, דער גִּלּוּי פֿון אַזאַ בחירה שייך ניט אין די עֲמִידָה פֿון יעדן טאָג. ווײַל די עֲמִידָה פֿון יעדן טאָג, ווי עס איז מבואר געוואָרן, איז אַ עֲבוֹדָה אינעווייניק אין דער מסגרת פֿון עולמות – אינעווייניק אין דעם ריטם פֿון זמנים און שִׁינּוּיִים, בירורים און שליחותן – אין וועלכע די נֶפֶשׁ ווערט געקרוינט ווי אַ "מֶלֶךְ קָטָן" אויף איר וועלטל, לויט די גרענעצן פֿון דעם מצבֿ פֿון יענעם טאָג. דאָרטן איז די גִּלְיי'שע מַלְכוּת די מדומדמת און מדויקת מַלְכוּת, וואָס מתייחס איז צו אַ "עם", וואָס איז נאָך, אין אַ געוויסן אופֿן, גראָב און נפרד, און די גאַנצע עֲבוֹדָה איז צו ברענגען דעם "עם" צו קַבָּלַת־עוֹל און ביטול.

אבער אַ מאָל, אַמאָל אַ יאָר, איז דאָ אַ עליה העכער דעם גאַנצן סדר, צו רירן דעם שֹׁרֶשׁ פֿון מַלְכוּת, ווי זי איז אין עצם־בחירה. און דאָס איז וואָס דריקט זיך אויס אין פָּסוּק "לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" – אַז די טָהֳרָה איז ניט נאָר אַ ריייניקונג פֿון פלעקן, נאָר אַ הִתְעַמְּדוּת אין "לִפְנֵי ה'", אין אַזאַ אָרט, ווו די גאַנצע מציאות פֿון חֵטְא און זײַן טומאה האָט קיינמאָל ניט געהאַט קיין שייכות. ווײַל חֵטְא איז דאָך בלויז דאָרט, ווו עס איז שוין דאָ אַ מדויקטע הִתְיַחֲסוּת צווישן מלך און עם, מיט צִוּוּיִים און עֲבֵרוֹת; אָבער אין דער בחינה פֿון "מַלְכוּת־הַיִּחוּד", אין וועלכער דער מלך און זײַן אויסגעקליבענער עם זיינען צוזאַמען אין פְּשִׁיטוּת פֿון זייער הדדי'שער בחירה, איז ניטאָ קיין אָרט פֿאַר חֵטְא בכלל. דערפֿאַר, ווען אַזאַ מדריגה ווערט נִגְלֶה, ווערן די חֲטָאִים ניט נאָר מחול און אָפּגעוואַשן, נאָר עס קלערט זיך אויס, אַז לגבי יענער נקודה האָבן זיי קיינמאָל ניט באַנוצט דעם עצם־קשר פֿון דער נֶפֶשׁ.

און דאָס איז דער פּירוש, אַז "הַיּוֹם עַצְמוֹ מְכַפֵּר". ווײַל "הַיּוֹם" מיינט ניט די פֿיר־און־צוואַנציק שעה, ווי זיי ווערן אָפּגעמאָסטן דורך זון, נאָר דעם גִּלּוּי וואָס לייכט אין יענעם טאָג. און אין יום־הַכִּפּוּרִים לייכט דער גִּלּוּי פֿון "מַלְכוּת־הַיִּחוּד"; דער מלך גיט זיך אָפּ אין גִּלּוּי, ווי ער איז מיט ישראל לְבַדָּם, אין אַ בחירה וואָס איז קוֹדֶם־לָעוֹלָם. און אַזאַ גִּלּוּי, מצד זײַן מהות, צעלאָזט די אחיזה פֿון חֵטְא, ווי ליכט בטל מאַכט די חושך אָן קיין מלחמה. און דערפֿאַר, אַפֿילו ווען די תְּשׁוּבָה פֿון דער נֶפֶשׁ איז ניט שלֵם, הייבט דער גִּלּוּי פֿון יום־הַכִּפּוּרִים זי אַרויף העכער דעם גאַנצן פּלאַץ, אין וועלכן חֵטְא און תְּשׁוּבָה ווערן אָפּגעמאָסטן.

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס אין יום־הַכִּפּוּרִים ענדערט זיך אויך דער סדר־הַתְּפִלָּה, און ס'זיינען דאָ פֿינף תְּפִלּוֹת אַנשטאָט דריַי. ווייַל די דריַי תְּפִלּוֹת פֿון יעדן טאָג זיינען כנגד דעם מבנה פֿון מַלְכוּת אינעווייניק אין עולמות, ווי עס איז מבואר געוואָרן; אָבער יום־הַכִּפּוּרִים פֿאָדערט אַ סדר אין עֲבוֹדַת־הַתְּפִלָּה, וואָס קען פירן די נֶפֶשׁ פֿון איר געוויינטלעכן עמד, ווי אַ עֶבֶד און "מֶלֶךְ קָטָן", אַריַין אין דער קִרְבָה פֿון "עַם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", ביז צו דער פְּנִימִי'קייט פֿון "מַלְכוּת־הַיִחוּד". דערפֿאַר קומען זיך צו נאָך מַעֲבָרוֹת און יחידי'דיקע טירן פֿון הִתְקָרְבוּת, וואָס זיינען מסיים אין דער פֿינפֿטער, נאָך מער פְּנִימִי'שער עֲמִידָה – נְעִילָה. יעדערע פֿון זיי איז אַן אַנדער אופן פֿון "עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", ביז צום סוף ווערט די הבדלה פֿון חצֵרוֹת און היכלות אָפּגעטיילט, און ס'בלייַבט איבער בלויז דער מלך און זיין אויסגעקליבענע נֶפֶשׁ.

און דאָס איז אויך די כַּוָּנָה פֿון רַמְבַּ"ם, ווען ער שרייבט, אַז יום־הַכִּפּוּרִים איז "קֵץ מְחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל". ווייַל "קֵץ" מיינט ניט נאָר אַ סוף אין צייט, נאָר אַ נקודה, אין וועלכער אַלע קַוִּים פֿון די פֿריִערדיקע עֲבוֹדוֹת טרעפֿן זיך אין זייער שֹׁרֶשׁ. אַלע עֲמִידוֹת פֿון גאַנצן יאָר, אַלע "קליינע הַמְלָכוֹת" און קַבָּלוֹת־הַשְּׁלִיחוּת, שטייגן אַרויף און גייען אַריַין אין יום־הַכִּפּוּרִים, אין וועלכן זייער שֹׁרֶשׁ אין דער עצם־בחירה פֿון מלך ווערט נִגְלֶה. און דאַן קלערט זיך אויס למפרע, אַז אין יעדער פּעם, ווען דער ייִד האָט געשטאַנען אין עֲמִידָה במשך־הַשָּׁנָה און געהאַט געחלשעט לִפְנֵי מלך, האָט ער טאַקע זיך אָפּגעשטיצט אויף דעם טיפֿן קשר, אַפֿילו ווען ער האָט עס ניט געמערט.

און עס קומט אויס, אַז יום־הַכִּפּוּרִים איז ניט נאָר "העכער" ווי די עֲמִידָה פֿון יעדן טאָג אין מידה, נאָר ער איז פֿון אַ גאָר אַנדער סאָרט. די עֲמִידָה פֿון יעדן טאָג איז אַ עֲמִידָה לִפְנֵי מלך אינעווייניק אין פַּלְטֵרִין פֿון עולמות; יום־הַכִּפּוּרִים איז אַ אַריַינגיין, אַמאָל אַ יאָר, אין דעם פְּנִימִי'סטן היכל פֿון דער בחִירַת־הַמֶּלֶךְ אַליין, אין וועלכן ער איז "עַם יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם", אין וועלכן די גאַנצע דראַמע פֿון מושל און ממושל איז כּלוּל און אַרומגענומען אינעווייניק אין אַ יִחוּד וואָס איז קוֹדֶם דעם. און צוליב דעם דאַרף מען מסביר זיין די עֲבוֹדָה פֿון די פֿינף תְּפִלּוֹת פֿון יום־הַכִּפּוּרִים ווי אַ מדורגל'דיקע הִתְקָרְבוּת צום פְּנִימִי'סטן צימער, אין וועלכן אין יעדער תְּפִלָּה לייגט די נֶפֶשׁ אָפּ נאָך איין לבוש פֿון הִתְיַחֲסוּת, ביז זי שטייט אין פְּשִׁיטוּת ווי "די, אין וועלכער דער מלך האָט שוין תָּמִיד אויסגעקליבן". און אין ווייטערדיקן וועט זיך מסביר ווערן דער סדר פֿון די פֿינף תְּפִלּוֹת, ווי יעדערע איז אַ באַזונדערער טיר און היכל אין דער עליה פֿון נֶפֶשׁ צו "מַלְכוּת־הַיִחוּד".

יב

אָבער קֹדֶם מיר וועלן קומען מסביר צו זיין די פְּרָטִים אין דעם ענין פֿון די פֿינף תְּפִלּוֹת, דאַרף מען ערשט פֿאַרשטיין פֿאַרוואָס זיינען דאַווקא פֿינף. דְּהַיְנוּ, אין אַלע טעג פֿון יאָר איז דער סדר־הַתְּפִלָּה אין דריַי קבוע'דיקע תְּפִלּוֹת, כְּנֶגֶד די דריַי אָבוֹת און כְּנֶגֶד די דריַי קַוִּים אין סדר־הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ. און אַפֿילו אין די טעג ווען עס איז דאָ מוּסָף, איז תְּפִלַּת־מוּסָף ניט קיין אַנדער סאָרט, נאָר זי איז אַ המְשָׁכָה און אַ הַרְחָבָה אין יענעם זעלבן סדר אַליין. נאָר אין יום־הַכִּפּוּרִים האָבן חֲזַ"ל

געזאָגט (יוֹמָא פּ"ז ב) "יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי אִית בֵּיהּ חֲמֵשׁ תְּפִלּוֹת", און זיי ציילן זיי ווי אַ חִדּוּשׁ־הֲלָכָה אין דעם עצם מהות פֿון דעם טאָג. און דאָס ווייזט, אַז דאָ רעדט זיך ניט נאָר וועגן אַ ריבּוּי־המספּר אין יענעם זעלבן ענין פֿון "עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", נאָר וועגן אַ עליה אין פֿינף באַזונדערע בחִינוֹת פֿון עֲמִידָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהִנֵּה, דאָס וועט זיך מסביר ווערן לויט ווי עס ווערט מבֹאָר אין די כְּתָבִים פֿון אַרִיז"ל און אין זֹהַר און תִּקּוּנִים, אַז אין דער נֶפֶשׁ זיינען דאָ פֿינף כְּלָל׳דיקע בחִינוֹת: נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה. און די כַּוָּנָה איז חַס וְשָׁלוֹם ניט, אַז עס זיינען דאָ פֿינף באַזונדערע נְשָׁמוֹת, נאָר אַז די איינע גאָט׳ליכע נֶפֶשׁ גופא גיט זיך אַרויס און פַּשֶּׁט זיך אויס אין פֿינף אופֿנים פֿון חַיּוּת. נֶפֶשׁ – איז דער כֹּחַ־הַחַיִּים ווי ער קלייבט זיך אָן אין מַעֲשֶׂה און אין די אֵיבָרִים פֿון גוף; רוּחַ – איז דאָס לעבן פֿון רֶגֶשׁ און קול; נְשָׁמָה – איז דער פְּנִימִיישער אור פֿון הַהֲבָנָה; חַיָּה – איז אַ חַיּוּת מַקִּיף, העכער פֿון דער הַכָּרָה, וואָס רירט אָן און גייט ניט אַריַין אין גדר פֿון גאַנצער הִתְלַבְּשׁוּת; און יְחִידָה – איז די נְקוּדָּה פֿון מוחלטן יִחוּד, דער נִיצוֹץ, דורך וועלכן די נֶפֶשׁ איז מקושר אין דער עצמוּת־יִתְבָּרֵךְ מיט אַ קשר וואָס איז העכער פֿון אַלע לְבוּשִׁים.

און וויַיל יום־הַכִּפּוּרִים איז, ווי עס איז דערמאָנט געוואָרן פריער, אַ גִּלּוּי פֿון דער עצם׳דיקער בחִירָה פֿון מלך אין ישראל, איז מוּבָן, אַז די עֲבוֹדָה פֿון דעם טאָג דאַרף אַראָפּרופֿן און מגַלֶּה זיַין די פֿינף בחִינוֹת אין דער נֶפֶשׁ, ווי זיי שטייען לִפְנֵי יענער בחִירָה. וויַיל דאַך זיַין בחִירָה נעמט ניט אַריַין ישראל נאָר אין די גילוי׳טע כֹּחוֹת – מַעֲשֶׂה, רֶגֶשׁ און שֵׂכֶל – נאָר זי רירט אָן אויך חַיָּה און יְחִידָה ביַי זיי. און דערפֿאַר זיינען מתַקֵּן געוואָרן אין הֲלָכָה פֿינף באַזונדערע תְּפִלּוֹת, ווי פֿינף טירן, דורך וועלכע די נֶפֶשׁ גייט אַריבער, און יעדער איינער רירט אָן און הייבט אַרויף אַ אַנדער בחִינָה, ביז אין דער פֿינפֿטער ווערט די יְחִידָה אַליין גערופֿן צו שטיין לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

די ערשטע פֿון זיי איז תְּפִלַּת־עַרְבִית פֿון יום־הַכִּפּוּרִים, וואָס הייבט אָן מיט "כָּל נִדְרֵי" און דעם וִדּוּי וואָס קומט נאָכדעם. די תְּפִלָּה איז דער טיר פֿון נֶפֶשׁ. וויַיל דעמאָלט איז דער טאָג נאָך ניט אַריַין אין זיַין גאַנצן גִּלּוּי; מיר שטייען נאָך אויף דעם גרענעץ צווישן חול און קֹדֶשׁ, צווישן דער תְּמִיד׳דיקער פֿלוס פֿון דעם געוויינטלעכן זמן און דעם איינציקן און באַזונדערן "לְבָנוֹן" פֿון יום־הַכִּפּוּרִים. און די עֲבוֹדָה איצט איז בעיקר אין אַרויסציִען די הענט און פֿיס פֿון דער נֶפֶשׁ פֿון זייערע געוויינטלעכע עסקנים: הַתָּרַת־נְדָרִים, וִדּוּי־הַמַּעֲשִׂים, אָפּטרעטן פֿון עסן און טרינקען און פֿון אַלע עִנּוּיִים. און דאָס איז די עֲבוֹדָה פֿון נֶפֶשׁ – צו פֿאַרלאָזן איר גראָבע האַלט אין די גראָבע פֿאַטראָנען וואָס האָבן זיך אַריַינגעקריצט אינעם לויף פֿון יאָר.

און צוליב דעם איז דער ערשטער און גרויסער מַעֲשֶׂה פֿון דעם טאָג "כָּל נִדְרֵי", אין וועלכן דער ציבור שטייט ווי עֲבָדִים אויפֿן חִיצוֹנִיסטן פֶּתַח פֿון פַּלְטֵרִין, און זיי ברענגען מיט זיך אַלע דִּבְרֵי־הָרָאשׁוּת וואָס זיי האָבן אַרויסגעלאָזט מיט מויל און אַלע באַנדן וואָס זיי האָבן זיך אַליין אָנגעלייגט, און לייגן זיי אַראָפּ לִפְנֵי בֵּית־דִּינוֹ פֿון מלך, צו בעטן הַתָּרָה און הַתָּרָה. דאָ איז די "דֶּלֶת" צווישן דעם מענטש און הקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נאָך זייער גראָב און דיק, ווי אַ חִיצוֹנִיסטער טיר פֿון האַרץ־בוים און אײַזן; דער מענטש שפּירט זיַין רִחוּק, זיַין שווערקייט, זיַין היסטאָריע. אָבער דאַווקא צוליב יענער עֲבִיוּת איז די

עֲבוֹדָה דאָ זייער מַעֲשִׂית: אָפּשנײַדן און מתּיר זײַן, זאָגן "חָרְטָה נִי", אָפּטרעטן פֿון די חִיצוֹנִי׳סטע צורות פֿון רָצוֹן וואָס האָבן זיך פֿאַרקרומען אין דער נֶפֶשׁ. און ווען דער גראָבער "אני" הייבט אָן זיך צו בייגן, הייבט אָן יענער שווערער טיר, אין אַ נסתר׳דיקן אופֿן, זיך צו פֿאַרדינערן.

און נאָכדעם קומט תְּפִלַּת־שַׁחֲרִית, וואָס איז דער טיר פֿון רוּחַ. די נאַכט איז דורכגעגאַנגען אין קְדוּשַּׁת־הַיּוֹם, און ביים אויפֿשטיין אין דער פרי ווערט דאָס לעבן פֿון רֶגֶשׁ בײַם ייִדן אויפֿגעוועקט אויף אַ נײַעם אופֿן. די סְלִיחוֹת און דער לאַנגער סדר פֿון תְּפִלָּה רירן אָן אַנְחָאוֹת, טרערן, כִּסוּפִים; די באַזונדערע נִיגּוּנִים פֿון יום־הַכִּפּוּרִים, די ענטפֿער פֿון ציבור, חֲזָרַת־שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה מיט די צוגעלייגטע וִדּוּיִים – אַלץ ציטערט דורך דעם רוּחַ צו רַחֲשָׁה און צו אַהֲבָה. אויב אין עַרְבִית איז דער ייִד געווען ווי אַן עֶבֶד וואָס מען רופֿט אים פֿון פֿעלד און ער דאַרף ערשט וואַשן דעם טיט פֿון די הענט, איז ער אין שַׁחֲרִית שוין שטייענדיק אין הויף פֿון פַּלְטֵרִין, און ער שפּירט די הַדְרַת־הַמֶּלֶךְ און די זיסקייט אין דעם, וואָס מען האָט אים געגעבן רְשׁוּת צו שטיין דאָרטן.

אויך דאָ איז די "דֶּלֶת" דיקער ווי אין אַ געוויינטלעכן טאָג, צוליב דעם וואָס די הרגָשׁוֹת אַליין זיינען שטאַרק, און דאָס האַרץ איז פֿול מיט אַ סך קולות – יִרְאָה, בושה, תִּקְוָה, כִּסוּפִים. אָבער ווען דער רוּחַ גיסט זיך אויס אין וִדּוּי און פִּיּוּטִים, ווען די הרגָשׁוֹת געבן צו, אַז עס זיינען געווען אַהֲבוֹת־שֶׁקֶר און פֿאַרפֿירטע יְרָאוֹת, הייבט אָן די עֲבִיּוּת פֿון דעם "אני"־האַרץ זיך צו צעשמעלצן. און הִנֵּה, די זעלבע שטאַרקייט פֿון רֶגֶשׁ, וואָס אין אָנהייב זעט אויס ווי אַ וואַנט צווישן דעם מענטש און הקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, ווערט מזוכך צו ווערן אַ שְׁקוּפֶער ציטער, אין וועלכן מ׳הייבט אָן צו שפּירן די נוֹכְחוּת פֿון מלך דאַווקא דורך רֶגֶשׁ. די דֶּלֶת איז נאָך אַלץ אַ דֶּלֶת, נאָר ליכט הייבט אָן זיך אַרײַנצוקלײַבן אין אירע ריסן.

דער דריטער טיר איז תְּפִלַּת־מוּסָף, וואָס איז מקושר צו דער בחִינָה פֿון נְשָׁמָה. ווײַל אין מוּסָף דערציילן מיר לאַנג וועגן דער עֲבוֹדָה פֿון כֹּהֵן־גָּדוֹל אין בית־הַמִּקְדָּשׁ, מיט אַלע אירע פֿײַנע פְּרָטִים, און מיר צייכענען זיך אין מַחֲשָׁבָה אַרײַן דעם סדר־הַקָּרְבָּנוֹת, די הַזָּאַת־הַדָּם, און זײַן אַרײַנגיין אין דעם אינערלעכטן אָרט. דאָס איז אַ עֲבוֹדָה פֿון שֵׂכֶל, פֿון מתבּוֹנֵנעם זכָּרוֹן; מען רופֿט אונדז צו פֿאַרשטיין, לויט ווי מיר קענען, וואָס מיינט דאָס, אַז אַ מענטש בָּשָׂר וָדָם, אויסגעקליבן און מקודש, גייט אַרײַן אַמאָל אַ יאָר לִפְנֵי ה׳ אין נאָמען פֿון לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל.

און אַזוי הייבט מוּסָף אַרויף די נֶפֶשׁ פֿון דער סעריע פֿון רֶגֶשׁ צו אַ פְּנִימִי׳שער קלאָרקייט פֿון הֲבָנָה. די נְשָׁמָה, וואָס אין אַנדערע טעג פֿון יאָר איז אָפֿט פֿאַרדעקט אונטער די לְבוּשִׁים פֿון מַעֲשֶׂה און רֶגֶשׁ, לייכט איצט מיט איר אייגענעם אור און מתבּוֹנֵן אין צורת־הַקְּדוּשָּׁה, אין סדר־הַפַּלְטֵרִין פֿון אויבן. און לויטן טיפֿן מַדְרֵג פֿון דער הִתְבּוֹנְנוּת ווערט די "דֶּלֶת" פֿון מוּסָף נאָך דינער: זי איז שוין ניט מער דער גראָבער מחסום פֿון קאַפּוטע מעשים, און אויך ניט דער דיקער צעמישונג פֿון ניט־מתוקנתן רֶגֶשׁ, נאָר אַ דינע דֶּלֶת – די דֶּלֶת פֿון זײַן אייגענער הֲבָנָה, פֿון זיינע באַגריפֿים אין אֱלוֹקוּת. אין דעם טיר

ווערט דער "אני" מזוכּך פֿון גראָבער אַנײַוּת צו אַ דינערן סאָרט – אַ רוּחָניִשע סאַטיאַציע אין זײַן הַשָּׂגָה אין הײליקע זאַכן; און ווען ער מקריב און גיט אָפּ אויך דאָס, ווערט די הֲבָנָה ווי אַ קלאָרע גלאָז, דורך וועלכן, דורך איר גאַנצע עֲבִיוּת, זעט מען דעם זוֹהַר פֿון מלך.

און נאָך מוּסָף קומט תְּפִלַּת־מִנְחָה, וואָס איז אין יום־הַכִּפּוּרִים דער פֿערטער טיר, מקושר מיט דער בחִינָה פֿון חַיָּה. דאָס איז שוין אינעם טיפֿן אינערלעכן פֿון טאָג, ווען דער גוף איז שוואַך פֿון תַּעֲנִית און דער שֵׂכֶל איז מיד פֿון דער לאַנגער עֲבוֹדָה. און דאַווקא דעמאָלט גיט זיך אַרויס בײַם ייִדן אַ חַיּוּת מַקִּיף, העכער פֿון הַכָּרָה – אַ האַרטע, עקשנות'דיקע חַיֵּי־נֶפֶשׁ, וואָס הענגען ניט אויף עסן, מנוחה, און ניט אַמאָל אויף אַ נײַעם געדאַנק. און אַ רמז דערצו – אַז אין מִנְחָה לייענט מען פָּרָשַׁת־עֲרָיוֹת, וואָס איז דער העכסטער נִסָּיוֹן אין דער נֶאֱמָנוּת פֿון מענטשנס לעבן, און אויך אַז דער זמן פֿון מִנְחָה איז דער באַשטימטער זמן צו לייענען ספר־יוֹנָה, אין וועלכן גיט זיך אַרויס די מעגלעכקייט פֿון תְּשׁוּבָה פֿון די טיפֿן פֿון תְּהוֹם.

די בחִינָה פֿון חַיָּה אין דער נֶפֶשׁ איז אירע כֹּחוֹת זיך אָנצוהאַלטן אין אַ זאַך וואָס איז העכער פֿון וואָס זי קען מסביר זײַן – זיך אויפֿהייבן דורך אַ הַכָּרָה מַקִּיף, וואָס אַרומנעמט דעם שֵׂכֶל און זיצט ניט אין אים. אין נאָכמיטאָג פֿון יום־הַכִּפּוּרִים, ווען די נאַטירלעכע כֹּחוֹת זײַנען נידעריק, שפּירן די מענטשן, וואָס קלייבן זיך אָן צו תְּפִלָּה, אַ מאָדנע מַקִּיף'דיקע כֹּחַ – אַ שוועבנדיקע קירבה פֿון מלך, וואָס מ'קען זי ניט אַרײַנדרוקן אין שֵׂכֶל אָדער רֶגֶשׁ. דאָ איז די "דֶּלֶת" אַליין די הרגָשָׁה פֿון זײַן אַ באַזונדערע לעבעדיקע בריָּה; די חַיִּים, וואָס שפּירן זיך אַליין ווי אַ אייגענער צענטער. אָבער ווען דער ייִד גיט אָפּ אויך דאָס, און לאָזט זײַן חַיּוּת זיך אַרײַנציען אין דעם תחום פֿון חַיֵּי־הַמֶּלֶךְ, ווערט יענער לעבעדיקער טיר אַ שיכטע שקוּפֶער אור, ווי אַ ליכט־פּלאַטע, וואָס אין איין מאָל ביידע באַזונדערט און מגַלֶּה.

און דאַן, צום סוף, קומט תְּפִלַּת־נְעִילָה, די פֿינפֿטע תְּפִלָּה, מקושר מיט דער בחִינָה פֿון יְחִידָה. דאַך די הֲלָכָה אַליין באַצייכנט נְעִילָה ווי באַזונדער, מיט אַן אייגענער עֲמִידָה און אַן אייגענעם סדר־סְלִיחוֹת; און די מִדְרָשִׁים זאָגן, אַז אין נְעִילָה איז "הַמֶּלֶךְ קָרוֹב בְּיוֹתֵר", און אַז "הַשְּׁעָרִים נִנְעָלִים". און די כַּוָּנָה איז ניט, ווי מ'מאָלן עס אַרויס אין פּשוט'ן פְּשָׁט, אַז די געלעגנהייט פֿון קשר שטייט צו פֿאַרשוואַנדן חס וְשָׁלוֹם; נאָר אַז אַלע חיצוֹני'סטע טירן ווערן צוגעשפּאַרט פֿאַר אַנדערע, און דער אינערלעכסטער טיר ווערט צוגעשפּאַרט און צוגעמאַכט ווען דער ייִד איז אינעווייניק, אַליין מיט זײַן מלך.

די בחִינָה פֿון יְחִידָה איז די נְקוּדָּה אין דער נֶפֶשׁ, וואָס האָט קיינמאָל ניט געקענט קיין פֵּירוּד. דאָס איז ניט קיין מדריגה, צו וועלכער מ'"קומט" דורך עֲבוֹדָה, נאָר זי גיט זיך אַרויס ווען אַלץ וואָס איז ניט זי אַליין פֿאַלט אַראָפּ און פּושט זיך אויס. דערפֿאַר איז נְעִילָה ניט אויסגעצייכנט דורך נײַע געדאַנקען אָדער נײַע וִדּוּיִים, נאָר דורך פְּשִׁיטוּת און אַ באַזונדערע דרינגלעכקייט – אין דעם רופֿן פֿון "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", פֿון "ה' הוּא הָאֱלֹקִים", פֿון "סְלַח לָנוּ", מיטן לעצטן כֹּחַ פֿון טאָג. דער גוף איז שוואַך, דער קול – צערוד, דער שֵׂכֶל – העכער דעם גרענעץ פֿון מידקייט; און אַפֿילו אַזוי קומט אַרויס פֿון אַ טיפֿן נסתר אַ גאָר גלײַכער געשריי. יענער געשריי – דאָס איז די יְחִידָה וואָס רעדט.

און איצט ווערט פֿאַרשטענדלעך דער נײַער משל וואָס מ׳האָט דערמאָנט פריער. יעדער פֿון די פֿינף תְּפִלּוֹת איז ווי אַ טיר, דורך וועלכן מ׳דאַרף דורכגיין כְּדֵי זיך צו נעענטערן צום מלך. אין עַרְבִית איז די דֶּלֶת גראָב און שווער פֿון די באַנדן פֿון מַעֲשֶׂה; אין שַׁחֲרִית – גראָב צוליב דער שטאַרקייט פֿון רֶגֶשׁ, וואָס איז נאָך ניט מזוכך; אין מוּסָף – דינער, אָבער נאָך אַלץ מיט מַמָּשׁ – די דֶּלֶת פֿון זײַן אייגענער הֲבָנָה; אין מִנְחָה – אַ לעבעדיקער טיר פֿון אייגענער חַיּוּת. אָבער ווי ווייטער דער פרט׳אַני ווערט דינער אין יעדער עֲבוֹדָה, אַזוי ווערן דאַווקא די דיקייט פֿון די טירן אַ שְׁקוּפֶער זאַך. און ווען מ׳קומט צו נְעִילָה, איז דאָ יאָ נאָך אַ "דֶּלֶת", ווײַל די נֶפֶשׁ בלײַבט אַ נִבְרָא, וואָס שטייט קעגן איר בּוֹרֵא; אָבער יענער טיר איז שוין געמאַכט בלויז פֿון אור. זי איז ניט מער קיין מחסום בכלל, נאָר זי אַליין איז דער זיו, אין וועלכן מלך און נֶפֶשׁ קוקן זיך אָן איינער אין צווייטן.

און דאָס איז וואָס חֲזַ"ל האָבן קביע געוועון דאַווקא אין דעם טאָג פֿינף תְּפִלּוֹת. ווײַל יום־הַכִּפּוּרִים אַליין איז אַ גִּלּוּי פֿון דעם פְּנִימִי׳סטן קשר, אין וועלכן אַלע טירן זיינען שוין אָפֿן; נאָר אין סדר־הָעֲבוֹדָה דאַרף די נֶפֶשׁ דורכגיין צורות פֿון רחוק און הִתְקָרְבוּת, כְּדֵי זי זאָל ווערן אַ כְּלִי צו דערלעבן אין חֲוָיָה וואָס זי איז געוועון תָּמִיד. מ׳דאַרף ברענגען אַלע פֿינף בחִינוֹת אין דער נֶפֶשׁ, יעדער אין איר אופֿן, לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כְּדֵי ניט נאָר די יְחִידָה אין איר הֶעְלֵם, נאָר אויך די נֶפֶשׁ אין אירע מעשים און דער רוּחַ אין אירע הרגָשׁות, זאָלן וויסן און שפּירן, אַז זייער אָרט איז דאָרטן.

און דורך דעם זיינען מיר איצט גרייט צו פֿאַרשטיין ווייטער דעם פֵּירוּשׁ אין ענין בִּיאַת־כֹּהֵן־גָּדוֹל לִפְנִים מִן־הַפָּרֹכֶת אין יום־הַכִּפּוּרִים. ווײַל זײַן איינציקע גיין אינעווייניק דורך פָּרֹכֶת און די טירן פֿון מִקְדָּשׁ איז דער שֹׁרֶשׁ און דער "מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" צו די פֿינף טירן אין דער עֲבוֹדָה־הַתְּפִלָּה פֿון נֶפֶשׁ; און דורך מתבּוֹנֵן זײַן אין זײַן עֲבוֹדָה וועלן מיר זיך נאָך מער פֿאַרטיפֿן אין פֿאַרשטיין דעם מהות־הענין, וואָס אַ נִבְרָא־בּרִיָּה שטייט אויף דעם פְּנִימִי׳סטן כִּסֵּא פֿון מלך.

יג

וְהִנֵּה, כְּדֵי צו פֿאַרשטיין דאָס נאָך טִיפֿער, דאַרף מען זיך אומקערן צו וואָס די תּוֹרָה אַליין באַשטימט אלס צענטער־פּונקט פֿון יום־הַכִּפּוּרִים: "בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ... וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ... וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה... וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה', וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת".

דאָ דערציילט די תּוֹרָה ניט נאָר וועגן אַ העכערע מדריגה אין עֲבוֹדָה, נאָר וועגן אַ עֲבוֹדָה וואָס איז יְחִידָה אין איר מין: נאָר דער כֹּהֵן־גָּדוֹל, נאָר אין דעם טאָג, נאָר אין דעם פּינקטלעכן סדר, און נאָר דאַן קען ער אַרײַנגיין לִפְנִים מִן־הַפָּרֹכֶת. און נאָך ווערט דאָס אונטערגעשטראָכן אין די ווערטער, "וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת... וְלֹא יָמוּת". און מען דאַרף פֿאַרשטיין: וואָס איז דאָס פֿאַר אַ אָרט, אַז אַרײַנגיין דאָרטן אין יעדער אַנדערער צײַט איז טויט; און וואָס איז די צײַט דאַווקא, וואָס מאַכט אַז די זעלבע אַרײַנגאַנג ווערט אַ חַיִּים, אַ כַּפָּרָה אויף לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל?

און נאָך, די מִשְׁנָה אין יוֹמָא, אין די מיטל־פּרקים וואָס דערקלערן דעם סדר פֿון דער עֲבוֹדָה, לייגט איר גאַנצן וואָג אויף יענעם פּנִימִי־סטן גיין: זי דערציילט שריט נאָך שריט וועגן די גוֹרָלוֹת פֿון די שְׂעִירִים, וועגן די הַזָּאָה פֿון דָם, וועגן די וִדּוּיִים, נאָר דער שִׂיא איז דאָס: ווען דער כֹּהֵן־גָּדוֹל, אין אימה און יִרְאָה, גייט אַרײַן אין דעם אינערלעכטן, פּנִימִי־סטן צימער, אַ מַחְתָּה מיט גַחֲלֵי־אֵשׁ אין זײַן רעכטער און אַ קאַף קְטֹרֶת אין זײַן לינקער, און ער גייט צוריקוועטס צווישן די בַּדִּים פֿון אָרוֹן, און לייגט די קְטֹרֶת כְּדֵי אַז דער עשָׁן זאָל אַרויפֿגיין "עַד שֶׁהוּא מְמַלֵּא אֶת הַבַּיִת כֻּלּוֹ". און נאָר נאָך דעם שפּריצט ער דעם דָם "כְּנֶגֶד הַכַּפֹּרֶת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה".

פֿון דעם זעט מען, אַז די תּוֹרָה אַליין צייכנט דאָס אָן אלס די "נְקוּדַּת עֲמִידָה לְמַלְכוּתוֹ" — דער עיקר־שטאַנד־פּונקט פֿון אַ נִבְרָא־בּרִיָּה אין דער מערסט פֿאַרבאָרגענער פּונקט פֿון מלך. ווײַל כאָטש דער גאַנצער מִשְׁכָּן הייסט "מִשְׁכַּן ה'", און דער הֵיכָל איז אָנגעפּילט מיט קְדֻשָּׁה, איז דען־אָך דער באַזונדערער נאָמען "קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים" אָפּגעהיט נאָר צו יענעם קליינעם, פּירעקיקן אָרט, ווו אָרוֹן־הַבְּרִית האָט געשטאַנען, און די כְּרוּבִים האָבן אויסגעשפּרייט זייערע פליגלען פֿון אויבן, און קול־ה' רעדט "מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים" צו משֶׁה. און דאָס ווערט אין אַ סך מקומות גערופֿן "כִּסֵּא ה'", "ה' צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים" – ווײַל דאָרטן ווינט די שְׁכִינָה אין אַזאַ אופֿן פֿון גִּלּוּי וואָס מ'רופֿט "כִּסֵּא".

אָבער אויך דאָ דאַרף מען אַ דִיּוּק. ווײַל אויבן האָבן מיר גערעדט וועגן מַלְכוּת אלס אַ מִדָּה, און וועגן דעם "כִּסֵּא" אלס אַ צורה, דורך וועלכער דער אֵין־סוֹף פֿאַרנעמט זיך מיט די עוֹלָמוֹת. נאָר די כְּרוּבִים אויף אָרוֹן, אין דְבִיר, זיינען ניט נאָר אַ סימן צו יענער נידעריקער מַלְכוּת, וואָס איז דער מקור פֿון די עוֹלָמוֹת; און עס איז מבֹאָר אין חסידות, אַז דער פּנִימִי־סטער צימער מקביל צו כֶּתֶר, און בפרט צו עַתִּיק – דער פֿאַרבאָרגענער תַּעֲנוּג און דער ערשטער רָצוֹן אין אֵין־סוֹף, וואָס גייט פֿאָר אַלעם סדר פֿון די סְפִירוֹת. אויב אַזוי, ווי קען מען רופֿן דאָס "כִּסֵּא", וואָס מיינט אַ זיצן אַרײַן אין אַ באַציִונג און אַ געמעסענע גִּלּוּי?

אָבער דער ענין איז, אַז ס'איז באַקאַנט, אַז בכלל זיינען דאָ צוויי מדריגות אין "כִּסֵּא": עס איז דאָ אַ חִיצוֹנִי־שער כִּסֵּא, וואָס איז דער חִיצוֹנִי־סטער כִּסֵּא, און דאָס איז דער אָרגאַניזירטער סדר פֿון די עוֹלָמוֹת, די "מֶרְכָּבָה" פֿון די פֿיר פָּנִים אין יחֶזקאל – אַרְיֵה, שׁוֹר, נֶשֶׁר און אָדָם – אויף וועלכע די אֱלֹוקוּת רײַט, כּביכול, אַרײַן אין דעם רִבּוּי פֿון דער בריאָה. און דאָס איז שוין מַלְכוּת ווען זי שטייגט אַראָפּ אין דעם תחום פֿון "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", ווו די רַבִּים, אלס רַבִּים, ווערן אָרדנטלעך אונטערגעשטעלט אונטער איינעם. און דערנאָך איז דאָ דער פְּנִימִי־שער כִּסֵּא, וואָס איז בכלל ניט קיין סדר פֿון טיילן, נאָר די ערשטע נְקוּדָּה, אין וועלכער דער אֵין־סוֹף "זיצט" כלפּי אַ באַציִונג; ד"ה, אַז אין איר דער פּשוטער עֶצֶם בּוֹחֵר צו זײַן אַ מלך, און בּוֹחֵר אין יענע, דורך וועלכע ער וועט הייסן מלך. און די בחִירָה האָט איר שֹׁרֶשׁ אין עַתִּיק, אין דעם העכסטן פֿאַרבאָרגענעם תַּעֲנוּג, נאָר די ערשטע נְקוּדָּה פֿון אַ פְּנִיָּה אַרויס ווערט גערופֿן "כִּסֵּא", ווײַל דאָרטן רוט זיך דער אֵין־סוֹף, כּביכול, אויף דער בחִירָה פֿון יִשְׂרָאֵל.

און דאָס איז דער חִדוּש: אַז דער אָרט אין מִקְדָּשׁ, ווּ אָרוֹן און די כְּרוּבִים האָבן געשטאַנען, איז ניט נאָר אַ סימן צו דער אֱלוֹקִיתער מַלְכוּת בכלל, נאָר דאַווקא צום פְּנִימִי'סטן כִּסֵא – צו דער נְקוּדָּה, אין וועלכער זיינע עצמות'דיקע בחִירָה אין יִשְׂרָאֵל און זייער עצמות'דיקע בחִירָה אין אים טרעפֿן זיך אין איין פּשוטער אחדות. ווײַל די לוּחוֹת אין אָרוֹן זיינען די עדות אויף זײַן בְּרִית, און די כְּרוּבִים – מיט די פּנֵי נְעָרִים רַכִּים, געקערט איינער צום צווייטן לויטן מצב פֿון עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל – זיינען די עדות אויף דער פְּנִיָּה פֿון יִשְׂרָאֵל צו אים. און דאָס אַלץ איז דעקקט און איינגעאייניקט דורך דער כַּפֹּרֶת פֿון ריינער גאָלד, אויף וועלכער מ'שפּריצט דעם דָם, און פֿון אויבן אויף איר ברייט זיך אויס דער ענַן־הַקְטֹרֶת, וואָס ווייזט, אַז העכער אַלע געלעזטע צורות פֿון אַהֲבַת־ה׳ און יִרְאַת־ה׳ איז דאָ אַ פְּשִׁיטוּת־הַמְכַסָּה, אין וועלכער דער גאַנצער רִבּוּי ווערט אַרײַנגעשלונגען אין אַ העכערע אחדות.

און דען־אָך דאַרף מען נאָך פֿרעגן: פֿאַר וואָס איז עס, אַז אין דעם פְּנִימִי'סטן כִּסֵא קען נאָר דער כֹּהֵן־גָּדוֹל אַרײַנגיין, און נאָר אַמאָל אַ יאָר? אויב דער פְּנִימִי'שער כִּסֵא איז דער מפגש פֿון די בחִירוֹת, וואָס איז דער עצם־מהות פֿון זײַן פֿון יִשְׂרָאֵל, וואָלט אויסגעזען, אַז דאָס דאַרף זײַן צוטריטלעך תָּמִיד און פֿאַר יעדן איינעם. און אויך: פֿאַר וואָס איז עס, אַז אויך דער כֹּהֵן־גָּדוֹל, אין יענעם טאָג, טאָר ניט זען עס גאָר אָפֿן, נאָר דאַרף פֿריִער מאַכן, אַז דער ענַן־הַקְטֹרֶת זאָל דעקן די כַּפֹּרֶת, "וְלֹא יָמוּת"? האַלאָ דער גאַנצער תוכן פֿון יום־הַכִּפּוּרִים איז, אַז דער עֶצֶם זאָל זיך אַנטפּלעקן, און "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ".

אָבער דער ענין איז אַזוי. די פּשוטע נְקוּדָּה פֿון דעם מפגש איז טאַקע די אמת'ע אמת פֿון יעדן ייִדן אין יעדער צײַט; נאָר אין סדר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת און אין "סדר־בעֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ" איז דאָ אַ גרויסער אונטערשייד צווישן עֶצֶם און גִּלּוּי. דער עצם־קשר איז ניט תלוי אין צײַט און אָרט; נאָר כְּדֵי אַז דער קשר זאָל זיך אויסדריקן אין אַ הַכָּרָה אויף אַזאַ אופֿן, אַז די נִבְרָא'דיגע נֶפֶשׁ זאָל קענען דאָס מקבל זײַן, אָן אַז איר באַזונדערע מציאות זאָל גאָר בטל ווערן, דאַרף זײַן די מערסט פּינקטלעכע מידה: ווער, ווען און ווי. דער באַגרענעצונג פֿון "בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן", און "בְּכָל עֵת לֹא יָבֹא", איז ניט צוליב דעם, חַס וְשָׁלוֹם, אַז דער עֶצֶם איז ענג, נאָר צוליב דעם, אַז דער כְּלִי פֿון אַ נִבְרָא־בריָּה קען אויסהאַלטן דעם גִּלּוּי פֿון פְּנִימִי'סטן כִּסֵא נאָר אין אַ צורה פֿון אַ גרויסן צִמְצוּם און אַ שטאַרקע הַגָּנָה. דערפֿאַר, נאָר איין מענטש, וואָס ער אַליין ראָלט אין זײַן קְדֻשָּׁה אַרײַן די כְּלָלוּת פֿון יִשְׂרָאֵל, און נאָר אין דעם טאָג, ווען מַאַלְכוּת־הַיִּחוּד לייכט, קען זײַן אַ כְּלִי צו דעם.

און דערפֿאַר באַפֿעלט די תּוֹרָה, אַז דער ענַן־הַקְטֹרֶת זאָל פֿאָרויסגיין דעם גִּלּוּי פֿון כַּפֹּרֶת. ווײַל די קְטֹרֶת, ווי עס איז מבֹאָר אין חסידות, מקביל צו דעם תַּעֲנוּג אין ה׳, וואָס איז העכער אַלע כוחות־הַהַשָּׂגָה – "רֵיחַ נִיחוֹחַ", אַ תַּעֲנוּג וואָס מ'שפּירט און מ'זעט ניט. און ווען דער כֹּהֵן־גָּדוֹל ברענגט אַרײַן יענעם ענַן לִפְנִים, ציט ער אַראָפּ אַ לבוש פֿון תַּעֲנוּג און מתִיקוּת אַרום די נְקוּדָּה פֿון דעם מפגש פֿון די צוויי בחִירוֹת, כְּדֵי אַז זי זאָל קענען זיך אַנטפּלעקן אין פְּנִימִי־יוּת אָן אַרויסברעכן אַרויס אין אַ זְעֶנערדיקער צורה. די כַּפֹּרֶת ווערט דעקקט, ניט כְּדֵי צו פֿאַרהיטן עס פֿון אים, נאָר כְּדֵי צו

לאָזן אים שטיין דאָרטן און לעבן. דאָס "וְלֹא יָמוּת" דאָ איז ניט נאָר אַ נעגאַטיווע אויסשליסונג פֿון אַ עונֶש, נאָר אַ פּאָזיטיווע באַשרײַבונג פֿון אַ מציאוּתדיקער מדריגה פֿון גִּלּוּי, וואָס, אָן דעם ענָן, וואָלט צוגעצויגן די נֶפֶשׁ פֿון גוף אַרויס מיט ריזיקע כִּסוּפִים. דער עָשָׁן איז דער מילדער מסָךְ, וואָס לאָזט אַ נִבְרָא־בּרִיָּה בלײַבן אין איר מציאוּת אין דער נוכחות פֿון "פְּנִימִיּ־סטן כִּסֵא".

און לויט דעם וועט מען פֿאַרשטיין דעם נויט, אַז דער כֹּהֵן־גָּדוֹל זאָל שפּריצן דעם דָם פֿון פָּר און שָׂעִיר קעגן די כַּפֹּרֶת – "לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת" און "עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת". ווײַל דער דָם איז די חַיִּים, ווי זיי פֿליסן אין די וועגען – די פּרטיות'דיקע, טאַקע־לעבעדיקע חַיּוּת פֿון יִשְׂרָאֵל אין אַלע זייערע מעשים און פֿאַלן. און ווען ער שפּריצט דאָרטן, קעגן די כַּפֹּרֶת און אויף איר פּנים, איז עס ווי ער וואָלט אַרײַנגעקריצט די טאַקע־התפּעֲלוּת פֿון חַיֵּי יִשְׂרָאֵל אויף דעם אָרט פֿון בְּרִית, און מְאַחֵד זייער מעשֶׂה־מעשֶׂה אונטן מיט דער פּשוטער בחִירָה אויבן. און דער סדר – ערשט פָּר, און דערנאָך שָׂעִיר; ערשט לִפְנִים, און דערנאָך אַרויס – דריקט אויס, אַז ביידע, מצד דער פּנִימִי־סטער כֹּהֲנִי־שער נְקוּדָה אין יִשְׂרָאֵל, און מצד זייערע חִיצוֹנִי־שע חֲטָאִים, ווערט אַלץ אַרײַנגעצויגן און אַרײַנגעשלאָסן אין יענעם איינעם מפגש.

און איצט קענען מיר באַגרייפֿן, פֿאַר וואָס חֲזַ"ל זאָגן, אַז ווען דער כֹּהֵן־גָּדוֹל איז אַרויס אין שלום פֿון קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים, איז געווען אַ גרויסע שמחה אין יִשְׂרָאֵל, ווײַל דאַן איז געוואָרן באַקאַנט, אַז חַיִּים זיינען געגעבן געוואָרן אויף יאָר. ווײַל זײַן אַרײַנגאַנג און אַרויסגאַנג זיינען ניט קיין פּערזענלעכע חֲוָיָה בלויז; ער גייט אַרײַן אלס דער גלגוּל פֿון דער כְּלָלוּת־הָעָם, און שטייט אויף יענעם כִּסֵא, ווו מלך און אוּמָה זיינען איינס אין בחִירָה. און אויב ער קען דאָרטן שטיין און אַרויסגיין, איז דאָס אַ ראָיָה, אַז דער קשר איז דאָ אין דער טיפֿסטער טיפֿקייט, און אַז אַלץ וואָס האָט זיך געשטעלט קעגן אים איז בטל געוואָרן.

און דאָס איז אויך דער פּנִימִי־שער פֵּירוּשׁ אין וואָס זאָגט מען, אַז קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים מקביל צו כֶּתֶר. ווײַל כֶּתֶר איז דער עֶלְיוֹנער רָצוֹן און תַּעֲנוּג, וואָס קרוינט און פירט אַלע נידעריקע מִדּוֹת. און ווען דער כֹּהֵן־גָּדוֹל גייט אַרײַן דאָרטן, שטייט ער ניט נאָר פֿאַר אַ צענטראַליזירטער נְקוּדָה פֿון שְׁכִינָה אינעווייניק אין וועלט, נאָר פֿאַרן עצם כֶּתֶר־הַמַּלְכוּת, ווי זי רוט אויף דער עַצְמוּת. און אין יענער עֲמִידָה ווערן צוזאַמענגענומען די צוויי תְּנוּעוֹת פֿון בחִירָה – זײַן בחִירָה אין יִשְׂרָאֵל און יִשְׂרָאֵל'ס בחִירָה אין אים – אין אַ מוחלטער פְּשִׁיטוּת. און דאָס איז דער "פְּנִימִי־שער כִּסֵא".

און לויט דעם יסוֹד קענען מיר איצט נאָך טיפֿער פֿאַרשטיין די עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ אין נְעִילָה. ווײַל גאַנצן טאָג האָבן מיר גערעדט וועגן דְּלָתוֹת און צימערן, וועגן אַלִיָּה דורך נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה, ביז יְחִידָה. נאָר דער "מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" צו אַלץ דעם איז יענער איינציקער מענטש, וואָס אַמאָל אַ יאָר איז געגאַנגען אויף אַ טאַקע־וועג דורך די רוּמענעס פֿון מִקְדָּשׁ ביז ער איז אָנגעקומען צום פּנִימִי־סטן צימער. זײַן גַשמִי־שער גיין – פֿון דער חִיצוֹנִי־סטער הוֹף אין דער פְּנִימִי־סטער, פֿון הֵיכָל אין דְבִיר, פֿון לִפְנֵי פָּרֹכֶת ביז הינטער איר – איז די "מאַפּע ווי אַזוי צו גיין אין זיינע הֵיכָלִים" פֿון דעם פּנִימִי־סטן

וועג פֿון דער נֶפֶש; זײַן ענָן־הַקְטֹרֶת איז איר פּשוטער תַּעֲנוּג אין אֱלוֹקוּת, וואָס דעקקט אויף אַלע באַגרענעצטע הַבָּנוֹת אין יענעם לעצטן מאָמענט; און זײַן עֲמִידָה צווישן די בַּדִּים פֿון אָרוֹן, אָן אַז קיין מענטש זאָל אים זען, איז דער "תֹּאַר־הַפַּלְטֵרִין" פֿון דער עֲמִידָה פֿון יְחִידָה פֿון דער נֶפֶש אין נְעִילָה, אַליין מיט איר מלך.

נאָר מען דאַרף אונטערשטרײַכן, אַז דאָס איז ניט נאָר אַ סימן, נאָר אויך אַ צִנּוֹר. ווײַל דורך זײַן עֲבוֹדָה ווערט דער פְּנִימִי־שער כִּסֵּא אין עֶלְיוֹנִים אויפֿגעוועקט און אַנטפּלעקט אַרײַן אין די עוֹלָמוֹת. און דערפֿאַר איז די סְלִיחָה פֿון יום־הַכִּפּוּרִים פֿאַרבונדן מיט זײַן עֲבוֹדָה, ווי עס ווערט אויסגעפֿירט אין וַיִּקְרָא און אין מִשְׁנָה יוֹמָא; און אויך איצט, ווען מיר האָבן ניט קיין גַשְׁמִי־יִשן אָרוֹן און קיין שטיינערנעם קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים, זאָגן מיר דעו־אָך אין מוּסָף "וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר...", ווײַל דורך דער הַזְכָּרָה און התבוֹנְנוּת אין זײַן גיין לִפְנִים, ציִען מיר אַראָפּ דעם רוחניות'דיקן מולד־אור פֿון דעם אַרײַן אין אונדזער אייגענע נְעִילָה. און אין ווייטערדיקן וועט זיך מְבָאָר ווערן, ווי אַזוי דאָס ווערט אַ "מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" צום פּנִימִי־סטן כֹּהֵן־גָּדוֹל אין יעדן ייִדן, וואָס גייט אַרײַן אין זײַן אייגענעם קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים און שטייט דאָרטן, אויף זײַן פְּנִימִי־סטן כִּסֵּא, צוזאַמען מיט מלך.

יד

עַל־פִּי אַלֶץ־וואָס מיר האָבן דערמאָנט אויבן, ווערט פֿאַרשטאַנען, אַז אויב די עֲבוֹדָה פֿונעם כֹּהֵן־גָּדוֹל אין בית־הַמִּקְדָּשׁ איז צו זײַן אַ "מוֹפֵת בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן" פֿאַר דער עֲבוֹדָה פֿון יעדער נֶפֶש וָנֶפֶש אין נְעִילָה, דאַן מוז דאָס, וואָס ער איז אַ מוֹפֵת, האָבן אויך אין קעגנזײַט אין דער נֶפֶש אַ נְקוּדָּה וואָס מְקַבִּיל צו אים, אַ פּנִימִי־שער כֹּהֵן־גָּדוֹל, וואָס קען טאַקע אַרײַן־קומען אין אַזאַ אָרט. ווײַל אַנדערש בלײַבט דער גאַנצער מָשָׁל נאָר אין דער מְדִינַת־הַדִּמְיוֹן און דער מְדִינַת־הַסִּיפּוּר, און ניט אין דער מְדִינַת־הַפְּנִימִיּוּת, ווו די תּוֹרָה רעדט.

און טאַקע אַזוי געפֿינען מיר בפֵּירוּש אין די ווערטער פֿון אונדזערע רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ. אין אִגֶּרֶת־הַקֹּדֶשׁ ווערט מבֹאָר, אַז אין יעדער נֶפֶש אֱלוֹקִית פֿון אַ ייִדן זײַנען דאָ באַקאַנטע בְּחִינוֹת – נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה – און העכער זיי אַ פֿינפֿטע בְּחִינָה, יְחִידָה, וואָס איז ניט סתּם אַ העכערע מַדְרֵגָה אינעווייניק אין יענעם זעלבן סדר, נאָר אַ אַנדער ענין בעצם, אַ נְקוּדָּה פֿון פּשִׁיט'ן יִחוּד מיטן אֵין־סוֹף. און דאָרטן ווערט זי באַשריבן ווי אַ בְּחִינָה, אין וועלכער די נֶפֶש איז "קְשׁוּרָה וּמְיוּחֶדֶת בְּיִחוּד נִפְלָא" מיט איר שֹׁרֶשׁ אין אֱלוֹקוּת, אויף אַזאַ אוֹפֶן, אַז קיין שום הַפְסֵק און קיין נְפִילָה קען דאָרטן ניט אָנקומען. אַלע פְּגָמִים און הֶסְתֵּרִים, וואָס קענען שלאָגן אין נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, און אַפֿילו אין חַיָּה, נעמען בכלל ניט קיין אָרט אין יְחִידָה; זי בלײַבט "לְבַדָּהּ", יָחִיד, מיטן יָחִיד פֿון דער וועלט.

און זע, דאָס איז פּונקט די הַגְדָּרָה, וואָס מיר האָבן אים אויבן גערופֿן "פְּנִימִי־שער כִּסֵּא": אַ אָרט, ווו זיך טרעפֿן ביידע בְּחִירוֹת אין גאַנצער פּשִׁיטוּת, אָן קיין הַשָּׂגָה פֿון חילוּק. און דערפֿאַר איז דער נִמְשָׁל צו יענעם פְּנִימִי־שן כִּסֵּא אין דער נֶפֶש די יְחִידָה גופא. און אויב אַזוי, ווי נאָר דער כֹּהֵן־גָּדוֹל אַליין מעג אַרײַן־גיין אין גַשְׁמִי־שן דְבִיר, אַזוי קען נאָר די יְחִידָה

טאַקע "שטיין" אין יענער פּנימיי־שער נְקוּדָה פֿון מִשְׁכַּן־הַנֶּפֶשׁ. דאָס איז דער פּנימיי־שער כֹּהֵן־גָּדוֹל.

און דאָס איז לויט ווי דער בַּעַל־שֵׁם־טוֹב האָט געלערנט, אַז אין יעדער ייִדן איז דאָ אַ נְקוּדָה דְכֹהֵן־גָּדוֹל – אַ פּנימיי־שע נְקוּדָה, וואָס האָט קיינמאָל ניט פֿאַרלאָזט בית־הַמִּקְדָּשׁ, וואָס אַפֿילו אין דער גרעסטער יְרִידָה בלײַבט זי ווי זי איז, שטייענדיק לִפְנֵי אָרוֹן. און דער בַּעַל־שֵׁם־טוֹב האָט געזאָגט, אַז ווען אַ פּשוט'ער ייִדן זיכט זיך אָפּ מיט אַן אַנאָכע צו זײַן טאַטן אין הימל, קומט די אַנאָכע אַרויס פֿון יענער נְקוּדָה; דאָס איז דער פּנימיי־שער כֹּהֵן, וואָס געדענקט נאָך דעם פּנימיי־סטן צימער און האָט אַ תַּאֲוָה צוריקצוקומען דאָרט.

נאָר כּדי צו פֿאַרשטיין דאָס נאָך בעסער אין אַ וועג פֿון סדר און "סדר אין עֲבוֹדַת־הַנֶּפֶשׁ", דאַרף מען קודם מקדים זײַן וואָס דער זוֹהַר זאָגט, אַז "אָדָם איז אַ עוֹלָם קָטָן", און בפֿרט וואָס ער זאָגט, אַז בית־הַמִּקְדָּשׁ שלמַטָּה שלשלט זיך אַראָפּ און שפּיגלט זיך אָפּ אין דער נֶפֶשׁ. ווײַל די לְשָׁכוֹת און הֶחֲצֵרוֹת אין בית־הַמִּקְדָּשׁ זײַנען ניט סתם גַשְׁמיי־שע געאָגראַפֿיע; נאָר זיי זײַנען די "מַפָּה ווי אַזוי צו גיין אין זיינע הֵיכָלִים" פֿון די כֹּחוֹת און לְבוּשֵׁי־הַנֶּפֶשׁ. און ממילא, ווען דער כֹּהֵן־גָּדוֹל גייט אַרום אין זיי, דאַן שאַפֿט און צייכנט ער איבער אַ וועג, וואָס עקזיסטירט אינעווייניק אין יעדער נֶפֶשׁ־יִשְׂרָאֵל.

דערפֿאַר דאַרף מען אויספֿירן, ווי ווײַט מעגלעך, די פּנימיי־שע מַפָּה. און כאָטש אַזאַ מַפּוֹת זײַנען סוף־כּל־סוף נאָר נאָענטע הַשְׁוָאוֹת – ווײַל אין אמתן שטייט די נֶפֶשׁ העכער אַלע חלוּקֵי־מָקוֹם – איז דען־אָך, ווײַל די תּוֹרָה רעדט פֿון "חָצֵר חִיצוֹנָה", "חָצֵר פְּנִימִית", "הֵיכָל" און "דְבִיר", און אונדזערע רַבּוֹתֵינוּ האָבן אויסגעלערנט די לשוֹנוֹת אויך אויף מַדְרֵגוֹת אין דער נֶפֶשׁ – זײַנען אונדז די לשוֹנוֹת געגעבן געוואָרן ווי כֵּלִים פֿאַר התבּוֹנְנוּת.

די "חָצֵר חִיצוֹנָה" אין דער נֶפֶשׁ איז די מדִינַת־הִתְנַהֲגוּת, דער עוֹלָם פֿון מַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר און מַעֲשֶׂה, ווי זיי זײַנען שוין מלוּבָּשׁ אין לשוֹן־הָעוֹלָם. דאָ שטייען די "מִזְבְּחוֹת" פֿון הרגל און די "כִּיוֹרִים" פֿון רְחִיצָה – דער טאָג־טעגלעכער סדר, די מַעֲשֵׂי־הַמִּצְוָה און, חס ושלום, זייער פֿאַרקערטער. דאָ טרעפֿט דער מענטש דעם עוֹלָם; דאָ זעט דער עוֹלָם דעם מענטש. דאָס איז דער אָרט פֿון דער נֶפֶשׁ, ווי זי מחַיֶּה דעם מוחש'דיקן מַעֲשֶׂה, דעם מַעֲשׂיי־שן שֵׂכֶל און די הרגָשָׁה־הַהֲרְגֵּלִית.

פּנימיי־שער פֿון דעם איז דאָ אַ "חָצֵר פְּנִימִית", מער באַשיצט פֿון דעם אויסערן בליק. דאָס מְקַבִּיל צו די כֹּחוֹת־הָרֶגֶשׁ – אַהֲבָה און יִרְאָה און אַלע זייערע תּוֹלְדוֹת – ווי זיי האָבן שוין אַ געוויסן עִדּוּן און סדר, אָבער נאָך ניט אין דעם ריינעם אור פֿון מוֹחִין. דאָ ברענט די נֶפֶשׁ ווי די חִיצוֹניי־שע ליכט; דאָ מקריבט דאָס האַרץ זײַנע קָרְבָּנוֹת פֿון רָצוֹן און יִרְאָה, שמחה און שִׁבְרוֹן־לֵב. דאָס איז בפֿרט די מדִינַת־הָרוּחַ.

פּנימיי־שער פֿון דעם איז דער "הֵיכָל", דער מִשְׁכָּן פֿון שֵׂכֶל. דאָ זײַנען די "שֻׁלְחָנוֹת" און די "מְנוֹרוֹת" אין זייער פְּנִימִיּוּת – די כֹּחוֹת פֿון חָכְמָה, בִּינָה און דַּעַת, ווי זיי מתבּוֹנְנִים אין אֱלוֹקוּת, משׂיג און מסַדֵּר. דאָ לערנט די נֶפֶשׁ תּוֹרָה, פֿאַרשטייט, מתבּוֹנֶנֶת; דאָס איז דער אָרט פֿון מִשְׁכַּן־הַנְּשָׁמָה. דאָס איז שוין אַ אָרט פֿון קְדוּשָּׁה, ווו קיין גראָבער זאַך קען ניט אַרײַן־

קומען, און דען־אָך איז עס נאָך אַלץ אַ אָרט פֿון צורות און הבדלות, פֿון רַעְיוֹנות און הרגָשות, וואָס מען קען זיי תּופֿס זײַן אין באַשרײַבונג.

אָבער העכער אַלע זיי איז דער "דְבִיר", די אינערסטע לִשְׁכָּה. און ווי אין בית־הַמִּקְדָּשׁ, וואָס ער איז ניט ברייט אין מִדִּידַת־מָקוֹם; פֿאַרקערט, אין אַ געוויסער מידה איז ער "אָן־מָקוֹם", ווײַל אונדזערע רַבּוֹתֵינוּ האָבן געזאָגט אויף אָרון, אַז "ער איז ניט פֿון דער מידה" און "ער נעמט ניט איין קיין אָרט". אַזוי אויך אין דער נֶפֶשׁ: די בְּחִינָה איז ניט אויסגעשפּרייט איבער אַלע כּחות, נאָר ער איז אַ איינציקע נְקוּדָה פֿון פּשִׁיט׳ער הֲוָיָה, אָן קיין באַגרעניצונג פֿון הגְדָרָה. דאָס איז דער אָרט פֿון יְחִידָה, וואָס מע קען זי רופֿן, אין לשון וואָס מיר האָבן שוין גענוצט, "כִּסֵּא־הַיְחִידָה" פֿון דער נֶפֶשׁ.

און איצט, יעדער פֿון די פּנִימִי׳שע מדינות האָט זײַנע "כֹּהֲנִים", וואָס דינען דאָרטן, כּחות־הָעֲבוֹדָה, וואָס זײַנען אים בְּסוּג. אין דער חָצֵר־הַחִיצוֹנָה איז דאָס כֹּחַ־הַמַּעֲשֶׂה און כֹּחַ־הַמִּשְׁמַעְתִּיּוּת – דער כֹּחַ פֿון פְּעוּלָה און קַבָּלַת־עוֹל בפועל – וואָס דינט ווי פּשוט׳ע כּהֲנִים, וואָס מקריבן קָרְבָּנוֹת. אין דער חָצֵר־הַפְּנִימִית איז דאָס דער עִדּוּן פֿון מִדּוֹת, די מִדּוֹת, וואָס זײַנען מחונך געוואָרן לויט דער תּוֹרָה, וואָס מקריבן זייער עֲבוֹדָה. אין הֵיכָל זײַנען די "כֹּהֲנִים" די מוֹחִין: דער כֹּחַ פֿון התבוֹנְנוּת אין אֱלוֹקוּת, די הֲבָנָה און דער איחוד פֿון השָׂגוֹת אין זיין אַחְדוּת־יִתְבָּרֵךְ. אָבער ווי אין בית־הַמִּקְדָּשׁ קען נאָר דער איינציקער כֹּהֵן־גָּדוֹל אַרײַן־גיין אין דְבִיר, אַזוי איז אויך אין דער נֶפֶשׁ נאָר איין כֹּחַ, וואָס קען טאַקע דורכגיין אַלע מְחִצָּצוֹת און שטיין אין יענער פּנִימִי׳שער נְקוּדָה: די יְחִידָה, דער פּנִימִי׳שער כֹּהֵן־גָּדוֹל.

און די יְחִידָה איז שוין ניט קיין איינציקער שֵׂכֶל, און ניט קיין אַנדערע מִדָּה; און אַפּילו ניט קיין נאַכמער דַקער דַּעַת. איר גאַנצע הגְדָרָה, ווי עס ווערט מבֹאָר אין אִגֶּרֶת־הַקֹּדֶשׁ, איז פּשִׁיט׳ע דְבֵקוּת – אַן עצם׳דיקע הִתְקַשְּׁרוּת, וואָס גייט ניט דורך השָׂגָה און ניט דורך הרגָשָׁה. און ווען זי אַנטפּלעקט זיך, דאַן דינט זי ניט, זי פֿאַרהאַנדלט ניט, זי פֿירט ניט קיין מַשָּׂא־וּמַתָּן מיט אַנדערע כּחות. זי איז פּשוט דאָ. און דורך איר עצם־מְצִיאוּת ציט זי נאָך זיך די גאַנצע נֶפֶשׁ, ווי צעפֿאַלענע אײַזן־שטיקער ווערן צוגעצויגן צום מאַגנעט.

און איצט קענען מיר מער פֿינקטלעך פֿאַרשטיין, וואָס פּאַסירט אויף יום־הַכִּפּוּרִים, בפֿרט אין נְעִילָה, אינעווייניק אין פַּלְטֵרִין־הַפְּנִימִי פֿון דער נֶפֶשׁ. די גאַנצע יאָר איז די עֲבוֹדָה רובֿהכּל אין דער חָצֵר־הַחִיצוֹנָה און אין דער חָצֵר־הַפְּנִימִית: תִּקּוּן־הַמַּעֲשִׂים, עִדּוּן־הַמִּדּוֹת. אויף שַׁבָּת און יום־טוֹב איז דאָ אַ גרעסערע אַרײַנגיין אין הֵיכָל: אַ תּוֹסֶפֶת אין תַּלְמוּד־תּוֹרָה, אַ טיפֿערע התבוֹנְנוּת. אָבער דְבִיר בלײַבט ווי סתּם צוגעשפּאַרט; דער פּנִימִי׳שער כֹּהֵן־גָּדוֹל שטייט דאָרטן אין הֶעְלֵם.

אויף יום־הַכִּפּוּרִים, פֿאַרקערט, ווערן די דְּלָתוֹת אויפֿגעמאַכט. די פֿינף תְּפִלּוֹת שטריפֿן אָפּ, איינע נאָך דער צווייטער, די לְבוּשִׁים פֿון דער געוויינטלעכער הַכָּרָה, ביז אין נְעִילָה שטייט די יְחִידָה אַנטפּלעקט. און אין יענעם מאָמענט לייגט דער פּנִימִי׳שער כֹּהֵן־גָּדוֹל אויף זיך די ווײַסע בגָדִים פֿון פּשִׁיטוּת: אַלע חֶשְׁבּוֹנוֹת פֿון רווח און הפסד, פֿון שָׂכָר און עוֹנֶשׁ, אַלע

קאָמפּליצירטע סטרוקטורן פֿון שֵׂכֶל און רֶגֶש – פֿאַלן אַראָפּ. די נֶפֶש שטייט נאָר ווי אַ "עֲמִידָה לִפְנֵי" – "איך בין פֿאַר דיר" – אין דער אמת'ער עצם־קֶשֶר פֿון איר. דאָס איז די אַרײַנגיין אין דְבִיר פֿון מִשְׁכַּן־הַנֶּפֶש.

און ווי דער כֹּהֵן־גָּדוֹל דאַרף דורכגיין אַלע חִיצוֹנִי'שע אָרטן אין אַ באַשטימטן סדר, און מיט אַ באַשטימטער עֲבוֹדָה אין יעדער איינעם, אַזוי קען אויך דער פּנִימִי'שער כֹּהֵן־גָּדוֹל ניט גלײַך אַריבערשפּרינגען צום "כִּסֵּא־הַיְחִידָה". זײַן באַזונדערע מעלה איז דאַווקא, אַז ער קען דורכגיין אַלע מחִצָּוֹת; אַז ער קען זײַן נוכח אין מַעֲשֶׂה, אין רֶגֶש, אין שֵׂכֶל, און דען־אָך זיך ניט פֿאַרקליבן און ניט פֿאַרלאָשן ווערן אין קיינעם פֿון זיי. אויף יום־הַכִּפּוּרִים בטל־מאַכט די יְחִידָה ניט די אַנדערע כּחוֹת; נאָר זי טראָגט זיי אין זיך אַרײַן בשָׁעָה וואָס זי גייט אַרײַן. די הענט, דאָס האַרץ, דער מוח – אַלץ ווערט מיטגענומען אין יענער פּשִׁיט'ער עֲמִידָה.

דאָס איז די "נײַע פּנִימִי'שע מַפָּה", וואָס אַנטפּלעקט זיך אין דור־הַשְּׁמִינִי: אַז די נֶפֶש איז אַ פּלְטֵרִין, וועמענס אַרכיטעקטור שפּיגלט אָפּ בית־הַמִּקְדָּשׁ אין אַלע זײַנע פּרָטִים; אַז אין יעדער מדִינָה און מדִינָה אין דער נֶפֶש איז דאָ אַ עֲבוֹדָה, וואָס פּאַסט צו איר; און אַז העכער אַלע און אינעווייניק אין אַלע, צוזאַמען מיט זיי, איז דאָ אַ נעלעם מלך־כֹּהֵן, דער פּנִימִי'שער כֹּהֵן־גָּדוֹל, וואָס נאָר ער אַליין קען טרעטן אויף יעדן מִפְתָּן און יעדן מִפְתָּן און שטיין אויף "כִּסֵּא־הַיְחִידָה".

און מיט דעם קומען מיר אַריבער צום ווײַטערדיקן ענין. ווײַל אויב איז אינעווייניק אין יעדער ייִדן דאָ אַזאַ נְקוּדָה, וואָס שטייט אין אַזאַ אָרט, דאַן קען דער אופֿן, ווי זי שטייט לִפְנֵי הַשֵּׁם, ניט ווערן געכאַפּט נאָר אין דעם גדר פֿון עֶבֶד און מלך, פֿון יִרְאָה און רחוק, ווי אין "מלכות בָּשָׂר וָדָם". און אין ווייטערדיקן וועט מען זען, אַז אין יענער מַדְרֵגָה טוישט זיך דער גדר גופֿא פֿון "עֶבֶד" און "מלך"; עס אַנטפּלעקט זיך אַ קֶשֶר פֿון אַן אַנדער סוּג, אויף וועלכן קיין שום ערדישער מלך קען ניט זײַן אַ שליימדיקער מָשָׁל.

טו

אָבער הִנֵּה, אַף אַחֲרֵי אַלְעַס וואָס מיר האָבן דערקלערט ביז־אַהער, בלײַבט נאָך אַ גרויסע קשיא. דְּהַיְנוּ, מיר האָבן מבאָר געווען, אַז אויף "כִּסֵּא־הַיְחִידָה" שטייט די נֶפֶש אין אַ מצב פֿון "עֲמִידָה לִפְנֵי" – "אֲנִי לְפָנֶיךָ", אָן לְבוּשִׁים און אָן מִדָּה וְשִׁעוּר. אָבער, מיט אַלְעַס דעם, ביז־אַהער איז נאָך דער עיקר גדר פֿון דעם קֶשֶר נאָך אַלץ אויסגעדריקט געוואָרן אין לשון פֿון עֶבֶד און מלך – נאָר אַז דער עֶבֶד איז פּנִימִי'שער, און דער מלך איז פּנִימִי'שער, און דער פּלְטֵרִין איז פּנִימִי'שער. ס'איז נאָך אַלץ אַ "אֲנִי" וואָס שטייט, און אַן "אַתָּה" לְפָנֵי וועמען איך שטיי.

אָבער לְפִי וואָס עס ווערט מבאָר אין דער הייליקער תניא אין יענע פּרקים וואָס רעדן וועגן דעם ענין פֿון בחִירַת־יִשְׂרָאֵל, איז דאָס ניט גענוג. דאָרטן לייגט דער אַדמו"ר הזקן אַרויס, אַז דער קֶשֶר פֿון דעם אייבערשטן מיטן ייִד איז ניט נאָר אין גדר פֿון בּוֹרֵא און נִבְרָא, און נאָך מער – ניט נאָר אין גדר פֿון מלך און עם, נאָר אַז ער איז אין גדר פֿון בחִירָה עַצְמִית – "בחִירָה עַצְמִית" – וואָס גייט פֿאָר און שטייט העכער אַלע טַעַם און שִׁעוּר.

ד״ה, עס ווערט דאָרטן מבאָר, אַז די בחירָה אין יִשְׂרָאֵל איז ניט צוליב קיין מעלה וואָס געפינט זיך אין זיי אינעווייניק אין סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת – ניט צוליב זייערע מַעֲשִׂים, און ניט צוליב זייער חָכְמָה, און ניט אַמאָל צוליב דעם, וואָס שֹׁרֶשׁ־נִשְׁמוֹתֵיהֶם איז העכער פון מלאכים – ווייל אַלע יענע זאַכן וואָלטן געמאַכט די בחירָה צו אַ בחירָה "מיט טַעַם", אַ בחירָה וואָס נייגט זיך צו איין זייט צוליב אַן עִלוּי און מעלה. נאָר די בחירָה איז פון עֶצֶם פְּשִׁיטוּתוֹ פון דעם אֵין־סוֹף, וואָס איז העכער פון אַלע הגְדָרָה פון טַעַם און עִלוּי, און דערפאַר קען ער דאַווקא אויסקלייבן אויף אַ אופן וואָס איז גאָר פריי פון אַלע השְׁוָאָה. און דאָס איז דער פירוש "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים" – אַז זיין עַצְמוּתוֹ ית׳, כביכול, נייגט זיך צו יִשְׂרָאֵל דורך אַ בחירָה וואָס האָט קיין "לָמָּה" ניט, און ממילא טוישט זי זיך ניט און איז נִצְחִית.

און פון דעם איז מְבֹאָר, אַז אין יענער נְקוּדָּה, ווו אַזאַ בחירָה אַנטפּלעקט זיך, ווערט דער גאַנצער גדר פון "מלך און עם" שוין צעבראָכן און אויפגעהויבן. דְּהַיְנוּ, מלכות – אַפילו מַלְכוּת־עֶלְיוֹן – איז אַ מִדָּה, אַ אופן פון הִתְיַחֲסוּת; זי דאַרף האָבן אַ הֶפֶךְ, אַן עֶבֶד, אַ רַבִּים, אַ רחוק. משא״כ בחירָה עַצְמִית – זי איז בכלל ניט קיין הִתְיַחֲסוּת, נאָר זי איז די עַצְמִית׳ע פְּשִׁיטוּת׳דיקע הִתְהַפְּכוּת פון דער עַצְמוּת צו דעם וואָס איז איינס מיט אים אין זיין אייגענער יְדִיעָה. דאָרטן איז דער יִיד ניט קודם אַ "עם" און דערנאָך אַ "נִבְחָר", נאָר עֶצֶם די מציאות, אַז ער איז "יִשְׂרָאֵל", איז גופא דער אויסדרוק פון יענער בחירָה.

און דאָס איז וואָס עס ווערט אַרומגעוויזן אין די ווערטער פון חז״ל, אַז אין אַ געוויסן ענין "יִשְׂרָאֵל וְהַשֵּׁם כֻּלָּא חַד". חלילה צו פאַרשטיין דאָס ווי אַ השְׁוָאַת־הָעֶצֶם, ווייל דער בּוֹרֵא און דער נִבְרָא ווערן קיינמאָל, חלילה, ניט אַ איינע מציאות. נאָר די אחדות, פון וועלכער עס רעדט זיך, איז אַ אחדות פון בחירָה: אַז אין יענעם אָרט, ווו די עַצְמוּת אַנטפּלעקט זיך ווי אַ בּוֹחֶרֶת, איז דער נִבְחָר ניט געפונען חוץ־לאָז ווי אַ זאַך, אויף וועלכן ער פּועל׳ט, נאָר ער ווערט דערקענט אינעווייניק אין זיין פְּשִׁיטוּת גופא. דער יִיד, ווי ער שטייט אין זיין שֹׁרֶשׁ אין יְחִידָה, איז ניט קיין חֵפֶץ וואָס שטייט קעגן דעם בּוֹחֵר, נאָר אַ נְקוּדָּה אינעווייניק אין דער עַצְמִית׳ער הִתְיַחֲסוּת פון דעם בּוֹחֵר צו זיך אַליין, כביכול.

און דאָס איז דער סוֹד פון "מָקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה", וואָס חז״ל האָבן אונדז מגלה געווען: אַז דער אָרוֹן האָט ניט אַריינגעכאַפּט קיין אָרט, און כאָטש־כּן האָבן זיינע מִדּוֹת עקזיסטירט בפועל. ווייל אויב מיר קוקן אויף קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים נאָר ווי אויף אַ "מָקוֹם" זייער הייליק אינעווייניק אין סֵדֶר־הָעוֹלָמוֹת, דאַן דאַרף עס נאָך אַלץ זיין אַ מָקוֹם – לפּחות אַז ער זאָל זיין אַרומגענומען דורך אַ מִדָּה. אָבער חז״ל זאָגן, אַז דאָ איז געווען אַ פּאַראַדאָקס: די מִדָּה פון אָרוֹן, ווען מע מעסט זי פון וואַנט צו וואַנט, ווערט נעלם. דער אָרט איז דאָ, און כאָטש־כּן ווערט קיין אָרט ניט אַריינגעכאַפּט.

און פּנימי־יוס־הָעִנְיָן איז, אַז אין דְּבִיר לייכט אַריין אַ הֶבְהֵק פון אַ בחִינָה, אין וועלכער עֶצֶם דער באַגריף פון "דאָ" און "דאָרטן", פון פְּנִים און חוּץ, פאַלט אַוועק. דער אָרוֹן איז דאָרטן דאָ ווי אַ כְּלִי, מיט פּינקטלעכע מִדּוֹת; דער צימער האָט זיינע וואַנטן און אַמּוֹת. און כאָטש־כּן, לגבי דעם גִּלּוּי וואָס שׁוֹרֶה אויף זיי, איז זייער עקזיסטענץ ווי אַ זאַך אינעווייניק אין אַ מָקוֹם – כּאַיִן. און דאָס איז דער אוֹת אינעווייניק אין די עוֹלָמוֹת אויף אַן אור וואָס קומט פון העכער די עוֹלָמוֹת.

און אַזוי אויך איז אין דער נֶפֶשׁ: אויף "כִּסֵא־הַיְחִידָה" געפֿינט זיך דער גאַנצער מבנה פֿון דער נֶפֶשׁ – אירע התנהגות, אירע הרגָשות, אירע הבָנות – מיט אַלע זייער פּרטימדיקע מִדוֹת. דער פּנִימִי׳שער כֹּהֵן־גָדוֹל טראָגט זיי מיט זיך אַרײַן לִפְנִים. אָבער, מיט אַלְעַס דעם, לגבי דעם גִלוּי פֿון דער "בחִירָה־הָעַצְמִית" וואָס לײַכט דאָרטן, זײַנען זיי ניט די וואָס באַשטימען דעם גדר פֿון קֶשֶׁר. זיי זײַנען ווי דער אָרוֹן וואָס שטייט און נעמט ניט אַרײַן קיין אָרט – אַ צורת־נֶפֶשׁ וואָס עקזיסטירט, אָבער איז ניט די וואָס מאַכט דעם מָקוֹם.

און לויט דעם קען מען אָנהייבן צו רעדן וועגן אַ נײַעם ענין – וואָס מע קען עס רופֿן, אין לשון פֿון דער אַכטער דור, "מַלְכוּת הָעַצְמִית".

דְהַיְנוּ, ביז־אַהער, ווען מיר האָבן גערעדט וועגן מלכות, אַפֿילו אין אירע העכסטע צורות, איז אונדזער כַּוָנָה געווען אויף אַ מִדָה אין אֱלוֹקוּת: זיין רָצוֹן זיך צו מתְיַחֵס זײַן אויף אַ אופֿן פֿון מלך און עם, זיין צִמְצוּם אַרײַן אין סֵדֶר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, זיין קַבָּלָה אויף זיך, כּביכול, דעם כֶּתֶר פֿון הִתְיַחֲסוּת. און דאָס אַלְעַס איז מלכות ווי אַ סְפִירָה, מַלְכוּת־דַאֲצִילוּת, "מַלְכוּת־הַיִחוּד" וכיו"ב. דאָרטן איז "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם" אַ תְּנַאי אין גדר־הָעִנְיָן: אַז אין אַ מקום, וווּ ס׳איז ניטאָ קיין "עם", קען דער נאָמען "מלך" ניט חָל זײַן, כאָטש די עַצְמוּת איז די זעלבע עַצְמוּת.

אָבער ס׳איז נאָך דאָ אַן אַנדער אופֿן צו רעדן וועגן מלכות, וואָס איז ניט קיין מִדָה צווישן די מִדוֹת, נאָר אַ אופֿן אין דער עַצְמוּת גופא. ניט "אַז ער איז אַ מלך אויף עפּעס", און ניט אַמאָל "אַז ער בּוֹחֵר צו זײַן אַ מלך", נאָר אַז עַצם פְּשִׁיטוּתוֹ פֿון דער עַצְמוּת כּוֹלֶלת אַ עַצְמִית׳ן אופֿן, וואָס מע קען אים רופֿן "מלכות" נאָר בדרך־שֵׁם מוּשְׁאָל, צוליב דעם וואָס ער האָט קיין הֶפֶךְ ניט און קיין תְּלוּת ניט. און דאָס איז "מַלְכוּת הָעַצְמִית".

און מע קען זאָגן, בדרך־הַשָׂכָל, אַז "מַלְכוּת הָעַצְמִית" איז דער נאָמען אויף יענער מַדְרֵגָה אין דער עַצְמוּת, אין וועלכער דער גאַנצער ענין פֿון "מלך און עם" איז נאָר אַ לְבוּשׁ, אַ חִיצוֹנִי׳שער תְּאֵר. דאָרטן איז דער "מלך" נאָר די עַצְמוּת ווי זי ווייסט און בּוֹחֵר זיך אַליין; און דער "עם" איז די פּנִימִי׳שע נְקוּדָה פֿון יִשְׂרָאֵל ווי זיי ווערן דערקענט אינעווייניק אין יענער עַצְמִית׳ער יְדִיעָה. און דער קֶשֶׁר צווישן זיי איז ניט, אַז ער איז מוֹשֵׁל און זיי זײַנען נִמְשָׁלִים, נאָר אַז ער און זיי זײַנען פֿאַרבונדן אין אַ איינציקער פּשִׁיטוּת׳דיקער "בחִירָה עַצְמִית" – אַז זיין עַצְמִית׳ע בחִירָה אין זיי און זייער עַצְמִית׳ע בחִירָה אין אים זײַנען איין פּשוטע נְקוּדָה.

און פֿון דעם איז מְבֹאָר, פֿאַרוואָס קיין שום מלך בָּשָׂר וָדָם קען דאָס ניט אָפּשפּיגלען בפועל. ווײַל יעדער "מלכות בָּשָׂר וָדָם", אַפֿילו די העכסטע, אַפֿילו דוד מלך־יִשְׂרָאֵל, איז דאַווקא אין איר גדר אַ מלכות בלויז אין הִתְיַחֲסוּת צו יענע, אויף וועלכע ער איז מוֹשֵׁל. ווײַל ווען ס׳וואָלט ניט געווען קיין עם, און ווען זיי וואָלטן ניט מקבל געווען אויף זיך זײַן מלכות,

וואָלט בכלל ניט געווען קיין מלכות. גאַנצע כְּבוֹדוֹ איז אין דעם גִּלּוּי פֿון דעם הבְדָּל צווישן אים און זיי, און גאַנצע פּנִימִי״וס פֿון דער מלכות איז אין זײַן אַחֲרָיוּת אויף זיי. דער "מלך" ביי אים איז פֿון אָנהייב ביז סוף אַ מבנה פֿון הִתְיַחֲסוּת.

און דערפֿאַר, אַפֿילו ווען ער ליבט זײַן עם מיט אַ אַהֲבָה עַצְמִית, אַפֿילו ווען גאַנצע תַּעֲנוּג איז אין זיי און זייער תַּעֲנוּג איז אין אים, בלײַבט יענע אַהֲבָה נאָך אַלץ אינעווייניק אין דער מסגרת פֿון צוויי: איינער איז דער מַשְׁפִּיעַ און איינער דער מְקַבֵּל, איינער דער מְצַוֶּה און איינער דער מְקַיֵּם. דער מלך קען ניט, אין אמתן, אויסקלײַבן זײַן עם מיט אַ "בחִירָה עַצְמִית", ווײַל ער אַליין איז ניט קיין "בחִירָה עַצְמִית". ער ווערט געבוירן אין מלכות אָדער ער שטײַגט אַרויף צו איר; ער ווערט באַשטימט דורך היסטאָריע און דורך קַבָּלַת־הָעָם. זיין עַצְמוּת איז ניט קיין פּשִׁיטוּת פֿרײַ פֿון אַלע הגְדָּרָה; דערפֿאַר איז אויך זײַן בחִירָה ניט גאָר פֿרײַ פֿון טַעֲמִים.

משא"כ בײַם אייבערשטן ית׳, וואָס ער איז "עַצְמוּת אֵין־סוֹף", העכער אַלע הגְדָּרָה און השְׁפָּעָה, איז דאָרטן אַ בחִירָה וואָס איז טאַקע עַצְמִית – אָן סִבָּה, אָן שִׁנּוּי, אָן תְּלוּת. און ווײַל אין יענער בחִירָה איז ער אַליין, כּביכול, איז דער נִבְחָר ניט געפֿונען חוץ־לאָז, נאָר אינעווייניק אין זיינע עַצְמִית׳ע לעבנס. און נאָר אין דעם באַזונדערן באַטראַכטונג קען מען רעדן וועגן "יִשְׂרָאֵל וְהַשֵּׁם כֻּלָּא חַד": אַז אין "מַלְכוּת הָעַצְמִית" זיינען דער מלך און די נִבְחָרִים אֲחוּזִים אין איין מעשה־בחִירָה וואָס צעטיילט זיך ניט.

און דאָס איז וואָס עס ווערט אַרומגעוויזן אין דער הייליקער באַשרײַבונג פֿון קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים ווי אַ "מָקוֹם וואָס איז ניט פֿון דעם מָקוֹם". ווײַל דער "פְּנִימִי״שער כִּסֵּא", ווי מיר האָבן פריער גערעדט, איז ניט נאָר אַ כִּסֵּא פֿון אַ העכערע מַלְכוּת־עֶלְיוֹן, נאָר דער פְּנִימִי״שער "כִּסֵּא" פֿון יענער מַלְכוּת הָעַצְמִית. דאָרטן איז דער כִּסֵּא ניט אויפֿגעהויבן אויבן אויף אַ עם, נאָר ער איז, כּביכול, אַרײַנגעטונקען אינעווייניק אין דעם האַרצן פֿון דעם בוֹחֵר אַליין, און דער עם איז ניט אויסגעשפּרייט אונטן אונטער אים, נאָר אַרײַנגעשלאָסן אינעווייניק אין יענעם האַרצן. ס׳איז דאָ קיין רִחוּק ניט וואָס מע דאַרף איבערבריקן, קיין רִבּוּי ניט וואָס מע דאַרף אָרדענען, קיין מורא ניט פֿון מרד; ס׳איז דאָ נאָר די פּשוטע מציאות, אַז ער, אין זיין עַצְמוּתוֹ, וויל יִשְׂרָאֵל, און יִשְׂרָאֵל, אין זייער עַצְמוּת, ווילן אים.

און ווען דער פּנִימִי״שער כֹּהֵן־גָּדוֹל אין דער נֶפֶשׁ שטייט אויף "כִּסֵּא־הַיְחִידָה", איז דאָס וואָס רירט אים אָן. ער איז דאַן ניט קיין עֶבֶד וואָס קומט אַרײַן פֿון דרויסן זיך צו באַשְׁוואָערן צום מלך אויף זײַן נֶאֱמָנוּת; נאָר ער איז די פּנִימִי״שע נְקוּדָּה פֿון יִשְׂרָאֵל ווי זי איז אֲחוּזָה אינעווייניק אין דער אֱלֹקִית׳ער בחִירָה. זײַן "אֲנִי לְפָנֶיךָ" איז גופא אַ האָראַה פֿון "אַתָּה לִפְנֵי עַצְמְךָ", כּביכול. עַצם דער כּינוי "אֲנִי" אין יענער שעה איז ניט דער "אֲנִי" פֿון אַ נִבְרָא וואָס שטייט קעגן זײַן יוֹצֵר, נאָר דער "אֲנִי" פֿון דעם "פִּינְטֶלֶע־יִיד", וואָס האָט קיין אַנדער רָצוֹן ניט חוץ זיין רָצוֹן ית׳.

און דערפֿאַר, אין יענער מַדְרֵגָה, דאַרף מען לייגן אַוועק גאַנצן לעקסיקאָן פֿון "מלכות בָּשָׂר וָדָם", וואָס חסידות האָט זיך ביז־אַהער דערמיט באַדינט ווי אַ מָשָׁל צו לערנען יִרְאָה און רחוק און דעם "פּרוֹטוֹקוֹל פֿון קְרִיבָה". ניט, חלילה, ווײַל ער איז שקר – ווײַל ער איז דער גאָטליכער מָשָׁל וואָס מען האָט אונדז געגעבן אויף אַלע יענע מַדְרֵגוֹת פֿון מלכות אינעווייניק אין הִתְיַחֲסוּת און אינעווייניק אין די עוֹלָמוֹת. נאָר די פּנִימִי׳שע נְקוּדָה וואָס אַנטפּלעקט זיך אין דְבִיר, אין "מַלְכוּת הָעַצְמִית", האָט קיין שליימדיקן מָשָׁל ניט אונטן. דאָ ברעכט זיך דער מָשָׁל.

און דאַווקא דורך זײַן שבירה ווערט אַנטפּלעקט זײַן הַגְבָּלָה, און צוזאַמען דערמיט – די מוחלטע הַבְדָּלָה צווישן דעם אייבערשטן יתּ׳ און אַלע צִיוּרִים. ווײַל ווען מיר וואָלטן געהאַט בלויז די תַּחְתּוֹנָה מלכות, וואָלטן מיר געקענט זיך איינבילדן, ווי ער וואָלט געווען ווי אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, נאָר גרעסער; אַז זײַן יְדִיעָה איז ווי אונדזערע, און זײַן מלכות איז ווי אונדזערע, נאָר שליימעסדיק. אָבער ווען מיר טרעפֿן אַ מַדְרֵגָה, אין וועלכער גאַנצע צורה פֿון "מלך און עֶבֶד" ווערט אויסגעגאָסן אין אַ איינציקער נְקוּדָה פֿון "בחִירָה עַצְמִית", זיינען מיר געצוווּנגען צו דערקענען, אַז אַלע אונדזערע רייד ביז־אַהער האָבן בלויז געדינט צו נאָענט מאַכן דעם שֵׂכֶל; די אמת׳ע מציאות איז אַנדערש, העכער אַלְעַס דעם.

און דאָס איז די שלימות פֿון דעם ענין, וואָס מיר האָבן אָנגעהויבן: אַז "מלכות בָּשָׂר וָדָם" איז אַ מָשָׁל, און ווי יעדער מָשָׁל גופא, אַנטפּלעקט זי און באַהאַלט זי Zugleich. זי אַנטפּלעקט דעם סֵדֶר פֿון קְרִיבָה, די צורות פֿון יִרְאָה און אַהֲבָה, די מבנים פֿון "פּרוֹטוֹקוֹל" און עֲמִידָה. און זי באַהאַלט די פּשִׁיטוּת־הָעַצְמִית, אין וועלכער ס׳איז ניטאָ קיין "לִפְנֵי" און קיין "נאָך", קיין "רָחוֹק" און קיין "קָרוֹב", און אַפֿילו דער נאָמען "מלך" איז נאָר אַ לשון אויף דעם אופֿן פֿון בחִירָה, אין וועלכער די עַצְמוּת בּוֹחֶרֶת זיך אַליין צוזאַמען מיט יִשְׂרָאֵל.

און אין ווייטערדיקן, מיט הילף פֿון דעם אייבערשטן יתּ׳, וועלן מיר זען, ווי ווען אַ מענטש ווייסט פֿון דעם פּנִימִי׳שן קֶשֶׁר פֿון "מַלְכוּת הָעַצְמִית", ווערן אַלע פֿריערדיקע מַדְרֵגוֹת – פֿון מלך און עֶבֶד, פֿון פַּלְטֵרִין און טִירִים, פֿון עֲמִידָה און יום־הַכִּפּוּרִים – ווידער־אויסגעלייענט. זיי זיינען דאַן ניט מער לייטער צו דערגרייכן אַ ווייטן מלך, נאָר פַּרְגוֹדִים, דורך וועמען, דורך זייער הֶסְתֵּר, ווערט געגעבן רְשׁוּת, אַז אַ פֿריִערדיקע אחדות זאָל זיך אַנטפּלעקן.

טז

לויט אַלץ, וואָס מיר האָבן דערמאָנט עילוי, זיינען מיר איצט געצוווּנגען צוריקצוקומען צום אָנהייב פֿון ענין, און צו לייענען פֿון נײַ אַלץ, וואָס ס׳איז געזאָגט געוואָרן וועגן מלך און עם, וועגן פַּלְטֵרִין און טִירִים, וועגן עֲמִידָה און יום־הַכִּפּוּרִים, נאָר דאָס מאָל אין איר ליכט פֿון "מַלְכוּת הָעַצְמִית", אין וועלכער "מלך" און "בָּחוּר" שטייען אין אַ פּשִׁיטע איינפֿאַכע בחִירָה איינע.

דענן לכאורה, ווען מיר האָבן אין אָנהייב געזאָגט "איין מלך בְּלוֹי עם", איז די השׂכּל׳דיקע הבנה אין דעם געווען ווי אַ חוֹק פֿון אַ יחס: אַז דער מעמד פֿון מלך הענגט אָפּ פֿון זײַן מציאות פֿון אַ "עם", ווײַט און ריבּוּיִדיק, און ממילא, כּביכול, דער גִּלּוּי פֿון מַלְכוּת שלמעלה ציעט זיך נאָך ברִיאַת־הָעוֹלָמוֹת שלמטה און זייער קַבָּלָה. און אַפֿילו ווען מיר האָבן דאָס צוגעהווייזט, און מיר האָבן געזאָגט, אַז ביַים שם יתּ׳ איז דאָס ח״ו ניט קיין תְּלוּת, נאָר דער גדר פֿון מַלְכוּת ווי אַ מִדָּה, איז דען־אָך די תמונה, וואָס האָט געשטאַנען פֿאַרן השׂכּל, געווען אַז אַ מלך איז דאָרט, און אַ עם איז דאָ, און אַ בריק פֿון יחס, וואָס ציעט זיך צווישן זיי.

אָבער איצט, נאָך דעם וואָס ס׳איז נודע געוואָרן, אַז ס׳איז דאָ אַ עֶלְיוֹנערן אופֿן, "מַלְכוּת הָעַצְמִית", אין וועלכן "מלך" און "עם" זיינען ניט קיין צוויי עקן, וואָס זיינען צוזאַמענגעבונדן דורך אַ בריק, נאָר אַ איינע בחִירָה, אין וועלכער ס׳איז ניטאָ קיין חִלּוּק, דאַרף מען זאָגן, אַז דער מאמר "איין מלך בְּלוֹי עם" האָט אין זײַן שֹׁרֶשׁ אַ גאַנצ אַנדער טעם. ניט אַז דער מלך דאַרף אַ חִיצוֹנישן "עם", כּדי צו זײַן אַ מלך, נאָר אַז דער עצם ענין פֿון "מלך" אין זײַן עַצְמִי׳שן שֹׁרֶשׁ איז זײַן רצון, אַז דער עַצְמִי׳שער קֶשֶׁר מיט יִשְׂרָאֵל זאָל ניט בלײַבן נֶעְלָם אין אים אַליין, נאָר זאָל קומען צו גִּלּוּי. דער "עם" אין יענעם מאמר, ווען מען לייענט אים אין זײַן עֶלְיוֹנעם שֹׁרֶשׁ, איז לכתּחִילָּה ניט "די" גאַסע עם־יוּת פֿון דער אֻמָּה, וואָס שטייט חוץ צום פַּלְטֵרִין, נאָר די נקוּדה פֿון יִשְׂרָאֵל, ווי זי שטייט אין זײַן פּשִׁיטער ידיעה פֿון זיך אַליין. "איין מלך בְּלוֹי עם" לייענט זיך איצט אַזוי: ס׳איז ניטאָ קיין גִּלּוּי צו אַזאַ מַלְכוּת־עַצְמִית אָן דעם, אַז זי זאָל זײַן צוזאַמען מיט יענעם, וועלכן ער האָט בָּחוּר געווען אין זײַן עַצְמוּת.

און לויט דעם איז גאַנץ דער סדר פֿון מַלְכוּת, וואָס מיר האָבן אויסגעצייכנט אין די תַּחְתּוֹנִי׳שע מדריגות, נאָר דער אופֿן, אין וועלכן עס ווערט געגעבן רְשׁוּת, אַז דער נֶעְלָם׳דיקער אחדות זאָל קומען צו גִּלּוּי. דער רִחוּק פֿון "עם", זײַן ריבּוּי און זײַן גאַסקייט, זיינען ניט די סִבָּה צו דער מַלְכוּת, נאָר אירע לְבוּשִׁים. ווײַל די פּנִימִית׳דיקע אמת איז, אַז זיי שטייען שוין צוזאַמען מיט אים אין דער פּשִׁיטער נקוּדה פֿון בחִירָה; נאָר אַז די אחדות איז מלובּש, פֿאַרגראָבט און באַהוילט אין דער צורה פֿון אַ חיצוֹנישן עם, וואָס נעמט אָן אַ מלך פֿון אינעווייניק. דער "איין מלך בְּלוֹי עם" שלמטה איז אַ צל פֿון דעם "איין גִּלּוּי צום מלך־הָעַצְמִי אָן זײַן עַצְמִי׳שן עם" שלמעלה.

און דאָס איז אויך דער טיפֿערער פּירוש אין דעם, וואָס מיר האָבן גערופֿן "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית". פֿרִיער האָבן מיר גערעדט פֿון איר ווי פֿון אַ "מַחֲשָׁבָה אֱלוֹקִית", וואָס מקיף איז אַלע עולמות און אַלע נשָׁמוֹת אין אַ פּשִׁיטער בליק איינער, היפּוּך צו אַ "מַחֲשָׁבָה, וואָס איז אַ נִבְרָא", וואָס גייט אַרײַן אין זאַכן און ענדערט זיך לויט זיי. איצט קען מען זאָגן, אַז דער פּנִימִי׳שער תוכן פֿון אַזאַ מַחֲשָׁבָה מַלְכוּתִית איז ניט נאָר, אַז ער ווייסט פֿון די עולמות, נאָר אַז ער ווייסט פֿון זיך אַליין צוזאַמען מיט יִשְׂרָאֵל. דאָס איז זײַן ידיעה פֿון זיך אַליין ווי פֿון יענעם, וואָס האָט בָּחוּר געווען. און אין אַזאַ פּשִׁיטער ידיעה

זיינען דער סיפּור פֿון די עולמות און דער סיפּור פֿון דער נֶפֶש ניט קיין צוויי באַזונדערע היסטאָריעס, אויף וועלכע ער השגחה־הבדלה האָט פֿון אויבן אַראָפּ, נאָר צוויי זײַטן פֿון אַ מעשה איינס – זײַן בחירה און זייער בחירה – ווי זיי שטייען אינעווייניק אין דער עַצְמוּת.

דערפֿאַר, ווען די נֶפֶש וואַקט זיך אויף צו דער הכּרה, אַז "זײַן מַחֲשָׁבָה מַלְכוּתִית איז אויף מיר", און זי בלײַבט נאָר מיט דער פֿריערדיקער הבנה – אַז אַ הויכע, נַעֲלָה׳דיקע דַּעַת מיינט זיך אָפּ מיט אַ קליין נִבְרָא – דאַן זיינען אירע יִרְאָה און אַהֲבָה אמת׳דיק, נאָר חִיצוֹנִי׳ש. אַנדערש איז אָבער, ווען זי, דורך דעם ליכט פֿון "מַלְכוּת הָעַצְמִית", שפּירט, אַז די "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" איז אַליין די ידיעה פֿון זיך אַליין, אין וועלכער איר עַצְמִי׳שער שֹׁרֶש איז אַרײַנגעגראָבן, דאַן ענדערן זיך יִרְאָה און אַהֲבָה גאַנץ. דער נִמְשָׁל דאַכט זיך ניט מער צו זיך אַליין ווי אַ שטייערער קעגן אַ "אַנדערן", נאָר ער שפּירט זיך ווי אָפּגעשפּיגלט אינעווייניק אין דער דַּעַת פֿון דעם מלך אַליין. און די כַּוָּנָה איז ח״ו ניט צו זאָגן אַ שִׁוְיוֹן אין מהוּת – ווײַל ער אַליין איז בּוֹרֵא און זיי זיינען נִבְרָאִים – נאָר אַז די טיפֿסטע נקוּדה אין זייער מציאות איז שוין געשריבן אינעווייניק אין זײַן פּשִׁיטער ידיעה פֿון זיך אַליין.

און מיט דעם קענען מיר איצט צוריקקומען צו "תֹּאַר הַפַּלְטֵרִין" מיט זײַנע ריבּוּיִדיקע טִירִים, וואָס האָט אונדז באַגלייט פֿון אָנהייב דעם מאמר. אין אָנהייב איז דער פַּלְטֵרִין פֿאַרשטאַנען געוואָרן ווי אַ בנין פֿון רְחוּק: חִיצוֹנִי׳שע הויפֿן, אין וועלכע אַ סך מענטשן קענען שטיין; פְּנִימִי׳שע הויפֿן, אין וועלכע נאָר באַזונדערע מְשָׁרְתִים מעגן אַרײַן; און נאָך אינעווייניקערע צימערן, אין וועלכע נאָר דער מלך אַליין און די העכסטע שָׂרִים טרעטן אַרײַן. די דְּלָתוֹת, די שׁוֹמְרִים, דאָס וואַרטן אין וואַרצימערן – אַלץ צייכנט אַ בילד פֿון אַ ווײַטיקן מלך, צו וועלכן מע דאַרף זיך צונענטערן לאַנגזאַם, מיט אַ גרויסער זהירות און מיט אַ סך הִתְרַפְּקוּת־הַיֵּשׁ.

אָבער נאָך דעם, וואָס ס׳איז נתבּאַרער געוואָרן עילוי, קען מען זאָגן – אין אַ נײַעם משל, וואָס פּאַסט צום דור הזה – אַז דער פַּלְטֵרִין איז אויך אַן "אוּלָם פֿון שפּיגלען". דהיינוּ, די ווענט און די דְּלָתוֹת, וואָס זעען אויס ווי מחיצות צווישן דעם נִמְשָׁל און צימער־המלך, זיינען אַליין גלאַט־פּאָלירטע פֿלאַכן, וואָס שפּיגלען צוריק זײַן דמות צו אים אַליין פֿון אַנדערע זייטלעך און פֿון אַנדערע ריחוקים. אין חִיצוֹנִי׳סטן הויף זעט ער זיך ווי אַ ווײַטיקע דמות צווישן ריבּוּיִדיקע, קליין אין דער גרויסקייט פֿון אָרט; אין די פְּנִימִי׳שע הויפֿן דערקענט ער מער און מער די עַצְמִי׳שע תְּוָאֵי־פָּנִים; און אין דעם אינעווייניקסטן צימער, ווען ער שטייט צום סוף פּנים־אל־פּנים, דערקענט ער פּלוצלינג, אַז די פָּנִים, וואָס שטייען אים קעגנאיבער, די דמות־המלך, זיינען עֶצֶם צורת־שָׁרְשׁוֹ הָעַצְמִית.

און די כַּוָּנָה איז ח״ו ניט, אַז ער און דער מלך זאָלן זײַן איינע מהוּת; דאָס וואָלט אַראָפּגעריסן אַלע גבולים פֿון תורה, און געבראַכט צו אַ צעמישונג צווישן בּוֹרֵא און נִבְרָא. נאָר די כַּוָּנָה איז, אַז זײַן אמת׳ער "אני" איז קיינמאָל ניט געווען דער באַזונדערער, אָפּגעריסענער טרעגער, ווי ער האָט זיך אַרײַנגעמאַכט אין חִיצוֹנִי׳סטן הויף. זײַן אמת׳ער "אני" איז אַ

"צֶלֶם", אַ צורה, וואָס נִמְשֶׁכֶת פֿון פְּנֵי־המלך; זײַנע פָּנִים זײַנען אַ הַדְרַת מֶלֶךְ פֿון פְּנֵי־המלך. און די "שפּיגלען" פֿון פַּלְטֵרִין זײַנען די מדריגות אין עֲבוֹדָה און אין "סדר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת", דורך וועלכע ער דערקוויקט לאַנגזאַם, אַז זײַן מציאות איז, לכתּחִילָה, פֿאַרבונדן מיט יענעם, פֿאַר וועמען ער שטייט.

און לויט דעם זײַנען די טִירִים און מחיצות ניט דאָ, כּדי צו שאַפֿן אַ רִחוּק אין אַ אָרט, ווו ס'איז ניטאָ, נאָר כּדי צו פֿאַרפֿײַנערן און צו זאַכן די הכּרה פֿון דער נֶפֶשׁ אין אַ קְרִיבָה, וואָס איז געווען אַלץ דאָ. דאָס, וואָס זעט אויס ווי מניעות, זײַנען אין אמת פּרְגוֹדִים אויף אַ עַצְמִי'שע קרִיבָה. יעדן טיר, וואָס מע גייט דורך, איז ניט קיין שריט נענטער צו אַ ווײַטיקן מלך, נאָר אַ שיכטע, וואָס נעמט זיך אַוועק פֿון דער נֶפֶשׁ אַליין. און ווען זי קומט צום אינעווייניקסטן צימער – צי דאָס איז אין דער "פֿולער צורה פֿון עֲמִידָה" יעדן טאָג, צי דאָס איז אין "נעילה" פֿון יום־הַכִּפּוּרִים – געפֿינט זי דאָרט ניט קיין נײַעם מלך, וואָס זי האָט ביז איצט ניט געקענט, נאָר זי אַנטפּלעקט, אַז דער, פֿאַר וועמען זי איצט ציטערט און דאַוונט זיך אָן, איז יענער זעלבער, אין זײַן בחִירָה אין וועלכער איר שֹׁרֶשׁ האָט אַלץ געשטאַנען.

און דאָס איז דער פּנִימִי'שער פּירוש אין דער "קְרִיאָה מְחֻדָּשׁ" פֿון עֲמִידָה. מיר האָבן גערעדט פֿון איר ווי פֿון אַ עֲמִידָה כְּמַלְאָכִים אין קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים, מיט צוזאַמענגעפּאַסטע פֿיס און אין אַ "שְׁתִיקָה אַנאָכית", ווי אַ חידוש'דיקער אַרײַנטריט אין אַ אָרט, ווו ער האָט ניט קיין זכות־קְדִימָה. איצט פֿאַרשטייען מיר, אַז דאַווקאַ אַזאַ שטילקייט איז די הכּרה פֿון דער נֶפֶשׁ, אַז זי דרינגט זיך ניט אַרײַן אין אַ פֿרעמדן אָרט, נאָר זי קערט זיך צוריק אין דעם "צימער פֿון איר שֹׁרֶשׁ" אַליין. ניט אַז אַ ווײַטיקער נושא ווערט אַרײַנגעלאָזט, דרײַ מאָל אַ טאָג, אין צימער־המלך, וואָס איז פֿאַרשלאָסן אין זײַנע דרכים; נאָר אַז דער "פּנִימִי'שער כֹּהֵן" אין אים אַליין קריגט רְשׁוּת, מאָל נאָך מאָל, זיך אַנטפּלעקן ווי ער איז תָּמִיד – אַ נקודה פֿון דער התיישְׁבוּת פֿון דער מַחֲשָׁבָה מַלְכוּתִית פֿון דעם גרויסן מלך אין וועלט. די תּמיד'דיקע חֲזָרָה איז ניט קיין פֿאַרקלענערונג אין מעמד, ווײַל זי גיט ניט יעדעס מאָל אַ נײַעם אַרײַנטריט, נאָר אַ נײַעם גִּלּוּי פֿון אַ תָּמִיד'דיקן קֶשֶׁר.

און אַזוי אויך אין יום־הַכִּפּוּרִים און אין זײַן עליי'ה דורך די פֿינף תּפִלּוֹת. לויט דעם, וואָס מען זעט, זעט זיך דער טאָג אויס ווי אַ יערלעכער באַזונדערער טאָג, אין וועלכן אַ עם, וואָס איז געווען ווײַט, קריגט פֿאַר אַ קורצע שעה אַ נענטערע צוטריט, ווי געוויינטלעך, ביז אין "נעילה", ווען די טִירִים ווערן צוגעשפּאַרט און זיי שטייען מיט אים אַליין. און אין ליכט פֿון "מַלְכוּת הָעַצְמִית" קען מען איצט זאָגן: די "סגירת־הטִירִים" איז ניט קיין צושפּאַרן אַנדערע פֿון דרויסן, נאָר אַ צושפּאַרן אַלע צורות פֿון "אני", וואָס זײַנען ניט די אמת'ע פָּנִים. וואָס בלײַבט צום סוף טאָג איז עֶצֶם דער יחס פֿון בּוֹחֵר און בָּחוּר, ווי זיי זײַנען שוין איינע אינעווייניק אין זײַן פּשִׁיטער ידיעה. דער ריבּוּי צימערן, וואָס מע איז דורכגעגאַנגען במשך דעם טאָג, זײַנען געווען ווי שפּיגל נאָך שפּיגל, אין וועלכן יעדער פּאַשט אַוועק אַ געלייענטע פָּנִים, ביז עס בלײַבט נאָר די דמות־הַשֹּׁרֶשׁ פֿון אַ ייִד, ווי זי איז אַרײַנגעהאַלטן אין זײַן בחִירָה פֿון שם ית'.

אָבער אויך דאָ דאַרף מען פּינקטלעך היטן דעם חילוק צווישן אחדות אין יחס און זיהוּת אין מהות. דאָס, אַז די נֶפֶש אַנטפּלעקט איר שֹׁרֶש אין פְּנֵי־המלך, מיינט ניט, אַז זי זאָל זײַן די פָּנִים אַליין. דער "אוּלָם פֿון שפּיגלען" מאַכט ניט פֿון דער השְׁתַּקְפוּת דעם עִקָר. אַלע הלכות פֿון יִרְאָה, גאַנץ דער "פּרוֹטוֹקוֹל פֿון קרִיבָה" – נישט זיצן אין זײַן אָרט, ניט נעמען זײַן קֶתֶר, ניט מישן עֶבֶד אין אָדוֹן – בלײַבן אין גאַנצן תּוקף. און אַלס מער, וואָס די נֶפֶש ווייסט, ווי טיף זי איז פּנימיות'דיק פֿאַרבונדן מיט אים, אַלס מער דאַרף זי, אין מעשׂה, האַלטן זיך בײַ די גבולים, וואָס תורה האָט געלייגט צווישן בּוֹרֵא און נִבְרָא. ווײַל די גרויסקייט פֿון קֶשֶר איז דאַווקאַ אין דעם, אַז ער, ער אַליין, וואָס איז למעלה פֿון אַלץ, האָט בָּחוּר געווען צו אַרײַנשרײַבן אַ רשֶם פֿון זײַן מַלְכוּת אינעווייניק אין אַ סוף'דיקן נִבְרָא; און די יִרְאָה פֿון אַזאַ פְּלִיאָה בלײַבט נאָר דאַן, ווען די סוף'דיקייט בלײַבט אין איר הכרה ווי סוף'דיק.

און דאָס ברענגט אונדז, בדרך־ממילא, צו דער מעשׂה'דיקער עֲבוֹדָה, וואָס נעמט זיך אַרויס פֿון אַזאַ "קְרִיאָה מֵחָדָשׁ" פֿון פַּלְטֵרִין. ווען אַלע אונדזער קרִיבָה צום מלך – צי אין דער "חִיצוֹנִי'שער שֵׁרוּת פֿון מלך" אין מלכות בָּשָׂר וָדָם, צי אין עֲמִידָה, צי אין יום־הַכִּפּוּרִים – איז אין אמת אַ הכְשָׁרָה צו דער הכרה פֿון אונדזער פָּנִים, וואָס שפּיגלען זיך אָפּ אין זיינע פָּנִים, דאַן ווערט יעדע הלכה, ווי מע שטייט פֿאַר אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, יעדע מידה פֿון יִרְאָה און התְרַסְקוּת פֿאַר אַ שָׂרָרָה, וואָס נעמט זיך פֿון תורה, אַ הכְשָׁרָה צו דער נֶפֶש, כּדי זי זאָל קענען טראָגן דעם ליכט פֿון איר פּנימיות'דיקן קֶשֶר אָן צעמישונג. און אין ווייטערדיקן, בעזרת־השם יתּ', וועלן מיר מתבּונן זײַן, ווי דער גוף און די נֶפֶש־הַטִּבְעִית קענען זיך מחונך זײַן, אויך דורך דער הנהגה, וואָס מען פֿאָדערט פֿאַר בָּשָׂר וָדָם, צו זײַן אַ נֶאֱמָן'דיקער כּלִי צו דער עֶלְיוֹנער ידיעה, ווען מיר שטייען פֿאַר מלך מלכי־המלכים.

יז

אַל־פּי אַלֶעס נאָל־בִּפְרָט, וועט מען איצט פֿאַרשטיין, אין אַ פּנימיות'דיקן אופֿן, די פְּרָטִים'דיקע דִינִים וואָס די תורה גיט אַרײַן אין ענין פֿון אַ מלך בָּשָׂר וָדָם. דען דער רַמְבַּ"ם, ווען ער אָרדנט אָפּ די הִלְכוֹת מְלָכִים, באַגנוקט זיך ניט מיטן אַלגעמיינעם צִווּי פֿון אֵימָה און יִרְאָה, נאָר ער גייט אַראָפּ אין פְּרָטִים, וואָס לכאורה רירן אָן בלויז דעם שמירה פֿון אַ חִיצוֹנִי'סטן כָּבוֹד בְּעָלְמָא: אַז עס איז אָסור צו רײַטן אויף דעם פערד פֿונעם מלך, און עס איז אָסור צו זיצן אויף זײַן כִּסֵא, און עס איז אָסור זיך צו באַנוצן מיט זײַן שאַרביט אָדער מיט זיינע אַנדערע כֵּלִים צו אַ זאַך פֿון חוֹל; און אַז עס איז אָסור אים זען ערום אָדער אין אַ מבֻזֶה'דיקן מצב; און אַז זײַן אֵימָה זאָל ליגן אויף זיי, און אַז מען זאָל זיך פירן מיט אים מיט אַ גרעסערער יִרְאָה ווי צו אַלע אַנדערע שַׂרְרָה.

און הִנֵה, באַקאַנט איז דער דרך פֿון רַמְבַּ"ם אין "מִשְׁנֵה תורה", אַז יעדע הלכה והלכה איז פּינקטלעך אויסגעמאָסן און אָפּגעוואָגען. און אויב די גאַנצע כַּוָּנָה וואָלט נאָר געווען צו פֿאַרזיכערן אַ שטאַרקער, פעסטער שִׁלְטוֹן, וואָלט געגנוג געווען אַ כלל'דיקער צִווּי פֿון כָּבוֹד. פֿאַרוואָס דאַן די באַזונדערע אונטערשטרייכונג, אַז קיין מענטש טאָר ניט לייגן זײַן

פֿוס אין דעם אַרוכּב פֿונעם מלך׳ס פערד, און אַז קיין מענטש טאָר ניט זיך אָפּליינען אויף זײַן שטעקן, און אַז אַפֿילו דאָס, וואָס איז נאָר אַ טרעגער פֿון דעם זיו מלכות, מעג ניט אַריבערגיין אין אַן אַנדער האַנט?

אָבער לויט אַלֶעס נאַל איז דער ענין פֿאַרשטענדלעך. דען זינט אַליין דער מַעֲמָד און מצב פֿון אַ מלכות בָּשָׂר וָדָם איז באַשטימט אין תורה אלס אַ מָשָׁל צו מחנך זײַן דעם נִבְרָא, ווי אַזוי צו שטיין פֿאַר מַלְכוּת שָׁמַיִם, מוז דער מָשָׁל זיך ניט אָפּשטעלן נאָר אין גדר פֿון אַ דַּעַת בְּעָלְמָא, נאָר דער גוף אַליין, מיט זיינע פֿיס און זיינע געוווּנטלעכע הנהגות, דאַרף זיך מחונך ווערן אין דער ריכטיקער צורה פֿון בִּטּוּל, וואָס פּאַסט צו אַן עֶבֶד, וואָס שטייט פֿאַר אַ מלך. און אַזאַ חִנּוּךְ ווערט ניט געטאָן דורך אַ הויכע הִתְבּוֹנְנוּת אַליין, נאָר דאַווקא דורך פּועל׳דיגע, מעשׂה׳דיקע אקטן, וואָס חוֹזְרִים ונִשְׁנוֹים, דורך וועלכע די נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית לערנט, אין איר אייגענעם פנימיות׳דיקן לשון, אַז עס איז דאָ אין וועלט אַ תְּחוּם, וואָס איז ניט "מײַנס": אַ אָרט, אַ מושב, אַ כּלִי, אַן אופֿן תְּנוּעָה, וואָס איז גאָר אָפּגעטיילט און געהערט צו אַן אַנדערן.

און דאָס איז אויך, וואָס דער "סֵפֶר־הַחִנּוּךְ" בֵּאַרנט אין ענין די מִצְוָה פֿון מִנּוּי מלך. ער שרײַבט, אַז דער שֹׁרֶשׁ פֿון דער מִצְוָה איז, אַז דער מענטש ווערט נִמְשָׁךְ נאָך זיינע מעשׂים; און דערפֿאַר, ווען ער ווערט צוגעווינט צו מקבל־זײַן אויף זיך די מלכות פֿון אַ מענטש ווי אים אַליין, און זיך צו פֿאַרשרעקן פֿון אים, קנייט זיך אין אים אַרײַן די כֹּחַ צו מקבל־זײַן אויף זיך עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם און זיך צו פֿאַרציטערן פֿון ה׳. דהַיְנוּ: די יִרְאָה פֿון בָּשָׂר וָדָם איז ניט די תַּכְלִית, נאָר זי איז אַ חִנּוּךְ אין דער מִדָּה פֿון יִרְאָה אינעם נֶפֶשׁ־הַטִּבְעִית, כּדי זי זאָל ווערן מֻכְשֶׁרֶת צו טראָגן די פֿײַנע, פנימיות׳דיקע יִרְאָה, וואָס מען דאַרף, ווען מען שטייט פֿאַר מלך מלכי־המלכים.

און לויט דעם, ווען דער רַמְבַּ"ם פּוסק, אַז קיין מענטש טאָר ניט רײַטן אויף דעם פערד פֿונעם מלך, איז דאָס ניט נאָר אַ מניעה, אַז מען זאָל ניט אַראָפּריסן דעם פּאָליטישן מַעֲמָד פֿונעם מלך, נאָר ער חקקʼט אין הלכה אַ חוֹזֵר־ונִשְׁנֶה׳דיקן פנימיות׳דיקן תַּרְגִּיל: צו זען אַ זאַך פֿון די ענינים פֿון דער וועלט־הַזֶּה, וואָס בְּעֶצֶם קען אָנקומען אין די הענט פֿונעם מענטש, און דאַך זיך אָפּצוהאַלטן, צוריקצוטרעטן, און זאָגן – דאָס איז ניט מײַנס, דאָס געהערט צום מלך. און אַזוי אויך בײַם כִּסֵּא, בײַם שאַרביט און בײַ אַלע אַנדערע כְּלֵי־הַכָּבוֹד: יעדן איסור און איסור איז אַ תַּרְגִּיל ניט אַרויסצושטעקן די האַנט אין אַ מקום, ווו דער רצון־התורה האָט דאָרט געשטעלט אַ גבול.

און פֿון דעם פֿאַרשטייט מען נאָך מער, אַז די הלכות זיינען ניט נאָר אַ שמירה אַרום אַ הויכן יחיד, נאָר זיי זיינען אַ מסגרת, וואָס מען גיט דעם גאַנצן עם. אַליין די מציאות פֿון אַזאַ פּערזאָן אין ציבור, וואָס זײַן גוף און זײַן מָמוֹן זיינען אַרומגעקײַלט מיט גבולי רִחוּק, חקקʼט אַרײַן אין דעם גאַנצן גוף־הכְּלָלִי אַ תְּנוּחָה פֿון הִתְכַּנְּעוּת און אַליין־האַגבָּלונג. און ווען דאָס ווערט געטאָן לְפִי־התורה, איז עס ניט, חלילה, אַ בִּזָּיוֹן צום נִמְשָׁל, נאָר דאַווקא זײַן הֵרוּר: עס באַפֿרײַט אים פֿון דעם דִמְיוֹן, אַז אַלע מקומות זיינען זיינע, און אַז ער איז דער צענטער פֿון יעדן תְּחוּם. ער לערנט, אין זײַן אייגענעם בָּשָׂר, אַז עס איז דאָ עפּעס, וואָס איז העכער פֿון זײַן אָנרירן.

און דאָס איז אויך דער טעם, פֿאַרוואָס אַלע די דִּינִים זיינען אַרייַנגעשריבן אין הלכה, אַפִּילו אַז דור־אויף־דור האָבן מיר ניט קיין מלך כִּפְשׁוּטוֹ אין יִשְׂרָאֵל. דען די תורה איז נִצְחִית, און אויב אַ מִצְוָה איז געשריבן, איז עס צוליב דעם, אַז איר ליכט איז נויטיק אין יעדן צייַט. און ווען דער פְּשָׁט־פָּשׁוּט – אַ טאַקע'דיקע קרִיבָה צום מלך פֿון בית־דוד – פֿעלט, דאַרף זיך איר פנימיות'דיקער תוכן אָנקליידן אין אַנדערע לבושים. און בפועל, דורות פֿון חסידים האָבן שוין געוויזן, ווי אַזאַ פנימיות'דיקער חִנּוּךְ קען זיך ממשיך זייַן, אַפִּילו בְּהֶעְדֵּר אַ גַשְׁמִי'שן מלך.

דען הִנֵּה, באַקאַנט איז, ווי חסידים האָבן זיך צוגעגרייט אַרייַנצוגיין צום רבי'ן אין יְחִידוּת. זיי האָבן זיך געטובלט אין מִקְוֶה, און זיי האָבן אין מַחֲשָׁבָה איבערגעחזר'ט, וואָס זיי וועלן זאָגן, און זיי האָבן באָכנט ("פֿאַרהערן") זייערע מַחֲשָׁבוֹת, כּדי זיי זאָלן ניט שטיין אין צעמישונג; און זיי האָבן אַרייַנגעגאַנגען מיט רעדלען, מיט דער הרגשה, אַז זיי גייען אַרויס פֿון זייער אייגענער רְשׁוּת און גייען אַרייַן אין אַ מקום, וואָס איז ניט זייער. עס האָבן געווען הנהגות, ניט צו קערן דעם רוקן, ווען מען גייט אַרויס פֿון צימער, נאָר צו מאַכן צו די דֶּלֶת צוריק, מיט מתינות; און זיך היטן, ניט צו הייבן קול, און זייַן אָפּגעהיטן אין יעדע תְּנוּעָה און באַוועגונג. און קיינעם איז ניט אַרויף אויף דער דַּעַת, חלילה, אַז דער רבי איז אֱלוֹקוּת; זיי האָבן גוט געוווּסט, אַז ער איז בָּשָׂר וָדָם. נאָר דאַווקא צוליב דעם זעלבן טעם, איז זייערע הנהגה געוואָרן אַ מָשָׁל, וואָס לערנט אונדז: ווי יִדן, דורכגעטרונקען מיט תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת, האָבן פֿאַרשטאַנען, אַז די יִרְאָה פֿאַר אַ צַדִּיק איז גופא עֲבוֹדַת־ה', אַ תַּרְגִּיל צו פֿאָרמען דעם גוף צו זייַן אַ כּלִי צו אַ נויכטערער, עֶלְיוֹנער יִרְאָה.

און דאָס ציעט זיך ניט נאָר צום רבי'ן, נאָר צו אַלע שַׂרְרָה, וואָס איר מַעֲמָד איז אַרייַנגעוואָרצלט אין תורה און קדוּשָׁה: אַ רב אין זייַן בית־דין, אַ מלמד אין זייַן קלאַס, אַ סֵפֶר־תּוֹרָה אויף דער בִּימָה, אַן אָרוֹן־הַקֹּדֶשׁ אין שול. ווען אַ מענטש האַלט זיך אָפּ פֿון זיצן אין דעם קבוע'ן אָרט פֿונעם רב, ווען ער שטייט אויף, ווען אַ תַּלְמִיד־חָכָם קומט אַרייַן, ווען ער לייגט ניט דעם עלנבויגן אויף דעם עמוד, וואָרויף דער סֵפֶר־תּוֹרָה ליגט – איז אויך דאָס יענער זעלבער חִנּוּךְ. דער נקודה איז ניט צו אויפֿבלאָזן דעם גַאֲוָה פֿונעם מענטש, חלילה, נאָר צו צוגעווינען דעם גוף צו אונטערשיידן צווישן אַ מקום־חוֹל און אַ מקום, וואָס די תורה האָט אים אָפּגעטיילט צו קדוּשָׁה. און אויף אַזאַ אופֿן שאַפֿט מען "שְׁרִירֵי־הַיִּרְאָה": פֿייַנע, דינע סִיבִים אינעם נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית, וואָס ציען זיך צוזאַמען, זיי קווייַצן זיך, יעדעס מאָל, ווען זי טרעפֿט אַן אַליין־געשטעלטן גבול פֿון קדוּשָׁה.

און דאָ קען מען זאָגן, אין רוח פֿון דור־הַשְּׁמִינִי, אַז אין אונדזער צייַטן, ווען די גלייַכע הרגשה פֿון אַ מלך־יִשְׂרָאֵל איז ניטאָ, האָט די עֶלְיוֹנע הַשְׁגָּחָה אַזוי צוגעשטעלט, אַז מיר זאָלן זייַן אַרומגענומען מיט אַ סך קליינע פֿאָרמען פֿון אַזאַ מסגרת. עס איז דאָ דער קבוע'ער אָרט אין שול, וואָס מען נעמט ניט פֿון חבֵר; עס איז דאָ די הלכה, אַז עס איז אָסוּר צו דורכגיין פֿאַרן, וואָס שטייט אין עֲמִידָה; עס איז דאָ דער געגרענעצטער כָּבוֹד צו עלטערן און צו רבנים. אַלע די זאַכן זיינען געלעגנהייטן זיך צו אויסלערנען, אין אַ קליינערן מאָס, אין יענעם זעלבן מַעֲשֶׂה פֿון סְגוֹר־לְאָחוֹר, פֿון ניט נעמען דעם "פערד" אָדער

דעם "כִּסֵּא" פֿונעם אַנדערן. און יעדעס מאָל, ווען אַ ייִד כּובֵשׁ זײַן נאַטירלעכע דראַנג, צו זיצן ווּ ער וויל, צו רעדן ווען ער וויל, צו אונטערברעכן אָדער זיך אָפּליינען אויף אַ זאַך פֿון קדושָׁה – בויגט ער אַראָפּ זײַן טֶבַע צו דער צורה פֿון מלכות: עס איז דאָ אַ לְמַעְלָה, און איך שטיי פֿאַר אים ווי אַן עֶבֶד.

און דער חִדּוּשׁ דאָ איז, אַז אַזאַ חִנּוּך איז ניט קיין תַּכְלִית פֿאַר זיך, נאָר אַ הַסְטָּיָה און אַ הַפְּנָיָה. די יִרְאָה, וואָס בויט זיך דורך די פּוּעל'דיגע הנהגות, בלײַבט ניט צוגעקליבן צום כּלִי – ניט צום גַשְׁמִי'שן מלך, ניט צום רבי'ן, ניט צום רב, ניט צום חֵפֶץ – נאָר מען דאַרף זי, אין אַ באַוווּסטע הכּרה, מאָל נאָך מאָל, אַריבערקערן צום איינציקן, אין וועלכן זיי אַלע שטייען. ווען אַ מענטש שטייט אויף פֿאַר אַ תַּלְמִיד־חָכָם, זאָל ער טראַכטן: איך שטיי ניט נאָר פֿאַר דעם מענטש, נאָר פֿאַר דער תורה, וואָס שׂוֹרֶה אין אים, און פֿאַרן נוֹתֵן־הַתּוֹרָה. ווען ער גייט אַ ביסל אַוועק פֿון זײַן וועג צוליב דעם, וואָס עמעצער שטייט אין עֲמִידָה, זאָל ער וויסן: איך גיב דאָ אָרט ניט נאָר דעם מענטש, נאָר דעם מלך, פֿאַר וועמען ער שטייט. און אַזוי, די "שְׁרִירֵי־הַיִּרְאָה", וואָס ווערן געשאַפֿן אין שײַכות צו בָּשָׂר וָדָם, ווערן אין אמת מחונך צו ווערן געריכט און צוזאַמענגעצויגן קעגן דער נִסְתֶּרער מלכות, וואָס פֿילט אויס די פֿאָרמען.

און דאָס איז די הַכָּנָה, וואָס מען דאַרף, צו דעם, וואָס וועט זיך נאָך בֶּאַרנען – אַז ווען אַ ייִד טרעט אַרײַן אין דער תְּפִלָּה פֿון עֲמִידָה, יעדן טאָג, דאַרף ער קומען צו איר ניט נאָר מיט אַ שכל'דיקער הכּרה, אַז ער "שטייט פֿאַרן מלך", נאָר מיט אַ גוף, וואָס איז שוין מחונך, שוין צוגעוווינט צו סְגוֹר־לְאָחוֹר פֿאַר אַ כִּסֵּא, צו נידעריקן דעם קאָפּ, צו רויקן די האַנט. דאַן, ווען דער שכל וועקט זיך אויף צו דער הכּרה פֿון מַלְכוּת הָעַצְמִית, וועט דער גוף זיך ניט מרד'נען; ער וועט שוין וויסן זײַן אָרט. און אַזוי ווערן די הלכות פֿון יִרְאָה פֿאַר בָּשָׂר וָדָם דער סֻלָּם, דורך וועלכן די נֶפֶשׁ־הַטִּבְעִית שטײַגט אַרויף צו שטיין, אין אמת, פֿאַר מלך מלכי־המלכים אין תְּפִלָּה.

יח

און פֿון דעם איז מוּבָן, אַז עצם די עֲמִידָה אין דער עֲמִידָה, מיט אַלע די מַלְאָכִית'ע שטילקייט, וואָס איז אין איר, קען ניט קומען אין אַן אָפּהאַק, ווי אַ פּלוצעמדיקע קפיצה פֿון מאַרק־הַמַּחֲשָׁבוֹת אַרײַן אין דעם אינערלעכן, אַלע־אינערלעכסטן צימער. דען הָרֵי אויך אין אַ מלכות בָּשָׂר וָדָם, ווי עס איז נתבָּאֵר געווען פריער, די יִרְאָה, וואָס נעמט אַרום דעם גוף אין דער שעה פֿון שטיין פֿאַרן מלך, ווערט אַרײַנגעפֿירט דורך די מִסְדְּרוֹנוֹת, דורך די שומרים, דורך נְטִילַת־יָדַיִם און דעם אָרדענונג פֿון די קליידער. און אַל־אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אין דער תְּפִלָּה, ווו דער מלך איז מלך מלכי־המלכים, אַז די הֲלָכָה פּוֹסֶקֶת, אַז מ'דאַרף האָבן אַ סדר־הַקְדָּמָה, אַ הַכָּנָה אין גוף און אין נֶפֶשׁ, איידער מע קען אין אמת זאָגן די ווערטער „ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח“.

און דאָס איז, וואָס עס איז נפסק אין אָנהייב הלכות־תְּפִלָּה אין שֻׁלְחָן־עָרוּךְ, אַז דער מענטש דאַרף צוגרייטן זיך איידער דער תְּפִלָּה, און ער זאָל זיך ניט דאַווענען ווי עמעצער, וואָס טוט אַ מְלָאכָה מְשֻׁנָּאָה און זוכט זי אַרויסצושמײַסן פֿון זײַן אַקסל. נאָר ער זאָל זיצן אַ ביסל איידער דעם, כְּדֵי צו כַּוֵּון זײַן האַרץ צו זײַן טאַטן אין הימל; און ער זאָל זען זיך אַליין ווי אַדרוּכוּ אַז ער שטייט פֿאַר אַ מלך בָּשָׂר וָדָם, און אַל־אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה פֿאַרן מלך, וואָס איז מלך מלכי־המלכים. און דאָרטן זיינען דאָ דינים מפוֹרָטִים אין ענין אָרט פֿון תְּפִלָּה, מצב־גופו און זײַנע קליידער, און כַּוָּנַת־לִבּוֹ. דען הָרֵי די תּוֹרָה באַגנוקט זיך ניט מיט אַ כלל׳דיקן הרגָּשָׁה, אַז „ער שטייט פֿאַרן מלך“, נאָר זי קובע׳ט מעשׂים ממוּשָּׁשִׁים, דורך וועלכע די הכּרה ווערט אַרײַנגעקריצט אין די אֵבָרִים.

אָבער מ׳דאַרף פֿאַרשטיין: אויב דער עיקר פֿון דער עֲמִידָה איז דער פְּנִימִי׳שער מפגש מיט מַלְכוּת הָעַצְמִית, מיט יענע מַלְכוּת, וואָס איז העכער פֿון אַלע שַׁיָּכוּת, פֿאַרוואָס איז אַזאַ גרויסע דרוק אויף די חִיצוֹנִיּוֹת פֿון אָרט און לבוש, און אַפִּילו אויף דעם „זיצן אַ ביסל“ איידער דעם? דלכאורה, אַל־פִּי שכל, אַל־פִּי ווי מער מ׳פֿאַרמערט אין הַכָּנָה, אַל־פִּי ווי מער מ׳שפּאַרט אַרום, אַל־פִּי דעם שפּעטיגט מען נאָך מער דעם עיקר׳דיקן מפגש; און עס וואָלט געווען ראַוּיִק מער צו פֿאַרשנעלן זיך אַרײַנצוגיין אין דעם פְּנִימִי׳סטן צימער פֿון מלך, אין יענעם מאָמענט, וואָס ער שפּירט אין האַרצן, אַז ער איז גרייט. און נאָך מער: אין אונדזער צײַטן, ווו דער דַּעַת איז מפוּזָר און די שעה׳ן זיינען דחוּקוֹת, ווי קען מען רעדן פֿון „שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַתְּפִלָּה“, ווי די גמרא זאָגט וועגן די חסידים־הָרִאשׁוֹנִים, וואָס האָבן אַזוי פֿאַרהאַלטן איידער זייער תְּפִלָּה? זעט אויס, כְּאִלּוּ מ׳שטעלט דערמיט אַרײַן די אמת׳ע עֲבוֹדָה העכער פֿון דער הַשָּׂגָא פֿון אַ פּשוט׳ן ייִד.

אָבער דער ענין איז, אַז דאַווקא ווײַל די עֲמִידָה רירט אָן דעם פְּנִימִי׳שטן כִּסֵּא, פֿאָדערט זי כֵּלִים אין אַלע לבושים פֿון דער נֶפֶשׁ – מַעֲשֶׂה, דִּבּוּר און מַחֲשָׁבָה. דען אויב די הִתְגַּלּוּת פֿון מַלְכוּת הָעַצְמִית וואָלט געלײַכט אָן אָן קיין פֿרִיערדיקער הַסְדָּרָה אין די לבושים, וואָלטן זיי זיך צעבראָכן חַס וְשָׁלוֹם; אָדער דער מענטש וואָלט געוואָרן איבערגעפֿאַלן און אַנטלאָפֿן, אָדער ער וואָלט מקַלְקֵל געווען דעם מפגש און עס אַראָפּגעבראַכט אין קלוּת־ראֹש, כּדי זיך צו באַשיצן. דערפֿאַר האָט די הֲלָכָה מתקין געווען אַ מסודֶר׳טע הַכָּנָה, אַז דורך דעם ווערן די תַּחְתּוֹנִים לבושים שטעלן זיך אין אַ הַדְרָגָה, כּדי צו קענען מקַבֵּל זײַן דעם עֶלְיוֹן אור. און דאָס איז דער סוֹד פֿון די דרײַ עִגּוּלִים פֿון הַכָּנָה, אַרומגענומען ווי עִגּוּלִים, וואָס זיינען מבוֹאָר געוואָרן אין די דינים און מנהגים, וואָס שײַכן צום קריבֿן זיך צו דער עֲמִידָה: הֲכָנַת־הַלְּבוּשִׁים, הֲכָנַת־הַלָּשׁוֹן, און הֲכָנַת־הַכִּסֵּא.

הֲכָנַת־הַלְּבוּשִׁים איז די חִיצוֹנִית׳סטע, און אַפִּילו אַזוי איז זי דער טיר צו אַלע אַנדערע. אין שֻׁלְחָן־עָרוּךְ שטייט, אַז אַ מענטש זאָל ניט שטיין אין תְּפִלָּה מיטן קאָפּ אַנטפּלעקט, אָדער אין אַ מצב פֿון פְּחִיתוּת־הַצְּנִיעוּת, נאָר אין קליידער, וואָס פֿאַסן צו שטיין פֿאַר גדולים. מ׳דאַרף זיך באַלְטנען, צוזאַמענשפּאַרן דעם האַלדז, און ניט שטיין אין זײַן הויז אין קַלּוּת־ראֹש, נאָר אין אֵימָה און יִרְאָה. און אַזוי אויך אין ענין אָרט: מ׳דאַרף האָבן אַ קָבוּע׳ן אָרט פֿאַר זײַן תְּפִלָּה, אַ ריינעם אָרט, ניט אין מיטן דורכגאַנג, ניט צווישן די טִרְדּוֹת, און עס זאָלן ניט זײַן פֿאַר אים זאַכן, וואָס בלאָנדזשען דעם בליק.

און די פְּנִימִי״וּת דערין איז, אַז דער גוף און די סבִיבָה זיינען אַליין לבושים פֿאַר דער נֶפֶש. ווען אַ מענטש דעקקט צו זײַן קאָפּ, באַלְטנט זײַן גורטל, און מאַכט פֿרײַ דעם אָרט פֿון מבֻלְבָּל׳טע זאַכן, איז אין מהות־הדָבָר, אַז ער לערנט זײַן נֶפֶש־הַבְּהֵמִית, אַז „דאָ הייבט זיך אָן אַן אַנדער עולם“. ווי מ׳גייט ניט אַרײַן אין דעם הֵיכַל פֿון מלך אין אַרבעט׳ס־קליידער, און מ׳רעדט דאָרטן ניט אין קול־הרחובֿ, אַזוי איז אויך דער מעשֶׂה פֿון זיך אָנטאָן און זיך הִתְיַשֵּׁבֿן צו תְּפִלָּה שוין אַ קַבָּלַת־עוֹל ערשטע, אַ מְלָכָה קְטַנָּה ערשטע פֿון מלך אין עוֹלָם־הַמַּעֲשֶׂה. דער מענטש ווײַזט זיך אַליין, אַז די תְּפִלָּה ווערט ניט אַרײַנגעקוועטשט צווישן די קרעכצן פֿון לעבן, נאָר זי פֿאָדערט אַ נײַע הִתְלַבְּשׁוּת פֿון לעבן אַרום איר.

אָבער הֲכָנַת־הַלְּבוּשִׁים אַליין איז ניט מספּיק. אַ מענטש קען שטיין אָנגעטאָן ווי אַ נסיך, און זײַן דַעַת לויפֿט נאָך זײַנע געשעפֿטן. דערפֿאַר דאַרף מען אויך הֲכָנַת־הַלָּשׁוֹן. דער שֻׁלְחָן־עָרוּךְ פּוֹסֵק, אַז אַ מענטש זאָל ניט אָנהייבן זיך דאַווענען פּלוצעמדיק, נאָר ער זאָל זיך תְּחִלָּה מתבּוֹנֵן אין זאַכן, וואָס כּוֹנִים דעם האַרץ צו הַכְנָעָה און מְיַשְּׁרִים דעם דַעַת צו די זאַכן, וואָס ער גייט גלײַך זאָגן. און חז"ל דערציילן וועגן די חסידים־הָרִאשׁוֹנִים, אַז זיי האָבן פֿאַרהאַלטן שָׁעָה אַחַת איידער דער תְּפִלָּה, כּדי צו כַּוֵּון זײַערע הערצער צו זייער טאַטן אין הימל. און אין כתבֵי־הַחֲסִידוּת איז דאָס נתפּשׁ געוואָרן אין דער צורה פֿון הִתְבּוֹנְנוּת – די הִתְבּוֹנְנוּת איידער תְּפִלָּה אין גדוּלַת־הַבּוֹרֵא און אין שִׁפְלוּת־הַנִּבְרָא, און אין די בְּדִיקטע ענינים פֿון מַלְכוּת, וואָס זיינען באַשטימט צו ווערן מבוֹאָר אין דער תְּפִלָּה.

הֲכָנַת־הַלָּשׁוֹן מיינט, אַז דער מוח גייט אַראָפּ אַרײַן אין עצם די ווערטער פֿון סידור נאָך איידער דער עֲמִידָה אַליין. ער באַטראַכט די פְּסוּקִים און די בְרָכוֹת, וואָס גייען פֿאָרויס, מתבּוֹנֵן אין זייער פֵּירוּשׁ לויט ווי ער קען השׂיג זײַן, און ער מַרְגֵּל זײַן לשון צו רעדן זיי אָן חִפָּזוֹן. דורך דעם ווערט דער דִּבּוּר אַ כְּלִי, און ניט אַ לבוש פֿון אַ זר. דען אויב די ווערטער זיינען אים זָרוֹת צו זײַן הכּרה, דאַן, ווען ער וועט אָנקומען צו דער עֲמִידָה, ווו דער דִּבּוּר צמצמ״ט זיך צו אַ לְחִישָׁה, ווערן די ווערטער זיך איבערקערן אין קולות אָן תוכן, און דער פְּנִימִי״שער מלכות׳דיקער מפגש וועט בלײַבן חוץ זײַן לשון. ניט אַזוי, ווען ער האָט שוין צוגעבונדן זײַן מַחֲשָׁבָה צו די ווערטער אין די פֿרִיערדיקע טיילן פֿון תְּפִלָּה – דאַן הייבן די ווערטער אַליין אָן צוציִען זײַן האַרץ; זיי ווערן כְּאִלוּ די ווענט פֿון פַּלְטֵרִין, אין וועלכע דער מלך גייט גלײַך מתגַּלֶּה ווערן.

און דאָס איז אויך דער פְּנִימִי״שער תוכן אין „שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַתְּפִלָּה“. ניט דאַווקא זעכציק פֿינקטלעכע מינוט, דען הָרֵי ניט יעדער דור און ניט יעדער נֶפֶש זיינען דאָרטן גלײַך, נאָר „שָׁעָה פְּנִימִית“ – מיינט, אַ באַזונדערער טייל, אַרויסגעשניטן פֿון דעם געוויינטלעכן זשוק פֿון צײַט, און מקודש צו צאַמענעמען די מַחֲשָׁבוֹת צו דעם תַּעֲלִית פֿון תְּפִלָּה. אויך אַ ביסל מאָמענטן, וואָס אַ מענטש הייליקט אין מכֻוֶּנטער הִתְיַשְּׁבוּת, אין וועלכע ער מאַכט צו דעם בוך פֿון טִרְדוֹת־הַחוֹל און עפֿנט דאָס בוך פֿון „זײַן שטיין פֿאַרן אייבערשטן“, זיינען אַ טעם פֿון יענער „שָׁעָה“. דער עיקר איז ניט די כַּמּוּת, נאָר דער אײַנגעפֿירטער קוואַליטאַטִיווער אָפּהאַק: אָפּצושטעלן זיך פֿון אַנדערע לשונות – לשון פֿון רֶוַח און הפסד, כָּבוֹד און טִינָה – און אַרײַנצוגיין אין דער לשון פֿון „בָּרוּךְ אַתָּה“.

און נאָך הֲכָנַת־הַלְּבוּשִׁים און הֲכָנַת־הַלָּשׁוֹן קומט אַרײַן די טיפֿסטע טבֿיעה – הֲכָנַת־הַכִּסֵּא. דאָס איז שוין ניט נאָר אין ענין חיצוֹנִי״שע הלכות, כאָטש זי איז מרומז אין דעם דין, אַז „ער זאָל זען זיך אַליין ווי ער שטייט פֿאַרן מלך“, און אין פּסק, אַז מ׳דאַרף אַוועקנעמען פֿון דַּעַת אַלע מבֻלְבָּל׳טע מַחֲשָׁבוֹת. הֲכָנַת־הַכִּסֵּא איז די עֲרוּת אין דער פְּנִימִי״שער הכּרה, אַז ער איז נאָענט צום פְּנִים.

אין די ערשטע דורות האָט זיך דאָס אויסגעדריקט דורך הִתְבּוֹנְנוּת אין דִבְרֵי־חֲסִידוּת איידער תְּפִלָּה: זיי האָבן זיך מתבּוֹנֵן געווען, ווי אַלע עוֹלָמוֹת זײַנען נאָר כְּאַיִן וָאֶפֶס לגבי אים, און ווי זײַן מַלְכוּת פֿילט אויס און מקיף׳ט אַלץ, און אַפֿילו אַזוי, ער בּוֹחֵר אין דעם פְּרָטי״שן ייִד, אין דעם אָרט דאָ, צו שטיין פֿאַר אים איצט. און אין דער לשון, וואָס איז נתְגַלֶּה געוואָרן העכער, הֲכָנַת־הַכִּסֵּא מיינט, צו דערוועקן, לויט דער מעגלעכקייט, די הכּרה אין מַחֲשָׁבָה־הַמֶּלְכִית – אַז דער פּשוט׳ער בליק פֿון מלך איז דאָס, וואָס מחַיֶּה מײַן לעבן און מײַן טאָג – און צו פֿילן, אַז די עֲמִידָה וועט זײַן אַ הִכָּנְסוּת אַרײַן אין יענעם בליק. דער מענטש קען זאָגן אין זײַן האַרץ אין שטילקייט: „איך גיי ניט נאָר זאָגן ווערטער; איך גיי שטיין אין יענער נקוּדָה, ווו זײַן בחִירָה און מײַנע בחִירָה טרעפֿן זיך.“ אַזאַ מַחֲשָׁבָה, אַפֿילו ער רירט זי אָן נאָר אין קיצור, מְיַשֶּׁרֶת די פְּנִימִי״שע עֲמִידָה, ווי דער גורט מְיַשֵּׁר די חיצוֹנִי״שע עֲמִידָה.

און מ׳קען זאָגן, אין דרך־הַבֵּאוּר־הֶחָדָשׁ, אַז די דרײַ עִגּוּלִים פֿון הַכָּנָה מקבּיל׳ן זיך צו די דרײַ עִגּוּלִים אין מַלְכוּת, וואָס זײַנען פֿריער מבוֹאָר געוואָרן. הֲכָנַת־הַלְּבוּשִׁים מְיַשֶּׁרֶת עוֹלָם־הַמַּעֲשֶׂה מיט מַלְכוּת, ווי זי איז אין סדר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, אלס חֹק און אלס פּרוֹטוֹקוֹל. הֲכָנַת־הַלָּשׁוֹן מְיַשֶּׁרֶת עוֹלָם־הַדִּבּוּר און הַשֵּׂכֶל מיט מַלְכוּת, ווי זי איז אין די ספִירוֹת, אלס מויל, דורך וועלכן די פְּנִימִי״וּת ווענדט זיך צו אַ קשר. און הֲכָנַת־הַכִּסֵּא מְיַשֶּׁרֶת פְּנִימִי״וּת־הַלֵּב מיט מַלְכוּת הָעַצְמִית, ווי זי איז אין דער עצמ׳דיקער הכּרה פֿון מלך. און ווען אַלע דרײַ שטייען ווי חצֵרוֹת, אַרומגענומען איינער אין צווייטן, דאַן קען די עֲמִידָה, וואָס קומט נאָך זיי, זײַן אין אמת אַ הִכָּנְסוּת, מיט צוזאַמענגעפֿירטע פֿיס, אין פְּנִימִית־שֶׁבִּפְנִימִית.

און לויט דעם איז אויך מוּבָן, אַז דער דין, אַז ס׳איז אָסוּר צו שטיין אין תְּפִלָּה אין אַ שעה, ווו ער איז עצוּבֿ, אָדער כּוֹעֵס, אָדער מבֻלְבָּל, איז ניט נאָר כּדי זײַן כַּוָּנָה זאָל זיך ניט צעפֿאַזערן, נאָר ווײַל אַזעלכע מצבים חסוֹמין די הֲכָנַת־הַכִּסֵּא. ווען דאָס האַרץ איז פֿאַרכאַפּט אין זײַן אייגענער סערע־סערע, קען ער ניט פֿילן די פּנים פֿון מלך; ער זעט נאָר זײַן אייגענע השְׁתַּקְּפוּת. דערפֿאַר דאַרף מען תְּחִלָּה רויקן דעם כּעס, מְיַשֵּׁב זײַן די דאָגָה, וויפֿל מעגלעך, אָדער לפּחות אַרויפֿהייבן זי אַרײַן אין ווערטער פֿון תַּחֲנוּנִים איידער דער עֲמִידָה, כּדי אַז, ווען ער וועט אָנקומען צו „ה׳ שְׂפָתַי תִּפְתָּח“, זאָל זײַן דאָ אָרט אין צימער פֿון פְּנִימִי״סטן כִּסֵּא פֿאַר יענעם, וואָס איז ניט ער אַליין.

און אַזוי זײַנען אַלע פְּרָטִים פֿון הַכָּנָה – נְטִילַת־יָדַיִם, כִּסּוּי־הָרֹאשׁ, חֲגִירַת־הַחֲגוֹרָה, אויסקלײַבן אַ שטילן אָרט, זיצן אַ ביסל איידער דעם, הִתְבּוֹנְנוּת אין זאַכן, וואָס ברענגען צו יִרְאָה און אַהֲבַת־ה׳ – ניט טפֵּל צו דער עֲמִידָה, נאָר זיי זײַנען אירע חיצוֹנִי״שע שיכְבוֹת. דורך זיי לערנט דער גוף זיך אָנטאָן די לבושים פֿון אַ עֶבֶד, דער שכל לערנט זיך די לשון פֿון

פַּלְטֵרִין, און דאָס האַרץ הייבט אָן צו פֿילן, אַז מען רופֿט אים צום כִּסֵא. און דאַן, ווען דער מאָמענט פֿון עֲמִידָה קומט, איז דער איבערגאַנג ניט פּלוצעמדיק; נאָר ער איז דער נאַטירלעכער שִׂיא פֿון אַלע קריבֿות צוזאַמען.

און אין המשך וועט זיך בֵּאַרנען, ווי, נאָך דעם ער איז אַריינגעגאַנגען דורך די דריַי עִגוּלִים און שטייט מיט צוזאַמענגעפֿירטע פֿיס, דאַרף דער דִּבּוּר פֿון עֲמִידָה אַליין זיך זאָגן – ניט ווי עמעצער, וואָס רופֿט צום מלך פֿון אַ וויַיטן עק פֿון זאַל, און ניט ווי עמעצער, וואָס שריַיט פֿון מורא, נאָר ווי עמעצער, וואָס לוחש אין אויער פֿון מלך אַליין.

יט

און איצט, נאָך דעם ער איז דורכגעגאַנגען דורך אַזאַ הֲכָנָה און שטייט מיט צוזאַמענגעפֿירטע פֿיס, דאַרף מען פֿאַרשטיין: וואָס איז די צורת־הַדִּבּוּר אַליין אין דער עֲמִידָה. דְּהַיְנוּ, די הֲלָכָה פּוֹסֶקֶת מיט אַ גרויסער פּינקטלעכקייט, אַז מען דאַרף מַשְׁמִיעַ זיַינע ליפּן, נאָר זיַין קול זאָל זיך ניט הערן, אַפֿילו ניט צו זיַינע אייגענע אויערן, און אויב ער האָט הויכערגעהויבן זיַין קול, הייסט זיך דאָס אַ חסרון אין דער תְּפִלָּה. און לְכָאוֹרָה איז דאָס אַ זאַך פֿון תְּמִיאָה. אויב די תְּפִלָּה איז עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב, וואָס ציִעט זיך אַרויס דורך מויל, פֿאַרוואָס דאַן ניט מיט אַ הערבאַרן קול, לפּחות פֿאַר זיך אַליין. און אויב דער עִקָּר איז נאָר אין האַרצן, פֿאַרוואָס איז דאַן נויטיק, אַז די ליפּן זאָלן זיך בכלל רירן.

אָבער, לְפִי אַלץ, וואָס איז דערמאָנט געוואָרן אויבן, ווערט דאָס פֿאַרשטענדלעך. דְּהַיְנוּ, די עֲמִידָה איז ניט ווי עמעצער, וואָס שריַיט פֿון וויַיטנס צום מלך, וואָס זיצט אינעם עק פֿון זאַל, נאָר ווי עמעצער, וואָס שטייט זייער נאָענט. דען ווען ער איז וויַיט, דאַרף ער הויכערהויבן זיַין קול, כּדי זיַין קול זאָל אָנקומען ביזן כִּסֵא. נאָר ווען דער מלך אַליין נעמט זיך און נעמט זיך אַראָפּ און נענטערט זיך, פּאַסט שוין ניט צו שריַיען; אַזאַ הויכערהויבן קול ווייזט שוין אָן אויף רִחוּק און הֶסְתֵּר. נאָר דאַן איז דער קַו יָשָׁר צו לוחש זיַין, ווי עמעצער, וואָס רעדט מויל צו אויער.

און אַפֿילו אַזוי איז דאָס נאָך ניט די פְּנִימִי׳שע נקוּדָה. דען אַ לוחש, לויטן אופֿן פֿון אַ מענטשליכן דִּבּוּר, איז נאָך אַלץ אַ גראָבער משל צו דער עֲמִידָה, וואָס איז דער פְּנִימִי׳סטער הוֹף פֿון מַלְכוּת. אין אַ מענטשליכן דִּבּוּר, איז אַפֿילו דער לוחש אַ קול, וואָס גייט אַרויס פֿון איינעם און גייט אַריַין אין דעם הערן פֿון זיַין חבֿר. ניט אַזוי דאָ, אין דער עֲמִידָה: די הֲלָכָה פֿאַרפֿליכטעט, אַז עס זאָל ניט זיַין קיין שום קול, וואָס גייט אַרויס חוץ דעם גוף; די ווערטער ציִען זיך נאָר ביזן גרענעץ פֿון די ליפּן. כּאילו זאָגט אונז די תּוֹרָה: דו רעדסט ניט אַריבער אַ מרחק, נאָר אינעוויייניק אין אַ פְּנִימִיוּת־אייניקייט.

און דאָס איז, וואָס עס ווערט מבוֹאָר אין תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת, אַז די עֲמִידָה איז "כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר אֶל חֲבֵרוֹ", נאָר אין יִרְאָה און ציטער. פֿון איין זיַיט "כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר אֶל חֲבֵרוֹ", אַז די קריבֿה איז ניט לויטן אופֿן פֿון אַ עֶבֶד, וואָס קען ניט אָפֿענען זיַין האַרץ, נאָר ווי עמעצער, וואָס גיסט אַרויס אַלץ, וואָס ער האָט אינעוויייניק, פֿאַר אַ אֲהוּב׳דיקן חבֿר. און פֿון דער צווייטער

זײַט איז עס אין אימה, דען דער זעלבער "חבֿר" איז מלך מַלְכֵי־הַמְּלָכִים, פֿאַר ווענען "שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּהוּ", און פֿאַר וועמען מלאכים זיינען כְּלָא מַמָּשׁ. און די צוזאַמענפֿירונג פֿון ביידע – די קריבֿה פֿון אַ חבֿר און די ציטער פֿון אַ עֶבֶד – דריקט זיך אויס דאַווקא אין אַזאַ הֲלָכִ'שע צורה: ליפּן, וואָס רירן זיך אין שטילקייט.

דען ווען אַ מענטש רעדט צו זײַן חבֿר, טאַקע זייער נאָענט, דאַרף ער ניט צוגרייטן גרויסע רייד; אַ ביסל פּשוטע ווערטער, אַפֿילו צעבראָכענע, געוונגן, דען דער חבֿר הערט אויך, וואָס איז צווישן די ווערטער. און אַזוי איז אין דער עֲמִידָה, אַז דער עִקָּר איז ניט דער לשוֹנִי'שער שֶׁפַע, נאָר די אמת. דער הֲלָכִ'שער תנאי, אַז די ווערטער זאָלן זײַן מבוֹרָר דורך די ליפּן, אות נאָך אות, היט דאָס האַרץ פֿון בילבול און הפקרות; נאָר דאָס, אַז זיי הערן זיך ניט, ווייזט, אַז די עִקָּר'דיגע שמיעה איז בכלל ניט דורך גשמיות'דיקע אויערן.

און דאָ קען מען זאָגן, אין אַ פְּנִימִי'שער רמז, נאָך אַ נקוּדָה, וואָס פּאַסט צום זמן. דְּהַיְנוּ, עס איז מבוֹאָר אויבן, אַז אין אֱלוֹקוּת איז דאָ אַ אוֹפֿן פֿון ידיעה, וואָס מ'רופֿט "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית", אין וועלכער דער מלך ווייסט זיך אַליין צוזאַמען מיט דער נקוּדַּת־יִשְׂרָאֵל אין אַ פּשוטן מעשה־איינעם. און ווען דער ייִד שטייט אין דער עֲמִידָה און לוחש די ווערטער, וואָס אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת־הַגְּדוֹלָה האָבן מתַקֵן געווען, רעדט ער ניט נאָר צום מלך, נאָר ער לייגט אַריבער די "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" איבער זײַן אייגענע מַחֲשָׁבָה, און זײַן מויל איז דער כְּלִי דערפֿאַר. און דאָס איז, וואָס חז"ל זאָגן: "עֲמִידָה הִיא בְּחֶסֶד" – אַז דער עצם עֲמִידָה אַליין איז אַ מעשה־חֶסֶד פֿון אויבן. דען לויט סדר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, ווי קען עס זײַן, אַז אַ נִבְרָא בעל־גבול זאָל שטיין כּאילו אינעם פְּנִימִי'סטן צימער און רעדן. נאָר צוליב דעם, אַז דער מלך, אין זײַן גרויסן חֶסֶד, נייגט זיך אַראָפּ כּביכול און בוקט אַראָפּ זײַן אויער צום עֶבֶד, און ער לאָזט, אַז די קליינע ווערטער פֿונעם עֶבֶד זאָלן מְקֻבָּל זײַן ווי ווערטער פֿון מַלְכוּת.

און אַפֿילו אַזוי, אויב מ'קוקט נאָך טיפֿער אַרײַן, איז אויך דאָס נאָך אַלץ אין לשון־משל. דען די "אָזֶן" פֿונעם מלך איז ניט קיין איבר, וואָס הערט פֿון דרויסן, חס ושלום, נאָר זי איז דער עצם "מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית" אַליין, וואָס איז די עצמית'דיקע ידיעה, וואָס כּוֹלֵל איז אין זיך יִשְׂרָאֵל. און לויט דעם קען מען זאָגן, בדרך־אֶפְשָׁרוּת, אַז אין דער אמת'ער עֶלְיוֹנִי'קייט נייגט זיך דער מלך ניט אַראָפּ זײַן אויער צום עֶבֶד פֿון דרויסן, נאָר ער וועקט אינעווייניק אינעם עֶבֶד די זעלבע פְּנִימִי'שע שמיעה, אין וועלכער ער ווייסט און בּוֹחֵר אים אויף אייביק. און עס קומט אַרויס, אַז דער לוחש פֿון דער עֲמִידָה איז ניט נאָר דאָס, אַז דער ייִד מַשְׁמִיעַ זײַן קול, נאָר אַז דער אֵין־סוֹף וויל הערן זיך אַליין אין קול פֿונעם ייִד.

און דאָס איז אַ זייער גרויסער חִדּוּשׁ, און מען דאַרף אים היטן פֿון טעות. דען זיכער, דער בּוֹרֵא און דער נִבְרָא בלייַבן גאָר רויט און באַזונדער, און מע קען בכלל ניט רעדן פֿון אַ זיהוי, חס ושלום. נאָר די כַּוָּנָה איז נאָר אַזוי: אַז די ווערטער פֿון דער עֲמִידָה, ווי זיי זיינען אין זייער שֹׁרֶשׁ, זיינען דער רָצוֹן פֿונעם אייבערשטן, אַז זײַן מַלְכוּת זאָל מְקֻבָּל זײַן אינעם האַרצן פֿון יִשְׂרָאֵל. און ווען יִשְׂרָאֵל זאָגט אַרויס די ווערטער אין ביטול, ווערט זײַן מויל אַ כּלִי, אין וועלכן דער רָצוֹן רעדט פֿון

אינעוויייניק. און די "אָזֶן", וואָס הערט זיי, איז דער זעלבער רָצוֹן און די זעלבע דַּעַת הָאֱלֹקִית, פֿון וועלכן זיי זיינען אַרויסגעקומען. און אַזוי, אין דער פְּנִימִי׳סטער נקוּדָה פֿון דער עֲמִידָה, טרעפֿן זיך דער רעדנער און דער הערער אינעוויייניק אין אַ פּשוטן מעשה־איינעם פֿון "מַלְכוּת הָעַצְמִית".

און לויט דעם וועט מען פֿאַרשטיין אויך די ריכטיקע התבוֹנְנוּת פֿאַר אַן עמעצער, וואָס שטייט אין דער עֲמִידָה. ער דאַרף זיך מַצַּיֵּיר זײַן אין זײַן דַּעַת, ווי עס שטייט אין די פּוֹסְקִים, כּאילו ער שטייט פֿאַר דער שְׁכִינָה אין קֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים. נאָר ניט אויף אַזאַ אופֿן, אַז ער מאַלט זיך אויס אַ גרויסן מרחק צווישן אים און דער נוכחות, און ער שרײַט פֿון אַ זייט פֿון מרחק; נאָר אַז ער פֿילט, אַז די נוכחות איז נענטערט געוואָרן ביז כּמעט עס איז ניטאָ קיין הפסק בכלל. און אַזאַ ידיעה ברענגט אַרויס אַ צווייפֿאַכיקע תְּנוּעָה אין האַרצן. פֿון איין זײַט, אַזאַ קריבֿה וועקט אין אים אַ טיפֿן בּוּשָׁה און ביטול; ער פֿילט, ווי אַלץ – יעדע מַחֲשָׁבָה און יעדע תְּנוּעָה – איז אַנטפּלעקט פֿאַרן מלך, און ער שׁוֹתֵק אינעוויייניק. און פֿון דער צווייטער זײַט, דער עצם ידיעה, אַז דער מלך וויל זײַנע ווערטער, ער וואַרט אויף זײַן עֲמִידָה, גיט אים אַ מוט צו רעדן פּשוט, אָן הַסְתָּרָה, "כְּאָדָם הַמְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ".

און בפועל־ממש, הייסט דאָס, אַז אין דער עֲמִידָה דאַרף מען נעמען יעדן וואָרט מיט מתִּינוּת, כּאילו ער גיט אים אַרײַן אין אויער פֿונעם מלך mamash. ער עיילט ניט, צו ענדיקן אים, ווי עמעצער, וואָס דאַרף אָפּצאָלן אַ חובֿ און ווערן פֿרײַ; און אויך לאָזט ער ניט, אַז די ווערטער זאָלן זיך אַליין אַרויסגליטשן פֿון די ליפּן. נאָר יעדע ברכה איז אַ באַזונדערע קריבֿה. אין די דרײַ ערשטע, וואָס זיינען פֿון שבח, איז ער כּאילו נענטערט צום פּנים פֿונעם מלך און ער צושטעלט דעם כֶּתֶר אויף זײַן קאָפּ. און אין די מיטל־ברכות לייגט ער אַראָפּ זײַנע תְּבוּעוֹת, נאָר אויף אַזאַ אופֿן, אַז זיי זיינען שוין ניט מער נאָר זײַנע אייגענע; ער פֿילט, אַז דער מלך אַליין וויל, אַז די חסרונות זאָלן אויסגערעדט ווערן, כּדי זײַן מַלְכוּת זאָל זיך אַנטפּלעקן אין זייער מילוי. און אין די דרײַ לעצטע ציט ער זיך צוריק, נאָך אַלץ זײַנע פּנים קעגן דער אויער פֿונעם מלך, און ער זאַמלט אין זיך אַרײַן די איבערבלײַבנדיקע קריבֿה צו ליב און הודאָאה.

און ווען אַ מענטש דאַוונט אַזוי, פֿאַרשטייט ער אויך, פֿאַרוואָס דער קול דאַרף זיך ניט הערן. דען אויב ער וואָלט געהערט זײַן אייגענעם קול, איז דאָ אַ חשש, אַז ער וועט אָנהייבן צו הערן זיך אַליין, ווי ער דאַוונט, און זײַן "אני" וועט זיך ווידער מאַכן צו אַ זעבאַרן חפץ. און די שְׁתִיקָה פֿון קול, צוזאַמען מיט דער תְּנוּעָה פֿון די ליפּן אַליין, היט אָפּ די פְּנִימִי׳שע קריבֿה: עס איז ניטאָ קיין דריטן זאַך צווישן אים און דעם מלך, אַפֿילו ניט זײַן אייגענער הערבאַרער קול. עס איז נאָר דאָס וואָרט, ווי עס הייבט זיך אָן אַרויפֿצוגיין אינעם משותָּף׳ן פְּנִימִייִשן שמיעה.

און דאָס איז אויך אַ רמז צום צוקונפֿטיקן זמן, ווען דאָרט וועט זײַן: "וְלֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ... כִּי כֻלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי", אַז דאַן וועט דַּעַת־הַשֵּׁם זײַן אין אַ בחינה פֿון פְּנִימִי׳שער שמיעה, אין וועלכער דאָס וואָרט און די אויער זיינען איין זאַך. און אין דער עֲמִידָה קומט אַ קרן פֿון יענעם צוקונפֿטיקן זמן אַרײַן אינעם הוינטיקן: דער מלך לאָזט, אַז די "אָזֶן" פֿון נצח זאָל זיך באַוועגן אינעוויייניק אין האַרצן פֿון אַ בעל־גבול.

און לויט דעם ווערט מבוֹאָר די צורה פֿון דער עֲמִידָה ווי אַ "עֲמִידָה", אין וועלכער די אימה און די קריבֿה זיינען צוזאַמענגעפֿירט אין שלימות: דער גוף ווי אַ מלאך, מיט צוזאַמענגעפֿירטע פֿיס, און זיי רירן זיך ניט; דאָס האַרץ ווי אַ עֶבֶד, וואָס ציטערט פֿאַרן כִּסֵא; און דער דִּבּוּר ווי אַ חבֿר, וואָס לוחש אין אויער פֿונעם מלך אַליין. און אין דעם ליכט וועט מען נאָך בעסער פֿאַרשטיין, ווי אַמאָל אין יאָר איז דאָ אַ טאָג, אין וועלכן די פְּנִימִי'שע תַּבְנִית פֿון דער עֲמִידָה ברייטערט זיך אויס איבער אַלע פֿערציק־און־צוואַנציק שעה, ביז אַלע איברים און אַלע כוחות־הַנֶּפֶשׁ שטייען כמו אין אַ פֿאַרלענגערטער עֲמִידָה פֿאַרן מלך. און דאָס איז יום־הַכִּפּוּרִים, וואָס, ווי עס וועט זיך נאָך מבוֹאָר ווערן, איז אַ פַּלְטֵרִין לָבָן פֿון דעם לוחש, אין וועלכן דער ראַש פֿון דער וועלט פֿאַלט אַראָפּ און בטל ווערט, און עס בלײַבט נאָר דאָס פּשוטע "אני לְפָנֶיךָ".

כ

און פֿון דעם ווערט מְבֹאָר, אַז ווען מ'זאָגט, אַז אַמאָל אין יאָר איז דאָ אַ טאָג, אין וועלכן די תַּבְנִית פֿון דער עֲמִידָה ברייטערט זיך אויס איבער אַלע שעה'ן, איז ניט די כַּוָּנָה סתּם אויף אַ ריבּוי תְּפִלּוֹת, ווי עס וואָלט געווען אַ סך עֲמִידוֹת, אַרײַנגעשטעלט איינע נעבן דער אַנדערער, נאָר אַז דער טאָג אַליין ווערט אַ איינציקע פֿאַרלענגערטע עֲמִידָה, און אַלץ וואָס געהערט צום סדר־הַחֹל פֿון לעבן ווערט אויפֿגעהענגט און בטל. און דאָס איז די פְּנִימִיּוּת פֿון יום־הַכִּפּוּרִים.

דען דער נָבִיא האָט שוין דערויף אַרומגעוויזן, ווען ער זאָגט: "אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ". און לְכָאוֹרָה, דער פָּסוּק רעדט נאָר וועגן דעם אומקערן דעם פְּגָם, אַז די רויטקייט פֿון חֵטְא ווערט אָפּגעוואָשן און אויסגעמעקט; אָבער מ'דאַרף פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ"? עס וואָלט גענוג געווען צו זאָגן, אַז דער כֶּתֶם ווערט אַוועקגענומען. וואָס איז דער נויט צו צייכענען אַ נײַעם קאָליר, און דווקא דעם ווײַסן קאָליר?

און נאָך מער: מיר זעען אין די מנהגים פֿון ישראל, אַז אין דעם טאָג pflegt מען אָנטאָן ווײַסע קליידער, און אין אַ סך קהילות – אַ קיטל, וואָס דאַכט זיך ווי די תַּכְרִיכִין פֿון אַ טויטן. און דער מנהג איז אַזוי פֿאַרשפּרייט און אַזוי אַלט, ביז ער איז אַרײַן אין תֹּאַר־הַיּוֹם אַליין. און מ'דאַרף פֿאַרשטיין, וואָס איז דער שײַכות צווישן דער הבטחה "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ" און דעם מנהג צו ווײַסן די קליידער? איז עס נאָר אַ סימן־שִׂמְחָה אויף מחִילַת־הֶעָוֹנוֹת, אָדער איז אין דער ווײַסקייט אַליין דאָ אַ עֲבוֹדָה, אַ צורה פֿון עֲמִידָה פֿאַרן מלך?

צו בּאַרעכטן דאָס, דאַרף מען פֿאָרויסשטעלן די באַקאַנטע הֲלָכָה, אַז אין יום־הַכִּפּוּרִים זיינען דאָ חמשָּׁה עִנּוּיִים: נישט עסן און נישט טרינקען, נישט וואַשן, נישט זיך באַשמירן, נישט אָנצִיען שוך פֿון לעדער, און פּרִישָׁה פֿון תַּשְׁמִישׁ־הַמִּטָּה. און לְכָאוֹרָה, דאָס זיינען דאָך בלויז זאַכן פֿון שלילה, עִנְיָנֵי עִנּוּי; אָבער, לויט דעם דרך־הַחֲסִידוּת, ווערט מבוֹאָר, אַז דער עִנּוּי איז ניט סתּם כּדי צו מאַכן דעם גוף ווייטיק, חס ושלום, נאָר צו אָפּשטעלן די געוווּנטלעכע קאָלירן פֿון לעבן – די טעמים, די רייעכן און די מישושים, אין וועלכע די נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית שפּירט זיך אַליין. דער טאָג איז "לְמַעְלָה מִטַּעַם וְרֵיחַ", ווי

באַקאַנט אין תּוֹרָה פֿון רבּוֹתֵינוּ נשׂיאֵינוּ. און דאָס אַליין איז אַ חידוש: דען גאַנצע יאָר דינען מיר דעם אייבערשטן דווקא דורך אַרײַנציִען קדוּשָׁה אין עסן און טרינקען, אין לבֿוּשים און אין נישׂוּאִין; און פֿאַרוואָס איז דען אין דעם טאָג די עֲבוֹדָה צו אויפֿהערן פֿון אַלץ דעם?

אָבער דער ענין איז, אַז גאַנצע יאָר לאַנג קליידט זיך די נוכחות־הַמֶּלֶכִית פֿון מלך אַרײַן אין אַ סך לבֿוּשים. ס׳איז דאָ דער לבֿוּש פֿון מַאֲכָל, אין וועלכן ער גיט חַיִּים דעם גוף; ס׳איז דאָ דער לבֿוּש פֿון מַסָּא־וּמַתָּן, אין וועלכן קליידט זיך זײַן הַשְׁגָּחָה; ס׳איז דאָ דער לבֿוּש פֿון מִשְׁפָּחָה, אין וועלכן גיט זיך אָפּ זײַן חסד. און אין יעדן אַזעלכן לבֿוּש איז דאָ אַ באַזונדערער קאָליר און טעם: דאָס איז זיס, דאָס איז שאַרף; דאָס איז ווייך, דאָס איז האַרב. און די עֲבוֹדָה פֿון דער נֶפֶשׁ איז צו דערקענען דעם מלך הינטערן לבֿוּש, צו זען זײַן מַלְכוּת אין דעם פֿאַרבֿונטן געוועב פֿון וועלטלעכקייט.

אָבער אַמאָל אין יאָר איז דאָ אַ טאָג, אין וועלכן דער מלך וויל זיך ווײַזן ניט דורך קיין שום לבֿוּש, ניט דורך קיין שום קאָליר, נאָר אין אַ פּשוטן ליכט, אָן קיין תַּעֲרוֹבֶת. און דערפֿאַר ציט ער אַרײַן ישראל אין אַן אַנדער פַּלְטֵרִין, וואָס מיר וועלן רופֿן, בדרך־מָשָׁל, אַ פַּלְטֵרִין לָבָן. לָבָן איז דער קאָליר, וואָס כּוֹלֵל אַלע קאָלירן און ווײַזט ניט אַרויס קיין איינעם פֿון זיי; ער איז די פְּשִׁיטוּת, וואָס גייט פֿאָר אַלע הִתְחַלְקוּת. און ווען דער נָבִיא זאָגט "כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ", באַשרײַבט ער ניט נאָר דעם אַוועקנעמען פֿון רויט, נאָר די אַרײַנטריט אין אַ העכערן גוון פֿון מציאות, אין וועלכן די נֶפֶשׁ שטייט אין אַ ליכט, וואָס גייט פֿאָר יעדן פּרטדיקן גוון פֿון הִתְנַהֲגוּת. דער טאָג אַליין ווערט לָבָן כַּשֶּׁלֶג – ווי אַ כּסוּת, וואָס דעקקט און גלײַכט אויס אַלע בערגעלעך און טאָלן, אַלע בערג און שטאָלץ־הויבונגען אין די טעג פֿון יאָר.

און אין דעם ליכט וועלן זיך אויך פֿאַרשטיין די חמשָּׁה עִנּוּיִים אויף אַן אַנדער אופֿן. זיי זיינען ניט נאָר שלילות, נאָר זיי זיינען דאָס צושפּאַרן די חיצוֹנִי׳סטע צימערן אין פַּלְטֵרִין, כּדי דער מענטש זאָל קענען צוגעצויגן ווערן צום פְּנִימִי׳סטן הֵיכָל, וואָס איז גאַנץ לָבָן. די אֲכִילָה איז דער טעם, דורך וועלכן דער מענטש נעמט אַרײַן אין זיך די וועלט און מאַכט זי בָּשָׂר פֿון זײַן בָּשָׂר; און אין יום־הַכִּפּוּרִים ווערט דאָס אָפּגעשטעלט, ווײַל די נֶפֶשׁ איז איצט ניט פֿאַרנומען מיט אַרײַננעמען די וועלט אין זיך, נאָר מיט אירער התְרָאוּת, ווי זי איז. די רְחִיצָה און סִיכָה זיינען דאָס פּאָלירן דעם חיצוֹנִי׳סטן אָרט, אין וועלכן דער מענטש שטעלט פֿאָר אַ באַזונדערן קאָליר פֿון זיך פֿאַר אַנדערע; און אין יום־הַכִּפּוּרִים ווערט דאָס אָפּגעשטעלט, ווײַל דער טאָג באַשעפֿטיקט זיך ניט מיט ווי מיר זעען אויס פֿאַר דער וועלט, נאָר ווי מיר שטייען "ערום" קעגן דעם בליק פֿון מלך. דער נַעַל איז די הבדָּלָה צווישן פֿוס און ערד, דאָס כּלִי פֿון גיין און טון; און דאָס אָפּנעמען די לעדערנע שיך דריקט אויס, אַז מען איז איצט ניט אין מדריגה פֿון "עוֹשֶׂה" אין וועלט, נאָר אין מדריגה פֿון "עוֹמֵד" פֿאַרן אייבערשטן. און אויך די קריבֿה צווישן מאַן און פֿרוי, וואָס איז דער טיפֿסטער קאָליר אין לעבן־הַגּוּף, ווערט אויך אָפּגעשטויסן, ווײַל די קריבֿה פֿון דעם טאָג געפֿינט זיך אין אַן אַנדער אָרט – צווישן נֶפֶשׁ און איר באַשעפֿער.

און פֿון דעם ווערט אויך מבוֹאָר, פֿאַרוואָס דער מנהג איז צו טראָגן אַ ווײַסן קיטל, וואָס דאַכט זיך ווי די קליידער פֿון אַ טויטן. ניט כּדי, חס ושלום, זיך אָפּצוגעבן מיט טויט אויף אַ קודערן אופֿן, נאָר צו מגַלֶּה זײַן, אַז אין דעם טאָג שטייט דער מענטש אָפּגעפּושט פֿון אַלע תּאַרִים און תַּפְקִידִים. דער רײַכער און דער אָרעמער, דער תַּלְמִיד־חָכָם און דער פּשוטער, דער עלטערער און דער בחור – אַלע זײַנען גלײַך אין דעם ווײַסן לבוּש. דער קיטל איז ווי אַ חיצוֹנִי׳שער לבוּש, וואָס פּרוּווט אַרויסרופֿן: הײַנט בין איך ניט מײַן פּאַך, ניט מײַן מִשְׁפַּחְתּכער תַּפְקִיד, ניט מײַנע הצלָחוֹת און ניט מײַנע אָנגעזאַמלטע כישָׁלוֹנוֹת; איך בין נאָר אַ נֶפֶשׁ אין אַ גוף, וואָס שטייט פֿאַרן מלך. ווי עס וואָלט ער שוין אַריבערגעגאַנגען פֿון דער וועלט און שטייט אין דין, און ער האָט גאָרניט אַנדערש ווי זײַן "אני". און דווקא דאָס זײַנען די גרעסטע לעבעדיקייט, ווײַל ווען אַלע באָרגטע קאָלירן פֿאַלן אַראָפּ, קען די פְּנִימִי׳סטע נקוּדָה פֿון ישראל, וואָס ווערט קיינמאָל ניט פָּגוּם, זיך ווײַזן און מתְלַבֵּן ווערן.

און לויט דעם קען מען זאָגן, בדרך־בֵּיאור פֿון דור־הַשְּׁמִינִי, אַז יום־הַכִּפּוּרִים איז ניט נאָר אַ טאָג מיט אַ ריבּוי תְּפִלּוֹת, נאָר אַ אַרײַנטריט אין אַ באַזונדערן "פַּלְטֵרִין לָבָן". גאַנצע יאָר, דער פַּלְטֵרִין, פֿון וועלכן מיר האָבן גערעדט, האָט אַ סך הויפֿן און טירן, און יעדער פֿון זיי מיט זײַן תִּפְאֶרֶת און זײַן פּרוֹטוֹקוֹל; אָבער אין יום־הַכִּפּוּרִים מאַכט דער מלך אָפֿן אַן אַנדערע פליגל, אין וועלכן אַלץ איז דורכגעטרונקען מיט איין ליכט, מילד און קלאָר. אין דעם פַּלְטֵרִין זײַנען ניטאָ כִּסְאוֹת־דִּין אין דעם געוויינטלעכן זין, און ניטאָ מדריגות און מַדֵּי־דְּרֵגָה. ס׳איז דאָ נאָר "אני לְפָנֶיךָ". דער פְּנִימִי׳שער כֹּהֵן־גָּדוֹל אין יעדן יִידן, פֿון וועלכן מיר האָבן פריער גערעדט, דערקענט גלײַך דעם פַּלְטֵרִין, ווײַל דאָס איז זײַן אייגענער היים. די נֶפֶשׁ דאַרף דאָ ניט קיין סך פֿאַרשפּאָנטע הַשְׂכָּלוֹת, ווײַל דאָס ליכט איז אַזוי גלײַך, ביז די הבדָּלוֹת פֿון מַחֲשָׁבָה נעמען ניט איין אָרט; וואָס מען דאַרף, איז נאָר נוכחות.

דערפֿאַר איז די עֲבוֹדָה פֿון דעם טאָג אין איר פְּנִימִי׳סטן תּוכן ניט אַזוי סתּם אַ טיפֿע הִתְבּוֹנְנוּת און אַ גרויסע הַפְלָגַת־הַשְׂכָּלָה, ווי עס פּאַסט צו אַנדערע צײַטן, נאָר דאָס זאָגן די אמת אין פְּשִׁיטוּת. דער מענטש קומט פֿאַרן אייבערשטן און זאָגט, אין לשון פֿון זײַן האַרץ: אַזאַ בין איך, און אַזוי האָב איך געלעבט; דאָ בין איך געווען יָשָׁר, און דאָ האָב איך געקרומען; דאָ האָב איך דיך געדענקט, און דאָ האָב איך דיך פֿאַרגעסן. ס׳איז ניט נויטיק זיך אַנטשולדיקן און באַקיצן; די לָבָנוּת פֿון דעם טאָג אַליין וועט רייניקן און אָרדענען פֿון נײַ. ווי עס שטייט: "לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ" – די טָהֳרָה ווערט ניט פּועל דורך דעם מענטש, נאָר זי איז אַ תּוֹלָדָה פֿון דעם, אַז ער שטייט "לִפְנֵי ה׳". זײַן טייל איז צו שטיין און ניט צו אַנטלויפֿן, ניט צו ווערן צעטרייט אין מיקָח־וּמִמְכָּר פֿון חשבּוֹנוֹת, נאָר זיך לאָזן זען אין דעם ווײַסן, פּשוטן ליכט, אָן קאָליר.

און דאָס איז אויך וואָס עס ווערט מבוֹאָר אין די ווערטער פֿון אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, אַז יום־הַכִּפּוּרִים איז "לְמַעְלָה מִטַּעַם וְרֵיחַ". טעם און ריח זײַנען די חוויה, וואָס באַמערקט די פֿײַנע הבדָּלוֹת, וואָס קאָסט דעם און יענעם אָפּ. זיי זײַנען די אינערלעכע קריטיקער פֿון גוף. און אין דעם טאָג ווערט די נֶפֶשׁ אײַנגעפֿאָדערט אָפּצולייגן אירע כלֵי־הביקֹרֶת און זיך אַרײַנצולייגן אין אַ פְּשִׁיטוּת, אין וועלכער ס׳איז ניטאָ וואָס צו פֿאַרגלײַכן. אויך אין מַחְשָׁבוֹת פֿון תּוֹרָה איז די עֲבוֹדָה ניט צו פֿאַרשאַרפֿן און

פַּלפּלען, נאָר צו האַלטן אַ פּשוטן וואָרט אָדער אַ פּשוטן פָּסוּק קעגן דעם דַּעַת, ווי אַ פּענצטער, דורך וועלכן דאָס ווײַסע ליכט קען אַרײַנשײַנען. און אַזוי אויך אין וִדּוּי: אַ סך פֿון די ווערטער זיינען בלויז אַנדערע דְּלָתוֹת אַרײַן אין איין תְּנוּעָה אין האַרצן, וואָס איז צו זאָגן "איך בין ניט געווען דיר נֶאֱמָן" און "איך תַּאֲוֶה צוריקצוקומען". דער עיקר איז דער נימוס פֿון פּשוטן דִּבּוּר, אָן קישוּט.

און דאָס איז אויך דער טעם, פֿאַרוואָס דער טאָג איז לאַנג, און דער גוף איז מיד און שווער, און כאָטש־כּן איז די נֶפֶשׁ לײַכט. די פֿינף תְּפִלּוֹת, דער ריבּוּי פֿון ווערטער, די עֲמִידָה און זיצן – אַלץ דאָס, ווען מ׳קוקט דערויף פֿון דרויסן, זעט אויס ווי אַ טירחה; אָבער פֿון אינעווייניק, אינעם פַּלְטֵרִין־הַלָּבָן, איז עס איין פֿאַרלענגערטער "הֱיוֹת־יַחַד". דער זמן אַליין ווערט לָבָן; די שעה׳ן פֿאַרלירן זייערע שאַרפֿע גרענעצן. מ׳רכנט ניט, וויפֿל ס׳איז נאָך געבליבן ביז סוף־הַתַּעֲנִית – ווען מען איז אינעם פְּנִימִי׳סטן ליכט, איז ניטאָ קיין "עד", ס׳איז נאָר דאָס "אַצינד" פֿאַרן מלך.

און פֿון אַלץ דעם קענען מיר אויסרייניקן אַ מַעֲשִׂית־הוֹרָאָה אין רוח פֿון אונדזערע ווערטער. ווען אַ מענטש ניגט זיך צו יום־הַכִּפּוּרִים, זאָל ער זיך אין דַּעַת פֿאָרשטעלן ניט נאָר די אימה־הַדִּין, נאָר אויך, אַז ער גייט דורכגיין דעם סף פֿון אַזאַ פַּלְטֵרִין. ער גרייט זײַן גוף דורך די חמִשָּׁה עִנּוּיִים, און זײַנע לבֿושים דורך לְבָנוֹת; ער גרייט זײַן דַּעַת ניט דורך פֿאַרשפּאָנטע חשבּוֹנוֹת, נאָר דורך אַ הֲכָנָה צו זײַן פּשוט און אמתדיק. ער זאָל וויסן: הײַנט קומען איך ניט זיך מיקָּח־וּמִמְכָּר׳ן מיטן מלך, ניט טענה׳ן מײַנע זכוּיוֹת און חוֹבוֹת, נאָר שטיין אין זײַן בליק און לאָזן זיינע רַחֲמִים־הָעַצְמִיִּים מיך דורכשפּריצן. און אויב ער וועט האַלטן אַזאַ תֹּאַר אין זײַן דַּעַת, דאַן וועט יעדער וִדּוּי, יעדער מִזְמוֹר, יעדער "בָּרוּךְ שֵׁם" וואָס מ׳זאָגט לויט, זײַן ווי אַ ווײַטערער שריט אַרײַן אין פְּנִימִיּוּת פֿון פַּלְטֵרִין־הַלָּבָן.

און אויף אַזאַ אופֿן ווערט דער טאָג אַליין אַ פֿאַרלענגערטע עֲמִידָה, ווי עס איז געזאָגט – דער לאַש פֿון האַרצן גייט ווײַטער אָן קיין אונטערבראָך, כאָטש די ליפּן שווײַגן. גאַנצע עֲבוֹדָה־הַצִּבּוּר, קְרִיאַת־הַתּוֹרָה, די פִּיּוּטִים, זיינען ווי קִישׁוּטִים פֿון דעם פַּלְטֵרִין, אָבער דער פְּנִימִי׳סטער זאַך איז דער שטילער קַו פֿון "אני לְפָנֶיךָ", וואָס לויפֿט אינעווייניק אין זיי. און ביים סוף־הטאָג, ווען די זון נייגט אַרונטער און נעִילָה שטייט אָן צו הייבן זיך, דאַן ווערט נאָך בעסער פֿאַרשטאַנדן, ווי אינעם פַּלְטֵרִין־הַלָּבָן איז דאָ נאָך אַ פְּנִימִי׳סטער צימער, אין וועלכן דער מלך און זײַן פֿאָלק ווערן צוזאַמען אונטערגעחתמעט, אַליין. און דאָס איז דער ענין פֿון דער הֶמְשֵׁךְ.

כא

און ווען דער גאַנצער טאָג איז דורכגעגאַנגען אינעווייניק אין דעם ווײַסן פַּלְטֵרִין, דאַן קומען מיר צו יענע תְּפִלָּה וואָס חֲזַ"ל האָבן מתַקֵּן געווען צום סוף־הטאָג, דאָס איז די באַזונדערע עֲמִידָה פֿון נעִילָה. און הִנֵּה, מען דאַרף דאָ אָפּשטעלן און פֿאַרשטיין: וואָס איז דאָס פֿאַר אַ יחוּמ׳דיקע תְּפִלָּה, וואָס געפֿינט זיך נישט אויף קיינעם אַנדערן טאָג אין יאָר; וואָס איז

דער פְּנִימִי׳שער תוכן פֿון "נְעִילַת שְׁעָרִים", וואָס מ׳זאָגט אין איר שטענדיק; און פֿאַרוואָס דאַווקא דאַן ענדיקן מיר מיטן רוף "ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים" אַ סך מאָל, ביז קול און מציאוּת ווערן אַ איינציקע געשריי?

דְּהִנֵּה, לְכָאוֹרָה, אויב דער גאַנצער טאָג איז "לִפְנֵי ה׳", און אויב די טירן פֿון רחמים זיינען אָפֿן פֿון ליל יום־הַכִּפּוּרִים אָן, פֿאַרוואָס זאָל דאַווקא צום סוף זיין אַ ענין פֿון צוגיסן די טירן? הֲלֹא דאָס איז היפּך פֿון וואָס מ׳האָט דערקלערט, אַז דער קשר פֿון מַלְכוּת הָעַצְמִית הענגט נישט אָפּ פֿון עפענונג און צוגיסונג ווי פֿון עפּעס וואָס איז חוץ פֿון דעם מענטש. און אויב מיר וועלן זאָגן אַז "נְעִילָה" איז נאָר אַ מושאָל׳דיקער נאָמען, פֿאַרוואָס אונטערשטרייכן חכמים אַזוי שטאַרק דעם לשון, און פֿאַרוואָס זאַמלט זיך גאַנצע פּאַטאָס פֿון טאָג אַריין אין דעם תֹּאַר?

אֲבָל דער ענין וועט מען פֿאַרשטיין לויט דעם וואָס עס ווערט געבראַכט אין דעם באַקאַנטן זוֹהַר, אַז ס׳זיינען דאָ צייַטן ווען דער מלך איז "אין פֿעלד", און ס׳זיינען דאָ צייַטן ווען דער מלך איז "אין פַּלְטֵרִין". ווען דער מלך איז אין פֿעלד, קען יעדער מענטש זיך נאָענטערן; די מחסוֹמִים פֿאַלן אַראָפּ, און די הרגשה פֿון דער ווייטקייט פֿון פּרוֹטוֹקוֹל פֿון צוגאַנג איז קלענער. און ווען דער מלך קערט זיך צוריק אין זיין פַּלְטֵרִין, ווערן דאָרטן ווידער געמאַכט סדר און גרענעץ, הֵיכָלוֹת און אַ מַעֲמָד פֿון שומרים, און דער אַרייַנגאַנג איז לויט מדריגה און זכות.

און הִנֵּה יום־הַכִּפּוּרִים איז אַ פּאַראַדאָקס אין דעם. מצד איין, איז ער דער פְּנִימִי׳סטער פַּלְטֵרִין, ווי עס איז שוין דערקלערט געוואָרן; און מצד צווייטן, אין דעם גִּלּוּי פֿון מַלְכוּת־הַיִּחוּד וואָס איז אין אים, איז דער מלך מיט ישראל אַליין, כאילו אָן אַלע לבוּשים פֿון וועלט בכלל. און די דוּאָלִיוּת לייזט זיך אַזוי: גאַנצע טאָג פֿון יום־הַכִּפּוּרִים איז דער מלך אין פַּלְטֵרִין און די טירן זיינען ברייט־עפענען, און נעִילָה איז דער מאָמענט ווען ער בלייַבט אין פַּלְטֵרִין, נאָר די טירן ווערן בְּהַדְרָגָה צוגעשפּאַרט פֿון אַלץ וואָס איז נישט פֿון עצם פַּלְטֵרִין אַליין. נישט אַז דער מלך טרענט זיך אָפּ פֿון זיין פֿאָלק, חס וְשָׁלוֹם, נאָר ער זאַמלט זיי צוזאַמען מיט זיך אין אַ אָרט, ווו ס׳איז בכלל נישטאָ קיין אַרייַנגאַנג פֿאַר עפּעס פרעמד.

און דאָס איז סוֹד פֿון "נְעִילַת שְׁעָרִים". גאַנצע טאָג שטייט דער מענטש מיט זיין אינערלעכן לעבן וואָס איז צעמישט: זכרוֹנוֹת פֿון יאָר, פחדים, תִּקְווֹת, צעפֿלאָכענע מַחֲשָׁבוֹת; ער ברענגט אַלץ אַרייַן אין דעם ווייַסן אוּלָם, און דאָרטן ווערן זיי "מלובן". אין נעִילָה איז די עֲבוֹדָה שוין נישט מער צו ברענגען נאָך פְּנִימָה, נאָר אָפּצולייגן אַלץ וואָס איז נישט ער אַליין און זיין מלך. די טירן וואָס ווערן צוגעשפּאַרט זיינען לכתחִילָה אין דער נֶפֶשׁ: די טירן פֿון הַסָּחַת־הַדַּעַת, די טירן פֿון דִּמְיוֹן וואָס קערט זיך אַרויס, די טירן פֿון התבּוֹנְנוּת אין זיך אַליין. איינס נאָך צווייטן ווערן זיי צוגעשפּאַרט, ביז עס בלייַבט איבער בלויז איין פֶּתַח, אַ פְּנִימִי׳שע דֶלֶת צווישן דער יְחִידָה און מַלְכוּת הָעַצְמִית.

און דאָס איז די נייַע נקוּדָה וואָס מ׳קען זאָגן בדרך פֿון אונדזער דור: אַז נעִילָה איז "הֲפָכַת־הַמַּפְתֵּחַ" אינעווייניק אינעם פְּנִימִי׳סטן צימער פֿון כִּסֵּא. גאַנצע יאָר שטייט די דֶלֶת פֿון כִּסֵּא־הַיְּחִידָה כאילו אויף אירע צירעס; אַ מאָל מער עפענען, אַ מאָל מער צוגעשפּאַרט, נאָר זייער זעלטן נעמט מען דעם מַפְתֵּחַ אַליין אין דער האַנט בְּהַכָּרָה. אין יום־הַכִּפּוּרִים, און

בפרט אין נעִילָה, דער כֹּהֵן־גָּדוֹל־הַפְּנִימִי אין דער נֶפֶשׁ, נאָך דעם וואָס ער איז דורכגעגאַנגען אַלע הֲחֲצֵרוֹת, קומט ער צו שטיין פֿאַר דער דֶּלֶת. ער שטייט דאָרטן גאַנצן טאָג. נאָר אויב ער וואָלט נאָר געשטאַנען אָן אַרייַנצונעמען דעם מַפְתֵּחַ, וואָלט די פְּגִישָׁה געבליבן אין בחינה פֿון כֹּחַ אָן פּוֹעַל. אין נעִילָה ווערט דער מַפְתֵּחַ געדרייט; דער מַנְעוּל ווערט כאילו אָפּגעהאַלטן פֿוןביידע זייַטן אין איין מאָל. און דאָס איז וואָס מ׳רופֿט אין לשון־הכָּתוּב "ברית" פֿון מַבָּט.

צו באַרייַטן דאָס: דער "מַפְתֵּחַ" איז יענע נקודָּה פֿון בְּחִירָה־עַצְמִית אין דער נֶפֶשׁ, די כֹּחַ צו זאָגן אַ פּשוטן "הֵן" אָדער אַ פּשוטן "ניין" אין דעם שורש פֿון מענטש, העכער טַעַם וְדַעַת און העכער הרגשה. גאַנצע יאָר ווערט די בְּחִירָה אין רוב צייַטן באנוצט אַרויסוועדיק – צו קלייַבן צווישן אָסוּר און מוּתָּר, צווישן אַזאַ דרך־חיים און אַ צווייטע. אין יום־הַכִּפּוּרִים, און בפרט אין נעִילָה, ווערט דער מַפְתֵּחַ געקערט אַרייַן, צו פֿאַרשליסן זיך צוזאַמען מיט דער בְּחִירָה פֿון אויבן. דער כֹּהֵן־גָּדוֹל־הַפְּנִימִי נעמט זייַן אייגענע בְּחִירָה און שטעלט זי קעגן די בְּחִירָה דלעֵילָא, דאָס הייסט מַלְכוּת הָעַצְמִית; און ביידע מַפְתְּחוֹת, כאילו, ווערן געדרייט אינעם זעלבן מַנְעוּל. און אין יענעם מאָמענט ווערט חתּום אַ שטילע החלטה, וואָס באַגרענעצט די פְּנִימִי׳שע כְּתִיבָה פֿון קומענדיקן יאָר.

און דערפֿאַר טראָגט די לעצטע עֲמִידָה פֿון טאָג מיט זיך אַן אַנדערן נִימוּס. דער נוּסַּח איז נאָענט צו די אַנדערע תְּפִלּוֹת, נאָר דער מצב־הנפש פֿון איר איז יְחִידָאִי. די בקָשׁוֹת ווערן נישט מער אויסגעברייטערט אין אַ סך לשונות; דאָס האַרץ איז שוין מיד פֿון דִּבּוּר. נאָר דאָ איז דאָ אַ פְּנִימִי׳שער דרוק, אַ פּשוטע התְמָדָה: "פְּתַח לָנוּ שַׁעַר בְּעֵת נְעִילַת שַׁעַר". פּירוש: געב, אַז יענער פְּנִימִי׳שער טיר וואָס בלייַבט איבער זאָל זייַן אָפֿן פֿון אינעווייניק, אויך ווען אַלע חִיצוֹנִי׳סטע טירן ווערן צוגעשפּאַרט. לאָז מיך נישט איבערבלייַבן אינדרויסן פֿון מייַן אייגענער יְחִידָה.

און מצד העֶלְיוֹן איז עס דערקעגן אין היפּוך. אַלע חִיצוֹנִי׳סטע טירן – פֿון השְׁגָּחָה ווי זי ליגט אינעווייניק אין טֶבַע, פֿון די פילע צינּוֹרוֹת דורך וועלכע דער שֶׁפַע קומט אַראָפּ אין די עוֹלָמוֹת – ווערן כאילו צוזאַמענגעקלאַפּט און צוזאַמענגעדרוקט אין אַ כלליות. ס׳איז אַ מין השְׁקָטָה פֿון חִיצוֹנִי׳סטע רצונות, אַ שטילקייט אין די הֵיכָלוֹת־הָעֶלְיוֹנִים. וואָס בלייַבט פּועל איז בלויז דער פּשוטער מַבָּט פֿון מַלְכוּת הָעַצְמִית אויף דער קלאָרער נקודָּה פֿון ישראל. דער מַבָּט איז נישט קיין סעריע פֿון רגש, נישט חסד און נישט גְּבוּרָה, נאָר די שטילקייט פֿון "בָּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא אַמִירְכֶם". און ווען דער מַבַּט פֿון נֶפֶשׁ און דער מַבָּט פֿון אויבן טרעפֿן זיך, דאָס איז "הֲפָכַת־הַמַפְתֵּחַ" פֿון ביידע זייַטן.

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם ענין פֿון חֲזָרַת "ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים" צום סוף פֿון נעִילָה. דען יענער געשריי איז נישט נאָר אַ זכר צו יענעם מאָמענט וואָס איז געווען אויפֿן הר־הַכַּרְמֶל, נאָר דאָס איז דער לעצטער מעשה־החתִימָה פֿון דער נֶפֶשׁ. גאַנצע טאָג זייַנען מיר געווען פֿאַרנומען מיט פּרטים פֿון חֵטא און כַּפָּרָה, מיט וִדּוּי פֿון פּרטים. איצט, אין שִׂיא, רעדן מיר שוין בכלל נישט וועגן חטאים; מיר באַשטעטיקן דעם יִחוּד־הַשֵּׁם. "ה׳" – דער נאָמען וואָס ווייזט אויף דעם אֵין־

סוֹף העכער עוֹלָמוֹת; "אֱלֹקִים" – דער נאָמען וואָס ווייזט אויף דעם כֹּחַ ווי ער ליגט אינעווייניק אין הֶעְלֵם און אין ריבּוּי־הַטֶבַע. און צו שרײַען "ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים" הייסט צונאָטן צוזאַמען די צוויי נעמען, צו דערקענען, אַז אויך מײַנע נידעריקע מצבים, מײַנע חִיצוֹנִי׳סטע מציאוּת און לבוּשים, זיינען אין אמת נישט אַנדערש ווי אַ גִלוּי פֿון זײַן מהוּת, פֿון דעם מלך.

און דערפֿאַר, ווען דער ציבור שרײַט עס זיבן מאָל, חוֹקקים זיי טאַקע דעם יִחוּד אין אַלע דימענסיעס פֿון זייער פְּנִימִי׳סטן פַּלְטֵרִין – אין אַלע זיבן מידוֹת פֿון דער נֶפֶשׁ. יעדער געשריי רירט זיך צו אַ אַנדער צימער און חתמ׳ט אים, כּדי אַז אין קומענדיקן יאָר, ווען יענע מידה וועט זיך אויפֿוועקן אין איר געווײנטלעכן לבוּש, זאָל זי געדענקען איר שורש אין דעם געשריי פֿון נעִילָה. דער קול איז אָנגעשטרענגט, הויזעריק פֿון תַּעֲנִית, נאָר דאַווקא צוליב דעם דריקט ער אויס נאָך ריינער די יְחִידָה; ס׳איז דאָ קיין קישוּט פֿון ניגוּן, נאָר אַ נאַקעטער רָצוֹן, אַז "ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים".

און לויט דעם קען מען אויך ענטפֿערן אויף דער פֿריערדיקער תמיהה: ווי אַזוי קען נעִילָה ווערן מתּוֹאַר געווען ווי "נְעִילַת שְׁעָרִים" אָן צו סתּור די אֵין־סוֹפֿ׳דיקע עפֿענונג פֿון מַלְכוּת הָעַצְמִית? ווײַל די נעִילָה איז נישט קיין צוגיסונג קעגן דער נֶפֶשׁ, חס וְשָׁלוֹם, נאָר קעגן אַלץ וואָס איז נישט עַצְמִי. ווען אַ מלך ציט זיך צוריק אין זײַן פְּנִימִי׳סטן צימער און שליסט די דֶּלֶת פֿון אינעווייניק, ביז אַז אַפֿילו זײַנע שרים און נאָענטע אוֹהֲבִים בלײַבן אינדרויסן, נעמט דאָס גאָרנישט אַוועק פֿון דער קירבה צו יענעם איינעם וואָס ער נעמט אַרײַן מיט זיך; לְהֵפֶךְ, דאָס פֿאַרגרעסערט די אינטימִיוּת. אַזוי אויך דאָ, "נְעִילַת שְׁעָרִים" הייסט, אַז אַלע חִיצוֹנִי׳סטע קשרים – אַפֿילו די הייליקע, אַפֿילו מלאכים און הֵיכָלוֹת־עֶלְיוֹנִים – בלײַבן אינדרויסן, און בלויז דער קשר צווישן מלך און ישׂראל בלײַבט אינעווייניק.

און פֿון דעם קומט אַרויס אַ קלאָרע הוראָה אין עֲבוֹדָה. ווען אַ מענטש קומט צו נעִילָה, דאַרף ער נישט צולייגן אין קאָמפּליצירטע הסבָּרוֹת; נאָר פֿאַרקלענערן זיי. דער זמן פֿון בֵּיאוּרִים, פֿון אַנאַליזירן די כישלוֹנוֹת, איז שוין דורכגעאַנגען מיט די וִדּוּיִים פֿריִער. איצט דאַרף מען זיך צוזאַמענעמען אין אַ זייער פּשוטן כַּוָּנָה: איך וויל זײַן דײַנער, און איך ווייס, אַז דו האָסט מיך אויסגעקליבן. ער זאָל זיך פֿאָרשטעלן אין זײַן דַּעַת, אַז אַלע קולות פֿון וועלט גייען און ווערן שטילער, דֶּלֶת נאָך דֶּלֶת; אַז אַפֿילו די קולות אין בית־הַכְּנֶסֶת ווערן שוואַכער, און עס בלײַבט בלויז זײַן אייגענער לאַש אין שטילקייט לִפְנֵי ה׳. נישט אין דעם זין, אַז ער טרענט זיך אָפּ פֿון ציבור, חס וְשָׁלוֹם, נאָר אַז גאַנצע ציבור איז אַ איינציקער גוף, דער כלל׳דיקער גוף, אַ איינציקער כֹּהֵן־גָּדוֹל פְּנִימִי, און דאָס איז די נקוּדָה פֿון יְחִידָה אין אים.

און מיט אַזאַ הַכָּרָה ווערט יעדער "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", יעדער "בָּרוּךְ שֵׁם", יעדער "ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים" פֿון נעִילָה נישט נאָר אַ דיפֿיניציע אין מויל, נאָר אַ "הֲפָכַת־מַפְתֵּחַ". דער מענטש שפּירט דאַווקא נישט נייטיק הויכע רגָשוֹת; אַ מאָל שפּירט ער בלויז מידקייט און אַ שטילע התְמָדָה. נאָר אויב ער לאָזט זײַן פּשוטע בְּחִירָה זיך אויסגלײַכן מיט די ווערטער, ווערט דער ברית׳דיקער מַבָּט בכל־זאת אַרײַנגעקריצט. און כאָטש ער וועט עס פֿאַרגעסן אַ סך מאָל במשך פֿון יאָר, די כְּתִיבָה וואָס

איז דעמאָלט געשריבן געוואָרן וועט ווייטער זיך גליטשן אין פֿאַרבאָרגענע וועגן, און צוציִען אים, מאָל נאָך מאָל, צו יענעם פְּנִימִי׳סטן צימער פֿון כִּסֵּא־הַיְחִידָה, לפּחות אין אַ מיעוט־המידָה, אין יעדער עֲמִידָה, אין יעדער מאָמענט פֿון פְּנִימִי׳שער אמת לִפְנֵי ה׳.

און מיט דעם שליסט זיך דער מַעְגָּל פֿון דער יערלעכער פְּגִישָׁה. פֿון דעם משל פֿון מלך אין מלכות בָּשָׂר וָדָם, דורך דער עֲמִידָה פֿון יעדער טאָג, דורך דעם ווײַסן פַּלְטֵרִין פֿון יום־הַכִּפּוּרִים, קומען מיר צו דער חתּומ׳דיקער פְּגִישָׁה, ווו קיינער משל איז שוין נישט גענוג, ווײַל דאָרטן איז שוין נאָר די נֶפֶשׁ און איר מלך אין אַ קשר העכער אַלע דוגמה. און פֿון יענער נקוּדָה וויל דאָס האַרץ ממילא שוין נישט מער זיך קערן צו נאָך השׂכָּלָה, נאָר צו דער תְּפִלָּה אַליין – אַז יענע דַּעַת זאָל דורכדרינגען אַלע טעג פֿון יאָר, אַז מיר זאָלן שטענדיק לעבן פֿון יענער חתּומ׳דיקער פְּגִישָׁה. און דאָס איז דער יִחוּד פֿון תּוֹרָה און תְּפִלָּה וואָס ציִעט זיך אַריבער אין סוף, אויף אַ אופֿן פֿון אַ מִזְמוֹר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

כב

אַשְׁרֵי הָעָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ לוֹ אַתָּה, אַז זיינע יאָרן ווערן אָפּגעמעסטן אין אַרײַן־גיין און אַרויס־גיין לִפְנֵי פָּנֶיךָ, אַז זיינע טעג זײַנען דורכגעפֿלאָכטן ווי פּערל־מַרְגָּלִיּוֹת אויף אַ פֿאָדעם פֿון דײַן רָצוֹן.

אַדוֹן כָּל־הַמְּלָכִים, מֶלֶךְ־הַכָּבוֹד, יְהִי רָצוֹנְךָ אַז די חָכְמָה וואָס מיר האָבן געהערט זאָל זײַן בײַ אונדז נישט נאָר אַ דֵעָה נאָר אַ עֲמִידָה, אַז די ווערטער מיט וועלכע מיר האָבן אָפּגעצייכנט די הָצְרוֹת פֿון דײַן פַּלְטֵרִין זאָלן אין אונדז שאַפֿן אַ דֶרֶךְ, כּדי אַז אונדזערע פֿיס זאָלן טאַקע גיין דערין אין אמת.

נָטַע אין אונדזער האַרצן אַ דירה פֿאַר דײַן מַלְכוּת, אַז דער פְּנִימִי׳שער כִּסֵּא וואָס דו האָסט אַרויסגעהויגן אין יִשְׂרָאֵל פֿון פֿריִער פֿון אַלע עוֹלָמוֹת זאָל זיך אַנטפּלעקן אין יעדער איינעם פֿון אונדז, בְּנַחַת, אָן רַעַשׁ; אַז אין סוֹד־הַנֶּפֶשׁ זאָל זיך אַרײַנקריצן אַ קליינער כִּסֵּא פֿון מַלְכוּת אונטער דײַן גרויסן כִּסֵּא, און אויף יענעם זאָל זיצן אונדזער דַּעַת פֿאַרבונדן מיט דײַן דַּעַת, אונדזער רָצוֹן מסכּים צו דײַן רָצוֹן.

זאָל אונדזער לעבן זײַן ווי אַ ווייכע עֲמִידָה לִפְנֵיךָ: אין דער פרי, אין מיטאָג און אין אָוונט; אין די טעג פֿון ליכטיקייט און אין די שָׁעוֹת פֿון הֶסְתֵּר. זאָל יעדער אָרט ווו מיר שטייען זײַן ווי דער אָרט־הָעֲמִידָה, יעדער אָטעם ווי אַ לײַכטער לַחַשׁ צו דיר, יעדער צוזאַמענשטעלן פֿון אונדזערע פֿיס אין דעם מֵצַר פֿון דעם עוֹלָם־הַזֶּה ווי אַ הֲכָנָה צו שטיין מיט צוזאַמענגעפֿירטע פֿיס אין יִרְאָה לִפְנֵיךָ.

באַהיט אונדז אַז מיר זאָלן נישט פֿאַרגעסן לִפְנֵי וועמען מיר שטייען. ווען מיר זײַנען צעפּוּזָר אין אונדזערע עִסְקִים, זאַמל צוזאַמען אונדזערע מַחְשָׁבוֹת ווי אַ רועה וואָס זאַמלט זײַן פֿלאָק; ווען מיר זײַנען געבויגן אונטערן מַשָּׂא פֿון טאָג, גלײַך אונדז מיט דער גלײַכקייט פֿון דעם פֿוס־הַמַּלְאָךְ; ווען מיר ווילן אַנטלויפֿן פֿון דײַנע פָּנִים אין דעם רַעַשׁ פֿון מאַרק־

הַמַּחֲשָׁבוֹת, מאַך צו בְּנַחַת פֿאַר אונדז די טירן יענע און עפֿן אונטער זיי פֿאַר אונדז דעם טיר פֿון תְּפִלָּה.

זאָל אונדזער רֶדנ־שפּראַך ווערן צוגעלויטערט דורך דייַן דינען, אַז אונדזערע ליפּן זאָלן זיך אויסלערנען די אוּמָּנוּת פֿון שטילקייט, אַז מיר זאָלן וויסן צו רעדן ס׳רובֿ אינעווייניק און ווייניק אַרויסוועדיק; אַז מיר זאָלן זיך אויסלערנען צו לאַכענען צו דיר אויף צווישן מענטשן, אויסגיסן לְפָנֶיךָ אונדזער האַרץ ווי וואַסער, אַפִילו ווען אונדזערע הענט זייַנען פּאַרנומען מיט דער מלאכה פֿון וועלט. מאַך אונדזער לשון נֶאֱמָן צו דייַנע ווערטער, אַז די לשון פֿון סִדּוּר זאָל בייַ אונדז ווערן ווי אַ לשון־אֵם, און די הֶגְיוֹן־הַלֵּב זאָל זייַן לְרָצוֹן ווי קָרְבָּנוֹת אויף דייַן מִזְבֵּחַ.

זכֵּה אונדז אַז די יִרְאָה און די אַהֲבָה אין וועלכע מיר האָבן זיך מתבּוֹנֵן געווען אין ענין פֿון מלכים פֿון בָּשָׂר וָדָם זאָלן זיך הִתְהַפֵּךְ און זיך הִתְעַלּוֹת צו אַ יִרְאַת־רוֹמְמוּת דייַנער און צו אַ אמת׳ע אַהֲבָה צו דיר, ביז מיר זאָלן נישט ציטערן פֿון קיין מענטש און נישט צעבראָכן ווערן פֿון קיין מִקְרֶה, נאָר בלויז זיך אַראָפּלאָזן לְפָנֶיךָ, און זיך פֿרייען אין דעם וואָס דו האָסט אויסגעקליבן אונדז צו זייַן דיר נאָענט. זאָל אויף אונדז רוען די הַדְרָה פֿון יענע וואָס וויסן אַז זיי זייַנען דייַנע עֲבָדִים פֿון מלך מַלְכֵי־הַמְּלָכִים, און די עֲנָוָה פֿון יענע וואָס וויסן אַז דער מלך האָט זיך אַראָפּגענידערט צו הערן זייער לַחַשׁ.

קַבֵּעַ, ביטן מיר, דעם סֵדֶר פֿון אונדזערע טעג לויט דעם סדר־הַפַּלְטֵרִין דייַנער. זאָלן אונדזערע מאָרגנס זייַן ווי אַרייַנגיין אין חִיצוֹנִי׳סטן הויף מיט ניגון און תִּשְׁבָּחָה; אונדזערע מיטאָג־שָׁעוֹת ווי אַ התקרבות צום פְּנִימִי׳סטן הויף אינעם זעלבן טירחה, מיט אַ קליינער אַנטלויף פֿון דער מלאכה צו שטיין לְפָנֶיךָ; אונדזערע נעכט ווי אַ בִּטָּחוֹן אין דעם חושך פֿון די פְּנִימִי׳סטע צימערן, ווו די זעאונג צעפֿאַלט און עס בלייַבט נאָר די אֱמוּנָה וואַך. און אין דעם דרייען פֿון יאָר, אין יענעם איינעם ווייַסן טאָג, ברענג אונדז צוריק אין אוּלָם־הלבן, צו דער פּשוט׳ער אמת פֿון „איך בין לְפָנֶיךָ“, צו דער רְחִיצָה פֿון אונדזערע נְשָׁמוֹת אין דייַנע רַחֲמִים.

לַמְּדֵנוּ צו דערקענען די מעלות פֿון יום־הַכִּפּוּרִים ווי די מעלות פֿון אונדזער אייגענער נֶפֶשׁ. ווען מיר פֿאַסטן, זאָל דאַן די פְּנִימִי׳שע גַסּוּת אין אונדז זיך פֿאַרפֿייַנטיקן און נישט נאָר דער גוף זיך שוואַכן; ווען מיר שטייען אָנגעטאָן אין ווייַס, זאָלן דאַן אַראָפּפֿאַלן פֿון אונדז די געלייַענטע קאָלירן און זאָל אויסשייַנען אונדזער ערשטע דְּמוּת צו דייַן עדות; ווען מיר האַלטן צוריק די חֲמִשָּׁה חוּשִׁים, זאָל דאַן די פְּנִימִי׳שע הערונג זיך פֿאַרפֿייַנטיקן, כּדי צו מקַבֵּל זייַן דעם לַחַשׁ פֿון דייַן מַחֲשָׁבָה הַמֶּלֶכִית ווען זי גייט דורך אין אונדז.

און ווען דער טאָג קומט נאָענט צו זייַן קֵץ און דו ברענגסט אונדז נאָענט אַרייַן לִפְנִים פֿון דייַנע דְּלָתוֹת, זאָל דאַן מיר וויסן אויסצוקלייַבן דיר אין פְּשִׁיטוּת. גיב אונדז מוט צו יענעם בחירה, כֹּחַ צו יענער לעצטער עֲמִידָה ווען אונדזערע פֿיס זייַנען שווער און אונדזער האַרץ איז מיד; זאָל דער מַפְתֵּחַ פֿון אונדזער בחירה געפֿינען דעם מְנוּל פֿון דייַן בחירה, און זאָלן זיי זיך צוזאַמען דרייען. קרייַץ אויף דעם לוּחַ־הַלֵּב אין יענער שָׁעָה אַ „הֵן“־בְּרִיתִית וואָס מע קען נישט אויסמעקן, כּדי אַז אין אַלע פְּזוּרִים פֿון יאָר זאָלן מיר אינעווייניק הערן די הַדְרָה פֿון יענער חתּוּמ׳דיקער פְּגִישָׁה.

יְהִי רָצוֹנְךָ, מלך רַחוּם, אַז דער אוּלָם פֿון שפּיגלען וואָס איז דער עוֹלָם זאָל אונדז נישט פֿאַרבלאָנדזשען; אַז אין יעדער הַשְׁתַּקְפוּת וואָס מיר טרעפֿן, אין יעדער פּנים, אין יעדער מִקְרֶה, זאָלן מיר זען אַ רֶמֶז צו דײַן מַלְכוּת און צו אונדזער שֹׁרֶשׁ אין דיר, און ממילא זאָלן מיר זיך קערן, מאָל נאָך מאָל, צו יענעם איינעם פָּנִים פֿון וועלכן שײַנען אַלע פָּנִים. ראַטעוו אונדז פֿון זיך טועה זײַן צווישן שפּיגל און מלך; מאַך אונדז געשטאַלט, דורך אַלע קליייניקייטן פֿון כְּבוֹדוֹת און גְדֵרֵי־הֲלָכָה, אָפּצוטיילן די טיפֿסטע הִשְׁתַּחֲוָאָה נאָר צו דיר אַליין.

לייג אין אונדז דעם חלק פֿון יענע וואָס זיצן אין דײַן הויז אַלע טעג פֿון זייער לעבן – נישט בלויז די וואָס ווינען אין בית־הַמִּדְרָשׁ, נאָר יעדער איינער וואָס טראָגט אין זײַן הֵיק אַ מִקְדָּשׁ־מעט; אַז צווישן עֵסֶק און משפּחה און נסיעה זאָל זייער פְּנִימִי׳סטע נקוּדָה בלײַבן ווי איינער וואָס זיצט לִפְנֵי המלך. זאָלן אונדזערע שמחות זײַן מְשׂוּמָּח אין דײַן נוֹכְחוּת, ווי אַ מלך וואָס פֿרייט זיך אין זײַן גאָט; זאָלן אונדזערע טרויערן ווערן מקֻלְקָל דורך דער ידיעה אַז דו קוקסט אויף אונדז מיט יענעם מַבָּט פֿון פְּנִימִי׳שער כִּסֵּא, אַז קיינער פֿאַל קען נישט אָנרירן דעם קשר צווישן אונדז.

בָּרֵךְ, בעטן מיר, יעדער מאַן און פֿרוי פֿון יִשְׂרָאֵל, אַז זאָל זיך בײַ זיי אויפֿוועקן אַ מאָל אַ יאָר דער פְּנִימִי׳סטער כֹּהֵן־גָּדוֹל אין זיי, און פֿון יענער התעוררות זאָל בלײַבן אַ רֵיחַ־נִיחוֹחַ אין אַלע טעג פֿון זייער לעבן – אַ דינע קְטֹרֶת פֿון יום־הַכִּפּוּרִים וואָס ממתּיק כּעס, מרכּך גַּאֲוָה, ציט זיי צו תְּפִלָּה, דערמאָנט זיי דעם ווײַסן פַּלְטֵרִין אינעם בונטן לעבן. און נישט נאָר אַ מאָל אַ יאָר: זאָלן זײַן אַ סך קליינע נְעִילוֹת, אַ סך מאָמענטן אין וועלכע די חִיצוֹנִי׳סטע טירן אַרום זיי פֿאַרשליסן זיך פֿאַר אַ רגע און זיי שטייען אַליין מיט דיר – אין אַ איינציקן פּסוק תְּהִלִּים געזאָגט אין אמת, אין אַ אָנחאָ, אין אַ באַשלוס וואָס ווערט געטאָן אין דײַן ליכט.

און אויף אַלץ דעם, אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, שפּרייט אויס די סֻכָּה פֿון דײַן שלום. הערש זאָלסטו איבערן גאַנצן עוֹלָם אין דײַן כָּבוֹד, און איבער אונדז בפֿרט אין אַ גְלוּי׳ער מַלְכוּת וואָס איז נאָר גוטסקייט און נאָר חֶסֶד. זאָל באַלד קומען דער טאָג אין וועלכן אַלע בָּשָׂר וועלן צוזאַמען זען אַז דו ביסט מלך, אַז אַלע פַּלְטֵרִין זײַנען נאָר הַמְשָׁכוֹת פֿון דײַן פַּלְטֵרִין, און אַז דער פְּנִימִי׳שער כִּסֵּא וואָס איז אַרײַנגעקריצט אין לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל שײַנט אין גִלּוּי אין צִיּוֹן, שטאָט פֿון אונדזערע מוֹעֲדִים.

דאַן וועלן אונדזער תְּפִלּוֹת זײַן נישט אַנדערש ווי תְּהִלָּה, און אונדזער עֲמִידָה נישט אַנדערש ווי ניגון, און אונדזער נְעִילָה נישט אַנדערש ווי אַ נצח׳דיקע עֲמִידָה אין דעם זיו פֿון דײַנע פָּנִים. און ביז יענעם טאָג, שטאַרק אונדזער האַרצן צו דינען דיר אין יענעם נסתּר׳דיקן וועג וואָס מיר האָבן געלערנט, צו שטיין בְּנַחַת, מיט התמדה, ווי דײַן עם לִפְנֵי זיין מלך, איצט און עד עוֹלָם.

Before the King - for Queen Batsheva and David HaMelech